Вук Бојовић

БЕОГРАДСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ

од 1936. до 2010. године

Ову књигу посвећујем мојој жени Весни,
јер да није било њеног разумевања и упорности коју
је уложила бодрећи ме да не одустанем од писања,
не би било ни Монографије која је пред вама.

Вук Бојовић

МОНОГРАФИЈА БЕОГРАДСКОГ ЗООлошког врта

од 1936. до 2010. године

ЗАШТО МОНОГРАФИЈА

Ко год озбиљно схвати посао који ради и који му је поверен мора да зна историјат тог посла, мора да зна како су људи пре њега радили, јер не постоји ниједна животна ситуација која већ није испробана у неком претходном времену.
Тако је и мене, као директора на почетку каријере, силно интересовало, а интересује ме и дан-данас, како су моји претходници решавали неке наизглед ситне проблеме, да и не говорим о оним сложенијим о којима се нигде, ни у једној књизи не може да прочита, јер су их они који су се са њима борили превазилазили ad hock, не остављајући никакав писани траг. Евентуално су то некоме некада испричали, но, виновници тих дешавања нису умели ваљано ни да препричају оно што су чули па су својим произвољним тумачењима уносили више заблуда него корисних информација и тако човека одводили на странпутицу решења проблема.

Доласком на место директора Београдског зоолошког врта затекао сам потпуно празну архиву. Нисам нашао ниједан папир из кога бих сазнао било шта о историјату Врта, нити о било ком догађају везаном за ту институцију. Није било никога ко би могао да ми исприча хронологију дешавања, развоја, успона и падова, нити како се мењала кадровска политика, а све је то било неопходно да би се одредила будућа стратегија рада у једној оваквој установи.

Када се само сетим колико сам драгоценог времена потрошио слушајући сећања људи који памте Зоолошки врт из различитих временских периода, колико сам сати провео листајући прашњаве регистре у разним градским архивима и новинским редакцијама, само да бих нашао и најмањи траг о неком догађају, да бих расветлио оно што је представљало загонетку.

Поучен таквим искуством одлучио сам да онога ко дође после мене на ово место лишим таквих мука, а и да му оставим неке смернице да би могао да следи континуитет онога што смо ми, његови претходници, зацртали. Тако је настала идеја о овој књизи.

Осим тога, жеља ми је била и да скренем дужну пажњу јавности на Београдски зоолошки врт, институцију која би свуда у свету, због своје вишедеценијске традиције и свог значаја за културу града и земље у целини, представљала културно-историјски споменик под заштитом државе, док је код нас сасвим занемарена.

Због веродостојности података и избегавања пристрасности, књигу сам писао у трећем лицу. Уосталом, она и јесте резултат једног тимског прегалаштва мог, мојих сарадника и, наравно, волонтера.

Нема никакве дилеме да ће сигурно бити оних који ће на све што сам радио, а што је сабрано у овој монографији, питати: *Зашто нам све то експлицитно набраја*? То ме не би зачудило јер сам много пута у животу сретао оне који нису ништа радили, али су себи давали право да питају зашто други нешто раде. Из каквих побуда и интереса настају добра дела? Зашто неко нешто чини када у томе нема личних интереса?
Због трага горчине коју би ми питања такве врсте оставила, био сам близу одлуке да одустанем, а онда ми је неко од пријатеља, бодрећи ме да наставим, цитирао речи познатог француског филозофа и писца из XVIII века:

Не бисмо ли с правом могли рећи онима који оцрњују великог човека, уживајући у томе да траже његове мане – одакле вам право да му пребацујете погрешке које га нису спречиле да ипак вреди више него ви?

ШТА ЈЕ ЗООЛОШКИ ВРТ

Први зоолошки врт настао је у старој, оријенталној Асирији у VII веку пре Христа. За најстарији зоолошки врт у Европи важи зоолошки врт који су направили, као менажерију, царски брачни пар Фрањо Стефан I и Марија Терезија у парку Шенбрун, који је касније постао зоолошки врт Беча. Убрзо након тога у XIX веку су отворени зоолошки вртови у Лондону (1828), Антверпену (1843), Берлину (1844), Франкфурту на Мајни (1858), Дрездену (1861), као и у Филаделфији, Пенсилванија, (1858) - први зоолошки врт у Сједињеним Америчким Државама.

Зоолошки врт, јавни или приватни, је установа која је научно руковођена и оспособљена за држање углавном егзотичних врста животиња у кавезима, односно у волијерима, у ограђеним просторима на отвореном и одговарајуће климатизованим зградама (кућама за животиње, шталама, егзотаријумима), који су често укупно интегрисани у један простор дизајниран као парк. Неки зоолошки вртови имају акваријуме или делфинаријуме, тераријуме и инсектаријуме. Животиње које су активне ноћу често се држе у посебним објектима за ноћне животиње, у којима је ритам дан-ноћ вештачки преокренут, тако да посетиоци могу да их посматрају током њихове активне фазе.

Зоолошки вртови, с једне стране, имају истовремено значај простора за одмор и образовне установе. Тако, на пример, у зоолошком врту за децу најмлађи треба да добију могућност да успоставе непосредан контакт са животињама и то углавном са младим примерцима, док у тематском зоолошком врту (алпском зоолошком врту, зоолошком врту са домаћим животињама, парку са дивљачи, парку са птицама) посетиоци треба да се упознају са одређеним врстама животиња и њиховим становима. С друге стране, зоолошки вртови су важна места за научно истраживање јер омогућавају допуну студија прикупљањем података на терену. У зоолошким вртовима се може научити много о способности адаптације, понашању, паразитизму, проблемима у вези са хигијеном, али и о функцији телесних органа, токовима развоја и сазревања код животиња, као и о њиховим социјалним везама. Осим тога, зоолошки вртови имају све већи значај за одржавање животињских врста чији је опстанак угрожен, путем накнадног одгоја и враћањем у дивљину.

Као узор за модеран зоолошки врт важи држање животиња у групама, које је први у праксу увео немачки зоолог Карл Хагенбек. Групишу се врсте које по могућности одговарају природним популацијама једног одређеног животног простора. Стреми се ка томе да ограђени простор или кавез постане замена за животни простор који адекватно задовољава потребе животиња, на пример, разноврсним и истовремено функционалним обликовањем, понудом могућности за повлачење, понудом могућности за пењање, кретање и играње у ограђеним просторима на основу адекватне конституције тла (рецимо, копитарима је потребно тврђе тло за неопходно хабање копита, а меко тло за места где се одмарају). Уместо решетака које сметају, све чешће се постављају суви или водени јарци са стрмим оградним зидом, а код кавеза се уместо решетака користи блиндирано стакло (посебно код држања мајмуна и грабљивица у зградама).

ЕНЦИКЛОПЕДИЈА БРОКХАУС
у двадесет и четири тома
Деветнаесто потпуно прерађено издање
Том двадесет и четири
(одреднице од "Wek do Zz")
и четврти додатак
Ф. А. Брокхаус Манхајм

ПРВИХ ПЕДЕСЕТ ГОДИНА

- *Београдска тврђава са Весником победе, 1939. године*
- *Црква Ружица*
- *Градске куле*
- *Капела свете Петке*

- *Капија на тврђави и Сахат кула*
- *Географски институт*
- *Споменик захвалности Француској*
- *Капија принца Еугена Савојског*

БЕОГРАДСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ КРОЗ ИСТОРИЈУ

Београдски зоолошки врт настао је давне 1936. године. Основао га је тадашњи градоначелник, индустријалац, господин Влада Илић. Те прве године, када је формиран, заузимао је простор од 3,6 хектара да би, врло брзо, био проширен на седам, а затим, изградњом ресторана *Калемегданска тераса* и припајањем једног дела Доњег града Врту, чак на нешто више од 14 хектара. Данас, нажалост, обухвата знатно мању површину, од приближно 6,5 хектара.

Врт је смештен на Малом Калемегдану, у оквиру простора Београдске тврђаве, најзначајнијег културно-историјског споменика града. По свом месту јединствен је у свету и, мада невелик, увек је био занимљив не само по животињским врстама које се у њему налазе, него и по свом специфичном физичком оквиру и архитектури.

Решење Зоолошког врта из 1936. године урађено је као јединствена целина у урбанистичком и архитектонском смислу. Пројектовао га је инжењер Александар Крстић, иначе творац низа објеката и паркова тадашњег Београда.

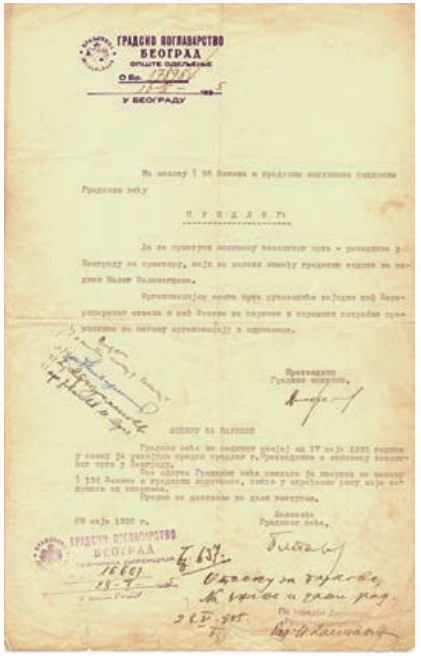
Идеја о оснивању зоолошког врта у Београду, и то на простору на коме се и данас налази, датира још из времена од пре Првог светског рата, о чему сведочи говор Живојина Ђорђевића, професора Београдског универзитета, одржан на свечаном отварању Зоолошког врта у Београду 12. јула 1936. године, а објављен у осмом броју *Београдских општинских новина* 1936. године.

„Још пре Светског рата помишљало се на зоолошки врт у престоници, у Београду. Многе прече потребе спречавале су остварење ове културне замисли, а нарочито војни посед тврђаве Београда, који је тада био на граници и највећи

Мапа Зоолошког врта из 1939. године

ГРАДСКО ПОГЛАВАРСТВО
БЕОГРАД
ОПШТЕ ОДЕЉЕЊЕ
У БЕОГРАДУ

Предлог председника Градске општине, господина Владе Илића, Градском поглаварству о оснивању Зоолошког врта у Београду

гарнизон у земљи. Нагло повећање Београда после рата, и његова смањена војничка улога сада као града у срцу земље, омогућиле су поново истицање идеје о зоолошком врту на Калимегдану и једном делу града, који војска сада напушта. Ја сам и пре, а нарочито после Светског рата, износио идеју да се зоолошки врт што пре оствари у Београду, и то баш на месту на коме га сада видимо, јер би још дуго чекали на његово остварење ван Београда у Топчидеру или још даље, како се некад истицало. Непосредна околина Београда још не нуди услове за отварање зоолошког врта, као ни за многе друге установе од примордијалне вредности за један велики град. Практичније је, и ако хоћемо и естетичније, да се на падинама Калимегдана, у непосредној близини Дунава, искористе како те падине, тако и профили напуштене Тврђаве који се, нешто преуређени, идеално могу употребити за смештај животиња по систему Хагенбека, тј. да се животиње држе што мање у кавезима, већ да се што више држе као у слободној природи. Стрме падине градских профила омогућавају водени ток и изградњу базена за веће животиње, као и за барске тице у таквој размери и тако естетски, да би на томе могли позавидети најбоље уређени, стари зоолошки вртови који су већином у равници."

Више пута одлагана за боља времена и стављана ad acta, идеја о оснивању Београдског зоолошког врта ипак је заживела на основу предлога тадашњег председника Градске општине, господина Владе Илића, поднесеног Градском поглаварству Београда, под бројем 17898, 16. маја 1935. године. Већ наредног дана, 17. маја, Градско веће је на својој седници у целости усвојило предлог председника Градске општине о оснивању зоолошког врта у Београду и донело коначну одлуку: *Да се приступи оснивању зоолошког врта - расадника у Београду на простору који се налази између градских зидина, на падини Малог Калимегдана. Организацијом овога врта* - каже се у одлуци - *руководиће заједно шеф Ветеринарског одсека и шеф Одсека за паркове и спремити потребне правилнике за његову организацију и одржавање.*

Почетак радова на уређењу зоолошког врта у Доњем граду, на простору који се некада звао *Зерек* и служио као сметлиште малог насеља, представљао је велики догађај за становнике главног града који су скоро свакодневно долазили да посматрају како радови напредују, са нестрпљењем очекујући дан свечаног отварања. И он је, напокон, дошао.

**Назив Калимегдан био је званично у употреби тридесетих година XX века*

СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ

О свечаном отварању Зоолошког врта у Београду, те далеке 1936. године, и о томе шта је тај чин значио за град и Грађане, *Београдске општинске новине* пишу:

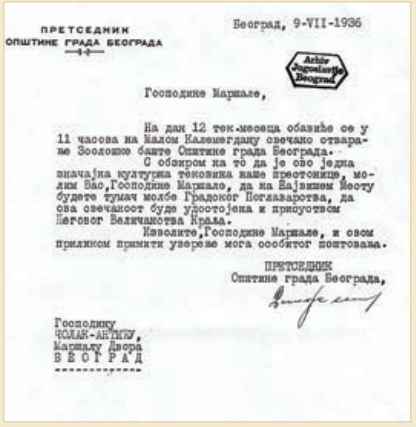
„Општина града Београда отворила је на дан 12. јула, на свечан начин, свој Зоолошки врт. На тај начин Београд је и у томе погледу ступио у ред напредних европских градова и задовољио једну културно-васпитну и забавну потребу својих грађана.

Свечано отварање директно је преносио *Радио Београд*, а на Калимегдану су се тога дана окупиле бројне угледне званице, дипломатски представници, представници власти и разних установа. Били су ту: Изасланик Њ. В. Краља, капетан I класе господин Милан Просен, министар војске и морнарице, армијски генерал господин Љубомир Марић са госпођом, министар просвете господин Добривоје Стошовић, председник Сената, господин Љубомир Томашић, бугарски посланик на нашем Двору, господин др Дечко Карацов, аустријски посланик, господин Пленис, саветник француског посланства, господин Жан Ривијер, управник Војне интендантске академије, бригадни генерал, господин Стеван Пешић, председник Великог војног суда, дивизијски генерал, господин Јоца Јовановић, у име

2.
На предлог Председника
О.Бр. 17898. Градско Веће је

Одлучило:
Да се приступи оснивању зоолошког врта - расадника у Београду на простору, који се налази између градских зидина на падини Малог Калимегдана.
Организацијом овога врта руководиће заједно шеф Ветеринарског одсека и шеф Одсека за паркове и спремиће потребне правилнике за његову организацију и одржавање.

Одлука Градског већа о оснивању Београдског зоолошког врта

ПРЕТСЕДНИК
ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Београд, 9-VII-1936

Господине Маршале,

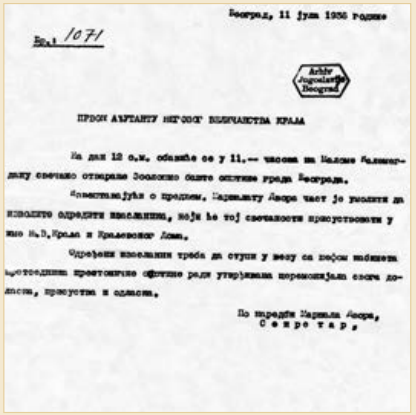
На дан 12 тек.месеца обавиће се у 11 часова на Малом Калемегдану свечано отварање Зоолошке баште Општине града Београда.

С обзиром на то да је ово једна значајна културна тековина наше престонице, молим Вас,Господине Маршало, да на Вајшем Двору будете тумач молбе Градског Поглаварства, да ова свечаност буде удостојена и присуством Његовог Величанства Краља.

Изволите,Господине Маршале, и овом приликом примити уверење мога особитог поштовања.

ПРЕТСЕДНИК
Општине града Београда,

Господину
ЧЕЛАК-АНТИЋУ,
Маршалу Двора
Б Е О Г Р А Д

Београд, 11 јун 1936 године

Бр. 1071

ПРВОМ АЂУТАНТУ НЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА

На дан 12 о.м. обавиће се у 11.— часова на Малом Калемегдану свечано отварање Зоолошке баште општине града Београда.

Саопштавајући о предмету, Маршалату Двора част је умолити да изволите одредити изасланика, који ће тој свечаности присуствовати у име Н.В. Краља и Краљевског Дома.

Одређени изасланик треба да ступи у везу са горе поменутим г.претседником претсто.ништва општине ради утврђивања церемонијала свечаности, присутних и одмора.

По наредби Маршала Двора,
Секретар,

Команданта града Београда мајор господин Војин Ђорђевић и ордонанс официр, капетан I класе господин Миодраг Палошевић, управник Зоолошког врта у Загребу, господин Драгутин Цанки, бивши председник Београдске општине господин Коста Главинић, професор Универзитета господин Живојин Ђорђевић и многи угледни Београђани."

Говор тадашњег председника Београдске општине, Владе Илића, човека који је идеју о оснивању Врта спровео у дело и који је за Београдски зоолошки врт много урадио, *Београдске општинске новине* преносе у целини. Ево неколико најинтересантнијих сегмената:

„У низу својих многоструких задатака, Општина има и задатак да својим деловањем доприноси и васпитном напретку свога становништва. И ми данас отварамо једну такву васпитну установу Општине града Београда, која својим уређењем треба да послужи упознавању нашег света са богатством и разноликошћу како наше домаће фауне исто тако и са животињама других земаља, које иначе у ретким приликама могу да упознаду. Овај Врт треба да послужи, на првом месту, том васпитном циљу и да нарочито нашој школској младежи буде као једна жива књига из које ће се она упознавати са животињским царством. Овај Врт треба да код нашег света шири ону љубав према животињама, која се пропагира у целом свету и која за крајњи резултат има стварање предуслова за заштиту животиња и хумано опхођење према њима.

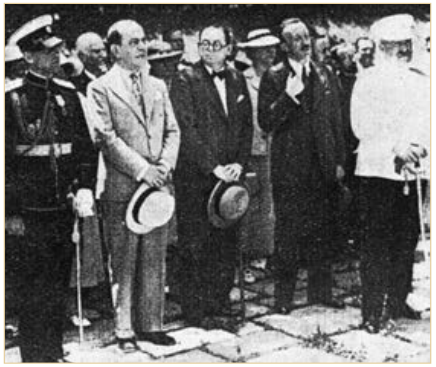
Престиж Београда, престонице велике Југославије, изискивао је да се са почетком изградње ове установе више не одлаже. Овај данашњи чин у ствари је један скроман почетак у развоју Зоолошког врта Општине града Београда. Уосталом, сви су градови при оснивању оваквих установа почињали скромно. Загреб је, на пример, почео пре десетак година са свега неколико животиња, а знамо да се та установа данас развила у један велелепни Врт који буди велико интересовање не само домаћих већ и странаца. Даља изградња нашег Зоолошког врта зависиће у највећој мери од разумевања и љубави на коју он буде наишао код нашег грађанства. Према досадашњим резултатима можемо са сигурношћу тврдити да је наш Зоолошки врт већ стекао љубав наших грађана, што најбоље доказују многобројни прилози у животињама које је добио."

Оригиналне позивнице за свечано отварање 1936. године

Списак дародаваца је подугачак и интересантан. Забележено је да су поклонили: „Француска влада – антилопу, пантера, бивола, зебуа, три макакиа, муфлона, мангабеја, крунастог ждрала, марабуа и пеликана; Госпођа Аугуста М. Стојадиновића – пар белих медведа; Госпођа Олга В. Илића – два лава и један пар пауна; дирекција Дворских ловишта – 100 барских птица; дирекција биоскопа *Касина* – једну лавицу; дирекција циркуса *Реберник* (који је тих дана боравио у престоници) – једну четворогодишњу лавицу, по имену *Симба,* која је уједно била и прва поклоњена животиња; Шумска управа Котор Варош – једног медведа; Дворски живинарник – једног срндаћа; господин Павле Малиновски – две срне; Епископија шабачка – једну срну, господин Милорад Петровић – јазавца; Шумска управа питомаца – јазавца; Властелинство кнеза Одескалки – једну кошуту и пет фазана; Пољопривредна школа Бањалука – једног јелена; господин Драгомир Лазовић – једну вучицу; господин Гедеон Дунђерски – једну биволицу; госпођа Катарина Чохаџић – веверицу; господин Светозар Илић, Карловац – једну вучицу; господин Стеван Пешић – једну лисицу; господин Радиша Пановић, Лесковац – једну лисицу; господин А. Станојевић, Велес – два вучића; господин Артур Пађен, Брчко – једну мајмуницу; Шумска управа, Куршумлија – једног срндаћа; госпођа Софија Павловић – једну буљину; госпођа Мирослава Горуновић – једну буљину; господин А. Феодосијев – једну буљину; госпођа Марија Стефановић – једну буљину; господин

Господин Влада Илић, оснивач Зоолошког врта, председник Београдске општине

Са свечаног отварања Зоолошког врта - изасланик Њ. К. В, капетан I класе Милан Просен, министар војске и морнарице, генерал Љубомир Марић, министар просвете Стошовић и друге званице

Бранко Којин – једну јаребицу; господин Жарко Перуничић – једну лиску; господин Поповић - два орла; браћа Крајачић – једног орла; господин Панта Шурбановић – једног орла; господин Васа Ермоденко – једног орла; господин Добривоје Ђорђевић – једног орла; госпођа Рада Петровић – једну пауницу, два фазана и четири пара папагаја; господин Сотировић – један пар папагаја; Ловачко удружење из Дубровника – четири птице певачице; госпођа Даница Јовановић – једну роду; господин Гара Стаменковић - једну роду; господин Часлав Ђукановић – једну роду; господин Тодоровић – једног фазана; господин Марковић - четири фазана...“

На списку се налази још много имена и много занимљивих поклона. Забележено је, између осталог, да је инжењер Александар Крстић, поводом рођења свога сина Мирка, Врт и децу Београда даривао вредним поклоном – првим нилским коњем, легендарним *Буцом*, кога је купио властитим парама. Жирафе *Мраву* и *Лоундри*, пореклом из Источне Африке, набавила је Њ. В. краљица Марија. Првог тигра поклонила је новинска кућа *Политика*, женку пантера, по имену *Сувај*, миљеницу извесне грофице из Париза, даривао је париски Зоолошки врт, а лавицу *Олгу*, која је већ у септембру на свет донела четири млада, загребачки Врт. И сви угледнији београдски трговци и привредници купили су по једну животињу и на тај начин допринели богаћењу збирке Зоолошког врта.

На дан отварања та збирка је била позамашна и могла се похвалити са 83 сисара и 306 птица. До краја године, дакле од јула до децембра 1936, тај број се знатно повећао и износио је 123 сисара и 597 птица

У говору на свечаности отварања професор Живојин Ђорђевић је истакао шта је у новоотвореном Врту већ урађено, али је говорио и о ономе што је тек у плану:
„Иако ово што је до сада урађено представља тек један део онога што ће се још урадити, ипак

је довољно да привуче пажњу и старијих, озбиљнијих лица, бар за два сата. Уосталом, и остали зоолошки вртови у Европи и Азији нису одједном постали, већ су се поступно развијали, па ће тако бити и са нашим Вртом. Главно је да га сад имамо и он ће бити основа око које ће се даље изграђивати. За тај даљи рад, сви потребни услови дати су: и величина терена (седам хектара) и његова разноликост, а не монотоност какве би било да је у равници, и довољна количина воде за одржавање чистоће, и близина Дунава за слив канала и одржавање целог парка у чистоћи, и најзад, његов периферни положај отворен природном проветравању.

У плану су за прве даље радове: изграђивање акваријa како за слатководне, тако и за морске животиње. Даље, терарија за веће и мање, егзотичне и домаће гмизавце и водоземце, а нарочито инсектарија, који су у последње време са олакшаним добијањем екзота постигли велике успехе, приказивањем класичних примера симпатичног бојења мимикрија и другог.

Оснивање овог Врта било је од почетка срећне руке, како идејно, тако и технички. Мој предлог поднесен прошле године општинском већу, наишао је на топли пријем и разумевање председника г. Илића, како и целокупног општинског већа, и њима изјављујем не само захвалност на брзом решењу, такорећи за 24 сата, већ им указујем и на задовољство, које треба да осећају, што су у дело привели једну тако културну установу, за коју претходне управе нису показале такво разумевање. Господину Влади Илићу, председнику, може се честитати на великој заузимљивости са којом је спровео ово дело, дарујући још и прве становнике овом Вртићу.“

Питање које се, изгледа, постављало кроз историју, дакле и те далеке 1936. године, јесте оно које се односи на оправданост оснивања и постојања зоолошких вртова. Да би јавност уверио у неопходност таквих установа и у њихов

Председник Београдске општине Влада Илић са првим посетиоцима Зоолошког врта

значај за друштво у целини, тадашњи директор Загребачког зоолошког врта, Драгутин Цанки, у свом говору на свечаном отварању Врта у Београду истакао је следеће:

„Сва културна средишта држава по свијету имаду зоолошке вртове. Зоолошки врт је културна институција која привлачи све народне слојеве, од дјетета до анималног психолога и умјетника. У културном и узгојном погледу врши велику задаћу, поготово у граду, у којем има разних школа. Много тога што ученици уче теоретички у школама могу у зоолошком врту видјети на живим објектима. У зоолошком врту проширује се и употпуњује знање стечено у школама, јер у добро уређеном зоолошком врту виде ученици наједампут животиње са свих страна свијета.

Можда ће нетко с неправом пригодовати, да је зоолошки врт луксуз, да се подиже из обијести или неког обичаја. Можда ће неправо нетко тврдити, да брига за зоолошки врт значи небригу за сиротињу. Али напротив је истина да ова брига за зоолошки врт значи бригу за сиротињу. Јер, не живи сиротиња само од круха, и ако у првом реду живи од круха. Она живи и од виших моралних осјећаја. Зоолошки врт значи љубав према заједници свих живих створова – ми морамо бити добри према сваком живом бићу – и онај који је добар према животињама може бити добар и човјеку.

Зоолошки врт потребан је баш тако као што су потребне школске установе, музеји и друге културне и научне институције. Зато Зоолошки врт не смије бити менажерија, да се посјетиоци само забављају, већ треба да служи у првоме реду за поуку као узгојно-научна институција. Зоолошки врт је за зорну обуку школске омладине узгојно-поучно, умјетничко и народно научно образовање. Познато је да имаде омладине која сваку животињу у природи сусреће непријатељски, па је прогони и убија а да право не зна зашто то чини. Ето, школа није улила довољно знања за обзирност према свакоме живом бићу, није довољно разбудила етичку свијест, није довољно оплеменила нашу ћуд да не чинимо зло, а многе су животиње недужне и од користи баш човјеку и његовом господарству у животној заједници. Баш ту слику стећи ће младеж у ближем познавању живих бића у зоолошком врту, кад види како се овдје најпријатељскије и најобзирније поступа са најкрвожеднијим животињама...“

Своја размишљања о новоотвореном Врту у *Београдским општинским новинама* изнео је и инжењер Александар Крстић, тадашњи шеф Одсека за паркове, први в. д. управника Београдског зоолошког врта и творац највећег броја објеката у њему:

„Отварањем Градског зоолошког врта Престоничка општина се обогаћује са једном установом која је поучна, а истовремено и забавна. У низу многих комуналних задатака и старања, Општина београдска сматра васпитно-поучно делање као своју особиту дужност. И заиста, овај новоотворени Вртић треба да служи посетиоцима као жива књига из које ће се, специјално школска младеж, упознати на најбољи начин са животињским царством.

Упознати животињу значи – заволети је. Према томе, овај Врт треба да служи као расадник љубави према животињама, што у крајњој линији ствара најбољи предуслов за њихову заштиту и милосрдније опхођење. То су, уосталом, особине на које се код културних народа много полаже. Најзад, поред егзотичних животиња, у Врту ће нарочито бити заступљене све домаће врсте животињског царства. На тај начин ће вршити пропаганду репрезентујући богатство фауне појединих наших крајева... Тако ће Београдски зоолошки врт имати значаја и са гледишта туристичко-културног.

Данашње стање Врта не представља ништа више него један скроман, али врло успео почетак. Али, Општина не мисли зауставити се на овоме што је до сада изграђено, већ ће се одмах продужити са даљим радовима, и то попуњавањем колекције животиња, као и проширењем Врта. Помишља се и на уређење једног специјалног дечјег зоо-врта, где ће бити смештен сав животињски подмладак, који и иначе треба да буде изолован. Осим тога, у оквиру Врта биће уређено и једно дечје игралиште са забавним и гимнастичким справама, малом плажом за купање и сунчање деце. Исто тако један велики простор биће резервисан за децу – за јахање разних животиња...
На једној од постојећих тераса, са величанственим видиком, изградиће се једна ресторација, опет у оквиру Врта, тако да посетилац после разгледања животиња може да се одмори и освежи, а помишља се и на завођење радио-музике.
У пројекту су настамбе за крупне животиње и зверад, као и акваријуми и тераријуми.“

Објашњавајући због чега се Општина определила да Зоолошки врт лоцира баш на Калемегдану, инжењер Крстић каже:

„Изабрано место које је, узгред буди речено, услед блискости веома приступачно, што је главни услов за просперитет Зоо-врта, пружа невероватне могућности за оригиналну и јефтину обраду. Ту већ постоје подземне инсталације: водовод, канализација и др. тако да није било потребно већих инвестиција. Сасвим би била друкчија ситуација да смо ишли негде изван Београда.

Топографски терен исто тако пружа могућност за природан ток воде, па чак и њен декоративни пад. Профил првог фортификационог рова пружио нам је прилику да у њему направимо неколико животињских насеобина са водом, и по систему Хагенбек, и то: са 10 – 15

Инжењер Александар Крстић, први в. д. директора и пројектант Зоолошког врта

ЗООЛОШКИ ВРТ
ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

основан је 18. јула 1936.
Сада почетком 1939. г.
врт има 1179 животиња
у 190 врста, и то: 855 сисара 148 гмизаваца, 786 птице и 31 гмизавца.

У Зоолошком врту постоји дечије јахалиште, где се деца могу возити на малим коњима, јахати пониће, камиле и слона. Вожња на појединa стоје 1 дин., јахање 2 дин. по особи.

Умољава се публика, да лепо поступа са животињама, да исте не дражи.

Животиње је дозвољено хранити само храном набављеном у Зоолошком врту, која се продаје у затвореним бесцинама по цени 1 дин.

Забрањено је хранити оне животиње код којих стоји натпис са одговарајућом опоменом.

Фотографисање у Зоолошком врту је сваком дозвољено.

Врт је отворен сваког дана од 8 часова јутра до заласка сунца.

У врт се стиже трамвајима број 1, 7 и 8.

пута мање издатака, него што би то било потребно у нормалним приликама.“

Колико је интересовање код Београђана било за новоотворени Врт, најбоље сведочи први дан рада са публиком која је, како пише *Политика*, 14. јула 1936. године, у недељу после подне просто преплавила стазе. Не рачунајући ону публику која је ујутру присуствовала свечаном отварању Зоолошког врта, само од четири до седам сати прошло је између кавеза са животињама 3.214 лица. Од тог броја највише је било радника и чиновника са породицама. Само деце било је три стотине...

Убрзо по отварању Београдски зоолошки врт је постао једно од најомиљенијих места на које су Београђани долазили. Како архивски подаци кажу, кроз његове капије је током 1936. године прошло 151.108 посетилаца, наредне 1937. године тај број се попео на 395.490, а 1938. године на чак 410.407 посетилаца

Изглед старе улазнице

Први информатор о Београдском зоолошком врту

Високи турски државници Џелал Бајар и Ружди Арас у Београдском зоолошком врту

Председници влада Румуније и Југославије Татареску и Стојадиновић са супругама

Милан Стојадиновић, председник југословенске владе, и Влада Илић у Зоолошком врту

УГЛЕДНИ ПОСЕТИОЦИ

Међу првим гостима из иностранства који су дошли у посету новоотвореном Београдском зоолошком врту нашао се и господин Ашил Урбен, директор Зоолошког врта у Венсенској шуми. О његовој посети 1936. године *Политика* бележи следеће:

„Допутовао је у нашу престоницу директор Зоолошког врта у Венсенској шуми г. Ашил Урбен, професор етологије, један од најбољих познавалаца живота животиња и стручњак за зоолошке вртове у Француској: – Веома сам изненађен оним што сам видео у вашем Зоолошком врту. Место које заузима ваш Зоолошки врт не само да је оригинално, већ и ретко и по романтици, и по природном распореду теренских варијација, и по простору. Једном речју, одлично место за зоолошки врт, ванредно... Једино треба да вам нагласим, мада имате одличних егземплара из животињског света, колекција је непотпуна. Влада моје земље ће вам поклонити неколико животиња...“

Више пута Врт је угостио еминентне званице, стране државнике, шефове влада и чланове дипломатског кора. Тако *Политика* 23. октобра 1936. године пише о посети председника владе Румуније, Ђорђа Татарескуа:

„Зоолошка башта постала је омиљено београдско излетиште. Али она је, у последње време и нешто више, постала право дипломатско шеталиште. Мало који страни државник, на пролазу кроз Београд, пропусти прилику да посети Зоолошку башту у романтичном декору Старог града.
Тако је јуче, пред подне, и претседник румунске владе г. Татареску био на Калимегдану, у Зоолошкој башти.

Г. Татареску довезао се с претседником Владе

Краљица Марија са синовима, Томиславом и Андрејем, испред кавеза с кенгурима. Десно је председник Београдске општине Влада Илић, лево в. д. директора Београдског зоолошког врта Александар Крстић

Председник Београдске општине Влада Илић, показује принчевима Томиславу и Андрају ламе у Београдском зоолошком врту

Принчеви Томислав и Андреј хране мечиће шећером

Принчеви Томислав и Андреј држе у наручју мале лавове

г. др Стојадиновићем. Они нису били сами, госпођа Татареску и Стојадиновић биле су такође са својим супрузима.
Шетња по Зоолошкој башти трајала је доста дуго и оставила је на посетиоце врло пријатан утисак.“

Две године касније, 12. маја 1938. године, Београдски зоолошки врт су, опет у пратњи свог домаћина др Милана Стојадиновића, посетили високи турски државници Џелал Бајар и др Ружди Арас.

Чланови краљевске породице Карађорђевић били су редовни посетиоци Зоолошког врта. Краљица Марија је са принчевима Томиславом и Андрејем време за разоноду често проводила управо у Врту, кнегиња Олга са принцезом Јелисаветом такође, а млади краљ Петар II се у својим обиласцима ове установе редовно интересовао за даље планове и изградњу.

Описујући једну од посета Краља Петра II Београдском зоолошком врту, *Београдске општинске новине*, у двоброју април – јун из 1937. године, износе шта су челни људи Зоолошког врта реферисали младом краљу, односно шта су њихови будући планови:

„Врт се стално проширује, изграђује и попуњава животињама. Радови се врше интензивно на доњем делу Врта према улици Цара Душана и улици Маршала Пилсудског, где се изграђује дечји зоолошки врт, који треба да буде прави Елдорадо за децу. Ту ће деца моћи ступити у непосредан контакт са животињама и моћи ће се играти са њима. Биће уређен и дечји хиподром, где ће деца моћи јахати дресираног слона (на чијим ће леђима бити намештена седишта за јахање), камилу, коња (понија), магарца, наравно уз надзор старијих. Биће спремљена и колица за децу која ће вући ламе и пси.

Краљ Петар II нуди посластице камили
Принцеза Јелисавета у посети Зоолошком врту
Краљ Петар II фотографише беле медведе

Млади краљ разгледа нове локације за проширење Врта

Краљ Петар II, Влада Илић и Александар Крстић испред кавеза са јеленима

Изградиће се на том простору егзотичан афрички пејзаж, где ће живети жирафе, зебре, ној, антилопе. Зида се кућа за нилског коња и крокодиле, спрема се мали тераријум за пузавце (змије, гуштере, итд.) и мали акваријум за нашу речну и морску фауну.

Поред тога, у том дечјем зоо-врту биће смештен подмладак животиња – вучићи, лавићи, зечићи – са којим ће се деца, свакако са ужи-вањем, играти.

У оквиру тога врта изградиће се и дечје игралиште са забавним и гимнастичким справама, а вероватно и плаже за купање и сунчање деце. Ту ће деца моћи да проводе по цео дан, или по пола дана, на свежем ваздуху, у пријатној забави, гимнастичким вежбама, при купању и сунчању.

Тај дечји део биће најлепши крај Зоолошког врта. Обухватаће око три хектара.
Проширује се и горњи део Зоолошког врта, у подножју високе средњовековне куле, која је недавно реконструисана.

Ту ће доћи животиње које воле камењаре и стрме терене, као дивокозе и неки зверови. Та романтичност и оригиналност терена дочараваће илузије дивљих и тешко приступачних предела у којима живе дотичне животиње. За ово проширење употребиће се само један суседни градски ров Београдске тврђаве.

На једној од постојећих тераса, у оквиру Врта, изградиће се ресторација, у складу са стилом Тврђаве, одакле ће пуцати величанствени видици на Саву и Дунав, на Земун и Панчево, на простране сремске и банатске равнице. Ту ће се публика моћи освежити после шетње по Зоолошком врту.

Кроз цео Врт спроведена је савршена канализација и водовод, а лежишта животиња су бетонирана...

Са Зоолошким вртом комбинована је и општинска Ботаничка башта. Она заузима готово цео

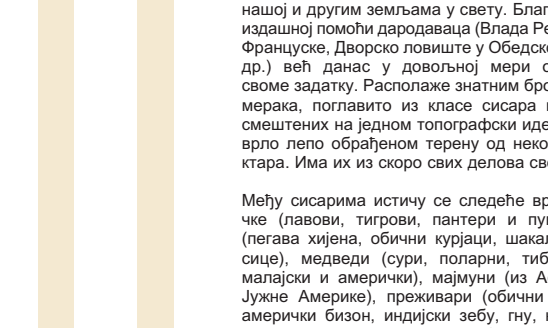
Краљ Петар II у шетњи кроз Зоолошки врт

простор који заузима и Зоолошки врт, украшава га и чини ово дивно шеталиште још пријатнијим. Ботаничка башта се изграђује истовремено по систему јавног парка и по систему расадника. Неће служити у научно-ботаничке сврхе – то се оставља универзитетској Ботаничкој башти – него ће служити публици за одмор и разоноду, а имаће истовремено и пропагандистичко-вртарски циљ. Ту ће бити изложено на прегледан начин, као у једном трговачком излогу, све растиње које Београђанин може да има у својој сопственој башти. Ту ће бити заступљене и све биљке које се налазе у београдским парковима и шумама, и све те врсте моћи ће се на овако ограниченом простору боље посматрати и њихов узраст и здравље контролисати.“

Кнегиња Олга са принцезом Јелисаветом време за разоноду често је проводила у Београдском зоолошком врту

ОБОГАЋИВАЊЕ ЗООЛОШКЕ ЗБИРКЕ

Са колико се озбиљности гледало на оснивање Зоолошког врта у Београду и колико је цењен тај чин и та институција говори чињеница да је Врт нашао место и у књизи Живојина М. Јевремовића *Музеји у Београду*, објављеној 1937. године. Ту је Београдски зоолошки врт сврстан уз музеје Кнеза Павла, Етнографски музеј, Музеј српске земље, Археолошки музеј Београдског универзитета, Музеј града Београда, Војни музеј, Школски музеј, Трговачки музеј, Шумарско-ловачки музеј и Музеј Цара Николе II.

Пишући о њему аутор истиче:

„Основан је са васпитним циљем: да упознаје наш свет, нарочито школску младеж, са богатством и разноликошћу животињског света у нашој и другим земљама у свету. Благодарећи издашној помоћи дародаваца (Влада Републике Француске, Дворско ловиште у Обедској бари и др.) већ данас у довољној мери одговара своме задатку. Располаже знатним бројем примерака, поглавито из класе сисара и птица, смештених на једном топографски идеалном и врло лепо обрађеном терену од неколико хектара. Има их из скоро свих делова света...

Међу сисарима истичу се следеће врсте: мачке (лавови, тигрови, пантери и пума), пси (пегава хијена, обични курјаци, шакали и лисице), медведи (сури, поларни, тибетански, малајски и амерички), мајмуни (из Африке и Јужне Америке), преживари (обични биволи, амерички бизон, индијски зебу, гну, козолика антилопа, велики племенити јелени, шарени лопатар, бели лопатар и срне, дивљи ован, сомалске, фризијске, мерино и домаће овце), глодари (зечеви, веверице, дикобрази и морска прасад), ламе, кенгури, каменуронска коза, зебра, једногрбе камиле и др.

Од птица заступљене су: пловице (лабуди, јапанске гуске, пеликани, несити, патке и разне барске птице из Краљевског ловишта у Обедској бари), штакари (роде и афрички марабу, фламинго, ждрали и такође неке врсте из Обедске баре), певачице – већином наше домаће, дневне и ноћне грабљивице (орлови, крагуји, јастреби, мишари, буљине), пауни, разне врсте фазана и кокошака, голубови и др.

Врт се стално обнавља, а досадашњи резултати стварају наду да ће се он у скорој будућности развити у један диван врт, интересантан не само за домаћи елеменат него и за странце који у њега дођу...“

Зоолошка збирка је из дана у дан обогаћивана. Почетком марта 1937. године, као поклон Зоолошког врта из Будимпеште, у Београд су стигли: лав, две лавице, бизон и гну, а само неколико дана касније и три једномесечна мечета, ухваћена на планини Грмеч, дар господина Всеволда Трегубова, инжењера из шумске управе у Поточици. Првих дана маја, исте године, Врт је добио тигра са Суматре и пар младих пеликана, док је крајем месеца, како пише *Политика* 29. маја 1937, купљено више од 20 нових животиња.

„У Зоолошком врту на Калимегдану врше се велике припреме за смештај нових животиња, које ће доћи у најскорије време. Посетиоци ће идућег месеца затећи Зоолошки врт врло измењен. Многи њихови досадашњи љубимци променили су своја места да би их уступили другима. На месту за камиле изграђује се сместиште за једног лепог бенгалског тигра а камиле добивају нове стаје. За њих се подиже читав афрички пејзаж.

У кавезу, у коме је до јуче боравила лавица, сада се налази хијена коју је Зоолошки врт ових дана купио. То је један леп примерак мужјака. Зове се *Морић*. Заједно са *Морицом* стигао је и један леп мајмун-павијан. Он је већ

освојио симпатије публике. У најскорије време биће Зоолошки врт обогаћен једним крунастим мајмуном, који је већ купљен. Велико изненађење за посетиоце биће један велики шимпанза, који долази у јуну месецу.

Бели медвед добиће још једну даму, пошто је он у неку руку многоженац, као и лав. Тако ће имати прилике, ако се женке не буду слагале, да суди по цео дан њихове спорове. Лав је већ два дана на муци од *Олгице*, која је љубоморна на нову младу лавицу. Чак јој не да ни да једе, а прексиноћ је продрмала мало за врат. Гну ће, такође, добити две женке. Оне, као и већина нових животиња, долазе из Пеште, купљене су у тамошњем зоолошком врту.

Да би боље употпунила Зоолошку башту, за коју се публика све више занима, набавила је Општина и једног великог леопарда, две двогрбе камиле, један пар дивљих тибетских оваца, антилопе елен и орикс један пар свињских јелена (тако се зову зато што личе на свиње по својој њушци) и један пар нутрија. Затим, купљен је и један нанду, а биће набављене и видре.

Све ове животиње, које су већ купљене, долазе у Врт 15. јуна једним великим транспортером из Пеште. Месец дана после њих стићи ће засебно водени коњ, који је такође купљен у Пешти. За њега ће почети ових дана да се изграђује сместиште и то тамо где су се налазили бизони и гну. Он ће бити велика забава за посетиоце Зоолошке баште. Деца ће добити, као што смо већ јавили, један мали зверињак са безопасним животињама. Дечје игралиште преместиће се испод Малог Калимегдана и преуредиће се за мању децу и одраслију. Општина ће купити поније, а вероватно и једног слона. У малом зверињаку моћи ће деца да се, под надзором чувара, играју са животињама или да их сасвим изблиза посматрају.

С овим набавкама биће углавном комплетиран Зоолошки врт. Убудуће, вршиће се само најпотребније набавке ретких примерака, да би посетиоци могли сваке године да виде по нешто ново. Већина животиња које долазе поклони су Београђана који су показали много љубави да Београд добије лепо уређен зоолошки врт. Та велика пожртвованост грађана и предузећа омогућила је да се за кратко време створи један потпун зверињак, који се већ сада може мерити са многим зверињацима који су стварани годинама."

Међутим, већ средином и крајем септембра исте године *Политика* поново пише о новим набавкама животиња. Тако 12. септембра бележи следеће:

„Београдски зоолошки врт добио је неколико скупоцених егзотичних животиња. Међу њима се нарочито издваја пар дивних младих жирафа, поклон Њ. В. краљице Марије.

Са жирафама је допутовала из Ханновера и седмогодишња слоница, звана *Луција*, чија је постојбина Јужна Африка. Њу је купио Београдски зоолошки врт.

Велику пажњу посетилаца привући ће и пар мармозет-мајмуна, малих као људска песница, који су такође приспели на Мали Калимегдан.

Али као највећи *пустолов* свакако је лепа женка шимпанзе, која је јуче пре подне стартовала са аеродрома *Ле Бурже* у Паризу и атерирала јуче по подне на аеродром Београд. Она је купљена у Париском зоолошком врту.

Тако ће београдску децу отсад увеселавати слоница *Луција*, својим незграпним огромним телом. Она ће их једнога дана, издресирана, моћи чак и да носи на својим великим леђима. Док не научи да на себи носи своје љубимце малишане, она ће се користити гостопримством двеју лама, мужјака и женке (што су пре пола године довезене у Београд) које су сада научиле да вуку колица. Њихова колица неће изгубити муштерије чак ни онда када се у Београдском зоолошком врту појави опробани тркач ној, који ће, такође зауздан, вући тркачке двоколице, грациозне и лаке, са једним седиштем за неустрашивог малог шетача."

А у тексту од 27. септембра 1937. године *Политика* пише:

„Београдски зоолошки врт добио је јуче пре подне два велика транспорта егзотичних животиња из Зоолошког врта у Будимпешти. То су уједно до сад два највећа транспорта која је Београдски зоолошки врт добио.

Тако је Београд добио бенгалског (краљевског) тигра, који је уједно и најлепша егзотична животиња у ова два приспела транспорта.
Остале приспеле животиње су: две антилопе гну, једна огромна елен-антилопа (*Ханзи*) са усправним роговима, један леопард мужјак, један поларни медвед женка, један тибетски медвед женка, један нанду (врста ноја), пар црних јеленова, пар муфлона, један мајмун нарочите врсте и две двогрбе камиле женке (*Зулејка* и *Катана*)."

Статистички подаци кажу да је те 1937. године Зоолошки врт имао већ 192 сисара и 688 птица

АТРАКТИВНИ САДРЖАЈИ

Да би у Врт привукли што већи број посетилаца, његови творци су се трудили да га испуне различитим садржајима и на тај начин учине занимљивијим за публику, те су у њему поред бројних атракција за децу, као што су јахање слона или ламе, организовали и разна забавна догађања. Анимирали су познате личности тог времена и осмишљавали интересантне акције.

Шаљиво „крштење" два мечета у београдском Зоолошком врту

Текст из дневног листа Политика, 29. март 1937.

Тако су славна глумица Жанка Стокић и чувени новинар Обрад Симић, уз присуство бројне публике, кумовали новопристиглим мечићима. О том чину *Политика* 29. марта 1937. године, у тексту под насловом *Шаљиво крштење у Београдском зоолошком врту,* наводи следеће:

„Многобројне посетиоце Зоолошког врта, на Малом Калимегдану, необично је забавио, јуче пред подне, један несвакидашњи и доиста занимљив догађај.

Јуче је обављено *крштење* два мезимца Зоолошког врта, два мала мечета, којима су *кумовали* новинар г. Обрад Симић, познати козер, и првакиња престоничког позоришта, гђа Жанка Стокић.

Дан и час *крштења* био је раније објављен и пуно света је дошло јуче пред подне у Зоолошки врт да присуствује том необичном догађају, шаљивом свакако, кад се већ знало ко су *кумови*...

Свој говор, управо своју кумовску козерију, Обрад је отпочео овако:

– Мој пријатељ претседник Општине г. Влада Илић, који је у исто време и мој стални материјал за козерије, затим управник г. Крстић и најзад г. др Аца Петровић, животињски лекар и лични лекар дебеле куме госпође Жанке, учинили су да Београд добије свој Зоолошки врт! Тиме су они, госпође и господо, несумњиво много учинили за просвећивање у првом реду београдске деце, од којих многа због њихових модерних мамица, не знају ни како овца изгледа, а камо ли мече или каква друга звер...

Обрад је затим објаснио публици да му је у Општини речено да се приликом крштења и он и Жанка треба да држе слова М, па су због тога својим кумчићима и дали имена која почињу словом М.

– Сада уступам дебелој куми Жанки, као претседници Кучећег материнског удружења, да крсти своје кумче прва.

Жанка заузима Обрадово место и подижући мече увис, гласно му се обраћа:

– Срце моје слатко. Од данас ти се зовеш *Милун*! Да си женско дала бих ти своје име.

Обрад затим узима своје мече и вели му:

– А ти си од сад *Милојко*. И ти да си женско дао бих ти име Жанка... Тако, а сад пољуби кума.

Публика је пљескањем поздравила *крштење* после кога су и *Милун* и *Милојко* послужени млеком и шећером.

Обрад је позвао публику да место повојнице *кумчићима* (за које је рекао да су кумчићи свих пријатеља Зоолошког врта) донесу млека, шећера, а може и пара.

Тим је необична свечаност била завршена.“

А онда, само двадесетак дана касније, *Политика* у броју од 19. априла 1937. године обавештава да је угинуло крштено мече *Милун* и износи претпоставку да је намерно отровано:

„Од два мечета која су пре неки дан онако свечано *крстили* гђа Жанка Стокић и г. Обрад Симић, остало је у животу само једно. Мече *Милун* је угинуло. Остао је у животу само *Милојко*. Ветеринар Београдског зоолошког врта г. др Александар Петровић извршио је секцију мечета, да би се утврдило од чега је угинуло. Г. др Петровићу изгледа да је нашао симптоме тровања. Тако је случај постао загонетан. Познато је да су кружили летци поводом те церемоније *крштења*. У њима се изражавало негодовање што је употребљена реч *крштење* када су у питању животиње, а не људи. Да ли је неко намерно отровао мече, да би тако дао израза свом негодовању?
За сад је то само претпоставка. Извршиће се анализе да би се утврдило право стање ствари. Ко зна, можда се мече *Милун* само прејело шећера, па од тога угинуло.“

Да је увек, како у данашње, тако и у то време, било недобронамерних људи не говори само овај пример већ и бројни апели тадашњег управника Зоолошког врта, инжењера Александра Крстића, упућени преко јавних гласила несавесним посетиоцима, да не гађају и не драже животиње, као и да их не хране ексерима, чешљевима и кесама. У тексту објављеном у *Политици* 17. септембра 1936. године он дословно каже:

„Штета што многи још не знају шта значи Зоолошки врт за наш Београд. Ти посетиоци сматрају да им је све допуштено. Тако се стално дешава да бацају у уста већини животиња ексере, новац, лопте од новина, каменчиће, алке и разне друге предмете. А са нашим пеликаном, неситом, десио се ту скоро један колико немио толико и немилосрдан случај. Неко од посетилаца бацио му је у кљун велики чешаљ. После, приликом храњења, умало се није задавио. Једва смо га спасили.“

Срећом, овакви случајеви увек су били у мањини.

ПО УГЛЕДУ НА СВЕТСКЕ ВРТОВЕ

О томе да је Београд волео свој Зоолошки врт и бринуо се о њему, најбоље сведочи ангажовање и залагање градских челника да га унапреде и сврстају у ранг са познатим светским зоолошким вртовима тога времена.

Напредак Врта и радове у њему надгледао је редовно лично председник Београдске општине господин Влада Илић, који је давао иницијативе за његово унапређење. Сваки одлазак у неку од европских престоница господин Илић је користио да обиђе тамошње вртове, прикупи идеје, размени утиске и договори сарадњу. Враћајући се из главног града Француске, где је са нашом делегацијом боравио на позив париске општине, господин Илић је у изјави за *Политику*, 18. октобра 1936. године, рекао следеће:

„Пошто је Београдска општина у пуном јеку оснивања свога Зоолошког врта, једно пре подне делегација је употребила да га разгледа. Директор Зоолошког врта господин Урбен, који је већ раније у име Владе Француске предао једну лепу и скупоцену збирку животиња нашем Зоолошком врту, обећао ми је овом приликом своју пуну потпору, како у погледу његовог развоја, тако и у погледу његовог допуњавања.“

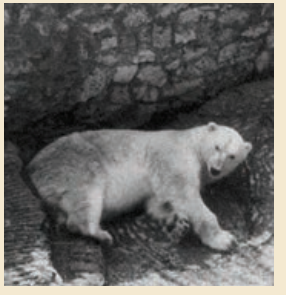
Пошто о зоолошким вртовима није постајала стручна техничка литература, те је једини начин упознавања са вештином њихове изградње било проучавање на лицу места, водећи људи Града нису жалили труд и новац, па су инжењера Александра Крстића, шефа Одсека за паркове и пошумљавање и првог в. д. управника Београдског зоолошког врта, новембра 1937. године, послали на дуже студијско путовање у Француску и Немачку, одакле се он вратио са бројним идејама и предлозима како би требало допунити и реорганизовати наш Зоолошки врт.

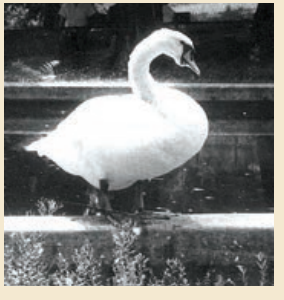
У извештају о утисцима из Зоолошког врта у Паризу инжењер Крстић, између осталог, бележи и следеће:

„Од просторија за сервис Париски врт има следеће: канцеларије, лабораторију, салу за секцирање, карантин, магацине, сенаре, кухињу, штале, тушеве за особље, станове за особље које неминовно мора бити стално у Врту (код жирафа, слонова и др. има по један кревет за ноћног чувара), радионице: столарска, ковачка и фарбарница за таблице. Осим тога има двориште и надстрешнице. Постоје још: један велики ресторан и два мања, неколико продавница, четири јавна клозета и три јавна улаза и два службена.

Општи утисак: фрапира чистоћа и солидност унутрашњих постројења и инсталација. Даље, величанственост изгледа на вештачко стење и слободне стеновите пејзаже, али истовремено веома нелагодно делује сувишан бетон, јед-

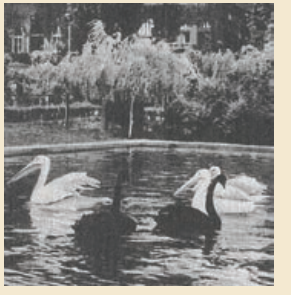
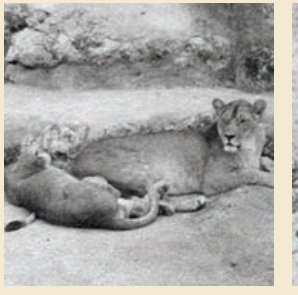

нообразност у изградњи настамби, увек бетон, бетон и само бетон...

Чине се покушаји и напори да се што обилнијом садњом ублажи тај сувопарни ефекат бетона, али њега има исувише да би се то постигло. Додуше, бетон добија патину, разнобојан је, али ипак исувише доминира.
Једно остаје факат да ипак главни део Врта, велику перспективу, односно централни пејзаж, треба решавати на овај начин, јер импресионира и делује моћно. Одговарајуће врсте животиња у оваквом амбијенту фасцинирају посматрача. Али, поред свега тога, више од једне четвртине Врта не сме се решавати – по мом скромном мишљењу – на овај начин, иначе се добија неизбежна монотонија, односно досада. То нарочито пада у очи већ при првој поновљеној посети. У Врту треба што мање зграда, а нарочито наметљивих и недискретних стилова, што више разнообразности, вегетације, травњака и уопште зеленила, јер Врт треба да остане врт, па ма се звао и зоолошки.“

А затим инжењер Александар Крстић предлаже:

„Појављује се идеја стварања депанданса у Кошутњаку, са неколико врста животиња *in ekstenzo* искључиво из наше земље (као у Аусбургу). Овде би могле бити заступљене следеће врсте: срне, јелени, дивокозе, босански брдски коњи, биволи македонски, веверице, фазани, лабудови, дивље патке, галебови, детлићи и сл. Поједине од ових животиња живеле би у потпуној слободи. Док друге у пространим и великим забранима. Целокупна инвестиција око уређења састојала би се у ограђивању забрана, подизању неколико шумских колиба (од дасака и трски) и искоришћавању Топчидерске реке. Цела ова колонија могла би се одржавати са једним једином човеком. Исхрана би била допунска. За ову сврху довољна би била једна петина Кошутњака (60 хектара).

Поред поучних, естетских и забавних разлога у прилог оснивања ове зоолошке депандансе говоре још и следећи разлози: Кошутњак би оживео и интересовање за њега као здравствено излетиште Београђана знатно би порасло. Према томе и приход од трамваја на овој пруги би скочио.
Наравно да се његова посета не би дала мерити са посетом Београдског зоолошког врта, али и трошкови око издржавања били би сасвим незнатни и могли би се компензирати улазницом од једног динара, макар и од малобројне посете.“

Чини се да је боравак у Немачкој, у Минхену и Нирнбергу, посебно импресивно деловао на инжењера Александра Крстића, о чему надахнуто бележи:

„Зоолошки врт – Хелебрун, на периферији града (Минхена) поред Изере, у старој шуми, зазима 55 хектара. Главне карактеристике: животињска склоништа су у шуми на великим просторима. Животиње су у великим групама по гео-систему, то јест подељене на континенте: Европа, Азија, Африка и Америка. Један део Изере (алпинска река која је регулисана) одвојен је специјално за Врт, али он не сме да прими канализацију, да се не би река, која протиче кроз варош, загадила. Осим тога Врт има и своје сопствене и водом богате изворе. Изобиље воде, шуме и простора су главне карактеристике Врта. Те три чињенице, као и стручност др Хека, управника овог Врта, омогућавају најидеалнији одгој животиња као и њихову продукцију, која је специјално овде дошла до најбољих резултата. Друштво је акционарско и једну половину акција држи општина.

У последње време приступило се изградњи тзв. архитектонског дела Врта (одељење за антропоиде, акваријум) а пројектује се изградња тераријума, проширење акваријума и одељење за птице. Ове последње изградње умногоме су допринеле повећању посете. Исто

тако, у пројекту су нова велика склоништа за поларне медведе, тигрове итд. јер су постојећа застарела и мала. Тако ће се из године у годину Врт побољшавати и модернизовати, а помишља се и на проширење.

Шумски обори за преживаре, који чине гро Врта, остају непромењени. То су велики шумски забрани ограђени жицом, а брвнаре или дашчаре служе за склоништа. Та су склоништа врло једноставна, али веома практична. Цео тај спољни Врт опслужују свега два човека, а целокупан персонал сачињава 40 људи...

Настанмбе за егзотичне животиње застареле су и сваке године Врт реконструише једну-две, односно модернизује.

Др Хек нарочито обраћа пажњу на аклиматизацију и очвршћавање, затим на витаминозу код животиња и на проветравање склоништа. На ветеринарске интервенције не полаже много и гледа да до њих уопште не дође. Зато будним оком прати стање животиња...

Новосаграђено антропоидно одељење је једно од најбољих на свету. Иако архитектонски сасвим просто, оно је модерно и рационално. Има 65 антропоида... Испод овог одељења је акваријум. Плаћа се специјалан улаз и у један и у други...
Акваријум је у сутерену и састоји се из неколико малих базена за тропску рибу, неколико великих базена за слатководну рибу и исто тако за морску рибу. По речима др Хека, код акваријума је главни издатак инсталација. Иначе, ако има доста воде, акваријум је најјевтинија ствар за одржавање, и то је такорећи цео издатак. Сама риба је јевтина, а исхрана је још јевтинија. Морска вода добија се вештачки помоћу четрнаест препарата. Иста се обнавља једномесечно, али за њу има филтрационе апарате. Загревање воде је само код извесних риба. Од инсталација, поред водоводне, има још: осветљење, грејања и ваздух.“

Из Минхена, инжењера Крстића пут је одвео у Нирнберг:
„Посетио сам зоолошки врт који је пред исељењем, јер је његов простор потребан за велике нирнбершке стадионе. За ово пресељавање, односно за изградњу новог резервисано је 52 хектара. Садашњи Врт је полуопштинско а полуакционарско предузеће. Заузима 25 хектара, али са великим воденим површинама. Парк је доста добро уређен. Склоништа су застарела, а Врт даје утисак празнине, јер за оволико велику површину има мало животиња. У том погледу много изостаје иза минхенског. Добро вртарско уређење донекле надокнађује остале недостатке.“

Запажања и предлози, које је инжењер Александар Крстић донео са својих стручних путовања, били су од непроцењивог значаја тако да се кренуло у реализацију нових пројеката и плана даљег проширења и изградње Београдског зоолошког врта.

ПРОШИРЕЊЕ И ИЗГРАДЊА

„Приликом отварања Врт је заузимао простор од три и по хектара, са склоништем за најнужније врсте животиња. Већ следеће, 1937. године Врт је повећан на седам хектара“– пишу *Београдске општинске новине* и наводе даље: „На овом новом простору изграђен је планински део Зоолошког врта, са склоништима за дивље овце, дивокозе, козороге, дивље свиње и домаће овце и козе. На новопридодатом делу, према улици Маршала Пилсудског, изграђен је велики простор без ограда, за смештај антилопа и зебри. До њега је изграђена кућа за смештај слона и жирафа, обор за младе животиње у који улазе деца и играју се слободно са младунцима. Изграђени су обори за срне и јелене, дечје јахалиште и волијере за домаће птице.“

О проширењу и изградњи Зоолошког врта пише и *Политика* у броју од 23. децембра 1937. године, износећи:

Радови на објекту за нилског коња

Изградња ресторана Калемегданска тераса

„Од пре неколико дана је Зоолошка башта и проширена. На том новом простору, дуж Душанове улице, подигнуто је неколико нових зградица, зимска склоништа за животиње. Ту су две стакларе, једна за барске птице и друга за птице певачице, затим склониште за мајмуне и, најзад, четири кавеза за пуме и пантере. Довршава се и велико коначиште са базеном за нилског коња, који је већ купљен у Пешти и који ће се овде уселити на пролеће. Исто тако су и срне и јелени пресељени у нове кавезе, а на месту где су досад они били, одмах на пролеће, почеће се са зидањем великог кавеза за мајмуне тако да ће он моћи да прими све серије мајмуна са којима данас располаже Зоолошки врт како они не би били разбацани лево и десно као што је то досад било. Подизање овог великог, централног кавеза за мајмуне омогућила је Команда места која је Београдској општини изашла у сусрет да уклони интендантске бараке које су досад заузимале најлепши део простора и због којих Зоолошки врт није могао никако да се прошири.“

Године 1938. за потребе Београдског зоолошког врта направљен је ресторан *Калемегданска тераса* и Врт се делимично издржавао од тих прихода.

„Да би посетиоци после шетње могли да се одморе, подигнут је врло леп ресторан у зидинама града“ – почиње навод у *Политици* 15. децембра 1938. године:

„Ресторан има пространу терасу која гледа на Дунав, где ће бити уређен и простор за играње. Затим, терасу на самом крову с које може да се посматра Сава и Дунав. Сав ресторан биће обложен дрветом. Намештај ће одговарати изгледу овог необичног ресторана који се налази у зидинама града. Поред једне веће дворане, ресторан има још две мање и један балкон. Затим, има све што је потребно за рад ресторана – кухињу, подрум, споредна одељења

и остало. За посетиоце који би долазили колима биће уређен простор за паркирање, пошто ће ресторан имати прилаз кроз Врт и са стране пута који води ка цркви. Не само дању, него и ноћу, биће то једно од најпријатнијих места за Београђане.“

Тако је 1938. године почело и проширење и изградња Зоолошког врта у доњем делу, испод *Калемегданске терасе*, од Капије Еугена Савојског до Видин капије. Цео простор је био ограђен, направљено је 12 кавеза и једно вештачко језеро, у близини Капије Еугена Савојског, где су били смештени лабудови. Ископан је и канал за одвод отпадних вода, који постоји и данас.

О свим тим радовима редовно извештавају и *Београдске општинске новине* које марта 1939, у броју 3, у тексту *Зоолошки врт стално се усавршава и проширује,* бележе следеће:

„У 1938. години у Врту су изграђена склоништа за биволе и бизоне у облику америчке брвнаре, базен и зимско склониште за нилског коња на једној страни и за крокодиле на другој. Подигнут је и тераријум за смештај змија, гуштера и других гмизаваца (који још није завршен), базен за морске медведе и пингвине. Такође је подигнут и отворен бифе безалкохолних пића.“

Разуме се, сви ти радови, изградња и проширења, извођени су јер је колекција животиња из дана у дан увећавана. Нове животиње су стизале са свих страна, а много младунаца се рађало и у самом Врту. Крајем јуна су стигле: нове фоке *Боби* и *Беби*, ирвас, женка зебре, мунгоси, дивојарац, гамбузије, три понија... а само десетак дана касније, првих дана јула, Врт је добио чак 150 нових примерака животиња, што је *Политика* у броју од 9. јула 1938. године помпезно најавила:

„За два последња дана приспело је, које из Немачке, које из наше земље, око 150 нових

Базен за морске медведе и пингвине

Склониште за биволе и бизоне у облику америчке брвнаре

ПОЛИТИКА, четвртак 30 јун 1938

НОВОСТИ НА МАЛОМ КАЛЕМЕГДАНУ

БЕОГРАДСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ СЕ ПРОШИРУЈЕ А НОВЕ ЖИВОТИЊЕ СТИЖУ СА СВИХ СТРАНА

Ствара се најлепши и најлепши део Зоолошког врта: афрички пејзаж с великим вештачким језером

становника, од којих су неке животиње сасвим нови примерци, док су друге наручене да употпуне серије које већ постоје у Врту."

Збирка од седам лавова обогаћена је са још два нова члана, женком и мужјаком, *Вером* и *Принцем*. Доласком две младе суре медведице број медведа попео се на седамнаест. Пристигли су тада и: сури шакал, две младе муфлонке, пар карангоса (јужноамеричких јастребова), три павијана, један резус, један заморац, један капуцин и, да би колекција била што богатија, један мармозет, затим, тиграсти питон, много разноврсних барских птица: три ждрала-девице, пар ружичастих чилеанских фламингоса, пар белих лабудова, један црноврати парагвајски лабуд, девет врста барских птица из Обедске баре (бела, сива и пурпурна чапља, чапља кашикара, чапља дангуба, ноћна чапља звана радован, гњурац, корморан и црни ибис). Купљена је и велика збирка младих рода.

НОВЕ ЖИВОТИЊЕ

Но, свакако најинтересантнија и најзначајнија животиња стигла је 1. августа 1938. године, после пута који је трајао три ноћи и три дана шлепером, Дунавом из Будимпеште. Био је то двогодишњи нилски коњ *Чепи*, (касније преименован у *Буца*) легенда Београдског зоолошког врта. Његов долазак дуго је најављиван и дуго ишчекиван тако да је представљао праву атракцију за Београђане.

Са *Буцом* су, истим транспортом, стигли и: једна зебра, једна дивља свиња, три степске овце, једна сомалијска овца и једна нутрија.

Текст из Политике, 30. јун 1938.

Истовар нилског коња, легендарног Буце

Године 1938. Врт се могао похвалити збирком од 266 сисара у 72 врсте, 144 глодара у 20 врста, 31 гмизавцем у 4 врсте и 678 птица у 126 врста

Тренд набавке нових животиња настављен је и наредне, 1939. године.

„Почетком 1939. године– како пишу *Београдске општинске новине* у броју 3, од марта 1939. – Врт је снабдевен лепом колекцијом егзотичних животиња, као и домаћих зверова и птица. Вредност живог инвентара прелази сада већ 1.100.000 динара.
Губици животиња нису велики, они износе око девет одсто од укупне вредности, што је врло мало у поређењу са многим иностраним вртовима, где се пењу до 30 одсто од вредности. Ово долази отуда што се у Врту, за сада, држе само оне животињске врсте које лако подносе наше климатске прилике. Као нарочити зоолошки успех вреди напоменути да у Врту живи лењивац, већ две и по године, и осећа се врло добро, што представља рекорд, јер у другим вртовима једва издржи по који месец.

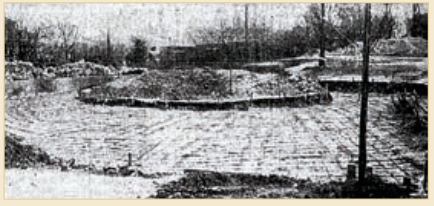
Од особитог је интереса дечји зоолошки врт, где се деца могу играти са извесним животињама. Ту је и дечји хиподром, где деца јашу дресираног слона, камилу, коњиће и магарца.
Постепено изграђивање, усавршавање и проширење овог Врта вршиће се и даље. У току године изградиће се централни део Врта, са једним склоништем од природног стења и са великим језером у средини. Завршиће се тераријум за смештај змија, гуштера и других гмизаваца. У близини Врта отвориће се и један летњи ресторан, где ће се посетиоци Врта моћи одморити и окрепити.
Прошириће се, или сасвим наново изградити, и потребне службене просторије: канцеларије, амбуланта, кујна, ледењача, магацини и друго, без чега се успешан рад Зоолошког врта не да ни замислити.
Доцније ће се приступити и изградњи одељења за антропоиде и акваријума у Београду.
Рекордан број посетилаца био је за време Првог сајма. Тада је само једног дана Врт посетило 15.600 лица."

У жељи да што боље унапреди Зоолошки врт Општина није жалила новац, улагала је у његово уређење и та инвестиција јој се исплатила. Број посетилаца се увећавао из дана у дан. Само у априлу и мају 1939. године, Врт је обишло више од сто хиљада људи, што је Општини града Београда дало приход од близу осам стотина хиљада динара.

ВЕЛИКИ РАДОВИ

„У свом настојању да што боље уреди Зоолошки врт, Општина је решила да ове године утроши око пола милиона динара на улепшавање Врта, пошто се приходи непрестано повећавају, па Општина жели да грађанству пружи још више прилике да ужива у Зоолошком врту"– пише *Политика* у броју од 23. јуна 1939. године. „Већ су израђени нацрти за уређење средишњег дела који је досада био необрађен. Према нацртима које је израдио Одсек за паркове, а по упутствима шефа, господина Александра Крстића, то треба да буде један од најлепших крајева Врта, по примеру великих зоолошких вртова у Немачкој и Француској. Средишњи део биће израђен у природном стењу са терасама, пољаном за животиње и једним вештачким језером. Стене, које ће бити високе од пет до шест метара, имаће у пећинама скровишта животиња. Посетиоци ће имати утисак да су животиње слободне – у природи. Биће у стењу изграђено шеснаест скровишта за афричке стенске животиње. Оне ће моћи на пољани да се састају, пошто и у природи живе у заједничким пределима. Ту ће бити смештени нојеви, зебре, антилопе и разне друге животиње. У вртовима на страни оваква насеља рађена су од бетона, док ће код нас бити изграђена од камена.
У продужењу пољане, која ће бити једна врста скупног живота животиња, изградиће се вештачко језеро, са једним малим острвом. Језеро ће бити дугачко око сто метара.
До језера ће бити скровишта афричких птица,

Скица средишњег дела Зоо-врта
Средишњи део пред крај радова

као фламинга и разних врста ждралова. Цео простор оградиће се ниским зидом, а читаво насеље биће одвојено једним јарком тако да ће публика моћи без запреке да посматра живот птица и животиња у овом делу Врта. Изнад скровишта животиња биће још и терасе и један пролаз за посетиоце Врта, и они ће моћи да уживају још и у ванредном пејзажу насеља.

Пошто ће у насељу бити смештене афричке животиње и афричке степске птице, то ће у скровиштима бити уведено и централно грејање, како би скровишта била употребљива и за време зиме. То ће допринети да ће посетиоци моћи и преко зиме да посматрају животиње у средишњем насељу.

Радови ће почети кроз неколико дана, пошто су нацрти већ одобрени, а дали су своје повољно мишљење о њима и неки страни стручњаци. Чека се само да буде испоручен камен, па да градња почне. Општина је предузела кораке да довоз камена буде извршен у што скорије време.

Подизањем средишњег дела, са високим стенама, језерима и пећинама Београдски зоолошки врт постаће један од најлепших модерних вртова у Европи.“

Архивски подаци кажу да је 1939. године Београдски зоолошки врт имао укупно 1.179 животиња разврстаних у 190 врста, и то: 255 сисара, 142 глодара, 872. птице и 31. гмизавца

Степен смртности био је изузетно низак и износио је свега пет одсто, што је заиста незнатан проценат, ако се има у виду да је, рецимо, у зоолошком врту у Риму 1939. године проценат угинућа износио 25 одсто, а у Берлину је чак прелазио 30 одсто.

О том завидном животињском фонду савесно се бринуло 34 храниоца и два чистача стаза. Присећајући се свог службовања у Зоолошком врту тога времена, покојни Урош Лекић, који је

као хранилац животиња у Врту радио од његовог оснивања, у разговору за *Борбу,* октобра 1987. године, испричао је следеће:

„Дисциплина је била веома строга. Сви смо носили униформе, које смо мењали три пута недељно. Незакопчано дугме повлачило је казну – два дана без плате, неношење капе – три дана без плате. Зарађивао сам три и по динара на сат. Јагњећи бубрежњак у кафани коштао је пет динара. Свакога дана, за два сата рада, зарађивао сам и за јагњетину и за ракију.“

Тенденција даље изградње и проширења Зоолошког врта пренесена је и на 1940. годину. Започети радови у централном, средишњем делу су настављени, а било је и још много тога у плану. *Политика* је, као и увек, редовно извештавала о дешавањима у најинтересантнијем и најлепшем делу Малог Калемегдана, па у броју од 19. априла 1940. године бележи:

„Средишњи део Зоолошког врта, за који су још прошле године израђени нацрти, извешће се ове године. Земљани радови су већ почели. То ће бити један од најзанимљивијих делова Врта. Он ће бити израђен у природном стењу, са водопадима. Животиње ће се у њему кретати слободно. Централни део биће тако изграђен да ће шетачи моћи са стране да посматрају заједнички живот животиња. У њему ће бити смештене птице и животиње које се међусобно подносе.

За потребе Зоолошког врта издигнуће се једна амбуланта, једна кухиња, ледњача, мала кланица и потребна стоваришта. Сада управа Врта води преговоре са Војском да се Зоолошком врту преда земљиште према згради Војне одеће, на коме се налази ветеринарско стовариште, пошто је било већ раније уступљено за потребе проширења Зоолошког врта.

Почеће такође калдрмисање стаза, како би се и преко зиме омогућило посетиоцима да долазе у

Од оснивања у Врту – хранилац Урош Лекић (лево)

Зоолошки врт у што већем броју, јер је преко целе зиме било посетилаца. Није забележен ниједан дан без макар једне посете."

Али на томе се није стало. *Политика* 22. августа 1940. најављује:
„На последњој седници Градског већа Општине београдске за Зоолошки врт у престоници одобрен је нов кредит од преко 50.000 динара. Са ранијим кредитима намењеним истој ствари, сума се попела на преко 370.000 динара. Овим новцем треба да се изгради у Зоолошком врту централно склониште у коме би имале своја одељења и своје боксове у зиму афричке животиње и птице, оне које Врт већ има и нове које су поручене.

У том новом делу Зоолошког врта посетиоци би могли и преко зиме да посматрају своје љубимце који би с првим кишама и мразевима тако заменили своја боравишта под ведрим небом. То централно склониште већ је у изградњи. Засад је испред њега довршено велико језеро, дугачко око седамдесет метара, одређено за афричке и украсне птице. Језеро има мале пећине и водопаде којима се сваке недеље по једанпут доводи и одводи језерска вода."

Да би одржали бројност посете, која је те 1940. године у просеку дневно износила 1.500 особа, и да би привукли пажњу још већег броја Београђана и гостију главног града, људи из управе Врта редовно су обогаћивали животињски фонд. Из Немачке је набављен пар козорога и пар афричких нојева (*Милева* и *Оскар*), а из Софије неколико морских корморана, један царски орао и једна антилопа. Путем размене са другим зоолошким вртовима или посредством трговаца животињама, у Врт су стигли и: пар тибетских јакова, три аустралијска ноја, пар алпских дивокоза, мужјак ждрала, црне турске пловке и дивље гуске-калуђерице.

Кроз капије Врта 1940. године дневно је пролазило у просеку 1.500 посетилаца

Број становника Врта повећавао се и захваљујући доброј репродукцији, нарочито када је реч о птицама, о чему сведочи текст из *Политике* од 22. августа 1940. године:

„Постоји још један начин захваљујући коме имамо најшареније фазане, дивне беле лабудове, пегаве морске кокошке, дивље пловке најлепших боја. Све оне рађају се у подруму зграде у којој је смештена управа Зоолошког врта на Малом Калемегдану. Два мрачна одељења подрума служе најрадоснијим сврхама. У једном од њих смештен је инкубатор, у другом електрична, сунчана лампа-мајка, тако да после само неколико недеља од унесених јаја у та одељења излазе на сунце мали фазанчићи, сиви лабудови, пловке и разне друге птице. За последња два месеца овај инкубатор излиферовао је три стотине комада разних птица Зоолошком врту."

И док се у свим сферама живота осећала криза, као последица опште неизвесности, Београдски зоолошки врт је бројао срећне дане и сабирао салдо свог златног периода.

Смутну, ратну 1941. годину дочекао је у благостању, не слутећи да ће се ускоро све из темеља променити и да задуго више ништа неће бити као пре.

У то време, почетком 1941. године, са ресторaном *Калемегданска тераса* и новоизграђеним делом у Доњем граду, Врт је обухватао нешто више од 14 хектара и са том површином и бројем животиња, који се попео на 1.200, дочекао је и Други светски рат

Међутим, почетак Другог светског рата и бомбардовање Београда, односно Зоолошког врта, најпре од стране Немаца 6. априла 1941, а затим и савезничко 16. и 17. априла 1944. године, све су изменили.

Душан и Сека Савковић, син и кћерка Миодрага Савковића, у Врту у пролеће 1940. године

Зоолошки врт био је омиљено место младих Београђана

Бомбардовање Београда 1941. године, снимак из ваздуха

Немачки тенкови на Калемегдану

ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

Прве немачке бомбе које су пале на Београд порушиле су кавезе и ограде у Зоолошком врту и побиле већину месождера. Да се преостале животиње не би разбежале по граду, чувари су били принуђени да многе поубијају. Већ том приликом збирка је десеткована. Нојеви су виђени на Теразијама, а гладни мајмуни су упадали у куће у потрази за храном. Многе животиње су од наглог захлађења добиле запаљење плућа и угинуле.

Наредно, савезничко бомбардовање, нанело је посебно тежак ударац Зоолошком врту. Не само да су уништени простори за смештај животиња и саме животиње, већ је било и људских жртава. Тог 16. априла 1944. године, на свом радном месту, погинули су радници Зоолошког врта: Петрија Чабрајац, Стеван Хорваћанин, Мирко Кисо, Миле Малић и Божа Светалица.

Врхунац уништења становника Зоолошког врта настао је када је немачка војска ушла у град. Током борби за ослобођење Београда Немци су били ушанчени у самом Зоолошком врту, где им је био један од положаја. Том приликом побили су много животиња да би се прехранили (срне, гуске, патке) а неке и из чисте обести, као на пример беле медведе. По њиховом одступању нађени су мртви: два бела медведа, два бизона и две зебре. Страдало је и много других животиња и птица.

Период окупације свакако је био најтеже раздобље у историји Зоолошког врта. Управа је чинила све да новим примерцима надомести животињски фонд, међутим, то јој није полазило за руком не само због недостатка средстава, већ и због невиђене тортуре београдске полиције над радницима Врта. Наиме, у то време у Зоолошком врту је био запослен и мајстор за израду кавеза, Бора Марковић, касније народни херој, кога је полиција стално прогонила

тако да је због њега и рад и живот осталих радника био непрестано на удару окупатора и полиције.

На челу Зоолошког врта тада се налазио Миодраг Савковић, предратни заменик управника Александра Крстића, велики заљубљеник у Врт и његове становнике, строг и предузимљив директор. Међутим, на том месту Савковић је провео само четири године. Смутно поратно време сурово се поиграло са његовом судбином. Године 1944. он је, без образложења и праве оптужбе, ухапшен. Након дужег времена проведеног у затвору лишен је живота, а да породица никада није сазнала ни место, ни разлог, ни начин његове смрти.

Нажалост, мало је писаних података који говоре о дешавањима у Београдском зоолошком врту током ратних година, тако да се, када је реч о том периоду, углавном можемо ослонити на сећања наших суграђана.

По казивању, сада већ покојне, Дане Савковић-Глигорић, жене познатог шаховског велемајстора Светозара Глигорића, а кћерке управника Врта Миодрага Савковића, која је доживела бомбардовање управо у Золошком врту, где је са родитељима становала, најсликовитије можемо дочарати те дане.

Немци су гађали фабрику војне одеће (касније *Беко*) међутим, ниједна бомба није пала на ту фабрику већ су све завршиле у Зоолошком врту. Станари из околних зграда наивно су веровали да Врт неће бити мета па су листом похрлили да ту нађу уточиште, али бомбе су неконтролисано падале баш по Зоолошком врту. У пећини у којој се данас налазе зебре и антилопе изгинуло је много људи, јер је једна бомба пала управо ту, пробила плочу и однела безброј живота.

Присећајући се тих страшних тренутака, госпођа Савковић-Глигорић причала је да је гледала

Калемегдан за време окупације Београда

Борбе за ослобођење Београда, снимци са Калемегдана

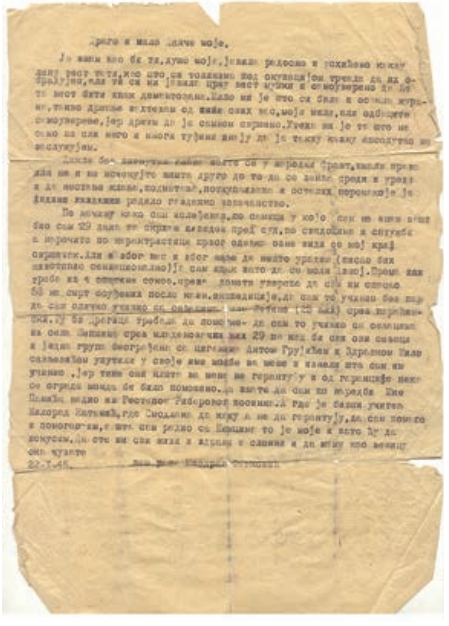
како многе животиње, које су биле у летњим испустима, погођене бомбама лете у ваздух. Најмучнији призор, према њеним речима, био је када је велика бомба пала у испуст са слоновима, право на слоницу *Луцију*, миљеницу малишана, и када су делови тела тог колоса међу животињама почели да лете на све стране.

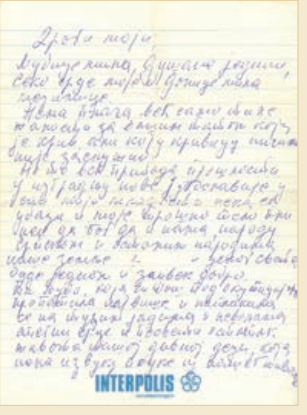
Многе животиње су тада побегле из Врта јер су њихови кавези били разрушени, али већину предатора и животиња које су биле опасне за околину, запослени у Врту морали су да поубијају да би спречили трагедију. Преживели су само ретки примерци, међу којима су нилски коњ *Буца* и алигатор *Муја*.

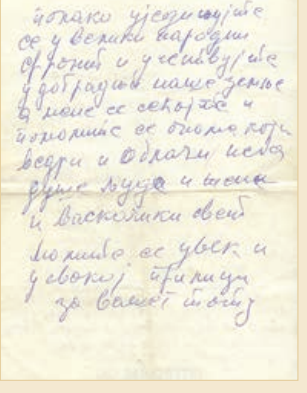
Бомбардовање, рат и очева погибија учинили су да је госпођа Дана Савковић-Глигорић деценијама одбијала да крочи у Зоолошки врт. Урадила је то тек када је на место директора дошао Вук Бојовић и то на његово упорно инсистирање.

Међу штурим написима о Зоолошком врту током ратних година, издваја се један гласовитог аутора, бившег британског премијера, Винстона Черчила. У свом чувеном делу *Други светски рат*, у одељку *Југославија*, пишући о шестоаприлском бомбардовању Београда, Черчил се осврнуо и на дешавања у Београдском зоолошком врту и забележио следеће:

„У јутро 6. априла над Београдом су се појавили немачки бомбардери. Летећи на смену са окупираних аеродрома у Румунији, они су на југословенску престоницу извршили методичан напад који је трајао три дана. Не страхујући од отпора, немилосрдно су уништавали град летећи изнад самих кровова. То је названо операција *Казна*. Када је, најзад, 8. априла завладала тишина, по улицама и под рушевинама је лежало преко седамнаест хиљада мртвих грађана Београда. Из ужаса дима и ватре појавиле су се избезумљене звери ослобођене из својих разрушених кавеза у зоолошком врту. Једна рањена рода је скакутала поред главног хотела, који је представљао велику буктињу. Један медвед, ошамућен и не схватајући ништа, гегао се лагано и незграпно кроз тај пакао наниже ка Дунаву. То није био једини медвед који ништа није схватао.
Била је спроведена операција *Казна*."

Писма Миодрага Савковића породици из заточења

ПРВИ ПОСЛЕРАТНИ УПРАВНИК

Ослобођење Београда и завршетак Другог светског рата Зоолошки врт је дочекао без директора, јер је Миодраг Савковић 1944. године ухапшен, а након тога и убијен. Архивски документи кажу да га је заменио професор Анте Тадић, први послератни управник ове институције, који се на том месту налазио од 1945. до 1948. године када је, на сопствени захтев, пензионисан. После Тадића руковођење Зоолошким вртом преузима учитељ Милорад Лазаревић.

Неоспорно је да су и Тадић и Лазаревић имали тежак задатак. Врт је, практично, требало направити из почетка јер су током рата уништени многи објекти, а животињски фонд је био десеткован.

Примера ради, године 1945. у Зоолошком вртy затечено је свега 70 животиња. Начињена материјална штета процењена је на око шест милиона динара

За рад на рашчишћавању рушевина и реконструкцији оштећених кавеза ангажовани су немачки ратни заробљеници и сами радници Зоолошког врта. О томе пише *Глас* 4. септембра 1946. године:

„Приликом бомбардовања 1941. године Зоолошки врт је много оштећен. На самом терену Зоолошког врта било је много рупчага и било је потребно доста времена и материјала за затрпавање истих, што је било неопходно да би се могло Вртом пролазити ради поправке осталих оштећених места. Порушене су зграде, нарочито мајмунара и неколико штала. Прилично су били оштећени раднички станови из Душанове улице.
Прве радове на оправци вршило је само особље Зоолошког врта. Назидан је око Врта зид са циглама из Старога града, тако да је за тај рад утрошено само 15.000 динара, док би државу коштао 140.000 динара. Сами радници су оправили водовод и канализацију у дужини од 207 метара. Затим се приступило поправци кавеза, кућица, штала, базена.“

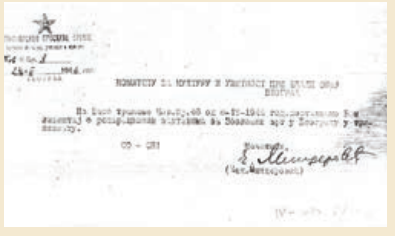
А онда је Народна влада из буџета Обнове одобрила кредит у износу од 1.300.000 динара за обнову и реконструкцију Зоолошког врта и то осамсто хиљада за поправку објеката, а петсто хиљада за набавку животиња, намештаја и ветеринарске библиотеке.

„Управа Зоолошког врта приступила је одмах радовима и у кратком времену Врт је стекао приближно мирнодопски изглед“ – извештава

Политика у броју од 10. октобра 1946. године. „Порушене зидине за време бомбардовања реновиране су, а дојучерашњу гомилу раздробљеног шута и цигала заменила је нова, пространа зграда за мајмуне, која чека само још на кров и своје несташне станаре. Израђена је штала за поније у којој ће бити стална изложба коња, затим лимарска и столарска радионица, хигијенски магацин за смештај животињске хране и велико складиште за разноврстан материјал. У току је оправка баре за птице (у којој су већ постављени мостови), животињских кућица *Тркара*, зграде за слонове и радничких станова. Обновљен је стари, дотрајали павиљон за птице певачице, а израда кавеза за голубове и фазане је у завршној фази. Отпочело се и са оправком зграде Управе и дрвене ограде око преживара. Набавком потребног стакла биће завршени акваријум и тераријум.“

Од новца из буџета, по идеји и на инсистирање директора Тадића, опремљена је и једна просторија у управној згради у којој су организована стручна, едукативна предавања за средњошколце и посетиоце Врта, која је касније служила за састанке биолошког кружока.
У циљу озелењавања и враћања Врту парковског изгледа, засађено је 700 младих стабала.

Одмах после ослобођења управа Зоолошког врта обратила се грађанима с молбом да помогну у обнављању животињског фонда, а апеловала је и на ловце да по шумама приреде хајке и лов и на тај начин дођу до многих неопходних примерака. Одазив је био више него добар.

Захтев за рашну одштету

Поклонима са свих страна – од грађана, ловачких удружења, Министарства шума и музеја и организованим ловом птица у околини Београда и на Обедској бари – број животиња се 1946. године попео на 89 сисара и 127 птица

„У погледу животиња Врт је такође на путу скоре и брзе обнове“ – пише *Политика* у октобру 1946. године. „У задње време добио је велики број примерака – већином животиња наших крајева, које шаљу грађани са свих федералних јединица као поклон: срне, барске птице, лешинаре, полудивље мачке и друге ситне животиње. Од егзотичних животиња Врт је добио једногрбу камилу – поклон софијске Зоолошке баште и три *нанду* ноја, становнике пространих средњоамеричких пампаса.“

А лист *Глас* 1. јуна 1947. још детаљније извештава о онима који су помогли Зоолошком врту да употпуни своју колекцију:

„Нарочито је вредно истаћи да су поклони Зоолошком врту, у животињама, веома чести. Свакако значајан и леп пример је поклон колектива матичног брода *Козара* – једна млада срна, која је испоручена уз писмо: *Особље матичног брода* Козара *у свом низводном путовању на Сави, између Брчког и Босанске Раче, спасло је из воде једну срну. Колектив матичног брода* Козара *поклања срну Зоолошком врту у Београду*.

Недавно је и Министарство пољопривреде Србије поклонило Врту, са имања *Косанчић* у Војводини, једног јелена и кошуту.

Има још читав низ лепих дарова. Владимир Влатовић, земљорадник са Космаја, поклонио је јазавца, професор Јеленко Михаиловић послао је веверицу, радник-инсталатер Вељко Вајновић поклонио је сокола-ветрушку, радница Ранка Миленковић донела је буљину, Ђорђе Небригић, намештеник, приложио је фазана, Драган Барјактаревић птицу лиску, а Степан Богнер, чиновник из Земуна, поклонио је твора."

На основу захтева за ратну одштету Зоолошки врт је, такође, добио известан број животиња тако да је могао да настави са радом.

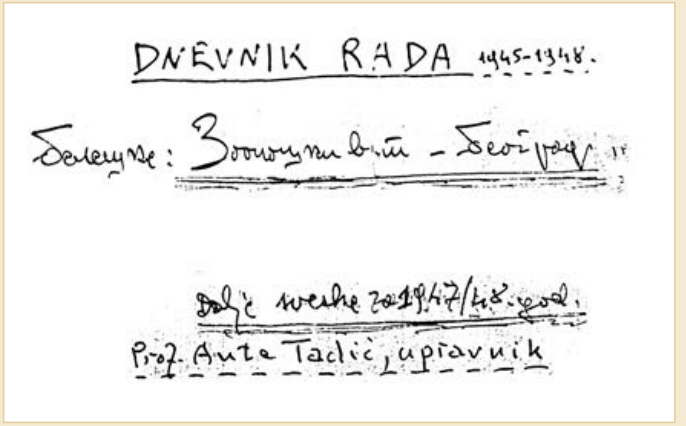
Колико је то био мукотрпан период у историји Зоолошког врта најбоље сведоче белешке тадашњег управника, професора Анте Тадића, сабране у *Дневник рада* који је он уредно, скоро свакодневно, водио од 16. маја 1945. све до 6. јануара 1948. године, када је предао дужност новом управнику – Милораду Лазаревићу.

ДНЕВНИК АНТЕ ТАДИЋА

ANTE TADIĆ

ZOOLOŠKI VRT

BEOGRAD

DNEVNIK RADA 1945-1948.

Beleške: Zoološki vrt - Beograd

Dalje vesti za 1947/48. god.

Prof. Ante Tadić, upravnik

У забелешци уписаној под датумом 5-14. јун 1945. године Тадић наводи: *Прегледао сам више пута Зоолошки врт да се уверим шта је све уништено и како особље ради. Уништено је много, особље ради пожртвовано. У првом разговору са другом Бранком Максимовићем, I ц.пр. ИНО, дато ми је до знања да је пре свега извршити поправке на разним зградама него у Зоолошком врту. Истог дана разговарао сам са председником Ратковићем, видео сам да он препушта све I ц. пр.*

Неколико дана касније, 17. јуна, професор Тадић пише:

Предао предлог за обнову Зоо - врта бр. 14559 друговима Мишићу, Ратковићу и Максимовићу. Мишић препушта мени да све извршим, а он само да прими на знање. Ратковић обећао да ће се заузети за Врт. Максимовић примио извештај на брзину, и да поново дођем. При састављању горњих извештаја свесрдно ми помагали другови Велимир Петковић, геометар и ветеринар Бранко Трбић.

Даље се нижу белешке једна за другом:

23. јун: Бавећи се у Вршцу својим приватним послом посетио сам Управу државне шуме и ту замолио инжењера Моимировића да заинтересује ловце и остале да нам поклоне или продаду, ако улове, дивље свиње и срне.
За јелене, које су Немци 1941. године однели из Зоолошког врта, он ништа не зна. Мисли да су их Немци убили и појели.

28. јун: Изабран на седници за члана управе Пољопривредних градских предузећа (Градска економија) Градек. *И Зоолошки врт тамо спада.*

29. јун: Друг Антоније Илић уловио и донео са Обедске баре 76 комада разних штакара: 15 сивих чапљи, 13 радована (ноћних чапљи), 23 беле чапљице, 5 жутих чапљица, 13 кашикара, 7 белих рода.
Друг Мишић обећао да можемо за Зоолошки врт добити греда и дасака са имања неког народног непријатеља. Друг Арсенијевић обећао да ће се он старати за довоз сена и рибе. Друг доктор Никола Ружић, начелник Министарства пољопривреде, обећао да ће нам набавити за послугу швајсапарат, а то ће све свршити Арсенијевић.

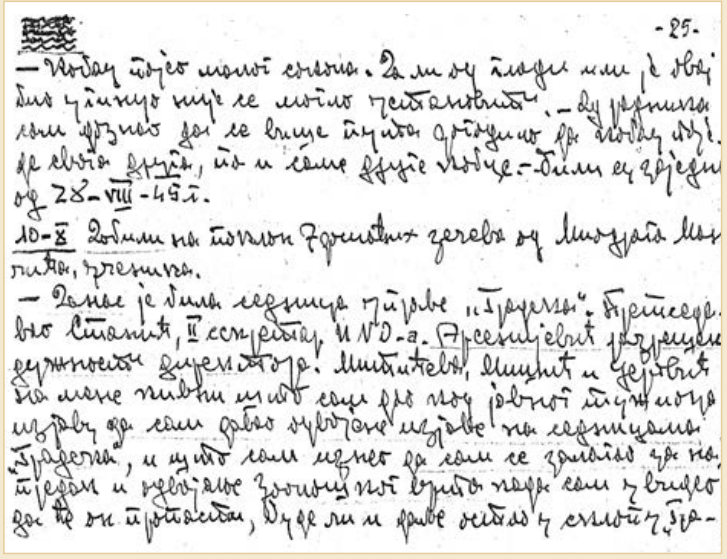
5. јул: Одржана седница синдиката Зоолошког врта. Однео сам лош утисак. Радници нису довољно просвећени да се могу јасно и тачно изражавати. Саставио писма за зоолошке вртове у Загребу и Софији и Месном народном одбору Врање, за набавку животиња.

13. јул: Био код друга Максимовића, I ц. пр. Изненађује се да могу толико да тражим за Зоолошки врт. Оставио је лош утисак на мене својим примедбама. Он тражи да се набаве животиње. А где их сместити – приметих.

18. јул: Са набавком већих животиња ићи ће тешко док се кућице и кавези не поправе.
Кратко време пре мог доласка окопена су два лавића: мужјак и женка, излежено паунче.
Зечева домаћих окоти се доста.

28. јул: Настала збрка око исхране птица рибом: Неку рибу уместо да дају птицама послали на Јованову пијацу да се прода. То саопштио Арсенијевићу, који ми рече да ће птице редовно добијати рибу, а остатак ће ићи на пијацу. Обећао ми је Арсенијевић да ће се за животиње скупити доста сена, зато је послао десетак Немаца да раде на Реви II.

2. август: Од када су донете птице са Обедске баре, доста их је угинуло, и то оне које су биле слабије. Исхрана у Зоо-врту није била

довољна. Стално је долазила у питање набавка рибе: или касно јаве да нема рибе или са Реве не пошаљу, па се на пијаци више не може набавити.

3. август: Данас ми је саопштио друг Петковић да је Арсенијевић наредио да се за Фифија и Бобија не купује више млеко, јер су оба лавића доста дебела. Упитавши ветеринара Трбића за мишљење, рече ми:

„Лавићима према старости више није потребно млеко, али пошто не добијају редовно месната храну, јер је увек нема, потребно им је давати млеко и надаље, да не би закржљали од једноличне хране а потребно им је више разних витамина."

8. август: Дао писмено Симовићу да треба за лавиће и ракуна два и по литра млека дневно.

9. август: Известио Симовића писмено да сена има још само за два, три дана.

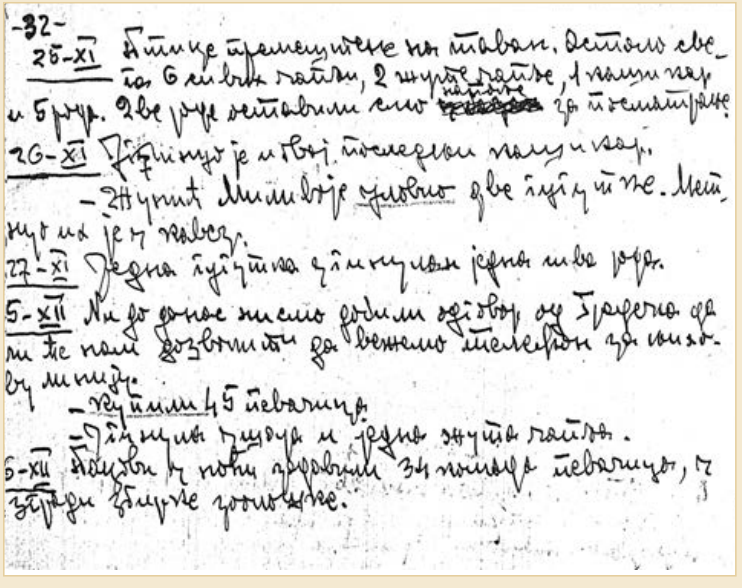
11. август: Другови инг Воја Мишић и др Стефан Ђелинео посетили Врт. Показао сам им цео Зоо-врт и изнео све потребе за његово унапређење. Тражио сам од хранилаца да изнесу потешкоће исхране. То су ови учинили. Прегледали су све просторије у вези са евентуалним предавањима из биологије.
Мајстори су изнели своје потребе. Било је говора да се набави шврајс-апарат.
Говорили смо о потреби да се уз име животиње ставе таблице са кратким описом: где живи, када је рођена (ако је код нас) и још штогод карактеристично.

13. август: Друг Бранко Максимовић, I п. пр. ИНО-а, посетио Зоолошки врт. Извршени послови, грађевински и слични, нису га много интересовали и донекле их је багателисао. Њега је највише интересовало шта је урађено за набавку животиња. То његово интересовање било је прилично дилетантско. Исто тако његов предлог да се све животиње сконцентришу на једном месту. Ово је наишло на отпор и присутних чувара животиња и других. Једини умесан предлог био му је да се направи албум свих животиња у Врту. Погрешно је његово мишљење да Зоо-врт може да буде привредно предузеће.
Арсенијевићево мишљење да се радна снага може боље искористити није тачно већ, по моме мишљењу, радна снага треба да ради за Врт, а не да се разбацује на друга места.

20. август: Под бр. 234 тражио да се просторије у мансарди уреде за биолошке течајеве.

21. август: Директор предузећа Градек *под бр. 855 од 20. VIII 1945. донео је одлуку:*
„Да Луковић Бранислав, службеник овог предузећа, преузме руководство при овој Дирекцији у својству руководиоца, пословође свих радионица на Малом Калемегдану" и под бр. 862 од 20. VIII 1945: „Да се радионице у кругу Зоо-врта приподе Секретаријату ове Дирекције, и то:
1. Да се ниједан посао не сме обављати без наруџбине
2. Да ће налоге за наруџбину издавати једино Секретаријат
3. Да руководилац радионица подноси извештај сваких седам дана о послу који је обављен, име мајстора који је потрошну наруџбину радио, као и количину утрошеног материјала, као и број и вредност утрошених радних часова."
Из ове горње одлуке јасно се види да Арсенијевић хоће да кочи рад у Зоо-врту овом излишном администрацијом, према чему Врт не може сам да располаже мајсторима и материјалом. Већ све мора да иде преко секретаријата Градека.

31. август: Врло бурна седница Градека
Поднео представку да се Зоо-врт одвоји.

-32-

25-XI Пошље премештене на таван. Остало све
по 6 комада пацова, 2 шупље пацове, 1 мали мар.
и 6 рук. Све руке остављам сво[ј]е где је смештене.

26-XI Пронађен је још један поклопац мали и мар.
– Нашли Мишкове једног две пуцњи те. Мет
ком их је у кавез.

27-XI Једна пушка ваљкаста једна мала рук.

5-XII Ми до данас нисмо добили одговор од Градског да
ли ће нам дозволити да вежемо телефон за зоол.
врт или не.
– Пушкин 45 певачица.
– Пронађен један мали и једна шупља пацова.

6-XII Пацови и поп здравили за пушкин певачицу, и
здрави здравље говоре.

12. септембар: Поднео реферат ИНО за одвајање Зоолошког врта.

13. септембар: Прочитан извештај за одвајање Зоо-врта из Градека. *Предложила управа: или да ИНО даје субвенцију Врту или да се одвоји. Одвојио сам мишљење и тражим потпуно одвајање.*

20. септембар: Поново ургирао за храну животиња: месинату и зрнасту. Први пут известио 30. VIII о.г. под бр. 1114/45.
Данас лавови повратили месо јер пет дана нису ништа јели.

29. септембар: Био друг Павловић, члан за индустрију и трговину ИНО, у сврху давања информација за посебан буџет.

3. октобар: Био друг Вељковић, просветни референт ИНО, да се договори због буџета за одвајање.

4. октобар: Стигла телефонска вест да се Зоо-врт одвојио од Градека.

5. октобар: Био са Петковићем код Вељковића да коначно уредимо буџет. Добио утисак да је Вељковић врло озбиљан човек и показао је разумевања за Зоо-врт. Рече нам да је било предложено да се Зоолошки врт затвори и оставе само три чувара. Ипак је превладало мишљење да то не треба радити, већ само смањити буџет.

10. октобар: Данас је била седница управе Градека. *Председавао Станић, II секретар ИНО-а. Арсенијевић разрешен дужности директора. Митићева, Мишић и Церовић на мене кивни што сам дао код јавног тужиоца изјаву да сам давао одвојене изјаве на седницама* Градека *и што сам изнео да сам се залагао за напредак и одвајање Зоолошког врта када сам увидео да ће он пропасти буде ли и даље остао у склопу* Градека. *То је схваћено од Станићеве стране као несолидарност.*

18. октобар: Био у Белој Цркви да превезем две двогрбе камиле (Camelus bactrianus). Трећа је остала тамо болесна. Разговарао за дететину и зоб.

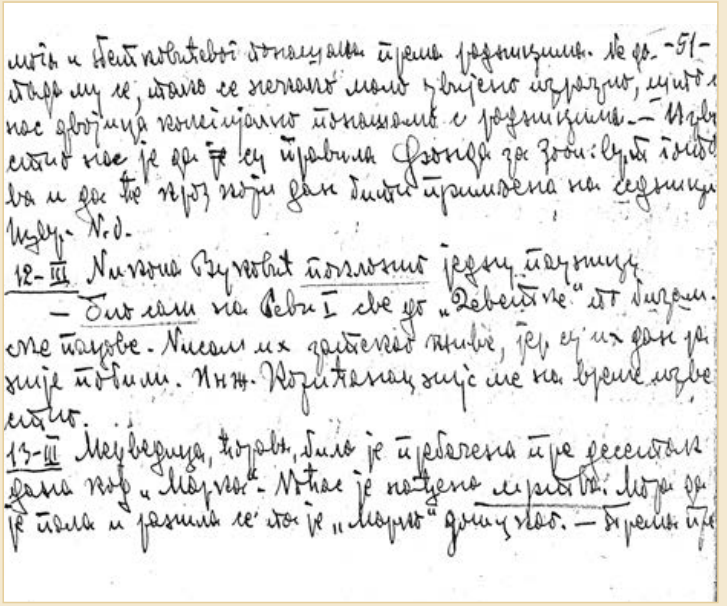
20. октобар: Другу Титу поклонили мало мече – испуњено.

24. октобар: Поднео Мишићу Воји на одобрење да нам се из расадника позајми 5.000 кг угља, а о чему смо се Митићева и ја на претходној седници били договорили. Он то није хтео да одобри писмено. Слао ме Мишић да одем до Гранапа *лично по угаљ по нашем следовању. Успео сам за целу сезону.*
Стигло нам решење од ИНО за разграничење од Градека, *број 19890 од 11. X о.г.*

11. децембар: Дошло нам је 10 нових Немаца, јер су стари били отишли 2. XII 1945. године у свој батаљон натраг.

18. децембар: Просветни референт Брана Вељковић, члан ИНО, послао по Милићу цедуљу на којој је написао да се набавља само храна и огрев, а за научне и друге ситне потребе да се без његовог знања ништа не набавља.

19. децембар: Телефоном ми саопштио Вељковић да ништа сем хране и огева не набављам без његовог знања. На моју примедбу да ми ипак морамо бити једна научна установа која треба да помаже омладину која се интересује за науку, па студенте Универзитета и Педагошке школе, одговорио је:
„А шта ће они нама да дају?“ Једва сам га убедио да би требало купити Брема, *али приметио је да и то у споразуму с њиме. Када сам приметио да нећемо прекорачити одређени буџет, приметио је да се и од садашњег буџета мора уштедети.*

Уопште, из целог нашег разговора добио сам утисак да је Вељковић један најобичнији уча, мањег хоризонта, који би хтео својим уштедама да се прикаже као неки добар домаћин који са мало пара хоће да води своје газдинство, али га не унапређује.

21. децембар: Медведи још нису спавали. Само је мала Божана-Бупа *три дана покушавала да дрема у децембру када су били најхладнији дани (прва половина децембра). Разлог што остали медведи нису покушавали да дремају је слаба исхрана преко лета и јесени, нису могли створити довољно масти и сала у себи као резервну храну.*

1946. година

21. јануар: Почела вожња на бобу.

25. јануар: Оворено је клизалиште.

18. фебруар: Почео се зидати зид око Врта, доле из Душанове улице.

23. фебруар: Одржана је конференција са Вељковићем због повишења плата. Када сам приметио да ми овде још не знамо шта смо: „Да ли привредно предузеће или нешто друго“, приговорио је: „Ви немате шта да бринете да ли сте привредно предузеће или не, ви имате само да водите управу!“

1. март: Остали смо без новца: ни за плате, ни за храну. У ИНО издејствовали кредит од сто хиљада динара. Око тога смо радили Петковић и ја два дана.
Био сам код Вељковића да супотпише молбу за кредит. Потписао после дугог објашњавања. После ме питао шта раде Немци. Када сам му рекао да зидају, рече: „У понедељак сам наредио Петковићу да се даље не зида, а то и вама кажем. Тај ће се зид срушити, блато ће се смрзнути. Догодине може бити да ни ја ни ви нећемо бити на својим положајима, доћи ће неко трећи, па ће нас оптужити. Онај већи зид зидаћемо кречом.“ „Одакле нам новац?“– приметих. „ Добићемо од обнове“. „То не знам“– одговорих. „Јесте ли када били у Бачкој и Банату и јесте ли видели да се тамо зидају куће од сирове циглe и блата па доценијама трају?“ На ово ништа није одговорио. „Ја не могу тамо, у Врт, да долазим сваки дан“ (мислио је да надзирава и да даје упутства). „Па и не морате“– одговорих.

11. март: Био Вељковић и казао да може да се настави и други део зида блатом да зида. То је учинио вероватно под утицајем мога реферата упућеног Синдикалној подружници, а чију сам копију предао председнику ИНО Михајлу Ратковићу, па му овај то саопштио. Вељковић је ставио неке бесмислене примедбе у погледу мога и Петковићевог понашања према радницима. Не допада му се, тако се некако мало увијено изразио, што се нас двојица колегијално понашамо с радницима. Известио нас је да су правила Фонда за Зоолошки врт готова и да ће кроз који дан бити примљена на седници Извршног Народног Одбора.

16. март: Доселио сам се у Зоолошки врт.

22. март: Данас се Буца *сунчао у свом базену, први пут од када је у врућој води. Температура ваздуха је 30 степени Целзијуса.*

31. март: Од Главне пољопривредне комисије за Војводину и од Месног одбора у Бачком Петровцу добили смо на поклон пар лавова, два пса и крагуја (белогрлави сур).

2. април: Данас пополдне посетио је Зоолошки врт нови председник ИНО-а Мелентије Поповић. Све је прегледао и показао интереса за оправке и набавке.

У Врт су од пре неколико дана почеле да долазе групе грађана-затвореника, који уређују Врт са ботаничке стране.

9. април: У један и по час поподне лавица Ирена *окотила једно младо.*

15. мај: Данило Маринковић, Циганин - мечкар, из села Мешковца, поклонио медведицу Жанету. *Зна да вози бицикл, да салутира и да се рукује. Стара је 14 година. Родом из Француске. Донета је када је имала три месеца и Цигани су је однеговали на цуцли. Тврди да је ово сестра садашње наше* Божане *с којом је сада у истом кавезу. Одмах је ушла у воду и прскала се.*
Да би се унапредио Врт са материјалне стране био сам предложио ИНО-у, Просветно одељење, 15. IV под бр. 282 да се продужи дневни рад за два сата, с тим да се то радницима исплати, јер би тако пало више за улазнице. Јуче је стигао одговор, иако сам тражио да то буде с 1. маја, под бр. О-7845 од 25. IV, код нас под 423 од 14. V, да се ради два сата дневно више, али да се не плаћа, већ да се људи тако распореде, тј. да неки почну касније да раде, а увече да се Врт држи отворен до 19 сати. Недељом да се плати свима два сата више, а понедеоником цео дан (8 сати) да се рачуна у прековремени рад.

11. јун: Данас смо преко Детранса *упутили за Софију један пар лавова:* Принца *и* Јулију.
Пре извесног времена, када сам јавио Вељковићу да треба да пођем за Софију, одговорио ми је да су у ИНО-у (?) закључили да ја не идем. Ако хоћу да пођем, то могу о свом трошку. Када сам му приметио да ја немам новца да се луксузирам, већ би требало да проучим прилике, исхрану и организацију Зоо-врта у Софији, рече ми да смо од тог проучавања ми још далеко. А да ће ме послати у иностранство онда када буде нешто озбиљније, не да пратим два лава. Вељковић нема разумевања за то.
Ни сам председник ИНО-а није имао разумевања за моје путовање у Софију, јер да када сам већ толике зоолошке вртове по Европи видео, да овај није потребно да прегледам.

14. јун: Вратили Циганину медведицу Жанету *уз наплату исхране.*
Стигли из Софије: једногрба камила, четири нандуа и два фазана.

24. јун: Алберт Богнер, студент технике, наш ратни заробљеник, донео једну корњачу и једног зеца.

30. јун: Јутрос у 5 сати отпутовали на Обедску бару, камионом. Били смо: Илић, Матвејев, Војтјех и једна другарица. Стигли у 8 и по сати. Продрли кроз трску преко 200 м по уређеном путу. Цвеја Новаков израдио пут и ловио нам птице у друштву Саве Новаковог. Добро смо се опремили кавезима великим и малим. После подне, око 3 сата, био је лов завршен. Уловили: 15 кашикара, 11 белих чапљица, 3 сиве чапље, 3 гака, 2 дангубе, 5 рода. Свега: 37 комада. Рибе нисмо могли набавити, а ни чамцем до великог језера нисмо могли, јер нисмо могли добити чамац. Кустоси музеја ловили планктоне, птице и сакупљали биље за себе. Јело и воду понели смо. Вратили смо се у 6 часова.
Пут незгодан за аутомобиле.

7. октобар: Данас посетио новог просветног повереника Јелену Поповић, професора. Предочио јој потребе Зоо-врта. Са интересом је слушала. Изгледа ми да ће имати разумевања. Зоо-врт потпада под Одсек за народно просвећивање. Предао сам јој чланак Оснивање селекционе станице за домаћу стоку и живину
О свему има ИНО да одлучи.
Вељковић премештен у Министарство просвете.

10. новембар: Министар унутрашњих дела Албаније, Кочи Хоџе, посетио Зоо-врт са својом пратњом.

9. децембар: Данас смо имали први састанак за оснивање биолошког кружока. Били су присутни ученици Прве мушке гимназије из VI разреда, њих 18. Говорио сам им о „Организацији биолошких кружока".

1947. година

19. јануар: Окотила се Божана *преко ноћи. Женка је,* Жанета.

18. фебруар: Услед квара на водоводној мрежи у улици Милоша Великог, у Зоолошком врту нестало је савске воде. Зато се морало у стаклари – тераријуму – везати са пијаћом водом да не би базени остали без вруће воде.

2. март: Данас сам био први пут на конференцији у Просветном одељењу. Били су присутни: управник музеја, управник библиотеке, ја и Димитријевићева. Дневни ред се састојао из питања потребних за ове градске установе. Утисак: Просветно одељење врло слабо познаје наше прилике, својом кривицом. Слабо су се интересовали.

9. април: Добили на поклон једно прасенце дивље свиње преко канцеларије Маршалата друга Тита.

26. мај: Комисија Министарства просвете, по наређењу Министра просвете, а поводом мога реферата, дошла да утврди стање и потребе Врта за животиње и прибор. Обећали нам дати (предложили) око 700.000 динара.

19. јун: Посетио Врт мађарски професор др Сопроњи Енел, члан мађарске трговачке делегације. Разговарали о размени животиња.

20 – 25. јул: Био сам у Скопљу и купио једног бивола, једну биволицу, једног магарца и једну магарицу, затим заменио са Зоолошким вртом разне наше животиње и добио једног мајмуна резуса, Перу, *три сребрна фазана, два сарла крсташа и две шумске ушаре (буљине). Управа Врта у свему ми је изашла на сусрет.*

30. август: Предавање омладинској бригади Грчке са пруге Шамац – Сарајево: Зближење балканске омладине кроз биолошке науке. *Присутно 87 омладинаца и омладинки.*

Од 4. августа до 5. септембра: Добили у замену једну дивокозу, добили на поклон 20 голубова, купили једног курјака, купили једну срну, добили за Бобија *и* Фифи *6 мајмуна (два мангабеја и 4 зелена заморца), купили две јапанске гуске, купили буљину, купили једног мужјака чау-чау, добили једног срндаћа.*

8. септембар: Прошли уторак и данас били код мене професори Бранислав Гојковић и Анђелија Хаџић, чланови Стручног савета, да се договоримо за биолошки рад са школама.

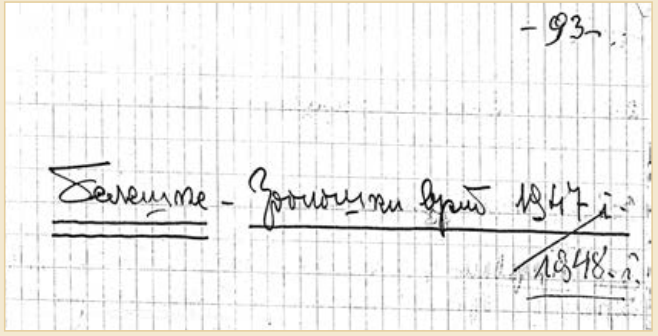
11. септембар: Стигла два павијана, једна царска змија и два папагаја црвеноврата.

17. септембар: Посетио имање Црвенка *Пољопривредно-шумарског факултета у циљу набавке разних животиња.*

23 – 25. октобар: Састанак управника. Били су на састанку: Дончевски Киро, Скопље; Марковић Људевит, Загреб; Новак Петар, Сплит; Роси Марио, Ријека и Тадић Анте, Београд. Дубровник, Љубљана, Сарајево и Илица нису дошли.

Почасни гости нису позвати, јер нисам могао набавити зелену чоју за столове, а и зато што нисам добио затражени кредит за банкет.
Јелена Поповић, повереник, није показала смисла за овај састанак јер нити ми је одобрила потребан кредит, нити је дошла на састанак.

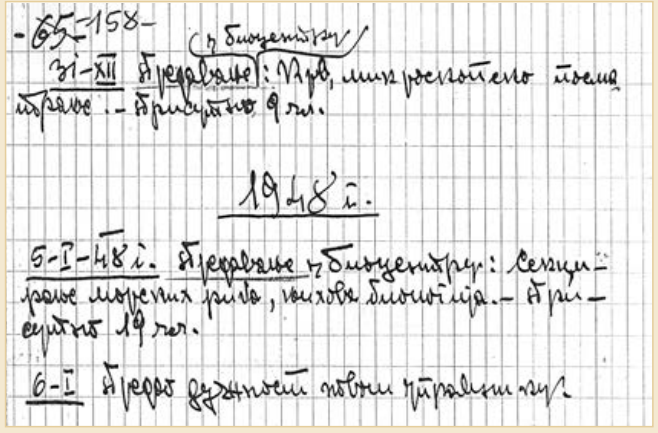
Дневни ред је био:
1. Реферат о просветно-научном раду зоолошких вртова под насловом Зоолошки вртови у светлу науке и народног просвећивања, *који сам ја прочитао и саставио*
2. Прилике у нашим зоолошким вртовима
3. Замена животиња
4. Лов на животиње у земљи
5. Набавка животиња

-93-

Белешке - Зоолошки врт 1947 г.

1948. г.

-65-158-

(у Биоцентру)

31-XII Предавање: Мрв, мих. росног. тема изразе. - Присутно 9 чл.

1948 г.

5-I-48 г. Предавање у Биоцентру: Сезонске промене морских риба, њихова биологија. - Присутно 19 чл.

6-I Предао дужност новом управнику.

6. Одређивање награде за животиње из наше земље
7. Стручно оспособљавање хранитеља
8. Статут зоолошких вртова
9. Преглед и обилазак Зоолошког врта
10. Преглед разних природословних музеја, Излет у најближу околину Београда
11. Евентуалије.

По свим тачкама донети су једногласни закључци.
Реферате – писмене – изнели су Марио Роси и Петар Новак, а усмене Људевит Марковић и Киро Дончевски.

Аутомобиле за излет на Авалу и преглед музеја дали су нам Министарство просвете и Министарство пољопривреде (директор Завода за заштиту биља).

Код мене су спавали Дончевски и Роси, јер им је у хотелу Москва било прескупо.
Штампа је врло слабу пажњу посветила овом састанку, иако је Танјугу *дато врло опширно обавештење у присуству другова Дончевског и Росиа. Био им је дат записник и статут, а ипак у новинама је изашла крупна грешка, није споменут Новак. Редакцији* Политике *послата је исправка.*

28. октобар: Био на састанку у Правном одсеку ради читања предлога Правилника за Зоолошки врт, који ће се, када буде примљен, послати осталим зоолошким вртовима у земљи.
14. новембар: У Просветном одељењу дознао да је повереник, Јелена Поповић, одбила да одобри кредит за IV део године, и да је казала Новаку Милутиновићу да предузме кораке да Зоолошки врт буде пребачен у комунално одељење. Исто тако дознао сам да је шеф финансијског одсека Хаџић пребацио Поповићевој да се ни прошле, ни ове године није старала да Врт добије свој предложени буџет и да зато цела његова администрација храмље.

18. новембар: Данас је Гојковић донео још један микроскоп и различити инструментаријум. По његовој жељи то стоји у незакључаном орману. Просветно одељење још није набавило потребан материјал за оправке намештаја.

11. децембар: Пада снег. Ово је први јачи снег, јер први је пао 18. XI. Пренели смо пећ из предавонице у мајмунару, у којој је температура доле била 14 степени Целзијуса.
Предавање у Биоцентру.
Компарација дневних и ноћних грабљивица.
Присутно 12 чланова. Данас радимо без пећи из наведеног разлога.

1948. година

6. јануар 1948: Предао дужност новом управнику.

БИОЛОШКИ КРУЖОК

Професор Анте Тадић био је амбициозан и предузимљив директор, врстан интелектуалац, који је настојао да институцији на чије је чело дошао врати некадашњи значај, изглед и углед, да је унапреди у сваком погледу како би Београд, попут других великих светских престоница, добио зоолошки врт какав му доликује. Идеја му је била да Врт подигне на ниво културно-едукативне установе и за то се залагао током свих година свога рада.

Инсистирајући на тврдњи да Зоолошки врт није само место за разоноду, већ да треба да представља наставно-научну базу, одмах по доласку, већ од септембра 1945, у просторијама управне зграде почео је да држи стручна предавања, најпре радницима Врта да би их едуковао, а затим заинтересованим посетиоцима, основцима, средњошколцима, студентима и професорима. Теме су биле различите: *Шта су то зоолошки вртови, Животиње пред почетак зиме, Задаци зоолошких вртова у настави биологије, Исхрана животиња, Посматрање зоолошких вртова са еколошког гледишта*... а број слушалаца је варирао од 18 до 106. Забележено је да су предавањима присуствовали: професори београдских средњих школа и Више педагошке школе, ученице III, IV и VI женске гимназије из Београда, ученици мешовите гимназије из Краљева и Панчева, индустријско-занатске школе из Новог Сада, гимназије из Младеновца, ученици I, IV и VI мушке гимназије из Београда, ђаци средње пољопривредне школе и мушке гимназије из Ваљева, ученици гимназије из Старог Бечеја и Ћуприје, учитељске школе из Ужица, средњотехничке школе из Инђије, радници Фабрике коже из Зрењанина...

У жељи да што више омасови ова предавања, професор Тадић је у изјавама за штампу популарисао своју идеју. Тако *Глас* 17. априла 1946. бележи следеће:

„Треба заувек да се изгуби застарели појам да је зоолошки врт менажерија. Он ће постати предаваоница природних наука за ђаке свих средњих школа у Београду. Када добије библиотеку, лабораторијум где ће се вршити анатомски пресеци и микроскопска испитивања, акваријуме, тераријуме, онда ће студенти биологије, ветерине, медицине и шумарства моћи и ту да допуњују своја теоретска знања. Основаће се и Клуб младих природњака, не само школованих, већ и за раднике које природне науке интересују."

Само неколико месеци касније, 6. септембра 1946, *Глас* извештава о томе како је заживела Тадићева иницијатива:

„Управник Зоолошког врта, професор Анте Тадић, одржао је неколико предавања ради стручног подизања особља Зоолошког врта. Десетини радних група омладинаца, који су дошли да у слободним часовима повећају своје знање зоологије, управник је одржао неколико предавања о биолошком посматрању животиња.

Иницијативом Министарства просвете Србије многе групе професора биологије средњих школа посетиле су Зоолошки врт, где им је одржано предавање о задацима Зоолошког врта у настави биологије са теоријским и практичним делом. Циљ овог предавања био је да упути наставнике биологије на правилан теоријски рад са ученицима на проучавању животиња у Зоолошком врту. Више стручних предавања одржано је и студентима биологије Више педагошке школе.

Борцима, средњошколцима и широј јавности одржали су професор Тадић, професор Стефан Ђелинео и Бранко Трбић, ветеринар, низ популарних предавања о разним појавама у животу животиња.

Сва предавања (око 22) одржана су у просторијама управе и под ведрим небом Зоолошког врта. Уз свако предавање слушаоци су обилазили животиње док су им стручњаци научно-популарно говорили о особинама разних животиња и њиховом животу."

Упркос оскудици у стручној литератури и потребном прибору за научна испитивања, као и недостатку простора, професор Тадић није одустајао. Део прибора је израђен у радионици Зоолошког врта, набављена су и два микроскопа, тако да се упоредо са предавањима почело и са практичним радом.

У просторијама Зоолошког врта 9. децембра 1946. године и званично је основан Биолошки кружок у коме су ученици средњих школа употпуњавали и проширивали своје знање из биологије, вршећи научне експерименте и пишући реферате.

Глас пише и о овом догађају, па у броју од 7. фебруара 1947. године бележи следеће:

„Да би се побудио што већи интерес народних маса за природне науке управа Зоолошког врта организовала је, приликом колективних посета, велики број предавања са темама: *Улога зоолошког врта у народном просвећивању, Развитак природних наука кроз векове, Утицај околине на развитак биљног и животињског света* и *Зоолошки свет са географског гледишта*. Ова предавања омогућују ученицима средњих школа употпуњавање теоретског знања. До сада је приликом колективних посета одржано 81 предавање.

Управа је такође основала у својим просторијама Биолошки кружок, који се састаје два пута недељно. Кружок посећују искључиво ученици средњих школа који показују велики интерес за природне науке. До сада је на овим кружоцима одржано 15 предавања на којима се ученици упућују на упознавање организама, функцију органа и њихово расплођавање. Ученици су у могућности да сами изводе практичне вежбе у малој сали, снабдевеној потребним инструментима.

Са пажњом се ови омладинци и омладинке упознају са грађом животињског тела, парајући у ту сврху животиње. Они анализирају рад плућа, рефлексе ока, рад црева и облик и грађу зуба и лагуна. Осим тога, баве се и психологијом животиња. Нарочито интересовање побуђује код ученика живот водених животиња (хидробиологија) а исто тако и начин препарирања, прављење скелета и препарирања у алкохолу. С правом се може очекивати да ће овај темељан рад у току средњошколског доба створити код ове групе учесника Биолошког кружока лепу научну подлогу за доцнији рад."

Биолошки кружок, под тим именом, ради све до 23. октобра 1947. године када, како сазнајемо из *Дневника рада* професора Тадића и *Политике* од 24. децембра 1947, мења име у Биолошки центар.

„У Зоолошком врту основан је Биолошки центар за ученике средњих школа. Овај Биолошки центар снабдевен је са неколико микроскопа као и великим бројем потребних инструмената. Биолошки центар посећују ученици и ученице гимназија и других школа. Путем очигледне наставе они се ту упознају са разним гранама биологије. Ученици и ученице су подељени на групе. Свака група долази једанпут недељно. Анатомска и бактериолошка група постигле су за кратко време велики напредак, тако да поједини ученици врше сами често и врло сложене експерименте на животињама и биљкама. Овај центар основан је на иницијативу управника Зоолошког врта, који је истовремено одржао и велики број предавања ученицима."

Иако превасходно окупиран просветно-едукативном улогом Зоолошког врта, професор Анте Тадић није занемаривао ни остале управничке

послове. Предано је радио на обогаћивању животињског фонда, успостављању сарадње са осталим Вртовима у земљи и иностранству, обнови и изградњи објеката, проширењу граница Зоолошког врта и анимирању што већег броја посетилаца.

Током првих послератних година фонд животиња је са 70, колико их је преживело бомбардовање, 1946. године повећан на 216, па наредне, 1947, на 342, да би 1950. износио 636 примерака. Као што је већ речено, а што се и види из *Дневника рада* професора Тадића и из других архивских докумената, набављене су куповином или заменом са другим зоолошким вртовима, примани су поклони од грађана, а организован је и лов на мање сисаре

Новине су са пуно усхићења пратиле долазак сваког новог становника у Врт. Пишу тако о: пару нових лавова, *Принцу* и *Лини*, поклону Управе народних добара из Бачког Петровца, срни *Милки*, коју је ухватио неки партизан у Словенији и која је четири месеца била са његовом четом, двогрбим камилама *Бошку* и *Ригу*, „демобилисаним" тек у Београду пошто су у борбама за Стаљинград вукле топове, циганској мечки *Жанети*, слепој, са њушком искиданом гвозденом алком, коју је власник поклонио Врту, па је после три месеца тражио натраг, о 36 дугорепих паунова, дару Управе народних добара из Мокрина, о два причљива амазонска зелена папагаја, *Пери* и *Воји*, затим о пару афричких крунастих ждралова и пару резус-мајмуна, првим животињама које су добијене путем размене, и тако редом. Примера је много.

О том, све значајнијем броју нових примерака, као и о оним, знатно малобројнијим животињама које су преостале из предратног Врта, предано су водили бригу чувари и храниоци чија су имена остала сачувана од заборава захваљујући тексту *Зоолошки врт и његови становници,* објављеном у 40. броју часописа *Дуга* 1946. године:

ЧУВАРИ И ХРАНИОЦИ

„Миленко Маринковић, хранилац зверова, воли свој позив. Он разговара са мечкицом *Мирјаном* хранећи је, док му она шапама дрско претура џепове да види да ли у њима не крије још неку посластицу. *Паша* затвара очи и преде од задовољства док му чувар чешка чупаву браду. Цео Миленков живот везан је за животиње. Пре рата је без жаљења одлежао четири месеца у затвору јер је ударио човека који му је тукао пса. Он је у Зоолошком врту од његовог оснивања.

Најпопуларнија животиња у Врту је нилски коњ. *Буца* је доведен из Пеште, где је у наступу љутине задавио једног чувара. Сада је стар око девет година, а у тежини је пребацио нешто преко 2.000 кила. Ујутру, када га пусте из кућице, загњури се у базен и весело се брчка. Његов чувар Миливоје Жунић поноси се својим питомцем и тврди да он све разуме, иако не зна да говори. Свако јутро чувар га храни сеном, кукурузом, кромпиром и поврћем, милује га по дебелој кожи и чешка по огромним устима. То *Буца* нарочито воли. Два пута је само покушао да мало дочепа зубима своја хранитеља, али то је била шала. Миливоје Жунић написао је за зидне новине чланак о животу нилског коња и алигатора о којима такође води бригу.

Засебан део Зоолошког врта чине *хигијеничари природе* – орлови лешинари, голубови пурпурних ногу, мудре буљине, раскошни паунови и барске птице. Хранитељка птица је баба Марија Штибл, стара Словенка, која је волела птице одмалена када је јела из истог тањира са својим петлићем кикирезцом.

Никола Мамула чувао је некада стоку у околини Ужица, а сада чува ламе налик на горде, али приглупе даме црних очију, витке срне и достојанствене стаљинградске камиле, које су виделе пропаст и ускрснуће херојског града. Никола Мамула добро познаје животиње.

Миленко Маринковић

Никола Мамула

Никола Мамула

Миливоје Жунић

Проживео је са њима цео век. Плашљива срна му прилази с поверењем као старом познанику, срндаћ *Јанко* га од шале боцка оштрим шиљцима својих рогова. Биволица се трапаво умиљава. Иако је она Николина љубимица, он помало избегава њене незгодно савијене рогове. Каже да би му довољно било да га биволица само мало поткачи под ребра. Муфлон је велики шаљивџија. Поскакује и гурка огромним роговима свога чувара. То је наравно само игра. Никада не би животиње учиниле нажао људима који им посвећују сав свој живот."

Управо захваљујући тако преданом раду запослених и залагању директора Тадића, Београдски зоолошки врт је поново постао једно од најпосећенијих и најомиљенијих места у граду.

Статистички подаци кажу да је кроз његове капије 1946. године прошло 254.439 грађана. Дневна посета је понекад премашивала и бројку од 10.000, што је управу навело на размишљање о потреби територијалног проширења

ПРОШИРЕЊЕ ДО ДУНАВА

„С обзиром на повећање становништва Београда и свакодневне масовне посете из унутрашњости, потребно је да се Зоолошки врт прошири како у погледу пространства, тако и у погледу разноврсности животиња" – пише *Глас* 7. фебруара 1947. године:

„Проширени Врт, који би се према предлогу управе простирао до аутостраде испод Калемегдана и према кули Небојши, могао би да прими око 2.500 животиња. У сразмери са зоолошком баштом у Москви која има 6.000 животиња, овај број био би потребан да би Врт добио свој прави значај."

Идеју о проширењу су, очигледно, подржавале и градске власти јер се Зоолошки врт нашао међу јавним установама чије је проширење било предвиђено Генералним планом проширења Београда из 1946. године. О томе, такође, сведочи *Глас* наводећи следеће:
„У вези са Генералним планом проширења Београда треба да се прошире све установе јавног карактера, међу којима и Зоолошки врт. Зоолошки врт ће се проширити све до Дунава. Од Душанове улице па до Дунава засадиће се шума и ту ће живети животиње слободно, имаће онако уређен простор какав је он у природи...
У радовима на проширењу Зоолошког врта, који ће се према предвиђеном Плану извршити у току 1947. године, подићи ће се велики број нових објеката за смештај животиња, а довршиће се и радови на изградњи терена за јахање. Овај терен служиће у зимским данима за клизалиште."

Повећање територије Врта аутоматски је наметало и обавезу озбиљнијег обогаћивања животињског фонда, набавку ретких и егзотичних примерака и врста. Стога је директор Тадић инициравао успостављање тесне сарадње Београдског зоолошког врта са осталим вртовима у земљи, а потом и са онима у иностранству. Чак је од 23. до 25. октобра 1947. године у Београду организовао и састанак управника свих југословенских вртова коме су, како сазнајемо из *Дневника рада*, присуствовали: Дончевски Киро – Скопље; Марковић Људевит – Загреб; Новак Петар– Сплит; Роси Марио – Ријека и Тадић Анте – Београд. Представници Дубровника, Љубљане, Сарајева и Илиџе том приликом нису дошли.

Глас пише и о овој Тадићевој иницијативи:

„Управа Врта успоставила је везу са свим зоолошким вртовима у земљи, тако да ће се кроз ту сарадњу моћи да изврше замене зоолошких врста и Врт ће добити попуну у животињама.
Београдски зоолошки врт, у оквиру те сарадње, послао је новооснованом зоолошком врту на Ријеци ретке примерке паунова.
Како су радови на успостављању морског саобраћаја завршени, те су путеви према Азији и Африци отворени, то је могућа набавка и разних врста тропских животиња: мајмуна, слонова, жирафа, зебри, царских змија, пигмејских коза, америчких бизона, нарочитих врста јелена, лама, пуми и осталих. Потребно је само схватити потребу и значај овакве баште за Београд па ће се радови на проширењу Зоолошког врта успешно завршити."

Анте Тадић је тај значај очигледно схватао, па је крајем 1947. године склопио уговор са једном чешком фирмом која се бавила увозом и извозом егзотичних животиња. Према том уговору наш Зоолошки врт је требало да уступи два петнаестогодишња лава, *Ромеа* и *Цезара*, двогодишње медведе *Мишка* и *Мирјану*, два пара вукова и шест белих рода у замену за по један пар мајмуна-павијана, зелених морских мачака, јелена, муфлона и ракуна. Са овим животињама у Врт је из Прага требало да приспе и један леп примерак варана, као и неколико златних и сребрних фазана.

У циљу што веће популаризације Зоолошког врта и анимирања већег броја посетилаца, осмишљавани су и нови садржаји који су обогаћивали понуду Врта. Оспособљен је терен за јахање који је за време зиме имао другу намену, служио је као клизалиште, базен са плитком водом је адаптиран у дечје купалиште у коме су многи млади Београђани научили да пливају, међу њима и позната глумица Ружица Сокић и драматург Јован Ћирилов, а направљена је и боб-стаза.

Зоолошки врт је полако добијао обрисе врта какав доликује главном граду. Деловало је да све креће узлазном линијом, међутим, сасвим изненада, првих дана 1948. године, професор Тадић је, на сопствени захтев, пензионисан. Нигде у документацији није пронађен неки запис који би објаснио шта га је навело да донесе такву одлуку.

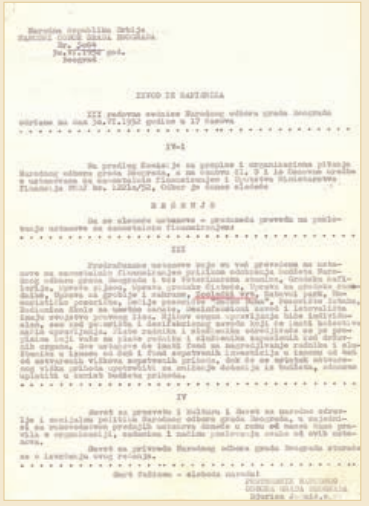
Од 6. јануара 1948. године руковођење Зоолошким вртом преузима учитељ Милорад Лазаревић.

Многи млади Београђани научили су да пливају у базену Зоолошког врта

Управник Милорад Лазаревић са супругом

Решење о преводњењу Зоолошког врта на пословање установе са самосталним финансирањем

НЕДОСТАТАК НОВЦА

Нажалост, није остало много новинских текстова који сведоче о раду Врта током те четири године Лазаревићевог управљања. Из штурих података сазнајемо да је интересовање публике за Зоолошки врт и даље било изузетно велико.

Само током 1949. године Врт је обишло 847.894 посетиоца. Недељом је просечно долазило између 11 и 13 хиљада људи, а радним даном од 2.500 до 3.500

Управа Врта наставила је започету сарадњу са зоолошким вртовима у Прагу и Паризу, као и са осталим југословенским вртовима. Планиране су нове набавке и замене животиња, али није извесно шта је од планираног и реализовано.

У тексту објављеном у листу *Глас* септембра 1950. године пише:

„Пошто у нашој земљи има птица које се у свету траже, Зоолошки врт у Београду је склопио уговор са неким вртовима из иностранства да се испоручи већи број белих рода, којих код нас има доста, и црних, којих има само у нашој земљи те им је цена доста висока. У замену за њих добићемо егзотичне животиње које немамо. За сада у Врту нема слонова, зебри, тигрова, антилопа и тако даље...
Југословенски зоолошки вртови у Суботици, Ријеци, Битољу, Скопљу, исто тако, врше међу собом размену тако да ће убрзо Зоолошки врт у Београду набавити већи број сисара и птица којих до сада није имао."

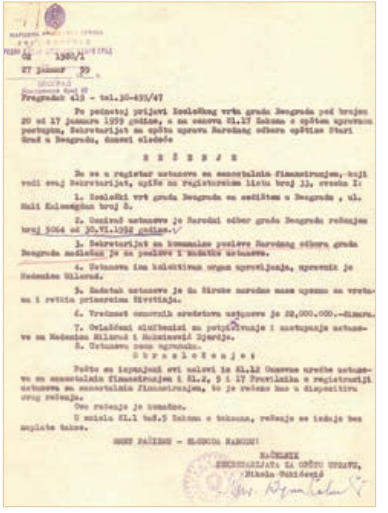
У том периоду недостатак новца јавља се као проблем број један када су у питању поправке и изградња нових објеката у Врту, али и када је у питању ангажовање радне снаге. *Глас* у истом тексту наводи следеће:

„И поред залагања управе Зоолошког врта да изврши оправку свих звериња и кртлетки за нове животиње, радови се споро обављају, јер Зоолошки врт углавном врши оправке из својих прихода које добија од улазница. Ти приходи су сразмерно мали када се узме у обзир да од тога набављају животиње, исплаћују службенике и купују сено. Стазе и цветне алеје у Врту нису уређене. То је услед малог броја службеника који не могу да посвршавају све послове у Врту. Поред надзора над животињама, они доносе храну, а добављају и разне животиње којих има у нашој држави. Због тога данас пионири не могу да користе за јахање мале поније, јер нема службеника који ће водити надзор над њима."

Град је у то време, очигледно, имао друге приоритете па је минимално улагао у Зоолошки врт, а то што је улагао објављивао је са пуно помпе. Тако *Глас* у броју од 25. септембра 1950. године бележи:

„Управа за уређење града изградиће у току ове и идуће године стазе у Зоолошком врту, проширће склониште нилског коња и подигнути један нови јавни клозет. Стазе ће бити исте као на Малом и Великом Калемегдану. Зеленило ће се обновити. Травњаци ће бити у току јесени прерињани и биће посејана нова трава. Јавни клозет ће се саградити с десне стране од мајмунаре и имаће 15 до 20 кабина."

Период послератне обнове и реконструкције земље, односно период спровођења административног управљања, није мимоишао ни Зоолошки врт. На предлог Комисије за прописе и организациона питања Народног одбора града Београда, а на основу чланова 9 и 10 Основне уредбе о установама са самосталним финансирањем и Упутства Министарства финансија ФНРЈ бр. 12210/52, на трећој редовној седници Народног одбора града Београда, одржаној 30. јуна 1952. године, Одбор је донео решење да се Зоолошки врт града Београда преведе на пословање установе са самосталним финансирањем.

Решење о упису Зоолошког врта у регистар установа са самосталним финансирањем

Радници Београдског зоолошког врта, снимак из 1955. године

Тако је 27. јануара 1959. године Зоолошки врт решењем Секретаријата за општу управу Народног одбора општине Стари град у Београду, а на основу члана 17 Закона о општем управном поступку, и званично уписан у регистар установа са самосталним финансирањем, на регистарском листу број 33, свеска I. Тим решењем Секретаријат за комуналне послове Народног одбора града Београда наведен је као надлежан за послове и задатке установе.

Заправо, од тада и крећу тешкоће и невоље са којима се Зоолошки врт суочава.

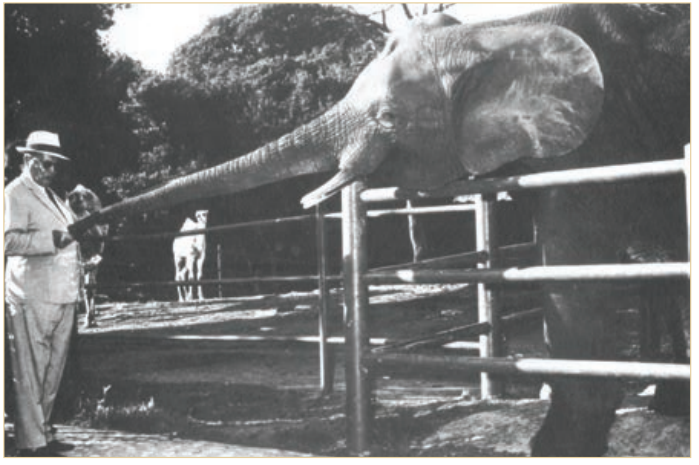
Административни начин управљања отвара могућност држави да води кадровску политику унутар ове установе, што она и чини. За секретаре доводи своје пулене, по правилу људе Удбе, без адекватне стручне спреме, од којих су директори зазирали јер су ови обилато злоупотребљавали свој положај. Запошљавали су у Врту своју ближу и даљу родбину, што је проузроковало формирање кланова и противничких табора, свако је тражио шансу да на неки начин профитира. Једном речју, Зоолошким вртом је почео да царује непотизам, незнање и дилетантизам.

УПРАВНИК СА НАЈДУЖИМ СТАЖЕМ

Бреме оваквог начина пословања највише је осетио и изнео на својим плећима Милорад Меденица, директор са, до сада, најдужим стажем у историји ове установе, који је чак 30 година водио Врт (од 1952. до 1981). Човек коме се друштво није одужило на адекватан начин. Наметнули су му неуке људе који су имали титуле а нису имали знање, а они су окренули тезе и окривили директора за сав јавашлук и разне мистериозне смрти животиња које су се дешавале у Зоолошком врту крајем седамдесетих година двадесетог века. Наравно, медији су једва дочекали сензацију. Многи новинари су имали своје експоненте у Врту који су давали потпуно искривљену и лажну слику ствари, нападајући за све Меденицу, тако да је он у пензију отишао потпуно понижен. Међутим, време је, као и увек, најбољи судија, разоткрива заблуде и чини да истина изађе на видело. Данас је јасно шта се заправо дешавало иза капија Зоолошког врта. Милорад Меденица је рехабилитован, али, нажалост, касно пошто је преминуо још 1992. године.

Значајније поправке ратом разрушених кавеза и пећина у Зоолошком врту започете су 1958. године како би се у њих могле сместити нове животиње, које су тих година интензивно набављане. Тако је збирка допуњена једногрбим камилама и леопардима набављеним из Аустрије путем замене за домаћу фауну, као и тигровима из Западне Немачке, такође путем замене за орлове, сове ушаре, пеликане и видре. Бели медведи су набављени јануара 1957. из Холандије, одакле су нешто касније стигли и морски лавови.

Велики број животиња Београдском зоолошком врту подарио је тадашњи председник Југославије, маршал Јосип Броз Тито, иначе велики и осведочени љубитељ природе и животиња. На његов предлог подигнут је и зоолошки врт на Брионима који је, осим што је био узгајалиште у слободној природи, представљао и расадник више врста ловне дивљачи – муфлона, лопатара, аксиса, срнеће дивљачи и фазана – која је касније транспортована у одговарајућа склоништа и резервате широм земље.

Маршал Тито у зоолошком врту на Брионима

Тито са посадом брода Динара и члановима делегације по повратку са путовања у Индију

Враћајући се са својих бројних путовања, посебно из афричких и азијских земаља, Тито је увек доносио и одређени број ретких, егзотичних животиња. Тако је приликом боравка у Бурми и Индији 1954/1955. године, на поклон од председника Нехруа, добио малог леопарда кога је касније подизао у својој кући и сасвим припитомио, али и много других вредних животиња које су транспортоване пратећим бродом за Југославију.

Према причању Титових савременика, учесника тог путовања, забележеном у монографији *Тито у природи и лову*, Маршал је у свакој луци у којој је *Галеб* пристајао силазио са брода и одлазио да обиђе животиње, да би проверио како подносе пловидбу.

Међу путницима из далеке Бурме нашли су се тада и слон *Мита* (чије име на бурманском значи *љубав*) и слоница *Тиса* (*истина*), дар бурманске владе, које је председник Тито поклонио Београдском зоолошком врту и који су годинама представљали његову главну атракцију, нарочито од тренутка када су на свет почели да доносе потомке.

Маршал Тито с гепардом кога је сам припитомио

Младунче леопарда, поклон индијског председника Нехруа

Рођење индијског слона у заробљеништву и данас је веома редак догађај. Иако готово сваки зоолошки врт у свету има ову врсту слонова углавном су то примерци женки из простог разлога што мужјаци, чим полно сазру, постају непоуздани и опасни. Неретко се дешавало да у наступу беса убију слонице са којима деле кавез, али и своје чуваре.

Рођење првог *Митиног* и *Тисиног* младунчета, 23. августа 1963. године, представљало је и први послератни пороћај индијског слона у неком од зоолошких вртова Европе, па није ни чудо што је изазвало огромно интересовање јавности. Посетиоци су се данима тискали око *Тисиног* кавеза у ишчекивању радосног догађаја, а управа Врта је просто била блокирана телефонским позивима са истим питањем: „Када ће се*Тиса* породити?“

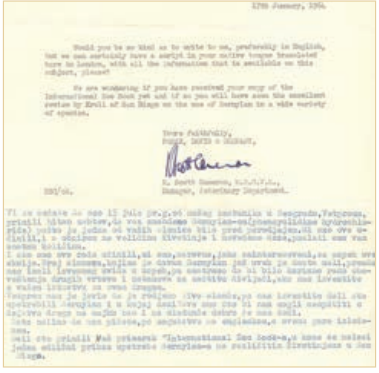
Ништа није препуштано случају. Још половином јула директор Меденица се обратио познатој енглеској лабораторији за израду лекова, *Parke, Davis & Company*, са молбом да на адресу Београдског зоолошког врта хитно пошаљу анестетик sernylan, уколико током порођаја наступе евентуалне компликације. *Тиса* је одвојена од *Мите* и премештена у засебну, наменски припремљену просторију где јој је указивана посебна нега и пажња, што је подразумевало и знатно појачану исхрану.

А када је тај дуго ишчекивани дан дошао, све новине су несвакидашњу новост из Зоолошког врта објавиле као ударну вест.

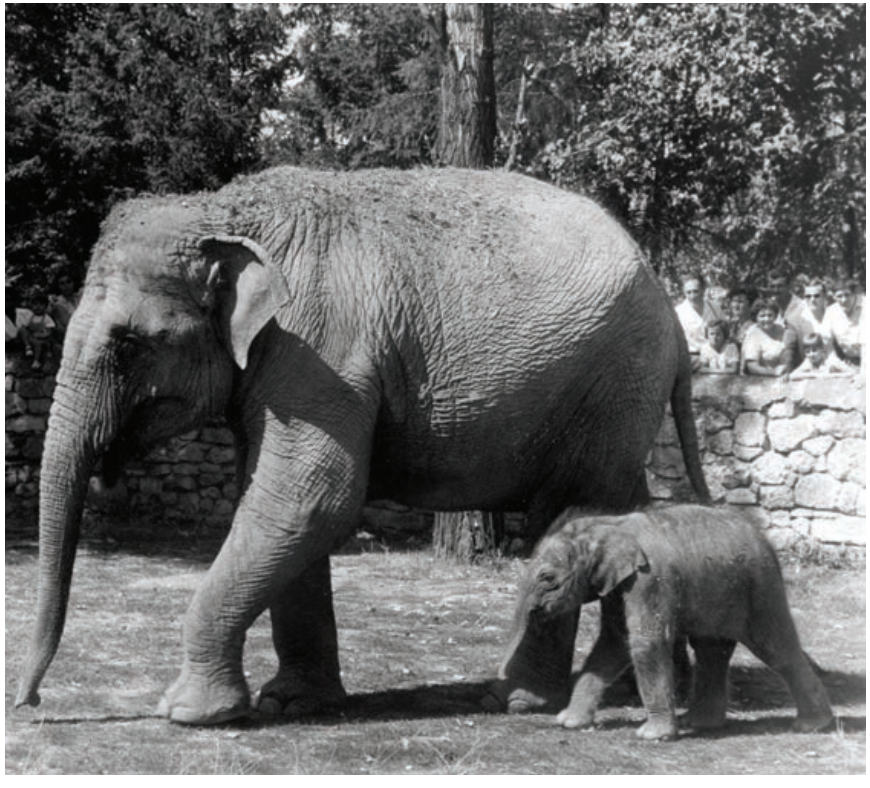
Политика 24. августа 1963. године у великом тексту пише:

„Јуче, у 3,45 часа, слоница *Тиса* тешка око 2.500 килограма, после 22 месеца трудноће донела је на свет женско младунче од преко 80 килограма. Мајка је добила принову у затвореној просторији Зоолошког врта на Калемегдану,

Parke, Davis & Company

Допис лабораторије Parke Davis & Company

Прво Тисино и Митино младунче – слонче Цица

после краткотрајних *порођајних* мука. За то време отац *Мита*, слон тежак више од 3.000 килограма, узнемирено се шетао по свом ограђеном ревиру од око 80 квадратних метара. Смирио се тек када му је слоница пискавим гласом дала знак да се све добро свршило."

Баш као и пре много година, управа Врта је овај догађај искористила да привуче што већи број посетилаца, па је организовала свечано кумовање. Редакција дечјег листа *Пионир* позвала је своје читаоце да пошаљу предлоге за име слончета. Стигло је око 2.000 имена од којих су кумови: *Пионирска организација Београда*, редакција листа *Спорт*, *РТВ Београд* и неке домаће филмске глумице новорођенчету доделили име *Цица*.

Према писању *Политике*, 20. марта 1964. године, стање у Београдском зоолошком врту било је више него задовољавајуће, животиње се добро хране и репродукују, а о младунцима се води посебна брига:

„Кавез је до кавеза међу зидовима старе тврђаве. У њима је 130 одраслих животиња и 250 пернатих дивљачи... Шест дана месождери у Београдском зоолошком врту добијају обилат, лавовски оброк – и до двадесет килограма свежег меса, а седмог дана њихове чељусти се одмарају. Младунчад у малом животињском царству не пости. Зоолошки врт своје младунце чува као *бебе*.

Годишње у Београдском зоолошком врту на свет дође два до три лавчета, два леопарда, пет-шест малих јелена, два сура медведа, два-три курјака, једна антилопа и још неколико врста других звери. Двадесетак врста годишње је за Зоолошки врт чист иметак. Јер, за мале лавове, суре медведе, јелене и леопарде могу се – трампом – купити и друге животиње којих нема у малом животињском царству на Калемегдану."

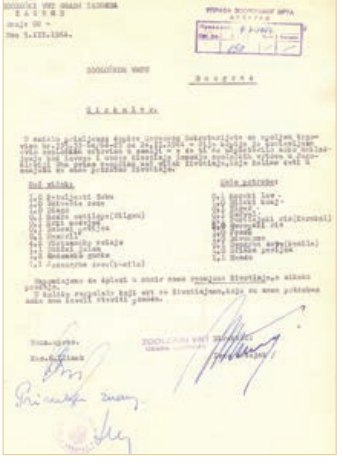

Свечано крштење у слонари

Слонче Цица – атракција за посетиоце

Међутим, ту трампу није било баш тако лако реализовати. Савезни секретаријат за спољну трговину одобравао је компензационе послове замене животиња првенствено између југословенских зоолошких вртова и на томе је стриктно инсистирао. За компензацију са иностраним вртовима теже је издавао дозволе и то тек у случају да тражених животињских врста није било у земљи.

Иако је био принуђен да се придржава одлуке Савезног секретаријата за спољну трговину, управник Меденица није одустајао од намере да попуни празне кавезе у Зоолошком врту па се 28. марта 1964. године обратио дописом Одељењу за буџет Секретаријата за финансије Скупштине града Београда.

„Као што је познато, Београдски зоолошки врт осетно је страдао за време рата. Готово све животиње које је имао пре 6. априла 1941. године, а чији број није био мали, или су побијене одмах у почетку рата, или су страдале приликом бомбардовања. Након ослобођења земље приступило се обнови како разрушених кавеза, тако набавци животиња. Чудном игром случајности и околности рат су преживели једино нилски коњ и два крокодила. Обнова – набавка нових примерака животиња од ослобођења до данас вршила се једино путем размене. Девизна средства нису добијана и животиње са којима данас располажемо ми смо набавили путем замене. Међутим, достигли смо врхунски домет набавке животиња путем замене, тј. и последње резерве са којима смо располагали искоришћене су за ту сврху. Упркос тога што се тежило за набавком што већег броја животиња није се могло постићи да се попуне сви већи кавези, и данас их ипак имамо приличан број празних. Будући да се ради о једном зоолошком врту који се налази у главном граду наше Социјалистичке Републике, а којега посећују бројна лица како из унутрашњости тако и из иностранства, сматрамо да би требало доделити извесна девизна средства како би се извршила његова попуна.

Одлука Савезног секретаријата за спољну трговину

Циркуларно писмо Зоолошког врта из Загреба

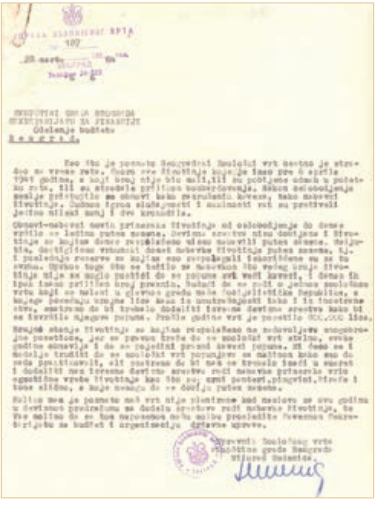
Прошле године Врт је посетило 800.000 лица.

Бројно стање животиња са којима располажемо не задовољава многобројне посетиоце, јер са правом траже да се Зоолошки врт стално, сваке године, обнавља и да се поједини празни кавези попуне. Ми ћемо се и надаље трудити да се Зоолошки врт попуњава са начином како смо до сада практиковали, али сматрамо да би нам се требало изаћи у сусрет и доделити нам извесна девизна средства ради набавке примерака врло егзотичне врсте животиња као што су: црни пантери, пингвини, жирафе и томе слично, а које не могу да се добију путем замене.
Колико нам је познато, наш Врт није планиран код наслова за ову годину у девизном предрачуну за доделу средстава ради набавке животиња, те вас молимо да са том напоменом нашу молбу проследите Савезном секретаријату за буџет и организацију државне управе."

Трудио се и довијао Милорад Меденица да и на друге начине обогати животињски фонд, па се почетком јануара 1964. године обратио Музеју Косова и Метохије у Приштини са молбом да Београдском зоолошком врту уступи одређени број птица и сисара, што је и учињено.
Дописом од 22. јануара 1964. године управник *Музеја Косова и Метохије* обавештава да ће Београдском зоолошком врту бити поклоњено: два сура орла, два царска орла, два јастреба, једна шумска сова, две дивље гуске, два млада вука, две или три лисице, а до краја маја исте године обећава и два до три срндаћа и дивље свиње.

У документацији Зоолошког врта која се односи на 1967. годину остали су забележени следећи подаци:

Београдски зоолошки врт располаже са 22 врсте и 150 примерака егзотичних животиња и око 300 примерака разних врста пернате дивљачи. Током 1967. године за набавку нових животиња дато је 200.000 нових динара и

Захтев за доделу девизних средстава

Хранилац Меди Ганијевски са првим поратним жирафама

Komunalno poduzeće — Osijek

набављене су: жирафе, зебре, црни пантери, пингвини, бизони, пуме и калифорнијске фоке. У току 1967. године Врт је посетило 750.000 људи, односно за 50.000 мање него прошле године

Годину дана касније, 17. јуна 1968. године, *Борба* констатује да је Зоолошки врт и даље најпосећеније место у главном граду, али ставља примедбу да је приметна и општа стагнација:

„Деца су масовно доводила родитеље да заједно посете њихове љубимце – животиње. Наравно, ниједна ексурзија не може се похвалити да је упознала главни град, уколико није обишла овај омиљени дечји кутак у коме се, нажалост, мало шта изменило, освежило или доградило за последњих десетак и више година. Само за неколико јутарњих часова 1.500 малишана и 500 одраслих посетило је најстаријег староседеоца, нилског коња *Буцу*, његову другарицу *Јупку* – која је прошле године стигла из Беча, лавове *Пашу*, *Цезара*, лавицу *Сенту*, слоницу *Тису*... Па иако све изгледа по старом, ипак мењају се становници – једни одлазе, други ће доћи или су дошли, чекају се принове. Младу слоницу *Цицу*, као вишак, продали су у Осијек, пума је остала *удовица* јер јој је *супруг* угинуо од црног пришта. Довели су јој другог, из немачког зоолошког врта, али је он не трпи – једва су је спасили после упознавања..."

У новембру 1968. године *Завод за гојитве дивјачи* из Бледа је, са дозволом Савезног секретаријата за привреду, за потребе Београдског зоолошког врта из Аустрије увезао једног трогодишњег црног пантера, једног трогодишњег риса и једну двоипогодишњу пуму.

Крајем истог месеца, тачније 26. новембра 1968. године, управник Милорад Меденица је посетио Зоолошки врт у Осијеку и том приликом уговорио куповину једног пара џиновских мравоједа, једног пара афричких ватуси говеда и једног пара индијских марабуа.
Са управом Врта из Прилепа 11. децембра 1968. године склопљен је уговор о замени животиња. За белог јелена лопатара, женку бабуна, пар камерунских коза, мужјака европског јелена, 20 комада таласастих папагаја, два пара турских пловки, четири заморца и једног шумског фазана, уз динарску доплату, Београдски зоолошки врт је добио женку камиле стару три године и женку муфлона стару годину дана.

У годишњем извештају о пословању радне организације Зоолошки врт, упућеном 24. децембра 1968. године Градском секретаријату за комуналне и грађевинске послове Београда, управник Меденица наводи:

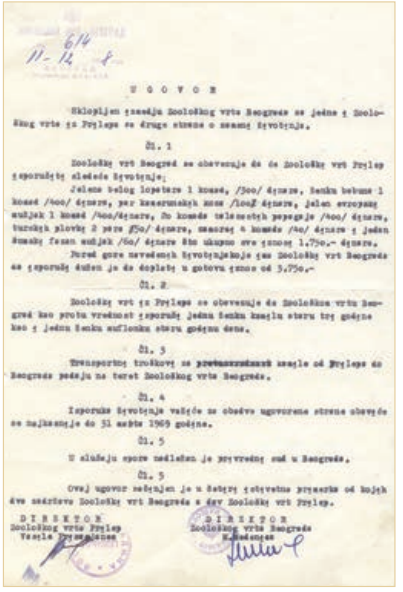
„У току 1968. године Зоолошки врт је посетило 665.000 одраслих и деце и остварен је бруто приход од 95.000.000 старих динара, односно, ако се узму у обзир и приходи од закупнине локала, издавање под закуп, фотографисање посетилаца, као и продаја разне ситне пернате дивљачи, бруто остварење прихода износи око 100.000.000 старих динара.

И ове, као и прошле године, лоше временске прилике које су владале за време летње сезоне, имале су за последицу да број посета није био како је то уобичајено.

У току 1968. године набавили смо: срне, мајмуне, муфлоне, женку камилу, као и неколико врста пловки. Са Зоолошким вртом из Осијека склопили смо уговор да нам испоруче, до краја ове године, два комада афричких црвених говеда (ватуси), два комада џиновских мравоједа и два комада птица-марабу. Вредност животиња износи 2.000.000 старих динара.

Набавком нових примерака животиња у 1968. години располажемо са 170 комада великих примерака и са 25 врста животиња

У току 1968. године од стране Секретаријата за комуналне послове добили смо само 7.000.000 старих динара за реконструкцију кавеза док је од наших средстава уложено 3.000.000 старих динара. Извршени су следећи радови: Постављена је нова жичана ограда за летњи испуст

УГОВОР

Уговор са Зоолошким вртом из Прилепа о замени животиња

Уговор са Зоолошким вртом из Осијека о куповини животиња

Јединствен случај у европским зоолошким вртовима – пингвини су на свет донели прворођену

Слонче Луна било је миљеник деце

Хранитељи животиња, снимак из 1969. године

жирафа. Измењена је жица на кавезима лама. Постављено је 15 комада нових корпи за отпатке у кругу Врта. У потпуности је преправљен зимовник за тропске животиње и оспособљен за смештај разних врста тропских и барских птица, затим зебри и антилопа. Извршена је потпуна изолација тако да више не влажи. Уведено је етажно грејање у згради где су смештени мајмуни. Оправљена је пешачка стаза у простору где су смештени лавови и остали род мачака. Оправљене су пешачке стазе које воде ка излазу из Зоолошког врта.
У току ове године нису нам додељивана од стране наслова никаква средства ради набавке нових примерака животиња за девизна средства.“

Године 1969. Београдски зоолошки врт поново је могао да се похвали с приновом индијских слонова *Тисе* и *Мише*. Овог пута било је то слонче *Луна*, кумче читалаца *Експрес Политике* и апсолутни миљеник најмлађих посетилаца. Оно је толико волело децу да је упорно напуштало свој забран, провлачећи се кроз решетке, и ишло за малишанима по Врту, што је представљало велику атракцију. Тек када се *Луна* једнога дана упутила преко прага улазне капије и изашла на Калемегдан, њене шетње морале су да буду осујећене. Око њеног кавеза постављена је специјална ограда.

Године 1970. Зоолошки врт је први пут у својој послератној историји достигао број животиња који је имао пре бомбардовања 1941. године

Управник Меденица је то са поносом истакао у интервјуу *Експрес Политици* 21. јула 1970. године:

„Тек ове године достигли смо број примерака којим је наш Врт располагао пре бомбардовања 1941.Тешко је било док то нисмо успели, међутим, сада је већ лакше... Сада, на релативно малом простору, овде је своје брлоге свило 132 одрасла представника животињског царства, са десетак младунаца, као и 250 примерака птица и пернате дивљачи. До краја ове године купићемо још пар емуа, нандуа, нојева и мајмуна капуцинера. А женке

зебре, црног пантера и нилског коња очекују принове.“

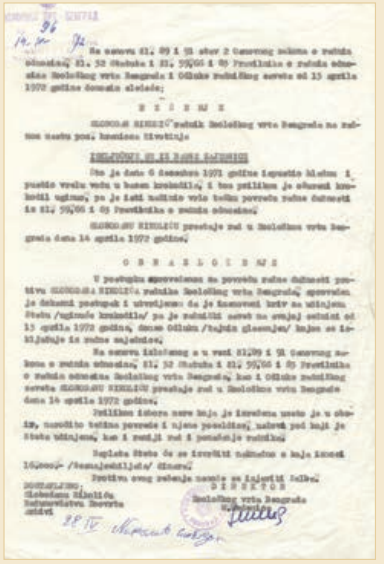
У истом тексту Меденица се хвали и бројем посетилаца:

„Међу најпосећенија места у граду свакако спада и наш Зоолошки врт. Годишње има око 650.000 посетилаца. Међутим, мада се сматра да животиње највише привлаче децу, у Врт најчешће долазе одрасли. Прецизније речено, од поменутих 650.000 посетилаца, одраслих је око 400.000, а остало су деца.“

И наредних неколико година штампа је углавном афирмативно писала о Београдском зоолошком врту, мада су се у њему дешавали и немили догађаји попут оног од 6. децембра 1971. године када је због непажње једног од радника страдао крокодил. Поменутог дана, несавесни хранилац је испустио хладну и пустио врелу воду у базен крокодила услед чега је скупоцена животиња угинула. Управа Врта је реаговала ригорозно. Одлуком Радничког савета радник је одмах искључен из радне организације, али је штета била ненадокнадива.

У марту 1972. године пар пингвина је на свет донео принову, што је био јединствен случај у европским зоолошким вртовима. Последњих дана маја слонче *Луна* је испоручено Зоо-врту на Брионима, као попуна Врта председника Тита. У септембру се окотила мајмуница, ождребила зебра, а крајем године у Врт су стигли: пар јагуара, женка тигра, два мравоједа, пар емуа, пар нандуа, сарус-ждралови, три мајмуна капуцинера и мантел-павијана и женка ракуна, сви купљени у иностранству. Најављен је и, први пут у историји Београдског зоолошког врта, долазак носорога.

Меденица се није жалио да има било каквих проблема. Градска скупштина је годишње издвајала 120 милиона старих динара за ову установу, што је, истина, до последње паре одлазило на исхрану животиња, али Врт је те 1972. године посетило више од 700.000 људи тако да зарада од улазница није била занемарљива.

Решење о искључењу из радне заједнице

Године 1973. донела је помак са мртве тачке када је у питању обнова објеката у Врту, пошто се на том плану годинама ништа није радило. *Политика* 15. фебруара 1973. пише:

„Како смо сазнали, у Зоолошком врту поправља се шест кавеза, који су празни од почетка рата, јер су оштећени бомбардовањем тако да се у њима нису могле да држе животиње. Када се заврши поправка кавеза, чија се величина креће од 1.200 до 1.500 квадратних метара, у њих ће се уселити групе: лавова, тигрова, леопарда, бизона, једногрбих и двогрбих камила. Зоолошки врт још нема двогрбе камиле, али ће их ускоро набавити. Овај тип кавеза је јединствен у Југославији, јер ће посетиоци гледати животиње одозго, са стазе. Поред тога што ће животиње добити знатно већи простор и посетиоци ће бити потпуно заштићени од евентуалних незгода. Животиње ће се у њима налазити преко целе године, јер су се аклиматизовале."

Исте године, 12. јуна, слоновски пар *Мита* и *Тиса* добио је своје треће и последње младунче, мужјака *Тасу*, коме су већ по традицији свечано кумовала деца из целе Југославије.

У јуну 1974. године Београдски зоолошки врт је постао богатији за једну животињску врсту коју до тада није имао. Из Америке је стигао пар тапира. Месец дана касније, тигрови, лавови и јагуари су своје старе, скучене кавезе заменили новим, адаптираним просторима чија је реконструкција започета годину дана раније.

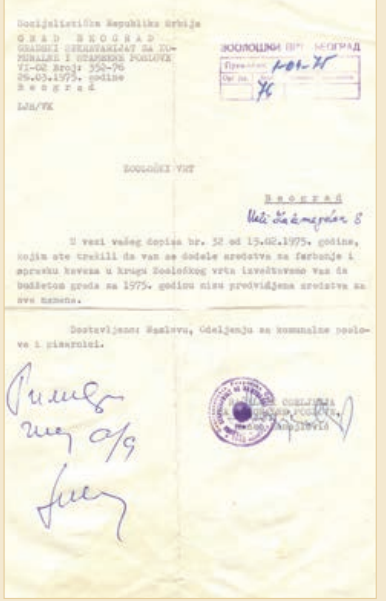
„Адаптација нових кавеза стајала нас је преко 300.000 динара" – изјавио је за *Политику* 26. јула 1974. Милорад Меденица. „Додуше, кавези су направљени по угледу на оне из реномираних европских зоолошких вртова, тако да је посетилац сада потпуно безбедан."

Година 1975. донела је велики пех Зоолошком врту. Слоница *Тиса* је угинула, под прилично неразјашњеним околностима, и од тада до данас више није рођено ниједно младунче слона у Београдском врту. Такође, ни финансијска ситуација те године није ишла наруку управнику Меденици и његовом тиму. Још 15. фебруара поднео је захтев Градском секретаријату за комуналне и стамбене послове, у коме тражи да му одобре средства за израду зимског склоништа за јагуара, израду нове ограде кавеза за лабудове, фарбање кавеза у кругу Зоолошког врта и замену столарије у зимским склоништима. Међутим, месец дана касније, од Секретаријата добија негативан одговор уз образложење да буџетом Града за 1975. годину нису предвиђена средства за те намене.

Да би дошао до неких средстава, Меденица је те године Зоолошком врту у Сарајеву продао мужјака једногрбе камиле и једну лавицу, а како стоји у преписци коју је водио са Вртом у сарајевској *Пионирској долини*, нудио им је и женку јака.

У извештају о утрошеним средствима у 1975. години, датираном 26. децембра, види се да су у Зоолошком врту те године ипак извођени радови на обнови и реконструкцији кавеза и то: фарбање кавеза фока, пингвина и белих медведа специјалном фарбом за базене, постављање жичане ограде око спољњег, летњег испуста мајмуна, асфалтирање постојећих дотрајалих стаза у кругу Врта и замена дотрајале жице у кавезима.

Мислило се већ тада и на предстојећу, за Зоолошки врт јубиларну 1976. годину. Крајем новембра Меденица се обратио *Музеју Косова* у Приштини са молбом да му изађу у сусрет и пошаљу неколико фотографија шарпланинског риса које би послужиле за израду пропагандног плаката поводом четрдесетогодишњице Врта. Градском секретаријату за комунално-стамбене послове, 25. децембра 1975. године, послао је план набавке животиња у 1976. години у коме наводи да је за потребе Зоолошког врта неопходно набавити: мужјака жирафе, једног мужјака и две женке кенгура, мужјака и женку мравоједа, женку леопарда, два пара ждралова сарус, мужјака змије анаконда и две женке ракуна.

Социјалистичка Република Србија
ГРАД БЕОГРАД
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА КО-
МУНАЛНЕ И СТАМБЕНЕ ПОСЛОВЕ
VI-02 Број: 352-76
05.03.1975. године
Б е о г р а д

ЗООЛОШКИ ВРТ БЕОГРАД
Примљено 10.III.75
Орг. јед. 76

Б е о г р а д
Ул. Јашмирова 8

У вези вашег дописа бр. 32 од 15.02.1975. године, којим сте тражили да вам се одобре средства за фарбање и оправку кавеза у кругу Зоолошког врта извештавамо вас да буџетом града за 1975. годину нису предвиђена средства за ове намене.

Достављено: Наслову, Одељења за комуналне послове и писарници.

Негативан одговор Градског секретаријата за комунално-стамбене послове

Бели јелени лопатари

Нилски коњ Буца

Свој четрдесети рођендан, 1976. године, Зоолошки врт је дочекао са животињским фондом од 212 великих животиња и 300 примерака пернате дивљачи, на простору од седам хектара и годишњом посетом која је износила 600.000 људи, са великим плановима и још већим проблемима

„Калемегдан је прави амбијент за прилагођавање животиња“ - објашњавао је Меденица у разговору за *Политику* 17. августа 1976. „Налази се на узвишици, богат је биљним растињем, а ту су и

две реке. Али, Зоолошки врт се, нажалост, не шири! Уклештен између улица с једне и зидина Тврђаве с друге стране, он се обнавља и уређује у том скученом простору.“

Међутим, та обнављања и уређења очигледно нису могла да поправе утисак оронулости и застарелости који је Врт почео да оставља. С тога нису били ретки новински текстови који су говорили о његовој запуштености. *Борба* у броју од 13. маја 1977. године бележи следеће:

„Београдски зоолошки врт постоји већ четири деценије. Смештен је на изванредно место. На падинама Калемегдана, уз саму Тврђаву.
Међутим, положај није ни издалека искоришћен. Врт је тескобан и прилично неуређен. Једним својим делом граничи се са Душановом улицом и улицом Тадеуша Кошћушког. Од веома живог и бучног промета одвојен је само зидом, без густе зелене завесе која би и животиње и људе у шетњи и одмору штитила од галаме велеграда и издувних гасова. Од настанка до данас, безмало, ништа није измењено.“

Но, муке са скученим простором и смештајем нису биле и једине. До 1960. године Зоолошки врт је набављао нове животиње углавном путем трампе и поклона. Касније, животарио је на тај начин што је сопствена динарска средства мењао за девизе и сам куповао. А онда је, у другој половини седамдесетих година, доведен у сасвим апсурдну ситуацију – нашао се под ударом девизног реципроцитета. Неко се досетио и сврстао га под тадашњи Закон о девизном пословању, изједначивши га на тај начин са спољнотрговинским предузећима. Последица овог рестрикционог захвата била је та да Зоолошки врт више није могао да увезе ниједну животињу јер није остваривао одговарајућа девизна средства извозом! Узалуд је управник Меденица истицао да има новца за куповину животиња које су недостајале, закон је закон и морао се поштовати.

Водич кроз Зоолошки врт из 1976. године

Логотип Зоолошког врта из седамдесетих година прошлог века

Мапа распореда животиња и локација објеката из 1976. године

ПОЧЕТАК СУНОВРАТА

Стална неизвесност, приче о исељењу, апсурдни закони, беспарица и безброј других проблема учинили су да Зоолошки врт крајем седамдесетих година крене силазном путањом. Новине су почели да пуне текстови са бомбастим насловима типа: *Неуротични лав са Калемегдана*, *Дивљи се жале на питоме*, *Кад лав сања зелено*, *Угинуло деветнаест животиња*, *Не треба нам зверињак*, *Ни слонови нису издржали* и слични. *Илустрована Политика,* у броју од 28. децембра 1976. године, истиче да већ четири деценије, односно од оснивања, није битније промењена архитектура, а ни ограничени простор Зоолошког врта, иако је Београд у међувремену порастао неколико пута. „Водећи кроз Врт своју децу родитељи иду истим оним стазама којима су и њих њихови родитељи водили."

Пишући о све лошијем утиску који Врт оставља на посетиоце, исти часопис наводи пример жирафе која пуне две године води тужан, усамљенички живот у скученом кавезу који пре личи на крлетку или кажњеничку самицу:

„Важно је да преживи – до лепших дана.
Уопште, важно је да животиње преживе. То је утисак већине посетилаца Зоолошког врта у Београду.
О 174 четвороношца и 250 пернатих лепотана бригу води екипа од 37 запослених, између којих и два ветеринарска техничара. Прихода од улазница могу да подмире личне дохотке и трошкове за исхрану животиња, али за све остало, укључујући и куповину животиња, финансијер је Комунална служба Скупштине града. Не постоји никакав друштвени, чак ни стручни форум управљања, осим двојице грађана које Комунална служба делегира у самоуправна тела радника у Врту."

У истом тексту *Илустроване Политике* управник Меденица објашњава због чега је стање какво јесте:
„Могу слободно да тврдим да наш Зоолошки врт има најлепши положај у Европи" – каже Меденица. „Кад бисмо пустили само воду да тече поточићима, који посвуда пресецају калемегданску падину, био би то спектакуларан призор и сасвим други утисак би људи имали о Зоолошком врту. Али, вода је скупа. Некада је Влада Илић није ни плаћао, а ми сада дајемо само за оно најнужније 15 до 20 милиона старих динара годишње Градском водоводу.
Новчане невоље су неоспорно велика препрека да Зоолошки врт буде привлачнији. Шта рећи када је тек ове године сакупљено нешто пара да се изда прва књижица о Врту, нека врста водича о његовим сталним становницима, којима је песник Душан Радовић посветио своје лепе стихове."

Крајем тих седамдесетих година прошлог века Београд је имао доста рупа, попут оне чувене, Митићеве на Славији, које су чекале „урбанистичко чудо". У плану је била изградња нове железничке станице, мостова, подземних тунела и много других пројеката који су изискивали велика улагања. О Зоолошком врту нико није ни размишљао. Тачније, нису размишљали они чија је обавеза била да за њега буду заинтересовани. Предлагали су и сугерисали само дугогодишњи посетиоци и љубитељи животиња.

Телевизијски редитељ Ратко Илић, који је својевремено снимио документарац за мали екран о становницима Врта, апеловао је:

„Требало би поправити стазе, више пажње посветити хигијени, ослободити голубове, кокошке, веверице и све безопасне животиње. Недостаје и продавница хране за животиње: рибе за фоке, купуса за зечеве, кикирикија за мајмуне. Сав се натоварим када с децом идем у Врт јер тамо тога нема. Да и не говорим о посебном одељењу за младунце, које би заиста обрадовало најмлађе. А свакако би требало из Врта иселити дирекцију за Градско зеленило и ту зграду корисније употребити."

Архитекта Небојша Деља сматрао је да би његове колеге могле допринети лепшем изгледу Зоолошког врта када би их неко позвао:

„Киосци које сад по граду поставља Пољопривредни комбинат Београд чекали су 15 година од пројекта до примене. Вероватно ће ружни и дотрајали киосци у Врту, које држи такође ПКБ, последњи доћи на ред за замену.
А кавези и базени могли би се обложити новим материјалима који су трајни и лако се перу сваке вечери детерџентима и млазовима воде. Уз помоћ Градског зеленила и шумара могле би се населити крошње дрвећа нашим птицама-певачицама, да Врт буде распеван а не да заудара. Мислим да и у оваквом Врту има још доста места које би архитекти са осталим стручњацима могли да искористе на дику Београда."

Зоо-психолог, магистар Александар Стевановић, са Природно-математичког факултета, био је уверења да би ангажовање групе биолога, али правих, креативних личности много допринело да се Зоолошки врт унапреди:

„Немам намеру да икога критикујем, али ово питање мора да се покрене с мртве тачке јер то заслужује. Београд мора да има репрезентативнији зоолошки врт. Пре свега зато да би млађе генерације могле да стичу знање посматрајући здраве и бодре животиње. У садашњим условима животиње су и физички и психички оптерећене, што код њих изазива неурозу. Када лав или вук у кавезу шетају правећи осмице или кад камила чини неке необичне покрете главом или ногама, то су јасни неуротични знаци, а њих нису поштеђене ни друге животиње на Калемегдану. А често се ту може помоћи врло једноставним средствима: каквом куглом, балваном, љуљашком, које би заокупиле пажњу становника Врта. Таквих стварчица овде углавном нема. Наравно, и хигијена би могла да буде много боља. Оваква каква је сада, башта на Калемегдану више личи на зверињак него на савремени зоолошки врт."

Из свих тих сугестија и предлога очигледно је било да је Зоолошки врт могао постати и привлачнији и корисниј уз нешто улагања и много више добре воље оних који би требало да о њему брину. Али заинтересованости са те стране очигледно није било. Надлежни са Ветеринарског факултета у Београду избегавали су чак и било какав разговор о Врту, а ни са Институтом за зоологију и Биолошким факултетом није било готово никакве сарадње.

Крај наредне, 1977. године могао би бити обележен као почетак суноврата Београдског зоолошког врта. Ситуација у овој установи из дана у дан постајала је све тежа и проблематичнија. Наравно, штампи то није промицало. Зоолошки врт је постао омиљена новинска тема, али у негативном контексту.

Први у серији неповољних текстова објављен је у *Илустрованој Политици* 1. новембра 1977. године, под насловом *Кад лав сања зелено*:

„Старомодан, са класичним кавезима који се у савременим зоолошким вртовима одавно не употребљавају, са скученим простором, без икаквих стручњака, чак и без сталног ветеринара, мада ту живи око 450 четвороножних и двоножних становника, и прилично пргав – Београдски зоолошки врт више личи на неки зверињак него на репрезентативну установу велеграда кроз коју годишње прође више од 650 хиљада посетилаца. Задах који се шири из зимског склоништа за мајмуне и нилске коње толико је непријатан да многи и не желе да се овде дуже задржавају. Многи грађани су тражили од надлежних у Зоолошком врту да се ове просторије бар уредније и савесније перу и одржавају, али то није много помогло. Мало је посетилаца који се у просторији, на чијем улазу пише *Штала за поније*, задрже дуже од неколико минута. Мучан призор овако изложених животиња ничијем оку не може да буде пријатан. Несрећне животиње стоје тако недељама, месецима, па и годинама, увек у истом положају, гледајући у огуљени зид пред собом, помирене са судбином да ће боље дане доживети можда у неком свом другом животу, ако га за поније уопште има. У овом који сада проводе – сигурно их неће дочекати. Сијалице су давно разбијене, а нико да се сети да их замени. Јер, овако, штала за поније у Бео-

Кад лав сања зелено

градском зоолошком врту пре подсећа на место где таворе сужњи без икакве наде на помиловање, него на место где ће се деца радовати својим љубимцима.

Нимало лепши живот не проводе ни жирафа, тапир, пантер, пума, мајмуни...
Јагуари, лавови и тигрови животаре у сивилу кавеза без трунке зеленила, толико потребног овим зверима из пространих савана и џунгли. А жирафа, висока шест метара, провешће зиму у тесном склоништу, као у самици, бирајући у који ће од четири сива зида да гледа.
Многи посетиоци Београдског зоолошког врта још памте слоницу по имену *Тиса*. Једнога дана, није је више било у својој огради. Угинула је. Тада се говорило да је *Тиса* угинула од сепсе коју су изазвале виле чувара док су је *убеђивали* да оде у склониште. Из Београдског зоолошког врта нестала је зебра *Ружа*, која се последњих дана једва држала на ногама, затим су ишчезли: лама, дивљи вепар, бели медвед, жирафа, једна тигрица, неки мајмуни, фока, женка гаврана, неке змије... многи под необичним околностима. Тих животиња више нема. Редовни посетиоци Зоолошког врта сећају се женке белог медведа која је данима стајала пред решеткама свог кавеза ударајући у њих главом, са две крваве дубоке бразде на челу које су толико одударале од њеног белог крзна...“

Узалуд је управник Милорад Меденица, већ у наредном броју *Илустроване Политике,* објавио оштар деманти у коме је објаснио да су кавези у тако лошем стању јер су предратни, стари преко 40 година, а да се није могло приступити изградњи нових јер је још била на снази идеја о пресељењу Врта, што је значило да је постојеће објекте било могуће само одржавати. Негирао је и тврдњу да је хигијена у стаништима лоша, истичући да се кавези чисте и перу свакодневно. Разбијене сијалице и шалтере приписао је хулигански настројеним посетиоцима, а тврдњу да су многе животиње ишчезле под необичним околностима одбацио, позивајући се на чињеницу да је свака животиња у Врту осигурана и има свој картон. Међутим, лавина је била покренута и ништа је није могло зауставити.

Иако је ту и тамо у појединим новинама промакао и по неки афирмативни чланак, попут текстова објављених у *Политици* 8. јула 1978. и *Вечерњим новостима* 9. септембра исте године, већина натписа била је крајње негативна. *Политика* је у наведеном броју писала о приновама у Зоолошком врту истичући да је животињско насеље на Калемегдану за само неколико месеци постало богатије за више младунаца:

„Женке пуме, говечета-ватуси и бизона, затим тигрица, зебра, мајмуница и срна, донеле су принове. Како кажу у Зоо-врту, ускоро ће набавити и нове примерке пингвина, ракуна, змија, женку белог медведа и дечје љубимце – пониje.“

Вечерње новости донеле су још афирмативнији текст у коме је истакнуто да се, поред набавке нових животиња, у Врту поправљају и обнављају поједини објекти.

„Кад ових дана свратите у животињско царство на Калемегдану, дочекаће вас пријатно изненађење. У неким кавезима, уз старе познанике, играју се нови младунци. Из неколико зоолошких вртова из земље и иностранства доселили су се нови станари. Има животиња које се шетају по тек преуређеним кавезима. Почетком лета у празна склоништа за змије уселиле су се анаконда и боа. Пристигао је и нови крокодил, два пингвина и пар ракуна. До краја октобра из варшавског и франкфуртског Зоолошког врта стижу нове животиње. Змије ће добити два сустанара – боу и питона. Купљен је и пар хијена и још два пингвина. Породица фока повећаће се са још једним мужјаком. У царство птица *улетеће* две егзотичне и ретке лепотице – ему и нанду. Штала пони коња добила је нови излаз

Једногрбе камиле
Патагонијски морски лав

Амерички бизон
Боа констриктор

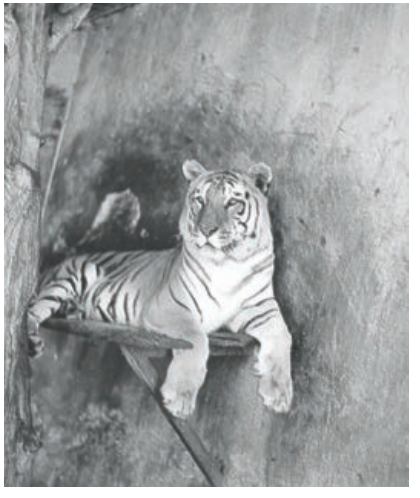
који води на пашњак, а преуређени су и кавези фока и пингвина. Летње спремање обављено је и код камила. Током овог месеца биће преуређено и боравиште у коме живе бизони."

Нажалост, далеко су бројнији били они натписи који су доносили ружну слику о Београдском зоолошком врту.

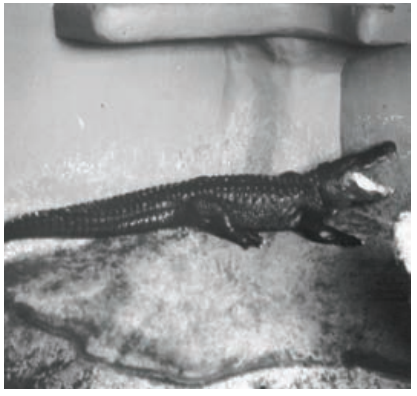
Учестали сукоби међу животињама унутар кавеза изазвали су праву новинску полемику у коју су се укључили и стручњаци, зоо-психолози, Друштво за заштиту животиња Београда, Градски секретаријат за комунално-стамбене послове, па и сами грађани.

У размаку од само неколико дана, бенгалски тигар је одгризао тигрици предњу леву шапу, а потом је у крвавом обрачуну јагуара један примерак тешко повређен. Зоо-психолози су те немиле догађаје приписали скученом простору у коме животиње живе, њиховом неуротичном стању, неадекватној исхрани и лошој хигијени. Друштво за заштиту животиња жалило се да се у Зоолошком врту оглушују о њихове савете и одбијају сарадњу, истичући да Београду није потребан зверињак. Градски секретаријат за комунално-стамбене послове условио је даље давање средстава Зоолошком врту новим програмима ове радне организације, који би обећавали боље дане, као и запошљавањем једног ветеринара и једног биолога. Међутим, када су „органи самоуправљања" одбили ове захтеве из Града је припређено да ће бити покренута иницијатива за интеграцију Зоолошког врта са сродном комуналном радном организацијом. Најжешћи су, ипак, били новинари који су одбијање директора Меденице и особља Врта да дају било какве изјаве за штампу приписали великој мистерији и завери која се крије иза капија Зоолошког врта.

Експрес Политика је из броја у број, последњих дана децембра 1978. године, истраживала

Запуштени и скучени кавези, у чију реконструкцију није улагано више од 40 година, остављали су мучан утисак на посетиоце

Неадекватан простор – узрок честих сукоба међу животињама

шта се заправо дешава у позадини обрачуна животиња у кавезима Београдског зоолошког врта. У тексту од 20. децембра пише следеће:

„Чуди нас понашање радника Зоолошког врта који о читавом овом догађају нису хтели рећи ни речи након што им је речено да је разговор, који смо водили са њима, за новине. Радници су говорили да нису овлашћени да дају било какве изјаве за штампу и упутили су нас да о гужвама у кавезима разговарамо са Милорадом Меденицом, директором Зоолошког врта. *Све је у реду. Немамо шта да разговарамо. Ви сте написали шта сте имали и ја нећу више ништа да кажем* – рекао нам је Меденица.
Зашто директор ћути? Зашто радници *не знају ништа за јавност?* Да ли је реч о најбаналнијој љутњи директора на новинаре, или се нешто крије о збивањима у овој радној организацији. Колико се води рачуна о четвороножним становницима Зоолошког врта, љубимцима стотина хиљада посетилаца? Животиње су основна средства ове комуналне радне организације, а питање је колико добро се чува друштвена својина?“

Већ наредног дана, 21. децембра, *Експрес Политика* продубљује тему:

„У позадини недавних обрачуна звери у кавезима Београдског зоолошког врта су не баш добри међуљудски односи и недостатак стручњака у овој радној организацији. Бригу о животињама у Зоолошком врту поред ветеринара-приправника води и агроном чија је специјалност – ловство. Уз све ово, чини се да ни неки запослени нису заинтересовани за развој свог колектива, а самим тим и за побољшање услова у којима бораве животиње.
На тај начин се обистињују сумње да се у Београдском зоолошком врту нешто чудно дешава.“

Само два дана касније, 23. децембра, у истим новинама осванула је текст са бомбастим насловом *Угинуло деветнаест животиња* у коме се између осталог каже:

„У Београдском зоолошком врту ове године угинуло је 19 животиња. Зоо-врт је изгубио пингвина, седам муфлона, кенгура, леопарда, три змије, две пуме, крокодила, срну, ћурана и лабуда. Животиње су настрадале, углавном, због болести дисајних и органа за варење.“

Иако је у наставку чланка главни ветеринарски инспектор у Градском секретаријату за инспекцијске послове испричао да су њихови инспектори били у Зоолошком врту и утврдили да су ветеринарско-санитарни услови задовољавајући, да нема опасности од заразе и да се обавља превентивна заштита и вакцинација животиња, као и да се води уредна документација о угинулим и новим животињама, сам наслов текста био је толико упечатљив да се о Зоолошком врту више није могло размишљати позитивно.

Узалуд је директор Меденица улагао напор и набављао нове животиње – крокодила из Франкфурта, јагуара из Енглеске, мунгоса из Далмације, патагонијске фоке из Холандије, орла крсташа, босанскобрдског коња... Кад кола једном крену низбрдо, тешко је било шта учинити што би поправило лош утисак. Бољитка и помака није било.
А недаћа је сустизала недаћу.

СМРТ СЛОНОВА

Дефинитивни фијаско и неславну завршну тачку на Меденичино службовање у Зоолошком врту донела је изненадна смрт слонова. У размаку од само два дана, 29. и 30. маја 1980. године, угинули су и слон и слоница. Прво шестогодишњи мужјак *Таса*, а сутрадан и десет година старија женка *Гаури*. Узрок смрти, како је касније установљено, било је дуготрајно тровање храном. Радило се о сувише импозантним и вредним животињама да би јавност остала равнодушна. Нема новина које нису објавиле вест о трагедији у Београдском зоолошком врту. *Илустрована Политика* у броју од 17. јуна 1980. године пише:

„Сазнали смо да су слонови жртве инфекције. Заразили су се патогеним бактеријама приликом узимања хране. А да би било јасно какве су те отровне бактерије, треба рећи да њих има углавном тамо где је нечисто. У то је свако могао да се увери ако је, на пример, протекле зиме долазио у Зоолошки врт и навраћао код слонова. Било је загушљиво, пећ на нафту је непрестано горела и одузимала и оно мало кисеоника што га је било, јер зграда у којој су слонови зимовали је без вентилације, а врата су увек затворена. Слонови су стајали уз ограду у свом измету и мокраћи, од којих су се због дотрајалог пода стварале локве. Делили су ваздух са подстанарима – жирафом и тапиром. Они су преживели зиму. А када је једна просторија без вентилације, без светлости, јер једна чкиљава сијалица је недовољна, са дотрајалим подом, са доста влаге и мемле, онда није чудно што долази до обољења.

Мада се животиње у Београдском зоолошком врту хране према прописаним таблицама, на први поглед чак је и лаику јасно да ту нешто није како треба. Длака животиња је без сјаја, олињала, већина их је надувена трбуха и рахитичних ногу. Већина кавеза је дотрајала, ограде такође, мало шта је офарбано, чувари обављају свој посао углавном без униформе или носе само неке њене делове, исхрана животиња је слаба, контрола понашања посетилаца према животињама недовољна, подови тесних кавеза, дуж којих шетају неуротични пантери, леопард и пуме, већ су трули од мокраће и лако могу постати легло смртоносних бактерија које ће узети свој данак.“

Часопис *НИН* 22. јуна 1980. године упозорава:

„У Београдском зоолошком врту нису све ствари потаман: многе скупоцене животиње су угинуле

АГОНИЈА БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА

И СЛОНОВИ ЛЕТЕ У НЕБО

ДИВЉИ СЕ ЊИХОВИ НА ПИТОМЕ

ДРАМА У КАВЕЗУ КРАЉЕВА ИНДИЈСКИХ ЏУНГЛИ У ЗОО-ВРТУ У БЕОГРАДУ

ТИГРИЦИ ОТКИНУТА ШАПА

ПОЛИТИКА

Зверињак, заправо

ИЗА КАПИЈА ЗООЛОШКОГ ВРТА У БЕОГРАДУ

Застарела станишта

ПОЛИТИКА

ЗОО-ВРТ НА ПРЕКРЕТНИЦИ

Једне животиње у ЗОО-врту

ПОЛИТИКА

Текстови објављени у штампи

ПОЛА ВЕКА ЗООЛОШКОГ ВРТА НА КАЛЕМЕГДАНУ

ЖИВОТ ОМЕЂЕН КАВЕЗОМ

БОРБА

БЕОГРАД ОД ЈУТРА ДО ВЕЧЕРИ

ПОЗАДИНА ОБРАЧУНА ЗВЕРИ У КАВЕЗИМА ЗООЛОШКОГ ВРТА У БЕОГРАДУ

ЗОО-ВРТ БЕЗ СТРУЧЊАКА

КАКО ПОМОЋИ БЕОГРАДСКОМ ЗООЛОШКОМ ВРТУ

Љубимци без љубави

РАЗГОВОР НА ВЕТЕРИНАРСКОМ ФАКУЛТЕТУ

ЗОО-ВРТ НИЈЕ САМО ЗАБАВНА ИНСТИТУЦИЈА

О непосредном узроку угинућа слона и слонице није речено ништа ново

ПОЛИТИКА

Невини зробијаши

Крај немара и беспарице?

О стању у Зоо-врту и мерама које би требало предузети

Извршни савет Скупштине града разговараће у уторак, 9. јула

ПОВРЕЂЕН И ЈАГУАР

ОВЕ ГОДИНЕ У БЕОГРАДСКОМ ЗООЛОШКОМ ВРТУ

УГИНУЛО ДЕВЕТНАЕСТ ЖИВОТИЊА

● Ветеринарски стручњаци утврдили да су животиње настрадале углавном због болести дисајних и органа за варење ● Зараза није била ● Нема прописа о дресури дивљих животиња ● Зоо-врт под патронатом?

НЕСАВЕСНИ ПОСЕТИОЦИ

Ни слонови нису издржали

од тровања храном, а ако је судити по условима у којима живе преостале, уз још нека сазнања, ни њима се добро не пише!“

Експрес Политика најављује: *Зоо-врт умире усправно,* а *Политика* констатује: *Ни слонови нису издржали*.

У целу причу укључила се и Светска федерација за заштиту животиња из Цириха, која се оштрим протестним писмом обратила београдском Друштву:

„Данас је код нас била једна госпођа из Цириха, која је пре кратког времена посетила Београдски зоо-врт. Она је била запањена рђавим држањем животиња у Врту, а посебно слонова. Према њеном извештају слонови су целу зиму провели у једној малој просторији без прозора, у мрклом мраку, а грејање је било помоћу једне мини пећи на нафту. Просторија је запуштена и пуна измета, а слонови уопште нису били неговани. Обраћамо вам се питањем: Да ли можете нешто да предузмете код надлежних власти да се рђаве прилике побољшају? Били бисмо вам веома захвални ако нас о томе обавестите.“

Сви ти написи објављени у штампи, као и протест Светске федерације за заштиту животиња, иницирали су састанак на Ветеринарском факултету у Београду, одржан 19. јуна 1980. године, коме су присуствовали представници Катедре Интерне клинике, Катедре за патолошку морфологију и Катедре за заразе Ветеринарског факултета, Ветеринарског института, Градског сточарско-ветеринарског центра, Ветеринарског инспектората и управе Зоо-врта. Једногласан закључак тог скупа био је да ако се, што је могуће пре, не нађу средства и не предузме општедруштвена акција да се постојеће стање битно поправи, *Београдски зоолошки врт треба затворити*.

Према доктору Драгану Маринковићу, тадашњем главном ветеринарском инспектору Града, основни проблеми Зоолошког врта, који су резултирали угинућем 42 вредне животиње за само три

године, били су: стручни кадар, смештајни простор и материјална ситуација. Најкомплетније и најстручније тумачење стања у Зоолошком врту изнео је професор доктор Љубомир Козић, шеф Катедре за болести копитара, месоједа, живине и дивљачи:

„Овај Зоолошки врт је био довољан Београду од пре тридесет година. Данас је то сасвим недовољно. А Београд је, у међувремену, растао. Насупрот томе, Зоолошком врту је узет и онај значај који је некада имао. Данас је Врт у надлежности општине Стари град. Његов значај је, међутим, не само градски, него републички. Крајње је време да се однос друштвене заједнице према овој важној установи измени, јер Зоолошки врт, овакав какав је сада, боље је затворити. Тридесет година се овој установи не посвећује довољна пажња, тридесет година овај Врт тавори, а то је недопустиво. Јер, Зоолошки врт нема основне ствари, нема лабораторију која је неопходна, нема ни најобичнију амбуланту, нема основну екипу стручњака. То је брука, а не угинуће два слона. Угинуће је само последица свега.“

О тешком положају Врта говорио је и директор Милорад Меденица, али тежиште његовог излагања базирало се на томе да од угинућа појединих животиња не треба правити сензацију:

„У свим зоолошким вртовима у Југославији се догађа да животиње угину, али је то само у Београду сензација. Мора се једна ствар схватити – животиње из разних крајева и различитих климатских услова не могу увек и на најбољи начин да се прилагоде нашим условима. Према томе, смртности је било и биће.“

Међутим, Меденици је том приликом замерено што управа Врта која годинама има озбиљне проблеме, а зна да не може сама да их реши, није раније затражила помоћ друштва. О свему што је речено на састанку на Ветеринарском факултету упознат је и Извршни савет Скупштине града, који је на дневном реду седнице одржане 8. јула 1980. године имао и тачку *Информација о стању у Зоолошком врту*. Информацију је сачинио Градски комитет за комуналне и стамбене послове и у њој се, између осталог, каже:

„У првом полугођу ове године угинуло је шест већих животиња, вредних пола милиона динара. Право је чудо што се кавези пантера и леопарда већ нису обрушили на животиње. Над јагуарима кров прокишњава, зидови и под су пропали. Пребивалиште понија и магараца само што се није срушило. Седам месеци годишње животиње проводе у *зимском смештају* – заправо у влази, мраку, мемли и загушљивости, а хране се намирницама које се набављају по тржишним ценама, али су лошег квалитета и једноличне. Неухрањене су, мршаве, длака им је изгубила сјај. Крај белих медведа, лабудова, нилских коња и других житеља базена – жабокречина.“ Сходно томе у информацији даље стоји:

„У Зоолошком врту мораће хитно да преиспитају сопствено пословање и тачно утврде одговорност саме радне организације и појединаца у њој зато што је у овом Врту све више угинулих животиња.“ Градски комитет за комуналне и стамбене послове предлаже и оснивање радне групе стручњака која би сачинила програм хитних мера за „лечење“ насталог стања у Врту и његовог даљег развоја. Ни невоље са кадровима нису мимоиђене. Надлежнима у општини Стари град и радној организацији наложено је да, на основу расписаног конкурса, у најкраћем року изаберу новог директора, а и да дођу до потребних правника, економиста, биолога, стручњака за негу и храњење животиња. Примера ради, од 37 тада запослених у Врту, само двоје је имало факултет, петоро средњу школу, а чак 30 нижу или никакву спрему.

Чланове Савета на поменутој седници посебно је револтирала чињеница да је финансирање Врта годинама нерешено, да има невоља са кадровима и простором, а да нико из

Милорад Меденица – управник са најдужим стажем

самог Зоолошког врта или надлежних градских органа није сматрао за сходно да о томе обавести Извршни савет или Скупштину града. Речено је да ће зато бити добро размотрено ко ће постати нови директор, шта са људима који лоше раде, где наћи потребне нове раднике, шта предузети да Врт више не животари само од продатих улазница... Једном речју, закључак седнице Извршног савета Скупштине града је гласио:

„Понашање запослених у Зоолошком врту, као и у градским органима управе који су били дужни да надгледају шта се и како у овој организацији ради, представља јавашлук и равнодушност. Поправљање стања треба хитно испланирати и предузети пре него што угине и друга половина животиња!“

Након тако важних констатација, крупних одлука и великих обећања, Београђани су очекивали да ће „преко ноћи“ добити Врт из бајке. Међутим, силна бура која се усковитлала око Зоолошког врта успела је да „помете“ само неколико стаза и кавеза и, наравно, старог директора.

Милорад Меденица је пензионисан, а на његово место доведен је ветеринар Радивоје Тричковић.

НОВИ ДИРЕКТОР

У марту 1981. године дневни лист *Политика* преноси планове новог управника:

„Добили смо милион динара за набавку животиња и два милиона за реконструкцију Врта“ – каже Тричковић. „До краја априла биће готово шест дрвених кућица за мufлоне, јелене, козице и говече и ограда за лабудове. Тада ће у базену пливати више белих лабудова, пловки, патки и чапљи.
У плану је и озелењавање Врта, сеча стабала и сађење нових. Нажалост, немамо довољно новца да набавимо друштво жирафи, тапиру и алигатору. Нема ни довољно простора.

Морамо да размишљамо и о новом водоводу, а то није мала инвестиција за 7,5 хектара површине. Од улазница (лане зарађено 7 .000.000) не можемо много да зарадимо. Свакодневно треба набавити око 200 килограма меса за мачке, до 300 килограма сена и детелине за травоједе и воће, чајеве и кромпир за птице и голубове. За сада немамо тешкоћа са набавком хране, увели смо и грејање у кућицу за мајмуне. Највећа је тешкоћа набавка скупоцених животиња. То је за нас прескупо. А решили смо да Врт обновимо, да буде леп као некада.“

Судећи по ентузијазму и обећањима новог директора деловало је да ће се стање у Врту покренути са мртве тачке. Али, само неколико месеци касније, 8. септембра 1981. године, у *Политици* је поново освануо текст о Београдском зоолошком врту, међутим, овога пута не тако оптимистички интониран као претходни:

„Четворогодишња Мирјана је први пут у Зоо-врту, дошла је са мамом и татом из Лесковца. После дуже шетње, по не баш чистом ваздуху, пажњу су јој привукли мајмуни. Али, девојчица није имала среће. Приметила је угинуло мајмунче на коме је једно од родитеља управо примењивало све мере оживљавања. Лупало га је у груди и отварало чељусти и безброј пута тако. Без успеха.“
Када су се родитељи девојчице, како даље у тексту стоји, пожалили на овај немио догађај, који свакако није смео да се деси пред очима посетилаца а посебно не деце, у управи Врта су добили одговор: „Мајмунска посла. Украла мајмуница младунче, привила га на груди, подојила, а оно, иначе осетљиво, угинуло.“
„Где је ветеринар Зоо-врта да каже нешто више о хигијени, здрављу и исхрани животиња?“ – пита се новинар али и закључује: „У време годишњих одмора и он користи своје право.“

Дакле, све је настављено по старом. Директор Тричковић се жалио на тешкоће:

Радивоје Тричковић

Стара мајмунара

„Врт треба уредити, набавити нове животиње, а одобрено је само три милиона динарских средстава.
То је веома мало за оно што недостаје и што бисмо желели да учинимо. За почетак, извршићемо делимичну реконструкцију. Средства која смо добили једва да ће да подмире трошкове за набавку зебре, камиле, индијског говечета, сурог медведа, орла и других животиња које су угинуле од старости."

У годишњем извештају о раду Београдског зоолошког врта, заведеном у архиви Врта под бројем 255, 29. децембра 1981. године, дословно стоји:

„Зоолошки врт је у току 1981. године посетило 475.000 посетилаца (деце и одраслих). И поред отежаних услова пословања с обзиром на околности под којима послујемо, одржан је традиционални интерес деце и омладине за посету Зоолошком врту. Посете се организују у оквиру школског програма као практичан вид школског образовања. Посете су смањене у односу на 1980. годину из разлога забране организовања школских екскурзија у јесењем делу наставе. У току 1981. године принове су добили: муфлони, јелени, амерички бизони, тибетски јакови, камерунске козице, дингоси, вукови и већи број птица. Поред приноса животиња уложена су знатна средства за набавку животиња које су недостајале Зоолошком врту. Набављене су и купљене следеће врсте животиња: гуанако лама (две животиње), један мајмун мандрил, четири бела лабуда, две калифорнијске фоке (купљене девизним средствима Града), камила, лисица, два сура медведа, два тибетанска медведа, једна зебра, три зебу говечета и већи број украсних птица. И поред учињених напора одгоја и здравствене заштите од стране стручне службе Зоолошког врта, угинуо је известан број животиња. Највећим делом угинућа су настала као последица природног старења и доста сложених услова гајења и одржавања неких животињских врста.

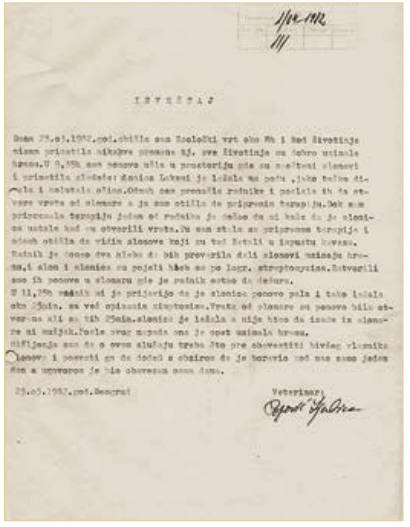
Из сопствених средстава Зоолошки врт је утрошио 200.000 динара за реконструкцију и обнову објеката за смештај животиња. Ограда базена лабудова, ограда камерунских козица и фарбање волијера и кавеза птица и животиња. Ефекти ових улагања већ су се приметили у новоствореним условима неге у зимском периоду. Поред сопствених средстава, уложена су и средства издвојена од стране Комитета за комунално-стамбену делатност у износу од 2.000.000 динара. Средства су уложена строго наменски за обнову и изградњу следећих објеката:
1. Рустик кућице за смештај шумске дивљачи–пет објеката
2. Реконструкција објекта слонаре
3. Проширење шеталишта слонова
У складу унутрашњег уређења и одржавања зелених површина треба посебно истаћи увођење биљних структура. Започет је план измене застарелог дрвећа и сађење нових на њихово место. Настоји се да се у склопу Зоолошког врта повећава број биљних врста ради стварања једног вида Ботаничке баште.
Поред претходно изнесених резултата у периоду од 1. јануара 1981. до 30. септембра, Зоолошки врт је пословао са позитивним финансијским резултатима. У току протекле године чињени су напори да се оствари план увоза једног броја егзотичних животиња које недостају Зоолошком врту, али због законских ограничења у набавци девизних средстава то није реализовано и поред заједничких настојања са другим зоолошким вртовима у земљи."

У 1982. годину ушло се са одобрењем девизних средстава за увоз једног пара слонова и једне фоке. Извршни савет Скупштине града Београда донео је решење којим се на терет девизне квоте Скупштине града, у износу од 89.000 марака, дозвољава увоз поменутих животиња.

Директор Тричковић је најпре преговоре о куповини слонова водио са Шведском, али потом је уговор, ипак, закључио са Јосипом Варгом, власником циркуса *Варгас*. Вредност слонова по Варгиној понуди износила је 3.000.000 динара.

Тако су слонови *Лаксми* и *Бој* помпезно дочекани у Београду и, на велику радост малишана, парадно проведени кроз центар града до свог новог боравишта. Но, судећи по извештајима ветеринарке Зоолошког врта, Љубице Поповић, чини се да тамо нису имали третман какав би тако скупоцене животиње заслуживале. Најпре је ветеринарка запазила да је женка болесна, а потом, у другом извештају, да слонови не добијају редовно храну:

„Дана 23. марта 1982. године обишла сам Зоолошки врт око 8 часова и код животиња нисам приметила никакве промене, то јест све животиње су добро узимале храну. У 9 и 35 сам поново ушла у просторију где су смештени слонови и приметила следеће: слоница *Лаксми* лежала је на поду, тешко дисала и колутала очима. Одмах сам пронашла раднике и послала их да отворе врата од слонаре, а ја сам отишла да припремим терапију. Док сам припремала терапију један од радника је дошао да ми каже да је слоница устала кад су отворили врата. Ту сам стала са припремом терапије и одмах отишла да видим слонове који су тад шетали у испусту кавеза. Радник је донео два хлеба да бих проверила да ли слонови узимају храну. И слон и слоница су појели хлеб са по 10 грама стрептомицина. Затворили смо их поново у слонару где је радник остао да дежура.
У 11 и 25 радник ми је пријавио да је слоница поново пала и да је тако лежала око 25 минута, са већ описаним симптомима. Врата од слонаре су поново била отворена, али за тих 25 минута слоница је лежала, а ни мужјак није хтео да изађе из слонаре. После овог напада она је опет узимала храну. Мишљења сам да о овом случају треба што пре обавестити бившег власника слонова и позвати га да дође, с обзиром да је боравио код нас само један дан, а уговором је био обавезан осам дана."

IZVEŠTAJ

Dana 27.o4.1982.god.obišla sam Zoološki vrt ako Vi i Vaš životinje nisam primetila nikakve promene uj. sve životinje su dobro uzimale hranu. U 9,30h sam ušunjra ušla u prostorije gde su smešteni slonovi i primetila sledeće: slonica Lutkasi je ležala na podu ,jako teško stajala i naslonila glavu.Otkuda sam prosudila podatke i poslala ih ta stvore vrsta od slonova a ja sam otišla da pripremim terapiju.Bek sam pripremala terapiju jedan od radnika je doleo da ni kada da je slonica ustala kad su otvorili vrata.Ja sam stala sa pripremom terapije i odmah otišla da vidim slonove koji su tad bili u izpustu kavezu. Radnik je doneo dva kiblu da bih provarila dali slonovi uzimaju hranu,i slon i slonica su pojeli lišć sa pa lagr. streptomycina.Istovarili smo ih ponovo u slonaru gde je radnik ostao da dežura.
U 11,30h vratio se pričuvaju da je slonica ponovo pala i taka ležala oko 15min. sa vaš opisanim simptomima.Vrata od slonare su ponovo bila otvorena ali su tih 25min.slonici je ležala u nije htela da izađe iz slonare ni muški.Posle ovog napada ona je opet uzimala hranu.
Mišljenja sam da o ovom slučaju treba što pre obavestiti hitnu vlamika slonovi i povrati ga da dođe u obzirom da je teretio od nas samo jedan dan a oporavak je bio obavezan ceo dan.

29.o4.1982.god.Beograd

Veterinar:
Ljubica Popović

ZOOLOŠKI VRT
BEOGRAD
Tel. 674-100

Zapisnik sa terena

Dana 7.o4.1982.god. godine sam bio/la i konstatovao/la sledeće.
Svi slonovi osim dva veoma slabo jedu i uzimaju vodu. Slonica Lutkasi ne jede uopšte i leži. Ovi životinje su veoma loše stanju i ne odgovara nameni. Prostorija je neadekvatna za držanje slonova. Ne preduzimaju se nikakve mere za poboljšanje uslova.

Veterinar
Ljubica Popović

ZOOLOŠKI VRT
BEOGRAD
Tel. 674-100

Zapisnik sa terena

Dana 27.o4.1982.god.slonovima nije data večera,nisu obavljeni svi zadaci u vezi s njima nisu uzimali hranu,nisu pili vodu,nisu se kupali,nisu izašli u dvorište.Ovi životinje su veoma loše stanju i ne odgovara nameni.Prostorija je neadekvatna za držanje slonova.Ne preduzimaju se nikakve mere za poboljšanje uslova.

Veterinar
Ljubica Popović

ZOOLOŠKI VRT
Broj 114/broj
27.o2.1982.
BEOGRAD
Tel. 674-100

Upravi Zoološkog vrta
grada Beograda

U 1982.godini prevtila sam analizu uginuća životinja u Zoološkom vrtu i došla do sledećih zaključaka: Zbog loših zoohegijenskih uslova,koje je teško sprovoditi zbog nedostatka tehničkih sredstava,kao i zbog loše smeštaja životinja tj.dotrajalih,vlažnih i hladnih prostorija nastaje često uginuće životinja.Kavezi za smeštaj životinja a naročito kavezi za smeštaj zveri,su u veoma lošem stanju tj.podovi su propali,zidovi se obrušavaju,krovovi prokišnjavaju tako da su prostorije za smeštaj životinja napodesne i vlažne što pogoduje brzom bujanju bakterija.
Magacinski prostor u kome je smeštena hrana za životinje je takođe nepodesan i vlažan.Klanica za meso je u veoma lošem stanju i ne odgovara nameni.Prostorija je sa dotrajalim podovima,ispucalim zidovima i propalim vratima tako da je dostupna glodarima koji su prenosioci raznih bolesti.
Da bi se zoohigijenski uslovi poboljšali,da bi meso bilo besbedno smešteno i da bi se poboljšala reprodukcija poboljšala neophodna je nabavka sledećih tehničkih sredstava i aparata:hladnjača za držanje mesa,motorna prskalica za dezinfekciju i mašina za mlevenje mesa.Bez ovih tehničkih aparata nemogućne je vršiti osnovne zoo-higijenske mere u Zoološkom vrtu u Beogradu,nit je moguće očekivati neke rezultate kod repodukcije životinja.

VETERINAR
Ljubica Popović

Izvještaji sa terena veterinarke Ljubice Popović

Mesec dana kasnije, 28. aprila, Popovićeva pише:

„Dana 27. aprila 1982. godine slonovima nije data večera, odnosno sено. Slonovi su zbog nervoze u toku noći skidali maltter sa zida. O ovome sam ujutru izvestila direktora. Molim sekretara da ovaj slučaj ispita i da pozove na odgovornost radnike koji su bili dežurni posle podne, a nisu obavili y potpunosti svoj zadatak."

Međutim, nisu samo slonovi plaћali cех nemarnosti. U izveštaju sa terena 8. aprila stoji:

„Dana 8. aprila 1982. godine obišla sam teren i konstatovala sledeće: majmunima nije dat ručak, čaj i večera. Ove životinje su dobile samo kupus za doručak, a dva sledovanja su ostala jer ih radnici nisu dali. Kod zebuya nije bilo vode. Da se ovakve stvari ne bi ponavљale, molim sekretara Zoološkog vrta da predyzme odgovarajuće mere."

O stanju u Zoološkom vrtu tog vremena ipak najsliковitije govori analiza iste veterinarke, upuћena upravi Vrta 27. februara 1982. godine:

„U 1982. godini pravila sam analizu uginuća životinja u Zoološkom vrtu i došla do sledećih zaključaka: Zbog loših zoohigijenskih uslova, koje je teško sprovoditi zbog nedostatka tehničkih sredstava kao i zbog lošег smeštaja životinja, to jest dotrajalih, vlažnih i hladnih prostorija, nastaju često uginuća životinja. Kavezi za smeštaj životinja, a naročito kavezi za smeštaj zveri su y veoma lošem stanju, to jest, podovi su propali, zidovi se obrušavaju, krovovi prokišnjavaju, tako da su prostorije za smeštaj životinja neprikladne i vlažne što pogoduje brzom bujanju bakterija. Magacinski prostor u kome je smeštena hrana za životinje takođe je nepodesan i vlažan. Klanica za meso je y veoma lošem stanju i ne odgovara nameni. Prostorija je sa dotrajalim podovima, ispucalim zidovima i propalim vratima, tako da je dostupna glodarima koji su prenosioci raznih bolesti.

Da bi se zoo-higijenski uslovi poboljšali, da bi meso bilo bezbedno smešteno i da bi se poboljšala reprodukcija neophodna je nabavka sledećih tehničkih sredstava i aparata: hladnjača za držanje mesa, motorna prskalica za dezinfekciju i mašina za mlevenje mesa. Bez ovih tehničkih aparata nemogućе je vršiti osnovne zoo-higijenske mere y Zoološkom vrtu y Beogradu, nити je moguće očekivati neke rezultate kod repodukcije životinja."

На сличан начин се о условима у Врту изјаснио и Градски секретаријат за инспекцијске послове – Пољопривредни, шумарски и водопривредни инспекторат - у допису XXI-бр. 320-881/82, упућеном органу управљања РО Зоолошки врт, 10. јуна 1982. године. Било је то, у ствари, упозорење за предузимање хитних мера, у коме дословно стоји:

„Редовном инспекцијском контролом извршеном дана 10, 11, 12, 19, 22. марта 1982. године и 1. априла 1982. године, у вашој радној организацији констатован је низ неправилности и неодговорности у раду на које вам се указује у циљу спровођења зооминимума обезбеђивањем:

1. Стручњака за исхрану животиња, како би прописана, потребна количина у храни и води била обезбеђена
2. Зоо-хигијенских услова оспособљавањем смештајног простора: чишћењем, кречењем, поправком и редовним одржавањем
3. Осигурања кавеза ради спречавања неконтролисаног изласка животиња и обезбеђења посетилаца
4. Затрављивања економског дворишта, а крче-

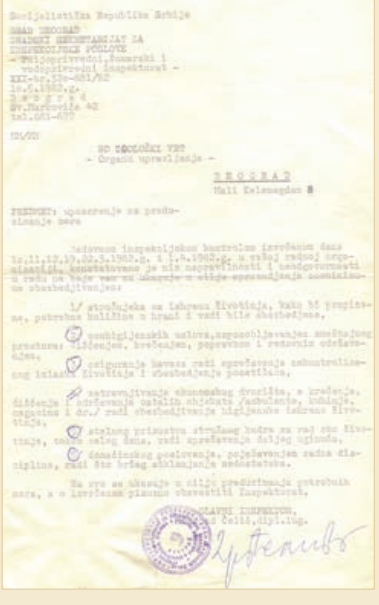

Економско двориште

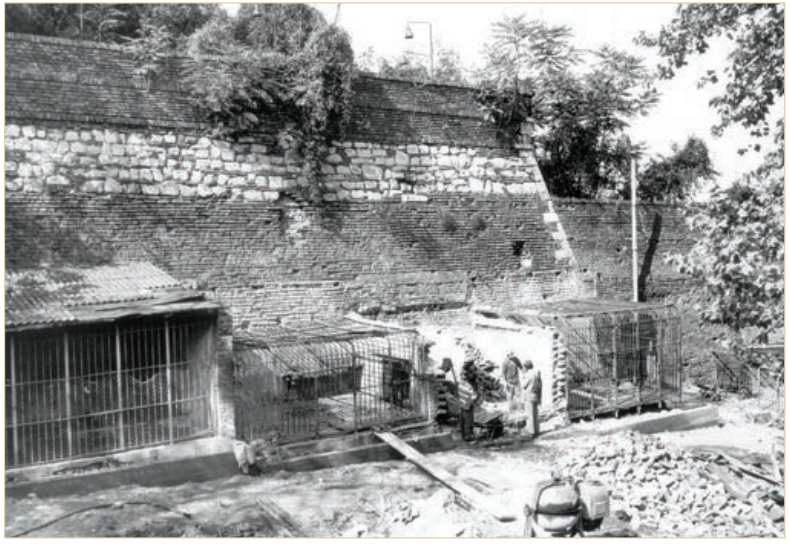
ња, чишћења и одржавања осталих објеката (амбуланта, кухиња, магацин и др.) ради обезбеђивања хигијенске исхране животиња
5. Сталног присуства стручног кадра за рад око животиња, током целог дана, ради спречавања даљег угинућа
6. Домаћинског пословања, појачавањем радне дисциплине, ради што бржег отклањања недостатака
На ово се указује у циљу предузимања потребних мера, а о извршеном писмено обавестити Инспекторат."

Ни половином 1982. године ситуација у Београдском зоолошком врту није била ништа боља. Звоно за узбуну зазвонило је када је 15. јуна, у поподневним часовима, у време док је Врт још био пун публике, леопард провалио свој трошни кавез и изашао напоље. Више од пола сата трајала је хајка чувара и радника Зоо-врта на одбеглу звер и право је чудо да нико од посетилаца није повређен. Леопардов излет на слободу, међутим, платила је главом једна лама коју је преклао пре него што је ухваћен и враћен у кавез. Овај инцидент покренуо је старо питање: Чија је брига Зоолошки врт? Комунални инспектори општине Стари град истицали су да Врт није у њиховој надлежности те да га стога и не обилазе, инспектори Градског ветеринарског инспектората оградили су се да је на њима да брину само о здрављу животиња а не и смештају, док су се у Комитету за комунално-стамбене делатности Београда, који је и давао новац за одржавање Врта, уздржавали од коментара, али су ипак формирали комисију чији је задатак био да утврди колико су дотрајали кавези у којима су смештене звери.

Два дана после бекства леопарда, 17. јуна 1982. године, заједничка комисија Зоолошког врта и стручњака Комитета за комунално-стамбене послове Београда обишла је Врт и прегледала кавезе са зверима. Том приликом је

Упозорење
Градског секретаријата
за инспекцијске послове

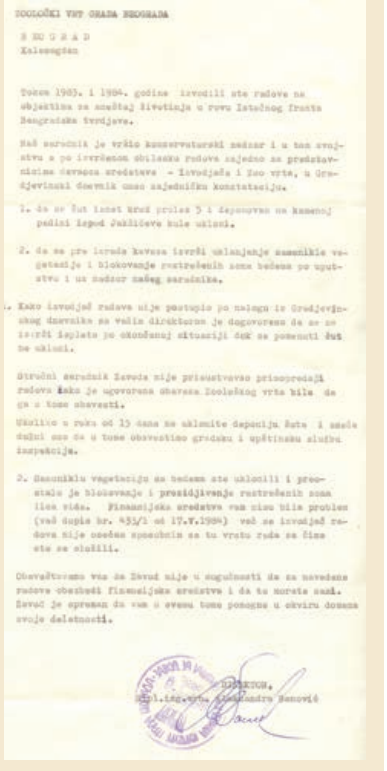

Дотрајали кавези и ограде

утврђено да дотрајали кавези нису подесни за држање дивљих животиња, те је одлучено да испред њих убудуће стално дежурају чувари који неће дозвољавати посетиоцима да прекораче растојање од неколико метара. Дежурних чувара биће и на другим местима у Врту и дању и ноћу. Договорено је, такође, да већ наредних дана Врт посете грађевински стручњаци који ће направити план поправке дотрајалих објеката. А како је из Комитета за комунално-стамбене делатности обећано, сви кавези ће у најскорије време бити реновирани.

То најскорије време се очигледно пролонгирало јер се из захтева Зоолошког врта за доделу средстава за грађевинске радове, упућеног Комитету за комунално-стамбене послове Београда 18. октобра 1982. године, јасно види да до тог датума још ништа није урађено:

„Дана 15. јуна 1982. године услед дотрајалости кавеза у кругу Врта изашао је један леопард (што је било објављено у штампи као и на телевизији) и тај део Зоолошког врта је и данас затворен за посетиоце, јер потребна адаптација није извршена иако је од стране комисије констатовано да је потребна хитна поправка поменутих кавеза, а која није извршена услед недостатка финансијских средстава. Планирана средства од посетилаца за девет месеци нису остварена услед поменутог случаја када је изашао леопард. Ради безбедности посетилаца као и радника, Врт је морао бити затворен за посетиоце, што се одразило и на приходе. После изласка леопарда и посета Врту је била смањена за 30 одсто. Сви ови поменути догађаји допринели су да се смањи посета Зоолошком врту, па су и приходи за 50 до 60 милиона динара мањи од планираних. Из поменутих разлога овај Врт нашао се у незавидној ситуацији."

ЗООЛОШКИ ВРТ ГРАДА БЕОГРАДА

Београд

Током 1983. и 1984. године извршили сте радове на објектима за смештај животиња у ГРУПИ Источног фронта Београдске тврђаве.

Ваш извођач је вршио конзерваторски надзор и ми смо својство о по извршеном обављању радова заједно са представницима Завода кредитора – Извођача и Зоо врта, а Грађевинског дневник овог заједничког Констатације.

1. Да се Зид који врши пролаз 3 и дворишно на каменој падини испод Зидићеве куле уклоњ.

2. Да се пре почетка радова извршили уклањање камењића ве-гетације и блокирање растрешених зона водене по упутству и уз надзор нашег сарадника.

Како извођач радова није поступио по налогу из Грађевинског дневника за чији директора је договорено да се не изврши исплата по окончаној ситуацији док се поменути дуг не уклони.

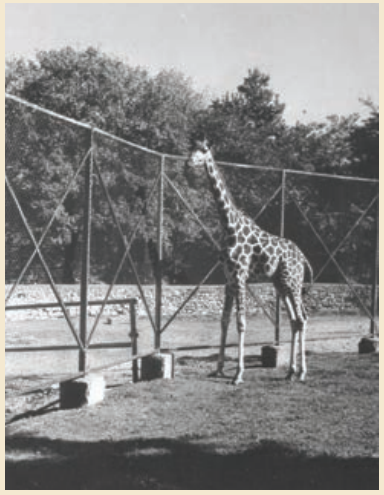
Стручни сарадник Завода није присуствовао примопредаји радова јер је одговорена обавеза Зоолошког врта била да га о томе обавести.

Ускоро у року од 15 дана ће уклонити депонију Зато и замоли овај акт да о томе обавештено грађану и одговорно лицу Дирекције.

2. Наложили смо вегетацију на којима сте уклонили и преостали је блокирање и проширивање растрешених зона тих тла. Финансијска средства смо ипак тако пробили (ваш допис бр. 453/1 од 17.V.1984) већ за извођач радова није спремна кредитних за то чврсто рада за ове сте се склонили.

Обавештавамо вас да Завод није у могућности да за наведене радове обезбеди финансијска средства и да то морате сами. Завод је спреман да вам у оквиру своје помоћи у оквиру домена своје делатности.

Упозорење Завода за заштиту споменика културе града Београда

Ротшилдова жирафа – Африна купљена акцијом часописа Политикин Забавник

Ни након годину дана у Зоолошком врту готово ништа није померено са мртве тачке. У изјави за *Политику*, 14. маја 1983. године, директор Тричковић се жали на сувише мали приход од улазница, објашњава да кавези за жирафе, пингвине и беле медведе звр је празни због недостатка новца за куповину нових животиња, али и најављује да ће за неколико дана почети радови на оправци оронулих кавеза.

У јулу 1983. године заиста се радило у Врту, али у питању је било више „крпљење“ старог него права обнова.

„Укратко, обновљен је део парка десно од улаза. Стазе нису поправљене, јер нема пара, па је утисак да се не примећује оно што је урађено“ – пише *Политика* 22. јула 1983. године.

За адаптацију кавеза месоједа склопљен је уговор са Зеленилом Београд, међутим, како стоји у годишњем извештају Зоолошког врта, до 20. децембра 1983. радови још нису били окончани.

Изгледа да је једина светла тачка те 1983. године била набавка жирафа. Заједничком акцијом ученика основних школа и редакције часописа *Политикин Забавник* прикупљен је новац и у Београдски зоолошки врт су се у септембру, после дуго времена, поново уселили женка и мужјак Ротшилдове жирафе, по имену *Африна* и *Жаре*. Но, њихова куповина је директору Тричковићу задала само проблеме пошто средства прикупљена акцијом *Забавника* нису покрила све трошкове. Градски комитет за комунално-стамбене послове надоместио је део разлике у цени, а остатак новца је морао да обезбеди сам Врт. Стога се Радивоје Тричковић 7. децембра 1983. године поново обратио Градском комитету за стамбено-комуналне послове са захтевом за обезбеђење допунских средстава:

„Акцијом *Политикиног Забавника* прикупљена су средства у износу од 609.115,35 динара, добијена су наменска средства од Градског комитета за набавку животиња у 1983. години у износу од 1.100.000 динара, која су у целости ангажована за исплату обавеза за жирафе. Из прегледа се види да обезбеђена средства за набавку износе 1.709.115,35 динара, а њихова цена набавке, са свим обавезама, износи 3.056.330,55 динара. Остатак средстава је обезбеђен из редовног прихода Зоо-врта, у износу од 1.347.215,20 динара, што је пореметило редовно пословање, тако да недостају средства за набавку хране за животиње и исплату личних доходака радника у долазећем периоду.“

БЕСПАРИЦА И ЈАВАШЛУК

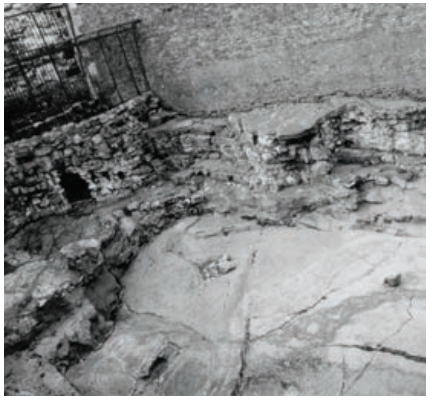
Да ли је недостатак новца био једини кривац за јавашлук и све лошије стање у које је Зоолошки врт западао? Посетиоци су се били одавно помирили да у малом животињском царству на Калемегдану неће моћи да виде бројне примерке који су некада ту припадали и које би било логично да један зоолошки врт поседује, али су очекивали да бар онај мали број преосталих животиња затекну у добром стању и пристојним условима. Нажалост, није било тако, па су се по новинама, у рубрикама *Писма читалаца*, све чешће појављивали коментари озлојеђених и разочараних грађана. *Политика* 21. марта 1984. године, под насловом *Јадне животиње у Зоо-врту*, објављује писмо Београђанина Тодора Наумовића:

„Посетио сам почетком марта Зоолошки врт на Калемегдану у Београду. Био сам запањен жалосном сликом у каквом је стању. Бизону је крварила сломљена нога. Никога није било да му укаже помоћ. И остале животиње у близини налазиле су се у прљавштини и влази, препуштене себи. Нашао сам једног радника који

Јавашлук на сваком кораку

Оронули објекти

ми је рекао да не ваља ни управник, ни цела управа. Пало ми је у очи да су животиње уопште слабо ухрањене. Срамота је имати овакав зоолошки врт – мучионицу. Коме је то потребно, како нас то представља пред другима? Размишља ли неко о томе да то оставља тежак утисак на посетиоце? И још неки листови, као *Политикин Забавник*, прикупљају новац да се купи жирафа!
Основно је да Град прво обезбеди услове за постојеће животиње, или нека их прода другим вртовима ако не може да их издржава. Није ми јасно: Зоолошки врт добија новац од Града, ту су и приходи од улазница, а животиње живе све јадније! Позивам надлежне да дођу једном у Зоолошки врт. Имаће шта да виде."

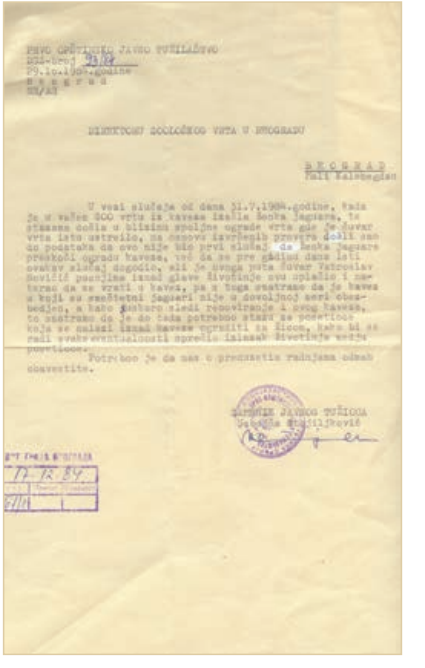
Истим писмом се овај Београђанин обратио и *Илустрованој Политици* која је, такође, објавила његово запажање у броју од 27. марта 1984. године, под насловом *Туга у зоолошком врту*.

Још жешћи је био професор Војислав Ђаковић у тексту *Зашто је побегао јагуар*, у *Политици* 11. августа исте године.

„У суботу 4. августа водио сам децу у Зоолошки врт на Калемегдану, привучен све чешћим вестима о новим животињама и одличним условима у којима оне живе. Био сам запрепашћен када сам видео да је потпуно запуштен. Кавези су били прљави, пуни отпадака, многи од њих полусрушени са покиданим, искривљеним жицама и шипкама. Али, најжалосније од свега је стање у коме се налазе животиње. Ни у једном кавезу није било ни капи воде и ниједан залогај хране. Измучене и полуонесвешћене животиње гушиле су се на сунцу, лежећи у коритима где треба (мора) да буде вода, а нису је имале ни у једној посуди за пиће. Неколико животиња које су показивале знаке живота, буквално су дивљале тражећи залогај хране, који су им пружали ретки посетиоци. Није ни чудо што је недавно побегао јагуар из кавеза. Одговорни су то прокоментарисали јаким полним нагоном."

Нису Београђани само критиковали, трудили су се и да помогну. Посета Врту била је велика - око 600.000 људи годишње пролазило је кроз његове капије. Куповином улазнице већина њих желела је да пружи свој, макар мали, допринос опстанку ове културне установе. Међутим, само од продатих карата није могло да се живи.

„Београдски зоолошки врт је јединствен у земљи по томе што живи искључиво од продаје улазница" – пише *Експрес Политика* 24. августа 1984. године. „Он је један од ретких вртова који се нису ширили од свог оснивања. Годинама се овде не повећава број животињских врста, не повећава се ни број кавеза, а објекти у којима су смештени *штићеници* Врта све више пропадају. Прошлогодишњи приход од продатих улазница износио је око 20 милиона динара, а ове године, како се очекује, биће нешто већи. Тим новцем се плаћају трошкови одржавања животиња, лични доходи радника, издваја се за фондове и остале текуће трошкове пословања. Сви остали градови у земљи на бољи начин решавају питање одржавања својих зоолошких вртова.
Љубљана, која има зоолошки врт, према информацијама које нам је прикупио Слободан Вујовић, секретар Зоолошког врта у Београду, део трошкова пословања Зоолошког врта пребацује на терет свих пет градских општина, које су ове године дале по 1.200.000 динара, а град Љубљана даје 10 милиона динара. Остали трошкови се прикупљају од продатих улазница.
На сличан начин се финансира и зоолошки врт у Скопљу, који од СИЗ-а за културу града Скопља добија 13 милиона динара који улазе у приход врта. Понајбоље, међутим, пролази зоолошки врт у Суботици који од СИЗ-а за Основно образовање Војводине добија 13 милиона динара, а од општинског СИЗ-а за Образовање и СИЗ-а за Физичку културу и рекреацију по још 13 милиона динара. На сличан начин решава се егзистенцијално питање зоолошких вртова у Осијеку и Загребу. И у свим европским градовима зоолошки

Допис Првог општинског јавног тужилаштва

вртови се делом финансирају из градске касе.“ Но, без обзира на маћехински однос Града према Врту, било је јасно да уколико сам не реши своје материјалне проблеме, кроз додатне изворе прихода или уз помоћ других, Београдском зоолошком врту је претила опасност да буде укинут „по сили закона“.

Чак је и Прво општинско јавно тужилаштво морало да интервенише, да би заштитило безбедност посетилаца, када је женка јагуара 31. јула 1984. године други пут побегла из свог оронулог кавеза. У допису упућеном директору Зоолошког врта, 29. октобра 1984. године, под деловодним бројем ДСЗ 93/84, заменик јавног тужиоца захтева:

„У вези случаја од дана 31. јула 1984. године, када је у вашем Зоо-врту из кавеза изашла женка јагуара, те стазама дошла у близину спољне ограде Врта где је чувар Врта исту устрелио, на основу извршених провера дошли смо до података да ово није био први случај да женка јагуара прескочи ограду кавеза, већ да се пре годину дана исти овакав случај догодио, али је овога пута чувар Ватрослав Новичић, пуцњима изнад главе животиње, ову уплашио и натерао је да се врати у кавез, па стога сматрамо да кавез у који су смештени јагуари није у довољној мери обезбеђен, а како ускоро следи реновирање и овог кавеза, то сматрамо да је до тада потребно стазу за посетиоце, која се налази изнад кавеза, оградити жицом, како би се, ради сваке евентуалности, спречио излазак животиња међу посетиоце.
Потребно је да нас о предузетим радњама одмах обавестите.“

ДОЛАЗАК НОСОРОГА

У септембру 1984. године изгледало је да се Београдском зоолошком врту напокон посрећило, да ће после много ружних епизода ствари кренути повољнијим током. Дуго планирана и више пута одлагана акција *Илустроване Политике* за набавку носорога, којој су се прикључили: *Енергопројект*, *Југоагент*, Скупштина града, Војска Југославије и још многе радне организације, била је на прагу реализације. Главни град Југославије до тада никада није имао ову ретку и вредну животињу.

Идеја да се тај снажни и ћудљиви афрички колос набави за Београдски зоолошки врт рођена је још крајем седамдесетих година у редакцији *Илустроване Политике*. Брзо је и разрађена. Пошто је било јасно да Зоолошки врт нема пара да на некој од светских пијаца набави ову скупоцену животињу, јер би трошкови лова, исхране и превоза били огромни, преко тадашњег југословенског амбасадора у Хараре, Ђуке Вуколића, замољени су надлежни у Републици Зимбабве, једној од ретких земаља где носорози живе, да изађу у сусрет и да учине најповољнију цену. Одговор који је убрзо уследио био је више и од онога што је могло само да се прижељкује.

На предлог Министарства природних богатстава и туризма Републике Зимбабве, а у циљу културне сарадње и јачања пријатељства између две земље, премијер Роберт Мугабе лично је одлучио да се Југославији, односно Београду, поклоне два црна носорога, мужјак и женка. Да то буде пар, налагали су прописи Међународне конвенције о заштити ретких врста.

Био је то велики догађај у чију је реализацију било укључено много људи. Новинари и фоторепортери *Илустроване Политике*, предвођени Јованом Антонијевићем, унуком Миодрага Савковића, некадашњег директора Београдског зоолошког врта, отпутовали су у Зимбаб-

Црни носорози – први пут у Београду

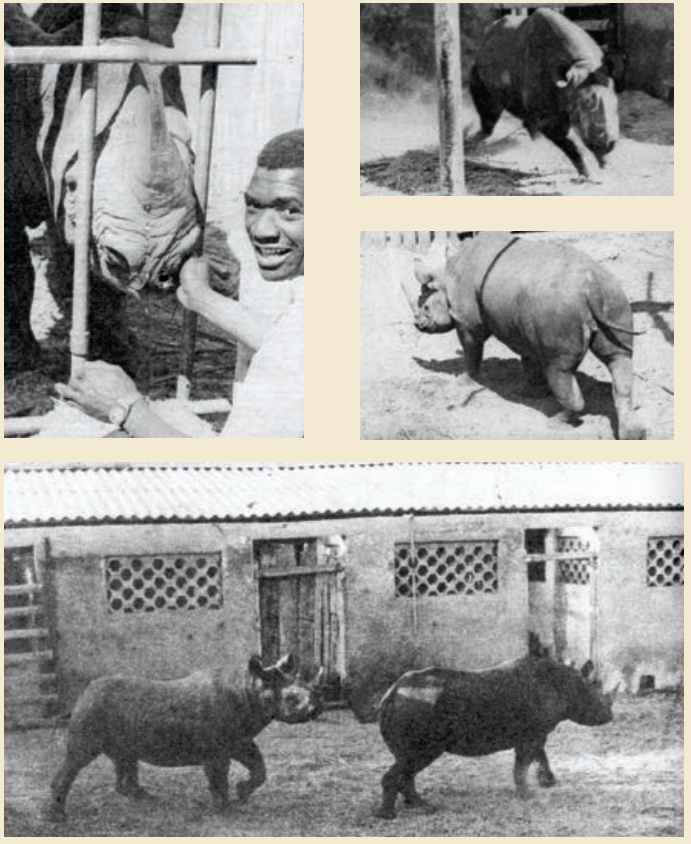
Мапа пута носорога до Београда

Утовар на париском аеродрому

ве, директно у највећи јужноафрички национални парк *Хванга* који се налази недалеко од Викторијиних водопада. Тамо су већ чекала два млада црна носорога, ухваћена у дивљини, у Чаурију близу реке Замбези, на северу Зимбабвеа, специјално да би били поклоњени Београду. *Солидарити* и *Лајза-Џејн*, како су им гласила афричка имена, транспортним џамбоџетом француске компаније УТА пребачени су из Хараре до Париза а одатле, са аеродрома *Шарл де Гол*, југословенским војним транспортним авионом АН–12 наставили лет до Београда. Све време пута, а касније и током једног периода адаптације, у пратњи носорога се налазио Клим Коци, главни чувар националног парка *Хванга*, велики стручњак и познавалац ових животиња.

Сандуци са поклонима из Зимбабвеа довезени су у Београдски зоолошки врт, где се окупило мноштво грађана и деце жељних да виде нове животиње из Африке. О том свечаном догађају *Илустрована Политика* 18. септембра 1984. године пише следеће:

„Узнемирени галамом и новим амбијентом, носорози су се дуго нећкали пре него што су пристали да напусте сандуке и уђу у ново обитавалиште. Стрпљиво и стручно тим послом је руководио Клим Коци.
У просторијама управе Зоолошког врта приређена је мала свечаност на којој је прво говорио директор ове установе Тричковић, а потом амбасадор Републике Зимбабве Кенети Грант Чиванда Дик Мањика.
– *Памбери некубатана кве Југославија не Зимбабве* – рекао је амбасадор на свом матерњем језику, а то значи*: Напред за слогу између Југославије и Зимбабвеа*. Затим је говорио о пријатељству између наше две земље, а посебно између председника Тита и премијера Мугабеа: – *Као резултат тог пријатељства ми се данас састајемо овде да бисте примили на поклон два млада носорога који потичу из националних паркова у којима живе хиљаде и хиљаде разноврсних животиња. Речено ми је*

Солидарити и Лајза-Џејн у националном парку Хванга

Долазак носорога у Београдски зоолошки врт

да је ово поклон деци и одраслима у Југославији, који им шаље Министарство при-родних богатстава и туризма, у име владе Зим-бабвеа и са пуним одобрењем и благословом премијера Мугабеа."

Следећа акција *Илустроване Политике*, везано за носороге, била је позив деци из целе земље да новим становницима Зоолошког врта надену прикладна имена. *Солидарити* и *Лајза-Џејн* тако су прекрштени у *Зимба* и *Зимбу*.

Све је наизглед деловало у најбољем реду. Носорози су били у обавезном карантину, посетиоци нестрпљиви да их што пре виде, новине поново пуне текстова о малом животињском царству на Калемегдану и вредном поклону који је добило.

Познато је да многи зоолошки вртови широм света плаћају сувим златом носороге као веома ретке животиње чија је бројност смањена на десетине примерака. Ако су те среће да набаве носорога, управе тих зоолошких вртова само што их не држе у хотелским апартманима, окружене екипама стручњака који прате сваки миг и покрет те животиње. Очекивало се да ће тако бити и у Београдском зоолошком врту.

Истина, обраћао се директор Тричковић Комитету за комунално-стамбене послове са захтевом да му одобре средства за изградњу летњег дела кавеза за носороге, а тражени новац није добио у целокупном износу. Али, истина је и то да је уверавао надлежне да је обезбедио смештајни простор, односно карантин за два носорога – гвоздени кавез у просторијама објекта пећине који задовољава све зоохигијенске и друге услове. Да ли је било тако?

Амбасадор Републике Зимбабве на свечаном дочеку у Београдском зоолошком врту

Клим Коци, главни чувар националног парка Хванга

ДОШАО ДА УМРЕ У БЕОГРАДУ

СМРТ НОСОРОГА

До су све животиње које су у последње две деценије угинуле у новембру под Калемегданом препорориле. Београд би данас имао светски познату колекцију егзотичних животињских мумија

У четвртак је директор београдског Зоолошког врта Радивој Тричковић био у нашој редакцији, умео писма деци — кумова, која су плакала да се носорози зову Зимбо и Зимба, јер би им посао обећане награде: годишње бесплатне улазнице и роман „Пчеларево" писмена Драгана Лукића. У суботу је телефонирао прича-ла почео излазак носорога из изградње, а већ у понедељак је стигла, нечекивана вест.

Гласом човека на ивици нервног слома, директор Тричковић нас је обавестио да је Зимбо угинуо. И то на најстрашнији начин. Залетео се и ударио из све снаге главом о оштру металну ограду и погинуо. Драма се збила у недељу пополне. Чувари су позвали ветеринарку Љубицу Поповић да одмах дође у Врт. Када је стигла, Зимбо је већ био мртав.

Са њим је у неповрат отишао и сав труд који је *Илустрована Политика* уложила да Београду доведе носороге и обрадује малишане, стално посетиоце овог животињског царства на Калемегдану.

Сем у агресивној природи, како ову велику срамоту за Зоолошки врт и Београд (јер носорози су, да подсетимо, дар владе Републике Зимбабве и лично председника Мугабеа деци Југославије) покушава да правда директор Тричковић, разлог треба пре тражити у лошим условима смештаја. Припремљена им је ограда оштрих ивица, у кавезу су били радијатори на које се несрећна животиња свакодневно повређивала, кавез без икаквог испуста и могућности да се редовно чисти и одржава. Вентилација никаква, сем једног отвореног прозорчета под таваницом. Недељама су ове животиње живеле у тескоби пећине зимског склоништа, у сопственом измету, гушећи се амонијаком и чекале да истекне време карантина. *Зимбо* није издржао. *Зимба* јесте.

Клим Коци, главни чувар националног парка *Хванга* у Зимбабвеу, који је почетком септембра и допратио носороге, пуне две недеље је захтевао и молио надлежне у Зоолошком врту да што пре направе ограду и пусте животиње.

Од тада су прошла готово два месеца. Искусног Клима Коција нико из врта нити је послушао нити схватио озбиљно. Уместо да се нешто одмах предузме, све је препуштено редовној процедури. Тражило се место за отворен кавез, па се то мерило, долазили су техничари, архитекти, разне комисије, сви с папирима у рукама, прављени су предрачуни, чекале се одлуке разничког савета, одобрења Комитета за културно стварање послове града... Затим су прављени нацрти, грађевинска дозвола... По предрачуну, то би стајало 83 милиона старих динара, а град је давао једанаест пут — логичавља, нетачна, губљења времена...

Зимбо то није издржао у зимогунки од силоминута.

Тако је, ето, изгубљена велика скупа животиња, која је као реткост, као ова пчелица акција, на светској пијаци у Хамбургу или Лондону стајала око 150 000 марака.

Зимбо је био знатно вредније. Пре свега, као дар једне пријатељске земље и њеног председника владе. Само путни трошкови су износили око 25 000 америчких долара. И то је сада новац који је отишао узалудно.

Одговорност за све што се догодило, пре свега, сноси Зоолошки врт. Колико нас је само пре путовања у Африку, директор Тричковић поручивао: „Када Хете већ дојмок по носороге. Ми смо сте припремили за их дочекамо."

А када су носорози стигли, непосредно се за све није урађено како ваља. Оно што јесте, било је лоше и погрешно. По из зна који пут се, а сада и на примеру погрешног Зимба, показала за се свакодневна дневним животињама не могу бавити људи који о њима знају само оно што су прочитали из „Брема".

За Реплаја звучи и плаћати за ово Зоолошки врт, у којем живи по 430 животиња са свих континената, нема чак ни обичну сафари-пушку за омамљивање, која се просто „Дутоковић" може набавити за сумо од 3.000 немачких марака. У Врту тврде да денова немају, а град ту сумо не одобрава. И тако уместо лошег имају само профактуру.

Иако су данас у Зоолошком врту обојени и спремљени многи нови кавези и набављено неколико нових животиња, нико још се другу, бар у одвоју према животињама, промењало набоље.

Не треба се вратити назад у прошлост да би се подсетило колико је животиње главом пластичних немар и неструкција у овој установи, додуше, под старом управом. Али ни то много не мења стварно јер се променама директора ситуација не мења.

Писали смо пре неколико година о гунеци судбини понија. Били су сиромашни. Више их нема. Тада је угинула и лама. Потом жирафа. Биле су отровање. Где су биле чуварке? Ко брине о безбедности животиња код напрасних посетилаца? Ниде нам тада отворено. Нестао је и један вепар.

Зимбо (лево) и на металне ограде спомљен по доласку у Београд и Зимба

Јован Антонијевић

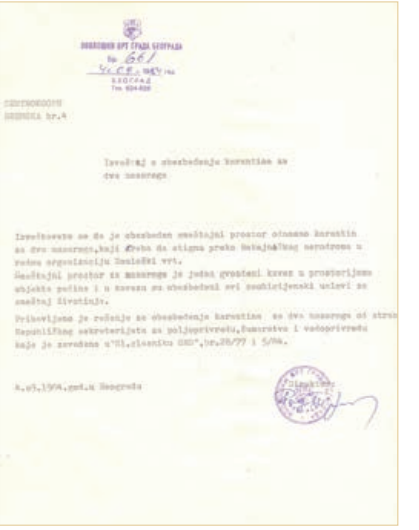
СМРТ НОСОРОГА

У броју од 13. новембра 1984. године часопис *Илустрована Политика,* под насловом *Дошао да умре у Београду*, доноси шокантну вест о смрти мужјака носорога:

„Гласом човека на ивици нервног слома, директор Тричковић нас је обавестио да је *Зимбо* угинуо. И то на најстрашнији начин. Залетео се и ударио из све снаге главом о оштру металну ограду и погинуо. Драма се збила у недељу пополне. Чувари су позвали ветеринарку Љубицу Поповић да одмах дође у Врт. Када је стигла, *Зимбо* је већ био мртав.

Са њим је у неповрат отишао и сав труд који је *Илустрована Политика* уложила да Београду доведе носороге и обрадује малишане, стално посетиоце овог животињског царства на Калемегдану. Сем у агресивној природи, како ову велику срамоту за Зоолошки врт и Београд (јер носорози су, да подсетимо, дар владе Републике Зимбабве и лично председника Мугабеа деци Југославије) покушава да правда директор Тричковић, разлог треба пре тражити у лошим условима смештаја. Припремљена им је ограда оштрих ивица, у кавезу су били радијатори на које се несрећна животиња свакодневно повређивала, кавез без икаквог испуста и могућности да се редовно чисти и одржава. Вентилација никаква, сем једног отвореног прозорчета под таваницом. Недељама су ове животиње живеле у тескоби пећине зимског склоништа, у сопственом измету, гушећи се амонијаком и чекале да истекне време карантина. *Зимбо* није издржао. *Зимба* јесте.

Клим Коци, главни чувар националног парка *Хванга* у Зимбабвеу, који је почетком септембра и допратио носороге, пуне две недеље је захтевао и молио надлежне у Зоолошком врту да што пре направе ограду и пусте животиње.
Од тада су прошла готово два месеца. Искусног Клима Коција нико из Врта нити је послушао нити схватио озбиљно. Уместо да се нешто одмах предузме, све је препуштено редовној процедури. Тражило се место за отворен кавез, па се то мерило, долазили су техничари,

Извештај о обезбеђивању карантина за носороге

Текст Јована Антонијевића, Илустрована Политика, 13. новембар 1984. године

општинари, разне комисије, сви с папирима у рукама, прављени су предрачуни, чекале се одлуке радничког савета, одобрења Комитета за комунално-стамбене послове Града... Затим су прављени нацрти, тражени извођачи радова... По предрачуну то би стајало 83 милиона старих динара, а Град је давао педесет пет – погађања, натезања, губљење времена... *Зимбо* то није издржао у душегупки од склоништа.

Тако је, ето, изгубљена веома скупа животиња, која је пре две године, кад смо почињали акцију, на светској пијаци у Хамбургу или Лондону стајала око 150.000 марака.
Зимбо је био знатно вреднији. Пре свега, као дар једне пријатељске земље и њеног председника владе. Само путни трошкови су износили око 35.000 америчких долара. И то је био новац који је отишао у неповрат. Одговорност за све што се догодило, пре свега, сноси Зоолошки врт. Колико нас је само, пре путовања у Африку, директор Тричковић пожуривао: *Када ћете већ једном по носорође? Ми смо све припремили да их дочекамо.*
А када су носорози стигли, испоставило се да све није урађено како ваља. Оно што јесте, било је и лоше и погрешно. По ко зна који пут се, а сада и на примеру несрећног *Зимба*, показало да се скупоценим дивљим животињама не могу бавити људи који о њима знају само оно што су прочитали из *Брема*.

За *Риплија* звучи и податак да овај Зоолошки врт, у којем живи око 450 животиња са свих континената, нема чак ни обичну сафари-пушку за омамљивање, која се преко *Југохемије* може набавити за суму од 3.000 немачких марака. У Врту тврде да девиза немају, а Град ту суму не одобрава. И тако уместо пушке имају само профактуру...

Господар афричких пространстава, четворогодишњи *Зимбо*, за кога је живот тек почињао, биће прерађен у београдској кафилерији у месно брашно и техничку масноћу. Од њега ће правити помаде. Остаће само глава препарирана у Природњачком музеју града, јер нису имали могућности целог да га препарирају. И то је све. Трагичан крај младог носорога, коме су се радовала сва деца Југославије, последња је, међутим, опомена пре свега Београду да схвати да овакав Зоолошки врт треба или одмах затворити или у њему све темељно средити. И то од капије па до директорске канцеларије.“

Непуна два месеца касније угинула је и женка носорога, *Зимба*. Узрок смрти – запаљење плућа и цироза јетре. Јасно је да су то болести које се могу лечити или бар залечити, уколико се на време открију, што, опет, наравно, зависи и од стања и услова у којима у једном зоолошком врту животиња живи. У Београдском зоолошком врту ниједан носорог није могао да издржи дуже од три месеца.

Почетак 1985. године представљао је тако почетак краја једне епохе Зоолошког врта у Београду. *Политика* 9. марта 1985. године доноси још једну непријатну вест са Малог Калемегдана:

„Пре два дана у Зоолошком врту је угинуо нилски коњ.Тиме је проширен тужан списак животиња које су у последње време страдале иза ограде Зоо-куће на Калемегдану. Претходна жртва недавно је била женка носорога, а неколико месеци раније, као што је познато, угинуо је и мужјак. Крај прошле године био је кобан и за два тигра. Један је извукао *дебљи крај* у борби са јагуаром, који га је једноставно – појео. Други тигар је *незгодно* скочио увис па му је глава остала приклештена међу решеткама. Чувар је наишао док је дивља мачка била жива, али његово спасавање свело се на повлачење обарача на пушци.“

Новине су пунили наслови типа: *Одумирање Београдског зоо-врта*, *Љубимци без љубави*, *Застарела станишта*, *Живот омеђен кавезом* и слични. Сви текстови били су углавном исти, попут оног из *Света* од 16. априла 1985. или *Политике* од 9. маја исте године. *Политика* у поменутом броју пише:

„У Зоолошки врт Београђани су некада ишли због чопора мајмуна који се гурао у кавезу, због слонице *Тисе* и њеног слончета *Џице*, због фока које су хранили пред гомилом београдске деце, због шећерне вате, кочија и пони коњића, због паунова који су се кочоперили по шеталишту и травњацима... А сада? Сада је све много другачије. Нилски коњ пати због реуматизма, роди је одсечено крило, јагуар нема шапу, носорози су изумрли због хладноће, а пингвини и бели медвед због врућине, свака оштрија зима направи прави масакр међу тропским животињама, паунови су морали у кавез јер су их крали београдски гурмани, фоку (једну једину) више не хране пред публиком... Зашто се Београдски зоо-врт толико променио и чијом кривицом?“

А часопис *Свет* наводи:

„Тужна је судбина животиња у Београдском зоолошком врту. Само за последњих пет месеци у овом најтужнијем животињском казамату у Европи угинуло је двадесет животиња. Кавези запуштени, прљави и мокри – звери празни. Подсећају на гробље животиња осуђених на лагану, бесмислену урбану смрт.
Број животиња је све мањи и мањи. Тренутно их у Београдском зоолошком врту има 450, са приновама. Некада их је било много више.
Али, зато се број запослених у управи Зоолошког врта из године у годину повећава.
Све је више чувара празних кавеза!

Одумирање Београдског зоолошког врта

Паркинсонови закони администрације не заобилазе ни зоо-институције у изумирању.
На 450 животиња дође двадесет пет чувара, пет административних службеника и директор. И један ветеринар, ако ту не рачунамо и директора који понекад, у слободном времену, засуче рукаве па помогне приликом неке интервенције. Па ипак, могу ли ови стручњаци да са експерименталних кунића у лабораторијама Ветеринарског факултета преко ноћи прећу на хируршке захвате на нилском коњу, на пружање бабичке помоћи северноамеричком бизону? Ништа искуснији нису ни чувари Зооврта. Њихова квалификација је – НК радник! Можда и није тешко напунити њихове плаве коверте, с обзиром да више од 600 хиљада грађана продефилује годишње поред полупразних кавеза за не баш јефтине улазнице."

Због свих тих дешавања у Београдском зоолошком врту, због јавашлука и евидентног пропадања, јавност се поново ускомешала.
Бројни хуманисти и љубитељи животиња апеловали су да се „оно мало јадних, болесних, мршавих и полулудих животиња, којима се Зоолошки врт дичи, пребаци на неко друго место, а уместо њих изложе фотографије."
Председништво београдског Друштва за заштиту животиња упутило је Извршном савету Скупштине града хитан захтев за затварање Зоолошког врта, с предлогом да се преостале, малобројне животиње продају или уступе погоднијим вртовима и одговорнијој управи.

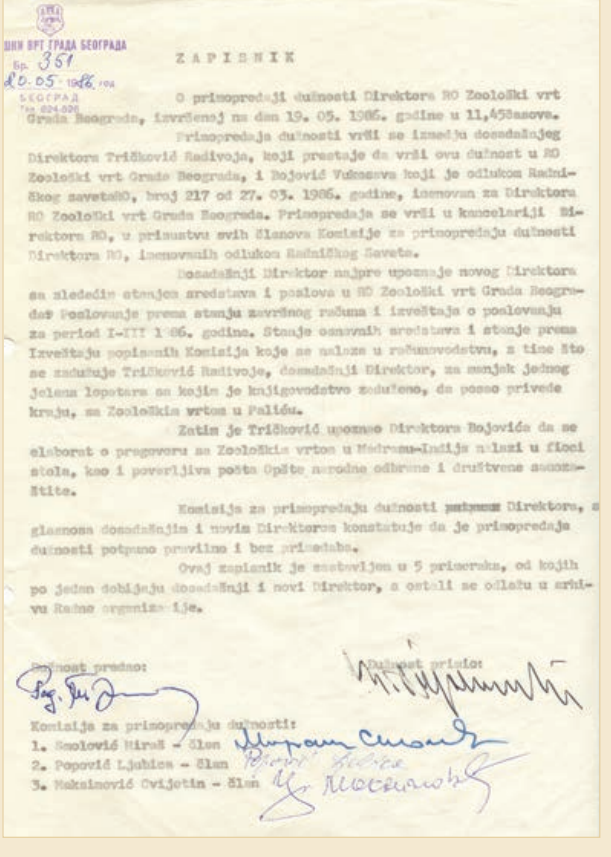
Београд је почео да се стиди свог Зоолошког врта којим се некада, с правом, тако поносио.

Септембра 1985. године расписан је конкурс за новог директора, али на њега су се јавили само стари директор, који је у том тренутку био вршилац дужности, и секретар радне организације. Након тога је заједничка комисија општине Стари град и Зоолошког врта предложила да се распише нови конкурс и изабере руководилац који ће имати снаге да разреши нагомилане проблеме. Радна организација, између осталог, није имала ни основна нормативна акта. Није имала, рецимо, правилник о радним односима, ни правилник о награђивању. У колективу је било много рођака, завладала је фамилијарност и све одлуке су доживљавале исту судбину, зависиле су од воље појединаца.

Извршни савет Скупштине града више није имао куд, морао је да се позабави проблемом Зоолошког врта, да га затвори или да предузме коренште измене. Но, како се Граду ипак није лишавало институције са традицијом од пола века, која је тај исти Београд некада сврставала међу светске метрополе, на седници одржаној 30. септембра 1985. године одлучено је да се покуша још једном и распише нови конкурс за директора Београдског зоолошког врта.

Одлуком Скупштине града и одлуком Радничког савета РО, број 217 од 27. марта 1986. године, Вук Бојовић, магистар ваjарства, једногласно је изабран и именован за директора радне организације Зоолошки врт града Београда.

Одлука о именовању Вука Бојовића за директора радне организације Зоолошки врт града Београда

ЗООЛОШКИ ВРТ ГРАДА БЕОГРАДА
Бр. 351
20.05.1986
БЕОГРАД

Z A P I S N I K

O primopredaji dužnosti Direktora RO Zoološki vrt Grada Beograda, izvršenoj na dan 19. 05. 1986. godine u 11,45časova.

Primopredaja dužnosti vrši se između dosadašnjeg Direktora Tršković Radivoja, koji prestaje da vrši ovu dužnost u RO Zoološki vrt Grada Beograda, i Bojović Vukosava koji je odlukom Radničkog saveta RO, broj 217 od 27. 03. 1986. godine, imenovan za Direktora RO Zoološki vrt Grada Beograda. Primopredaja se vrši u kancelariji Direktora RO, u prisustvu svih članova Komisije za primopredaju dužnosti Direktora RO, imenovanih odlukom Radničkog Saveta.

Dosadašnji Direktor najpre upoznaje novog Direktora sa sledećim stanjem sredstava i poslova u RO Zoološki vrt Grada Beograd: Poslovanje prema stanju završnog računa i izveštaja o poslovanju za period I-XII 1985. godine. Stanje osnovnih sredstava i stanje prema Izveštaju popisnih Komisija koje se nalaze u računovodstvu, s tim što se nalazi Tršković Radivoje, dosadašnji Direktor, za manjak jednog jelena lopatara za koji je knjigovodstvo zaduženo, da isto privede kraju, sa Zoološkim vrtom u Paliću.

Zatim je Tršković upoznao Direktora Bojovića da se elaborat o pregovoru sa Zoološkim vrtom u Madrasu-Indija nalazi u fioci stola, kao i poverljiva pošta Opšte narodne odbrane i društvene samozaštite.

Komisija za primopredaju dužnosti potpunom Direktoru, a glasnosa dosadašnjim i novim Direktorom konstatuje da je primopredaja dužnosti potpuno pravilno i bez primedbe.

Ovaj zapisnik je sastavljen u 5 primeraka, od kojih po jedan dobijaju dosadašnji i novi Direktor, a ostali se odlažu u arhivu Radne organizacije.

Dužnost predao: Dužnost primio:

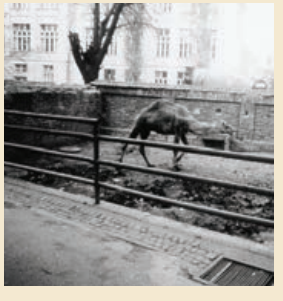
Komisija za primopredaju dužnosti:
1. Nedović Miraš - član
2. Popović Ljubica - član
3. Maksimović Cvijetin - član

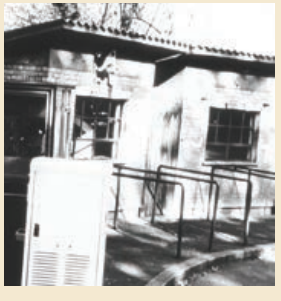

ДИРЕКТОРИ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА ОД ОСНИВАЊА

АЛЕКСАНДАР КРСТИЋ (1902-1980)

Професор, инжењер Александар Крстић, доајен вртларске архитектуре, архитекта резервата, паркова, гајева и зелених површина широм бивше Југославије, био је први в. д. директора Београдског зоолошког врта и један од његових оснивача.

Поред животног опредељења, борбе за природу, инжењер Крстић био је и познати публициста који је за собом оставио велики број књига, студија и научних чланака. Био је творац и претеча здравствено-рекреативног туризма у Србији, о чему сведоче његове студије о Копаонику, Јавору, Гочу. У професионални опус инжењера Крстића убраја се и: пројектовање и подизање парка Мањеж у Београду, обнова Калемегдана, реконструкција парка у Топчидеру, садња дрвореда платана у београдском Булевару Револуције (булевар Краља Александра, прим. аутора) и километарског дрвореда на старом путу Београд – Нови Сад. Пројектовао је зелене површине Нишке Бање, реконструисао Буковичку и Врњачку Бању, а и бројне баште у градовима широм Србије дело су његових руку.

Инжењер Александар Крстић студирао је Пољопривредно-шумарски факултет у Прагу, где је и дипломирао. Када се, по окончаним студијама, вратио у Србију био је једини стручњак за хортикултуру пред којим су се налазили многобројни тешки и деликатни задаци, а један од најкрупнијих био је обнова Калемегдана у којој је учествовао не само као пројектант већ и у директној реконструкцији.

На месту в. д. директора Београдског зоолошког врта инжењер Крстић се налазио од његовог оснивања 1936. године па, највероватније, до почетка Другог светског рата, односно до 1941. године. Нажалост, не постоји ниједан сачуван документ о тачном датуму именовања новог директора, нити иједан архивски податак о томе да ли је у времену између Александра Крстића и Миодрага Савковића још неко вршио ту дужност.

МИОДРАГ САВКОВИЋ (1898-1945/1946)

Миодраг Савковић био је директор Београдског зоолошког врта за време окупације, од 1941. до 1944. године, када је ухапшен. Након дужег времена проведеног у затвору убијен је, а да породица никада није сазнала ни место, ни разлог, ни начин његове смрти.

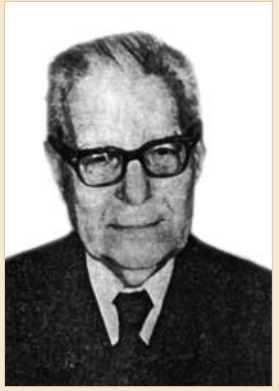
Пре него што је постао директор Зоолошког врта Савковић је био власник дневних новина под именом *Мале новине* које су, према казивању његових кћерки Душанке и Данице, писале углавном о скандалима на Двору и међу дворском олигархијом.

За време његовог директорског мандата Врт је два пута бомбардован и многе животиње су страдале, што под немачким, 1941, што под савезничким бомбама 1944. године.

Савковић је био строг директор и бринуо је о Врту колико су ратни услови и ситуација у земљи то дозвољавали. Међу животињама је имао своје љубимце као што су медвед *Мишко*, тигрица *Кори*, нилски коњ *Буца* и лавица *Леа*.

Све четири године директоровања Миодраг Савковић је са женом Љубицом и троје деце живео у Врту, на првом спрату управне зграде, где се иначе и налазио службени стан директора Зоолошког врта.

АНТЕ ТАДИЋ (1892-1988)

Анте Тадић, први послератни директор Зоолошког врта, професор, природњак, научни, спортски и културни радник, налазио се на челу ове институције од 9. јуна 1945. до 6. јануара 1948. године када је, на сопствени захтев, пензионисан.

Живео је скоро цело једно столеће и имао је веома богат и садржајан животни пут. Студирао је природне науке и физичку културу на Филозофском факултету у Загребу и Прагу. Радио је у многим крајевима бивше Југославије. Био је професор у Вуковару, Вршцу, Смедереву, Суботици, а највећи део свог радног века провео је у Београду.

Пред почетак Другог светског рата радио је у Министарству просвете у Београду. Доласком окупатора, 1941. године, уклоњен је као неподобан, а касније и пензионисан.

После ослобођења поново је почео да ради и постављен је за управника Зоолошког врта у Београду.

Професор Тадић је, поред осталих послова којима се бавио, много писао. Иза себе је оставио око шест хиљада библиографских јединица. Написао је неколико књига из области природних наука и физичке културе, као и безброј научнопопуларних чланака и расправа.

Посебно су га интересовале школске, помно их је проучавао, а радове о њима штампао је у *Гласнику,* листу Природњачког музеја.

Од 1953. године био је спољни сарадник Природњачког музеја у Београду и на том послу остао је све до 1982. када је напустио Београд и отишао у родни Хвар, где је и умро 1988. године.

МИЛОРАД ЛАЗАРЕВИЋ (1904-1983)

Милорад Лазаревић рођен је 29. фебруара 1904. године у Аранђеловцу. Завршио је учитељску школу у Крагујевцу и радио је као учитељ у неколико села у Шумадији.

Оженио се веома млад, кћерком учитеља-публицисте Драгише Михаиловића.

Године 1941. Милорад Лазаревић је заробљен и одведен у логор у Немачку, где се тешко разболео од туберкулозе.

Након ослобођења вратио се из заробљеништва и убрзо по повратку је оперисан, извађено му је једно плућно крило.

Од 26. децембра 1947. године до 28. априла 1952. радио је као директор у Београдском зоолошком врту где је и живео.

Био је благе нарави и волео је децу. Имао је једно дете и двоје пасторака и на све њих је пренео љубав према животињама, али и према књизи.

Умро је у Београду 28. јуна 1983. године.

МИЛОРАД МЕДЕНИЦА (1916-1992)

Милорад Меденица био је дугогодишњи управник Зоолошког врта у Београду (од 1. новембра 1952. до 1. јула 1981. године) Оставио је неизбрисив траг својим радом, дружењем и несебичним залагањем за стварање што бољих услова за смештај и негу животиња, као и што бољи третман свих запослених у овој установи у периоду послератног Београда, када је велики број институција требало подићи на ноге.

Рођен је у Колашину, село Лугови, 26. децембра 1916. године у кући оца Мираша Меденице, артиљеријског потпуковника, и мајке Савице. Детињство је провео под обронцима кршних планина и међу чудесним лепотама кањона реке Мораче. Прве године школовања провео је у родном месту, а средњу државну Трговачку академију завршава у Битољу. Прво запослење добија као чиновнички приправник патријаршијског Управног одбора Српске православне цркве.

Управник Београдског зоолошког врта постаје 1. новембра 1952. године. Три године касније, фебруара 1955, са делегацијом високих државника, путује бродом у Африку и Индију. Са тог дугог и занимљивог путовања доноси на поклон Бео зоо-врту велики број животиња: слонове, тигрове, лавове, мајмуне, жирафе, змије...

Многи радници Зоо-врта памте Милорада Меденицу као веома пожртвованог и дружељубивог човека који је о својим радницима бринуо како на послу, тако и приватно. Имао је много пријатеља и пословних сарадника међу директорима зоолошких вртова широм света, са којима је одржавао редован контакт писмима или телефоном. Са својим пријатељима знао је веома често да, после радног времена, седи у башти ресторана *Пролеће* где су га сви познавали и то место је постало традиционално окупљалиште Меденице и његових сарадника и пријатеља.

Међу животињама из Зоолошког врта највише је волео слонове и увек је говорио: *Велике, крупне животиње имају велико, добро срце, само треба знати како им приђи, не уплашити их.* Изненадна болест га је, нажалост, спречила да и даље обавља свој посао. Срчани удар, који је преживео 1981. године, делимично му је одузео леву страну тела и везао га за кревет. У наредном периоду упорне рехабилитације и јаке воље коју је показивао у жељи да се избори са последицама срчаног удара, иако пензионисан, није заборавио свој Зоолошки врт. Трудио се да буде у току свих дешавања. Осим фамилије, у кућне посете су му долазили многи радници Зоолошког врта забринути за његов опоравак, а он се у тим тренуцима распитивао за сваку животињу, како је хране, негују, да ли је на време вакцинисана, да ли је добила младунце и како их чувају.

Тако је живео до 13. марта 1992. када га је, у зору, срце потпуно издало.

(Текст биографије написала Милена Меденица, братаница Милорада Меденице)

РАДИВОЈЕ ТРИЧКОВИЋ (1928-2009)

Рођен сам у Пироту, јануара 1928. године. Са породицом 1937. долазим у Београд. У Београду завршавам основну школу, гимназију и Ветеринарски факултет. После завршетка факултета запошљавам се као технолог кланице Земун, а спајањем Београдске месне индустрије постављен сам на место директора кланице у Батајници. По потреби службе и стручности технологије меса прелазим у кланицу Косово Поље као директор. После неколико година рада одлазим за техничког директора кланице Велика Плана, а одатле за управника кланице Банатски Карловац, где остајем пет година. Из Банатског Карловца, због здравствених разлога деце, прелазим у Чајетину на Златибору, као технички директор кланице. Због школовања деце враћам се у Београд, где се запошљавам у Пољопривредном комбинату Београд као директор фабрике сточне хране.

По потреби Зоолошког врта и захтеву града Београда, Скупштина града ме позива за директора Зоо-врта, услед одласка бившег директора Меденице у пензију.

Доласком у Врт затекао сам прилично хаотично стање. Приступио сам реконструкцији дотрајалих објеката, као и набавци већег броја животињских врста које су недостајале. Према финансијским средствима, обновљено је онолико колико је било могуће.

После седам година проведених у Зоо-врту одлазим у пензију, а на моје место долази господин Вук Бојовић.

(Текст биографије сачинио Радивоје Тричковић)

ВУКОСАВ ВУК БОЈОВИЋ (1940)

Вукосав Вук Бојовић рођен је 18. децембра 1940. године на Илином брду, крај Пљеваља, где му се отац Лука налазио на служби као учитељ. Већ маја наредне године родитељи напуштају Илино брдо и враћају се на Дурмитор, где он завршава основну школу, а осмогодишњу похађа у Никшићу и Руми. Средњу школу учи у Ужицу и Подгорици. Академију ликовних уметности, одсек вајарство, у класи професора Миодрага Поповића, завршава у Београду, где је и магистрирао, у класи истог професора, са највишом оценом.

Члан је Удружења ликовних уметника Србије, у коме је обављао различите функције: био је члан Уметничког савета, председник савезног жирија за плакат *Заштита човекове средине*, члан жирија за одабирање и награђивање скулптуре *Простор 85*, члан организационог одбора *Скулптура у слободном простору*.

Једно време радио је као слободни уметник, а пошто је његово интересовање био портрет, направио је 27 јавних споменика, односно попрсја истакнутих личности из културног и јавног живота који су били постављени широм бивше, велике Југославије.

1973. године први пут се запослио у државној

служби, у трговинској школи „Јездимир Ловић“ у Београду, где је радио као професор.
Године 1975. прелази у Вишу трговинску школу, где најпре ради као предавач, да би 1980. године добио звање редовног професора.

Од 1982. до 1986. године налазио се на месту директора Више трговинске школе.

За директора друштвеног предузећа Зоолошки врт града Београда изабран је 1. маја 1986. године и на тој функцији се налази и данас.

Упоредо са радом у Зоолошком врту Вук Бојовић се активно бави и публицистиком и новинарством.

Године 1995. издао је књигу *Приче из Зооврта* (издавач БМГ Београд) која је доживела више издања.

Током 1995/1996. године био је водитељ ноћног програма београдског *Радија С*. А од 1996. године аутор је и водитељ веома гледаних емисија телевизије *Арт, Арт зоологија* и *Арт боемија*. До сада је урадио 164 емисије *Арт зоологије* и више од 700 емисија *Арт боемије*.
Такође је и сарадник бројних часописа и ревија.

Као пасионирани заљубљеник у природу путовао је у многа места широм света, чак и тамо где људска нога још није крочила. Са тих путовања је направио више занимљивих телевизијских репортажа, филмских и новинских записа од непроцењиве вредности.

Био је председник је Еколошке странке *Зелени*.
Добитник је *Златне значке* Културно просветне заједнице Србије за 1987. годину.
Године 1995. проглашен је за *YU менаџера* за екологију.
Више пута је био добитник еколошког признања *Зелени лист* које додељује *Други програм Радио Београда*, као и *Ружичастог гран прија*, награде новинских, радијских и телевизијских кућа.

За почасног грађанина Јагодине проглашен је 2006. године, због доприноса културном и туристичком развоју тог града.

Под руководством Вука Бојовића Зоолошки врт града Београда добио је више значајних признања, међу којима и награду *20. октобар* 1989. године, *Златни беочуг* 1992. године и *Grand Superbrands Србије 2007*.

О његовом животу и раду написана је и књига *Романсирана биографија Вука Бојовића* аутора Весне Р. Радовић (издавач *Стручна књига* 1996.)

ВРТ ДОБРЕ НАДЕ

НАКОН ПЕДЕСЕТ ГОДИНА

Када је основан, далеке 1936. године, залагањем најутицајнијих и најумнијих људи тога времена, Београдски зоолошки врт је представљао дику и понос престонице. Био је институција на коју се много полагало и у коју се много улагало. Унапређиван и обогаћиван из дана у дан, Зоолошки врт је својим значајем и културно-едукативном улогом коју је имао, Београд сврставао међу европске метрополе.

Пола века касније, 1986, након свега што је кроз своју историју претурио, тај исти Врт је постао најтамнија тачка, ругло и срамота града, главна тема округлих столова који су организовани да би се утврдила оправданост његовог даљег постојања.

Граду се, ипак, није лишавало установе са пет деценија дугом традицијом, па су челни људи скупштинског Извршног савета, пре него што дефинитивно ставе кључ у браву, решили да покушају још једном, иако су били свесни да би ситуацију у којој се Зоолошки врт налазио могло да реши једино провиђење.

Мапа Зоолошког врта из 1998. године

Тадашњи потпредседник Извршног савета Скупштине града, господин Ђура Перић, и госпођа Дара Рикановић, особа задужена за кадрове у Граду, почетком фебруара 1986. године позивају на разговор вајара Вука Бојовића, који је у то време био директор Више трговачке школе у Београду, али се више пута оглашавао у јавности поводом стања у Зоолошком врту, предлажући и саветујући шта да се уради да би се превазишла агонија. Било је иреално очекивати да неко напусти сигуран посао и добро плаћено радно место и упусти се у авантуру оживљавања давно умрлог, али Бојовић је прихватио и рекао – *да*. Истовремено је једногласно изабран за директора Београдског зоолошког врта на две различите инстанце: од стране радничког савета РО Зоо-лошки врт и од стране чланова изборне комисије Скупштине града.

Београдски зоолошки врт је почетком те 1986. године поседовао једва шездесетак животиња, махом болесних, изнемоглих и старих, трошне, оронуле и нехигијенске објекте са одавно зарђалим и сатрунулим жицама и оградама, разбијене базене са обрисима некадашњих бетонских корита из којих је штрчала искидана арматура, запуштене, неасфалтиране стазе препуне рупа, зарасле у коров и кисело дрво, по којима су се тек ту и тамо назирали остаци некадашњег макадама. Струја је била само делимично разведена и то на најпримитивнији могући начин – жицама превученим преко нахерених дрвених дирека, водовод дотрајао, са цевима лошег квалитета чије је пуцање изазивало скоро свакодневне поплаве. Грејања није било, већ су се ложиле бубњаре склепане од старе буради.

У сталном радном односу налазило се тридесет двоје запослених. Радна организација била је у великим губицима, није имала никаква нормативна акта: ниједан правилник о раду, радним односима, систематизацији, личним доходоцима, дисциплинској одговорности... Плате су исплаћиване преко путних налога.

Господин Ђура Перић и Вук Бојовић

У колективу је владао непотизам и општи лоповлук. Примат су држале две породице, једна босанска и једна албанска, а остали су се, у зависности од личног интереса, прикључивали овом или оном царству.
Босанци су били јачи, хомогенији и организованији. Рецимо, отац је био инкасант а син главни благајник, тако да ниједан динар није могао да уђе у касу. Али, запослени се нису бунили – сви су помало крали и свима је било добро.

Иако је на место директора Зоолошког врта изабран 27. марта 1986. године, Вук Бојовић је одлучио да функцију не преузме одмах, већ да једно време, као посматрач, што боље сагледа ситуацију и односе који су владали у радној организацији. Редовно је долазио на посао и мотрио шта се дешава, покушавајући да проникне у веома замршене међуљудске односе и закулисне пословне малверзације. Вагали су и процењивали и радници њега – једни су га бојкотовали а други се трудили да му се додворе цинкарећи се међусобно.

Осетивши да наспрам себе овога пута имају озбиљног играча са којим неће бити лако, брже -боље су неки ситни новац који се затекао на рачуну покушали да потроше за подизање вредности бода и куповину сасвим беспотребних ствари, тако да је први потез који је Бојовић повукао био одузимање права на депоновани потпис у банци дотадашњем директору, Радивоју Тричковићу. Почео је сам да располаже парама којих заправо није ни било, али је зато, као овлашћено лице, одмах морао да пише извештај Служби друштвеног књиговодства са образложењем због чега је колектив у губицима. Био је то први и последњи извештај који је Бојовић писао због минуса на рачуну јер је од његовог доласка па све до данашњег дана, дакле пуне 24 године, радна организација увек пословала позитивно. Запосленима ни аконтација, ни плата, никада нису касниле ни дана, чак ни у време санкција, хиперинфлације и НАТО бомбардовања.

Трагајући даље за неправилностима у пословању, Бојовић је сасвим случајно пронашао десетак дупло штампаних блокова улазница, урађених у некој штампарији у Босни. Свестан да је открио озбиљно кривично дело, одмах је случај пријавио полицији. Полиција је довела службу надлежну за финансије, констатовали су прекршај и сасвим апсурдно – казнили њега као представника фирме и саму фирму и то високим новчаним казнама! Поучен тим искуством, Вук Бојовић је решио да убудуће сам решава проблеме на које буде наилазио.

НОВИ ДИРЕКТОР – ВУК БОЈОВИЋ

Тако је 1. маја 1986. године и званично ступио на дужност директора радне организације Београдски зоолошки врт и кренуо, корак по корак, у обрачун са нагомиланим тешкоћама.

Најпре је „завртнуо све славине“ и на тај начин онемогућио даљу крађу и мутне закулисне радње. Ригорозно је инсистирао на радној обавези и дисциплини, које заправо до тада у колективу уопште није ни било. На посао је долазио ко је када хтео, остајао колико је хтео, а право на паузу је користио свако према личном нахођењу.

Међутим, да би било коју замисао и захтев могао да спроведе у дело, Бојовић је прво морао да направи одговарајућа нормативна акта, да успостави нови вид организације рада пажљиво прилагођен тако специфичној институцији као што је зоолошки врт, а то је био врло деликатан посао.

Провео је дане и дане са својим колегом, правником Зораном Илићем, разрађујући тактику и трагајући за најбољим модалитетима. Прво су сачинили оне правилнике који су, како је Закон прописивао, морали да буду усвојени на Радничком савету, као што је Правилник о систематизацији радних места, веома важан документ за функционисање сваке фирме. Затим је на ред дошао Правилник о личним доходоцима који је у то време, време самоуправљања, било веома тешко донети, посебно из првог пута. Усвојен је, скоро једногласно, јер је прописивао боље вредновање рада

непосредних радника, хранилаца и чувара животиња, од оних у администрацији. Против су гласали само инкасант и благајник, отац и син.
Уследили су: Правилник о дисциплинској и материјалној одговорности, Правилник о радним односима, о заштити на раду и тако редом, седам нових аката у склопу којих је посебан акценат био на поштовању радне дисциплине и одговорности сваког радника.

Након кратког времена пословања по новоуспостављеном режиму, осујећени у крађи и приморани да раде, лишени дотадашње привилегије да син штити оца, жена – мужа, а брат – брата, изгубивши годинама чуване позиције и могућност да се плата одређује на збору јавним изјашњавањем, група радника, прво њих девет па касније још троје, написала је петицију против новог директора и упутила је на више адреса: Скупштини града и Републике, синдикату, друштвеном правобраниоцу самоуправљања, Градској комисији за представке и предлоге и, наравно, новинарима.
Свих дванаест потписника петиције, укључујући и бившег директора Радивоја Тричковића, били су управо они људи чије су навике Бојовићевим доласком стопиране и за које је он представљао препреку и опасност.

Директорове напоре да заведе ред и радну дисциплину, да свакога награди према школској спреми и раду, незадовољна дванаесторка је доживела као узурпирање самоуправљачких права. У представци су навели како су нормативна акта (Правилник о систематизацији и личним дохоцима) изгласали под притиском, односно како је Бојовић сам, без комисије, извредновао радна места и одмерио плате запосленима, како печат радне организације не да никоме већ га држи у свом орману, како у колективу влада нека, по њима, несхватљива дисциплина и „прогон“ појединих радника...

Реагујући на петицију, коју је надлежна Комисија Скупштине Србије вратила Комисији за представке и предлоге Скупштине града, на разговор са колективом Зоолошког врта, дана 24. јануара 1987. године, дошли су: потпредседник Извршног савета Градске скупштине, градски правобранилац самоуправљања и председник са два члана Комисије. О том састанку *Вечерње новости* 25. јануара 1987. године, у тексту под насловом *Пробиси тежи од посла*, пишу следеће:

„Доласком Вукосава Бојовића на чело управе Зоолошког врта он је престао бити градско ругло у кога су упирали прст многи, па и чланови Друштва за заштиту животиња. За само неколико месеци много тога се изменило набоље, захваљујући амбициозним и смелим плановима новог директора, подржаним од стране градских форума.
Кад је почело и самоуправно регулисање односа у овом малом колективу, почела су и међусобна оптуживања, хајке на грешке – подељености *за* и *против* директора Бојовића...

Радници у администрацији: Миодраг Симић, Љубинка Николић и Слободанка Гајић говорили су против директора, углавном сматрајући да он, на пример, *не може забрањивати улаз другим радницима код њих у благајну*, да се не сме разговарати са колегама, да је конкурс за пријем радника сумњив...

– Нема расправе око тога да се ради пуно радно време и да се доносе самоуправна акта – каже Коста Божић, потпредседник Извршног савета Скупштине града, наводећи неке детаље из петиције. –У петицији не постоји ниједан опипљив аргумент да бисмо га применили...

Зоолошки врт је после година таворења коначно *проглеdао*, али су сада на светлост дана изронила сва међуљудска трвења и оптуживања, спомињања двеју родбинских линија међу њима и скривања у досадашњи начин рада.“

На састанку је договорено да цео случај буде расправљен на предстојећој седници Комисије за представке и предлоге Скупштине града. А директор Бојовић је инсистирао да седници присуствују сви потписници петиције, да би

могао да се суочи са њима, али неизоставно и представници штампе, како би јавност о свему била обавештена.

Делегација незадовољних радника Врта, која је 7. фебруара 1987. године дошла на седницу са намером да докаже све неправилности на које се жалила, присутнима је понудила, у најмању руку, необичну причу коју су сутрадан пренеле све новине.

Политика 8. фебруара 1987. године, у тексту *Подршка директору Зоо-врта*, пише:

„Какве везе имају болесна фока и одбегли поскок са самоуправљањем? То су могли да се запитају и чланови Комисије за представке и предлоге Скупштине града пред којима се нашло писмо 12 радника Зоолошког врта са оптужбама на рачун директора Вука Бојовића.

Љубица Поповић, ветеринар и председник синдикалне организације, говорила је о пољуљаним међуљудским односима који трају већ дуго, можда читаву деценију (Бојовић је дошао прошлог маја) и онда латинским називима поткрепљивала болесно стање фоке у дотрајалом базену. Тема за темом и– Комисија је сазнала да није пријатно шетати Вртом када се зна да иза грма може да се укаже нека од змија бегунаца (за кратко време све су, додуше, ухваћене), али да друга директора не би требало блатити јер је од његовог доласка побољшан изглед целе Зоо-оазе подно Калемегдана.

Реч је добио и Миодраг Симић, један од погођених радника:

– Молим вас, не можемо за пример родбинске везе запослених у Врту да будемо само мој отац и ја. Има ту још два брачна пара, затим двојица браће, стричеви, па кумови – набројао је Симић и пожалио се да не разуме зашто он као и до сада не би могао да буде и благајник и ликвидатор и референт за завођење у пословне књиге, када је то некада радио.

Милета Радојевић, заменик правобраниоца самоуправљања Града, пратио је шта се у Зоолошком врту догађало и пре доласка новог директора, па је подсетио да је било предлога за увођење привремених мера. Од принудне управе се одустало у последњем тренутку, дошао је Бојовић и промене су постале видне: стазе и кавези чистији, животињски фонд богатији. А исправљени су и многобројни пропусти у самоуправним односима: донети правилници о систематизацији радних места, расподели личних доходака, што је годинама пре тога била *мислена имениица*. Иако је могао да направи и већу разлику, директор Бојовић је, по Радивојевићевим речима, оставио да однос између највеће и најмање плате буде један према 2,5.“

Дневни лист *Експрес Политика* истог датума, 8. фебруара 1987, констатује да су потписници петиције „побркали лончиће“, да „навикнути на свеопшту распуштеност, оптужују директора за узурпацију“ и да је једина замерка коју му стављају на душу то што борави на радном месту, међу зидинама Калемегдана, од јутра до вечери.

Епилог овог догађаја могао се и очекивати: Први захтев који је колегама у послу поставио Бојовић био је да се, уз његову помоћ, у неке друге радне организације преселе сви они који не воле животиње и посао који раде, а да у Врту остане екипа спремна на изазове и борбе које предстоје. Убрзо након поменуте седнице сви потписници петиције, на челу са бившим директором, један по један, напустили су Зоолошки врт. Радивоје Тричковић је пензионисан, а остали су или променили радну организацију или дали, односно добили отказ.

Од тренутка када је ступио на место директора Вук Бојовић је данима смишљао шта све да учини да би на 6,5 хектара, који су му поверени, довео више посетилаца и занимљивих садржаја како би обезбедио више пара, с обзиром да од продаје улазница и од финансирања из танких комуналних фондова, као

Врт зарастао у шикару и коров

Радови на озелењавању Зоолошког врта

јединих извора прихода, није могло ни да се опстане, а камоли да се приступи коренитим уређењима и набавци нових животиња. А и једно и друго је било неопходно тим пре што је те 1986. године Зоолошки врт славио значајан јубилеј – пола века постојања!

Новца није било, али оно што није коштало ништа, што се могло предузети и без пара, било је – засукати рукаве и латити се метле.

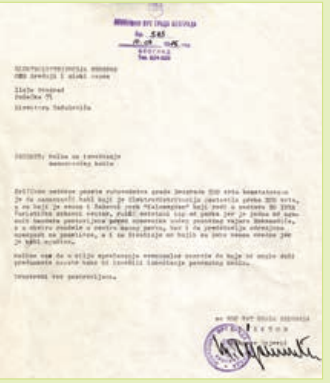
Цео Зоолошки врт био је зарастао у шикару, коров и кисело дрво. На простору између данашњих кавеза са козорозима и оближњег зида бујала је права џунгла кроз коју људска нога није могла ни да прође. Из тог густог растиња тек се назирао један степеник. Инсистирајући да се на том месту направи стаза, директор Бојовић је радницима дао рок од неколико дана да се комплетна површина

раскрчи, да се посече кисело дрвеће (појединa стабла су у пречнику премашивала и тридесет центиметара) да се рашчисти коров. Када је све то учињено, поменути простор је одједном добио потпуно другачији изглед. Појавила се калдрма као сведочанство да је стаза управо ту некада и постојала. Наставило се са рашчишћавањем и других делова па су постепено почеле да се назиру контуре некадашњег Врта, Врта који је пре пет деценија тако стручно и свевремени пројектовао инжењер Александар Крстић. Требало је даље само поштовати његову замисао, следити је и надограђивати у истом правцу. Вуку Бојовићу је то било јасно.

Како је Зоолошки врт својевремено био осмишљен као комбинација Ботаничке баште и животињске оазе, затекло се ту и веома ретког и драгоценог дрвећа, нажалост, препуштеног зубу времена и самоодржању. То је био следећи задатак који је пред своје сараднике поставио нови директор – уређење зелених површина. Набављене су нове саднице, посејана трава, поткресано и заштићено старо растиње, засађено цвеће. Врт је полако почео да се претвара у сређен и уређен простор.

Дописима се Бојовић обратио Електродистрибуцији Београд 10. јула 1986. и Београдском водоводу и канализацији, недељу дана касније, 17. јула 1986. године.
Од Електродистрибуције је тражио измештање самоносећег кабла постављеног преко Зоо-врта на који је био везан и забавни парк *Калемегдан*, пошто је кабал ружио естетски изглед парка и угрожавао сигурност како посетилаца тако и животиња, јер је био опуштен.

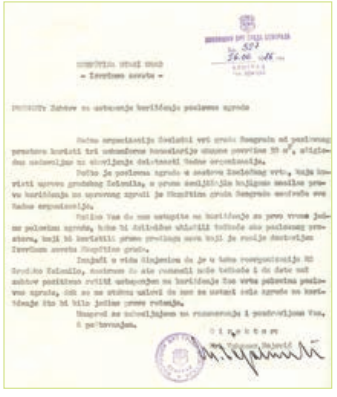
Београдском водоводу и канализацији је упутио захтев за издавање услова за повезивање кишне канализације Зоо-врта са градском канализацијом у коме напомиње да се због конфигурације терена Зоолошког врта кишне воде сливају на најнижу коту терена одакле протоком излазе на улицу Доњоградски булевар, што је желео да спречи.

Допис Електродистрибуцији за измештање самоносећег кабла

Захтев Београдском водоводу и канализацији за повезивање са градском канализацијом

Прелиставајући више него оскудну архиву коју је затекао, нови директор је пронашао документ, који датира још из времена оснивања Зоолошког врта, у коме се наводи да је та радна организација носилац права коришћења на једној од две пословне зграде, које се налазе у саставу Зоолошког врта, док право коришћења друге припада Градском зеленилу. Наиме, када је 1936. године основан Београдски зоолошки врт изграђена је и управна зграда, површине 365 квадратних метара, која се налазила у продужетку већ постојеће зграде Градског зеленила. Зграда је осим пословне имала и стамбену намену, пошто су у просторијама на спрату живели директори Врта са породицама, од оснивања па све до Милорада Меденице, када је та традиција прекинута. Тако је стајало на папиру, међутим у стварности је ситуација била друкчија. Радна организација Зоолошки врт града Београда је од

Захтев Извршном савету скупштине Стари град за повраћај управне зграде

Управна зграда

пословног простора користила само три некомфорне канцеларије, укупне површине 30 квадратних метара, док се у остатку велике зграде ширила управа Градског зеленила.

Суочен са тако апсурдном ситуацијом у којој једни нису имали ни минимум за обављање делатности, док други нису знали шта ће са простором, пресавио је Бојовић табак и обратио се Извршном савету скупштине Стари град са захтевом за уступање права коришћења пословне зграде, односно, за прво време, макар њене половине.

Довијао се Бојовић на све начине како да уради што више без икаквих материјалних средстава. Уметник по професији, а при том и дугогодишњи просветни радник, дошао је на идеју да обједини едукативно и корисно. Направио је нацрт кућице за птице који је, уз званичан допис, половином маја 1986. године проследио директорима свих основних школа у Београду, са идејом да ученици у оквиру предмета општетехничко образовање распламсају такмичарски дух израђујући кућице за птице. Најбољи и најуспешнији радови би касније били смештени у кавезе и крошње дрвећа Зоолошког врта.

Одазив овој акцији премашио је сва очекивања. Убрзо су на адресу Врта почеле да стижу стотине шарених кућица израђених спретним дечјим рукама са много маште и љубави. Још једном се показало да Београђани, а посебно они најмлађи, воле свој Зоолошки врт и да су спремни да дају свој допринос његовом опстанку и унапређењу.

Градом је почела да кружи прича о васкрснућу Зоолошког врта, а редовни посетиоци могли су да посведоче да овај кутак Калемегдана из дана у дан постаје све чистији, лепши и срећенији. У то се уверила и Живана Олбина, тадашња председница Извршног савета Скупштине града која је, у пратњи градских функционера, 17. јуна 1986. године дошла у обилазак Зоолошког врта.

Допис директорима основних школа

Госпођа Живана Олбина

О посети градских челника већ наредног дана, извештавале су готово све дневне новине. *Борба*, у тексту *Зоолошки врт на путу препорода*, бележи:

„Захваљујући новом директору Вуку Бојовићу и његовим сарадницима, правим ентузијастима и љубитељима животиња, Зоо-врт би у скорашње време могао постати најлепши део Калемегдана. У то су се јуче уверили и градски функционери који су на челу са Живаном Олбином, председником Извршног савета, обишли Врт и при том обећали помоћ...
Навикли да не располажу са много пара, у овом колективу истичу да би са мало средстава могли доста тога даураде – обогате животињски фонд, отворе пансион за животиње, продавницу животиња, стручних књига."

А *Политика*, у тексту под насловом *Бољи дани за Зоо-врт*, пише:

„Бојовићеве идеје, многобројне, привлачне су за спровођење у дело, а јуче су оне биле најважнији део разговора директора са Живаном Олбином, председницом Извршног савета Скупштине града и њених сарадника.

Сироче међу јавним службама – Зоолошки врт, за две године највише, требало би да од ружног пачета израсте у лепог лабуда. Грејање ће добијати цевима из *Бека*. За почетак, договорено је јуче, славинама у животињској оази потећи ће вода по цени коју плаћа велики потрошач Градска чистоћа, јер је то услов за чистије базене. Простори за брчкање животиња су дотрајали, у пукотине су се увукле непожељне споре, као што је то случај са пребивалиштем фока, па је вешта пливачица по имену *Оља* зарадила тешко кожно обољење.

На листи онога што Зоо-врт нема су: канализација, осветљење, уређене стазе (тек петина је уређена), безбедна ограда преко које непозвани гости ускачу и краду. Пре две вечери *одлетело* је, заслугом непримећених ноћних гостију, девет расних голубова. Један чувар очигледно није свемоћан.

– Оваква ограда нема сврху, морамо се договорити са Заводом за заштиту споменика културе да се пројектује и изгради нова – рекла је Живана Олбина.
– Ми смо са њима већ у вези и када је недавно дошла на лице места Александра Бановић, директорка Завода, крикнула је када је видела да су уз вредну скулптуру Симеона Роксандића у Врту постављене две бандере. Многе ствари морамо вратити на место где би требало да буду – узвратио је домаћин.
То подразумева да ће у великој башти нићи нова кућа за слонове по угледу на ону у Лондону. Мајмунара ће се обновити, зелене површине засејати енглеском травом. Већ се преговара о отварању акваријума са сомовима толстолобицима и осталим рибама из савског слива. Добро ће доћи и инсектаријуми и остале понуђене зоо-збирке грађана. Планира се одржавање такмичења у лепоти кућних љубимаца, школе јахања, проширивање стручне литературе (*Сага имамо само* Брема, признао је Бојовић) и оснивање књижаре за специјализоване књиге, као и доградње депанданса за прихватање кућних љубимаца чији власници полазе на одмор.

– Добро је што имамо овакво место које са мало пара можемо улепшати и оплеменити. Град и све надлежне службе увек ће вам бити при руци јер смо одлучили да Врт остане овде до даљег и да постане пријатна оаза. Заједно ћемо осмислити и усвојити најбољи елаборат о концепцији Врта и то убрзо ставити на дневни ред Извршног савета – истакла је Живана Олбина."

Међутим, поменути елаборат је Вук Бојовић већ самостално написао, остало је само да га представи Извршном савету Скупштине града.

ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ РАДА И ПРОШИРЕЊЕ ДЕЛАТНОСТИ ЗООЛОШКОГ ВРТА

Увидом у тренутно стање Зоо-врта и тражењем разлога за релативну стаганцију у његовом развоју, дошли смо до следећих закључака:

1. Из низа објективних и субјективних разлога стање у Зоо-врту не задовољава. Функција коју врши и углед који ужива ова образовно-васпитна организација, нису у складу са општедруштвеним значајем који јој припада.
2. Материјално стање у овој организацији је незадовољавајуће јер из јединог извора финансирања (од улазница) једва се покрију трошкови одржавања и лични дохоци тридесет запослених.
3. Релативна ограниченост простора Зоо-врта као и нерешено питање његове евантуалне дислокације, омета све планове за унапређење рада.

Међутим, и поред овако сложене ситуације мишљења смо да се уз иницијативу и изузетно залагање свих запослених, као и подршку и помоћ шире заједнице, може учинити да Зоо-врт постане угледна установа, која ће у потпуности обављати функцију за коју је основана и остварити приходе који ће јој омогућити развој и унапређење. Наша је жеља да од Зоо-врта створимо еколошку оазу у центру града, изузетну туристичку атракцију, наставно-научну базу за све нивое усмереног образовања, почев од основног до постдипломских студија, и створимо полигон на коме ће се огледати ентузијасти свих профила: биолози, архитекте, уметници и др.
Основни предуслов за реализацију свих наших пројеката су проширење извора финасирања и решавање питања локације и евентуалног повећања простора Зоо-врта. С обзиром на тренутну економску ситуацију, свесни смо да је једини пут самофинансирање, односно предузимање акција унутар Зоо-врта, које не само што ће представљати сталан извор прихода, већ ће допринети динамици ових простора, побољшању естетске и опште атмосфере и повећању атрактивности Зоо-простора, а тиме и привући већи број посетилаца. У том смислу пробне акције (куповина пони-коња за јахање, поправка кочија за превоз деце, уређење стаза, хиподрома и травнатих терена и др.) показале су да смо на добром путу.
Наш програм могао би се исказати у неколико праваца:
1. Реконструкција Зоо-врта
2. Обогаћивање животињског фонда
3. Програм рационализације трошкова
4. Отварање сервиса за посетиоце и грађанство
5. Програм годишњих манифестација
6. Сарадња Зоо-врта са одговарајућим установама и организацијама

РЕКОНСТРУКЦИЈА ЗОО-ВРТА

Локација:
Предуслов за било какво улагање у реконструкцију Зоо-врта, која је неминовна, јесте трајно решавање његове локације. Сматрамо да постојећа локација у потпуности задовољава и да би се реконструкцијом Врта и проширењем простора на део неискоришћеног терена у Доњем граду, на потезу ка Небојшиној кули, решила сва питања која сада иду у прилог евентуалној дислокацији.
Убеђени смо да би се дисперзијом кавеза, већим озелењавањем и одржавањем беспрекорне хигијене, створио најатрактивнији, најпосећенији и најинтересантнији парк у граду и место за образовање и забаву. За износ средстава која би се утрошила на евентуално пресељење, Зоо-врт би се могао тако уредити да постане понос главног града. Наглашавамо да се један од највећих, најуређенијих и најпосећенијих Зоо-вртова на свету налази у најстрожем делу Лондона, и ретко који туриста пропусти да га посети и проведе дан у пријатној атмосфери Зоо-врта.
Поред тога, сматрамо да је терен Доњег града идеално место за лоцирање једног дела Зоо-врта, јер близина реке отвара низ могућности за његово уређење. Овај терен је већ неколико деценија ругло града, стециште девијантних особа, наркомана и других, а могао би се, са релативно малим улагањима, уз сарадњу архитеката, грађевинара, зоолога, ботаничара, уметника и др. претворити у пријатно место на коме љубитељи природе могу провести дан, посматрати птице и животиње, јахати коње, забавити и поучити децу...

Пословни простор:
Други предуслов за било какав развој и рад је решење питања пословног простора Зоо-врта. Управну зграду Зоо-врта тренутно користи ОУР Градско зеленило, а Врту припадају само три релативно мале просторије. Коментар на ово је сувишан. Не постоји просторија за ветеринарску службу, састанке, библиотеку и др. Према томе, чак и кад настану могућности за проширење делатности, простор ће представљати ограничење за пријем нових стручних кадрова, јер, у буквалном смислу речи, нема услова за њихов рад, сем да се узму простори који су намењени животињама.
У нашем програму предвиђамо да се отворе радна места за више ветеринара, зоолога, архитекту, стручњака за хортикултуру и просторно планирање, као и да се приме бројни извршиоци посла у сектору за техничке послове.
Уколико би се исељавањем Градског зеленила ослободила зграда, уз неопходну реконструкцију омогућила би, бар за прво време, нормално функционисање службе.
Планира се изградња слушаонице – амфитеатра, једног или више, који би служили за одржавање предавања студентима и ученицима и приказивање филмова са тематиком везаном за животињско царство, играних и документарних, а касније и филмског материјала снимљеног у самом Врту, којим би се регистровали занимљиви тренуци из живота животиња (њихово рађање, храњење, игра, долазак у Врт и слично). Средства од улазница за ове филмске представе представљала би додатни извор прихода, а интерни филмски материјали би се користили и у пропагандне сврхе.

Реконструкција ограде:
Већ при првом сусрету са Зоо-вртом, односно погледом на његов улаз и ограду, уочава се у каквом је материјалном стању ова РО. Улаз у Зоо-врт је нефункционалан и естетски представља право ругло овог дела Калемегдана.
Дотрајалост ограде није искључиво естетски недостатак већ битно утиче и на сам рад Зоо-врта. У тај простор ноћу може практично свако да уђе и, као што је јавности добро познато, то се често дешава, те су учестале крађе, напаствовање и повређивање животиња. Атрактивни младунци животиња који би, слободно се крећући по Зоо-врту, увеселавали посетиоце, држе се закључани у неадекватним скученим просторима док не одрасту, како би били сачувани од крађе.
Осим тога, реконструкција ограде је неопходна и из безбедносних разлога, јер је добро познат случај бекства леопрада, који је морао бити убијен јер Зоо-врт чак не располаже ниједним оружјем у коме је пуњење са анестетиком.
Не треба ни да помињемо да би добро осмишљена, уметнички урађена капија и ограда, која не одудара од атмосфере старине коју пружа Калемегданска тврђава, кроз коју би се видели примерци животиња које се слободно крећу по травњацима или пливају у вештачким језерцима Зоо-врта, представљала украс ових простора. Према нашој концепцији, кад се изгради ограда, младунци безопасних животиња – паунови, пловуше и многе друге животиње – биле би пуштене да се слободно крећу по Врту, како би посетиоци и деца били у што ближем контакту са животињама. Искуства су показала да се у таквим амбијантима спонтано насељавају и дивљи примерци као што су: веверице, пухови, дивље патке, роде и многе друге врсте птица, што би обогатило фауну Зоо-врта.

Увођење осветљења:
Жалосна је чињеница да је Зоо-врт ноћу потпуно неосветљен, укључујући и улаз. Било је покушаја да се улаз осветли, али су ноћни посетиоци Калемегдана разбијали изворе светлости, те се при реконструкцији ограде и капије мора пронаћи неко погодно решење за овај проблем. Осветљеност Зоо-врта допринела би не само безбедности, него и бољем изгледу овог дела Калемегдана.

Реконструкција кавеза и базена:
Кавези, појилице и хранилице су до те мере дотрајали да су постали небезбедни, онемогу-

ћавају одржавање хигијене и угрожавају здравствено стање животиња. Поред тога, до те мере су застарели и неестетски, са бројним видљивим местима поправке, да представљају право ругло. Иако би се већ у овом тренутку животињски фонд могао знатно увећати, разменом или поклонима од других зоо-вртова и појединаца, то је неизводљиво због недостатка и скучености кавеза и њихове дотрајалости.
Базени су у још лошијем стању. Напукли су, те пропуштају воду, а опала оплата базена омогућава развој бактерија и угрожава здравље водених животиња. Њихова реконструкција уз употребу неутралних, трајних, савремених материјала неопходна је у што краћем року.
При реконструкцији ових објеката водило би се рачуна не само о функционалности кавеза, хранилица и појилица, већ и о њиховој усклађености са општим амбијентом и типом животињске врсте, те би се тиме унела живост у садашњу, релативно тмурну атмосферу Врта. У томе би значајну улогу одиграло учешће уметника и архитеката.
Један од великих будућих пројеката је изградња волијере за птице. То је грађевинска конструкција висока неколико десетина метара, израђена од танке жичане мреже у којој птице слободно лете, гнезде се као у својим природним срединама.
И у обележавање кавеза унели бисмо неке новине. Осим обавезног стручног и латинског назива животиње и њеног порекла, на кавезу би се, атрактивно обликовано, налазило и обавештење намењено најмлађима. Оно би садржавало: име – надимак животиње, њену биографију, занимљивости о њеној исхрани (омиљена храна, количина, учесталост исхране и сл.) навикама, карактеру и др.
Овим желимо да постигнемо да животиње за децу постану јединке, а не анимални примерци. На тај начин код њих се подстиче пажња, симпатија и љубав према животињи и тиме спречава појава испољавања агресивности, њихово повређивање, дражење или пржење кавеза убацивањем хране коју животиња не конзумира.

Озелењавање Зоо-врта:
У постојећем делу Зоо-врта неопходно је подмлађивање флоре уз стручни надзор хортикултуристе, док би се, у евентуално новим просторима у Доњем граду то одвијало паралелно са уређењем терена. Жеља нам је да се при озелењавању, уз стручну консултацију Катедре за ботанику и коришћењем искуства Ботаничке баште, уведе што више егзотичних примерака дрвећа и цвећа.
С обзиром да је Ботаничка башта, често и из објективних разлога, затворена и недоступна грађанству и да животари са неизвесном перспективом, у делу града са највећим аерозагађењем, сматрамо да би Зоо-врт могао делимично да прими и ову функцију.
Водотокови, којима се предвиђа да ће обиловати ови простори, подстицаће бујање вегетације, а њено присуство ће допринети стварању колорита, атмосфере и пожељне микроклиме за многе животињске врсте. Обележавање назива на примерцима флоре само би доприносило занимљивости Врта и његовој образовној функцији.

Изградња санитарних чворова:
С обзиром на нашу концепцију да у просторима Зоо-врта посетиоци проводе цео дан у учењу, уживању у природи и забави, то је неопходно изграђивати савремене, хигијенске, простране санитарне чворове у којима ће посетиоци моћи да се освеже, умију дете, пресвуку бебу и слично.
Санитарни чворови су неопходни и за особље које, с обзиром на врсту посла којим се бави, мора имати место за купање и пресвлачење.

ОБОГАЋИВАЊЕ ЖИВОТИЊСКОГ ФОНДА

Повећање броја животиња у Зоо-врту је неопходно из више разлога. С једне стране, то је предуслов да се повећа број посетилаца, с тим и приход, а с друге стране сматрамо да Зоо-врт главног града нема све егземпларе домаће фауне (који могу опстати у заточеништву), а посебно ендемске врсте за ове

делове света. Само под тим условима Зоо-врт може испуњавати своју образовну и информативну функцију. Као пример наводимо да у овом тренутку Зоо-врт има само једног зеца, нема примерак роде, пеликана, јазавца, веверице, гаврана, вране, чворка, итд.
Приликом набавке животиња биће учињени напори да се прибаве капитални примерци младих животиња које ће се репродуковати и тиме стварати фонд на основу кога ће се, разменом са другим зоо-вртовима, још више обогаћивати животињски фонд Врта.
Исто тако, чиниће се напори да се побољшавањем животних услова, добром негом и исхраном омогући репродукција постојећих примерака егзотичних животиња којима Зоо-врт располаже, што је, такође, неопходно и за подмлађивање.

Инсектаријум:
У истом циљу сматрамо да би улагање у подизање инсектаријума у оквиру Зоо-врта било оправдано јер трошкови изградње нису високи, а посебном наплатом улазница би се покрили трошкови одржавања и вероватно би представљали додатни извор прихода. У оквиру инсектаријума могла би се установити и стална изложба збирки препарираних инсеката.

Рептилијум:
Посебан део Зоо-врта, мања савремена грађевина у коју би се сместили тераријуми за држање корњача, змија, домаћих врста гуштера, као и камалеони, гекони, варани и базени за држање крокодила, алигатора и гавијала, представљала би посебну атракцију, а олакшали би постизање неопходних микроклиматских услова (грејање) за ову врсту животиња. Издржавање тераријума било би економично, јер се сва храна може производити у оквиру самога Врта.

Акваријум:
Циљ овог програма је да се у првој фази изграде акваријуми у којима би се презентирали само примерци речних риба из домаћих сливова, по могућству капитални примерци: сома, штуке, јесетре, јегуље, шарана, толстолобика, пастрмке и др. Иако би трошкови изградње били знатни, посебне улазнице (што је пракса свуда у свету) би исплатиле ову инвестицију, с обзиром да би трошкови одржавања били релативно мали.

Просторије за ноћне животиње:
Овај простор би представљао посебну атракцију зоо-врта, с обзиром да се ове врсте животиња, због специфичности животног циклуса, ретко виђају у природи. Специјалном врстом вештачког осветљења постиже се активност ових животиња преко дана. Трошкови одржавања су релативно ниски, јер би се користила храна произведена у Врту, те би приход од улазница представљао додатни извор средстава.

Поларијум:
Поларијум је настамба за животиње поларних крајева (бели медведи, све врсте пингвина, поларне птице и др.) за које је у летњим месецима неопходно хлађење, како би лакше подносиле услове заточеништва.

Мајмунара:
Сваком посетиоцу Зоо-врта познато је да је мајмунара главна атракција сваког Зоо-врта, која привлачи највећи број посетилаца и место на коме се најдуже задржавају. Међутим, овде се истовремено дешава највећи број повреда, јер веселе животиње делују безазлено, те посетиоци увек желе да се приближе и поиграју се с њима. Због свега овога Зоо-врт је потребно обогатити примерцима човеколиких мајмуна, а изградњи мајмунаре посветити посебну пажњу у циљу њене безбедности. За ове врсте животиња потребно је створити такве услове да се могу кретати по целој запремини кавеза, јер само тако ће увеселавати и забављати гледаоце.
У овом моменту мајмунара је један од најтужнијих делова Зоо-врта, окован бетоном, опасан исцепаном мрежом, те стављамо овај задатак као приоритет.

ПРЕДЛОЗИ ЗА РАЦИОНАЛИЗАЦИЈУ ТРОШКОВА

У одржавању Зоо-врта највеће трошкове сачињавају исхрана животиња и вода. Уштеде се не могу постићи смањењем потрошње већ, супротно од тога, сходно нашем програму за повећање броја животиња и уређења Зоо-врта, потрошња ће убрзано расти. С тога је неопходно планирати неке нове акције које би трошкове одржавале на приближно истом нивоу, те у том циљу предлажемо следеће:

Производња хране за животиње:
Основ исхране животиња сачињава протеинска храна, сено, свежа трава и различити биљни производи. Питање протеинске хране, бар једним делом, може се решавати сопственом производњом, односно коришћењем економског дела Зоо-врта за формирање узгајалишта-легла у ком би се, релативно брзо и надасве економично, могли узгајати мишеви, заморци, куњићи, зечеви, голубови, глисте, црви, пужеви и друге сличне животиње које се брзо репродукују. Вишак ових производа могао би се пласирати на тржиште.
Међутим, ово узгајалиште би истовремено имало и другу функцију. Стручним одабиром врста могле би се узгајати племените расе голубова, зечева, куница, паса, мачака, егзотичних птица и др. којим би се снабдевала продавница кућних љубимаца у оквиру Зоо-врта, или би се пласирали на тржиште на неки други начин.
Ови приходи би бар делимично умањили трошкове набавке меса за крупне сисаре и рептиле.
Потребе за сеном могле би се једним делом задовољити постизањем споразума о експлоатацији траве из спомен-паркова, излетишта и сл. у којима је трава релативно незагађена. Евентуалним проширењем Зоо-врта добиле би се нове и веће травнате површине, које би задовољиле потребу за свежом травом, а једним делом и за сеном.
У истом циљу (уштеда на храни) било би неопходно у економском делу Зоо-врта отворити кухињу за припрему хране за животиње. Исхрана животиња у овом тренутку не само да је нестручна и нехигијенска, већ је и неекономична. Отварањем кухиње у којој би ветеринар-нутриционista прописивао и надгледао припрему хране, могло би се, са истом количином утрошене хране, припремити више здравијих и хранљивијих оброка што би представљало знатну уштеду.

Вода:
Вода је витално питање за функционисање Врта. До чега доводи штедња воде, због њене високе цене, може се одмах уочити погледом на прљаву воду у базенима, суву траву, бежживотне фонтане, животиње жељне купања, смрад на који се жале суседи и др.
Наша жеља је да вода протиче поточићима и преко каскада кроз цео Врт и даје потребну микроклиму животињама и пријатну атмосферу и свежину за посетиоце, да се вода у базенима непрекидно мења или протиче, да на вештачким језерима са воденим биљем пливају лабудови и пловуше.
Ово би се могло постићи само на неколико начина. Прво, да Зоо-врту буде снижена цена воде из Градског водовода колико год је то могуће. Друго, евентуалним проширењем Зоо-врта и његовим приближавањем реци, на релативно једноставан и економичан начин, могла би се спровести речна вода која би се користила као техничка вода за одржавање хигијене кавеза, заливање и сл. Треће, на тим нижим теренима копањем артешких бунара могло би се решити питање чисте воде за базене и друге сврхе, а с обзиром на цену воде из Градског водовода, ова инвестиција би се веома брзо исплатила.

Топлотна енергија:
Као што је познато, извесна станишта животиња морају се загревати у зимским месецима што, такође, односи знатна средства. У извесној мери ови трошкови би се могли умањити уколико би се реконструкцијом ова станишта концентрисала у суседству са зградом индустрије *Беко*, јер се током њеног технолошког процеса ослобађа извесна количина топлотне енергије (топао ваздух, пара) која се испушта у атмосферу, а цевима би се лако могла транспортовати до Врта и представљати додатно грејање.

СЕРВИСИ ЗА ПОСЕТИОЦЕ И ГРАЂАНСТВО

У нашој концепцији оживљавања атмосфере Зоо-врта, као и у свести о неопходности самофинансирања, отварање сервиса за посетиоце заузима значајно место. Ови сервиси, по нашој замисли, обухватили би: отворену ветеринарску амбуланту, пансион за животиње, продавницу књига, продавницу кућних љубимаца, школу јахања, фотографски сервис, угоститељски сервис, транспортни сервис, сервис за препарирање животиња и забавни парк.

Отворена ветеринарска амбуланта:
У оквиру ветеринарске службе у Зоо-врту предвиђамо формирање ветеринарске амбуланте, отворене за посетиоце и грађанство, у којој би се пружала здравствена заштита и лечење кућних љубимаца, и добијали савети за негу, исхрану и др. У овом тренутку експанзије кућних љубимаца, оваква установа је неопходна граду.
У оквиру овог предвиђа се и отварање сервиса за шишање паса.

Пансион за животиње:
Овакве установе постоје у свим градовима у свету, јер чување кућних љубимаца за време одсуства власника често је нерешив проблем и узрок појаве великог броја животиња луталица. Уз солидну накнаду, у пансиону за животиње оне би добијале одговарајући третман, исхрану и ветеринарски надзор до повратка власника.

Продавница кућних љубимаца:
Продавница у којој би се могли набавити примерци кућних љубимаца за чију расу, пол, здравље и старост гарантује Зоо-врт, верујемо да би обрадовала све љубитеље животиња. Оне би се репродуковале у већ поменутом узгајалишту, под контролом стручњака и уз установљену евиденцију о сваком примерку. Тако би се ту могли набавити примерци ретких врста расних паса, мачака, куница, зечева, голубова и егзотичних птица (канаринаца, папагаја, паунова и др.)
Истовремено, овде би се продавала храна, витамини, средства за негу и купање животиња и опрема за њихово чување и исхрану.

Продавница књига:
Ова продавница би се бавила продајом књига и часописа који се стручно, научнопопуларно или белетристички баве проблематиком животињског царства. Овде би се могло наћи све почев од сликовница, разгледница, постера, преко књига са саветима о узгајању и исхрани, нези, дресури, па све до научне литературе. Ова продавница би доносила приход од рабата за продају књига.

Фотографски сервис:
У оквиру продавнице књига, или самостално, могао би да егзистира фотографски сервис, који би на изласку посетиоцима, који желе да понесу успомену из овог амбијента, уручивао готове фотографије, уз накнаду.
Овај сервис би истовемено вршио и друге задатке, као што су снимање тренутака из живота становника Зоо-врта на филмску или видео траку, што би посетиоци могли да виде као видео пројекције у продавници књига и неком другом погодном месту, или пак у сали за филмске пројекције.

Транспортни сервис:
Уколико се прихвати концепција проширења Зоо-врта на Доњи град, било би неопходно обезбедити транспорт кроз Зоо-врт, како за посетиоце тако и за разношење хране. Овде би се могло, у зависности од мишљења стручњака и с обзиром на конфигурацију терена, увести моторни возић, кочије, жичара или неки други облик транспорта који би, поред тога што је функционалан, представљао и својеврсну забаву и атракцију, а Зоо-врту доносио приходе.

Угоститељски сервис:
За постизање наше замисли о целодневном боравку посетилаца, неопходно је изградити један или више модерних угоститељских објеката на неком од атрактивних места (на пр.

Калемегданска тераса) од којих би један део радио по систему самопослуживања и сервирао топлу храну, а остали пунктови би били намењени за освежење и мале оброке посетилаца.

Забавни парк:
Добро осмишљен и усклађен са општим духом околине и атмосфером, забавни парк за децу допринео би већој атрактивности и живости, а истовремено би доносио додатни приход Врту. У оквиру забавног парка предлаже се изградња вештачког језера у које ће се пустити мноштво ситне речне рибе, која представља у вештачким рибњацима рибљи коров и лако се може размножавати или по потреби допуњавати. Изнајмљивањем пецаљки и куповином мамаца (црви и глисте, који би се производили у Зоо-врту) деца би се могла забавити пецајући рибу којом би хранили животиње у Врту. Мноштво рибе би обезбедило пецарошки успех, а тиме и радост сваком детету. Набавка пецаљки не би представљала велику инвестицију, с обзиром да се годишње заплени велики број од рибокрадица.

Школа јахања:
У зависности од расположивог простора у Доњем граду школа би се могла организовати за децу и за одрасле. Под стручним надзором над обичним грлима различитих пасмина усклађеним према узрасту, ова школа би постала омиљено место деце и одраслих, и доносила би знатан приход.
У даљој перспективи, када се уради обала Саве, исељавањем пристаништа и железничке станице, могле би се планирати јахаће стазе изван Зоо-врта, дуге више километара, што би представљало посебну атракцију у овом делу града.

Сервис за препарирање животиња:
Овај сервис би био користан како за потребе Зоо-врта тако и за ловце, колекционаре, опрему школских кабинета и др.

ПОВРЕМЕНЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ У ОРГАНИЗАЦИЈИ ЗОО-ВРТА

У циљу оживљавања активности Зоо-врта, и то нарочито у месецима кад је посета смањена, предлажемо организовање различитих манифестација као што су:
– Стручна предавања о појединим кућним љубимцима, њиховом чувању, нези, размножавању и др.
– Одржавање течајева (јавних часова) из дресуре паса
– Изложбе расних паса, мачака, голубова, кунића и других животиња. (Верујемо да ће се на овим изложбама посебно афирмисати примерци одгајени у Зоо-врту)
– Наградна квиз-такмичења за ученике основних школа (*Колико познајемо животињско царство*), са наградама у виду вредних примерака кућних љубимаца
– Прославе поводом доласка неке нове животиње у Врт, кумовања, доласка принове, рођендана неким младунцима и сл.
На те прославе би се позивала деца неке предшколске установе, а за ту прилику кавез би био посебно украшен, деци би се допустило да се поиграју са животињом, хране је и сл. Ова деца би сигурно постала љубитељи животиња и чести посетиоци Зоо-врта у пратњи родитеља.

САРАДЊА ЗОО-ВРТА СА ОДГОВАРАЈУЋИМ УСТАНОВАМА И ОРГАНИЗАЦИЈАМА

У свом раду Зоо-врт не може опстати изолован као до сада и мора успостављати тесну сарадњу са сродним организацијама и установама, са којима може остварити заједничке интересе.
Пре свега ми на Зоо-врт гледамо као на образовно-васпитну организацију, те је сарадња са свим образовно-васпитним установама обострано корисна. Повећањем материјалне базе и смишљеним вођењем кадровске политике,

Зоо-врт ће постати стециште врхунских стручњака – магистара и доктора наука из области ветерине, биологије, хортикултуре, просторног планирања и многих других профила. Он мора постати наставно-научна база за многе факултете и школе усмереног образовања свих нивоа.
Не постоји погоднији полигон за вежбе студената биологије-зоологије, ветерине, шумарства пољопривреде (сточарства), па и факултета Ликовних и Примењених уметности. За свим поменутим профилима стручњака, укључујући и економисте, привредне пропагандисте, правнике, грађевинаре и др. постоји потреба у Зоо-врту. Ко би могао боље да уметнички осмисли и реализује мале објекте потребне у овом простору од тима уметника, архитеката, грађевинара и стручњака за хортикултуру и просторно планирање и тиме створи необичан, атрактиван и колористички амбијент, али са мером и укусом, који ће представљати прави украс овог града. Зар може постојати боље место где ће предшколска деца и основци учити о заштити људске околине и љубави према животињама? Из ових разлога сматрамо да ће верификација ове установе, као наставно-научне базе следити у скорој будућности, а и мишљења смо да би Републички СИЗ образовања и Градски СИЗ основног и усмереног образовања морали показати интерес и дати материјалну и другу подршку развоју ове установе од општедруштвеног значаја.
Поред поменутих институција Зоо-врт планира успостављање тесне сарадње и са следећим организацијама: са другим зоо-вртовима у земљи и ван ње, ловачким друштвима, удружењем риболоваца, рибљим газдинствима, националним парковима, друштвима за заштиту животиња, кинолошким друштвима, новинским кућама и др.
Ова сарадња ће почивати на обостраним интересима и потребама за разменом искустава. Преко многих од ових организација Зоо-врт ће прибављати егземпларе домаће фауне, по могућству разменом. Тако Зоо-врт риболовачким удружењима може из својих легала уступити живе мамце, а за узврат добијати капиталне примерке речних риба.
Сарадњом са новинским кућама, посебно са *Дечјим новинама*, *Политикиним Забавником*, *Кекецом*, *Тик-Таком*, *Илустрованом Политиком* и др, Зоо-врт може комуницирати са децом и одраслима, обавештавити их о свим актуелним збивањима у Врту, тражити да шаљу своје идеје, жеље и предлоге, тако да деца и одрасли прихвате становнике Зоо-врта као своје љубимце и познанике, те ће се њихов однос према животињама и имовини Зоо-врта поправити, а број повреда животиња смањити.

ЗАКЉУЧАК

Иако ови наши предлози делују веома амбициозно, убеђени смо да би уз подршку шире друштвене заједнице и наше изузетне напоре, могли да постану стварност. Зоо-врт би могао да постане главна атракција града и оживи сада беживотни амбијент Калемегдана, да осмисли просторе Доњег града на најбољи, најбржи и релативно најекономичнији начин и да заједно са Опсерваторијом, Планетаријумом и Ботаничком баштом представља јединствену целину и стециште љубитеља природе и еколога широм земље. Само овакав савремен, добро организован и уређен Зоо-врт ће бити у стању да оствари своју врхунску мисију – да спаси угрожене животињске врсте од истребљења.
Желимо да нагласимо да су ово, за сада, наше идеје и предлози и да израда комплетне студије и елабората тек предстоји. С обзиром да би овај елаборат морао бити резултат тимског рада врхунских стручњака из различитих области, Зоо-врт у овом тренутку не може то преузети на себе без финасијске потпоре шире друштвене заједнице.

Београд, мај 1986. године
Директор
Мр Вук Бојовић

- *Руглo Врта, ПКБ-ов киоск*
- *Економско двориште претворено у гараже*
- *Економско двориште пре рашчишћавања*

Упознавши се са предлозима за унапређење организације рада и проширење делатности Зоолошког врта, садржаним у програму који јој је Бојовић предао непосредно по њеној посети Врту, Живана Олбина је изјавила да никада није добила тако добар, студиозан и конструктиван елаборат. А када се уверила да се Бојовић и придржава онога што је испланирао, односно да остварује једно по једно, Извршни савет Скупштине града је уденуо Зоолошки врт, истина са неким малим процентом, у земљишну ренту коју је Град убирао од грађевинског земљишта. Била је то скромна финансијска потпора, али је ипак омогућавала да се почне са првим, ситнијим радовима и реконструкцијама.

Упоредо се кренуло у више послова: оспособљен је разлупан и уништен базен за пловуше, направљена сенара и неколико мањих кавеза, уклоњени су трошни и неестетски ПКБ-ови киосци, адаптирана је хладњача и рашчишћено економско двориште, које је претходна руководећа постава Врта практично отуђила тако што га је испарцелисала и издавала паркинг места неким утицајним Београђанима: судијама, адвокатима, политичарима. Није било безазлено замерити се свим тим људима, али Бојовић је то, без двоумљења, урадио. Аутомобили су протерани из Зоолошког врта, паркиралиште је расформирано, а економском дворишту је враћена намена која му и припада.

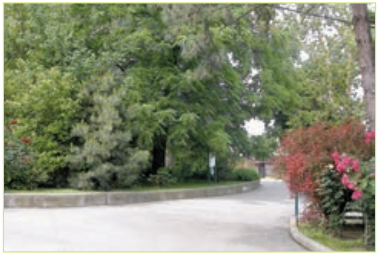
ПРЕВАРА ГОДИНЕ

На ред је дошло и асфалтирање појединих стаза.

Како је градска комисија, још док је Радивоје Тричковић био на месту директора, констатовала да су стазе унутар Зоолошког врта застареле и да их треба обновити, надлежни Секретаријат за стамбено-комуналне делатности одобрио је суму од милион тадашњих динара да се тај посао и уради. Додељени новац био је толико миноран да је могао да покрије тек крпљење неких рупа, којих је у Врту било на претек, али никако и асфалтирање. Међутим, Секретаријат је, као да се радило о енормној своти, послао и супервизора, архитекту Невенку Шијан, која је одмах дошла у конфликт са Бојовићем. Наиме, на Калемегдану је владао неки потпуно несхватљив канон који је прописивао да стазе не смеју да буду оивичене, већ само пресвучене асфалтом без ичега са стране, што је било не само неестетски, него и непрактично пошто се асфалт постављен на тај начин крунио и пропадао. Бојовић се против тога побунио, али архитекта Невенка Шијан није хтела ни да чује за ивичњаке. Користећи чињеницу да му је тадашњи секретар за Комунално-стамбене послове, Душан Церовић, био прилично наклоњен, Вук Бојовић га је у присуству супервизора позвао телефоном и изјавио да без ивичњака неће ни да ставља асфалт. На Церовићево питање колико коштају ивичњаци, Бојовић је прибегао лукавству и изрекао лажну, много мању суму – око 300 хиљада динара, Церовић је прокоментарисао да је то много, али је обећао да ће се консултовати са надлежнима и јавити шта је одлучено. Није прошло ни пола сата, а телефон је зазвонио и са друге стране се чуло: *Бојовићу, нека те носи ђаво, удари те ивичњаке*. Разуме се, Церовић је мислио на највише десетак метара ивичњака и асфалта, евентуално за главну стазу, али амбициозни директор није хтео да пропусти такву прилику па је наложио да се ивичњациураде по целом Врту и да се након тога све пресвуче асфалтом. Када је то урађено, Зоолошки врт је одједном добио потпуно нови изглед – просто је „одскочио“. Зелене површине су одвојене од саобраћајница и све је постало издиференцирано. Међутим, проблем је настао када је *Београд пут*, који је изводио радове, испоставио фактуру. Избила је читава афера чији је исход требало да буде смењивање Бојовића, али он је врло свесно одиграо ролу наивка који се још увек не сналази у послу који му је поверен, што је људима у Граду било симпатично, те се од смене одустало. Циљ је био постигнут – захваљујући превари, комплетан Врт је асфалтиран!

- *Стазе пре асфалтирања*
- *Постављање ивичњака*
- *Асфалтирани Врт*

У исто време када је одобрио милион динара за асфалтирање Зоолошког врта, Секретаријат за стамбено-комуналне делатности је доделио исто толико новца и за увоз животиња, али Бојовић је те паре као увредљиве одбио пошто је израчунао да би за њих, у најбољем случају, могао да купи свињу од 80 килограма.

ОЖИВЉАВАЊЕ ХИПОДРОМА

Пошто је направио стазе, Вуку Бојовићу се наметнула идеја да изнова уради и мали хиподром у централном делу Зоолошког врта, који је својевремено пројектовао Александар Крстић, и на коме су се још пре Другог светског рата одржавале разне забавно-рекреативне активности – деца су јахала дресиране животиње, слоницу *Луцију* и ламе, понији су вукли двоколице, организована је школа јахања...
Током времена хиподром је потпуно запуштен и стављен ван функције. Главна стаза је од зелене површине која је окружује била одвојена циглама забоденим у земљу, као у војвођанским селима. Све је деловало оронуло и пропало.
Још док није стигао спорни рачун од *Београд пута* Бојовић је, брже-боље, поручио најрепрезентативније ивичњаке и њима заменио цигле. Са њива је довезено 80 камиона земље да би цела површина била нивелисана, посађена је енглеска трава, асфалтирана стаза, а директор се први пут опробао и у архитектури – самостално је пројектовао малу кућицу за благајну. Купљена је најјевтинија моторна тестера, пошто новца за неку квалитетнију није било, и жива ограда око хиподрома која је више личила на шикару висине два и по метра је срубљена, поткресана, обликована и доведена на метар.
Овај преображај дао је потпуно нов изглед целом Врту, али тако сређен хиподром је, разуме се, захтевао и да оживи, тако да су купљена два хафлингера, *Фигаро* и *Циклама*. То су уједно биле и прве животиње које је Бојовић набавио за свога мандата.

Сасвим неочекивани помак и препород, који се дешавао иза капија Зоолошког врта, помно су пратили не само љубитељи животиња и редовни посетиоци већ и представници штампе, тако да су новине, после дуго времена, поново почеле афирмативно да пишу о Београдском зоолошком врту.

Експрес Политика 27. јула 1986. године, у тексту под насловом *Кад загризе Вук,* најављује лепше дане за „та дивна створења" иза калемегданских зидина:

„Из кавеза Београдског зоолошког врта овог лета се не осећа непријатан мирис. Иако воду и даље плаћа по тарифи без попуста, кавези се, ипак, свакодневно перу, вода се мења у базенима. Коров не израста из зидина, пешачке стазе су прокрчене.

Лепе вести из Зоо-врта нису за занемаривање. Осим новог руха и веће хигијене, нов је и реновирани хиподром, али и два нова коња. Они су још млади, тако да их за сада у школи јахања користе једино деца. Три круга коштају свега 100 динара.
У Врт су стигли и јелени лопатари. За сада су то бели примерци, а ових дана треба да стигну и шарени. Из осјечког Зоолошког врта преселила су се два млада вука. Њима, али и оним старим, ускоро ће бити пронађено и ново место.

Кренуло је Вуку, лакнуће Београђанима. Деца се радују новим животињама. Врт је проходан, комшије се не жале на непријатан мирис. Уосталом, зашто и овај велики град не би имао одговарајући Зоо-вртић? Изгледа стижу бољи дани *за тај дивни свет* уз овог Вука."

Заинтригирани охрабрујућим новинским натписима Београђани су поново почели да хрле у Врт у жељи да се и сами увере да ти бољи дани за његове становнике заиста долазе. Међутим, био је то мач са две оштрице. Повећан број посетилаца је, логично, изискивао и већи број чувара, а обогаћен животињски фонд већи број хранилаца. У немогућности, због недостатка материјалних средстава, да и са приближно оптималним бројем људи покрије сва радна места, Бојовићу је остала једина солуција да се оријентише на волонтере.

Реновирани хиподром

Господин Сава Пинтар

С тога је, руководећи се чињеницом да је град био пун ентузијаста, људи који воле природу и животиње, упутио апел сугрђанима да добровољним радом помогну Зоолошком врту.

НОВА КАТЕГОРИЈА – ВОЛОНТЕР

Први волонтер који се одазвао на позив и дошао да понуди своје услуге био је, сада нажалост покојни, господин Сава Пинтар, у то време комерцијалиста у предузећу *Челик*, велики ентузијаста и велики познавалац птица, орнитолог, међународни судија за оцењивање папагаја и канаринаца, честит и добар човек који је уживао изузетан углед код људи који су се бавили птицама.

Пошто су Врту недостајали стручњаци, Пинтару је одмах понуђен стални радни однос, али је он ту понуду одбио јер није био спреман на баш толики ризик, да напусти сигуран посао и пређе у радну организацију која је била на тако лошем гласу и за коју је мало ко веровао да ће уопште опстати. Тек после извесног времена, када је увидео да Врт незаустављиво иде узлазном путањом, 15. јануара 1987. године сам је дошао са предлогом о промени радног места. Бојовић је, наравно, то једва дочекао. Истина, изгубио је волонтера, али зато добио доброг радника који је до краја живота остао одан и веран свом послу и Зоолошком врту.

Господин Сава Пинтар преминуо је од срчаног удара, 24. септембра 1990. године, управо у Београдском зоолошком врту.

Категорија волонтер заправо је заживела у пуном смислу када је покренута занимљива иницијатива Зоо-врта под називом *Мезимац за сваку школу*. Зоолошки врт је дао предлог, а Дом пионира и Завод за унапређење васпитања и образовања су га прихватили и целу акцију крстили именом *Зоо-радости*.

Идеја је била да свака од 157 основних школа, колико их је тада било у Београду, добије своју животињу, која је уједно постајала маскота школе, а задатак ученика био је да на разне

начине брину о свом мезимцу. Не само да помажу у Врту око уређења и одржавања стаза и зеленила око простора у коме је та животиња боравила и око припреме хране за њу, већ и много шире. У целу причу укључене су и биолошке, литерарне и ликовне секције тако да су ђаци који су волели природне науке изучавали поверену животињу, они склонији литератури су о њој писали прозне саставе или песме, а уметнички обдарена деца правила су цртеже. Распаљен је такмичарски дух, организовани су квизови, надметања у знању, изложбе најуспешнијих радова... И управо та акција, која је касније постала традиционална, изнедрила је праве заљубљенике у Зоолошки врт, прву генерацију деце волонтера.

Како је из дана у дан број младих који су се пријављивали да помажу у Врту све више растао, морало се позабавити организацијом њиховог рада. Одређени су људи, радници Врта, чији је задатак био да воде бригу о волонтерима. Установљени су услови: старосна граница испод које се није ишло – деца нису смела да буду млађа од 12 година, а захтевало се и да буду одлични ђаци. Направљена је систематизација посла, односно хијерархијска лествица, тако да је сваки волонтер имао свој развојни пут. Почињало се са чишћењем стаза, прањем и припремањем хране за животиње – сецкањем јабука, шаргарепе, салате, да би се стигло до дежурстава испред кавеза са животињама. Они који би се посебно истакли савесношћу и вредношћу добијали су привилегију да воде бригу о одређеном младунцу од његовог доласка на свет па надаље. Много је лепих прича о љубавима које су се ту рађале између деце и животиња, а међу њима посебно је дирљива једна.

Девојчица Ивана Чорић, која је изгубила свој завичај за време ратних дешавања у Босни и која се тешко уклапала у нову, силом наметнуту средину, бекство од својих проблема потражила је и нашла у Зоолошком врту. Дошла је са молбом да волонтира и за кратко време оправдала указано поверење. Савесно и предано је обављала све задатке и послове

Деца волонтери
Ивана Чорић и Принц

Кайетан Слободан Стричевић и млади тигар Принц

тако да је награђена дозволом да се брине о новорођеном младунцу бенгалског тигра *Принцу*, који је касније постао светски позната атракција Београдског зоолошког врта, нажалост по тужном догађају. *Принц* је тигар који је себи одгризао шапе у стресу због НАТО бомбардовања.
Ивана је подизала *Принца*. Долазила је свако јутро у цик зоре, увек са неком новом школском књигом под руком. Улазила је у простор где је *Принц* боравио, најпре би се мало играла са њим, напојила га млеком из флашице, а онда отварала књигу и почињала да му чита наглас. *Принц* је нетремице слушао, не скидајући поглед с ње, и тај ритуал је трајао све док обоје не би загрљени заспали. О необичној љубави између девојчице и тигра писале су многе новине, а направљено је и безброј телевизијских прилога који су обишли свет.

Ивана је касније још једном променила место боравка. Отишла је са мајком у Немачку, а бригу о *Принцу* је на себе преузео један други, знатно старији волонтер, Слободан Стричевић, у то време капетан ЈАТ-а, данас власник авио-компаније *Princ air*, који га је неговао у својој кући све док тигар није постао сувише велики да би боравио у стану.

Волонтирање је имало вишеструку користдеца су развијала радне навике, учила су да се међусобно друже и стицала истинска знања о фауни и флори, што је многима касније помогло да се определе за избор будуће професије, а радници су у њима имали праве, вредне помагаче.

За 24 године, од 1986. до данас, кроз Београдски зоолошки врт прошло је више од 2.500 волонтера различитих старосних доби, од дванаестогодишњака до седамдесетогодишњака, па и старијих

ВРТ КАО НАСТАВНО-НАУЧНА БАЗА

Као човек који је дошао из просвете, Вук Бојовић је попут свог претходника Анте Тадића инсистирао на томе да Зоолошки врт, осим забавног, треба да има и образовни карактер, да постане наставно-научна база за факултете и средње школе. А како се у то време много полагало на везивање праксе и наставног знања очекивао је да ће успоставити добру сарадњу са колегама просветарима, тим пре што се на месту ректора Универзитета налазио професор Воја Петровић са Биолошког факултета, који је и сам пропагирао сарадњу рада и образовања. Бојовић му се одмах обратио, међутим зачуђујуће, али није наишао ни на какав одговор. Ту грешку нису направили и врсни, стари професори Ветеринарског факултета који су, са задовољством, делегирали један број млађих колега да помогну Врту.
Бојовић је Врт направио отвореним за студенте ветерине, биологије, ликовне и примењене уметности, као и за студенте неколико виших школа. Они улазе бесплатно, само са индексом, и у Врту неометано изучавају анатомију животиња, праве скице, сликају...
Студенти су ово гостопримство знали да цене, па су се на адекватан начин одужили домаћину. У сарадњи са Катедром за зидно сликарство Ликовне академије, коју је водио професор Бранко Миљуш а касније Ђура Радловић, склопљен је споразум да студентима из предмета мозаик, једном у току године, дају вежбу на тему– животиње. Врт је обезбеђивао потребан материјал: камен, цемент, арматуру, а будући млади уметници су правили радове које су, после оцењивања и завршене изложбе, поклањали Зоолошком врту. Ти мозаици су затим уграђивани у спољашње и унутрашње зидове којима је Врт опасан, тако да чине једну велику слику, од неколико стотина метара, саткану од хиљада каменчића величине 5 x 5 милиметара, која представља сензацију не само за Зоолошки врт већ и за цели град. Мало који странац, посетилац Београда, прође Булеваром војводе Бојовића и улицом Тадеуша Кошћушка, којима се помену-

Зид са мозаицима са уличне стране
Зид са мозаицима у Зоо-врту

ти зид простире, а да не упери објектив камере или фотоапарата према овом фасцинантном уметничком делу под ведрим небом.

Иако ограничен вечитом бољком – недостатком материјалних средстава Бојовић је, довијајући се на разне начине, већ те 1986. године много тога у Зоолошком врту покренуо са мртве тачке.

У тексту под насловом *Гради се вештачко језеро*, дневни лист *Политика* 13. октобра 1986.

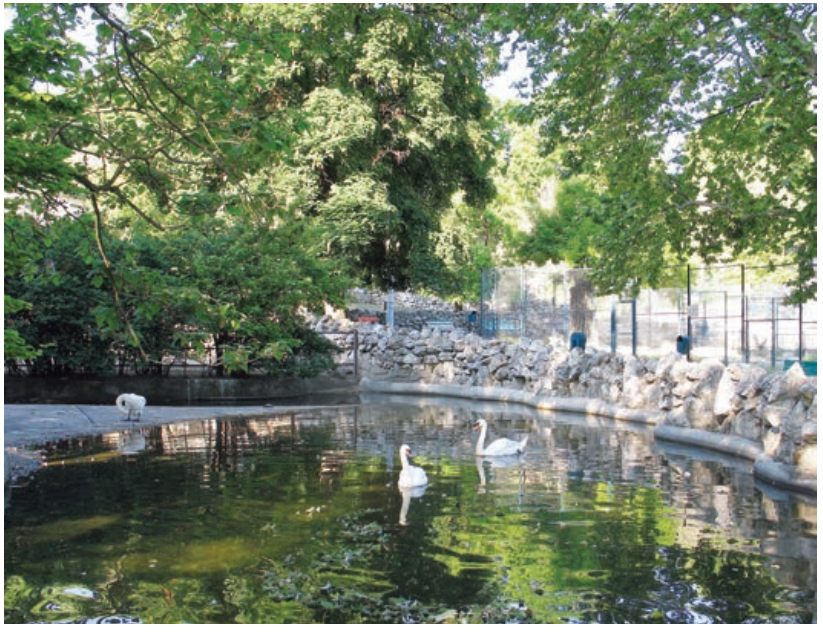
Језеро данас

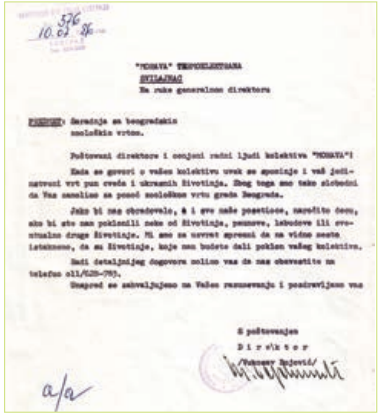

пише о новостима из Београдског зоолошког врта:

„Уређење зелених површина, реконструкција дотрајалих и несигурних кавеза, као и изградња новог вештачког језера већ је у току. Нова водена површина са мноштвом егзотичних птица, дивљих патака, лабудова и пеликана требало би да буде украс Врта. Томе треба додати и оближњу стазу за вожњу кочијама, нови простор за кенгуре и мини-сафари, неку врсту јаслица безазлених животиња. Ту ће

"ЈЕДИНА" ТВОРНИЦА ЛЕКОВА
ЛЕСКОВАЦ
На руке генералног директора

Предмет: Одговор на београдски зоолошки врт-но.

Поштовани директоре и сарадници радни људи колектива "ЈЕДИНА"!

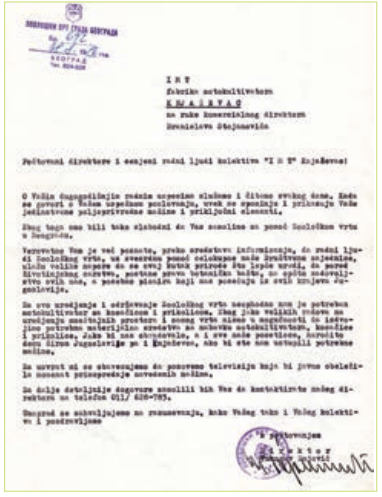
Када се говори о нашем колективу увек се истиче и чињеница да смо сарадници врт који негује и чува животиње. Због тога смо тако осетили да Вам помогнемо да помогнете зоолошком врту града Београда.

Јако би нас обрадовало, а и све наше посетиоце, нарочито деца, ако би сте нам показали неке од животиња, рептиле, водоземце или сисаре друге животиње. Ми смо их сигурно спремни да за мало новца изнајмимо, да би животиње, које нам будете дали, добиле нашег колектива.

Ради детаљнијег договора можете нас да нам обезбедите на телефон 011/625-793.

Унапред се захваљујемо на Вашем разумевању и позитивном ставу.

С поштовањем
Директор
Радомир Вујовић

ИКР
фабрике мотокултиватора
КЊАЖЕВАЦ
на руке генералног директора
Драгослава Стојановића

Поштовани директоре и сарадници радни људи колектива "И К Р" Књажевац!

О Вама свакодневно слушамо најлепше хвалоспеве и чујемо стално добре, када се говори о Вашем успешном пословању, чему не изостаје и признање Вама једнаквредне радне заслуге и прилагодљиви елементи.

Због тога смо вам били тако слободни да Вам понудимо да помогнете Зоолошком врту у Београду.

Упознати Вам је ваш посао, пуно вредних информација, да радни људи Зоолошког врта, као и сваког другог сличног врта, воле животиње, посебно када се ради о нашој богатој природи. Да нема животињског царства, природа не би изгледала тако, не би било живота. Ако би нас обрадовало, а и све наше посетиоце, ако бисте показали добру вољу и помогли Београдском зоолошком врту, да нам обезбедите мотокултиватор за обављање послова око одржавања и уређења зоолошког врта.

За потребе нашег зоолошког врта неопходна нам је потребна мотокултиватор за пољопривреду с приколицом. Због јако великих радова на уређењу околишних простора у оквиру врта нисмо у могућности да изнајмимо потребан мотокултиватор, односно мотокултиватор, приколицу и приколицу, јако би нас обрадовало, а и све наше посетиоце, посебно деца широм Југославије да је Београду, као би сте нам потребни потребне опреме.

За потребе нас се обезбеђујемо до реализације телевизија која би јавно обелоданила плодотворну сарадњу.

За било детаљније договоре можете нас да контактирате преко дирекције на телефон 011/ 625-793.

Унапред се захваљујемо на разумевању, жељи Вашег тима и Вашег колектива и позитивном ставу.

С поштовањем
Директор
Радомир Вујовић

посетиоци, а нарочито деца, моћи да улазе, хране и мазе младунце: срне, зечеве, јариће."

АПЕЛ ЗА ПОМОЋ

Свестан да ће само од продаје улазница, као јединог извора финансирања, тешко моћи да набави било коју животињу, искористивши своју речитост и многобројна познанства и пријатељства, прибегао је Бојовић покушају да анимира појединце и колективе да помогну. Саставио је више писама и упутио их на бројне адресе. Сва су садржала сличну поруку:

Поштовани другови, вероватно вам је већ познато да радни људи Зоолошког врта града Београда улажу велике напоре да се овај кутак природе што више обогати разноврсним животињама и што лепше уреди на опште задовољство свих нас, а посебно деце која нас посећују из свих крајева Југославије. Како располажемо само приходом од продаје улазница, нисмо у могућности да набавимо све животињске врсте, нити да урадимо пуно тога. Јако би нас обрадовало, а и све наше посетиоце, ако бисте показали добру вољу и помогли Београдском зоолошком врту...

Обратио се тако: Ловачкој организацији *Београд*, ловачком друштву *Панонија* у Молу, ловачком друштву *Браћа Недић* из Ваљева, ловачком друштву *Мика Брада* из Свилајнца, живинарској задрузи *Живинарство* из Новог Сада, Удружењу за заштиту и одгој птица, голубова и украсних рибица из Сремске Митровице, *Рибокомбинату Београд*, термоелектрани *Морава* из Свилајнца, конфекцији *Први мај* из Пирота, фабрици мотокултиватора *ИМТ* из Књажевца, радној организацији *ИЕК* из Костолца и још многим другима.
А онда су људи почели да се одазивају.

Позиви за сарадњу установама и појединцима

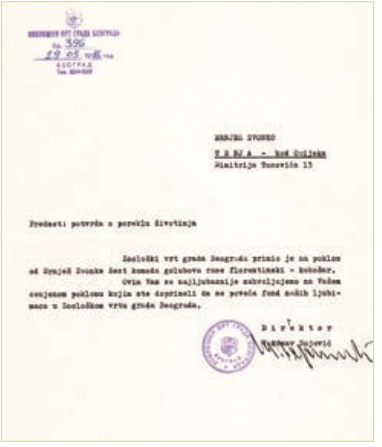
Политика у броју од 18. новембра 1986. године, у тексту *Инкубатор за подмладак*, наводи:

„У Београдском зоолошком врту не одустају од амбициозних планова за улепшавање и осавремењавање. Тако је недавно у сарадњи са фабриком машина *Морава* из Пожаревца, допремљен аутоматски инкубатор капацитета 1.150 јаја. Овај апарат, иначе добијен на поклон од овог колектива, првенствено смањује ризик од смртности појединих врста птица, које тешко опстају у овдашњим природним условима.
Идеја је да се покуша и са огледном производњом јаја корњача и крокодила, уколико се, наравно, набави и расплодни материјал. Под надзором биолога на новоизграђеном вештачком језеру упоредо ће се узгајати и ретка јата патака и гусака, досад невиђених у нашим Вртовима."

Појавили су се и први искрени пријатељи Врта, који су, опет, потегли своје везе и познанства да би помогли. Тако је Душан Рабреновић, међународни боксерски судија, контактирао свог пријатеља, тадашњег директора Фабрике *ИМТ* из Књажевца, отпутовао са Бојовићем код њега, и Зоолошки врт је први пут у својој историји добио мотокултиватор.

Помагали су и појединци, у почетку поклањајући углавном птице. У архиви Зоолошког врта сачувана су тако писма захвалности: Владану Рајковићу из Свилајнца, Драгану Стојановићу из Сремске Митровице, Звонку Ерњешу, Антону и Ивану из Тење код Осијека, Александру Новаковићу из Београда, Ђорђу Спасојевићу из Земуна, Живку Јоксимовићу из Београда, Мирославу Филиповићу из Младеновца, Љубивоју Радовановићу, Борису Пинтару и Симеуну Рогачу из Београда...

Предмет: потврда о примљеној животињи

Зоолошки врт града Београда примио је на поклон од Бућић Зорана Јанг комада голубова расе florentinski - kokoder.

Ова Вам се најљубазније захваљујемо на Вашем несебичном поклону који ће допринети да се повећа фонд ретких љубимаца у Зоолошком врту града Београда.

Директор
Радомир Вујовић

Потврде о пријему животиња и писма захвалности дародавцима

Леопардићи Тимба и Тумба

Вукови Доријан и Греј

Као савремен директор и човек од акције, знао је Бојовић да ће без доброг маркетинга, који је тих година на нашим просторима био у експанзији, тешко шта моћи да уради. Потрудио се зато да поново скрене пажњу медија на Зоолошки врт, пласирајући у јавност интересантне приче о његовим становницима и њиховим судбинама.

Новине су пунили текстови о: нежним чељустима керуше *Дине*, женке немачког овчара која је усвојила четири дана старо младунче пуме и доји га као једно од своје штенади, о леопардићима *Тимби* и *Тумби*, кумчадима основаца школе *Дринка Павловић* из Београда или о *Доријану*, припитомљеном малом вуку који ради једе чоколаду него месо.

О тој атракцији за посетиоце *Политика* од 9. децембра 1986, у тексту *Мали вук промењо ћуд*, пише:

„Најсимпатичнија приновa, ипак, је мали вук *Доријан*, кога је Врту даровало ловачко друштво из Сјенице. Младунче старо непуних девет месеци је у друштву својих хранилаца, изгледа, потпуно изменило ћуд! Својом умиљатошћу и благом нарави неупућене посетиоце лако може и да збуни јер свакодневно у пратњи чувара, додуше на каишу, шета по Врту.
Тако су и деца, мислећи да је реч о младом вучјаку, пришла да га помилују, а он се, после савладаног страха од тако бучног упознавања, окренуо на леђа да се чешка! Нови мезимац не показује своју урођену нарав јер је од првог дана смештен у посебан кавез и храњен искључиво куваном храном, па није имао прилике да окуси прави *зов дивљине*.
За сада, *Доријан* се после шетње, уместо комаду сировог меса, више обрадује парчету чоколаде, а када се упрља подлеже режиму хигијене као прави кућни љубимац. Уколико се деси да се трајно определи за све поменуте *благодети* цивилизације, изгледа да ће и она народна *вук длаку мења али ћуд*... изгубити од своје универзалности.“

САРАДЊА СА ДРУГИМ ВРТОВИМА

Те 1986. године у великој Југославији постојало је 12 зоолошких вртова. Најбољим је сматран суботички – Врт на Палићу, а убедљиво најгорим београдски, и по животињском фонду који је био на доњој граници и по оронулим и запуштеним објектима. У жељи да тај и такав статус промени, да престоничком Врту врати значај који је по логици требало да му припада, чим је званично преузео дужност, покушао је Бојовић да успостави сарадњу са другим југословенским зоолошким вртовима. Наравно, кренуо је од најбољег.
Најавио се колеги Игњацију Тонковићу, директору суботичког Врта, и отишао у прву званичну посету из које се, нажалост, вратио празних руку. Иако је Тонковић имао пуно животиња и пуно дупликата, није био расположен да уступи ниједну, под изговором да не жели да распарује чопоре и јата.
Мада обесхрабрен, Бојовић није одустајао. Информисао се и сазнао да се у осјечком Зоолошком врту налази један сјајан директор, највећи познавалац животиња од свих тадашњих директора, Рудолф Керн. Ступио је с њим у телефонски контакт и одмах заказао виђење.
Са Керном је разговор текао сасвим другачије. Пажљиво је саслушао Бојовићеве захтеве и идеје и рекао му: *Колега, имам утисак да ћете ви успјети, али морам да вас упозорим да одмах отјерате ветеринаре!* Иако Бојовићу у том тренутку није било јасно због чега то говори, касније се и сам уверио да је Керн био у праву. Њих двојица су врло брзо нашли заједнички језик и, за разлику од суботичког дебакла, путовање у Осијек је уродило плодом. У Београд је стигло пуно животиња – вучићи, рисеви, зебре, еланд антилопе...
Захваљујући великом пријатељству које се развило између два директора, Рудолф Керн је много учинио за Београдски зоолошки врт, не само даровима у животињама већ и саветима, сугестијама и својим везама широм Европе.

Кернова и Бојовићева сарадња и међусобно помагање настављено је све до распада земље,

Господин Рудолф Керн

Рудолф Керн и Вук Бојовић

а искрено пријатељство и након тога, до Кернове смрти 2003. године.

С обзиром на стање које је затекао када је дошао, Вук Бојовић се већ крајем календарске 1986. године могао похвалити постигнутим. Животињски фонд је знатно обогаћен, обољевања и смртност су смањени. Број врста се попео на 114, а број примерака на 473. Кроз капије Београдског зоолошког врта те године је прошло 437.000 посетилаца

На самом почетку 1987. године, већ 14. јануара, поднео је Бојовић Скупштини града, Комитету за комунално-стамбену изградњу исцрпан извештај о финансијској ситуацији у којој се налази Зоолошки врт, о његовим потребама и плановима, апелујући при том на надлежне да обрате пажњу на ову институцију и одвоје средства за њен даљи рад и развој. Тај документ је заправо најбоље сведочанство о хронологији потеза новог директора који су водили ка препороду. У извештају сачињеном на четири густо куцане стране, између осталог стоји:

„Зоолошки врт града Београда је једна специфична радна организација која по својој намени није само васпитно-образовна, она је истовремено и организација која у сваком моменту мора да буде репрезентативна, како за посетиоце нашег главног града, тако и шире, за појединачне и групне посете из целе СФР Југославије. Максималним ангажовањем и залагањем радника овог колектива одржава се чистоћа и изглед Врта, а првенствено се велика брига поклања животињама.

Зоолошки врт града Београда можда је и јединствена организација ове врсте, не само у СФР Југославији већ и шире, која је на самофинансирању и којој су улазнице скоро једини приход. И поред мобилисања свих унутрашњих резерви и уз крајње домаћинско пословање, ова радна организација се нашла у врло тешкој финансијској ситуацији, и није у могућности да настави са планираним активностима, са даљом потребном бригом око животиња и пружањем бар минималних амбијенталних услова за опстанак и преживљавање истих.

Насупрот врло оскудним приходима расходи су јако велики, у овим зимским условима они су још много већи. Мењајући досадашње стање у Зоолошком врту и настојећи да он постане један од најлепших делова нашег града, укупни трошкови у 1987. години ће још више нарасти.

Да би се одржала потребна кондиција код животиња, дневни оброци су удвостручени. Познато је да је исхрана животиња била јако оскудна, једва су одржавале голи живот, а многе су од исцрпљености или болести умирале. У жељи да стање из темеља променимо, да животињама смањене животне просторе компензујемо изузетно квалитетном исхраном, начињен је договор са Ветеринарским факултетом – Катедром за исхрану, односно са професором Исидором Рајићем, да нам за сваку врсту животиња направе посебне таблице за исхрану, како по квалитетном саставу хране, тако и по количинским дозама. Смеше по новим рецептурама пуне су протеина, калцијума, фосфора, витамина, амино-киселина и метаболичне енергије. Резултати ове плодне и корисне сарадње су евидентни – досадашња велика смртност животиња је скоро потпуно ишчезла, животиње много лакше подносе неповољне временске услове, а кондиција им је на завидном нивоу. Но, ово је свакако проузроковало и нагло повећање трошкова исхране...

Многе врсте наших животиња су из топлијих, а неке и из тропских крајева и морамо им обезбедити константно топли смештајни простор. Јединствен грејни систем не постоји већ је загревање могуће само у неколико дислоцираних смештајних простора. Пећи су потпуно старомодне и дотрајале па је и губитак енергије јако велики...
Моментално Зоолошки врт има 32 радника. Квалификациона структура је изузетно ниска а реализација запланираних задатака је неопходна. У наредном периоду неопходно је пријемом нових радника поправити постојећу квалификациону структуру, како би и реализација

предстојећих послова била на потребном нивоу...
Напомињемо да нам је намера и обавеза да наставимо са планираним развојем, да проширимо сарадњу и повезивање са предшколским установама, основним школама, школама усмереног образовања и високошколским установама и од Зоолошког врта направимо васпитно-образовни полигон за све просветне установе. Све организоване посете са предметним наставником везане за васпитно-образовни програм биће бесплатне...
Уверени смо да ћете наћи пуно разумевање за нашу радну организацију, сагледавши све неопходне чиниоце за пружање васпитно-научнокреативних услуга свим нашим посетиоцима и помоћи нам да животињама обезбедимо неопходне услове за нормалан живот."

Вођен чињеницом да су у свим великим светским градовима зоолошки вртови увршћени у врхунске културне, наставно-научне и туристичке институције и да неретко представљају огледало културе својих житеља, Вук Бојовић је инсистирао на томе да и Београдски зоолошки врт избори такав статус, те је почетком 1987. године покренута иницијатива за још једну његову обнову.

ЈАВНА ТРИБИНА

У оквиру оперативног Програма за уређење града, Друштво урбаниста Београда, колектив Зоолошког врта и *Инвест-биро* организовали су 4. фебруара 1987. године у просторијама уметничког павиљона *Цвијета Зузорић* на Калемегдану јавну трибину са темом: *За уређење Зоолошког врта Београда.*
За трибину је био припремљен иницијални материјал који је уз позив послат низу градских институција, радних организација, завода и факултета.
Одзив је био изнад очекивања. У Павиљону се окупило више од 80 заинтересованих и велики број новинара, а цео догађај је директно преносио *Други програм Радио Београда*.

Разговор су отворили и даље водили архитекта Игор Марић, председник Друштва урбаниста Београда и директор Београдског зоолошког врта, Вук Бојовић, а учешће у дискусији су узели: господин Миле Главички, секретар градског Секретаријата за урбанизам и заштиту човекове средине, представници Завода за планирање, директор Завода за заштиту споменика културе, председник Заједнице општина, председник Друштва за заштиту животиња, професори Ветеринарског, Економског, Архитектонског и других факултета, представници Природњачког музеја, Института за зоологију, Завода за рибарство, као и стручњаци из области туризма и педагогије, уметници, студенти и грађани.

Основне теме трочасовног разговора, како стоји у извештају са трибине, биле су:

– Значај Зоолошког врта за град
– Какав је данас Зоолошки врт у Београду?
– Да ли треба задржати данашњи Врт и до када?
– Шта треба предузети да Београд има одговарајући зоолошки врт?

У поменутом извештају даље се наводи:
„Дискусија је била на високом нивоу, са стручним образложењима и конкретним предлозима. Може се констатовати да су општи закључци трибине по наведеним темама следећи:

– Зоолошки врт је врло значајан градски објекат и институција од ширег значаја. С обзиром на улогу коју треба да има у граду неопходно је да буде репрезентативан и савремен. Под тим се мисли да поред примереног просторног уређења и испуњених техничко-хигијенских услова

Позивница за Трибину

обавља педагошки и научноистраживачки рад као основу за развој оваквих институција и њихове везе са образовним и привредним установама.

У вези са наведеним делатностима Зоолошког врта истакнут је проблем кадрова, који су у данашњем Врту неадекватни, и иницијатива да се они плански и систематски побољшавају и да се омогући њихова специјализација за специфичне потребе рада у Зоолошком врту.

– Констатовано је да се Зоолошки врт налази у крајње лошем и неодговарајућем стању, те да је ургентно побољшати његово садашње стање. Изражена је подршка иницијативи да је потребно што пре створити услове, законске и материјалне, да се Зоолошки врт доведе у одговарајуће стање да би могао да настави са нормалним радом.

– Око питања локације Зоо-врта дискусија је била обимна. Већина дискутаната пошла је од претпоставке да за формирање новог Зоо-врта треба доста времена и да ће до тога сигурно морати да дође у будућности (неопходно је низ припремних радњи као и велика материјална средства за његову изградњу на другој локацији). Јасно је да Београду треба простор на коме би се развио и организовао Зоо-врт са свим прерогативима савременог Врта, међутим, данас треба омогућити да Зоо-врт какав имамо живи и да се у њему зачињу и развијају све неопходне активности: чување и неговање животиња, рад са посетом, педагошки и научноистраживачки рад и друго, до нивоа на коме он то данас просторно и организационо омогућава.

Предложено је да се кроз израду новог ГУП - а одреди локација за нови Зоолошки врт. Поменута је могућност спајања Зоо-врта и Ботаничке баште на јединственој локацији.
Док би се нова локација припремала (планерско-урбанистичка активност, уређење земљишта, озелењавање, итд.), треба донети одлуку о улози данашњег Зоо-врта и његовог места у оквиру калемегданског парка.

Предложене су могућности решења са два Зоо-врта у Београду (што је чест случај у другим градовима у свету) који се допуњавају, или да један (садашњи на Калемегдану) буде градски пункт за онај већи.

– На основу дискусије предложено је да што пре треба учинити конкретне кораке да би се стање Зоо-врта побољшало и омогућила примена савремених метода рада. Искристалисало се мишљење да би било неопходно формирање мултидисциплинарног тима који би се окупио на решавању два задатка:

1. Припремање конкретног програма за санирање и унапређење данашњег Зоо-врта, који би био урађен у оквиру и за потребе израде Привремених услова за уређење простора Зоо-врта у Београду. Програмом би било дефинисано: врсте и број животиња које је оправдано држати у садашњем простору, одабир вегетације, неопходни и могући степен реконструкције и изградње нових објеката, остале намене и активности, све интерпретирано кроз Привремене услове за уређење простора Зоо-врта.

2. Израда програма за савремени Зоо-врт, са свим потребним улазним подацима за одређивање и изналажење одговарајуће локације. Овакав програм био би презентован тиму за израду ГУП - а Београда као основа за анализу одговарајуће локације новог зоолошког врта."

Након ове трибине, која је имала велики одјек у јавности, није се стало само на идејама и дискусијама као што то обично бива. Одмах се приступило формирању мултидисциплинарног тима у коме су се нашли: стручни тим урбаниста, планера, архитеката и гранских стручњака *Инвести-бироа*, професори Ветеринарског факултета, као и директори Природњачког музеја, Института за зоологију и Зоолошког врта. Урађени су иницијални материјали и обједињен је низ конструктивних мишљења. А Вук Бојовић је, поред предлога за унапређење постојећег Зоолошког врта, сачинио и програм за нови, савремени Врт са сугестијом локације за коју је предложио – Ратно острво.

ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА

Смештен међу зидинама Калемегданске тврђаве, као једна од важних културних и васпитно-образовних установа, Београдски зоолошки врт спада у најпосећеније просторе нашег главног града. Годишње кроз његове капије прође више од 700.000 посетилаца и то углавном туриста и деце из свих крајева земље. Те посете су, нажалост, за сада потпуно неорганизоване и самоиницијативне јер Београдски зоолошки врт је већ пуних 40 година препуштен сам себи. Уместо оазе дечјих сазнања и радости остао је као споменик срама, тужни и заборављени зверињак у још оронулим зидинама, до злочина запуштене, Калемегданске тврђаве.

Уколико данас желимо да поредимо Београдски зоолошки врт с другим вртовима у земљи, мада ниједан од њих није на европском и светском нивоу, довољно је поредити површину тих вртова па да одмах буде јасно колика је небрига Београда. Суботица има око 20 хектара намењених животињама, Осијек, уколико се укључи простор где се налази јеленска дивљач, има око 130 хектара, Љубљана преко 20 хектара, а загребачки Зоолошки врт је недавно добио још 11 хектара. Београдски зоолошки врт је у овом тренутку на 5,5 хектара.
Од пре две године ситуација у Београдском зоолошком врту се нагло мења набоље. Долазе људи, почиње обнова годинама запуштеног. Резултати су више него видљиви, али Врт и даље није на списку институција које финансирају градски и републички СИЗ-ови културе, иако се бави културно-образовном делатношћу. Још увек је подстанар у својој сопственој згради, још увек му је ускраћено право на простор који му по устројству врта припада. Ради разрешења тешкоћа са којима је Врт данас суочен, а без којих је немогуће у Граду створити простор с којим се, не треба ни подсећати, поносе све велике метрополе света, предлажемо Скупштини града да размотри наше две следеће алтернативе:

1. Садашњи простор Зоолошког врта с проширењем на Доњи град

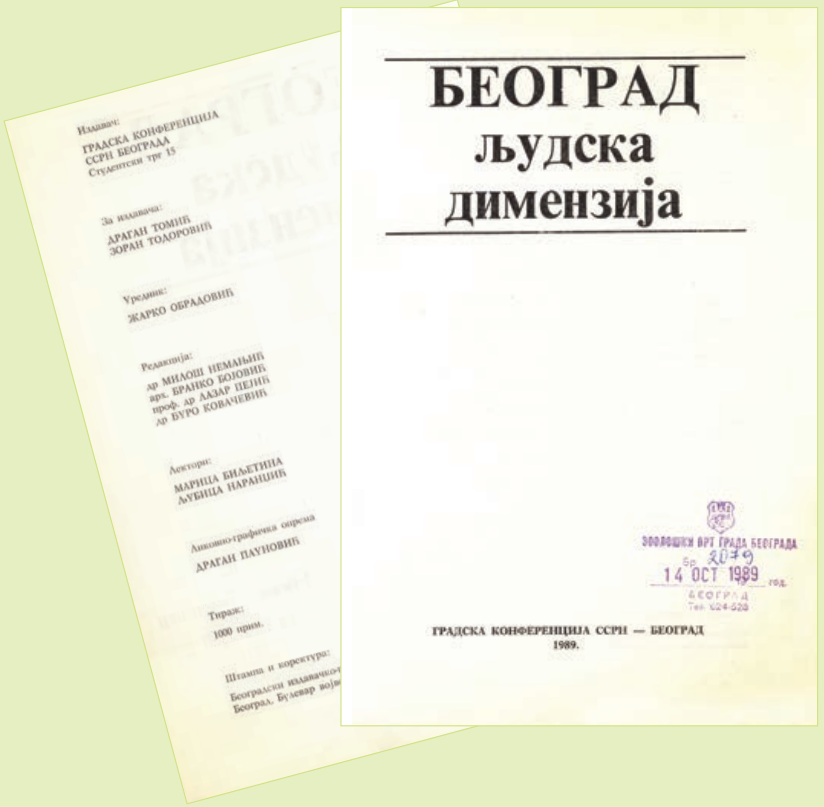
2. Локација: Ратно острво

1. Уколико Београд заиста хоће зоолошки врт пристојног и репрезентативног угледа, Скупштина града, као надлежна друштвено-политичка организација, задужена за наш опстанак, развој и даљу егзистенцију, треба да нам омогући, у што краћем року, реконструкцију постојећег Врта као и проширење на терен Доњег града, који ћемо, веома брзо, без много пара, уредити и тиме зауставити тај део Калемегдана од даљег пропадања и уништења.

Намера нам је да на том простору направимо пространи парк који бисмо оградили лаком оградом према Доњоградском булевару, а са осталих страна специјалним врстама живе ограде. При прављењу простора намењених животињама користили бисмо искуства светских и европских вртова, која смо кроз бројне контакте прикупили.

При том остаје обавеза Врта да максимално води рачуна о споменицима културе, посебно о заштити Калемегданске тврђаве. Чак смо сигурни да ће се део Тврђаве који је под контролом Врта очувати много боље него остали делови и да ће се њеним оживљавањем привући велики број туриста и посетилаца, који би у таквом амбијенту могли да шетају, да се одмарају и посматрају животиње које се слободно крећу.

Неоспорно је да је Београдски зоолошки врт, према положају који заузима и месту на коме је смештен, један од најлепших у Европи. Заиста се искрено надамо да ће Београд схватити колико је Зоолошки врт његова велика обавеза

коју дугује стотинама хиљада посетилаца, а пре свега деци наше земље. Ма колико то можда изгледало чудно, многи утисци о једном граду, култури, људима који у њему живе, понесу се управо из зоолошког врта. Омогућимо зато Београду да се њиме поноси уместо да га се клони и стиди.

2. Локација која задовољава све неопходне услове једног зоолошког врта, сама се намеће и нуди. То је Ратно острво, као идеална површина за изградњу не само зоолошког врта већ истовремено и Ботаничке баште а, евентуално, и Природњачког музеја. Садашња и ова локација на Ратном острву, за коју постоји (дат у прилогу) потпуно разрађен план, једине су алтернативе за будућност Београдског зоолошког врта.
Реализацијом ове идеје, чија би локација била Ратно острво, сигуран сам да би многи интереси били задовољени, а Острво би постало место које би Београд идентификовало у свету.

Овако уређен простор Ратног острва у велики забавни парк, сличан светски познатом Мериленду и осталим парковима тог типа, био би за Београд од непроцењивог значаја. То би, пре свега, издвојило наш главни град као један од најзанимљивијих на Балкану, па и у Европи. Моја визија тога је веома јасна: Видим тај простор на који хрле људи са свих страна света. Видим жичаре што са јединствене Калемегданске тврђаве превозе туристе на Ратно острво, који уз пут разгледају Београд. Видим оживелу белу флоту која крстари Дунавом и Савом превозећи туристе. Такође, видим буран и занимљив живот Београда на, данас пустом, запуштеном и неискоришћеном простору.

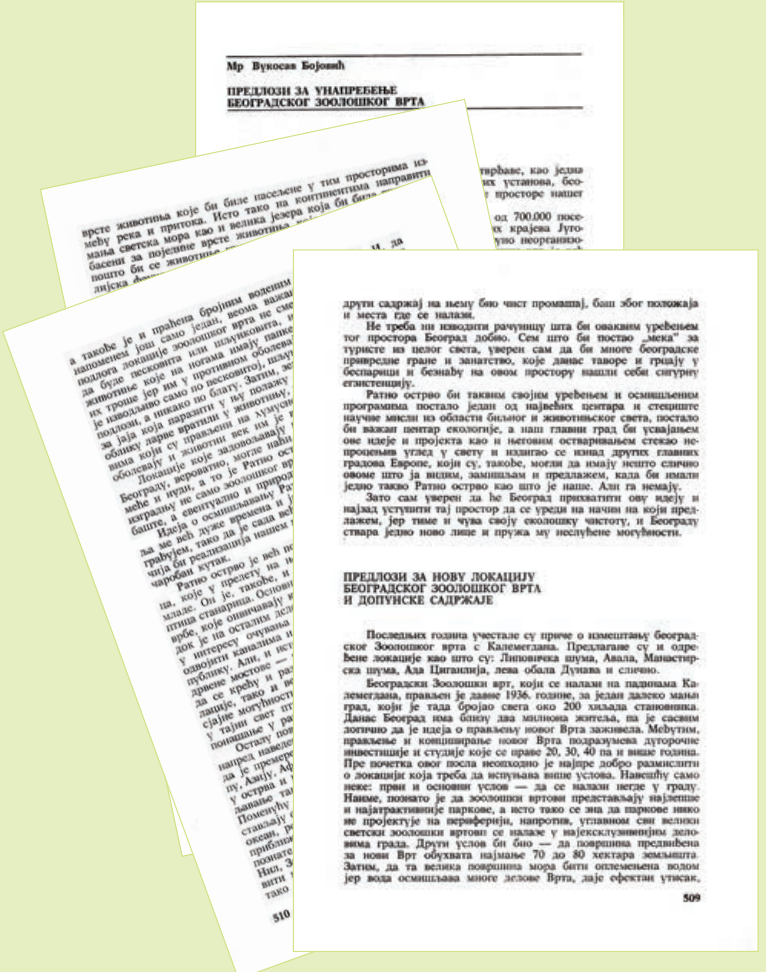
Ратно острво као да се својим положајем и изгледом само нуди за један такав пројекат. Уверен сам да би било какав други садржај на њему био чист промашај, баш због положаја и места где се налази.
Не треба ни изводити рачуницу шта би оваквим уређењем тог простора Београд добио. Сем што би постао мека за туристе из целог света, уверен сам да би многе београдске привредне гране и занатство, које данас таворе и грцају у беспарици и безнађу, на овом простору нашли себи сигурну егзистенцију.

Ратно острво би, таквим својим уређењем и осмишљеним програмима, постало један од највећих центара и стециште научне мисли из области животињског света, постало би важан центар екологије, а наш главни град би усвајањем ове идеје и пројекта, као и његовим остваривањем, стекао непроцењив углед у свету и издигао се изнад других главних градова Европе који су, такође, могли да имају нешто слично овоме што ја видим, замишљам и предлажем, када би имали једно такво Ратно острво као што је наше. Али немају га.
Зато сам уверен да ће Град прихватити ову идеју и најзад уступити тај простор да се уреди на начин на који предлажем, јер тиме и чува еколошку чистоту и Београду ствара једно ново лице и пружа му неслућене могућности.

ПРЕДЛОЗИ ЗА НОВУ ЛОКАЦИЈУ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА И ДОПУНСКЕ САДРЖАЈЕ:

Последњих година учестале су приче о измештању Београдског зоолошког врта са Калемегдана. Предлагане су и одређене локације као што су: Липовачка шума, Авала, Манастирска шума, Ада Циганлија, лева обала Дунава и слично.

Београдски зоолошки врт, који се налази на падинама Калемегдана, прављен је 1936. године за један далеко мањи град, који је тада бројао око 200 хиљада становника. Данас Београд има близу два милиона житеља, па је сасвим логично да је идеја о прављењу новог Врта заживела. Међутим, прављење и конципирање новог Врта подразумева дугорочне инвестиције и студије које се праве 20, 30, 40,

Мр Вукосав Бојовић

ПРЕДЛОЗИ ЗА УНАПРЕБЕЊЕ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА

другим садржај на њему био чист промашај, баш због положаја и места где се налази.

Не треба ни изводити рачуницу шта би оваквим уређењем тог простора Београд добио. Сем што би постао „мека" за туристе из целог света, уверен сам да би многе београдске привредне гране и занатство, које данас таворе и грцају у бесправици и безнађу на овом простору нашли себи сигурну егзистенцију.

Ратно острво би таквим својим уређењем и осмишљеним програмима постало један од највећих центара и стециште научне мисли из области биљног и животињског света, постало би важан центар екологије, а наш главни град би усвајањем ове идеје и пројекта као и његовим остварењем стекао непроцењив углед у свету и изгиго се изнад других главних градова Европе, који су, такође, могли да имају нешто слично овоме што ја видим, замишљам и предлажем, када би имали једно такво Ратно острво као што је наше. Али га немају.

Зато сам уверен да ће Београд прихватити ову идеју и најзад уступити тај простор да се уреди на начин на који предлажем, јер тиме и чува своју екошку чистоту, и Београду ствара једно ново лице и пружа му неслућене могућности.

ПРЕДЛОЗИ ЗА НОВУ ЛОКАЦИЈУ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА И ДОПУНСКЕ САДРЖАЈЕ

Последњих година учестале су приче о измештању београдског Зоолошког врта с Калемегдана. Предлагане су и одређене локације као што су: Липовичка шума, Авала, Манастирска шума, Ада Циганлија, лева обала Дунава и слично.

Београдски Зоолошки врт, који се налази на падинама Калемегдана, прављен је давне 1936. године, за један далеко мањи град, који је тада бројао света око 200 хиљада становника. Данас Београд има близу два милиона житеља, па је сасвим логично да је идеја о прављењу новог Врта заживела. Међутим, прављење и конципирање новог Врта подразумева дуготрајне инвестиције и студије које се праве 20, 30, 40 па и више година. Пре почетка овог посла неопходно је најпре добро размислити о локацији која треба да испуњава више услова. Навешћу само неке: први и основни услов — да се налази негде у граду. Наиме, познато је да зоолошки вртови представљају најлепше и најатрактивније паркове, а исто тако се зна да паркове нико не пројектује на периферији, напротив, углавном сви велики светски зоолошки вртови се налазе у најекскузинијим деловима града. Други услов би био — да површина предвиђена за нови Врт обухвата најмање 70 до 80 хектара земљишта. Затим, да та велика површина мора бити оплемењена водом јер вода осмишљава многе делове Врта, даје ефектан утисак,

па и више година. Пре почетка овог посла неопходно је најпре добро размислити о локацији која треба да испуњава више услова. Навешћу само неке:

Први и основни услов – да се налази негде у граду. Наиме, познато је да зоолошки вртови представљају најлепше и најатрактивније паркове, а исто тако се зна да паркове нико не пројектује на периферији, напротив, углавном сви велики светски зоолошки вртови се налазе у најлуксузнијим деловима града.

Други услов био би – да површина предвиђена за нови Врт обухвата најмање 70 до 80 хектара земљишта. Затим, да та велика површина мора бити оплемењена водом, јер вода осмишљава многе делове врта, даје ефектан утисак, а такође је праћена бројним воденим животињама.

И да напоменем још само један, веома важан, фактор а то је да подлога локације Зоолошког врта не сме бити хумус, већ мора да буде песковита или шљунковита, и то из више разлога: животиње које на ногама имају папке или копита морају да их троше, јер им у противном оболевају зглобови. То трошење је изводљиво само по песковитој, шљунковитој или некој тврдој подлози, а никако по блату. Затим, земља је идеално спремиште за јаја која паразити полажу да би се касније поново, у облику ларве, вратили у животињу; па управо због тога у вртовима који су прављени на хумусној подлози животиње чешће оболевају и животни век им је веома скраћен.

Локације које задовољавају горе наведене услове, могле би се, вероватно, наћи у Београду, али једна се просто сама намеће и нуди, а то је Ратно острво као идеална површина за изградњу не само Зоолошког врта већ истовремено и Ботаничке баште, а евентуално и Природњачког музеја.

Идеја о осмишљавању Ратног острва на овај начин заокупља ме већ дуже времена и ја је свакодневно допуњавам и дограђујем, тако да је сада већ прерасла у разрађену концепцију чија би реализација нашем главном граду подарила један заиста чаробан кутак. Ратно острво је већ по својој природи резерват ретких птица које, у прелету, на њему свијају гнезда и на свет доносе младе. Оно је, такође, и обитавалиште одређеног броја наших птица станарица.

Основну вегетацију Ратног острва представљају врбе, које оивичавају канале и рукавце као и острво у целини, док је на осталим деловима шума, нажалост, искрчена, па би у интересу очувања постојећег растиња те врбаке требало одвојити каналима и тиме учинити потпуно неприступачним за публику. Али, и истовремено, са леве стране канала, направити дрвене мостове – чеке, којима би посетиоци могли несметано да се крећу и разгледају, без угрожавања, како птичје популације тако и вегетацију острва.
Такво решење отварало би сјајне могућности биолозима и осталим научницима да продру у тајни свет птица, да их посматрају и анализирају њихово понашање у различитим ситуацијама.

Осталу површину Ратног острва, која такође испуњава све напред наведене услове, сматрам да би требало дати геодетима да је премере, израчунају и оцртају на њој континенте: Европу, Азију, Африку, Америку и Аустралију, а затим те континенте у острва раздвојена нешто већим каналима. Даље осмишљавање тако издељене површине пружа безброј могућности. Поменућу само неке: Везу међу континентима треба да представљају океани и мора, али са једном напоменом – Атлантски океан, рецимо, не треба правити много велики, већ Америку приближити Европи и Африци. Затим, на континентима треба уцртати познате све-

тске реке као што су: Амазон, Мисури, Мисисипи, Нил, Замбези, Дунав, Волга, Об, Ганг, Брамапутра и друге. Направити и њихове притоке, не баш са научничком тачношћу, али тако вешто да представљају природне препреке за одређене врсте животиња које би биле настањене у тим просторима између река и притока.

Исто тако, на континентима направити мања светска мора, као и велика језера, која би била природни басени за поједине врсте животиња које живе у том ареалу, пошто би се животиње груписале по континентима – аустралијска фауна одвојено од афричке, америчка од европске или азијске.

Обавезно направити и велике планинске системе, али наравно у минијатури, што значи да не досежу већу висину од неколико метара. Значи: Атлас, Анде, Кордиљере, Карпате, Урал, Хималаје и слично.
У циљу богаћења Острва вегетацијом пожељно би било направити и вештачке џунгле, наравно с растињем из наше фауне, а и оставити по које мочварно тло, где би биле засађене разне егзотичне водене биљке. Овим би Острво, осим тога што би добило у неком свом шарму, успело да пружи и дефинитивно станиште одређеним птичјим врстама, пошто би оне на њему нашле свој природни амбијент.

Путеви на Острву представљали би велике светске путеве, па би их тако и означили: *Пут свиле*, *Магеланов пут*, *Колумбов пут*, а познате саобраћајнице би носиле имена: *М* – оне кроз Енглеску, *Магистрала Сунца* – кроз Италију, велики аутобани по Немачкој и др.
Каналима, који би били пуни пловуша, саобраћале би џунке, индијански кануи или венецијанске гондоле, у зависности од поднебља. А мостови, којима би публика прелазила преко језера, река и мора, били би разних облика, полулучни и висећи, и представљали би имитацију познатих светских мостова, као на пример онога у Сан Франциску.
У одређеним просторима као што је Сибир и Северна Америка, постављали бисмо скулптуре праисторијских животиња које би биле израђене с научничком прецизношћу и верно би дочаравале давно изумрле мамуте, диносаурусе, бронтосаурусе, ихтиосаурусе и разне птеродактиле. Мислим да би то било крајње едукативно јер би пружало прилику свима, како деци тако и одраслима, да се упознају са изгледом животиња које су насељавале Земљу давно пре леденог доба.

Ова идеја аутоматски рађа другу – да се на Острву направи и једна велика галерија која би подгревала и неговала анималистичку уметност. Такође бисмо направили и карактеристичне споменике великих светских метропола као што су: *Кип слободе*, *Ајфелова кула*, *Колосеум* и други.

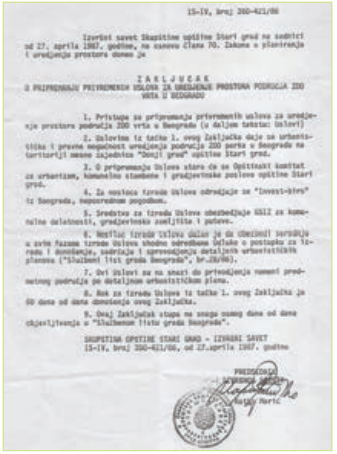
На тако осмишљеном Ратном острву нашло би се места и за нека од Седам светских чуда, па би, рецимо, египатске пирамиде могле да послуже као изложбене галерије или угоститељски објекти. Зашто не направити и минијатурни Кинески зид, опет не виши од једног метра, по коме би шетали посетиоци разгледајући околину. Лепо би се уклопио и један од вавилонских зигурата с кулама (наравно у минијатури). Овај целокупан простор био би обогаћен и многим другим садржајима као што су: акваленд, забавни паркови, постављени на познатим местима на којима се налазе и у свету, тако да би посетиоци после разгледања могли да се разоноде и одморе, а деца забаве, на пунктовима у Шпанији, Италији, Бразилу, Хонгконгу...
Уз све то долазе, наравно, и угоститељски објекти конципирани тако да подсећају на, у свету чувене, *Мек Доналдс* ресторане, *Мулен руж* и слично. Они би свакако доносили Зоолошком врту одређену корист, а истовремено би улепшавали амбијент у коме би се налазили. Архитектура на Острву била би груписана по континентима: Африка – лаки објекти, с колонијама кућа од прућа и блата, с тршчаним или сламнатим крововима, Јужна Америка – архитектура Инка, Астека са свом орнаментиком њиховог фолклора, пагоде у Азији, затим, лагане копије Таџ-Махала или неолитских архитектура са сојеницама европских цивилизација. Од грађевинских материјала потребних за изградњу ових објеката на Острву били би употребљени само природни: дрво и камен. Жичане ограде, и то вероватно оне лаке, транспарентне, у облику акваријума, користиле би се једино за неке егзотичне птице.

Што се тиче проблема комуникације с Ратним острвом, он је решив на више начина. Најпре би се у ту сврху могли користити бродови, чамци или скеле који би превозили посетиоце, а једнога дана, када се Калемегдан среди, као што је предвиђено, могуће је Острво повезати с њим и жичаром. Пошто је у перспективи изградња метроа и повезивање Београда са Земуном, не би било неизводљиво да једна станица метроа буде и на самом Острву.

Посматран са Ратног острва, богат садржај околног пејзажа оставља снажан и неизбрисив визуелни утисак. Ту је живописно разиграно подбрђе Калемегдана, затим смирени пејзаж сремске лесне заравни којим доминира Гардош, као и благ пејзаж банатске равнице са Панчевачким ритом и мирним воденим огледалом Дунава. Зашто онда не учинити да и Ратно острво, обогаћено наведеним садржајима, гледано са Калемегдана или Гардоша, делује исто тако чаробно, да пружа једну импозантну и изузетну слику чијој би лепоти допринели: архитектура, која би се уклапала у амбијент Острва, далеко више зелених површина него што их има сада, као и одређене врсте егзотичних животиња које би биле насељене на Острву.
Напомињем још једном да је прављење и конципирање новог Зоолошког врта посао који се ради више година, значи етапно, надграђује се, дограђује и допуњава искуствима која се стичу у свету и која су из дана у дан све већа. Што се тиче инвестирања новца у овај пројекат, не искључујем ни улагање страног капитала, као ни заинтересованост приватних лица и фирми. Реализацијом идеје о овако конципираном зоолошком врту, чија би локација било Ратно острво, сигуран сам да би многи интереси били задовољени, а Острво би постало место које би Београд идентификовало у свету.

Мр Вук Бојовић

15-IV, broj 350-421/86

Izvršni savet Skupštine opštine Stari grad na sednici od 27. aprila 1987. godine, na osnovu člana 70. Zakona o planiranju i uređenju prostora donosi je

ZAKLJUČAK
O PRIPREMANJU PRIVREMENOG REŠENJA ZA UREĐENJE PROSTORA PODRUČJA ZOO VRTA U BEOGRADU

1. Pristupa se pripremanju privremenih uslova za uređenje prostora područja ZOO vrta u Beogradu (u daljem tekstu: Uslovi)

2. Uslovima iz tačke 1. ovog Zaključka daje se urbanistička i pravna mogućnost uređenja područja ZOO vrta u Beogradu na teritoriji mesne zajednice "Donji grad" opštine Stari grad.

3. O pripremanju Uslova stara će se Opštinski komitet za urbanizam, komunalno stambene i građevinske poslove opštine Stari grad.

4. Za nosioca izrade Uslova određuje se "Invest-biro" iz Beograda, neposrednom pogodbom.

5. Sredstva za izradu Uslova obezbeđuje KSIZ za komunalne delatnosti, građevinsko zemljište i puteve.

6. Rokovi izrade Uslova dužan je da obezbedi nosilac u svim fazama izrade Uslova shodno odredbama Uputstva o postupku za izradu i donošenje, sadržaju i sprovođenju detaljnih urbanističkih planova ("Službeni list grada Beograda", br.28/86).

7. Uvi Uslovi se ne smeti do privođenja nameni predmetnog područja po detaljnim urbanističkim planu.

8. Rok za izradu Uslova iz tačke 1. ovog Zaključka je 60 dana od dana donošenja ovog Zaključka.

9. Ovaj Zaključak stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu grada Beograda".

SKUPŠTINA OPŠTINE STARI GRAD - IZVRŠNI SAVET
15-IV, broj 350-421/86, od 27.aprila 1987. godine

PREDSEDNIK
Dragoljub Marić

- *Архитекта Игор Марић*
- *Одлука Извршног савета Скупштине општине Стари град*

После више стручних расправа, које су уследиле након Јавне трибине одржане у *Цвијети Зузорић*, припремљена је и предата општинским органима СО Стари град сва потребна документација за подношење захтева за приступање изради Привремених услова за уређење простора Зоолошког врта у Београду. А то је подразумевало: прелиминарни програм и скицу, прелиминарне услове Завода за заштиту споменика културе града Београда и потврду о коришћењу земљишта.

На седници одржаној 27. априла 1987. године Извршни савет Скупштине општине Стари град донео је, под бројем 350-421/86, одлуку о приступању уређењу, реконструкцији и санацији постојећег Зоолошког врта у Београду, на територији месне заједнице Доњи град општине Стари град.

Чим се прочуло да ће се у Зоолошком врту радити, осетивши да ће бити новца и могућности за релативно лаку зараду, Бојовића су почели да салеђу разни грађевинари – пројектанти, архитекте и извођачи, галантно нудећи услуге, али без устезања тражећи и одговарајући проценат за себе.
Појавила су се, међутим, и двојица ентузијаста, два честита, креативна и стручна човека, архитекте Бата Стојков, тадашњи директор *Инвест-бироа* и Игор Марић, председник Друштва урбаниста Београда, који не да нису захтевали икакву личну добит већ су, у жељи да помогну Зоолошком врту и своме граду, прихватили да раде гратис.

Одабир је тако направљен и кренуло се у посао.

Прва степеница у реализацији била је израда Програма реконструкције и, сходно томе, Услова за уређење простора, које је урадио *Инвест-биро* из Београда, на челу са архитектом Игором Марићем, руководиоцем стручног тима и аутором концепта реконструкције. Цео пројекат је рађен студиозно, тимски. Консултовани су: зоолози, биолози, ветеринари, архитекте, инжењери разних струка и други стручњаци.

Зоолошки врт, односно његов директор, је сачинио детаљан Програм рада за 1987. годину који је 11. фебруара 1987. године упућен надлежном, градском Комитету за комуналне, стамбене и грађевинске послове, као и захтев Заводу за заштиту споменика културе града Београда да што пре доставе конзерваторске услове који су били неопходни да би могло да се започне са припремом документације и пројектовањем објеката планираних Програмом.

ПРОГРАМ РАДА РО ЗООЛОШКИ ВРТ ЗА 1987. ГОДИНУ

Ради санирања постојећег стања у Зоо-врту и унапређења ове РО током 1987. године потребно је урадити следеће:

I Адаптација постојећих објеката за смештај животиња и доградња нових објеката:

1. Реконструкција постојеће пећине за зимски смештај животиња фауне Африке и доградња објекта за жирафе:
– Постојећа пећина је влажна, трошна, има неадекватан систем грејања тако да не пружа ни неопходан минимум за смештај животиња фауне Африке. Естетски изглед пећине је такав да оставља више него лош утисак на посетиоце. Из ових разлога неопходно је што пре урадити реконструкцију пећине.
– С обзиром да постојећа пећина за смештај животиња Африке не омогућава зимски смештај жирафа, неопходно је доградити објекат за жирафе.

2. Адаптација објекта за смештај мајмуна:
– Постојећи објекат је трошан, не пружа потребне животне услове за опстанак и репродукцију ових животиња, естетски је потпуно неприкладан, па је неопходно у потпуности адаптирати постојећи објекат.

3. Изградња новог објекта за слонове:
– Потребно је до постојећег објекта изградити нов, који ће посетиоцима пружити безбедност, а животињама неопходне животне услове.
– Простор између животиња и посетилаца одвојити широким и довољно дубоким ровом, а објекат изградити тако да одговара смештају овако јаких животиња. Опремити га канализацијом и базенима у којима ће се слонови и тапири купати у летњим месецима.

4. Адаптација базена за фоке и пингвине и адаптација зимског склоништа за ове животиње:
– Постојећи базени су потпуно дотрајали па је неопходна адаптација.
– Објекат у коме се налази зимско склониште ових животиња је неадекватан те је потребно проширење уз обезбеђење више светлости.

5. Санација и преуређење објекта у коме су смештени: нилски коњ, алигатор, змије и папагаји:
– Неопходно је санирати објекат спољa – кров: постојеће пукотине и покрити црепом место на коме се сада налази стаклени део.
– Такође је неопходно омалтерисати и обложити плочицама простор код нилског коња, као и омалтерисати и адаптирати простор и базен у коме се налази алигатор.

6. Изградња сенаре у економском дворишту:
– Постојећи објекат је од дрвета, шупа, изузетно малог капацитета и небезбедан, па је неопходно изградити сенару са челичном конструкцијом и већим смештајним капацитетом.
– У економском дворишту потребно је направити неколико боксова који би служили за порођаје животиња и чување младунчади.

7. Изградња рустик кућица и надстрешница за животиње:
– Овакви објекти намењени су животињама којима нису неопходни зимски смештаји већ их је потребно склонити само за време изузетно хладних зимских дана, временских непогода и у време порођаја.
– За отпорније животиње биле би обезбеђене само надстрешнице са јаслама за храну.

8. Адаптација и промена намене објекта у коме су тренутно смештени слонови, жирафе и тапири:
– С обзиром да је овај објекат изграђен од ре-

лативно слабог материјала, а у њему су смештене снажне животиње, непогодан је и опасан тако да га је потребно преуредити и променити му намену у објекат за папагаје. Овим би се постигло и садржајно обједињавање простора, тако што би у том делу Врта биле смештене само птице.

9. Санација простора и базена за беле медведе:
– Постојећи простор и базен угрожавају подземне воде тако да је потребно насути и подићи базен.

10. Изградња кавеза за: вукове, дингосе, којоте, шакале и лисице на простору изнад економског дворишта (простор на коме је сада смештен минивоз):
– Кавези у којима се сада налазе ове животиње су неодговарајући и по величини и по распореду, односно локацији у Зоо-врту, па би смештајем у простору изнад економског дворишта постигли омогућавање одговарајућих животних услова и локацијско обједињавање.

II Изградња, адаптација и уређење пословних просторија:

1. Изградња нове амбуланте са простором за неколико боксова за изолацију и лечење болесних животиња.
– Стање постојеће амбуланте је више него незадовољавајуће. Неопходно је обезбедити савремену амбуланту у којој ће моћи да се прегледају животиње и да им се пружи неопходна терапија. Амбуланта треба да има мокри чвор с тушем и одговарајући орман за смештај лекова.

2. Решавање проблема просторија - канцеларија службеника:
– Зоо-врт тренутно има само три канцеларије које се налазе у згради коју користи заједно са РО Градско зеленило. Оволики број просторија не омогућава нормалан рад службеника. Поред изнетог, у концепцији остваривања културно-образовне функције коју Зоо-врт треба коначно да добије повезивањем са установама предшколског, основног, усмереног и високофакултетског образовања, неопходно је обезбедити просторије у којима ће се налазити: библиотека, амфитеатар, простор за збирке препарираних животиња, мини фото-лабораторија.

3. Адаптација просторије коју користе радници техничког сектора РО:
– Постојећа просторија налази се у склопу објекта где је смештена амбуланта и не пружа минимум услова радницима. Неопходно је обезбедити гардеробни простор мокре чворове са тушевима.

4. Адаптација магацина и радионице:
– Магацински простор је нехигијенски, трошан и неодговарајући за смештај животних намирница.

III Уређење слободних зелених површина, водених површина и пешачких комуникација:

Неопходно је извршити следеће радове:
– Посећи дотрајала стабла и посадити нова
– Посадити живу ограду око мини-сафарија и простора за кенгуре.
– Посадити цвеће на што више слободних површина.
– Изградити нове стазе, зелене површине и поставити клупе за одмор посетилаца на простору који се налази иза управне зграде.
– Увести паное и табле са називима животиња, које ће бити једнообразне и постојане.
– Рестаурирати постојећу фонтану, обновити све водотокове и бетонске канале који одводе воду из базена у канализацију.

IV Реконструкција ограде око Врта и уређење улазне капије:

1. С обзиром да је ограда око Зоо-врта дотрајала неопходно је извршити реконструкцију зидне ограде и жичане ограде (око 300 м) као и реконструкцију ограде око слободних простора за животиње.

2. Реконструкција улаза у Врт и улазне капије.

V Набавка нових животиња:

Уколико се обезбеди адаптација постојећих објеката и доградња нових објеката за смештај животиња, планирана је набавка следећих животиња:
– Женке нилског коња
– Женке тапира
– Мужјака и женке фоке
– Пара белих медведа.
Уколико се изврши адаптација објекта за мајмуне набавило би се:
– Две женке и један мужјак шимпанзе, више парова малих мајмуна, замораца, мандрила, павијана
– Женке нилгау антилопе
– Више врста пловуша.
Разменом са зоо-вртовима у земљи покушали бисмо да комплетирамо европску фауну.

VI Побољшање хигијенских услова и исхране животиња:

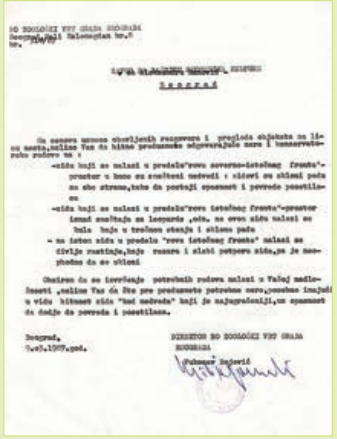
– Потребно је свим животињама обезбедити нове појилице и хранилице.
– Појачати сарадњу са Ветеринарским факултетом у погледу предузимања превентивних мера, а нарочито сарадњу са Катедром за исхрану. У сарадњи са њима израдити таблице за исхрану свих животиња уз све неопходне квалитативне и квантитативне компоненте.
– Појачати сарадњу са Природно-математичким факултетом, група за биологију, а нарочито са зоолозима у погледу побољшања еколошких услова свих животиња.

Упоредо са овим детаљним Програмом планираних радова и реконструкција, урађена је и неопходна инвестиционо-техничка документација. Неопходно је, дакле, било најпре обезбедити новац да би могло да се отпочне са реализацијом било које ставке предвиђене Програмом. А како је средства, планирана за уређење Зоо-врта, требало формирати из неколико извора, и како иста никако нису стизала, Бојовић је поново био принуђен да пресавије папир и да се 2. марта 1987. године дописом обрати градском СИЗ-у за Комуналне делатности, грађевинско земљиште и путеве и градском Комитету за комуналне, грађевинске и стамбене послове:

„Према Програму градског СИЗ-а за Комуналне делатности, грађевинско земљиште и путеве за 1987. годину предвиђена су средства за уређење Зоолошког врта.
На основу обављених усмених разговора видимо да су средства која треба издвојити за уређење Зоо-врта формирана из неколико извора, те да постоји надлежност тога СИЗ-а и градског Комитета за Комуналне, грађевинске и стамбене послове, стога вас молимо да што пре решите питање надлежности у финансирању како бисмо могли да реализујемо усвојени Програм уређења Зоолошког врта за 1987. годину.“

Скица реконструкције Зоолошког врта у Београду

Допис Заводу за заштиту споменика

У ИШЧЕКИВАЊУ СРЕДСТАВА

Чекајући да проблем финансирања буде решен Вук Бојовић није седео скрштених руку. Предузимао је оно што је могао.
Прегледом објеката на лицу места, процењено је да се зид у пределу рова североисточног фронта Тврђаве где су смештени медведи и зид у пределу источног рова изнад простора за леопарде, налазе у изузетно лошем стању, да су трошни и склони паду са обе стране, те да постоји озбиљна опасност за посетиоце. Стога се 9. марта 1987. године ургентним дописом обратио Заводу за заштиту споменика културе града Београда, у чијој је надлежности извођење конзерваторских радова на Тврђави, апелујући да што хитније предузму потребне мере санације да не би дошло до несреће.

„На основу усмено обављених разговора и прегледа објеката на лицу места, молимо вас да хитно предузмете одговарајуће мере и конзерваторске радове на:
– Зиду који се налази у пределу рова североисточног фронта – простор у коме су смештени медведи: Зидови су склони паду са обе стране тако да постоји опасност од повреде посетилаца.
– Зиду који се налази у пределу рова источног фронта – простор изнад смештаја за леопарде. На овом зиду налази се кула која је у трошном стању и склона паду.
– На истом зиду, у пределу рова источног фронта, налази се дивље растиње које разара и слаби потпору зида па је неопходно да се уклони.

С обзиром да се извршавање потребних радова налази у вашој надлежности, молимо вас да што пре предузмете потребне мере, посебно имајући у виду хитност поправке зида код медведа који је најугроженији, уз опасност да дође до повреда и посетилаца.“

Завод за заштиту споменика културе на овај допис није одговорио!

Трошни зид

Секвоје и друго растиње у Врту

Почетком пролећа, тачније 7. априла 1987. године, *Политика* у тексту под називом *Секвоје – нова атракција,* пише о пролећном уређењу Зоолошког врта:

„Да запослени у Београдском зоолошком врту, поред бриге о својим станарима, једнаку пажњу посвећују и биљном свету, говори и мноштво нових садница које однедавно употпуњују обновљене и освежене зелене површине.

Поред петнаестак нових сребрних јела, десет бреза, магнолија и две Панчићеве оморике, овдашњи амбијент обогаћен је и са три секвоје, егзотичних стабала, иначе највише заступљених на америчком континенту.
Шетња улепшаним, очишћеним и делимично реновираним Вртом открива и прегршт нових детаља и промена у животињском свету: муфлони и коза добили су младунце, а принове очекују и јелени, бизони и кенгури, који су због *породичних потреба* добили и већи кавез.
Пролећна селидба обухватила је још и новопристигле беле лисице, пуме и вукове који су такође добили већи животни простор.
Да би обезбедила што разноврснији програм за посетиоце, управа Зоолошког врта ће у сарадњи са Кинолошким друштвом, почев од 19. априла, сваке недеље организовати и смотру паса. Како овде очекују, уз већ отворену сезону вожње кочијама и јахања на понију, ово треба да буде атракција, посебно за најмлађе.“

Након обогаћивања зелених површина и осмишљавања различитих забавних програма за посетиоце, 28. априла 1987. године на ред је дошло улепшавање и оплемењивање простора у коме је боравио директан потомак једног од најстаријих становника Врта, легендарног *Буце*, нилски коњ *Ниџа*. Зид поред његовог базена био је од цигала сив, прљав и суморан. Вероватно ниједном окречен од 1938. године, када је подигнут. Стога су прво ангажовани мајстори да га омалтеришу, а одмах потом поново позвани студенти уметности на сарадњу. Младој сликарки Аници Вучетић, постдипломцу Факултета ликовних уметности, поверено је да цртежом улепша тај зид, што је она веома успешно и урадила. Направила је скице цртежа са египатским мотивима, које су касније ђаци средње Дизајнерске школе и студенти Ликовне академије, из класе професора Јоце Сивачког, вешто и верно пренели на зид.

Биo је то најбољи доказ како са мало маште и добре воље може да се направи чудо. Оронули и запуштени објекат одједном је синуо у сасвим другом светлу. Јарке и живописне боје су учиниле своје – *Ниџин* базен постао је најлепши кутак Зоолошког врта.

Базен за нилског коња са омалтерисаним зидом
Базен за нилског коња са осликаним зидом

- *Стари логотип*
- *Прелазни логотип*
- *Нове улазнице са фотографијама животиња и мапом на полеђини*

Модернизацији и улепшавању подвргнут је и комплетан дотадашњи визуелни идентитет Врта. Застарели меморандуми са логотипом медведа, прескиканог са неког прастарог француског печата, остављали су ружан утисак о радној организацији и били неприкладни за било коју кореспонденцију. У трагању за најбољим и трајним решењем, Бојовић је у сарадњи са архитектом Будом Новаковићем урадио привремено – логотип са ликом сове. И већ то је био корак даље и значајан помак ка побољшању визуелног идентитета. Одштампани су нови: меморандуми, разгледнице, беџеви, коверте, чланске карте и, што је посебно важно, улазнице, чију су предњу страну красиле фотографије неке од животиња, а полеђину план Врта и обавештење да је улазница уједно и осигуравајућа полиса од последица било каквог несрећног случаја током посете Зоолошком врту, што је иначе била пракса у свим светским зоо-вртовима. Нове улазнице су замениле дотадашње неугледне печатиране папириће и учиниле да се посетиоци већ на улазу осећају много пријатније и сигурније.

ЗОО-ВРТ ОСВЕТЛАО ОБРАЗ

Да сва ова позитивна кретања и иновације у београдској животињској оази нису остала незапажена сведоче бројни новински текстови пуни комплимената за нову управу, али и јавна признања и похвале надлежних.
Коментаришући спровођење Програма за уређење Београда, осам месеци после доношења Плана, на седници Извршног савета Скупштине града одржаној 13. априла 1987. године, потпредседник Извршног савета Константин Божић се, од свих комуналних организација које су биле обухваћене Планом, позитивно изразио једино о Зоолошком врту: *Једина светла тачка у причи о улепшавању Београда је нови изглед Зоолошког врта на Калемегдану, где сада, без некадашњег срама, можемо повести сваког госта. Зоо-врт је осветлао образ!*

Истог мишљења је и новинар дневног листа *Политика* који у тексту *Тигар као улазница*, објављеном 22. јуна 1987, констатује:

„За протеклих годину дана београдски Зоопарк претрпео је доста ваљаних измена. Травњаци сада поново личе на травњаке, лабудови могу слободно да се брчкају не страхујући да ће угинути од прљавштине, слонови су најзад, после седам година живота, добили прилику да једу праву зелену траву, зид крај базена нилског коња *Ниле* осликан је неким чудноватим призорима са обале његове родне реке, зебре, газеле, жирафе трчкарају по чистим парковима, кавези са вуковима не смрде, неко је успео да дотера и ону, по лошем изгледу чувену мајмунару... Све у свему, Београдски зоо данас више ни најмање не личи на онај тужни концлогор за животиње од пре годину дана.
За то што сада београдски клинци врло радо повуку маму и тату за руку и доведу их до Зоо-врта, највећу заслугу имају неки нови људи у овом старом колективу."

А да су деца заиста вукла родитеље за руку да их воде у Зоолошки врт, најбоље сведочи податак да је током само три празнична дана, 1, 2. и 3. маја 1987. године, кроз капије Врта прошло више од 32.000 посетилаца. Реч је о цифри којом ова институција ниједном није могла да се похвали у својој послератној историји

Након доношења Плана уређења Београда, Зоолошки врт је редовно, на крају сваког месеца, Градском комитету за комуналне, грађевинске и стамбене послове подносио детаљан извештај о предузетим активностима у остваривању Оперативног програма.
У извештају о радовима извршеним у Зоолошком врту у току априла 1987. године, побројано је следеће:

„У току је завршавање радова на изради три рустик кућице за смештај животиња. Радове изводи СОУР *Шумарство и прерада дрвета Србија.*
– Завршава се објекат код мини-сафарија у коме ће бити смештен инкубатор са испустима. Радове изводи ГРО *Златибор*.
– У току су завршни радови на изградњи јавног WC-а. Радове изводи ГРО *Златибор*.
– У вези озелењавања набављено је и посађено укупно око три стотине садница, од чега 43 руже, а остало су: шимшир, секвоје, беле брезе, магнолије, сребрне смрче, Панчићева оморика, махоније, црвене шљиве, јапанске јабуке, липе, црвене брезе, гинко, лириодендрони, јасмин и друго. Радове око набавке и сађења извршили су радници Зоолошког врта."

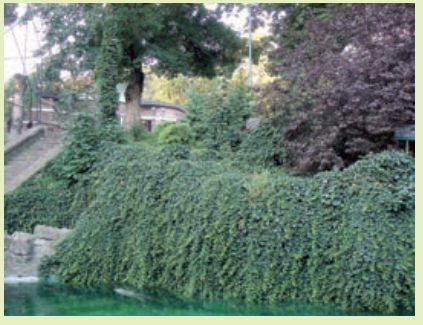
Журило се Бојовићу да што пре уради што више, па се већ 5. маја 1987. обратио Заводу за заштиту споменика културе града Београда са молбом да у најкраћем року доставе понуду за реконструкције у Зоолошком врту које су биле у њиховој надлежности:

„У вези са претходним конзерваторским условима за уређење Зоолошког врта, молимо вас да нам што пре пошаљете понуду за реконструкцију ограде око Врта, фонтане са лавом, улаза у Врт и чесме која се налази испред базена са лабудовима код управне зграде."

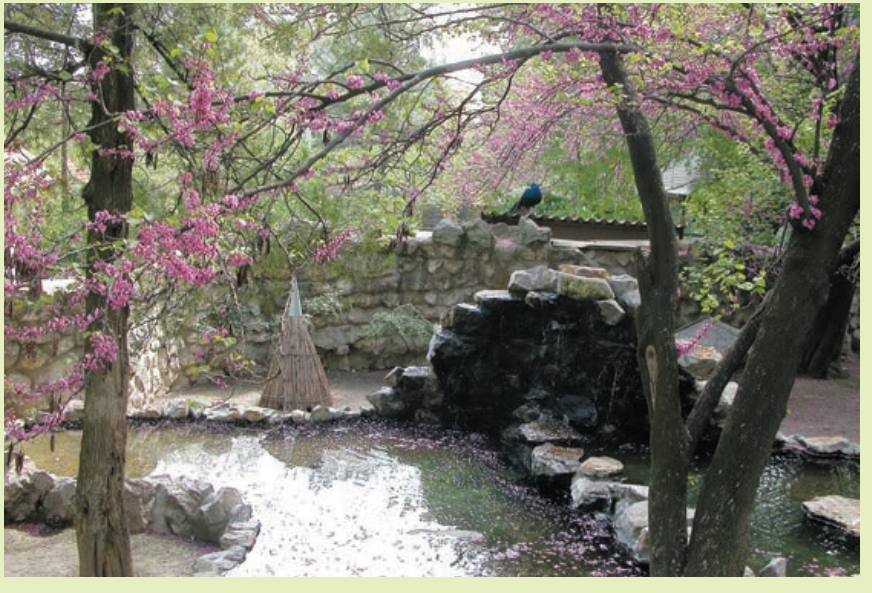
У ишчекивању тражених понуда од Завода за заштиту споменика културе, у Врту се радило пуном паром: 16. маја су у Бањалуци купљена три шарена понија и два каубојска седла за потребе реновираног и поново оживљеног хиподрома, а недељу дана касније, 23. маја, као поклон дресера и одгајивача паса, Бобана Радосављевића, стигла је женка немачког овчара, керуша *Габи*, која је само месец дана касније постала хероина Београдског зоолошког врта.

Из месечног извештаја о извршеним радовима у Зоолошком врту сазнајемо:

„Током маја месеца у Зоолошком врту су обављене следеће активности:
– Поправка крова (црепа и лима) на управној згради коју користимо заједно са РО Зеленило, радове изводи ГРО *Златибор*.
– Завршен је објекат код мини-сафарија за смештај инкубатора и пуштен је у рад инкубатор.
– Обојено је 30 клупа и све корпе за смеће. Радове су извели радници Зоолошког врта.

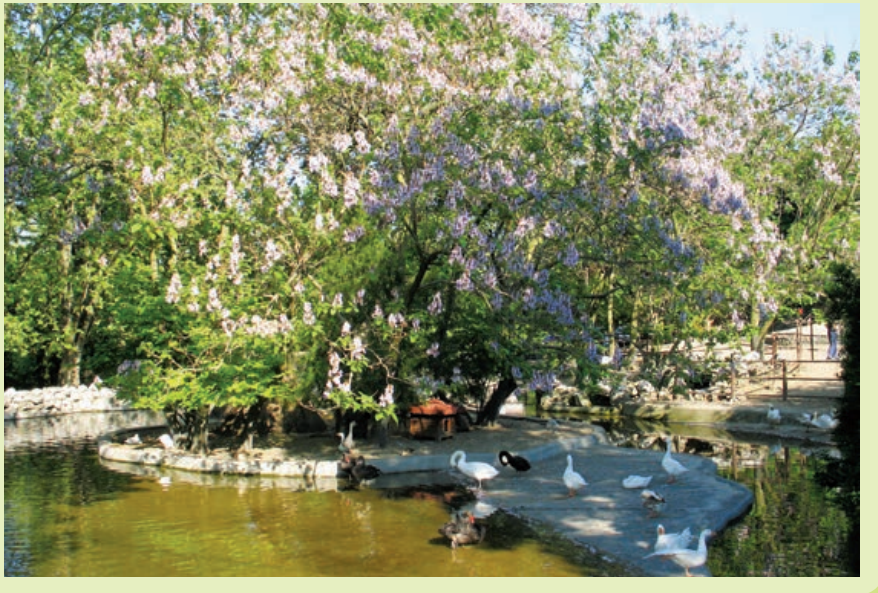

Обојене клупе
Нове рустик кућице

– Осликан зид код нилског коња.
– Завршена је једна рустик кућица а остале две су у завршној фази. Радове изводи СОУР *Шумарство и прерада дрвета Србија*.
– Настављени су радови на озелењавању и замени садница (које су поломили посетиоци).
– Прикупљене су понуде за израду кавеза за птице.
– *Инвест-биро* се обавезао да ће пројекат реконструкције улаза у Зоолошки врт и ограде око Зоолошког врта бити готов до 30. јуна 1987. године и то према условима које је дао Завод за заштиту споменика културе града Београда. Завод се првобитно обавезао да ће урадити пројектну документацију, међутим, због заузетости је накнадно одустао, те је пројектовање поверено *Инвест-бироу*."

Планираних радова било је још много, али реализација сваког иоле крупнијег пројекта зависила је од добијања мноштва дозвола до којих је било веома тешко доћи.

„Од радова који предстоје на првом месту су жичани кавези за птице, па ће део Врта њима намењен изгледати као мали град. Реконструисаћемо и кавезе за мајмуне, за слонове, као и сеник, а изградићемо и ново степениште где год буде потребе. И локација за угоститељски објекат на самом излазу са погледом на главни базен већ је ушла у план"– истакао је Бојовић у разговору за *Експрес Политику* 7. маја 1987. године.

Месец јун те 1987. године био је прилично буран за Зоолошки врт, испуњен разним значајним, али и драматичним догађајима.

Првог дана јуна, директно са Шар-планине, у Врт је, као појачање животињског фонда, стигао вучић *Греј*, а две недеље касније, тачније 17. јуна, из Осијека, од Рудолфа Керна, и јелен *Маринко*.
Број животиња се повећавао из дана и дан, не само захваљујући набавци нових примерака

већ и побољшаној репродукцији. Адекватна, квалитетна и квантитетна исхрана и добри хигијенски услови учинили су да се здравствено стање и кондиција генерално поправе, тако да су кавезе почели да пуне младунци разних врста.

Осим о животињама, брига се у Зоолошком врту водила и о биљкама. Приметивши појачано опадање листа платана, директор Бојовић се 16. јуна 1987. године обратио Шумарском факултету у Београду са захтевом за дијагностику болести код достављеног листа платана:
„У Зоолошком врту града Београда примећено је интензивније опадање листа са дрвета платана. Да бисмо спречили даље опадање листа и што пре почели са одговарајућом терапијом молимо вас да нам испитате узорковани материјал у прилогу.
Постављену дијагнозу болести платана и трошкове дијагностиковања доставити на Зоолошки врт, Мали Калемегдан 8, Београд."

ЈАГУАРОВО БЕКСТВО

У тренутку када је све кренуло набоље, када су се са свих страна чуле похвале за позитивне помаке у Зоолошком врту, десио се сасвим неочекиван инцидент.
У рану зору 22. јуна женка јагуара је искочила из кавеза и кренула у крвави пир по Врту. На свом дивљем, нагонском путу раскомадала је једног дингоса, пробала да закоље и беле лисице, а потом се острвила на женку немачког овчара, керушу *Габи*, која је храбро покушала да се супростави разјареној звери и заштити ноћног чувара Станимира Станића са којим је тог јутра патролирала Вртом. Након сат времена на слободи, узмичући потери коју су организовали радници Врта и припадници патроле полиције градског СУП-а, женка јагуара је своје бекство платила животом. Одстрељена је прецизним хицем из аутоматске пушке полицајаца. Другог избора није било. У Зоолошком врту тада нису поседовали пушку за успављивање,

Кавез из кога је побегао јагуар

ПОД БУДНИМ ОКО ВЕТЕРИНАРА УСПЕШНО СЕ ОПОРАВЉА КЕРУША НЕМАЧКОГ ОВЧАРА, ПАС ЧУВАР ЗООЛОШКОГ ВРТА

„ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ" 29. 06. 1987

Храбро срце керуше Габи

● Керуша Габи храбро скочила на женку јагуара, спашавајући живот чувару Зоолошког врта ● После два и по сата керуша у тешком стању пребачена на ветеринарски факултет, где су ветеринари и студенти данонoћно бдели над њом

ПОСТОЈИ свака једна ствар на којој се керуши. Мајмуни[illegible], Керуша „Габи" из београдског Зоолошког врта нашла своју врсту. Ту је битна — бар тако кажу запослени у београдском врту, после пустињског пољског шакалаи керушог, немачког овчара.

Керуша „Габи" је спасила живот нођном чувару Зоолошког врта, Станимиру Станићу, као је у освит дана, испред себе угледао женку јагуара, побеглу из кавеза, разјарену и спремну на убилачки скок. За Станића је тих неколико тренутака потрајало као вечност, коју је срећом прекратила верна керуша „Габи".

Док је чувар стајао скамењен од страха и изненађења, а други пас чувар једноставно шмугнуо кроз врт, „Габи" је јурнула на крволочну звер, мада је и њеном инстинкту било јасно да је то самоубилачки напад. Раздражени јагуар је шапама згрибио керушу и почео да је баца по бетону, а Станић је полако, корак по корак, узмицао не верујући да је ипак спасен.

По бетону се разлила крв керуше, оштри зуби јагуара запарали су њене вратне жиле. Када је „Габи" у смртном ропцу остала непомична, јагуар је кренуо даље, дуж врта, као да му више и није било стало да изађе на улицу.

Убрзо је стигла и потера, одстрелила дивљу звер, а у тим тренуцима се нико није ни[illegible] мога би са готово прекланом керушом, која је засигурно многима главе сачувала.

А она је дотле са места крвавог двобоја отпузала до зида, лежала у локви крви скоро два сата, да би се потом последњом снагом одвукла до кућице чувара, коме је засигурно спасила живот.

Ипак, сетили су се на крају и керуше и однели је на Ветеринарски факултет. Тело керуше било је добро протресено, врат искасапљен, поглед млак и мутан.

ПОД БУДНИМ ОКОМ СВИХ: О керуши Габи разговарају доктор и лекари и запослени у Зоолошком врту (Снимио: Р. ДИМИЋЕВ)

Н. ЈЕРЕМИЋ

Керуша Габи поред свог споменика

Вечерње новости, 29. јун 1987.

а и да јесу не би била од значајније користи пошто анестетици делују тек после двадесетак минута, а за то време звер би могла да стигне и до Славије.

Никоме није било јасно како је јагуар успео да изађе напоље. Кавези где су се налазиле дивље мачке били су максимално обезбеђени, опасани са четири метра високим зидом изнад кога је била постављена челична ограда висине преко метра, са савијеним шиљцима на крају. Међутим, поред зида је још седамдесетих година смештена кућица за јагуаре чији је дрвени кров због трошности пропао те га је снажна животиња лако пробила. Претпоставља се да се потом са крова, скоком из места, винула преко два метра увис, прескочила гвоздене шиљке и кренула по каменом зиду до излаза.

Једина срећна околност у целом случају била је то што се бекство десило нешто пре пет часова ујутру, у време када је Зоолошки врт затворен за посетиоце, па је тако избегнута трагедија.

Наредних дана новине су биле препуне текстова о немилом догађају, али и потресних прича о подвигу храбре керуше *Габи* која је спасила живот ноћном чувару.

У тексту под насловом *Храбро срце керуше Габи*, *Вечерње новости*, 29. јуна 1987. године, пишу следеће:

„Керуша *Габи* храбро скочила на женку јагуара, спасавајући живот чувару Зоолошког врта. После два и по сата керуша је у тешком стању пребачена на Ветеринарски факултет, где су ветеринари и студенти данонoћно бдели над њом.

Керуша *Габи* је спасила живот ноћном чувару Зоолошког врта, Станимиру Станићу, када је у освит дана, испред себе угледао женку јагуара, побеглу из кавеза, разјарену и спремну на убилачки скок. За Станића је тих неколико тренутака потрајало као вечност, коју је срећом прекратила верна керуша *Габи*.

Док је чувар стајао скамењен од страха и изненађења, а други пас чувар једноставно шмугнуо кроз Врт, *Габи* је јурнула на крволочну звер, мада је и њеном инстинкту било јасно да је то самоубилачки напад. Раздражени јагуар је шапама згрибио керушу и почео да је баца по бетону, а Станић је полако, корак по корак, узмицао не верујући да је ипак спасен.

По бетону се разлила крв керуше, оштри зуби јагуара запарали су њене вратне жиле. Када је *Габи* у смртном ропцу остала непомична, јагуар је кренуо даље, дуж Врта, као да му више и није било стало да изађе на улицу.

Убрзо је стигла и потера, одстрелила дивљу звер, а у тим тренуцима се нико није присетио шта би са готово прекланом керушом, која је засигурно многима сачувала главе.

А она је дотле са места крвавог двобоја отпузала до зида, лежала у локви крви скоро два сата, да би се потом последњом снагом одвукла до кућице чувара, коме је засигурно спасила живот.

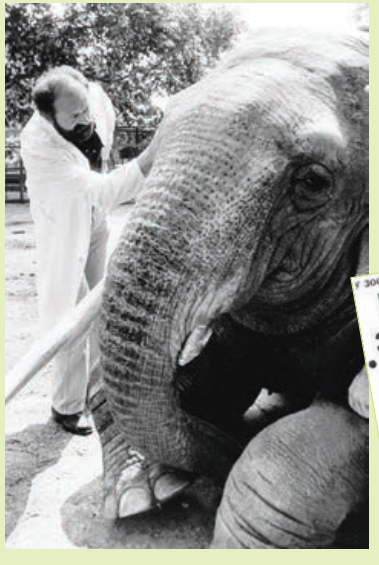
Ипак, сетили су се на крају и керуше и однели је на Ветеринарски факултет. Тело керуше било је добро протресено, врат искасапљен, поглед млак и мутан."

Неколико дана трајала је данонoћна борба за керушин живот. О њој су подједнаку бригу водили и лекари и запослени у Зоолошком врту. Организована су двадесетчетворочасовна дежурства и *Габи* није остављана ни на тренутак сама. Лечена је у директоровој канцеларији, пошто Врт у то време није имао амбуланту нити иједну прикладну просторију која би могла да послужи у ту сврху. Окружена негом, пажњом и надасве љубављу, храбра керуша је пребродила ране за које је мало ко веровао да могу зацелити. Остатак живота провела је као повлашћени становник Врта, уживајући све привилегије и бенефиције које и припадају једној хероини. У знак захвалности за подвиг који је учинила управа Зоолошког врта одлучила је да јој се одужи на тај начин што ће јој још за живота подићи споменик у Врту. Ангажован је вајар, професор Никола Вукосављевић и 1989. године керуша *Габи* је овековечена и у бронзи.

Хероина Золошког врта угинула је од старости 30. јуна 1992. године.

ОПЕРАЦИЈА СЛОНА

Узбуна и пометња која је настала око јагуаровог бекства није пореметила раније планиране активности у Зоолошком врту. Већ наредног дана, 23. јуна 1987. године, Бојовић се обратио Градском секретаријату за унутрашње послове са молбом за уступање једне пушке за анестетик и дизалице носивости четири до четири и по тоне.
У току те недеље требало је обавити операцију поломљене кљове слона, на којој се, пошто је прелом био више година стар, створио

У ЗООЛОШКОМ ВРТУ ЈУЧЕ УКАЗАНА НЕОБИЧНА ЛЕКАРСКА ПОМОЋ ЖИВОТИЊАМА.

ПАЛОМОЋ ЗА СЛОНА

Успаљивање

ГАНГРЕНА У КЉОВИ: Чишћење оперативне кљове слона у београдском

Успешно обављена операција

Вечерње новости, 26 јун 1987.

Молба ГСУП-у за уступање пушке и дизалице

Писмо захвалности Мађарима

озбиљан гнојни процес те је животиња трпела јаке болове.
Тим поводом, на позив директора Београдског зоолошког врта, из Будимпеште су стигла двојица у Европи цењених стручњака за лечење домаћих и дивљих животиња: др Јожеф Тот, специјалиста за хирургију дивљих животиња и његов асистент Ференц Антолишц. Помоћ мађарских стручњака била је неопходна пошто су и слон и жирафа, којој су истом пригодом скраћени предуги и савијени папци, годинама патили јер домаћи стручњаци на Ветеринарском факултету нису имали права средства за успешно лечење.
За непуних двадесетак минута, тог 25. јуна, скраћени су папци жирафи, али је било великих проблема код пробијања и цеђења гноја на кљови слона. Двадесетједногодишњем слону, популарно названом *Бој*, најпре је убризгана повећа доза анестетика, како би огромна животиња била успавана и интервенција могла да буде изведена. Било је потребно више од сат времена да колос клоне и падне на земљу. Међутим, када је после лекарског захвата слона требало подићи на ноге, настали су неочекивани проблеми. Никако није ишло. Покушано је са шприцем и млазом воде, па ватрогасном дизалицом, али је све било безуспешно. Тек након безброј покушаја, слон је смогао снаге и сам се подигао на ноге, на опште одушевљење и олакшање присутних.
– Радује ме успешно обављена операција кљове која се инфицирала и створила гангрену као код људи. Једна животиња је сигурно трпела велике болове – изјавио је по обављеном захвату др Јожеф Тот новинару *Вечерњих новости*.

Током јуна 1987. године у Зоолошком врту, поред овога, како сазнајемо из месечног извештаја, обављене су и следеће активности:

„Извршено је бојење у два заштитна слоја ограде поред мини-сафарија и ограде код јелена и муфлона. Радове изводи *Слога* из Београда. Остало је да се ограде прећу још једним, завршним слојем .

Базени за медведе некада и сад

– Започети су радови на санацији и реконструкцији зида североисточног фронта Београдске тврђаве – код медведа. Радове изводи *Универзал* из Чачка. Према првобитној понуди радове је требало да изводи Завод за заштиту споменика културе града Београда, међутим, због заузетости Завод није могао да приступи извођењу радова, већ ће само вршити надзор уз надокнаду.
– Завршене су три рустик кућице за смештај дивљачи и кућице су премазане садолином. Радове је изводио СОУР *Шумарство и прерада дрвета Србија*.
– Урађене су нове улазнице за Зоо-врт и извршено је осигурање посетилаца.
– Извршена је набавка једног кенгура, пет паунова и једне алпске мини козе.
– *Инвест-биро* је доставио пројекте за реконструкцију сенаре, амфитеатра-степеништа код објекта за мајмуне, волијере за смештај птица, те очекујемо да ће током идућег месеца бити започети радови на овим објектима."

У јеку јулских врућина, док су многи Београђани уживали у годишњим одморима, у Зоолошком врту се, пак, радило пуном паром управо са циљем да суграђане по повратку у град дочека пријатно изненађење.

– Започета је изградња рустик кућице за смештај јеленске дивљачи.
– Извршено је препокривање низа дотрајалих кровова на осталим рустик кућицама.
– Започети су радови на изради волијера за птице – I фаза *Птичјег града*. Стари кавези су демонтирани.
– У току су били завршни радови на санацији базена за све врсте медведа, пошто су постојеће просторе угрожавале подземне воде што је онемогућавало нормалне животне услове овој врсти животиња.
– Санација и реконструкција спорних зидова североисточног фронта Београдске тврђаве – зид код медведа, започета у јуну, и даље је била у току. То је био непредвиђени трошак за Београдски зоолошки врт јер је финансирање ових радова требало да иде из средстава

Завода за заштиту споменика културе града Београда, с обзиром да се радило о делу Београдске тврђаве. Међутим, како се Завод изјаснио да није у могућности да сноси трошкове санације, Врт је био принуђен ем да пронађе и плати извођача радова, ем да Заводу плаћа надзор над извођењем тих радова. Санација је била неминовна пошто су се још од фебруара 1987. године зидови налазили у критичном стању, због чега је и извршен премештај медведа у други, неадекватан и скучен простор, само да би се избегла трагедија уколико би дошло до обрушавања и пада.

– Завршен је и обојен кавез код кућице за смештај инкубатора и у њега смештена прва генерација младих која се излегла у инкубатору.

– Започета је изградња кружног степеништа-амфитеатра код објекта за смештај мајмуна.

– Радило се и на изради ограде око простора где су смештене ламе, јер је постојећа била потпуно пропала.

– У фази адаптације био је и стари, неадекватни киоск за храну.

– Приступило се заштити и бојењу свих постојећих и новоизграђених жичаних кавеза, а перманентно се радило и на поправци дотрајалих кавеза, као и на инвестиционом одржавању врло старих објеката у Врту.

– *Инвест-биро* је доставио пројекте: реконструкције зимског склоништа – санација штале у *Мини Африци*, пројекат кавеза за лисице и вукове и пројекат капије економског дворишта. Како је планирано, радови на изградњи тих објеката требало је да започну током августа.

Вук Бојовић са лисицом Лики

Реновирано степениште код мајмунаре – амфитеатар

СИНОЋ У ЗООЛОШКОМ ВРТУ

Убијена зебра

Група младића, старих између 15 и 16 година, гађала камењем зебре. — Угинуле животиње ударила главом о металну ограду и остала на месту мртва. — Хулигани још нису ухваћени

Синоћ у 20.30 часова, у Зоолошком врту, дошло је до масовног угинућа животиња. Том приликом је страдала једна зебра, а неколико других животиња је повређено. Ово је први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година.

Директор Зоолошког врта Душан Бојовић изјавио нам је да је у 20.30 часова у Зоолошки врт ушла група од 15 до 20 младића старих између 15 и 16 година. Они су почели да гађају камењем животиње. Том приликом је једна зебра ударила главом о металну ограду и остала на месту мртва. Неколико других животиња је повређено.

Директор Бојовић је изјавио да је ово први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година. Он је рекао да је Зоолошки врт у Београду један од најбољих у Европи и да је ово први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година.

Полиција је ухапсила 15 младића који су учествовали у нападу на животиње. Они су изјавили да су то урадили из забаве. Полиција је саопштила да ће против њих бити покренут кривични поступак.

Директор Бојовић је изјавио да је ово први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година. Он је рекао да је Зоолошки врт у Београду један од најбољих у Европи и да је ово први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година.

Полиција је ухапсила 15 младића који су учествовали у нападу на животиње. Они су изјавили да су то урадили из забаве. Полиција је саопштила да ће против њих бити покренут кривични поступак.

Директор Бојовић је изјавио да је ово први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година. Он је рекао да је Зоолошки врт у Београду један од најбољих у Европи и да је ово први случај масовног угинућа животиња у Зоолошком врту у последњих 20 година.

Полиција је ухапсила 15 младића који су учествовали у нападу на животиње. Они су изјавили да су то урадили из забаве. Полиција је саопштила да ће против њих бити покренут кривични поступак.

Политика, 26. август 1987.

– Очекивало се да *Инвест-биро* испоручи пројекте за остале објекте према договореној динамици, а нарочито пројекат ограде и улаза у Зоолошки врт, који је требало да буде готов још у јуну те године.

– Купљене су, добијене разменом или на поклон нове животиње, међу којима и лисица *Лики*, коју је познати редитељ Петар Лаловић нашао у близини Београда и донео у Зоолошки врт. *Лики* је касније храњена из руку и, наравно, била је потпуно припитомљена, тако да је због своје умиљатости постала општа миљеница како деце, тако и одраслих посетилаца.

– Врт је могао да се похвали и сопственом репродукцијом. У окриљу животињске оазе на Калемегдану на свет је дошло: десет штенади немачког овчара, један црни и један бели јелен лопатар, једно ждребе, четири младунца камерунске козе и мноштво птица: 248 папагаја, 47 јапанских препелица, 31 кинеска препелица, 18 пилића, 28 голубова, 16 фазана и четири кумрије.

И док се у Зоолошком врту радило са толико воље и ентузијазма, а резултати се огледали на сваком кораку, један немио догађај помутио је радост успеха.

УБИСТВО ЗЕБРЕ

У вечерњим сатима, 25. августа, група младића, старих између 15 и 16 година, из обести је камењем гађала зебре. Резултат њиховог хулиганског понашања била је смрт лепе женке. Уплашена животиња јурила је по кругу у паничном страху, силовито ударила главом о металну ограду и остала на месту мртва.

Сурово убиство зебре изазвало је велику тугу у Зоолошком врту, не само због материјалног губитка (цена ове животиње износила је преко два милиона динара без трошкова транспорта), већ и зато што је одлазак сваког становника Врта остављао за собом болну празнину. Угинула зебра, због умиљатости и изузетне лепоте од милоште названа *Брена*, одгајана и припитомљена у Врту, била је миљеница како запослених тако и посетилаца.

Тело настрадале зебре однето је на Ветеринарски факултет на обдукцију. Налаз је гласио:

„Непосредни узрок смрти животиње је излив крви у мозак настао као последица прелома лобање после удара главом у металну ограду. Угинула животиња, иначе, имала је по целом телу модрице и крвне подливе настале од удараца камењем и другим чврстим предметима.“

Велики број модрица задобио је и мужјак зебре *Тика*, који је неким чудом остао жив.

Овај свирепи инцидент покренуо је више пута кроз историју Зоолошког врта понављана питања: Какви то садистички нагони наводе људе да се варварски понашају према недужним животињама? Ко заправо треба да буде са оне стране решетака, ко заштићен од кога? Одговоре су могли да дају само психолози, социолози или неуропсихијатри.

Директор Врта је упозоравао да излив мржње, који се трагично завршио смрћу зебре, нажалост, није усамљен случај, већ да сваки десети посетилац на различите начине малтретира животиње.

„Животиње су стално изложене баражној ватри са *Калемегданске терасе*, Тврђаве и из самог Зоолошког врта“ – жалио се Бојовић у интервјуу новинару *Политике*, 26. августа 1987, дан по убиству зебре. „Медведе су нам изубијали, а о лавовима и тигровима и да не говоримо. Хранилац лавова свакодневно је слагао цигле којима су посетиоци Зоолошког врта гађали животињу и за непуних 20 дана у ћошку кавеза имао је читаво брдо – два кубика цигала!

Лично сам гледао како отац растура ограду на Калемегданској тврђави, узима циглу и даје је свом детету да гађа крокодила који мирно лежи на сунцу. Ево, јутрос смо ухватили момка који је слона хранио пикавцима. Такве ствари се скоро свакодневно дешавају.“

Убиство зебре шокирало је јавност. У жељи да се тако нешто више никада не понови, *Политика*, београдски малишани и Зоо-врт покренули су племениту акцију под називом *Заједно штитимо зебру*. Испред зграде *Полити-*

5. септембар 1987.

београдска хроника

АКЦИЈА БЕОГРАДСКЕ МАЛИШАНА, ЗОО-ВРТА И „ПОЛИТИКЕ“
„ЗАЈЕДНО ШТИТИМО ЗЕБРУ“

Један спадопед за зебру

Већ десетак дана Тика — мужјак зебре — дама проводи сам. — У 200-ту почела уназађења огорада због чега су настрадала два коњорога и мајмун и зебра Брена. — Остала камења уперд врло

Четвртак, 3. септембар 1987. године, Београдски зоолошки врт. Дечаци, малишани из београдских вртића, са својим васпитачицама, у пратњи директора Зоолошког врта Душана Бојовића, обилазе Врт. Деца су дошла да виде своје пријатеље, животиње, које су им толико недостајале током летњег распуста. Међу њима је и Тика, мужјак зебре, који је остао сам, без своје женке Брене, која је страдала у нападу хулигана.

Тика је остао сам у свом боксу, али је убрзо пронашао друштво у виду једног од коњорога, који је такође остао сам, без свог пара, који је страдао у истом нападу.

Директор Бојовић је рекао да је Тика веома тужан због губитка своје женке Брене, али да се надају да ће ускоро пронаћи нову женку за њега.

Деца су била одушевљена што могу да виде своје пријатеље животиње, али су била и тужна због губитка Брене. Многа деца су јој донела воће и поврће, које је Брена волела да једе.

Директор Бојовић је рекао да је Зоолошки врт у Београду један од најбољих у Европи и да се надају да ће ускоро пронаћи нову женку за Тику.

Деца су била одушевљена што могу да виде своје пријатеље животиње, али су била и тужна због губитка Брене. Многа деца су јој донела воће и поврће, које је Брена волела да једе.

Директор Бојовић је рекао да је Зоолошки врт у Београду један од најбољих у Европи и да се надају да ће ускоро пронаћи нову женку за Тику.

Деца су била одушевљена што могу да виде своје пријатеље животиње, али су била и тужна због губитка Брене. Многа деца су јој донела воће и поврће, које је Брена волела да једе.

Директор Бојовић је рекао да је Зоолошки врт у Београду један од најбољих у Европи и да се надају да ће ускоро пронаћи нову женку за Тику.

Деца су била одушевљена што могу да виде своје пријатеље животиње, али су била и тужна због губитка Брене. Многа деца су јој донела воће и поврће, које је Брена волела да једе.

Политика, 5. септембар 1987.

ке 4. септембра постављен је зебра контејнер, обојен црно-бело попут зебриних шара, у који су деца а и они мало старији, којима је било стало да градски Зоолошки врт буде пријатно место пуно животиња, убацивали свој прилог за куповину нове зебре.
Целу акцију је, из дана у дан, сјајно водио дневни лист *Политика* и то од тренутка настајања идеје па све до њене потпуне реализације.

У броју од 4. септембра 1987. *Политика* пише:

„Предлажемо да зебру купе заједно београдска деца и *Политика*. Испред зграде *Политике* у Македонској улици 29 постављен је један контејнер обојен као зебра. У њега ћемо убацивати паре. Али пазите, не неке велике паре. Довољне су оне *обичне* колико кошта један сладолед *руменко*. Ако сва деца која воле животиње ставе у онај шарени контејнер само понеку пару, ми можемо купити лепу и паметну зебру као што је она у Осијеку, и то женску зебру па ће она после родити мале зебре.
Ако се слажете, одмах крећемо са сакупљањем пара. Немојте се бринути: ако неки динар зафали, додаћемо. Ако пара буде више, договорићемо се коју ћемо још животињу да купимо."

Већ наредног дана, 5. септембра, *Политика* агитује даље:

„Јуче је започела акција београдских малишана, Зоо-врта и нашег листа да *Тика* добије другарицу. Зебра за њега постоји у осјечком Врту, а стаје од два до два и по милиона динара. Колико би за њу било потребно трампити сладоледа на штапићу, нико још није израчунао. Али одређи се једног јединог сладоледа, кажу, уопште није страшно, а *Тика* ће тако добити друштво и престаће да тугује."

Разуме се, и Зоолошки врт је са своје стране учинио све да подржи и изнесе ову лепу и хуману акцију. Свакодневно су, у одређено време, испред зграде *Политике* довођене животиње из Врта на дружење са децом, поклањане су бесплатне годишње пропуснице, организовани наградни квизови са главним премијама – кућним љубимцима, малим животињама из Зоо-врта.

У тексту под насловом *Вук и лисица међу децом*, 7. септембра 1987, *Политика* пише:

„И наредних дана испред *Политике* деца ће моћи да се друже са неким становницима Београдског зоолошког врта. Са *Ристом* – популарним магарцем који је учествовао и у неким ТВ емисијама, са *Грејом* – још једним припитомљеним вуком, са *Габи* – изузетно храбрим псом који је леопарда спречио да изађе из Зоолошког врта на улицу, са *Луцифером* – најмањом козом, или са *Маринком* – питомим јеленом..."

Акција *Заједно тражимо зебру* полако се претворила у праву фешту у којој су учешће узели не само Београђани свих старосних доби већ и деца и одрасли широм земље. Учитељице су доводиле целе разреде основаца, васпитачице малишане из вртића, а свој прилог у зебра контејнеру оставили су и студенти Факултета ликовних уметности, ученици Образовног центра здравствене струке, као и чланови фудбалског клуба *Партизан*, који су приложили значајну суму, 300.000 динара, за куповину зебре. Новац је стизао и поштом, у писмима из различитих градова, а приликом отварања контејнера пронађени су чак и чекови, лото-листићи, па и бонови за топли оброк. Све у свему, избројано је 1.800.000 динара. Свако је дао колико је могао и шта је могао. Сума у овом случају и није била важна већ намера, а она је била и те како племенита.

Екипа *Политике* и директор Зоолошког врта отпутовали су 9. септембра у Осијек да се са директором тамошњег Врта Рудолфом Керном договоре о куповини зебре. Захваљујући разумевању и спремности господина Керна да помогне, зебра *Поли* добијена је практично упола

цене, за два и по милиона динара, иако је њена вредност на светском тржишту дивљих животиња у том тренутку износила више од четири и по милиона.

У Београдском зоолошком врту тих дана све је било у знаку припрема за долазак нове зебре. Да би се у будућности спречила било каква могућност самоповређивања ових плахих животиња, 30. септембра 1987. године минирањем је срушена тешка метална ограда унутар *Мини Африке*, како се популарно назива простор за зебре. Ограда са оштрим шипкама, у коју су својевремено уложене велике паре, постављена је ту почетком осамдесетих година за смештај црних носорога и управо је била кривац за њихову смрт.

Зебра *Поли* свечано је стигла у Београд 5. октобра 1987. године у вечерњим часовима. Из Осијека су том приликом, истим транспортом, дошле и две еланд антилопе.

Метална ограда срушена минирањем

Зебра Поли

ПТИЧЈИ ГРАД I

Свакако најкрупнија инвестиција и највећи грађевински подухват у Зоолошком врту те 1987. године била је изградња правог малог града за птице, који је касније управо тако и назван – *Птичји град I*. Старе, оронуле и неугледне кавезе од зарђале и покидане жице, чији су се лађни зидови обрушавали и пропадали у простор са муфлонима, замениле су нове волијере и пространи објекти, пројектовани по највишим светским стандардима. Савршено уклопљен у амбијенталну целину, овај потпуно нови део Врта представљао је и његов први прави украс, на који су свој ауторски потпис ставили архитекте Љубина Стефановић и Игор Марић.

Јесен и зиму 1987. године осим интензивних радова на обнови и реконструкцији Зоолошког врта, обележиле су и набавке нових животиња. Прво су, 26. новембра, са Бриона стигли мужјак црвене лечве, три сомалијске овце и шест јаребица камењарки, а двадесетак дана касније, 19. децембра, из истог Врта и женка црвене лечве и седам паунова.

Манифестација *Зоо-радости* била је у пуном јеку и замаху, тако да је четири дана новембра (14, 15, 16. и 17.) и четири дана децембра (22, 23, 24. и 25.) Зоолошки врт био испуњен дечјим смехом и игром.

На крају календарске 1987. године Београдски зоолошки врт имао је 922. животиње у 148 врста. А кроз његове капије током дванаест месеци прошло је 446.112 посетилаца

Волијера за птице некада и сад

Птичји град I

У 1988. годину ушло се са великим амбицијама и плановима. Много тога је предвиђено да се уради, јер грабило се даље према потпуном препороду.
Сам почетак године обележио је можда и најзначајнији догађај у новијој историји Београдског зоолошког врта. У жељи да Београду, а најпре његовим најмлађим житељима, први пут након Другог светског рата, подари тако вредну животињу као што је човеколики мајмун, директор Бојовић се обраћао на многе адресе. Месецима је водио бројне преговоре, да би упорност на крају ипак уродила плодом. Опет захваљујући спремности господина Рудолфа Керна да помогне. И из Осијека је 12. јануара 1988. у Београд стигао, сада већ легендарни, шимпанза *Сами*.

САМИЈЕВ ДОЛАЗАК

Стицај срећних околности хтео је да су и челни људи Зоолошког врта из Осјека, ради обогаћивања своје збирке животиња, баш у то време трагали за шимпанзом и догодило се да су истовремено, са две различите адресе, из Париза и Карлсруеа, добили по једног мужјака, што је значило да су једнога морали да се лише јер, као што је познато, два мужјака који се не познају не могу заједно. Чим је чуо за то, Вук Бојовић је искористио погодан тренутак. Вешто тактизирајући, ситуацију је потпуно окренуо у своју корист тако да је на крају заправо господин Керн молио њега да београдски Врт прихвати другог мајмуна.
Међутим, за долазак новог житеља најпре је требало обезбедити услове, на првом месту смештај, пошто постојећа мајмунара ни у ком случају није била адекватан простор за тако моћну и снажну животињу. Саграђена када и Зоолошки врт још 1936. године, за то време као леп објекат, 52 године касније, без иједне озбиљније адаптације, трошна и оронула представљала је право ругло како са естетске тако и са хигијенске и сигурносне стране. Мада је изградња нове куће за мајмуне директору Бојовићу била један од приоритетних програмских задатака, у том тренутку једино што је могао да учини било је да поправи и ојача дотрајале и искидане жице и шипке на кавезима унутар старог објекта.
Како Зоолошки врт тада није имао ниједно транспортно возило, руководство РО *Текстил* изашло је у сусрет молби и уступило камион којим је *Сами*, након безброј перипетија око утовара, пребачен из Осијека у Београд.
Долазак човеколиког мајмуна је поново Зоолошки врт довео у жижу интересовања јавности, тим пре што се радило о заиста изузетном примерку. Робустан, снажан и за своју врсту необично леп, дванаестогодишњи *Сами* је данима био омиљена мета објектива бројних фоторепортера и снимателја.

Иако је тих дана у Врту све било подређено новом становнику, а нарочито директорова пажња и стрпљење у покушајима да стекне његово поверење и пријатељство, сви остали послови су се одвијали редовним током.

Манифестација *Зоо радости* је, без обзира на зимско време, током три јануарска дана, 11, 12. и 13, окупила у Зоолошком врту преко 1.000 малишана из 157 београдских основних школа који су се такмичили у знању, спретности и умешности.

Врт је припреман и за предстојећу планирану пролећну реконструкцију, па се управо тим поводом директор Бојовић обратио Електродистрибуцији Београд, упозоравајући на катастрофално лоше стање каблова који кроз Зоолошки врт ваздушним путем доводе мерну струју. Дрвени носећи електрични стубови, преко којих су били разапети каблови који су напајали Врт струјом, били су постављени на неколико локација где им апсолутно није било место. Њихова проточна моћ била је невероватно мала, тако да ако би се укључила иоле јача сијалица обично би искакао осигурач на бандери и долазило би до кратког споја. Да се укључи било који апарат, инкубатор или слично, није било ни говора. Зато је у кавезима обично тек чкиљила по једна сијалица мале амперaже, а Врт је практично био у мраку. Покушавао је и раније Бојовић да укаже надлежнима на проблем са електричном енергијом,

међутим није наилазио на њихово разумевање. Наиме, у целу причу укључила се директорка Завода за заштиту споменика која је априори била против електрификације Зоолошког врта. Тврдила је да Врту не треба струја, а пошто је уживала велики ауторитет, не због своје креативности већ зато што је била супруга једног од тадашњих министара, људи из Града су јој слепо веровали. Схвативши да сам мора у борбу, Вук Бојовић се директно обраћа Електродистрибуцији Београд. У допису, упућеном 30. јануара 1988. године, Погону одржавања I – Одељењу ваздушних водова, он наглашава:

„Каблови који ваздушним путем доводе мерну струју су потпуно дотрајали, склони су паду и варничењу, тако да представљају велику опасност. Ако се зна да је ово јавни објекат који годишње посећује око 500.000 посетилаца, и то углавном деце, јасно је колика је ово опасност. На пролеће ове године треба да почну обимни радови на реконструкцији објеката Врта тако да ће ова додатна оптерећења сигурно негативно утицати на стање мреже и безбедности. С обзиром да је целокупна електрична мрежа дотрајала и да годинама није мењана инсталација, а да је у међувремену дошло до повећања електричних потрошача, постоји могућност да дође до паљења инсталација.
Молим вас да што пре дођете ради увида у постојеће стање и ради извршења неопходних радова.“

Како одговора на овај допис није било, директор је био принуђен да крене другим путем. Почео је да трага за личним пријатељствима. Упознао је неколико сјајних људи, симпатизера Врта и његових будућих пријатеља, чија имена заслужују да буду поменута. Били су то: инжењер Јоца Васиљевић, у то време председник Радничког савета Електродисрибуције Београд, инжењер Света Радоњић и много касније, инжењер Раде Ивић, тада директор Јавне расвете Београда. Са овим људима могло је да се сарађује и Бојовић је успео да истера своје и већ наредне године да осветли цео Врт.

Упоредо са напорима који су улагани у побољшање услова смештаја, у Зоолошком врту су се максимално трудили и да обогате животињски фонд како би и на тај начин привукли публику, с обзиром да су све материјалне трошкове, укључујући и личне дохотке, и даље обезбеђивали искључиво од продатих улазница.

Сазнавши да војни објекат *Карађорђево* поседује крдо европских бизона, а како Зоолошки врт те животиње није имао у својој колекцији, Вук Бојовић се није либио, већ се 12. фебруара 1988. године директно обратио Савезном секретаријату за народну одбрану са молбом за набавку једног мужјака и две женке.
Слична писма и молбе упућивао је где год је чуо да постоје животиње које би биле интересантни експонати.

Напори које је директор улагао да Зоолошки врт покрене са мртве тачке нису прошли незапажено, бар не од јавности. *Илустрована Политика* у броју од 16. фебруара 1988. године, у тексту *Вајар у Зоолошком врту*, пише:

„Планови Вука Бојовића прелазе суму којом располаже, јер хоће да организује и школу јахања. Већ су поручени липицанери. Хоће да набави фијакер и стручног водича који ће посетиоце возити Калемегданом и објашњавати им историју ове велике Тврђаве.
Он жели да оживи канале којима је пре Другог светског рата текла бистра техничка вода из Саве. Ти канали направљени су још тридесетих година, али су уништени бомбардовањем и небригом. Поточићи би улепшали Врт, али и знатно смањили рачун за воду.
Вук хоће да у Врт доведе стручњаке. Пре свега биологе.
Из две и по канцеларије у некадашњој управној згради, која је припадала Зоолошком врту, а коју је заузело Градско зеленило, Бојовић машта о простору за лабораторије, о библиотеци, музеју... Само машта. Јер, ево, нико му још не помаже како је обећавано. А овај град, ако хоће да се поноси својим Зоолошким вртом, мора да издвоји новац. Времена за чекање више нема. Врт је кренуо да се уздиже. Зар сад све прекинути?
Све што је до сада урађено стајало је колико два двособна стана. А урађено је много. Врт планира и амфитеатар за извођење наставе за студенте ветерине, простор где ће средњошколци и основци учити о животињама... То, ваљда, Београд може да им омогући.
Бојовић верује да ће све што је планирао остварити. Јер, он најмање времена проводи у канцеларији. Није директор с краватом, већ човек у чуварском гуњу и чизмама који се дружи са правим вуковима, који разуме језик шимпанзе *Самија*, коме јелен *Маринко* једе из руке, на чији глас велики бенгалски тигар *Цезар* дође уз решетке и легне да се милује, коме велики нилски коњ дозвољава да га чешка по непцима и који све принове лично држи у крилу хранећи их млеком и нудећи пријатељство за које многе од животиња овог Врта нису до сада знале.
Животиње данас верују Вуку, баш као што му верују и два мала леопарда, *Леа* и *Парди*, које управо храни на цуцлу. Осетили су да о њима брине човек који зна много више него његови претходници, што су своје знање стицали углавном прелиставајући *Брема*.
Можда зато и имају потребу да га при свакодневним обиласцима лизну по лицу и тако му на свој немушти начин захвале за све што за њих чини.
Јер кад Вук Бојовић крене ка кавезима, није само директор, већ и атракција за посетиоце.“

Само неколико дана по објављивању овога текста Вук Бојовић је заиста и постао права атракција, али не само за посетиоце Зоолошког врта већ и много шире. Сасвим неочекивану славу и популарност донело му је спектакуларно двоструко бекство на слободу шимпанзе *Самија*.

ПРВО БЕКСТВО

Први *Самијев* излазак из кавеза, а потом и из круга Зоолошког врта, догодио се 21. фебруара 1988. године око 20 часова. Највероватније опхрван досадом и скученим простором, једноставно је искривио и покидао шипке свог кавеза, изашао напоље, неопажено прошао кроз Врт и улазну капију и упутио се у ноћну шетњу Београдом. Срећом, његов нестанак су убрзо приметили ноћни чувари који су одмах обавестили полицију, полиција директора и сви су кренули у потеру за бегунцем.
Као да је имао јасно зацртан план, шимпанза се дорћолским улицама упутио према Дому ЈНА, прешао прелаз код биоскопа *Балкан*, одатле скренуо у Васину улицу и продужио ка Студентском тргу, где га је сачекао директор Бојовић и окончао његову четрдесетоминутну шетњу градом, тако што га је једноставно узео за руку, увео у свој приватни аутомобил и одвезао назад у Врт.
Самијев излазак на слободу изазвао је праву пометњу и панику међу Београђанима који су се те ноћи затекли на улицама куда је пролазио. Иако праћен у стопу од чувара Врта и полицајаца, који су са чак дванаест патролних аутомобила заустављали саобраћај и упозоравали пролазнике, није било ни најмање пријатно видети снажног и робустног шимпанзу како хода градом.

„Несташни *Сами* је синоћ направио праву пометњу када је дорћолским улицама кренуо према Дому ЈНА“ – пишу *Вечерње новости* у тексту *Вечерња шетња усамљеног Самија*, 22. фебруара 1988. године. „Праћен у стопу од полицајаца и чувара Зоо-врта, Бориса Голоба и Владе Станковића, мајмун је ноншалантно дошао до биоскопа *Балкан*. У првом тренутку Београђани нису нарочито хајали за упозорења полицајаца који су шимпанзи *чистили* пут од пролазника и аутомобила. Да то није *само* мајмун пролазници су схватили када им је у сусрет пошла огромна црна животиња, раширених руку. Настала је паника, бежало се главом без обзира, а жене су децу прибијале уза зидове зграда, правећи пролаз шимпанзи. Улицом Васе Чарапића, *Сами* је затим стигао до Студентског трга, а непосредно за њим од куће је дошао и Вук Бојовић.
– Хајде, *Сами,* идемо кући – било је све што је директор Зоолошког врта рекао свом љубимцу, који га је уз, рекло би се, гримасу олакшања, послушао и сео на задње седиште Бојовићеве *ладе*. У пратњи четворо патролних кола милиције Бојовић је најмањом могућом брзином повезао аутомобил према Зоо-врту пролазећи кроз *црвене* семафоре.
– Нисам се усудио да станем јер нисам био сигуран како ће *Сами* реаговати – каже Бојовић, коме је животиња целим путем дахтала за врат.
– Одахнуо сам тек када сам га видео у кавезу. Сва је срећа да нико није повређен, јер људи на улицама нису ни били свесни да је *Сами* невероватно јака животиња у напону снаге.“

Након ове ноћне авантуре одмах су позвани вариоци из *Минела* и бродоградилишта, људи који раде са најчвршћим металима, заварују казане и бродове, који су цео наредни дан поправљали искидане и ојачавали преостале шипке на *Самијевом* кавезу. Када је посао окончан, директор Бојовић је добио уверавање да је кавез сада апсолутно сигуран и да више нема ни теоретске шансе да га мајмун поново развали. Међутим, очигледно да су потценили снагу и способност моћне животиње.

ДРУГО БЕКСТВО

Није прошло ни 36 сати од првог бежања, а *Сами* се поново нашао на слободи. У уторак, 23. фебруара, упутио се у другу шетњу градом. Овога пута дневну. Око 10 часова пре подне, као од шале је искидао ојачане и „непробојне“ шипке свог кавеза, изашао из мајмунаре, најпре ушао у кућицу у којој су доручковали радници, као да је желео да им се јави и кроз економско двориште поново изашао на улицу.
У Врту је одмах завладало ванредно стање, пословођа је одјурио у директорову канцеларију која је била препуна новинара, пошто је вест о *Самијевом* првом бекству обишла читав свет па су сви желели да добију информацију „из прве руке“. Бојовић је истог тренутка оставио све и потрчао за бегунцем.
Нашавши се усред градске гужве и вреве, помало збуњен бодрењем и узвицима ученика средње школе *Петар Драпшин* и радника фабрике *Беко*, који су га са прозора одушевљено дозивали, *Сами* је из Булевара војводе Бојовића продужио Душановом улицом, пробијајући се кроз густ саобраћај и бројне пролазнике. Срећом, Бојовић га је одмах сустигао. Као и прошли пут, пружио му је руку у покушају да га врати назад али, мада је испружену руку вољно прихватио, *Сами* је упорно вукао напред. Чудна скупина се тако кретала једном од главних београдских улица: Човек и мајмун, држећи се за руке корачали су испред, а за њима, на растојању од неколико метара, читава група чувара, хранилаца и радника Врта носећи конопе, мреже и друге реквизите за хватање.
Свестан да је дубље залажење у град све рискантније, Бојовић је успео да скрене *Самија* у једно двориште у Душановој улици, код броја 33-35, у коме се налазио ауто-сервис Јевтић.

Чим се докопао дворишта, шимпанза се спретно узверао у крошњу оближње вишње где је, уз повремене силаске на кров ауто-сервиса, провео пуних седам сати, увеселавајући преко четири хиљаде грађана који су се, упркос фебруарској хладноћи, окупили на улици отворено навијајући за мајмуна гласним узвицима, скандирањем и писаним транспарентима.
Све до 17 часова поподне трајало је убеђивање, прегањање и довијање директора Бојовића и његових сарадника са бегунцем у покушају да га добровољно и безбедно врате у Врт. Међутим, сав труд је падао у воду чим би народ аплаузом и виком пропратио иоле успешан корак.
„Колико је само пута директор Бојовић покушао да са дворишног дрвета скине свог љубимца, да га приволи да мирно са њим крене у Врт“ – пишу *Вечерње новости* 24. фебруара 1988. године. „Али, авај! *Сами* је унезверено посматрао људе испод себе, пажљиво их студирао и што је у том тренутку било најбитније – није им веровао! Спуштао се низ дрво до земље, и када су сви помишљали да је одметништво готово, хитро се пео у врх крошње. При свему томе повремено би крикнуо и сумњичаво вртео главом. Истина, Вук Бојовић је успевао да се и помази са својим љубимцем, али, *Сами* није веровао другима те тако и није хтео да пође са њим, без обзира што га је чак и љубио наочиглед многих.“

Време је пролазило а *Сами* није показивао намеру да добровољно крене према Врту. Пушка за успављивање остала је једино решење. Нажалост, Београдски зоолошки врт такву пушку није имао. Једну је поседовала полиција, међутим, без адекватних стрелица и анестетика, па Бојовић није дозволио да се из ње пуца на шимпанзу тако да су у помоћ морали да буду позвани људи из осјечког Зоолошког врта, на челу са Рудолфом Керном. Требало је пребродити сате до њиховог доласка.

Политика 24. фебруара 1988, у тексту *Мајмун Сами поново бежао*, уз безброј фотографија са лица места, цео догађај описује овако:

„То је био почетак драматичног хватања животиње која је умиљата као мače, али када се изнервира, може да буде изузетно опасна по околину. Акција је трајала пуних седам часова. Највише је потегао Вук Бојовић, директор Зоо-врта. Све време провео је на дрвету и крововима покушавајући да убеди *Самија* како *треба да буде другар* и *да се врати у свој кавез*. Мазио га је и појио топлим чајем, хранио салатом и бананама. *Самију* се, међутим, осладила слобода и свима је било јасно да без успављујућег средства повратак мајмуна у Зоо није известан. Најближа таква пушка постоји у Осијеку. Одмах је упућен позив и специјална екипа кренула је за Београд.
Али, Београд није близу. У међувремену, народа је било све више. Окупило се више од две хиљаде пролазника који су почели да навијају и бодре *Самија*. Ускоро су се појавили и наши млађи суграђани са транспарентима *Сами ми смо уз тебе* и *Вратите нам мајмуна*. То понашање није се допало припадницима СУП-а па су транспаренте поцепали а *демонстранте* удаљили.
Народ је викао, навијао што је још више узбуђивало шимпанзу. Као да нико није био свестан колико оваква животиња може да буде и опасна. Људи су почели да доносе банане, јаја, нудили су савете...
Сати су пролазили и општем љубимцу је постало хладно. Вук је пришао преко крова, обукао му гуњ, узео га за руку и повео према мердевинама. У том тренутку народ је почео да виче и аплаудира – *Сами* се уплашио и отргао. Све из почетка.
У 14 и 30 стигла је пушка из Осијека. Када је *Сами* угледао човека који га је успавао у Осијеку, недавно, приликом транспорта за Београд, настала је права фртутма. *Сами* је почео да урла, прескочио је у суседно двориште и попео се на врх дрвета, праћен овацијама из публике. Од тог тренутка па до 17 часова били смо сведоци неуспешног покушаја да се *Сами* успава. Стрелице са успављујућим средством одбијале су се од његовог снажног тела и повећавале његов бес. Тек у 17 часова, после седам сати од бекства, *Сами* је најзад

погођен у право место. Малаксао је, почео да зева, Вук Бојовић га је покрио, а онда је као права звезда, уз завијање полицијских сирена, мајмун враћен у свој дом одакле је, за сада, два пута бежао.
Срећа да је било тако јер је почео да пада мрак и код службених лица почела је да се рађа идеја да се прича о *Самију* заврши и на неки ружнији начин. А то би била велика штета, зато што је *Сами* постао омиљен и што овакав изузетан примерак вреди више од десет хиљада марака.
Пушка за успављивање коштa око седамсто марака, па се намеће питање колико животиња треба да поубијамо зато што не постоји реквизит, толико нормалан у сваком другом Зоо-врту.
Не би требало сада ни сву кривицу свалити на директора Вука Бојовића. Он је са минимумом пара потпуно променио лице некадашњег запуштеног Врта. Одавно вапи за новим смештајем за мајмуне и слонове који су потпуно руинирани. Требало би да се отвори и градска каса јер данас је побегао мајмун, а шта ћемо сутра ако побегне слон. Ко ће њега да успава?“

МЕДИЈСКА ЗВЕЗДА

Својим изласцима у град *Сами* је постао не само миљеник Београђана већ и права медијска звезда какву Београдски зоолошки врт до тада није имао. Његову прву шетњу кроз центар, а затим и седмосатни *шоу* у Душановој улици пратио је рекордан број домаћих и страних новинара, фоторепортера, ТВ сниматеља... Радио-станице су директно, са лица места, из минута у минут, преносиле догађаје на Дорћолу. Пуних седам сати. Зујале су камере, цвокотали фотоапарати, сниматељи су се пели на хладњаче, камионе. Ђаци из основних и средњих школа бежали са часова. Прозори, балкони, терасе, улази, тротоари, коловоз, дрвеће, све је било начичкано људима. Заустављали су се трамваји, аутобуси, сударали аутомобили...
Снимци шимпанзе на слободи обишли су читав свет, а дани који су уследили након спектакуларног бекства, бар што се тиче медија и живота у Врту, били су апсолутно у знаку *Самија*.
Сами се одмара, *Сами није сам*, *Сами је код куће*, *Народ хоће Самија*, *Хоћу у живот*, *А, сад, мајмун*... само су неки од наслова који су преплавили дневне новине и журнале. Новинари су до у детаље извештавали јавност о психофизичком стању несташног одметника:

„Авантуриста *Сами*, љубимац запослених у Зоолошком врту и свих Београђана који су у последња два дана гледали и читали о несташлуцима доброћудног шимпанзе – јутрос се одмара у кавезу безбрижно једући бомбоне“ – пишу *Вечерње новости*, дан после другог бекства, 24. фебруара 1988. године.

Политика, сутрадан пак, извештава да је *Сами* одбио да очисти кавез:

„Изнервиран ваљда целом буком која се дигла око његових бекстава и трајном забраном изласка у град, шимпанза *Сами* је данас одбио да очисти свој кавез. Све до сада интелигентни рођак наших предака сам се бавио хигијеном свог дома и на молбу чувара додавао отпатке које несавесни посетиоци убацују у кавез.
Од данас је изгледа кренуо у такозвани прљави штрајк!“

Посетиоци су хрлили у Зоолошки врт са рукама пуним понуда за свог љубимца. Стајало се стрпљиво сатима у реду испред *Самијевог* кавеза само да се, бар накратко, баци поглед на мајмуна шалљивџију.
У целу причу су се укључили и психолози, квази зоо-психолози и многи други назови стручњаци који су почели да анализирају и траже *научна* објашњења разлога због којих је дошло до бекства. Најједноставније је било да уствари да *Самију* недостаје друштво, па су то и обелоданили. Узалуд је Бојовић оповргавао тврдње да шимпанза бежи јер му је женка остала у осјечком Врту и објашњавао да је заправо једини разлог његових излазака на слободу то што је у пуној животној кондицији, јак и здрав и што дневно поједе енормне количине квалитет-

АЛТЕРНАТИВНО ПОЗОРИШТЕ
РАНКО ГУЗИНА
НАРОД ХОЋЕ САМИЈА
ПОСЛЕ ШЕТЊЕ ШИМПАНЗЕ ГРАДСКИМ УЛИЦАМА
Дан када се »Сами« најао
У ЗООЛОШКОМ ВРТУ ДАН ПОСЛЕ СПЕКТАКЛА У ЧИЈИМ ЦАРА ДУШАНА
САМИ ЈЕ КОД КУЋЕ
ОДЈЕЦИ ДВОСТРУНОГ СПЕКТАКУЛАРНОГ БЕНСТВА ШИМПАНЗА
Сви нуде новац за специјалну пушку
»Сами« у Београду

ХОБУ У ЖИВОТ!
ХОБУ У ЖИВОТ!
САМИ НЕЋЕ САМ
ИЛУСТРОВАНА ПОЛИТИКА
„САМИ“ МРЗИ САМОЋУ!

не хране, вест је отишла у јавност и изазвала праву буру међу грађанством. Одједном су се сви интересовали на који начин да помогну. Након више текстова о усамљеном *Самију*, *Вечерње новости* су на захтев многобројних читалаца покренуле акцију: *Тражимо драгану за шимпанзу Самија*. Отворен је жиро-рачун у банци, са назнаком *За Самија*, на који су појединци и колективи из Београда и целе земље, па чак и наши људи из иностранства, уплаћивали новчане прилоге за куповину женке.

Судећи по невероватном маркетиншком ефекту који је цео догађај имао, градом је почело да се говорка да је директор Бојовић намерно пустио шимпанзу на слободу да би скренуо пажњу надлежних на Зоолошки врт и на тај начин изборио оно што је зацртао. Разуме се, то није било истина, мада је на невероватну причу насео чак и тадашњи градоначелник Александар Бакочевић, који је лично телефонирао директору да би отклонио сумњу.
Као вешт менаџер, Вук Бојовић је, ипак, умео да искористи прави тренутак. Новинарима који су га тих дана просто опседали, презентовао је планове и нацрте нових објеката, које је већ имао готове, али у чију се реализацију није могло ући без материјалних средстава. Стога, *Политика* 25. фебруара 1988. године цитира његове речи:

„Криви смо што је *Сами* побегао али, у ствари, ми само плаћамо данак нашој великој жељи да Врт буде што атрактивнији и са што већим бројем животиња. Шансу да доведемо *Самија* нисмо могли да пропустимо и тако је стигао пре него је направљена нова мајмунара, а за ову је *Сами* прејак."
У наставку истог текста следи новинаров коментар:
„Радници су поново детаљно обишли све кућице за животиње да не би опет било каквих изненађења. Нису ни они свемогући јер су објекти стари 50 година, па је чак и нејаки фазан недавно успео да пробије трулу мрежу.
Од када је Вук дошао на место директора Зоолошки врт је процветао и почиње да личи на оно чему је намењен, радници и њихов директор се својски труде, али очигледно не могу сами. Хронични недостатак средстава омета их у остваривању жеља које нису скромне. На столу стоје планови новог станишта за мајмуне и слонове. Колико помаже заједница?"

СВИ ЖЕЛЕ ДА ПОМОГНУ

Самијево бекство покренуло је и стару причу о набавци специјалне пушке за успављивање животиња коју Београдски зоолошки врт никада није имао, а без које је незамисливо да једна институција ове врсте уопште послује. Наравно, та пушка не служи само за хватање одбеглих животиња. Њена хумана функција нарочито долази до изражаја када треба прићи и пружити помоћ тешко оболелој животињи, као и приликом лова на нове будуће становнике зоолошких вртова.
У помоћ су прискочили представници фирме *Genex*, који су се обавезали да ће Врту купити на поклон такву пушку, и то су и учинили у рекордном року. Уз ефикасну подршку Царинарнице на сурчинском аеродрому, ГСУП-а, Савезног комитета за пољопривреду и Заједнице за науку и образовање СР Србије, специјална америчка пушка *палмер* стигла је 11. марта 1988. године у Зоолошки врт. Ово оружје са гасним пуњењем изабрао је лично директор франкфуртског Зоолошког врта, а *Genex*-ово предузеће *Комбик* из Франкфурта поклонило је београдском животињском царству.

– *Наш главни мотив у* Genex-у *била су деца. Када је* Сами *побегао из Зоо-врта деца су била толико узбуђена да су нас одрасле подстакла да учинимо нешто конкретно за овај Врт коме, очигледно, много тога основног недостаје. Тако је пушка стигла на право место* – рекао је приликом свечане примопредаје пушке за омамљивање, др Владимир Ђорђевић, председник Централног радничког савета куће *Genex*.

Сви су желели да помогну, на овај или онај начин, сходно својим могућностима.

Позната рок група *Последња игра летира* намеравала је да у Зоолошком врту организује добротворни концерт под називом *Сами ејџ*, а приход од продатих улазница био би намењен уређењу Врта. Нажалост, лоши временски услови су их у томе неколико пута спречили тако да се од концерта на крају одустало.

Оно што није пошло за руком Неши Радуловићу и његовим *Летирима*, остварили су чланови *Музичке омладине Београда*, *Филхармоније младих Борислав Пашчан*, који су великим добротворним концертом озбиљне музике на хиподрому Зоолошког врта, доказали да ноте великана класике нису привилегија само концертних дворана већ и да на отвореном, у природи, сасвим добро звуче. Вивалдијев *Концерт за флауту и оркестар у* Д-дуру, *Карнелино*, и Сен-Сансов *Карневал животиња* за два клавира и оркестар, *Чешљугар*, вероватно први пут изведени на таквом месту, изазвали су праве овације међу бројном публиком.

Три велике фирме: *Inex-Пословни објекти*, *Леснина* и *Инвест-биро* удружиле су добру вољу и средства и заједнички подигле велики, леп кавез за *Самија* који је постављен на ударном месту у Зоолошком врту, непосредно уз улазну капију. Био је то поклон деци Београда, да се више не би тискала око свог љубимца у неусловној и нехигијенској мајмунари, а истовремено и привремено решење до изградње новог, савременог објекта за мајмуне.

Представници Genex-а и Вук Бојовић, свечана предаја пушке

Дописи за куповину пушке

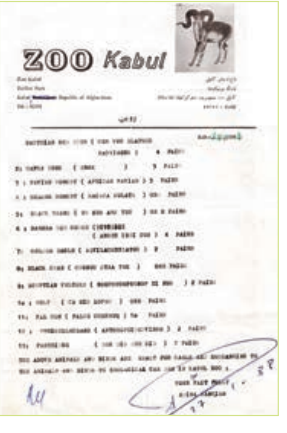
Самијев нови кавез
Табла на кавезу са именима дародаваца

Трудио се и Вук Бојовић да дода свој прилог општој еуфорији створеној око *Самија*. Вештом пословном трансакцијом успео је да са италијанским циркусом *Гертнер* направи уговор о размени женке индијског слона, *Лаксми*, старе око 50 година, за два младунца, мужјака и женку шимпанзе. Тако су већ 1. марта 1988. у Београдски зоолошки врт стигли *Лијана* и *Џони*. Породица човеколиких мајмуна почела је да се шири. Тек касније се показало да је ова замена била заиста изузетан пословни потез, пошто је женка *Лијана* током година на свет донела чак шест младих.
Убрзано је набављао и друге животиње знајући да ће долазак нових примерака условити и прављење нових објеката.
Два бела арктичка и два црна канадска вука стигла су у Београдски зоолошки врт 10. марта, преко Осијека, из Мађарске, из Печуја. Те скупоцене, ретке животиње са далеког Севера, биле су први примерци своје врсте који су дошли у Београдски врт од његовог оснивања. Сходно томе, директор се већ 21. марта 1988. године обратио Градском комитету за комуналне, грађевинске и стамбене послове са захтевом за пренос средстава за изградњу објекта за каниде.

Убрзо након вукова набављени су и атрактивни западноафрички мајмуни дијане, два мужјака и женка, а кренуло се и у озбиљнију сарадњу са другим зоолошким вртовима у Југославији и свету. Остварени су контакти и са најудаљенијим земљама. Посредством Министарства иностраних послова Републике Авганистан, у Београдски зоолошки врт је 4. марта 1988. године стигла листа животиња за размену или куповину које је нудио кабулски Зоолошки врт, а већ 7. марта из нашег Врта упућена је љубазна молба амбасади Индије за помоћ и инструкције око евентуалне куповине две младе женке индијског слона.

Као резултат размене животиња са Зоолошким вртом из Љубљане 28. марта 1988. године у Београд су стигли: женка кенгура, пар белих лабудова, пар канадских гуски и један мужјак муфлона.

Писмо из Кабулског зоолошког врта
Листа животиња за размену

А само неколико дана касније из битољског Врта: један црни лешинар, пар балканских дугодлаких коза, мужјак ламе и један фазан.

Све те животиње које су интензивно стизале у Београдски зоолошки врт требало је адекватно и сместити, те директор Бојовић 6. априла 1988. године поново пише Градском комитету за комуналне, грађевинске и стамбене послове, износећи стање и наводећи најугроженије објекте у Зоолошком врту:

„Испод хиподрома се налази пет ограђених простора за смештај јеленске дивљачи чија је ограда потпуно дотрајала. Оштећена поља годинама нису мењана већ само крпљени оштећени делови. Такође, из хигијенских разлога, неопходно је променити подлогу – слој земље који се претвара у блато и представља потенцијални извор заразе.

– Зимско склониште за птице – објекат у коме се налазе и алигатор, змије и нилски коњ, потпуно је дотрајао са неадекватним грејањем, вентилацијом и осветљењем, дотрајалим кавезима за смештај птица, потпуно неодговарајућим и некомфорним тераријумима за смештај змија, необновљеним базеном за алигатора, а базен за нилског коња ни по величини, ни по систему загревања воде није адекватан.

– Базен за фоку – морског лава је попуцао те је немогуће извршити дезинфекцију. Микроорганизми се задржавају у пукотинама базена што изазива кожна обољења код животиње. И зимско склониште за ову животињу је више него дотрајало са неодговарајућим условима.
Поред базена за фоку налази се базен за пингвине који се већ годинама не користи јер пропушта воду и захтева знатнија улагања.

– Кавези у којима се тренутно налазе вукови представљају ругло са дотрајалом оградом, разрушеним бетонским подом и дотрајалим зимским склоништем, те би било неопходно президати их, пресвући бетонску подлогу и променити ограду.

– Зимско склониште *Мини Африка* у коме су смештене зебре, антилопе и ватуси говеда, нема канализацију иако би била неопходна. Потпуно застарели систем грејања у овом објекту штети здрављу људи који ложе и угрожава животиње које су смештене ту. Нема вентилације, довод воде је импровизован, електрична инсталација је потпуно дотрајала.

– Објекат за смештај мајмуна сасвим је дотрајао. Стаклени кров прокишњава, кавези су мали, ограда на кавезима је трула, нема вентилације, осветљење је слабо, а грејање овог објекта је врло лоше иако су мајмуни осетљиви на хладноћу.

– Штала за коње је веома стар објекат који годинама није обнављан. Боксови су мали и дотрајали.

– Простор за смештај козица и зебу говеда је са оштећеном оградом која није мењана, већ само крпљена, и представља право ругло. Неопходно је и овде насути слој земље из хигијенских разлога.

– Простор до козица и зебуа је за паунове и кокошке. Ограђен је жицом која је толико дотрајала да у овај простор могу да се сместе само ове врсте. Наиме, ограда је крпљена и веома ружно изгледа.

– Кавези за звери су у току прошле године ојачавани, али су то и даље неадекватни кавези, мали и са бетонском подлогом, неодговарајући за ове животиње.

– Објекат у коме су смештене жирафе, слон и тапир један је од најстаријих објеката у Врту. Потпуно је неадекватан за смештај ових животиња и није безбедан за храниоце пошто нема ни у једном боксу прегон за животињу. У овом објекту је врло лоше решено загревање, вентилација и осветљење."

ЊЕНО ВЕЛИЧАНСТВО – ЖИВОТИЊА

Суочени са потпуно новим начином рада запослени у Зоолошком врту морали су да науче да је однос према животињама, пре и изнад свега, да су заправо сви у њиховој служби и да све мора да им буде подређено. *Њено величанство – животиња*, био је основни постулат на коме је директор упорно инсистирао од самог доласка. Овакво размишљање убрзо је дало видне резултате. Здравље, кондиција и физички изглед животиња су упечатљиво поправљени, смртност сведена на минимум, а репродукција вишеструко увећана. Но, разумљиво, појединa обољења и повреде повремено су се, ипак, дешавале.
Када је, 15. марта 1988. године, мрки медвед поломио ногу Бојовић се најпре обратио стручњацима са Катедре за хирургију Ветеринарског факултета. Међутим, они су избегавали да дођу, правдајући се презаузетошћу и другим ургентнијим обавезама, баш као и својевремено када их је звао да оперишу кљову слону. Како се радило о отвореном прелому због кога је медвед трпео јаке болове, времена за чекање није било. Без двоумљења, Бојовић је позвао ортопеда, др Љубишу Јовашевића, са Клинике за трауматологију и ортопедију Медицинског факултета у Београду и већ наредног дана, 16. марта, извршена је права хируршка интервенција. Било је то први пут, бар у историји Београдског зоолошког врта, да лекари из хумане медицине оперишу животиње. Иако је тај чин изазвао бурне критике разних „душебрижника“ и лажних моралиста, директор се није обазирао на приче и говоркања, напротив, др Јовашевић је био само први у целој плејади врхунских стручњака, доктора и професора медицине који су лечили и лече животиње у Београдском зоолошком врту.

Први пролећни дани 1988. иницирали су једну вишеструко корисну еколошку акцију. На предлог Зоолошког врта, радници ове институције и припадници Еколошког покрета омладине општине Стари град отпочели су рашчишћавање Доњег града, у жељи да на тај начин дају свој допринос акцији уређења Београда.

Др Љубиша Јовашевић

О својој намери су званичним дописом обавестили и Скупштину града:

„Скупштина града Београда је према својим могућностима увек издвајала новац за уређивање појединих делова града, али очигледно је да новца за овај део Калемегдана никада није било довољно и да га у даљој перспективи неће ни бити како би се и тај део уредио онако како је предвиђено.
У међувремену, нарасле су потребе грађана и све већег броја туриста који би желели да користе и тај простор што нас је и навело на идеју да га, с релативно малим средствима, пристојно уредимо, не угрожавајући при том културно-историјске споменике који се ту налазе.
Намера нам је да на том делу направимо пространи парк са пешачким стазама како је то, уосталом, и предвиђено а да при том ни у чему не мењамо замисао уређења овог простора према Детаљном урбанистичком плану.Тај простор који бисмо, наравно, добили на привремено коришћење, оградили бисмо лаком оградом према Дољоградском булевару, док би са осталих страна био ограђен специјалном живом оградом. Ту би биле слободно пуштене: срне, кошуте, јелени лопатари, ламе, антилопе, паунови, фазани, веверице и друге безопасне животиње и украсне птице. Такође би по том читавом терену засадили ретке врсте атрактивног цвећа и дрвећа.
Уверени смо да би тако преуређен део, данас запуштеног Доњег града, привукао велики број посетилаца и туриста који би у таквом амбијенту могли да се шетају, одмарају и посматрају животиње које се туда слободно крећу. То би за Београд, уверени смо, била својеврсна атракција.
Посетиоцима би, уз све ово, била омогућена и вожња фијакером као и јахање на коњима.
Уколико пак Завод за заштиту споменика културе Београда сматра да би оваквим уређењем Доњег града били угрожени историјски споменици, као на пример Видин капија и Капија Карла VI, као најзначајнији културно-историјски споменици на том простору, спремни смо да их потпуно изолујемо и обезбедимо од било каквог контакта са животињама и публиком, а према инструкцијама Завода за заштиту споменика.
Надамо се да ћете ову нашу идеју брзог и најекономичнијег начина уређења простора Доњег града размотрити и пружити нам подршку како би се на овај начин и Зоолошки врт (поред свега што је до сада урађено) укључио и дао свој допринос акцији уређења Београда.
Сматрамо да би се уређењем простора Доњег града, на начин на који је предложено, постигла вишеструка корист: са једне стране Београд би добио још један оплемењен простор, а с друге стране Зоолошки врт би поред постојећих, увео нове садржаје."

Простор у непосредном суседству Зоолошког врта, од Видин капије до Капије Карла VI, који је пре Другог светског рата заправо и припадао Врту, стајао је годинама запуштен, претворен у праву џунглу у центру града. Потпуно непроходан, зарастао у кисело дрво, коров и разно друго дивље растиње, био је депонија смећа и идеално стециште наркомана, манијака, па чак и убица. Београђани су га у широком луку заобилазили и дању, а поготову ноћу. Чак ни припадници полиције нису могли да се похвале да без нелагоде залазе на тај терен када су, по задатку, одлазили обично да изнесу неки од људских лешева у поодмаклој фази распадања.
Наоружани моторним тестерама, ашовима и крамповима омладинци и радници су акцију започету 9. априла, наставили 16. а онда су одједном, чим је учинак постао видљив, сасвим неочекивано и без икаквог објашњења, стопирани. Челни људи Завода за заштиту споменика културе града, у страху да Зоолошки врт поново не узурпира тај терен, издали су наредбу да се са рашчишћавањем престане. Буквално су отерали добровољце и ангажовали Градско зеленило да доврши већ практично одрађен посао и да цео простор претвори у парковску површину. Међутим, изгледа су се прерачунали у процени осмишљавања садржаја. Иако су уложена енормна средства, парк у Доњем граду никада није заживео, што и не чуди с обзиром на исувише лошу репутацију коју је тај део града годинама имао.
Данас је поново окупљалиште наркомана и припадника разних секти.

Иако спутаван да реализује своје замисли, Вук Бојовић није одустајао од покушаја да максимално иновира Врт. На позив господина Рудолфа Керна, 25. априла 1988. године, отпутовао је најпре у Осијек а одатле, заједно са својим осјечким колегама, у посету зоолошким вртовима у Грацу и Минхену. Са тог студијског путовања вратио се богатији за мноштво идеја, договора о сарадњи и за драгоцено познанство са професором др Хенингом Видзнером, директором једног од најлепших и најуређенијих зоолошких вртова у свету – минхенског.

У само два празнична дана, 1. и 2. маја 1988. године, кроз капије Зоолошког врта прошло је чак 35.000 посетилаца, а оборен је и апсолутни рекорд у историји Врта – 17.000 посетилаца у једном дану!

Публику није привлачио само потпуно нови изглед Врта и обогаћен животињски фонд већ и чињеница да је више од половине животиња сасвим питомо, што је била још једна од тековина новог руководства. Главна атракција за посетиоце била је да посматрају директора Бојовића како ставља руке у чељусти нилском коњу *Ниџи*, силази у кавез одраслог бенгалског тигра *Цезара* и мази га као мече, храни јелена *Маринка* на цуцлу и пружа образ на пољубац *Самију*. У Врт се долазило као у позориште – на представу.

Да љубав према животињама и непосредни контакт са њима не би била привилегија само запослених у Зоолошком врту и волонтера, и осталим заљубљеницима у животиње омогућено је да у њима уживају. У праксу је уведено, што до тада никад пре није био случај, да се младунци дају на кућно чување, разуме се, на одређени временски рок после кога су враћани у Врт. Тако су, одједном, београдским улицама на повоцима почели да шетају: ракуни, тигрови, леопарди...

Рудолф Керн, Звонко Књаз и Вук Бојовић, студијско путовање, Аустрија 1988. година

Хенинг Видзнер и Вук Бојовић

Чинио је Бојовић све да од Зоолошког врта направи неформални „Универзитет живота“, али и да ову институцију претвори у праву наставно-научну базу, на чему је упорно инсистирао од свог доласка, истичући:

Зоо-врт је и огледало града. Прилично смо га унапредили а сада нам је потребна и шира подршка. Међутим, ми не кукамо за новцем већ желимо да наша организација добије наставно-научни карактер и да се овде чак изводи и настава. Постоји одређена сарадња са Ветеринарским факултетом, али је треба проширити, па прижељкујемо чак и амфитеатар са савременим наставним средствима.

Да све не би остало само на жељама и лепим речима, Бојовић је остварио контакте и иницирао састанак са представницима: Републичког комитета за пољопривреду и шумарство, Градског комитета за привреду, Савезног комитета за пољопривреду, Ветеринарског, Пољопривредног и Природно-математичког факултета у Београду, Ветеринарског института у Земуну, Градског ветеринарског центра, Института за биолошка истраживања и Ловачког савеза.
На заједничком састанку, одржаном 31. маја 1988. године у Београдском зоолошком врту, сви учесници су се сложили да је Врт радна организација од посебног значаја, јединствена на подручју уже Србије, те да га треба реорганизовати тако да буде и наставно-научна база драгоцена за студенте ветерине, ПМФ-а, Шумарског и Пољопривредног факултета. Донесени су одговарајући закључци и програм предузимања мера. Подељена су конкретна задужења и договорено је да до 20. јуна текуће године Градски комитет за привреду одреди начине финансирања и уређења простора, да ПМФ, у сарадњи са заинтересованим факултетима, прилагоди наставне програме условима и потребама студената и Зоолошког врта, а да се Ветеринарски факултет и институти посвете здравственој заштити животиња. Читавим послом требало је да координира Републички комитет за пољопривреду и шумарство.

Када је изгледало да је комплетна замисао на самом прагу реализације, у игру су се, нажалост, умешали неки ситносопственички интереси. Извесни људи почели су да уцењују, тражећи приватне противуслуге и цео пројекат је „пао у воду“.

Бојовић се, међутим, није предавао. Идеју о Зоолошком врту као наставно-научној бази оставио је за нека боља времена и за неке боље људе, а наставио је са оним што је могао сам да уради – са унапређењем Врта. У циљу обогаћивања животињског фонда продубио је већ започету сарадњу са зоо-вртовима у Југославији и нарочито са вртовима у свету. Преко немачког *Интернационалног сервиса* успео је да резервише женку шимпанзе за *Самија*, али и женку за нилског коња *Ницу* који је, иако рођен у Врту, годинама водио усамљенички живот а да ниједном директору није пало на памет да му обезбеди друштво.
Набављане су нове животиње, али су и рађане нове. Знатно побољшани услови живота учинили су своје, репродукција је енормно увећана. Само током јуна месеца 1988. године у Зоолошком врту на свет је дошло: шест младунаца муфлона, два јелена, два леопарда, један кенгур, један бизон, један јак и велики број птица.

РУЖИЧАСТО И ЦРНО

Овакав бољитак није могао да остане незапажен. После полугодишњег надметања за престижно признање *Ружичасти гран-при Београда 202*, новинари београдских редакција новинских, радио и телевизијских кућа једногласно су одлучили да ова ласкава титула припадне директору Београдског зоолошког врта. У саопштењу жирија поводом награде, издатом 1. јула 1988. године, наведено је:

„Прво место са највећим бројем бодова и ласкава титула – *Ружичасти гран-при Београда 202,* припала је директору Београдског зоолошког врта Вуку Бојовићу, за сав ентузијазам, устрајност и допринос да тај, некада зверињак, добије ново, лепо и хумано лице, и постане удобно пребивалиште за животиње. А да се труд и често куцање на затворена врата ипак исплатио, показује и реч радио-слушалаца, који су првом човеку Врта такође доделили своје гласове и поверење.“

А да све не би било тако „ружичасто“ побринули су се најпре неки недобронамерни сугрђани, а потом и директорка Завода за заштиту споменика културе Београда, Александра Бановић, са којом је Бојовић све теже могао да нађе заједнички језик.

У размаку од само десетак дана у Београдском зоолошком врту извршене су две тешке крађе. Најпре је нестао змијски цар, а затим, из репродукционог центра, чак 50 птица – аустралијских зебица и папагаја розеколиса. Био је то знатан губитак за Врт који је још увек био поприлично сиромашан и коме је сваки примерак много значио.

Први сукоби и несугласице са руководећим кадром Завода за заштиту споменика Београда отпочели су заправо оног тренутка када је у Врту почело да се ради. Наиме, људима из Завода, а надасве тадашњој директорки Александри Бановић, главној заговорници идеје о исељењу Зоолошког врта са Калемегдана, одговарало је стање агоније у коме се Врт годинама налазио, пошто је водило ка сигурном затварању ове институције. Верујући да ће и Бојовић попут његових претходника бити човек који неће предузимати ништа што би Зоолошки врт покренуло са мртве тачке, у њему нису видели опасност па у самом почетку није било никаквих несугласица у међусобној комуникацији. Напротив, све је функционисало беспрекорно. Међутим, већ са првим радовима кренули су и први проблеми. Шта год да је покушао да направи, Бојовић је наилазио на препреке и забране. Било је више него јасно да постоји чврста намера да буде осујећен у својим напорима.

Идеју о такозваној ревитализацији Калемегдана и комплекса Београдске тврђаве, односно о претварању тог простора у рекреационо-

трговинску зону Београда, пласирала је у јавност крајем осамдесетих година једна група људи, истомишљеника директорке Александре Бановић. Упорни у намери да своју замисао спроведу у дело ишли су чак дотле да за свој скуп изнајме салу у Српској академији наука и уметности, а све да би се стекао утисак да њихове предлоге подржава комплетна интелектуална елита.
За шта су се заправо залагали поборници проширивања Зоолошког врта, кошаркашких клубова *Црвена звезда* и *Партизан* и фудбалских клубова *Полет* и *Дорћол* са Калемегдана и уклањања фабрике *Беко*? За изградњу чаршије, шумадијског села, туристичких агенција, мењачница, угоститељских објеката, коцкарница, ћевабџиница, паркинг простора и других профитабилних садржаја на том терену. Оваково виђење могућности за ревитализацију Калемегдана и Тврђаве изнео је, на поменутом скупу у Српској академији наука и уметности, тадашњи председник Туристичког савеза Београда, Петар Оро, а објавио недељник *НИН* у броју од 29. јануара 1989. године:
„Најпре је потребно начинити нови Детаљни урбанистички план за цео комплекс, јер садашњи, донет 1965. године, тиче се поред културно-историјске, још само рекреативних функција. Ово подразумева измештање целог сообраћаја, електрификацију и увођење комплетне водоводно-канализационе мреже.
Затим, изградњом чаршије или шумадијског села на Доњем граду, добило би се преко 10.000 метара квадратних затвореног простора за мале туристичке агенције, банкарске и мењачке послове, занатске и трговачке радње, сообраћајне услуге и остале врсте мале привреде.
Ако се имају у виду могућности Савског пристаништа, исељавањем *Бека* и Зоолошког врта, изградњом *Калемегданске терасе* и ресторана на води, процењујемо да би се добило 31.000 метара квадратних затвореног простора за потребе хотелијерства, трговине, туризма и мале привреде. А читав комплекс би се претворио у рекреациону зону каква Београду и треба.“

Против оваквог плана ревитализације Калемегдана оштро су се побунили како корисници садржаја предвиђених за исељавање, тако и већинска јавност.
Вечерње новости 6. јула 1988. године, у тексту под насловом *Ко је Вуку – вук,* пишу:

„Александра Бановић предлаже да Зоолошки врт буде на Авали. Предлог Вука Бојовића да животиње буду слободне у Доњем граду, одбијен у Заводу. Аутомобили јесу за Калемегдан, а животиње нису.
Александра Бановић тврди да животиње Зоолошког врта одлично пристају уз експонате будућег етно-парка на Авали. Ако директорка Завода за заштиту споменика културе хоће да исели Зоо-врт са Калемегдана, чак и по цену да слонове и лавове прогласи делом српске сеоске окућнице, онда она мора да има велики разлог за ову бесмислицу. На сву срећу, о исељавању Врта са места где је већ 52. годину одлучиће Скупштина града.
Ових дана је агитација Александре Бановић за премештање Зоо-врта појачана због поновне понуде Вука Бојовића, директора Врта, да за животиње уреде четири хектара Доњег града између Видин капије и Капије Карла VI.
Део Доњег града је пре последњег рата припадао Врту – доказ је капија између кавеза леопарда и медведа. Александра Бановић ово пориче. Највећи њен аргумент против питомих животиња у Доњем граду гласи да је тај простор *за људе, а не за животиње*. Позива се и на Оперативни план уређења града за ову годину, који, како каже, предвиђа трајно уређење од Видин капије до Капије Карла VI. (Узгред буди речено, у Оперативном плану за уређење града, нигде се не помиње део око Видин капије) Најављује: продавнице, галерије, клупе, место где би екскурзије могле да се одморе после разгледања Калемегдана. Каже да је остваривање овог плана у току, а као доказ наводи покошену траву и припреме за изградњу паркинга за туристичке аутобусе код Видин капије. (Интересантно да је Завод од мале суме коју добија за своје активности одвојио новац за паркинг иако је цела Тврђава у распадању) Али, ко зна, можда ће Завод уредити и Доњи град само да заустави животиње. Јер, циљ им је да их сасвим избаце одатле, негде на Авалу или Липовицу. Како то непрестано понавља директорка, *за зверињак нема места на Калемегдану*. Под *зверињаком* подразумева Зоолошки врт. Аутомобиле, оне којима се њене колеге и она свакодневно возикају Калемегданом, не помиње.
Вук Бојовић је нудио Заводу позлаћене кочије и коње за све који их посећују. Александра Бановић је одбила. Јесу ли и коњи – звери?“

Оваквих и сличних текстова било је у свим новинама, али негодовање јавности није спречило људе из Завода у намери да своју идеју спроведу у дело.
У Врт су 14. октобра 1988. године, по налогу Александре Бановић, дошле екипе радника грађевинске РО *Нови колектив*, са тешком механизацијом и почеле прекопавање и уништавање свега постојећег под паролом изградње водоводне мреже на Калемегдану. Узалуд се директор Бојовић жестоко супротстављао и тврдио да Зоолошком врту није потребан ни нови водовод, ни канализација, да су та два сегмента управо и једино што функционише од целокупне инфраструктуре. Ништа није вредело. Све нове, тек асфалтиране стазе су разоране, ивичњаци изломљени, зелене површине уништене, земља разбацана на све стране. Врт је деловао као да је на њега пала бомба. А када су бушилицама и ровокопачима допрли до старих водоводних цеви испоставило се да су, као што је Бојовић и тврдио, у сасвим добром стању, очуване, задовољавајућег проточног капацитета и да су могле да трају још десетинама година. Затечени незгодном ситуацијом у којој су се нашли, схвативши да постојећи водовод заиста није требало мењати, немајући куд, прибегли су дуплој водоводној мрежи. Оставили су стари водовод, а паралелно уградили и нови који, узгред речено, Зоолошки врт ни до данашњег дана не користи.

Колико је овај подухват био ствар самовоље и хира најбоље говори допис руководиоца Првог реона погона водоводне мреже Београд I, упућен 15. марта 1990. године шефу Погона, директору и стручном савету. У допису је наведен низ примедби на неизвршене и недовршене послове при изградњи нове водоводне мреже на Калемегдану, указано је на њене бројне слабе стране и недостатке и скренута пажња на потенцијалну опасност:

„Ако је изградњом овакве водоводне мреже био циљ да се сруши Калемегданска тврђава, што ни Аустроугарима, помоћу мерзера, није пошло за руком, мислим да је направљен прави потез“ – каже се у поменутом допису.

КАНАЛИЗАЦИОНА МРЕЖА

Радници су отишли, а Врт је остао раскопан и уништен. Све је опет требало урадити из почетка: ивичњаке, асфалт, зелене површине... Трошак је био велики, непланиран и непотребан. И тек што је стање враћено у првобитно, Завод за заштиту споменика културе града Београда, као координатор радова изградње нове водоводне и канализационе мреже на Београдској тврђави, сазвао је 16. новембра 1988. године састанак у Зоолошком врту, са свим структурама заинтересованим за реализацију овог посла, на коме је саопштено да је наредни корак постављање примарне канализационе мреже за потребе ексклузивног ресторана површине 1.000 метара квадратних отвореног и 1.500 затвореног простора, који је планиран на терену Калемегданске терасе. Канализацију је, како је речено на састанку, требало спровести само кроз Зоолошки врт до Калемегданске терасе. На ову одлуку директор Бојовић је одреаговао изричитом забраном, од које није одустао ни на низу наредних састанака који су уследили у просторијама Завода за заштиту споменика културе и Зоолошког врта, али коју је аргументовао доказима на лицу места и оним прикупљеним од стручњака, да Зоолошки врт поседује канализацију која без проблема функционише више од 50 година и да му није потребна нова, односно да постојећа може да задовољи потребе не само Врта и новог ресторана већ и далеко већих потрошача. Када су се представници Града, надзорног органа и извођача радова уверили да канализационе цеви промера ø 150 заиста

NOVI KOLEKTIV

Допис Новог колектива

постоје, да су потпуно неоштећене, урађене од најквалитетније италијанске керамике и да могу да поднесу неупоредиво веће оптерећење од планираног, нису знали шта да кажу. Да њихова намера безразложног уништавања Зоолошког врта не би постала видна и очигледна, Завод за заштиту споменика културе града Београда је брже боље урадио нови пројекат будућег ресторана, сада на површини од 6.576,60 метара квадратних затвореног и 878,31 отвореног простора за који је, према њиховој тврдњи, требало поставити канализационе цеви промера ø 300, али при свему томе не наводећи ниједан плански акт којим је зацртана намена толиког простора за угоститељство.

Да би доказао апсурдност целе приче, директор Бојовић се информисао и дошао до података да две велике банкет-сале, три мале банкет-сале и четири ресторана са кухињама, хладњачама и осталим помоћним просторијама хотела *Интерконтинентал* у Београду заузимају површину од око 4.000 метара квадратних, да хотел *Москва* са свим собама, ресторанима, кухињама, поткровљем, подрумом и осталим помоћним просторијама, укључујући и летње баште, заузима површину од 5.829 метара квадратних, а да београдски хотел *Парк* са свим собама, ресторанима, кухињама, магацинским и осталим помоћним просторијама има 4.320 квадрата.

Како је Бојовић остао истрајан у својим тврдњама и доследан у одлуци да не дозволи још једно разарање Врта, није давао приступ извођачима радова, те су уследила бројна писма притужби и оптужби на његов рачун, на релацији *Нови колектив* – Београдски водовод и канализација, Београдски водовод и канализација – Завод за заштиту споменика културе града Београда, Завод за заштиту споменика културе града Београда – Секретаријат за урбанизам, комунално-стамбене и имовинско-правне послове.

У допису који је грађевинска РО *Нови колектив*, 21. новембра 1988. године, упутила Надзорној служби РО Београдски водовод и канализација, наводи се следеће:

„На састанку у Заводу за заштиту споменика културе града Београда (који је координатор радова) одржаном дана 14. септембра 1988. године поводом достављања динамичког плана извођача радова за водоводну и канализациону мрежу за Београдску тврђаву (број записника 2237 од 16. 9.1988. године), усвојен је предложени динамички план од свих присутних чланова и сходно њему, извођач је био дужан да одмах отпочне са радовима у Зоо. Међутим, водоводна мрежа са ископом и полагањем цеви почела је са 15 дана закашњења (грађевински дневник од 14.10.1988. године) јер није омогућен улаз у Зоо извођачу радова услед закашњења са регулисањем имовинско-правних односа.

Већ тада (грађевински дневник од 18.10.1988. године) дат је налог за заустављање ископа канализационе мреже због препројектовања примарне, односно секундарне мреже.

Дана 16. новембра 1988. године у Зоо је одржан састанак са свим структурама заинтересованим у реализацији овог посла (записник вођен као и грађевински дневник од 16.11.1988.)

Из записника је видљиво да директор Зоо није дозволио ископ на канализационој мрежи.

Овим дописом извођач радова обавештава надзорног органа, с обзиром на горе изнете чињенице, да динамички план (усвојен 14.9.1988. године) није више реалан и одржив и да у случају добијања налога од стране надзорног органа за почетак радова на канализационој мрежи, потребно је да се изгради и усагласи нов динамички план радова у зависности од новонасталих временских услова."

Ипак, те јесени у Београдском зоолошком врту дешавале су се и лепше ствари. Обогаћен је животињски фонд: деца из Аустралије, учесници манифестације *Радост Европе*, донела су на поклон београдским малишанима и Зоолошком врту пет сивих кенгура.

Половином октобра из Немачке је набављен пар шимпанза, женка и мужјак, *Лола* и *Фриц*, а са њима су, истим транспортом, дошла и четири црна вука. Али, свакако најинтересан-

Допис Београдског водовода и канализације Заводу за заштиту споменика културе града Београда

Нилски коњи Берта и Ница

Амерички ракуни Бони и Клајд

тних животиња стигла је 18. новембра 1988. из Карлових Двора у Чехословачкој. Била је то дуго прижељкивана женка нилског коња, због својих позамашних габарита названа *Берта*. После 18 година самовања, мужјак *Ница* је тако добио друштво а ускоро и целу породицу пошто је стицај срећних околности хтео да *Берта* у Београд дође већ бременита.

Крајем новембра 1988. године, директора Бојовића пут је одвео чак у далеку Америку, а повод је био успостављање сарадње и братимљење са зоолошким вртом у Лос Анђелесу, у оквиру акције *Love YU kids*, која је вођена у САД у циљу помоћи деци Југославије без родитељског старања.
Из Лос Анђелеса Бојовић се вратио богатији за низ идеја које је касније применио у пракси, за познанство са тамошњим директором, доктором Вореном Томасом и за пар америчких ракуна, популарно именованих *Бони* и *Клајд*, које Београдски зоолошки врт до тада није имао.

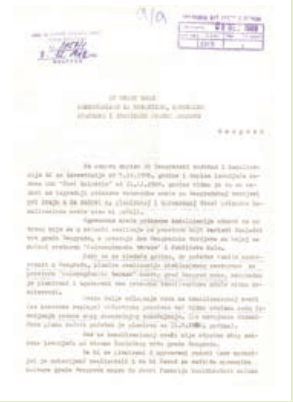
По повратку у Београд поново су га сачекали стари проблеми и сукоби на тему канализације. С обзиром да није одступао од забране прекопавања Врта, руководилац РЈ за инвестиције Београдског водовода и канализације се 5. децембра 1988. дописом број 16808 обратио Заводу за заштиту споменика културе града Београда:

„Као што вам је познато, радови на полагању водоводне мреже на Калемегданској тврђави углавном су завршени.
Преостаје да сеураде поједини чворови, шахтови и да се изврши повезивање мреже на постојећу мрежу.
Канализациона мрежа предвиђена је да се уради само кроз Зоолошки врт до Калемегданске терасе.
Након низа одржаних састанака у просторијама Завода и просторијама Зоолошког врта, Извођач није уведен у посао на изградњи канализације због изричите забране од стране Зоолошког врта.
Молимо вас да као координатор радова предузмете мере како би Извођача радова увели у посао на изградњи канализације.
Напомињемо да даље одлагање радова доводи Извођача у врло неповољан положај с обзиром на очекиване временске услове (зимски период) као и да свако даље одлагање радова знатно поскупљује радове због дејства клизне скале.
Молимо вас да организујете састанак на нивоу директора и представника Града како би се превазишао овај проблем.“

Допис Завода за заштиту споменика културе града Београда Секретаријату за урбанизам СО Стари град

Након што је примила овај допис, директорка Завода за заштиту споменика културе града Београда Александра Бановић се 7. децембра 1988. писмом под бројем 2827/1 обратила Секретаријату за урбанизам, комунално-стамбене и имовинско-правне послове СО Стари град:

„На основу дописа РО Београдски водовод и канализација, РЈ за инвестиције, од 5.12.1988. године и дописа извођача радова ГРО *Нови колектив* од 21.11.1988. године, видно је да су радови на изградњи примарне водоводне мреже на Београдској тврђави при крају, а да радови на планираној и уговореној траси примарне канализационе мреже нису ни почели.
Уговорена мрежа примарне канализације односи се на трасу која се у целости реализује на простору који користи Зоолошки врт града Београда, а повезује део Београдске тврђаве на којој се налази ресторан *Калемегданска тераса* и Јакшићева кула.
Како се за следећу годину, до почетка Самита несврстаних у Београду, планира реализација ексклузивног ресторана на простору Калемегданске терасе, каквог град Београд нема, неопходно је планирани и уговорени део примарне канализационе мреже хитно реализовати.
Свако даље одлагање рада на канализационој мрежи (уз наведене разлоге) вишеструко

повећава већ битно увећану цену извођења радова због досадашњег закашњења. (По усвојеном динамичком плану радова почетак је планиран за 15.9.1988. године).
Рад на канализационој мрежи није отпочео због забране Извођачу од стране Зоолошког врта града Београда.
Да би се планирани и уговорени радови (сав материјал је набављен) реализовали и да би Завод за заштиту споменика културе града Београда могао да обави функцију координатора, молимо надлежни Комитет да извођачу радова, РО *Нови колектив*, омогући право службености пролаза."

Сам крај 1988. године обележиле су активности Зоолошког врта на плану едукативних и културно-забавних дешавања: 20. децембра већ традиционална манифестација *Зоо радости* и једанаест дана касније учешће у реализацији првог великог новогодишњег славља на улицама Београда, касније названог *Улица отвореног срца*.

892. животиње, 159 врста и 560.666 посетилаца, бројчани је биланс којим је Београдски зоолошки врт могао да се похвали на крају календарске 1988. године

ПОСЕТА ГРАДОНАЧЕЛНИКА

На почетку 1989. године десио се веома значајан догађај за Београдски зоолошки врт. Први пут после Другог светског рата, у посету овом колективу дошао је градоначелник Београда. Александар Бакочевић. Тадашњи председник Скупштине града, у пратњи представника СО Стари град, директорке Завода за заштиту споменика културе града Београда са сарадницима, у друштву домаћина, обишао је у уторак 7. фебруара 1989. године, комплетан Врт, након чега је са присутнима одржао краћи састанак, а потом се обратио бројним новинарима:

„Вук је унео нови дух и за ово кратко време Зоо-врт је постао знатно уређенији, обогаћен и Београд може с њим да се поноси“ – забележила је *Политика* у броју од 8. фебруара градоначелникове речи. „После свега што је урађено поставља се питање – шта даље учинити? Ваља размотрити све предлоге о будућем развоју Зоо-врта. Да он треба да буде велики и изузетан, по узору на светске вртове који су уједно и велика туристичка и забавна стецишта, нема сумње. Предлог да се животиње иселе у шуме изван града, по свему што је речено, није прихватљив. У последње време увелико се размишља о пресељењу Зоолошког врта на Ратно острво с тим што би један део животиња, за које постоје услови, остао на Калемегдану.“
Пошто је констатовано да Београд као престоница мора да има Врт какав му доликује и да у Граду постоји пуна подршка за његово даље обогаћивање и проширење, на поменутом састанку је изричито речено да се у скорој будућности мора решити проблем простора и доградње Зоолошког врта као и да на његовом одржавању морају да сарађују и Завод за заштиту споменика и Градско зеленило. Користећи присуство представника Завода за заштиту споменика културе града, градоначелник је наложио да се хитно ураде пројекти за надзиђивање постојећих пословних просторија и изградњу купатила за раднике, а такође је

Градоначелник Александар Бакочевић и Вук Бојовић

Обилазак Врта

Састанак у просторијама Зоолошког врта

нагласио и да постављање водовода, канализације и проширење електричне мреже не могу да прођу без уважавања потреба Зоо-врта.

Међутим, није прошло ни недељу дана од градоначелникове посете, а притисци и претње због постављања канализације су настављени. Ишло се чак дотле да је Зоолошки врт оквалификован као кочничар градског Програма и прогреса, те су ангажовани управни органи за доношење решења којим је директору Бојовићу под претњом принудног извршења, наложено да омогући извођење радова, што је он, на крају и учинио, али одбијајући да потпише један документ о сагласности јер је и даље остао при свом ставу да се ради о потпуно погрешној инвестицији и самовољи појединаца.
Због свега што се дешавало, због поновног уништавања Врта, први пут чврсто решен да поднесе оставку, Бојовић се 17. фебруара 1989. године писмено обратио лично градоначелнику Александру Бакочевићу:

„Поштовани друже председниче,
Обраћам Вам се са молбом да заштитите овај град од погрешних људи којима су поверена друштвена средства да са њима располажу.
У штампи, на свим седницама (којих је одржано много и много времена је томе посвећено, све градске структуре биле су укључене) пред делегатима се тврдило да ресторан *Калемегданска тераса* нема канализацију и да је то предуслов да се изврши реконструкција овог објекта и да он оживи и постане елитни ресторан. Примера ради, навођено је да богати бизнисмени који су иначе заинтересовани да уложе средства у обнову ресторана, управо одустају од овога јер *Калемегданска тераса* нема канализацију.
Израда примарне канализационе мреже на овом делу Београдске тврђаве ушла је у Програм уређења града, одобрена су знатна средства, месецима се пројектовало, цели тимови стручњака су радили на овом послу. На крају су позвани и наши представници који су покушали да објасне да канализација постоји и да функционише, али ова чињеница није допрла ни до једног учесника безбројних састанака, па смо приморани да се Вама обратимо.

У покушају да објаснимо да је занемарена чињеница да канализација постоји на *Калемегданској тераси*, те да не постоји оправдање за овако скупу инвестицију која ће Зоолошком врту нанети огромну штету јер ће извођењем радова бити разрушени новоизграђени објекти и објекти који су реконструисани пре годину дана, разрушене стазе и уништене зелене површине, нанета је и велика штета нашем угледу јер смо оквалификовани као кочничари градског Програма и прогреса, те су и ангажовани управни органи за доношење решења којим нам је наложено да омогућимо извођење радова под претњом принудног извршења.
Да би демантовали гласине о Зоолошком врту као кочничару спровођења градског Програма омогућили смо извођачима да раде, али ниједан документ о нашој сагласности нећемо потписати, јер смо убеђени да се ради о потпуно погрешној инвестицији, бар у делу који се односи на примарну канализациону мрежу *Калемегданске терасе*.
Просто је несхватљиво да је ангажован импозантан тим стручњака на пројектовању, добијању сагласности, извођењу радова, а да при том не знају за постојање канализације на *Калемегданској тераси* која функционише без проблема.
Дана 16. фебруара 1989. одвео сам представника Завода за заштиту споменика културе града Београда, представника надзорног органа за извођење радова и представника извођача радова на лице места, који су са запрепашћењем констатовали чињеницу да *Калемегданска тераса* заиста има канализацију која кроз пет-шест шахтова пролази кроз Зоолошки врт и која за последњих 20-30 година функционише без већих проблема о чему сведоче и изјаве радника Зоолошког врта који толико година одржавају постојећу канализацију. Промер цеви је ø 150 што је, како смо од стручњака

обавештени, сасвим довољно за нормално функционисање и много већег објекта него што је *Калемегданска тераса*.
Због свега овог сматрам да сам обавезан да Вас обавестим, те Вас молим да Ваш углед и углед људи које веома уважавамо, не би дошао у питање, предлажем да образујете непристрасан тим стручњака који ће утврдити да ли *Калемегданска тераса* има или нема канализацију, како постојећа канализација функционише и да ли је неопходна оваква инвестиција имајући у виду чињеницу да ће извођењем радова бити нанета огромна штета новоизграђеним и реконструисаним објектима, а да при том само један објекат Зоолошког врта може да се прикључи на новоизграђену примарну канализациону мрежу."

Уложио је градоначелник Бакочевић сву своју дипломатску вештину да убеди Бојовића да не подноси оставку. План трасирања канализације кроз Врт одмах је препројектован и знатно измењен у односу на првобитни. Избегнуто је рушење више објеката, како је најпре било планирано, а градоначелник је обећао да ће по завршетку радова све бити враћено у стање какво је затечено.

Писмо директора Бојовића градоначелнику Бакочевићу

Срушени објекти:
стара мајмунара и штала

ПРВИ ВЕЋИ ОБЈЕКАТ

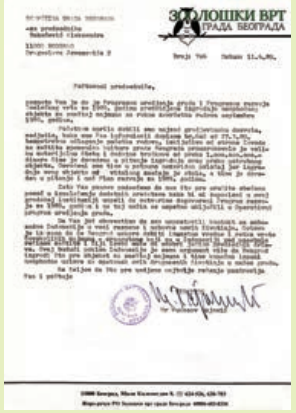
Крај фебруара 1989. године био је веома значајан за Београдски зоолошки врт јер је 24. у месецу почело рушење старе мајмунаре, амбуланте и штале, што је представљао велику прекретницу у животу ове институције. Наиме, кренуло се са уклањањем дотрајалих објеката, односно са изградњом нових, савремених какви и доликују једном престоничком Зоолошком врту XX века.

Целом послу приступило се врло студиозно, темељно и педантно. Водило се рачуна да ниједан и најситнији детаљ не буде прескочен. *Инвести-биро* је урадио главни архитектонско-грађевински пројекат објекта за смештај мајмуна. При изради пројекта вршена су геотехничка истраживања терена са сондирањем тла на локацији будућег објекта. Направљена је организациона шема градилишта са привременим објектима неопходним за извођење радова. Прибављене су све потребне потврде и сагласности: потврда о извршеној техничкој контроли инвестиционо-техничке документације главног пројекта, потврда да је техничка документација урађена у складу са ДУП-ом, сагласност Санитарног инспектората да је техничка документација у складу са санитарним прописима и санитарно-техничким нормативима, сагласност Градског СУП-а о усклађености техничке документације са противпожарним условима, сагласност Електродистрибуције да је техничка документација урађена у складу са датим електроенергетским условима, сагласност Београдских електрана, сагласност КРО Градска чистоћа, сагласност РО Београдски водовод и канализација на техничку документацију инсталације водовода и канализације, као и сагласности Завода за заштиту споменика културе града Београда на привремене услове за уређење простора Зоолошког врта и на главни пројекат објекта за смештај мајмуна.
Захтев за издавање сагласности за извођење радова на објекту за смештај мајмуна упућен је

и Заједници завода за заштиту споменика културе СР Србије, 18. марта 1989. године, јер је без њихове сагласности било немогуће добити грађевинску дозволу. Након овог захтева у Зоолошки врт је стигло обавештење од Заједнице завода да ће преглед документације и локације на којој објекат треба да се гради, извршити стручна комисија Републичког завода за заштиту споменика културе пошто Заједница завода нема довољан број извршилаца за обављање тог посла.
Комисија је дана 21. марта 1989. године извршила увид у постојећу документацију и увид на лицу места, те је сачинила извештај у коме је јасно стајало да је документација комплетна и да не постоји ниједан разлог да се не добије сагласност од стране Заједнице завода. То је недвосмислено потврђено и дописом Комисије упућеном Републичком комитету за урбанизам. Међутим, из потпуно несхватљивих разлога, без икаквог објашњења, Заједница завода није дала сагласност, а Завод за заштиту споменика културе града Београда је донео решење о обустави свих радова у Зоолошком врту.
Узалуд су били сви разговори, преписке, убеђивања и упозорења да сваки дан одлагања радова само топи новац, ништа није вредело. Немајући куд, Вук Бојовић се на крају обратио директно тадашњем председнику Владе Републике Србије, Десимиру Јефтићу. Јефтић је одмах одреаговао и Републички комитет за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и заштиту човекове средине је 28. марта 1989. године издао решење – грађевинску дозволу за извођење радова на објекту мајмунара у Зоолошком врту у Београду. Пред овим решењем Александра Бановић и људи из Завода за заштиту споменика културе остали су немоћни. Радови су настављени, али због пролонгирања и знатно поскупљени, па се Бојовић 11. априла 1989. године писмом обратио градоначелнику Бакочевићу.

Допис Заједници завода за заштиту
споменика културе СР Србије

ЗООЛОШКИ ВРТ ГРАДА БЕОГРАДА

Писмо директора Бојовића градоначелнику

„Поштовани председниче,
Познато Вам је да је Програмом уређења града и Програмом развоја Зоолошког врта за 1989. годину предвиђена изградња неопходног објекта за смештај мајмуна са роком завршетка радова септембра 1989. године.
Почетком априла добили смо најзад грађевинску дозволу, међутим, како смо Вас информисали дописом бр. 602 од 27.3.1989, беспотребно одлагање почетка радова, искључиво од стране Завода за заштиту споменика културе града Београда, проузроковало је велику материјалну штету и додатне трошкове од преко 1.000.000.000. динара чиме је доведена у питање изградња овог преко потребног објекта. Доведени смо тиме у потпуно незавидан положај јер је изградња овог објекта од виталног значаја стала, а тиме је доведен у питање и наш План развоја за 1989. годину.
Зато Вас поново подсећамо да нам што пре пружите обећану помоћ у изналажењу додатних средстава како бисмо ми запослени у овој градској институцији успели да остваримо договорени Програм развоја за 1989. годину и на тај начин се успешно укључили у Оперативни програм уређења града."

Одреаговао је градоначелник, али и бројни спонзори, разна београдска предузећа и приватници, нарочито занатлије, тако да је изградња настављена.

КУЋА ЗА МАЈМУНЕ

Први изведени од четири предвиђена већа објекта у Зоо-врту изграђен је на месту старог објекта за мајмуне и штале за поније. Својом диспозицијом задржао је место наведена два објекта тако што је добио проширење према економском дворишту. Простире се на 1.000 квадратних метара и представља један од најсавременијих објеката ове врсте у свету.

Функционално, објекат је подељен у пет паралелних целина: линију летњих кавеза за мајмуне, линију зимских кавеза, простор за храниоце и приступ стручног особља мајмунима, простор за посетиоце и сервисни део (кухиња, амбуланта и друге помоћне просторије). Изван објекта налази се степениште-амфитеатар који прати облик самог кавеза за мајмуне.

Основни пројектантски задатак био је да, релативно велики објекат 40 x 24 метара, буде уклопљен у микрорељеф Београдске тврђаве и Зоолошког врта, тако да не наруши дотадашњи амбијент и постојеће визуре.

Архитектонски концепт базира се на две основне премисе: комбинацији и игри чистих облика (коцка, кубус, пирамида, купа) и прецизној употреби материјала (силикатна опека, малтерисани зид, лим).

Овим елементима остварено је више значења: меморија на претходно егзистирајуће објекте (за оне којима је стари Врт у сећању), просторни и пластични склад једног великог волумена и облици и знакови који провоцирају машту, нарочито дечју. Све елементе требало је укомпоновати у јединствен естетски доживљај лепог и препознатљивог.

Начином на који су коришћени материјали потенцирани су облици и њихов спој. Основне масе два кубуса, један од опеке, други малтерисан, урађени су тако што на сваком има елемената оног другог. На тај начин потенцирана је самосталност сваке масе, али и њихово јединство у савршено сложен облик.

Унутрашњост дела објекта, за публику, изведена је у тамним тоновим тако да стаклене површине иза којих продире зенитално светло, кроз лантерне на крову, светле у полумраку и омогућавају да се са много природног светла гледају простори у којима су мајмуни.

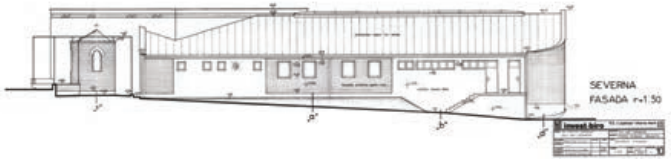
Аутор пројекта нове куће за мајмуне је архитекта Игор Марић, а извођач радова ГРО *Трудбеник* из Београда.

Мајмунара је свечано отворена 21. новембра 1989. године у присуству градоначелника Александра Бакочевића, директора љубљанског, загребачког, сарајевског, суботичког и осјечког зоолошког врта и других бројних званица.

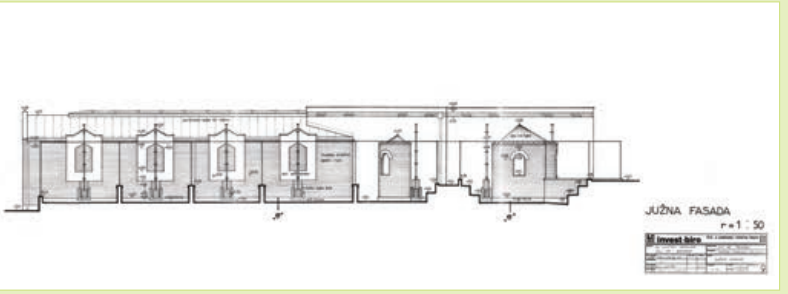
Симболично пресецајући врпцу приликом отварања новог објекта за мајмуне, градоначелник Бакочевић је нагласио да град који нема прави Зоо-врт и није добар град и рекао да је на Београђанима велика обавеза да учине све да животиње достојанствено живе, наговештавајући тиме даље просторно уређење Врта. Док је домаћин Бојовић у крађем говору истакао да отварањем куће за мајмуне почиње ново доба за ову посебно вредну васпитно-образовну установу чије су амбиције изузетно велике, напомињући да објекат није завршен у предвиђено време искључиво због неких „мрачних сила" које се свим снагама труде да Београд не добије Зоолошки врт какав заслужује.

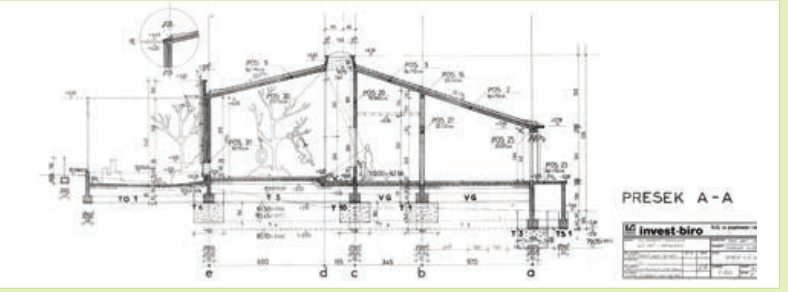

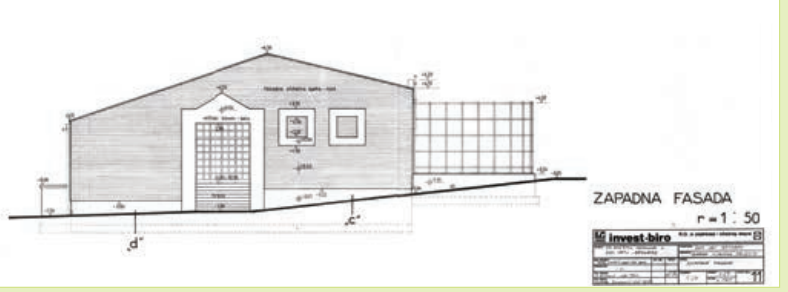

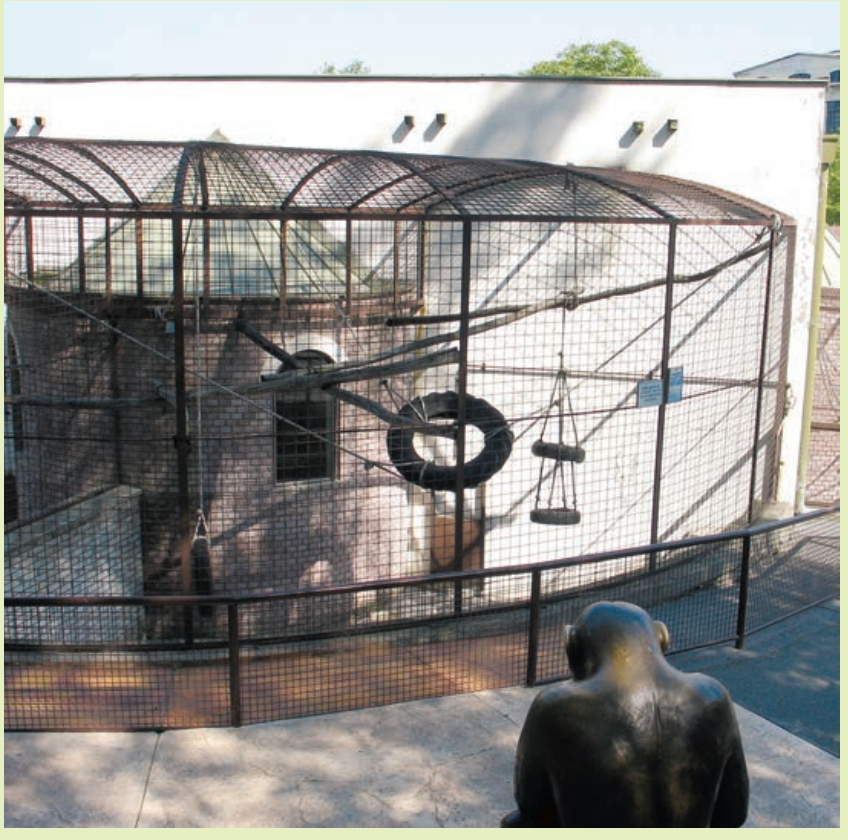
Изглед старе мајмунаре

Нацрти нове куће за мајмуне

Нови објекаш за мајмуне

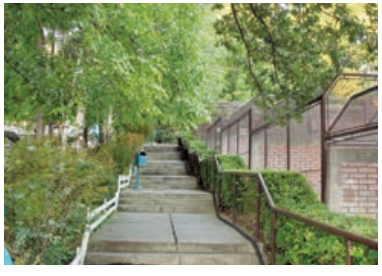

Пролеће 1989. године обележили су радови на изградњи нових и реконструкцији старих објеката у Зоолошком врту. Завршена је сенара, изграђени су нови кавези за вукове и лисице, потпорни зид и прилазне стазе које воде до њих, президане су кућице и реконструисана ограда – кавези који се налазе дуж зида Дољоградског булевара, извршена је комплетна реконструкција зимског склоништа за зебре, антилопе и ватусе, изграђено је зимско склониште за камиле, изграђена кућица и волијера за птице (код *Самијевог* кавеза), направљена ограда код објекта за нилске коње, изграђен киоск-кафић изнад простора са зебрама и направљен споменик керуши *Габи* који је свечано откривен 27. априла.
Много је урађено и на озелењавању Врта, као и на спровођењу нових водотокова, поточића, водоскока и малих фонтана.

Напори су уложени и у осмишљавање садржаја Врта, па је поред отварања кафе ресторана учињено све да и хиподром у потпуности заживи – омогућена је вожња фијакером и јахање. У част педесеттрогодишњице оснивања Зоолошког врта израђен је нови пропагандни материјал: постери, беџеви, разгледнице, блокови, фигуре животиња...

Велика волијера

Кавези за вукове

Кафе ресторан

Набављане су и нове животиње. Купљене су: еланд антилопе, јагуари, кинески леопарди, какадуи, аустралијски папагаји, шимпанзе, орангутани, емуи...
У обогаћивању животињског фонда посебно место заузимају поклони који су представљали признање ентузијазму и пожртвованости целог колектива у њиховим напорима да Београдском зоолошком врту поврате стари сјај и углед. Највећи италијански циркус *Моира Орфеи* даривао је Врт са четири изузетна примерка сибирског тигра. У име Француског културног центра, на пригодној свечаности одржаној поводом прославе двестагодишњице француске револуције, 14. јула 1989. господин Бруно Лоајан, директор ФКЦ-а, поклонио је Бео зоо-врту пар лемур-ката, прилично ретких и егзотичних полумајмуна, и пар зморака, а 7. септембра у Зоолошки врт је стигао свакако најатрактивнији поклон. По завршетку Деветог самита несврстаних земаља који се одржавао у Београду, председник Либијске Џамахирије, пуковник Моамер ел Гадафи подарио је Врту шест камила које је довео са собом из Либије јер се хранио типично бедуински, пијући камиље млеко. О необичном каравану, који је тога дана прошао београдским улицама и изазвао одушевљење грађана, писале су све новине.

Сибирски тигрови, поклон циркуса Орфеи

Лемури, поклон ФКЦ-а

Камиле, поклон председника Гадафија

Политика у броју од 8. септембра 1989. године, у тексту *Стигао Гадафијев поклон*, наводи: „Београдски зоолошки врт од јуче има шест нових становника. Уз праву помпу, у пратњи кола полиције, стигао је поклон либијског вође Моамера ел Гадафија вредан, како се процењује, више од 30 хиљада марака. Реч је о шест једногрбих камила дромедари, три женке и три младунчета, које су јуче имале вероватно најзанимљивије и најузбудљивије путешествије у животу. Од дворишта резиденције у Толстојевој улици, у коме је био смештен Гадафијев шатор, преко центра града, пропраћени одушевљењем, узвицима и аплаузима пролазника, на посебном камиону, до места сталног боравка на Калемегдану, стигли су дојучерашњи житељи пустиње.

Сви запослени у Зоо-врту, на челу са главнокомандујућим Вуком Бојовићем уз, како кажу, велику помоћ бригаде Градског СУП-а, водили су осмочасовну борбу са новим љубимцима, уверивши се и у њихову незгодну нарав. Било је наговарања, рвања, помогли су и дебели конопци којима су их везивали, дизалица за спуштање у кавез, али и бодрење малишана који су јуче успели да наговоре своје родитеље да их доведу како би поздравили нове житеље Зоо-врта.“

У току 1989. године много је урађено и на унапређењу већ успостављене сарадње са другим зоолошким вртовима како у земљи тако и у иностранству. Ни најудаљенији вртови више нису били недоступни, о чему сведочи архивирана преписка са директорима зоолошких вртова у Индонезији, на Куби, Шведској, Холандији...

Овако видан и значајан напредак једне институције није могао да остане незапажен, тим пре што је Београдски зоолошки врт, искоренивши своју вишегодишњу негативну репутацију и лош имиџ, полако почео да постаје културно место града.

Допис Великог бироа Либијске Џамахирије

Политика, 8. септембар 1989.

ЈУЧЕ У ЗООЛОШКОМ ВРТУ

Стигао Гадафијев поклон

Шест једногрбих камила, које је либијски вођа подарио Зоо-врту, изазвало велику пажњу Београђана

Београдски зоолошки врт од јуче има шест нових становника. Уз праву помпу, у пратњи кола полиције, стигао је поклон либијског вође Моамера ел Гадафија, процењује, више од 30 хиљада марака. Реч је о шест једногрбих камила „дромедара", три женке и три младунчета, које су јуче имале вероватно најзанимљивије и најузбудљивије путешествије у животу. Од дворишта резиденције у коме је био смештен ш

Нови становници Зоо-врта добро су се снашли у новој средини (Снимио Д. Филиповић)

Гадафијев шатор, преко центра гра... пропраћени одушевљењем, узвицима и аплаузима пролазника, на посебном камиону до места сталног боравка на Калемегдану стигли су дојучерашњи житељи пустиње.

Сви запослени у Зоо-врту на челу са главнокомандујућим Вуком Бојовићем уз, како кажу, велику помоћ бригаде Градског СУП-а водили су осмочасовну „борбу" са новим љубимцима, уверивши се и у њихову незгодну нарав. Било је наговарања, рвања, помогли су и дебели конопци којима су их везивали, дизалица за спуштање у кавез, али и бодрење малишана који су јуче успели да наговоре своје родитеље да их доведу како би поздравили нове житеље Зоо-врта.

А камиле, иако пристаљене у њихов средином, изгледа су на правом месту. Према суседи су их жирафе „Жира" и „Афрона", зебре „Лола" и „Тина", „Пољопривредни" кућни...

...смештени великом шатору „Тина" и што је најважније најближи својим дворишту кавезима „Серафим". Како нове станаре зоо врта звали, познају се сви Београђани да што пре путе одлете на исток и дају своје предлоге.

Иначе, научници сматрају да ће ова... дромедари, изгледало, пожељно... да, помало у шали, да ли ће се камиле... моћи делити публиком. За сада, у њиху ће, чини, уживати само њихови чувари камила.

В. Јелачић

У њему су одржаване промоције књига и часописа. Све више филмских и телевизијских екипа тражило је дозволу за снимање прилога, ТВ серија, филмских кадрова. Бројне музичке групе и солисти опредељивали су се управо за амбијент Зоолошког врта за прављење спотова, а модни фотографи су своје топ-моделе највише волели да виде кроз објективе баш у том окружењу.
Ипак, најзначајнији културни догађај те године који се одиграо у Зоолошком врту свакако је био *Авала фест*, велика и шаренолика уметничка манифестација реализована у сарадњи неколико значајних филмских кућа, естрадних организација и Зоо-врта. Први пут у аналима југословенских зоолошких вртова једна институција такве врсте отворила је своје капије да би пружила окриље глумцима, музичарима, песницима, рецитаторима, певачима и многим другим уметницима. Из вечери у вече, пуна 42 дана, почевши од 30. јула па све до 9. септембра, у чаробној атмосфери и на више локација Зоолошког врта, смењивали су се различити културно-забавни садржаји: позоришне представе, концерти класичне и забавне музике, ауторске вечери истакнутих уметника: Арсена Дедића, Радета Шербеџије, Петра Краља, Петра Божовића, Боре Ђорђевића, рок концерти познатих југословенских група: *Партибрејкерс*, *YU група*, *Викторија*, *Тунел*, *Хари Мата Хари*, вечери поезије и диско вечери. Сва та збивања била су обогаћена веома успелом сценографијом и многим пропратним садржајима. *Авала фест* и Зоо-врт имали су за ту пригоду специјално уприличен интерни ТВ студио, тако да су посетиоци могли да уживају и у видео програмима који су емитовани на великим пројекционим платнима лоцираним на неколико места у Врту, а постављено је и више монтажних угоститељских објеката. Све је тих дана било подређено и прилагођено укусу публике, која је, што због атрактивности и необичности простора на коме се цела манифестација одвијала, што због добро осмишљеног програма, просто хрлила у Врт. На свечаном отварању, 30. јула, било је присутно преко 5.000 људи.

Након бурног културног лета уследила је далеко мање идилична јесен, углавном испуњена свакодневним несугласицама и размирицама са Заводом за заштиту споменика, због константних забрана, неиздавања дозвола за градњу, слања инспекција, инсистирања на исељењу Зоолошког врта са Калемегдана. Стога није изненадила одлука директора Бојовића да одбије да прими *Октобарску награду* СО Стари град, која је требало да му буде уручена 18. октобра 1989. године, на свечаној седници СО Стари град, поводом Дана ослобођења Београда и Дана општине Стари град. Образложући свој чин Бојовић је у разговору за *Политику* рекао: „Та општина за нас ништа није урадила. Чак, морам да кажем, да нам је много више одмагала него што нам је помогла. Због ње је Врт неколико пута прекопаван, чиме су бачена силна друштвена средства. Њени комунални инспектори једном недељно обавезно долазе у Врт и загорчавају нам живот. И сада та иста СО Стари град нам додељује *Октобарску награду*. Ваљда тиме и себе жели да рекламира. Међутим, веома ми је драго што су нас за награду предложили омладинци и наша Месна заједница. О томе колико смо заслужили награду довољно говори и то што су нам конкуренти за *Октобарску награду* најтоплије честитали. Ова награда би нам много више значила да смо је добили прошле године. Била би то изузетна стимулација да још боље радимо."

УВОЂЕЊЕ СТРУЈЕ И ЈАВНЕ РАСВЕТЕ

Поучен дотадашњим искуством и обећањима која су се углавном завршавала на лепим речима, Бојовић је знао да у раду може да се узда само у себе и своје сараднике, па је сходно томе почео и да се понаша. Судбину Врта потпуно је преузео у своје руке.
С обзиром да Град није издвојио средства за грејање новоизграђеног објекта за мајмуне, успео је да, без икакве накнаде, од РО *Рађ* из Београда добије котларницу, а убрзо затим

од својих пријатеља из Електродистрибуције Београд, такође гратис, и трафо-станицу. Дани који су уследили од 16. октобра до 20. новембра веома су значајни у историјату Београдског зоолошког врта и стога су црвеним словима обележени у директоровом дневнику: *16. октобра почело је копање рова за напојни кабал, 17. октобра постављање кабла, 19. постављање стубова и 21. октобра у 12 часова и 30 минута Врт је напокон добио струју!*

Само месец дана касније, 20. новембра 1989. године у Зоолошки врт уведена је и јавна расвета. Засијали су рефлектори, поклон фирме *Минел Шредер*. Био је то велики успех и велика победа Вука Бојовића.

Када је овај кутак на Калемегдану и буквално засветлео и најскептичнијима је постало јасно да Бојовић више неће стати док Београду не подари Врт какав му и доликује, чак ни по цену свакодневних сукоба у које је долазио са стручњацима из Завода за заштиту споменика културе града Београда. Наиме, онога тренутка када је почео да копа да би поставио струјне каблове заштитари су га оптужили да је оштетио археолошко налазиште и уништио, ни мање ни више него, оставштину: XII, XIII, XV, XVI и XVII века. Најжустрији у својим осудама, поред директорке Завода, био је др Марко Поповић, тадашњи руководилац Пројекта за археолошке студије Београдске тврђаве:

„Тачно је да је Зоолошки врт био мртва институција и да тек доласком Вука Бојовића почиње да излази из летаргије" – објашњавао је он у тексту објављеном у *Борби*, 15. јануара 1990. године. „Он је један агресиван ентузијаста који перфектно ради свој посао. Али... Не смемо заборавити да се на том простору налази антички Сингидунум, слој XII и XIII века, затим остаци београдског насеља из XV века, те насеља (града) из XVI и XVII века, а свако нестручно копање, поготово без надзора археолога, повређује археолошко налазиште.

Заштита археолошког наслеђа има ваљда, приоритет, то је споменички комплекс, а Зоопарк је ствар привременог смештаја. Мајмунара је подигнута на неколико метара од зидина бедема, при томе нису пријављени радови нама археозолима. Сада и то ископавање каблова... а ми смо сто метара од њих. Шта је то ако не болесна пракса непоштовања законитости?"
Наравно, Вук Бојовић другачије мисли о потребама и значају Зоо парка и каже:
„Моје невоље почињу пре три и по године, од када сам дошао у ову установу, а све због Завода који се наводно брине о Тврђави. Истопљена су велика средства због забране градње мајмунаре, а имао сам одобрење Заједнице завода за заштиту споменика и општине Стари град. Нонсенс је био и тврдња да Зоо-парку треба инфраструктура, па су га два пута изорали као Картагину. Иза нас стоје резултати и откад су почели да се нижу почеле су неприлике: треба га иселити, дислоцирати...
Београд има квалификованих и паметних људи које би требало консултовати. Чврсто верујем да је Доњи град место за Зоолошки врт, зашто се он чува и коме – не знам. Мислим да се противе они којима град није природна средина, Зоо-парк је споменик једног времена и ми ћемо то чувати. Зоолошки врт је парк и њему је место у граду."

Када се позивао на квалификоване и паметне људе, Бојовић је мислио пре свега на оне којима се и сам обраћао, са којима је проверавао све идеје и будуће потезе и имао њихову безрезервну подршку. На академике: Драгослава Срејовића, Дејана Медаковића, Мићу Поповића, Младена Србиновића и многе друге еминентне стручњаке.
И сам уметник по професији, човек који добро зна шта значи археолошка заоставштина за културу једног народа, онога тренутка када је дошао на место директора Зоолошког врта, управо због специфичности локације на којој се ова установа налази, Бојовић је затражио

Јавна расвета у Врту

састанак са професором др Драгославом Срејовићем, археологом светског гласа, да би, пре него што ишта почне да ради, чуо његово мишљење и његов суд. Професор Срејовић је сматрао да се уређењем Зоолошког врта само прави услуга археологији и иза тог става је тако чврсто стајао да је понудио Бојовићу да се у свим полемикама и споровима које буде имао на ту тему слободно позове на његово име и ауторитет.
Истог мишљења био је и историчар уметности, академик Дејан Медаковић, свакако најквалификованији и најстручнији човек који је могао да буде консултован о Тврђави. Он се више пута и укључивао у дискусије вођене на релацији Завод за заштиту споменика – Зоолошки врт:
Ружно је да се једном тако изузетном човеку као што је Вук Бојовић праве сметње, а још ружније да се дозвољава да неки делови Врта остану недорађени, неуређени јер су део Београдске тврђаве. С друге стране, постоје простори које би и природно требало дати Зоолошком врту. Ту посебно мислим на земљиште преко пута бивше војне фабрике штофова, претворено у џунглу, ђубриште и блатиште. То је простор опасан чак и за шетаче, јер никада не знате да ли ће вас неко дочекати ножем. Чудим се Заводу за заштиту споменика културе града Београда који са једне стране веома ригорозно бдије над појединим зградама у Београду и комплексом Тврђаве, а са друге стране дозвољава да се та иста Тврђава претвара у џунглу и сметлиште. Не разумем тај раскорак и не разумем такве поступке. Ако већ говоримо о Београдској тврђави, а она се поводом Зоолошког врта потеже често као неки аргумент, онда ја не видим да би један сређени и санирани Зоолошки врт, наравно уз одређене инвестиције, нарушио Тврђаву. Ако Завод каже да нема новца, да ја питам Завод: Зар су потребна нека посебна средства да се кисело дрвеће, које је израсло на бедемима Београдске тврђаве и које је услед јаког корења разара, исече? Дакле, узроке угрожености Тврђаве не треба тражити у Зоолошком врту већ у немару и нехату одговорних људи који дозвољавају да један Римски лапидаријум тоне у сметлиште! Институцију Зоолошког врта, као што је познато кроз историју, нису измислили Срби. Она постоји у свим већим цивилизованим срединама. Исто тако се зна и намена због које се праве зоолошки вртови – едукативна. Предлог о дислокацији Врта је предлог који фанатички води у његову ликвидацију. Ма који простор узет изван ужег језгра Београда био би једва доступан и Врт би једноставно живео на марґини.

Поред тога што је искрено ценио и уважавао подршку и стручно мишљење тако значајних људи, Бојовић, ипак, није приступио изградњи ниједног објекта а да претходно није испитао терен на коме је требало да се ради. Ниједан темељ није ископан да најпре нису дубоко спуштене сонде да би био проверен састав земљишта. Резултати су увек били исти: само слојеви шута или пешчара, за археологију на том простору није било апсолутно ничега.
Судећи по огромним количинама пешчара које су извађене приликом грађења станишта за жирафе, највероватније је да се Зоолошки врт својим већим делом налази над некадашњим каменоломом из кога је експлоатисан камен за зидање Тврђаве. Знали су то и заштитари, међутим, где год би, ма на ком месту у Врту почело да се ради, стизала би њихова притужба: Гради се над Деспотовом кулом. Деспотова кула је тако постала шетајућа локација, злоупотребљавана у сврху дезавуисања и онемогућавања даљег рада.
Али, Бојовић се није предавао. Стога је 8. децембра 1989. године поновљен захтев Заводу за заштиту споменика културе града Београда за давање сагласности на пројекат улазне капије у Зоолошки врт, пошто Завод на претходни захтев није одговорио. Наиме, РО *Инвестбиро*, као пројектант објеката у Зоолошком врту, обратио се Заводу за заштиту споменика

ПРЕПОРОД БЕОГРАДСКОГ ЗОО-ВРТА

ВУК ВОЛИ ЖИВОТИЊЕ

Уместо општих признања вајару и директору ове установе Вуку Бојовићу и даље „подмећу ногу" и спречавају га у племенитој мисији. Шта о њему и Зоолошком врту мисле познати Београђани?

Када је 12. јуна 1936. године основан београдски Зоолошки врт, приликом отварања његових капија за посетиоце, тадашњи директор је изјавио да је реч о скромном почетку, али да се нада да ће будућа поколења ученити све да се та образовно-васпитна установа развија, јер ће то значити још један степеник напред у приближавању нашег главног града светским метрополама. Сигурно да тада није могао ни да претпостави да ће све остати само на његовим лепим жељама и да ће се Зоолошки врт из години у годину приближавати својој прошасти, да неће доћи чак дотле да се постављају питања оправданости и кумковости његовог постојања. Нешто због недостатка материјалних средстава, а већим делом због незаинтересованости и нестручности људи који су бринули о прогресу и угледу Београда, Врт се полако претварао у градско ругло. Објекти су пропадали, животиње изумирале, због лоших климатизационих услова у којима су биваване, неправилне исхране, а често и глади. Многи кавези остајали су празни и Врт учесто да се шири полако и губио хектар по хектар свог јединственог простора.

Ко зна колико би то мучење и тавorење потрајало да пре нешто више од четири године на чело ове установе, коначно, није дошао прави човек, Вук Бојовић, магистар вајарства и пасионирани заљубленик у животиње. Он је кренуше буквално ни из чега за кратко време створио чудо. На какве је све препреке наилазио и кроз какве је потешкоће Бојовић пролазио то зна само он и један број најближих сарадника, а ми само свједоци поновног рађања правог, истинског врта којим град само може да се поноси. Чак ни објекти су, тако рећи, порасли ноћи смењивали старе и руинирани, зелене површине су процветале, а фонд животиња знатно је обогаћен и што је веома важно, њихова смртност сведена је на најмању могућу меру з репродукција увећана до таквог степена да неке могу да нам позајмице и набавке опремљени светски вртови. Београдске Зоолошки врт је после много година поново вратио своју васпитно-образовну функцију и постао место где родитељи радо доводе своју децу, тк је свесним разумљива и прихватљива тежња директора Бојовића о повратку Врта на предратне границе изгубљене несхватљивим и неразумним одлукама многих бивших градских гарнитура. Међутим, уместо да овај његов напор од општег интереса наиђе на једнодушну подршку, сходно нашем менталитету, увек се нађу људи злобни на евидентна успеха и резултате других, који се сами својим мотивима и утицајима утичу да до реализације правих и прогресивних идеја не дође. Срећом, иако је реч о појединцима и надамо се да ће их Бојовић, уз помоћ умних и правих људи који желе добро овоме граду, изборити да Београд убрзо добије онакав Зоолошки врт какав и заслужује.

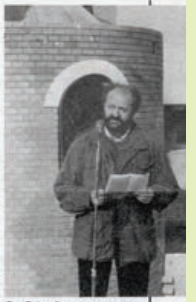
Ево и једне мале анкете о томе шта су о Вуку Бојовићу и београдском Зоо врту рекли познати Београђани.

Мића Поповић – сликар:

– Никада Зоолошки врт није тако лепо и успешно вођен као сада од кад њиме управља племенит, паметан и пре свега добронамеран човек Вук Бојовић. Да имаш унуку која је тек стала на ножице а већ јој је главни дечко вук, па ти не дођеш у Зоолошки врт и да се гледајући све те животиње уче неким биолошким законима који нам пре нису могли да се науче. Врло ме чуди да Вук Бојовић налази на било какве препреке у поступку реализације својих племенитих идеја и сматрам да га у сваком случају треба подржати и помоћи му а не одмагати јер његовом заслугом Зоо врт је постао један од лепших делова Београда, и једна од наших успешних делатности.

Дејан Медаковић – академик:

– Као и многи родитељи дечицама сам пратио развој или боље рећи пропаст у Зоолошком врту јер је у њему, на неки начин, одрастао преко моја сина а затим и моји унуци и за то могу да кажем да сам заиста импресиониран оним што је тај племенити човек Вук Бојовић урадио. Он је својом љубављу према животињама и послу кога се прихватио, препородио врт и удигао културну и педагошку функцију те институције колико је год то било могуће у овим тешким условима. Тако да је данас оно што се тамо може видети на један посебан начин оплемењено садржаје Београда. Разуме се да ту има још много да се ради јер он није нигде преко ноћи све да учини, да све своје замисли које су увек руководене најплеменитијим намерама, реализује. Са колико љубави и предности Бојовић ради свој посао види се на сваком кораку. Он је човек који живи тамо, који једноставно не избија из Зоолошког врта, прати те животиње и није случајно да су му неке звиста и ишчезнале, да га преболају и крене му у сусрет када се појаве. То је свакако изузетан човек и ружно је да му се праве сметње, а још ружније да се дозвољава да неки делови врта остану нерасрављени, неуређени јер су део београдске Тврђаве. С друге стране постоје простори који би и природно требало дати Зоолошком врту. Ту пре свега мислим на земљиште преко пута бивше ваздухе фабрике штофова, претворено у шутлу, блатиште и буџриште. То је простор опасан чак и за шетаче јер никада не знаш да ли ће вас неко дочекати ножем. Чудим се Заводу за заштиту споменика града Београда, који са једне стране веома ригорозно бдије над појединим згрдама у Београду и комплексом Тврђаве, а са друге стране дозвољава да се та иста Тврђава претвара у шутлу и сметлиште. Не разумем тај раскорак и не разумем такве поступке. Ако већ говоримо о београдској Тврђави а она се повезује Зоолошког врта потеже често као неки аргумент, онда је не видим да би један сређени и санирани Зоолошки врт, наравно уз одређене инвестиције, нарушио Тврђаву. Ако Завод каже да нема новца да ја питам Завод: зар су потребна нека посебна средства да се киселе дрва која су израсла на бедемима београдске Тврђаве, и који је услед јаког корења разорају, исеку? Дакле, примере угрожености Тврђаве не треба тражити у Зоолошком врту већ у немару и неки одговорних људи који дозвољавају да један Римски календарски тоне у сметлиште. Институцију Зоолошког врта, као што је познато кроз историју, нису измислили Срби, она постоји у свим већим

Вук Бојовић на свечаном отварању нове и комфорне „мајмунчице" прошле године

Младен Србиновић – сликар:

– Колико је Вук Бојовић урадио себе у посао који рад најбоље говори чињеница да је своју професију – вајарство потпуно занемарио. Он заиста даје целог себе Зоолошком врту и резултати су више него видљиви: та институција је у протекле четири године добила свој препород. Тужно је да поредник градског структуре толико немају слуха и разе проблеме таквим људима који су спремни и вољни да учине пуно за овај град.

Весна РАДОВИЋ

tempo У НОВОМ БРОЈУ:

● Драган Џајић по други пут против Глазов Ренџерса – данас као директор, пре 26 година као актер и дебитант у Купу шампиона: **ОВА ГЕНЕРАЦИЈА ЈЕ ИМУНА НА ТРЕМУ**

● Реч-по реч са Дарком Милановићем, фудбалером Партизана: **НАВИЈАТИ КЛУПСКИМ А НЕ РЕПУБЛИЧНИМ ЗАСТАВАМА**

● Дијалог с поводом – са Драгишом Бинићем: **ДВА ПУТА САМ ПОБЕДИО НА КРОСУ „ПОЛИТИКЕ"**

● Хало, Бамбадеити: **ОЦЕЊИВАЊЕ ИГРАЧА ЈЕ НАЈВЕЋА ГЛУПОСТ!**

● Патрик Јунг, најбољи и најскупљи кошаркашки центар на свету, ексклузивно за читаоце **ТЕМПА: ДИВАЦ ЈЕ ПЕТРОВИЋ СУ СЈАЈНИ КОШАРКАШИ**

● На све учесталија гласина да је напуштио тенис Слободан Живојиновић поручује: **И БЕКЕР БИ ВОЛЕО ДА ЖИВИ КАО ЈА**

● Пеле јуниор започиње професионалну фудбалску каријеру као голман славног Сантоса: **МОЈ ОТАЦ ЈЕ ЈЕДИНИ ПРАВИ ФУДБАЛСКИ КРАЉ**

● Асови привилно – у посети Слободану Јанковићу, кошаркашу Војводине: **ЉУБАВ ПРЕКО КОШАРКЕ**

● Љиљана Кнежевић, суноваћица Радничког, отворено о својим проблемима и сукобу са тренером Пањковићем: **БОРИЋУ СЕ САМА**

● И овог пута два суперпостера: **БАЈЕРН МИНХЕН** (са Радмилом Микаљенком) и **ЈОН БАРНС** (фудбалер Ливерпула и незаменљиви репрезентативац Енглеске). Мини-постери: **РУД ГУЛИТ и АЛИСА МАРИЈ**

РАДИО ТВ РЕВИЈА ● 19

културе града Београда још 15. новембра 1988. године са захтевом за давање сагласности на пројекат привремених услова за уређење простора за пројекте објеката за: смештај мајмуна, слонова и носорога, објекта за жирафе и пројекта улазне капије у Зоолошки врт. Иако су сви пројекти били урађени на основу конзерваторских услова Завода и уз њихову претходну начелну сагласност на идејна решења, сагласности Завода су добијене тек 31. јануара 1989. године и то за све објекте сем за улазну капију. А управо оронула и трошна улазна капија највише је ружила утисак о Зоолошком врту, пошто се посетилац на доласку прво са њом сусреће.

Годину 1989. Зоолошки врт је завршио са 565 животиња у 142 врсте и бројем посетилаца који је премашивао статистичке податке забележене у Врту у Барселони за ту годину, а износио је 636.831

ПУНИ КАВЕЗИ

Захваљујући изузетно благој и топлој зими, од првих дана 1990. године наставило се са радовима на уређењу и унапређењу Зоолошког врта. Подигнут је потпорни зид и изграђено степениште на простору од управне зграде ка централном платоу – горња плоча пећине у *Мини Африци*, започети су радови на изградњи објекта са стеновитим каскадама, а 16. јануара се кренуло у веома значајан подухват – топлификацију, најпре новоизграђеног објекта за мајмуне, а потом и целог Врта. Поново захваљујући ауторитету који је уживао, директор Бојовић је искористио познанство са Петром Томићем, тадашњим замеником генералног директора ЈКП Београдске електране и мимо градског плана изборио се да Зоолошки врт буде привезан на топловод.

Пролеће је донело бројне принове. Наталитет је видно порастао тако да су кавези одједном постали препуни, а новине су сваког дана из-

Објекти са стеновитим каскадама

вештавале о доласку на свет неког новог становника Зоолошког врта. *Политика* 6. марта 1990. године пише:

„У Зоолошком врту ових дана се очекују многе принове: у благословеном стању је жирафа, тигрица *Рушка*, сибирска тигрица, женка леопарда, женка лемура, две женке муфлона, лама. Сваког дана се очекује да се ождреби једна зебра, затим сомалијска овца, а наслућује се да и дебела *Берта*, нилски коњ, очекује бебу, само што је то теже утврдити с обзиром да је дотична дама ионако врло корпулентна...
Новости спрема и управа Зоо-врта. У разговору са управником Вуком Бојовићем сазнали смо да предстоје нови грађевински подухвати. Један од најинтересантнијих је обнова фонтане *Херакле убија немејског лава*, која је годинама запуштена и озбиљно оштећена иако се налази на прометном месту – између простора са камилама и кавеза са вуковима. Посао на њеном преуређењу поверен је *Инвести-бироу*. По првим нацртима, базен би био пречника пет метара са околном стазом и зидићима за седење. Планира се да ова фонтана буде срце Врта, међутим, велики проблем су средства. Њих би Зоо-врт требало да обезбеди сам, што ће бити врло тешко, сем ако нека радна организација пристане да буде донатор фонтане. Чим се нађу средства, радови би могли да почну."

Као значајан датум у архиви Београдског зоолошког врта заведен је и 15. март 1990. године, дан када је, од сопствених средстава, купљен први камион.

Да је Врту у сваком погледу кренуло набоље сведочи и директоров извештај о раду за период од 1986. до 1990, сачињен као сумирање урађеног током прве четири године његовог мандата. На пет густо куцаних страница, таксативно је, по годинама, побројано све шта је учињено на унапређењу Зоолошког врта од 1. марта 1986. године до 15. марта 1990. када је извештај написан, а у самом закључку се наводи:

„Оцена уређења Врта у овом периоду је више него повољна. Око 80 одсто укупног изложбеног простора је реконструисано, односно изграђени су нови објекти, а у преосталом делу учињене су бар неопходне поправке и уложен напор да се простори пропали од старости обнове и ставе у функцију.
Средства за уређење Врта у једном делу обезбедио је Град, а остатак сам Врт, што је изузетно с обзиром да приход још увек стичемо само кроз улазнице. Целокупна инвестициона изградња у 1990. години до сада се финансира искључиво из сопствених средстава Врта.
Знатна сопствена средства уложена су и у обнављање животињског фонда који је посматрано у односу на 1986. обогаћен ретким и скупоценим врстама и у потпуности обновљен. Сваке године се посади преко 1.000 садница те је Врт потпуно и у том погледу оплемењен. Нажалост, сваке године публика погази, односно покида велики број садница.
У овом периоду посебна пажња посвећена је подизању нивоа хигијене и исхрани животиња, те се води рачуна да све животиње, а посебно егзотичне, добијају што адекватнију храну. Резултат ових напора је и добра репродукција, а нарочито овог пролећа је лепо видети младунче у скоро сваком кавезу...
Не улазећи детаљније у самоуправне односе, резултате пословања, кадровски састав и кадровске потребе, јер је то предмет посебне анализе коју је урадила радна група, може се извршити оцена целокупног пословања Зоолошког врта у периоду 1986 – 1990. као изузетно плодоносног периода обнове, ревитализације и повраћеног угледа ове институције. Међутим, оваква оцена мора се посматрати у релативном односу са затеченим стањем 1986. године када је Врт био у толико јадном стању да је више пута озбиљно предлагано његово затварање.
У поређењу са светским вртовима, нашем Врту не би могло да се упути толико много комплимената колико их добијамо у последње време, јер постоји низ крупних проблема које треба решити, а то су: коначно решавање статуса ове институције од посебног друштвеног интереса и решавање финансирања кроз дотације друштва, проширење постојећег простора који обухвата 5,5 хектара, што је заиста недовољно за Београд са два милиона становника, решавање пословног простора у управној згради и опремање Зоолошког врта."

РЕИЗБОР ДИРЕКТОРА

Бојовићев извештај је прихваћен, његов рад током првог мандата изузетно повољно оцењен. Истог мишљења су били и његови сарадници те му је, на 33. седници Радничког савета РО Зоолошки врт града Београда, одржаној 18. априла 1990. године, једногласно указано поверење да Зоолошким вртом руководи и наредне четири године.

Свој други мандат директор је започео упућивањем захтева Извршном савету Скупштине града за решавање статуса и финансирања Београдског зоолошког врта. Овим захтевом је, по ко зна који пут, желео да скрене пажњу да Зоолошки врт треба да буде институција од посебног друштвеног значаја не само на речима већ и на делу:

„Оснивач Београдског зоолошког врта је Скупштина града. Према Одлуци о јединственој класификацији делатности обавља друштвену делатност сродну културно-образовној, са шифром према досадашњој регистрацији – 120332.
До сада је Врт спадао у ред културно-образовних институција од посебног културног интереса. Посебан друштвени интерес у пракси остваривао се приликом избора директора Зоолошког врта, разматрањем и усвајањем годишњих Планова развоја и Извештаја о остваривању годишњих Планова развоја. Град је издвајао наменска средства за реконструкцију и изградњу нових објеката у Врту.
За финансирање редовне делатности Врта средства нису издвајана, већ смо их обезбеђивали искључиво кроз улазнице. С друге стране, цене улазница не могу да буду комерцијалне, односно, уколико би у цену урачунали све потребне трошкове, цена би била толико висока да би посета била минимална, што је неспојиво са функцијом коју имамо у друштву. Примера ради, на Западу је цена улазнице за зоолошке вртове око 10 ДЕМ, што је скоро десет пута више од цене улазнице коју је имао Београдски зоолошки врт у току прошле године.
Зоолошки вртови су свуда у свету наставно-научне базе образовних институција. Наиме, овде основци и средњошколци стичу конкретна знања из познавања природе и биологије, односно студенти биологије и ветерине практична знања из својих области проучавања. Београдски зоолошки врт је у остваривању ове функције сам покренуо низ акција. Једна од њих је *Зоо-радости*, која се води већ трећу годину са Градским саветом савеза пионира. У ову акцију укључене су све основне школе са територије града, укупно 157 школа. Основцима обезбеђујемо бесплатан долазак у Врт и стручног водича. Кроз ову акцију анимирамо све секције школа, од биолошке, литерарне, ликовне, фото до општетехничког образовања, а што значи да остављамо потпуно слободан избор активности ученицима и наставницима. На крају сваке школске године организујемо такмичење у знању из области зоологије и награђујемо најуспешнију школу, појединца, секцију и екипу.
Са Ветеринарским факултетом сарадња се одвија у три вида. Прво, наставно-научно особље проучава понашање, превентивне мере које се предузимају у здравственој заштити, уопште болести код егзотичних животиња, ток лечења као и болести које су специфичне за зоолошке вртове. Друго, наставно особље држи практичну наставу – вежбе студентима. Захтеви за организовањем практичне наставе у Зоолошком врту су бројни, међутим, с обзиром да Врт до сада искључиво сопственим напорима организује вежбе студентима, нисмо у могућности да у потпуности удовољимо овим захтевима. Током 1989. године одржано је око 60 часова – вежби.
Трећи вид сарадње, односно едукативне функције Врта је годишња пракса студената коју обављају у трајању од једног месеца. За последње три године педесетак студената Ветеринарског факултета обавило је праксу у Зоолошком врту, а захтева је било још око 100.
Поред овога студентима Ветеринарског,

Природно-математичког (одсек за биологију), Пољопривредног, Шумарског, Архитектонског факултета, као и Факултета ликовних уметности и Факултета примењених уметности омогућен је стални бесплатан долазак у Врт, а студенти Факултета ликовних уметности и Факултета примењених уметности имају организовану наставу у Врту (анатомија, цртање, сликање, итд.)

Од средњих школа наставу у Врту држи Пољопривредна – ветеринарски смер, као и обавезну летњу праксу, а часове практичне наставе имају и гимназије.

Учестали су захтеви установа за васпитање предшколске деце за организовањем садржаја који би били прилагођени овом узрасту.

Бесплатно посећују Врт све школе и заводи који се баве хендикепираном децом (од оштећења вида, слуха, до ментално ретардиране деце и деце без родитељског старања).

Препорука УНЕСК-а свим земљама је да што више улажу у зоолошке вртове. Наиме, дневно са наше планете нестане око 100 биљних и животињских врста и сваког минута око 20 хектара шуме, што нужно, уколико се настави овим темпом, води еколошкој катастрофи. Већ сада велики број животињских врста, које више не постоје у природи, живе и размножавају се искључиво у зоолошким вртовима, који тиме постају праве ризнице гена и отварају могућност да се у будућности изврши процес враћања животињских врста у природу и тиме поврати нарушена еколошка равнотежа.

Еколошки покрет код нас је у повоју, те је могуће да су нам горе изнети подаци помало страни, али ваљало би имати у виду коју улогу зоолошки вртови данас остварују, а што недвосмислено указује на све већи значај оваквих институција.

Ентузијазам који улаже колектив Београдског зоолошког врта у остваривању културне, едукативне и васпитне улоге у друштву, без средстава није довољан. С друге стране, интересовање школа, ученика, студената, наставног особља и научних радника кроз досадашње акције без сумње указује на потребу да се реши статус Зоолошког врта и обезбеди финансирање његове делатности.

Београдски зоолошки врт је остварио током 1989. године приход од улазница у износу од 518.977,60 динара. Када се овај износ ревалоризује, уз претпоставку да приближно исти број посетилаца и 1990. године посети Врт, можемо да очекујемо да приход од улазница у 1990. години буде око 4.500.000 динара. Овај износ остварио би се самофинансирањем, а за иоле оптимално пословање Врта неопходна је сума од још 3.000.000 динара, што сматрамо да може да се обезбеди кроз фондове основног и средњег образовања и фонда културе.

Предлажемо да Скупштина града донесе одлуку којом ће основати Зоолошки врт као установу од посебног друштвеног интереса и усвоји следећи предлог финансирања:

1. Преко фондова основног и средњег образовања
2. Путем фондова културе
3. Финансирања кроз улазнице – самофинансирање

Средства добијена из ова три извора користили би за такозвану просту репродукцију (исхрану животиња, одржавање хигијене, енергију за загревање зимских склоништа, спровођење здравствене заштите животиња и личне дохотке запослених) а за развојни програм Зоолошког врта, који би обухватао културно-образовне програме, набавку нових животиња, реконструкцију постојећих објеката у Врту и изградњу нових.

Напомињемо да више деценија није улагано у Зоолошки врт те је наметнута потреба за интензивном инвестиционом активношћу која ће и у наредном четворогодишњем периоду захтевати обимнија средства све док се објекти не доведу у оптимално стање.“

Радови на уређењу Врта, започети почетком године, настављени су и током пролећа. Санирaн је базен за фоке и склониште за пингвине, реконструисани су кавези за алпске козе, муфлоне и рисеве, изграђена је преграда код кавеза за беле медведе, израђена котларница – измењивачка подстаница и систем за хлађење у економском дворишту, а почела је и рестаурација фонтане *Хераклe убија немејског лава*, која деценијама није радила.

Базен за фоке – некада и сад *Базен за пингвине – некада и сад* *Кавези за муфлоне – некада и сад*

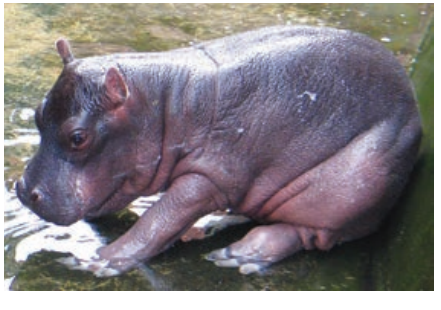

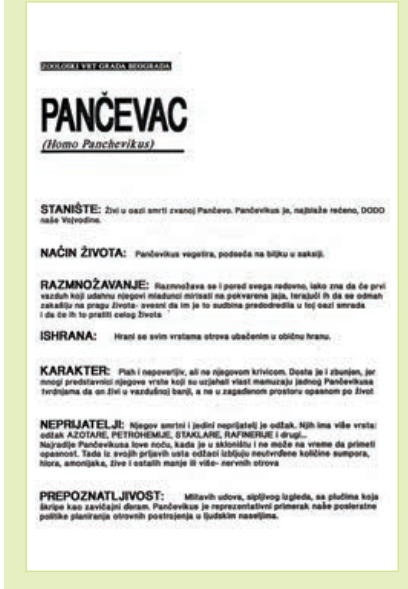

Животињски фонд је обнављан што разменом са другим вртовима или куповином, што сопственом репродукцијом. Само током првих шест месеци 1990. године чак 35 врста добило је потомке, што је права реткост чак и за светске појмове, тако да је Врт већ могао да се похвали импозантном колекцијом. Поред осталих, младунце су добили: леопарди, тигрови, лавови, ракуни, кенгури, лемури, јелени, антилопе, зебре, камерунске козе, сомалијске овце, белоглави супови, нилски коњи.

КУЛТНО МЕСТО ГРАДА

У намери да Зоолошки врт учини што занимљивијим за публику и на тај начин привуче максималан број посетилаца, управа Врта је повлачила добре маркетиншке потезе и организовала различите атрактивне забавне садржаје.

У сарадњи са новинарима *Радио Панчева*, а у знак протеста због деценијске загађености ваздуха у Панчеву, приређен је прави вишедневни перформанс. Водитељ ове радио-станице, опремљен гас-маском, у импровизованом транспртеру специјално направљеном за ту прилику, провезен је центром Београда, од Студентског културног центра до Зоолошког врта и затворен у *Самијев* летњи кавез на коме је већ била истакнута табла са карактеристикама новог становника: Хомо панчевикус, подврста људског рода, не може да живи без угљенмоноксида и сумпор-диоксида. Кавез је био намештен према природној средини „ове врсте“ Панчеву – испуњен празним конзервама, којекаквим отпацима, са неизбежним телевизором и креветом. Идеја је касније разрађивана и надограђивана, па је хомопанчевикусу доведена и „женка“ која је са њим делила животни простор, али га је брзо напустила, тако да је хомопанчевикус живот окончао сам након чега му је уприличена и адекватна сахрана.
Посетиоци су са одушевљењем прихватили овај игроказ и током свих дана његовог одвијања простор испред адаптираног кавеза био је испуњен до последњег места.

ZOOLOŠKI VRT GRADA BEOGRADA

PANČEVAC

(Homo Pancherikus)

STANIŠTE: Živi u oazi smrti zvanoj Pančevo. Pančevikus je, najbliže rečeno, DODO naše Vojvodine.

NAČIN ŽIVOTA: Pančevikus vegetira, podseća na biljku u saksiji.

RAZMNOŽAVANJE: Razmnožava se i pored svega rečeno, iako zna da će prvi vazduh koji udahnu njegovi mladunci mirisati na pokvarena jaja, terazidi ih da se odmah zakališu na pragu života- svesni da im je to sudbina predodredila u toj oazi smrada i da će ih to pratiti celog života

ISHRANA: Hrani se svim vrstama otrova ubačenim u običnu hranu.

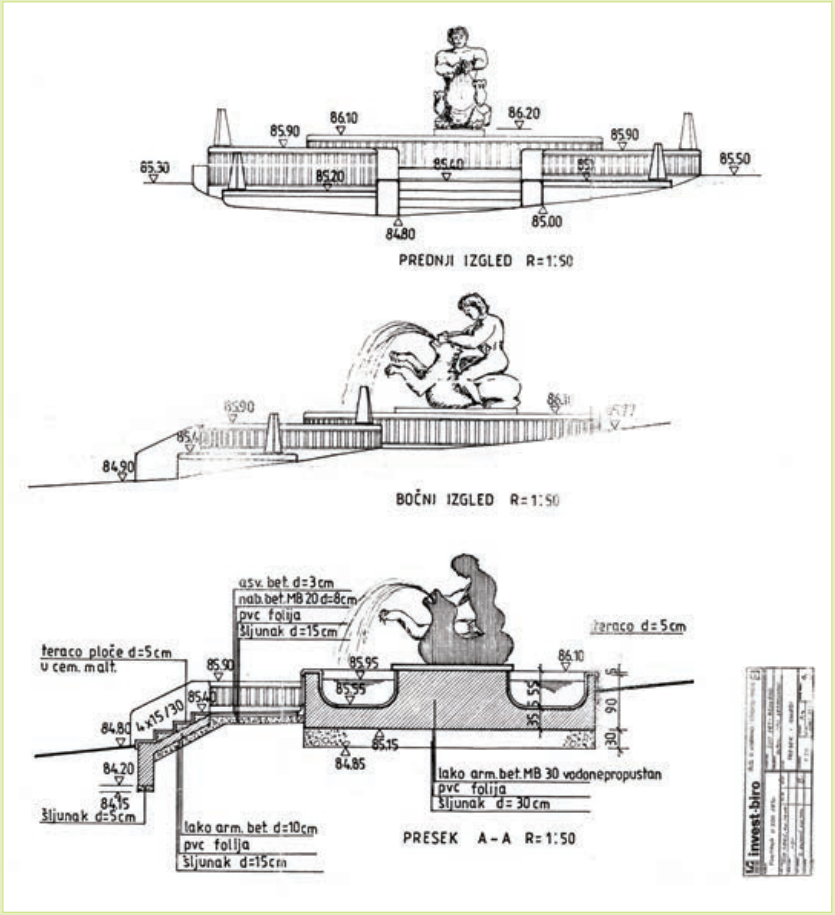
KARAKTER: Plah i nepoverljiv, ali ne njegovom krivicom. Dosta je i zbunjen, jer mnogi predstavnici njegove vrste koji su uzjahali vlast mamuzaju jadnog Pančevikusa tvrdnjama da on živi u vazdušnoj banji, a ne u zagađenom prostoru opasnom po život

NEPRIJATELJI: Njegov smrtni i jedini neprijatelj je otpad. Njih ima više vrsta: otpad AZOTARE, PETROHEMIJE, STAKLARE, RAFINERIJE i drugi... Najvadije Pančevikusa love noću, kada je u skloništu i ne može na vreme da primeti opasnost. Tada iz svojih prijavih usta odčasi izbijaju neutvrđene količine sumpora, hlora, amonijaka, žive i ostalih manje ili više- nervnih otrova

PREPOZNATLJIVOST: Mlitavih udova, sijalnog izgleda, sa pločima koja štrče kao zavičajni denar. Pančevikus je reprezentativni primerak naše posleratne politike planiranja otrovnih postrojenja u ljudskim naseljima.

Табла са карактеристикама хомо панчевикуса

Младунци Београдског зоолошког врта

У јуну је организована прослава *Самијевог* 15. рођендана. Редакција часописа *YU новости*, *Студио Б* и Зоолошки врт у госте су позвали: Бору Ђорђевића, Николу Чутурила, рок групу *Викторија*, Аљошу Вучковића, Милорада Мандића-Манду и као посебну атракцију видовиту Ваву. Програм је водио Марко Јанковић. Слављеник је са присутним малишанима поделио велику рођенданску торту, а целу манифестацију, са које је комплетан приход усмерен за уређење Врта, увеличало је присуство око 3.000 људи.

Свечано отварање реновиране и дограђене фонтане *Хераклe убија немејског лава*, 20. јула 1990. године, такође је привукло велики број посетилаца. Позната скулптура вајара Симеона Роксандића, која се у Зоолошком врту налази од његовог оснивања, рестаурисана и отргнута од зуба времена, постављена је у специјално направљену фонтану. Изградњу фонтане је финансирао *Interexport*, а пројекат је урадио архитекта Игор Марић, директор *Инвест-бироа*.

Мноштво овако интересантних и разноврсних дешавања као и чињеница да је Врт из дана у дан постајао уређенији, а самим тим и пријатније место за боравак, учинили су да су кроз његову капију све чешће почеле да пролазе истакнуте јавне личности: политичари, глумци, књижевници, спортисти, естрадни уметници.
Након више од пола века у посету Зоолошком врту, септембра 1990, дошла је и принцеза Јелисавета Карађорђевић која је својевремено, као дете, већину времена за разоноду проводила управо у овој калемегданској оази.

Први већи објекат чијој се изградњи приступило, након куће за мајмуне, била је жирафара. Најпре се почело са припремом терена: 22. јуна срушена је стара, неугледна и празна волијера која се налазила на том месту и кренуло се са мукотрпним копањем темеља. Мукотрпним, јер где год су радници закопали наилазили су на дебеле слојеве пешчара. Стога су морали да довезу специјалне камионе за разбијање стена. Са тог простора извађене су стотине

Фонтана Хераклe убија немејског лава – некада и сад

Нацрт фонтане Хераклe убија немејског лава – пресек и изгледи

Новости плус, 1. септембар 1990.
Принцеза у посети Зоолошком врту

кубика камена који је касније уграђен у разне објекте у Врту.
Баш у време док су радови на жирафари били у пуном јеку, и док су прављени планови како ће жирафе *Африна* и *Жаре* свог потомка дочекати у новој кући, пошто је *Африна* била стеона, телење је почело пре очекивања, 9. августа 1990. године. Рођење мале жирафе требало је да буде изузетан догађај јер се ретко дешава да ове животиње долазе на свет у зоолошким вртовима. Нажалост, овај пионирски покушај, и поред свесрдног залагања екипе ветеринара на челу са професором Тихомиром Петрујкићем, шефом Катедре за породиљство на београдском Ветеринарском факултету, није успео. Младунче које је било два пута теже него што је уобичајено, уместо 50 имало је читавих 90 килограма, кренуло је из мајчине утробе главом и предњом ногом и због тога се угушило. Жирафа *Африна* је угинула наредног дана због компликација које су наступиле. Био је то губитак који није било лако надоместити.

Поред редовних и текућих послова, у септембру 1990. године је решаван и привредно-правни статус Зоолошког врта. Од 28. фебруара 1966. године па све до 28. септембра 1990. ова установа била је регистрована као Зоолошки врт града Београда, чији је оснивач, по решењу Окружног привредног суда у Београду, Народни одбор града Београда. Дана 28. септембра 1990. Зоолошки врт се ускладио са ЗОП-ом, што је констатовано и решењем Привредног суда Фи-11374/90, те је уписом промена у судски регистар, као оснивач, у регистарском листу бр. 2, уписана Скупштина града Београда.

Но, без обзира и на званично, судско, решење Врт се и даље финансирао сам. Град је увек имао приоритетније инвестиције и тек ту и тамо одвајао нека минимална средства за ревитализацију појединих објеката. За набавку нових животиња никада није било новца па су запослени у Зоолошком врту морали сами да се сналазе.
Као продукт такве сналажљивости у Београд је 17. октобра 1990. године директно из холандског града Амерсфорта стигла женка индијског

Стара волијера која је уступила место новој жирафари
Жирафа Африна

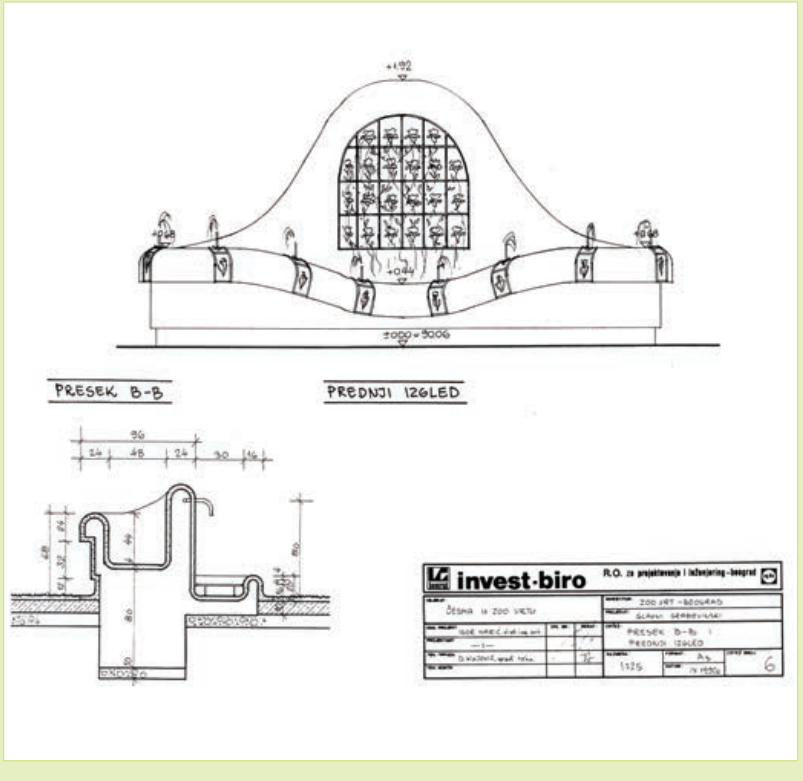
слона *Твиги*. Тешка око три тоне, стара 18 година, *Твиги* је својим доласком најавила почетак сарадње између два Врта. А такав вид сарадње, кроз размену ретких животиња, заправо је и једини начин да неке врсте опстану. Очекивало се да ће млада слоница и слон *Бој*, који је био у пуној снази, дати потомство те да ће, према уговору, младунци бити заједничко власништво два Зоолошка врта. Нажалост, то се никада није догодило, али је зато *Твиги*, која је према првобитном договору у Београд дошла само привремено ради парења, остала у трајном власништву Београдског зоолошког врта.

Другог дана месеца новембра почели су радови на изградњи још једне фонтане у Зоолошком врту. Траварка из Мостара, Матија Пауновски, поводом двадесетогодишњице самосталног рада одлучила је да деци Београда и целе Југославије подари фонтану која ће бити подигнута баш у Зоолошком врту, као знак њене велике љубави према људима. Пројекат је израдио архитекта Игор Марић, вођен идејом да фонтана симболизује сферу интересовања њене донаторке, да буде у знаку екологије, биља и природе. Тридесет поља са керамичким цветовима распоредио је у неколико нивоа, са којих се вода слива у слаповима, а у подножју се налази осам чесми са патинираним бакарним цевима које представљају дрво.

Још док је била у нацрту видело се да ће ова фонтана бити право мало уметничко ремек-дело и да ће представљати јединствен украс Београдског зоолошког врта.

Крај 1990. године обележила је набавка нових животиња. Од једног пољског циркуса, 8. новембра, купљене су две женке шимпанзи, *Маја* и *Балбина*, 10. децембра из Осијека су стигла три млада пеликана, а десетак дана касније из Зоолошког врта у Загребу патагонијски морски лав *Мирко*.

Процват Врта био је видан у сваком погледу.

Долазак слонице Твиги

Пеликани, шимпанза Маја и морски лав Мирко

Нацрт фонтане Матије Пауновски

ЋОРЏИМА НА ВУКА

Међутим, у средини попут наше, у којој се прашта све сем успеха, увек се нађу појединци који настоје да обезвреде оно што је постигнуто. Група бивших сарадника Врта, свако вођен неком личном побудом, а сви заједно повређеном сујетом након што им се директор Бојовић захвалио на сарадњи, кренула је у безразложну, прљаву хајку против њега. Покушали су да га оптуже да је Београдски зоолошки врт под његовим руководством постао реални и потенцијални извор обољења за раднике, посетиоце и све оне који са животињама долазе у контакт, да је рад особља у Врту нестручан и неконтролисан, да је однос према животињама нехуман, да су неадекватно уложена велика материјална средства у скупе и нефункционалне објекте, да је београдски Врт укључен у међународни шверцерски ланац трговине ретким и угроженим животињским врстама и да треба преиспитати оправданост његовог даљег постојања и рада.
Ова група злонамерних људи у целу причу увукла је и седам значајних институција у Србији, односно, како се касније испоставило, користила се именима и печатима тих институција а да њихови високостручни колегијуми о томе нису били ни обавештени. На Ветеринарском факултету у Београду 21. новембра 1990. године организовали су скуп са темом: *Стање у Београдском зоолошком врту*. Закључке са тог састанка, у форми писма које је садржало поменуте печате и потписе, проследили су готово свим новинским кућама чврсто верујући да ће јавна гласила беспоговорно стати на њихову страну.

Закључци групе стручњака са састанка одржаног због стања у Београдском зоолошком врту:

„Различите квалификације Београдског зоолошког врта и ефеката пословне политике његове управе, које се већ дуже време појављују у средствима јавног информисања, немају валидност јер не укључују мишљење компетентних институција и тако дезинформишу јавност. Због тога сматрамо да је наша професионална и етичка обавеза да на овај начин упозоримо јавно мњење на актуелно стање у Београдском зоолошком врту, а тиме избегнемо сваку могућност лоше интерпретације наших појединачних мишљења.
У том смислу тврдимо да је, без обзира на унапређење естетског изгледа Београдског зоолошког врта, у највећој мери занемарен његов основни, цивилизацијски смисао тј. заштита угрожених врста животиња, а такође и његова наставно-научна функција. При том је ова установа постала реалан и потенцијалан извор обољења за раднике Врта, посетиоце и све оне који са живим или угинулим експонатима Врта долазе у контакт. На овакву квалификацију нас наводе чињенице:

1. Нестручно и неконтролисано уношење егзотичних животиња сумњивог порекла, што не само да баца љагу на глобално еколошко опредељење наше земље, већ представља огромну опасност (посебно мајмуни и егзотичне птице) по здравље људи.

2. Нестручно и неконтролисано уношење животиња нашег поднебља које може да буде веома опасно без стручне контроле. У том смислу, лисице ухваћене у слободној природи нипошто не смеју да се без ригорозног ветеринарског прегледа и карантина доводе у контакт са другим животињама и посетиоцима, јер се увек сматра да су потенцијално заражене беснилом.

3. Игнорисање законом прецизно дефинисане институције карантина за животиње, што у овом случају није никаква административна формалност, већ основни услов за безбедност људи и животиња у Врту.

4. Нестручно и неконтролисано узимање из слободне природе и изношење из наше земље аутохтоних угрожених врста животиња.

5. Неадекватан третман радника Зоо-врта у смислу непостојања неопходне периодичне

контроле општег стања здравља, специјалистичких прегледа људи који раде са појединим врстама животиња, превентивних вакцинација, али и необученост персонала за поједине строго специфичне послове (рад са приматима, употреба наркотика).

6. Нехуман однос према животињама у смислу убијања животиња на нехуман начин, неодговарајућа, тј. нестручна исхрана и смештај животиња, али и коришћење експоната Врта за исхрану радника и гостију. Ово последње је не само неспојиво са етичким односом према животињама који код персонала Врта мора да постоји, већ и веома опасно. Мислимо најпре на продају меса дивљих свиња које у реону Зоолошког врта највероватније носе узрочнике трихинелозе.

7. Лоша или никаква сарадња са свим ветеринарским установама у Београду, а такође и са институцијама које се баве највише екологијом животиња и заштитом угрожених врста.

8. Неадекватно уложена велика материјална средства у скупе и нефункционалне објекте који не одговарају потребама животиња.

Поштујући естетски помак начињен последњих година у Зоолошком врту, а донекле и пословни смисао његове управе, наглашавамо да животиње Зоолошког врта представљају ипак робу посебних квалитета. У пословању са њима, маркетинг не може да буде испред здравља људи, али ни испред хуманости и основне етике у односу на животиње. Дописи међународних институција за заштиту угрожених врста животиња указују на трговину са међународним шверцерима животиња, а ветеринарски ауторитети неких земаља упозоравају на кривотворену документацију. Треба имати у виду да оваква, лоша репутација Београда и наше земље у међународним круговима еколога може имати веома штетне последице по сарадњу наших стручњака, биолога и ветеринара са иностранством. Ако је цена чистих стаза, обојених клупа и неколико атрактивних експоната угрожено здравље људи, посебно деце, угрожен углед града и државе, онда Београдски врт са науком зоологијом нема никакве везе и нема право да се тако назива. Апсолутно је недопустиво и неодговорно да лаици, макар били у управи Врта, у јавности дају свој суд о природи обољења животиња, постављају дијагнозе болести, одлучују о начину лечења и процењују постојање или непостојање опасности по здравље људи. За то су ипак меродавни искључиво стручњаци. Плашимо се да ће у противном епилог свега бити трагичан неспоразум.
Сходно свему наведеном, предлажемо формирање комисије сачињене од компетентних стручњака и научних радника која ће спровести темељну анализу стања у Београдском зоолошком врту, одредити смисао постојања и смернице даљег рада ове институције. У противном се залажемо за промену назива Зоолошког врта у име које би боље окарактерисало његов садржај као на пример: забавни парк, предузеће за приказивање егзотичних животиња и слично, што наравно са Универзитетом и његовим функцијама нема никакве везе.“

Биолошки факултет (ПМФ)
Ветеринарски факултет у Београду
Институт за биолошка истраживања *Синиша Станковић*
Републички завод за заштиту природе Србије
Српско еколошко друштво
Српско биолошко друштво
Природњачки музеј Београд

У прилогу овог дописа био је и читав списак потписа научних радника и стручњака присутних на састанку:

Професор др Божидар Марковић,
декан Ветеринарског факултета
Професор др Владимир Литричин,
шеф Катедре за болести копитара, месоједа, птица и дивљачи и предметни наставник на предмету *Болести дивљих животиња*
Професор др Тодор Палић,
предметни наставник на предмету *Болести птица*

Потписи и печати потписника памфлета

Професор др Иво Савић,
шеф Зоолошког одсека Биолошког факултета у Београду
Доц. др Босиљка Ћуричић,
предметни наставник на Катедри за заразне болести Ветеринарског факултета
Асист. др сц Зоран Кулишић,
Катедра за паразитологију Ветеринарског факултета
Др сц. Златан Синовец,
Катедра за исхрану Ветеринарског факултета
Мр Никола Поповић,
Катедра за болести копитара, месоједа, птица и дивљачи Ветеринарског факултета
Дипл. вет Зоран Јакшић,
Катедра за породиљство Ветеринарског факултета
Дипл. вет Дејан Крњајић,
Катедра за микробиологију Ветеринарског факултета
Дипл. вет Маја Марковић,
Катедра за микробиологију Ветеринарског факултета
Дипл. вет Зорица Јуришић,
Катедра за микробиологију Ветеринарског факултета
Дипл. вет Виктор Панајотовић,
Катедра за хирургију Ветеринарског факултета
Професор др Владимир Стевановић,
Биолошки факултет, Српско еколошко друштво
Дипл. биол. Наталија Симонов,
Завод за заштиту природе Србије
Мр Саша Маринковић,
Институт за биолошка истраживања *Синиша Станковић*
Драган Вукелић,
апсолвент Ветеринарског факултета
Мр Небојша Штаљенић,
Ветеринарски завод – Земун

Након потписа следили су поменути печати и потписи учесника скупа.

Очекујући да ће писмо које су најпре прочитали на скупу еколога у Скупштини града, а затим упутили свим редакцијама, изазвати у најмању руку бар аферу ако не смењивање директора или затварање Зоолошког врта, што им је заправо и био циљ, потписници памфлета су се веома разочарали када су схватили да је реакција јавности била сасвим супротна. Наиме, на површину су испливале њихове малверзације и ниске побуде.

Експрес Политика 30. децембра 1990, у тексту *Ђорцима на Вука,* пише:

„Желећи да чујемо потписнике писма из којег не може да се закључи где и када је одржан састанак на коме се дошло до ових закључака, стигли смо најпре до професора Будислава Татића, декана Биолошког факултета. По професору Татићу наводи из писма немају основа јер су потписници махом радници потписаних институција, а не њихови руководиоци. А за потврду оваквих оптужби, каже професор Татић, потребно је високоструко мишљење колегијума установа.
– Први пут сам за овај случај и ово писмо чуо на саветовању *Еколошки проблеми града Београда*, где је требало да прочитам свој реферат. У току седнице, без икакве претходне најаве, непозната девојка је изашла за говорницу и прочитала писмо које сте и ви добили. Био сам немало изненађен када сам на крају њеног читања чуо, а касније и видео да је и мој Факултет потписник, односно да је у име Факултета потписао продекан Радовић. У разговору са продеканом нашег факултета сазнао сам да је он то потписао, не на основу неких чињеница, већ једноставно што је поверовао причама колега из Музеја и Института и да је само због тога ставио свој потпис и печат факултета – каже декан.
Професор Татић каже даље да је, тек пошто је отишао са овог састанка и боље погледао потписнике, установио да међу потписницима у име институција има и службеника што је готово невероватно јер оваква писма, одлуке, могу да потпишу само људи задужени за оваква питања, а то су руководеће структуре.
Како су се све ударали печати и парафи на овом писму, и тиме иза оваквих оптужби стављане целе институције, можда је најбољи

БЕОГРАД

ТРАГОМ ПИСМА РЕДАНЦИЈИ

ИСТИНА ИЛИ ИНТРИГЕ О СТАЊУ У БЕОГРАДСКОМ ЗООЛОШКОМ ВРТУ

ЂОРЦИМА НА ВУКА

● Испод оптужби на рачун Вука Бојовића стављено седам печата ● Проф. др Будислав Татић: „Био сам изненађен" ● Ко стоји иза хајке?

Вук Бојовић: „А шимпанзи су увек били..."

Поверовали причама

СЛАКО ПЕЧАТИРАЊЕ

Чињенице уместо потказивања

Позиви без одзива

пример изјава др Стеве Николића, директора Републичког завода за заштиту природе Србије:

– Пошто ми је колегиница Наталија Симонов донела да потпишем то писмо које имате, а које пре тога никада нисам видео, и пошто сам био у великом послу између две седнице, замолио сам је и оставио њој на душу да провери да ли иза тога треба да стоји печат и нашег Завода. О овом писму и наводима у њему није било говора на стручном већу нашег Завода, што мора да се уради да би се стало иза квалификација какве су наведене у писму. Морам признати да ме је повукло мало и то што сам видео печате неколико институција па сам то писмо тек тако препустио колегиници.

– Молим – додао је на крају директор Николић – да се овај став Завода узме са резервом.

Потврде озбиљних оптужби из овог писма нисмо нашли ни код др Војислава Васића, директора Природњачког музеја. Он каже да је ово само апел да се у Зоо-врту не ради стручно. Ни Наталија Симонов, биолог, која је потписала писмо у име Републичког завода за заштиту природе Србије, није имала много тога да каже јер не располаже стручним налазима. Саша Маринковић, магистар у Институту за биолошка истраживања, више се позабавио писањем међународних институција о наводном шверцу животињама и проблемима скупих и неодговарајућих објеката, него о томе да ли је и колики извор заразе Београдски зоо-врт.

Могуће је да је Вук Бојовић, као уосталом и сви руководиоци, имао грешака у свом раду. Међутим, запањује чињеница да, како рече сам Вук, нико из ових институција није никада одговорио на његове позиве на сарадњу, а да већина потписника, за које је сада први пут чуо, никада није, бар не званично, крочила у Зоолошки врт.

Све у свему, када се читава ова уједурма сагледа, намеће се закључак да иза свега стоји неколико незадовољних радника Зоо-врта, који су дошли у лични конфликт са директором, па су морали да напусте Врт. Тада су очигледно одлучили да своју личну уврређеност поткрепе *научним* доказима и печатима. Колико су ти *докази* ваљани и *засновани* види се из изјава најодговорнијих људи институција чији су печати злоупотребљени. А злоупотреба печата је кажњива!

Међутим, оно што је у свему овоме поразно, то је жеља, па макар потицала и од малог броја људи, да се по сваку цену и не бирајући средства, сруши неко ко је нешто покушао и учинио за Београд. А и лаику је очигледно да је Врт пре доласка Вука Бојовића био зверињак и штала, а данас, колико-толико пристојан зоолошки врт неопходан овом граду.

Уосталом, није проблем срушити једног директора, па макар он био и Вук Бојовић. Зато предлажемо Граду да оформи компетентну комисију."

УДРУЖИВАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА

Шта је заправо стајало иза ове прљаве игре? Одмах по доласку у Врт, још 1986. године, Вук Бојовић се повезао са професорима Ветеринарског факултета да би остварио сарадњу између ове две институције која, мада сасвим логична и обострано корисна, до тада није функционисала. Искусни професори су имали слуха за идеју, разумели су је и прихватили. Делегирали су један број младих колега да помажу Зоолошком врту, а тиме уједно и да проширују своје знање. Бојовић је ово повезивање са Ветеринарским факултетом сматрао својим великим успехом. Међутим, убрзо се уверио да је био у заблуди. Ти млади људи нису били спремни да уче, нису хтели да читају стручну литературу, нити да теорију надограђују праксом. Више им је одговарало да дане троше у распредању кулоарских прича и прављењу кланова него у раду. При том су били веома осетљиви на било какву примедбу или сугестију. Своје незнање прикривали су надменим ставом и понашањем, све до тренутка који је био пресудан да им се директор захвали на сарадњи и заувек их испрати из Зоолошког врта.

Експрес Политика, 30. децембар 1990.

У ПРВОМ ОПШТИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ

Казне за клевету

Бивши радници Зоо-врта кажњени од 2.500 динара до три месеца затвора, условно на две године, због јавно изречених оптужби на рачун Вука Бојовића

Милка Кнежевић-Иванишковић, Владимир Костић и Рељa Вујогић, бивши радници београдског Зоолошког врта, оптужени за клевету Вукоја Бојовића, директора врта, у Првом општинском суду ослобођени су кривице и изречене су им казне од три месеца затвора до 2.500 динара.

Сви окривљени били су учесници емисије омладинског радија Б-92, емитоване 1. новембра прошле године, у којој су изнели наводе због којих су против њих и подигнуте кривичне тужбе. Милка Кнежевић Иванишковић је тужена и због тврдњи изнетих у тексту „Доктор Душан не станује у Београду", објављеном у листу „Старт" 15. септембра 1990. године.

Оптужница Милке Кнежевић Иванишковић садржи око 30 тачака, а најтеже тврдње су оне у којима Милка истиче да је Вук Бојовић учествовао у пљачки организована чешљења мајмуна и других ретких животиња. Милка је иначе почасни члан ИНПЛ-а (Међународног лиге за заштиту примата) и, осим преписке са овом институцијом, суду није пружила доказе који би оправдали њене тврдње, нити су надлежне градске институције и инспекције пронашле нешто компромитујуће у раду Зоо-врта и његовог директора. Због тога је и осуђена на три месеца затвора, условно на две године.

Владимир Костић, бивши ветеринарски техничар у врту, осуђен је на новчану казну од 2.500 динара због изјава да га је Вук Бојовић терао да потписе нелегалне радове, да радници врта воле само животиње које могу да се поједу и да су сви млади стручњаци отишли из врта у коме су остали само некваликовани радници.

Рељa Вукотић, који је у врту радио у школи јахања, такође је осуђен због кривичног дела клевете и казњен новчаном казном од 2.500 динара. Он је, поред осталог, изјавио да је Вук Бојовић у врту одстрелио бизона у „сафари стаклу", за шта је доказано да је то учинило друго лице, па да његови наводи нису тачни.

Окривљени су најавили жалбе на пресуде.

Г. В.

Зоо-врт: надлежни сведоче да је све у реду

Политика, 14. јун 1991.

Женка шимпанзе *Лијана* месецима је показивала симптоме гравидитета, који су били толико уочљиви и типични да чак ни лаику нису могли да промакну. Није улазила у еструс, гојила се, стомак јој је растао, пажљивијим посматрањем могло је да се примети да се и помера. Међутим, млади „стручњак" био је упоран и искључив у својој дијагнози: „Реч је о цисти која све више расте!"

Али, како је директор, који је имао привилегију да животињу слободно додирује, „цисти" могао да опипа главу, лакат и стопало, немајући више ни стрпљења, ни времена за убеђивање, отказао је гостопримство надобудним „ученим главама" и позвао доктора Душана Станојевића, специјалисту акушера са Гинеколошко акушерске клинике Народни фронт, који је чим је дошао, разуме се, констатовао гравидитет.

Нажалост, изгубљено је драгоцено време. Сасвим формирано, зрело младунче било је мртво у утроби мајке неколико дана, процес распадања је већ био кренуо, тако да је др Станојевић, уз доста муке, једва успео да спаси *Лијанин* живот.

Плод је стављен у теглу са формалином на којој се налази натпис *циста* и дан-данас стоји у амбуланти Зоолошког врта као опомена докле људска глупост и немар могу да досегну.

Некако баш у то време тадашњи декан Ветеринарског факултета захтевао је да за своју кћерку, која је студирала ветерину, добије бланко потпис да је обавезну праксу обавила у Зоолошком врту. Директор Бојовић је тај захтев одбио и тако у сујетном оцу добио великог непријатеља који је само вребао погодан тренутак да се освети.

На сличан начин је откопана „ратна секира" и са тадашњим помоћником министра за пољопривреду, коме није услишена молба да му пријатељица буде запослена у Зоолошком врту.

Непријатељи су се гомилали и удруживали. Револтирани „стручњаци" жељни освете, на челу са деканом Ветеринарског факултета, а потпомогнути неколицином бивших радника Зоолошког врта, организују поменути „научни" скуп и доживљавају потпуни фијаско. Ситуација се сасвим преокренула. Очекивана велика победа претворила се у срамни пораз.

Нападнут сасвим без основа и доказа, Бојовић је кренуо у противофанзиву.

„Памфлет против мене, који кружи Београдом, потписале су такве институције да ту неко мора да иде у затвор. Или ја, ако се наводи покажу тачни, или они који су злоупотребили печате уважених установа" – изјавио је Бојовић у разговору за часопис *Интервју* 1. фебруара 1991. године. „Кажем злоупотребили, јер у име институција потписали су се радници а не руководиоци."

Бранећи свој углед и углед своје радне организације, аргументовано и документовано, одбацио је једну по једну све оптужбе побројане у писму. Бројне инспекцијске службе, почев од комуналне, санитарне, ветеринарске, тржишне до царинске, које су након памфлета буквално свакодневно опседале Врт, такође су у потпуности демантовале наводе „стручњака".

Еколошко друштво Београда и Зоолошки врт организовали су у току јануара 1991. године две конференције за штампу, позивајући на обе све потписнике дописа да јавно и доказима поткрепе своје оптужбе.

Међутим, како се на првом састанку са новинарима, одржаном 16. јануара, није појавио нико од потписника, недељу дана касније, 24. јануара, заказан је и други на који су дошли само представници Републичког завода за заштиту природе Србије и директор Природњачког музеја.
И после двочасовног разговора и тражења аргумената, који су их навели да се придруже оптужбама, остало је нејасно који је прави разлог хајке на Зоо-врт и његовог директора.

С друге стране, Вук Бојовић је, у обе пригоде, квалификације да је Врт центар међународног шверца животињама и извор зараза демантовао уредном документацијом о легалној куповини животиња и њиховом здравственом стању, као и потврдама које је, на лични захтев, добио од Градског завода за заштиту здравља и Института за инфективне и тропске болести, у којима изричито стоји да у периоду од 1985. до 1991. године није регистрован ниједан случај заразног обољења код радника Зоолошког врта, као ни код грађана Београда, где су као извор заразе послужиле животиње из Београдског зоолошког врта.

Стога су Еколошки покрет Београда и Зоолошки врт поднели захтев Градском секретару за заштиту човекове околине да Скупштина града формира стручну комисију која ће утврдити и објавити какво је право стање ствари у Београдском зоолошком врту.

Али, Бојовић се није зауставио на томе, није се смирио док није раскринкао све учеснике афере. Никоме није опростио. Против бивших радника поднео је кривичне пријаве за клевету и све спорове на суду добио. Тужени су кажњени новчаним казнама од 2.500 динара до три месеца затвора, условно на две године.

Покушај да се укаља част Врта и његовог директора у потпуности је пропао, а Бојовић и његов колектив су из овог случаја изашли као апсолутни победници.

ДАЉЕ КА НАПРЕТКУ

И поред притисака и тензија кроз које су пролазили, како се показало и доказало, сасвим неоправдано, у Зоолошком врту су радили као да је стање сасвим регуларно, не одступајући од зацртаних активности.

Градском секретаријату за комуналне, стамбене и грађевинске послове 21. јануара 1991. године упућен је допис о планираним радовима у тој години на два велика објекта у Зоолошком врту:

„Како смо вас извештајем о реализацији задатака Оперативног програма уређења града за 1990. годину обавестили о почетку радова на изградњи објекта за смештај слонова, носорога и тапира, желимо да вас упознамо и са динамиком изградње.
Изградња и организација објекта поверена је КМГ *Трудбеник* из Београда. Радови су започели 23. новембра 1990. године и у првој фази дошло је до обележавања објекта, делимично је започет ископ темеља и ускладиштење материјала који се уграђује.
Иако је овај објекат за смештај слонова, носорога и тапира био планиран за 1990. годину, приоритет је дат објекту за смештај жирафа услед недостатка финансијских средстава.
Молимо вас да вашом иницијативом истрајемо у изградњи овог важног објекта и да не дође до прекида радова од стране извођача КМГ *Трудбеник*.
Такође, обавештавамо вас да је објекат започет на основу дозволе за грађење Републичког секретаријата за урбанизам и стамбено-комуналну делатност број 351-109/90 и на основу комплетне пројектне документације.
Изградњом објекта за смештај слонова, носорога и тапира би се комплетирала централна зона Зоолошког врта, постојећи амбијент би се рестаурирао и створили би се неупоредиво бољи услови за смештај животиња јер за сада не постоје услови за смештај слонова у зимском периоду, нити посетиоци могу да их посматрају. Поред тога, створиле би се нове површине за озелењавање и нови простори за смештај других животиња."

Упркос јакој зими, у јануару и фебруару 1991. године Врт је постао богатији за више приноваа међу којима су најинтересантније биле: камилица *Фатима*, младунче једне од Гадафијевих камила, мала црвена лечва, антилопа која се прилично ретко рађа у затвореном простору, принова белоносог гвенона, бизон и зебра.

Прве недеље марта у посету Зоолошком врту дошао је председник Извршног савета Скупштине града Златан Перучић са сарадницима. После разгледања Врта, у дужем разговору са директором и његовим сарадницима Перучић је изјавио да је Извршни савет формирао радну групу која треба да понуди Скупштини града решење о даљој судбини Зоолошког врта, о његовом проширењу или измештању.
„Био бих непоштен" – рекао је том приликом Перучић – „када не бих нагласио да су Вук Бојовић и радници овог Врта уложили огроман ентузијазам да направе нешто чиме Београд може да се дичи и изван граница земље."

Поред уобичајених, свакодневних активности у Врту су се дешавале и непланиране ситуације. Тако је 14. марта 1991. године, како је забележено у дневнику рада ветеринара, др Маиге Хамадахаманеа, мужјак камиле сломио ногу. Већ наредног дана у Зоолошки врт је дошао доајен ортопедије, микрохирург, проф. др Марко Бумбаширевић, доцније директор Института за трауматолошку хирургију и ортопедију КБЦ, иначе велики заљубљеник у животиње, са својим колегама др Војом Суђићем, др Чедомиром Вучковићем, др Чедомиром Вучетићем и целом екипом која иначе присуствује ортопедским операцијама.
Након хируршког захвата који је трајао више часова, отворени прелом је вешто саниран и животиња је спасена.

Била је ово само прва у низу успешних операција које је професор Бумбаширевић, са својим тимом или самостално, извео у Зоолошком врту током наредних двадесетак година, помажући његовим становницима.

Пролеће 1991. године донело је лепша дешавања. Двадесетог дана априла освећена је и свечано пуштена у рад фонтана Матије Пауновски. Освећење је, у присуству донаторке и великог броја званица, учинио протосинђел Филарет, старешина манастира Свети архангел Гаврило у Земуну, садашњи владика Милешевски.

Само месец дана касније, 30. маја, у истом дану догодила су се два веома важна догађаја у Зоолошком врту. Свечано је отворена кућа за жирафе и промовисан је нови визуелни идентитет Врта.

Професор др Марко Бумбаширевић

Професор др Марко Бумбаширевић – операција камиле

Фонтана Матије Пауновски

Вук Бојовић, Матија Пауновски и Игор Марић, свечано освећење фонтане

КУЋА ЗА ЖИРАФЕ

Нови објекат за жирафе конципиран је као завршни мотив комплекса зимског смештаја за папкаре. Јединственог је кружног облика, волуменски и висински, као и материјалом чини контрапункт дугачком каменом зиду пећина за папкаре. Објекат „обгрљен“ камењем излази из те камене масе и својом структуром, обликом и положајем даје акценат комплетној композицији. Функционалност целог склопа је побољшана тиме што су сада зимска склоништа проходна са једне на другу страну.
У ентеријеру је сачувана камена стена, а зракасто распоређеним, гранитним коцкама ваљкасти волумен новог објекта везан је за постојећи од камена. У ентеријеру је коришћена бела боја како би се истакле животиње.
Материјали су они исти који су употребљени на свим новим објектима: силикатна опека, вештачки камен, тегола, метал и стакло.

Аутор пројекта куће за жирафе је архитекта доцент Михаило Тимотијевић, професор Архитектонског факултета, извођач радова ГРО *Трудбеник*, а инвеститор Скупштина града.

Нову кућу за жирафе, симболичним пресецањем врпце, свечано је отворио председник Извршног савета Скупштине града, Златан Перучић, а отварању су присуствовале и многе друге високе званице: др Драгутин Зеленовић, председник Републичке владе, Ђорђе Јовић, председник Привредне коморе града, представници амбасаде Малија и бројни гости.

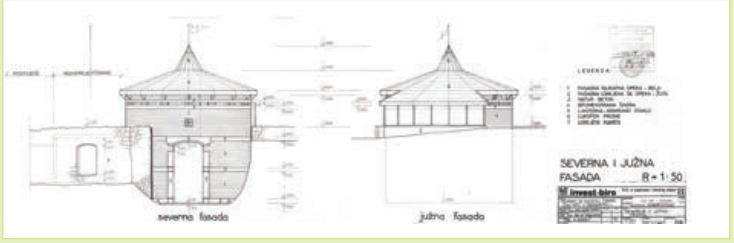

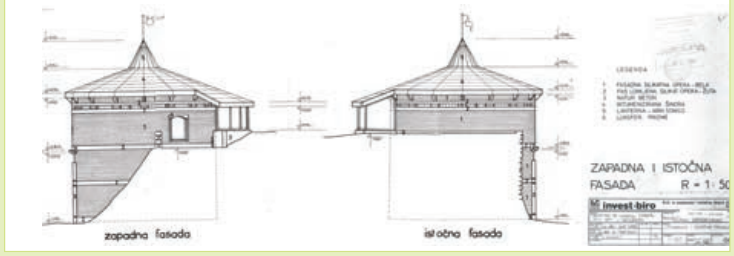
Свечано отварање куће за жирафе

Нови објекат за жирафе

Изглед старог објекта за жирафе

Нацрти новог објекта за жирафе

Нова кућа за жирафе

ВИЗУЕЛНИ ИНДЕНТИТЕТ

Истога дана у Зоолошком врту уприличена је још једна свечаност – представљање новог визуелног идентитета.

Захваљујући тиму младих, креативних и маштовитих људи студија за маркетинг *Saatchi & Saatchi*, Врт је на поклон добио ново маркетиншко рухо и тако постао први зоолошки врт у свету који у свом знаку има и „део“ човека. Заправо, сви светски вртови као основни елемент својих заштитних знакова имају неку животињу, што је до тада био случај и са београдским, међутим, цео новоустановљени визуелни идентитет базирао се на нечем сасвим необичном – парафрази детаља са Микеланђелове фреске *Стварање човека*. У време индустријског пустошења, борбе за очување здравог живота и бекства од савремених депонија, креативни тим *Saatchi & Saatchi* досетио се да у овај добротворни пројекат, рађен из задовољства, удене и ту еколошку димензију.

Позадина знака, у зеленом елипсастом оквиру, је небоплава. Рука човека, оног истог који уништава, руши, прети сам себи потпуним нестајањем, тек што није дотакла прст мајмунске руке. Овај чин симболише помирење, повратак природи, здравом животу, недужним створењима која без кривице страдају.

Измене је претрпело и само име Врта. Постало је мало другачије, краће, фонетски практичније: Био зоо-врт.

Нови лик Врта пратила је и нова конфекција – мајице, беџеви, постери, разгледнице, меморандуми, коверте, серија улазница са фотографијама животиња, станара Врта, а ново рухо добила је и сигнализација – стрелице, путокази, обавештења и информације о животињама на кавезима – са именом, датумом рођења, пореклом.

Све побројано настало је заслугом: Драгана Сакана, Јелисавете Бијелић, Драгана Илића, Милоша Аризовића, Добросава Живковића и Владимира Јањића.

Маштовитом знаку, слоган – *Врт добре наде* – а касније и слоган целој кампањи – *Бекство из града у центар града* – подарила је београдска новинарка Снежана Богдановић која је објашњавајући шта је инспирисало да срочи ове реченице, изјавила:

У ту кратку мисао утканa је идеја једне мисије групе људи која је запуштену дечју радост претворила у феникса који изниче из пепела бирократске немарности и неодговорности. Та добра воља учинила је ово место Вртом добре наде, а она нам опет пружа наду да ћемо се кад-тад осветити, вратити природи, руком је дотакнути. Макар и накратко, кад побегнемо из урбаног града у оазу мира - у центру града!

Нови знак за телевизијски спот, који је годинама емитован на свим ТВ станицама, анимирао је Вељко Бикић, музиком оплемењо композитор Зоран Симјановић, а копирајтер позицијског слогана био је Роман Џаџић.

Овај изванредан маркетиншки потез значајно је побољшао општи имиџ Београдског зоолошког врта, а самим тим и услуге намењене посетиоцима.

Нови маркетиншки материјал

Промоција новог визуелног идентитета

Врт је полако постајао институција о којој је почело да се говори са уважавањем и о којој је напокон почело да се размишља на вишем и ширем нивоу. У јуну 1991. године стручни тим Градског завода за планирање, предвођен помоћником директора Завода, др Милошем Бојовићем и помоћником директора за послове просторног планирања, др Милошем Перовићем, сачинио је елаборат под називом *Истраживање локације за нови зоолошки врт у Београду*.
Веома студиозно и детаљно урађен, са прецизним мапама терена, планским документима и графичким прилозима, овај рад на преко 30 страница анализира и разматра потенцијалне могућности евентуалних нових локација за зоолошки врт (Звездара, Бежанијска коса, Јелезовац и Стражевица), а постојећу, на којој се Београдски врт налази, пореди са локацијама на којима су зоолошки вртови светских метропола као што су: Њујорк, Лондон, Париз, Рим, Берлин, Беч, Москва, Хелсинки, Будимпешта, Франкфурт, Хамбург и Дрезден.

Констатација овог опсежног елабората, изведена из упоредне анализе, је да су зоолошки вртови у већини великих светских градова смештени или у самом центру или у његовој непосредној близини, те да такав положај треба сматрати најбољим без обзира на извесне предности, пре свега у расположивом простору које имају удаљеније локације. Стога, како стоји у закључку, Калемегдан – Доњи град управо је идеална локација:

„Београдски зоолошки врт, са својим садашњим положајем непосредно уз калемегдански парк, вероватно спада међу најбоље смештене зоолошке вртове у свету. Налази се практично у центру града и, у исто време, изван насељене територије, окружен с једне стране пространом зеленом површином, а с друге зоном активности уз коју је и јак спортско-рекреативни центар на Дунаву. Што се и поред тога одавно размишља о избору нове локације за зоолошки врт у нашем главном граду, разлог је углавном у томе што је простор на коме се сада налази недовољан за један савремени објекат те врсте.

Иницијатива за формирање новог зоолошког врта добила је своје место већ у првом послератном Генералном плану Београда из године 1950. и од тада је било неколико предлога за његову нову локацију. Преовлађивало је схватање да треба формирати нов зоолошки врт и то доста далеко од центра града, с тим да се постигне максимум слободног смештаја животиња у амбијент најприближнији природном окружењу у коме одговарајуће врсте животиња живе у слободи. У свету, међутим, приступ овом проблему различит је зависно од разних чинилаца који овде могу имати утицаја, али је значајно то да је у већини светских метропола зоолошки врт ближе центру града, а често и у његовом најужем центру.

Према предностима које имају поједине могућности избора локације зоолошког врта у граду уопште, проблем Београдског зоолошког врта било би могуће решити углавном на три начина и то:

1. Комплетним пресељењем на нову локацију, што је већ поменуто.

2. Задржавањем Зоолошког врта на истом месту, али уз освајање нових површина у његовом суседству, што је потпуно изводљиво с обзиром на неискоришћене могућности у том смислу у непосредној близини.

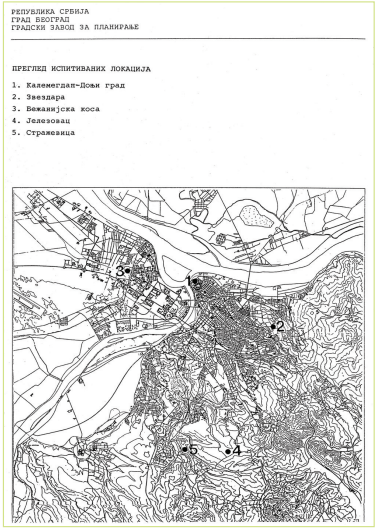
3. Комбиновањем првог и другог решења, изнаћи да буду два зоолошка врта, с тим да постојећи остане у својим садашњим границама.

Чињеница је, међутим, да у једном граду обично постоји само један зоолошки врт, па би и у Београду решење са две одвојене локације било мање оправдано, пре свега и из економских разлога. Решење са задржавањем постојећег Зоолошког врта, уз његово проширење на суседне слободне површине, било би напротив економски повољније и то из два разлога: прво, јер садашња локација држи примат у односу на друге у погледу атрактивности (пре свега најближа је центру и везана за Калемегдан) и, друго, јер се тако елиминишу додатни трошкови око пресељења.

Међутим, један од доказа атрактивности те локације је баш у томе што она максимално привлачи и друге интересенте, због чега би тако несумњиво дошло до сукоба, а у неким случајевима и до жестоке реакције заинтересованих. Ту су најзад и одговарајуће стручне службе које, штитећи по својој стручној опредељености одређене објекте, постављају одговарајуће услове и ограничења. Стога све ово указује на потребу да се ово питање, укључивши предложене локације и програм, упути на ширу расправу у којој би учествовала стручна јавност заједно са осталим заинтересованим странама."

Иако сачињен још јуна 1991. године, овај документ заправо никада није отишао на јавну расправу, како су аутори предлагали, већ је завршио закључан у нечијој фиоци пошто одређеним људима из појединих структура очигледно није одговарало да буде обелодањен.

Тако је Врт на старој локацији и истој површини наставио живот и даљи напредак.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ГРАД БЕОГРАД
ГРАДСКИ ЗАВОД ЗА ПЛАНИРАЊЕ

ПРЕГЛЕД ИСПИТИВАНИХ ЛОКАЦИЈА

1. Калемегдан-Доњи град
2. Звездара
3. Бежанијска коса
4. Јелезовац
5. Стражевица

Елаборат – Истраживање локације за нови зоолошки врт у Београду

Табела 1.

ПРЕГЛЕД ЗООЛОШКИХ ВРТОВА ПО ПОЈЕДИНИМ СВЕТСКИМ ГРАДОВИМА

Град	Број становника у мил.	Година	Површина у ха	Удаљеност од центра у км	Локалитет овде рачунат као центар
1	2	3	4	5	6
ЊУЈОРК ЊУЈОРК-БРОНКС ЊУЈОРК-БРУКЛИН	17,4	1991.	2 107 1	у центру	Централ парк
ЛОНДОН	11,0	1990.	12	у центру	
ПАРИЗ	10,0	1990.	10	5,5	Лувр
БЕРЛИН	3,2	1991.	10	у центру	
БЕЧ	1,8	1991.	6	6,0	Бургтеатар
РИМ	3,2	1991.	5	у центру	
МОСКВА	13,2	1990.	20	3,0	Црвени трг
ХЕЛСИНКИ	0,6	1991.	6	1,7	Црква Св.Тројице
ХАМБУРГ	1,8	1991.	9	6,0	Алтштат
ДРЕЗДЕН	0,6	1991.	38	1,2	Алтмаркт
БУДИМПЕШТА	2,6	1990.	11	3,2	Мост Сечењи
ФРАНКФУРТ Н.М.	0,7	1991.	25	1,2	Ремерберг

Изглед старе улазне капије

МУКЕ СА КАПИЈОМ

Улазна капија, као централна артерија Зоолошког врта и место које формира први утисак о њему, била је не само у страховито запуштеном и срамном стању већ је представљала и озбиљну претњу по безбедност посетилаца и свих оних који су се задржавали у близини тог годинама крпљеног, ружног и несигурног објекта.

С обзиром да је комисија Извршног савета Скупштине Старог града још 1988. године дала привремене урбанистичке услове за проширење, адаптацију и изградњу нових објеката у Зоолошком врту, а исте одобрио Завод за заштиту споменика културе града Београда, и да је у склопу тих услова добијена и сагласност да постојећа улазна капија од 32 метра квадратна корисне површине буде замењена новом од 150 квадрата, директор Бојовић је, сматрајући да нема никаквих препрека, чим је прикупио нешто средстава, једва дочекао тренутак да крене у обрачун са објектом – ружном који је кварио утисак о целом Врту, не слутећи да ће изградња нове капије бити равна „зидању Скадра на Бојани“.

Радило се на прибављању свих потребних дозвола и сагласности, али како је сређивање папирологије дуготрајан и мукотрпан посао, да се не би губило на времену упоредо се почело са демонтирањем дрвене ограде, вађењем врата и прозора и ручним рушењем старе портирнице. Истовремено, почетком јула, упркос врућинама које су тих дана владале у Београду, настављен је и рад на слонари започет још претходне године, па обустављен због недостатка материјалних средстава. Врт је личио на велико градилиште, а планова је било још много.

Тако 10. јула 1991. године ДП Зоолошки врт одлучује да промени облик организовања и доноси Одлуку о промени статуса којом се утврђује издавање интерних деоница, односно трансформација у деоничарско друштво. Ову одлуку, као и Одлуку о продаји интерних деоница доноси збор радних људи.
Одлуке о промени статуса које су, по тада важећим прописима, повлачиле и укидање оснивачких права Града, послужиле су и за упис промене статуса фирме, те се Зоолошки врт града Београда, према решењу Привредног суда у Београду Фи-7878/91 од 1. августа 1991. године преводи у статус деоничарског друштва, које губи регистарски број 2, односно губи потребу за евидентирањем оснивача.

Још нису биле уклоњене ни све цигле са старе улазне капије, а Завод за заштиту споменика културе града Београда је у Зоолошки врт послао силне инспекције да би стопирао радове. Дана 21. августа 1991. године Завод се ургентним телеграмом обратио Републичком министарству за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и грађевинарство, Републичком министарству културе и Грађевинско-техничком инспекторату града Београда да би их обавестио: „да се на Београдској тврђави, на улазу у Зоолошки врт, изводе радови са тешком механизацијом, без сагласности службе заштите како је предвиђено Законом о културним добрима. Како је Београдска тврђава споменик културе од изузетног значаја за Републику, тражи се предузимање мера за обустављање радова.“

Иако је инспекцијским прегледом установљено да су: „Од комисије Извршног савета општине Стари град добијени привремени услови за уређење простора, те да се у поменутим условима, на страни три, под ставком: Објекти који се проширују и надграђују, предвиђа изградња улазне капије од 150 метара квадратних уместо постојеће на 32 квадрата, чији се садржај специфицира на страни 13: билетарница и књижара са информативним центром“ и мада је прихваћена изјава директора Бојовића да су приликом извођења инфраструктуре на Калемегдану 1988. године, непосредно иза и испред улазне капије, у присуству представника Завода за заштиту споменика културе, направљене две коморе дубоке по три метра,

Изградња нове улазне капије

на основу којих је констатовано да ту евидентно нема никаквих археолошких налаза већ да се ради само о шуту, као и да никакви радови нису извођени тешком механизацијом него ручним рушењем са машинским утоваром малим багером запремине кашике 0,08 м³, радови на капији ипак су обустављени 22. августа до прибављања свих стриктно тражених дозвола.
Након тога је кренуо прави „ход по мукама“ – преписке, дописи, захтеви, молбе... Најпре је, 30. августа 1991. године, Комитету за комунално-стамбене и грађевинске послове и урбанизам Скупштине општине Стари град упућен захтев за доношење продужења важности решења о утврђивању привремених услова за уређење простора у Зоо-врту града Београда, пошто је решење из 1988. било на истеку. Затим је 4. септембра на адресу Републичког министарства за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и грађевинарство послато писмо, под регистарским бројем 1354, у коме се наводи:

„ДП Зоолошки врт града Београда обраћа се вашем Министарству са молбом да нам помогнете у добијању сагласности за изградњу улазне капије Зоо-врта.
Стицајем околности доведени смо у незгодну ситуацију да се радови на тек започетој капији обуставе због чињенице да смо, у намери да планирани посао реализујемо у максимално кратком року како тешко сакупљена новчана средства не би неповратно пропала, пропустили да пре почетка радова прикупимо све потребне сагласности. Намера нам је била да поменуте сагласности прибавимо током радова, с обзиром да се ради о заиста малом објекту и да је свота за његову изградњу била једва довољна. Знајући из сопственог искуства да је прибављање свих потребних папира дуг процес, нисмо смели дозволити да тешко добијени друштвени новац оде у неповрат због хроничне неефикасности надлежних служби.
Један од фактора који је озбиљно погоршао ову административну процедуру лежи у чињеници да стручне службе одговарајућих установа апсолутно нису биле у стању да нам дају податке о томе шта нам је потребно већ је свака од њих имала своје тумачење које је било у супротности од других.
Тако, не очекујући да се ово клупко расплете, руковођени чињеницом да смо још 1988. године од Извршног савета Скупштине општине Стари град добили сагласност за урбанистичке услове санирања стања у Зоо-врту, одмах смо приступили раду, пошто је на поменуте услове сагласност дао и градски Завод за заштиту споменика културе. Велики број објеката саграђен је по овим условима, а по њима је предвиђена и изградња улазне капије, корисне површине 150 метара квадратних, са продавницом литературе, пропагандног материјала и животиња репродукованих у Зоолошком врту.
Молимо вас због тога да као највиши орган власти помогнете у решавању и превазилажењу проблема са Заводом за заштиту споменика културе града Београда, да се веома оскудна друштвена средства не би до последњег динара истопила плативши тако скупу цену придржавања бирократског начина рада.“

После овог писма Министарству уследили су, један за другим, дописи и захтеви: 4. септембра 1991. Републичком комитету за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и грађевинарство – Захтев за издавање одобрења за градњу главне улазне капије Зоо-врта града Београда, 6. септембра 1991. Комитету за комунално стамбене грађевинске послове и урбанизам Скупштине општине Стари град – Захтев за издавање акта о условима за уређење простора за изградњу улазне капије Зоо-врта града Београда, 22. октобра 1991. Електродистрибуцији, Сектору планске енергетике – Захтев за електроенергетску сагласност, а Групи за преглед и обраду пројеката – Захтев за преглед пројекта. Истог датума, 22. октобра, упућени су захтеви за преглед техничке документације и издавање сагласности за изградњу главне улазне капије Зоо-врта града Београда и: ЈКП Београдски водовод и канализација, ЈП Београдска канализација, Служби техничке документације, Институту заштите на раду, Комуналном предузећу Градска

чистоћа, Инспекторату рада Секретаријата за рад и социјалне послове града Београда и Санитарној инспекцији Секретаријата за здравство града Београда.
У новембру 1991. године најпре је Секретаријату за урбанизам и комуналне послове Скупштине општине Стари град упућен Захтев за урбанистичку сагласност на техничку документацију. Допис послат 5. новембра на поменуту адресу садржао је у прилогу: седам примерака главног грађевинског пројекта за изградњу улазне капије у Зоо-врт и све одговарајуће сагласности у по једном примерку.
Недељу дана касније, 11. новембра, Министарству за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и грађевинарство Републике Србије упућен је Захтев за издавање дозволе за грађење објекта. Захтев је у прилогу садржао: одговарајуће тражене сагласности, главни грађевински пројекат у пет свезака, пројекат водовода, канализације и електрике, пет свезака и извештај о извршеној техничкој контроли, пет примерака.
Но, упркос свој прикупљеној папирологији и свим прибављеним сагласностима, од којих се могла сачинити цела књига са позамашним бројем страница, једна сагласност је ипак недостајала – сагласност Завода за заштиту споменика културе града Београда, а без ње изградња улазне капије није могла да отпочне. Зоолошки врт је тако остао без најважније артерије, стара капија била је срушена а изградња нове стопирана. Дани су пролазили, новац се топио, а у Врт се улазило преко рушевина, кроз импровизовани неусловни пролаз, што ни у ком случају није остављало лепу слику о овој институцији и граду уопште.
Да би макар мало скренуо пажњу са срамоте која је дочекивала посетиоце на самом улазу, директор Бојовић је интензивирао маркетиншке акције.
Прочитавши у неким новинама да су борци САО Крајине после једне војне операције у плитвичким шумама пронашли младунца медведа, донели га на Книнску тврђаву и прогласили својом маскотом, синула му је идеја да би то мече из безброј разлога требало да буде у Београдском зоолошком врту. Одмах је сту-

Медведић Книнца

пио у контакт са легитимним представницима САО Крајине и договор је брзо постигнут. Тако је плитвички медведић *Книнџа* променио животну средину и заменио тврђаве, Книнску за Калемегданску. Из заграђеног подручја и опасне слободе прешао је у сигурност Бео зооврта где је због свог порекла и питомости буквално преко ноћи постао права медијска звезда.

Једна акција је повлачила другу, па је убрзо после *Книнџе* у Врт стигла и *Гоца*, такође мала медведица, пронађена у близини места Врховине код Плитвичких језера, а у Београд доведена да би општем љубимцу правила друштво. Еуфорију за умиљатим мечићима допунило је и рођење тигрића *Волгe* и *Лене*, тако да су Зоолошки врт данима опседале колоне деце, али и новинара, фоторепортера и сниматеља.

Први дани јесени донели су мање лепа догађања. После само неколико месеци проведених у удобности нове куће, 3. октобра 1991. године, угинуо је мужјак жирафе *Жаре*. Смрт лепе и скупоцене животиње, у пуној снази, наступила је због чисте обести неког од посетилаца који је *Жарешу* дао да поједе најлонску кесу. Починитељ злодела никада није идентификован и пронађен, а новоизграђена жирафара је остала празна да чека нека боља времена када ће се стећи услови да ове вредне животиње поново буду набављене.
Са изузетком улазне капије, грађевински радови на осталим објектима у Врту су се одвијали по планираном току и редоследу: 30. октобра наливена је плоча на слонари, 9. новембра направљена преграда код зебри, 15. новембра почело стављање нове калдрме на стазама у делу Врта популарно званом *Алпина* и презиђивање дотрајалог степеништа од дела где су смештени лавови до објекта за жирафе. Као и сваке године, поправљене су и обојене дотрајале вртовске клупе, а уређене су и ниске ограде за заштиту зелених површина. Поред редовне замене и садње цвећа те године су посађена и стабла украсног шибља, као и садница воћа.
Али, свакако најатрактивнији и најспектакуларнији догађај у 1991. години у Зоолошком врту представљало је рођење младунчета шимпанзе, прво у историји ове институције. Након пеха који је имала са првом трудноћом, мајмуница *Лијана* је 25. новембра 1991. године на свет донела здраво женско младунче.
Пороћај је изведео доктор Душан Станојевић са екипом својих колега – акушера, гинеколога, анестезиолога, бабица и инструментариста гинеколошко акушерске клинике Народни фронт, а цео захват пропратиле су камере бројних домаћих и иностраних телевизијских станица, фоторепортери и новинари. Иако је намеравао да *Лијану* породи природним путем, због величине младунчетовог грудног коша и лошег положаја које је заузело при изласку, да би избегао могуће компликације доктор Станојевић се ипак одлучио за царски рез. *Лијана* је успавана и приступило се оперативном захвату идентичном ономе који се изводи у хуманој медицини. Када се у 16 и 45 новорођенче огласило у рукама бабице Зорице Стојановић, дилеме није било – добиће име по њој – *Зорица*. *Лијана* је остала под анестезијом и инфузијом док рана није зашивена, а потом је пребачена у карантин где је, окружена будном негом и пажњом, провела наредних седам дана до скидања конаца. Након тога враћена је у свој кавез, сасвим опорављена, али догодило се оно што је и било за очекивати. Како је порођена под наркозом, није имала никакав однос према младунчету, односно, није га прихватала.

Зато је *Зорица* однегована као људска беба. Храњена на цуцлу, повијана у пелене, облачена у бенкице, спавала је у дечјем кревецу а дане проводила у оградици препуној играчака.

Неоспорно је да је рођење мале шимпанзе представљало изузетну референцу за Београдски зоолошки врт како са стручне тако и са маркетиншке стране, међутим имало је и још једну можда чак и већу вредност – трајно и нераскидиво је везало доктора Душана Станојевића за Зоолошки врт, његову управу и, разуме се, за његове становнике.

Царски рез шимпанзе Лијане

Доктор Сташојевић и мала Зорица

ТВ Ревија, 31. децембар 1992.

Доктор Душан Станојевић

ДР ДУШАН СТАНОЈЕВИЋ

Доктор Душан Станојевић рођен је 29. новембра 1949. године у Ивањици, где су му родитељи били на служби. Основну школу завршио је у селу Прилике, а гимназију у Горњем Милановцу и Београду. Дипломирао је на Медицинском факултету у Београду 1974. године. Од 1977. је стално запослен у ГАК Народни фронт, где је данас генерални директор. Године 1986. изабран је за асистента на Медицинском факултету за предмет Гинекологија и акушерство. Магистрирао је 1989. године радом из области акушерства – *Пехаметрија и кардиотокографија*. У току 1996. одбранио је и докторску тезу под насловом *Значај новијих дијагностичких процедура у постоперативној процени карцинома јајника.*

Иако је током бављења гинекологијом породио више од 15.000 жена и био начелник породилишта, главно стручно опредељење доктора Станојевића је гинеколошка хирургија, у којој припада самом врху домаће, односно српске хирургије. У домену гинеколошке хирургије главно опредељење му је реконструктивна хирургија у оквиру које су му специјалност операције прављења нове вагине код девојчица које су рођене без овог органа.

Поред реконструктивних операција у области гинекологије, доктор Станојевић је и члан тима за промену пола у оквиру мултидисциплинарних активности Београдског тима. Ванредни је професор на Медицинском факултету у Београду.

Интересовање и љубав према животињама, коју у себи носи још од дечачких дана, кулминирала је његовим првим доласком у Зоолошки врт у улози „спаситеља“. Од те посете доктор Душан Станојевић је постао саставни члан овог колектива, а његово неизмерно знање из зоологије и ветерине респектују и еминентни стручњаци из ових области.

Број становника *Врта добре наде* на крају 1991. године износио је 590 примерака у 127 врста, а број посетилаца достигао је чак 677.093

Почетак 1992. године обележиле су бројне принове у Врту. Већ првог дана нове године на свет су дошла два бела медведа, одмах затим младунце су добили и патуљасти зебуи, алпске козе и винтербершке овце, а 21. јануара рођена је камила *Јована*, која због енормно увећане тироидне жлезде није имала баш велике изгледе да преживи. Није могла да стане на ноге, одбијала је храну и куњала. У помоћ су прискочили искусни професори ветерине Ђурђе Ђурђевић, ендокринолог, и Василије Миљковић, стручњак за породиљство, који су одмах видели о чему се ради. После прве инјекције лека „торомангана", камилче које је до тада било готово одузето, нагло је живнуло. Сваким даном жлезда је постајала све мања, а *Јована* све радоснија и напреднија. Израсла је у лепу и потпуно здраву камилу.

СЛЕПИ ВУК ХОМЕР

У Зоолошки врт се 27. јануара уселио и један необичан становник чија је тужна животна прича изазивала буру емоција код свакога ко ју је чуо. Био је то слепи вук *Хомер*.

Подстакнут писањем *Илустроване Политике*, која је у неколико бројева објављивала текстове о несрећној судбини вука „заточеног" у зајечарском затвору, осуђеног на смрт успављивањем, Вук Бојовић је решио да спасе намученог животињу, да „планинског цара" доведе у Београдски зоолошки врт и на тај начин му обезбеди пристојнију старост и ублажи патње које су му људи наметнули због страха и неразумевања.

„Од првог часа судбина му је уместо живота одредила пакао" – пише *Илустрована Политика* 3. фебруара 1992. године, у тексту *Хомеру ће вратити вид*. „Никада није осетио топлину мајчиног тела у хладним шумским ноћима, никада са браћом и сестрама није трчао и играо се на пропланцима Старе планине, никада пио воду са планинског потока, нити пак сазнао да ли га је негде, у шуми, чекала вучица његовог живота.

Људска рука га је, још као слепо младунче, истргла из сигурности јазбине и однела кући. Ловац је одлучио о његовој судбини. Сачувао му је главу, али је зато вучић изгубио душу. Веровао је да припада људима и тако се понашао. Махао је репом, играо се с децом, радовао се гостима... И растао. Као из воде.

Није био свестан свог вучјег изгледа и све већег људског страха од његових великих зуба. Људи су му из страха прво око врата ставили дебели ланац, а затим га поклонили зајечарском затвору. Тамо воле и гаје животиње па ће се лакше старати о сад већ одраслом вуку.

Само у почетку је био полуслободњак. На ланцу, додуше, и овде, али у дворишту, с људима.

Када је први пут скинуо ланац и почео весело да трчкара за људима по дворишту, све се променило. Тог јутра управник је дошао на посао и затекао пребледелог вођу смене с пиштољем у руци. На прозорима начичкани затвореници. – Бежите управниче – довикивао је стражар.

Било је то пре четири године. Тада је *Вучко*, како су га у затвору назвали, последњи пут слободно трчао. Од тада је боравио у жичаној самици. Осуђен је био на доживотну робију...

Храна преко ограде, вода кроз жицу... Само поглед у слободу са сад двоструко дебљим ланцем око врата.

Све тужније завијање одјекивало је зајечарским затвором. И све чешће. Више, постало је јасно, не могу да издрже ни *Вучко* ни људи. Тај вучји јаук парао је тимочку равницу и дању и ноћу.

Људи га нису разумели. Осећали су само да је вук на измаку снаге. И вид му је ослабио... И решили су: даће му инјекцију. Нека угине. Да не муче ни они њега ни он њих. То је једино решење. Јер пуштање на слободу није долазило у обзир.

Вук мора да умре. Сем... Ако га неко хоће тако тужног, олињалог, готово слепог...

Чим је *Илустрована* у прошлом броју објавила

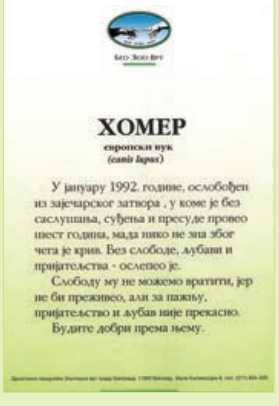

Вук избављен из зајечарског затвора

Хомеру ће вратити вид

После приче у прошлом броју нашег листа београдски Зоолошки врт је одлучио да „планинском цару" обезбеди пристојнију старост и ублажи муке које су му људи наметнули због страха и неразумевања

Илустрована Политика, 3. фебруар 1992.

Слепи вук Хомер
Натпис на Хомеровом кавезу

причу о вуку кога једино може спасити неко довољно хуман и довољно луд да узме те остатке цара планинских шума, јавио се Вук Бојовић, директор Београдског зоолошког врта. Дирнула га је прича. Вук ће код њега имати сву негу. И право на живот. Окружен људима, али и својом врстом коју никада у шестогодишњем животу није упознао...

Затекли смо га у жичаној самици. Помирен са судбином, гледао нас је готово угашеним очима. Дугогодишње робијање на ланцу оставило је трага. Није хтео да уђе у контејнер који смо донели са собом. У њему топло, чиста сува слама... Чинило му се: то је нова људска превара. Носе ме некуд на губилиште... А кад је најзад ушао, није се више померио. Само је тихим режањем опомињао људе да му не прилазе. Као да је хтео да каже – Доста ми је свега. Скратите ми муке. Не могу више.

Те вечери несрећни вук, који у свом животу никоме никакво зло није нанео, први пут је спавао у зиданој кућици, на топлој слами, ни сам не знајући шта га је снашло.

– Зваћеш се *Хомер* – чучао је поред кавеза и тихо му причао Вук Бојовић, навикавајући га на свој глас. – И прегледаћеш. Бар ћемо покушати... Не бој се.

Прекопута његовог кавеза те су вечери завијали вукови. И *Хомер* их је слушао. Први пут у свом животу чуо је језик који разуме."

Хомеру, нажалост, вид никада није враћен иако су га прегледале целе екипе познатих офталмолога, пошто му је рожњача била потпуно уништена на оба ока вероватно због неке прележане болести, али је зато остатак живота провео у изобиљу, окружен љубављу и пажњом свих запослених у Врту. Чак је са женком *Катицом* дао и бројно потомство. Колико је био омиљен сведочи и табла са карактеристикама на његовом кавезу која се разликовала од свих других у Зоолошком врту.

Хомер је доживео дубоку старост. Угинуо је 1999. у четрнаестој години.

Хладан и снежан фебруар 1992. године донео је Зоолошком врту велику радост. На опште одушевљење, 8. фебруара, након пуних двадесет година, у Врту је поново рођено младунче нилског коња. Наиме, испоставило се да *Берта* када је дошла у Београд није била гравидна као што се мислило, већ је тек са *Ницом* дала свог првог потомка – женку *Јуцу* која је на рођењу тежила целих 40 килограма. Било је то друго младунче нилског коња рођено у историји Београдског зоолошког врта од његовог оснивања.

Берта и Јуца

ТЕСТАМЕНТ ЈЕЛЕНЕ ПУПАВАЦ

Још се еуфорија око *Јуциног* доласка на свет није стишала, а десило се нешто што је све запослене у Врту уверило да су на правом путу, да је њихов рад и труд ипак цењен, односно да постоје људи који умеју да виде, препознају и вреднују њихово пожртвовање и преданост послу.
Географанка Јелена Пупавац, судским тестаментом, сачињеним 8. априла 1988. године, завештала је свој једнособан стан на Новом Београду, површине 54,86 метра квадратна, Зоолошком врту града Београда. Госпођа Пупавац је преминула 9. фебруара 1992. у 73. години живота. Након одржаног оставинског поступка, Четврти општински суд у Београду донео је дана 25. маја 1992. године правоснажну одлуку којом се Зоолошки врт оглашава за наследника на заоставштини иза покојне Јелене Пупавац, а по тестаментарном основу наслеђивања.

Овај вредан и неочекиван поклон представљао је велику част за Зоолошки врт тим пре што је дошао од особе коју нико од запослених није лично познавао, али је значио и велику обавезу да се и надаље оправда указано поверење. У знак захвалности и поштовања према преминулој дародавки и њеном племенитом и великодушном гесту Зоолошки врт је госпођи Пупавац подигао надгробни споменик на Бежанијском гробљу, спомен-плочу у Зоолошком врту и редовно поменима обележава годишњицу њене смрти.

Одлуком директора, а са уверењем да се на тај начин најдоследније спроводи воља оставитељке, право располагања наслеђеним станом је 1. децембра 1994. године уговором пренесено са Зоолошког врта на Предузеће за пројектовање и градњу КМГ *Трудбеник* из Београда по основу компензационог правног посла уговорних страна. КМГ *Трудбеник* се, на основу при-

Тестамент Јелене Пупавац

Надгробни споменик Јелене Пупавац

мљене непокретности, обавезао да у корист Зоолошког врта изведе грађевинске и грађевинско-занатске радове на изградњи објекта за смештај птица (*Птичји град II*) у кругу Зооврта у Београду. Како је истим уговором констатовано да вредност стана износи 65.832 динара а да трошкови изградње објеката за смештај птица премашују ту суму, односно, вреде 75.832 динара, то је Зоолошки врт на рачун КМГ *Трудбеник* уплатио још 10.000 динара.

Са пролећем је у Зоолошки врт стигло и много принова. Младунце су добили: ракуни, муфлони, сомалијске овце, камерунске и алпске козе, црни и сиви вукови, коњи, јелени, антилопе, камиле и зебре.
Упоредо са обнављањем и обогаћивањем животињског фонда одвијали су се и радови на улепшавању и оплемењивању њиховог животног простора.
Изградња нове куће за слонове, носороге и тапире задавала је много проблема пошто су радови на њој више пута прекидани због недостатка средстава, а то је повлачило непрестану, углавном узалудну преписку са надлежним градским службама.
Још 1. априла 1992. године Извршном савету Скупштине града Београда, Градском друштвеном фонду за грађевинско земљиште и путеве и Заводу за изградњу града Београда, упућен је захтев за хитно обезбеђење средстава за завршетак радова започетих у претходној години. Како одговора није било, исти захтев је, шеснаест дана касније, упућен и на адресу Градског секретаријата за комуналне и стамбене послове:
„На основу уговора Ц-124/8 од 9. 8. 1991. године, закљученог између Фонда као инвеститора и КМГ *Трудбеник* као извођача радова, те Завода за изградњу града као надзорног органа и заступника Фонда, започети су радови на изградњи објекта за смештај слонова, носорога и тапира, који је за Зоолошки врт као корисника изузетно значајан.
Радови се изводе на простору који обухвата стари објекат за смештај слонова, жирафа и тапира уз доградњу и захватање околног слободног простора. Природа и потребе животиња смештених у старој згради условили су етапну градњу: измештене су жирафе и тапир и тиме је омогућено да се радови изводе у делу који обухвата око три четвртине новог објекта.
Измештање слонова није било могуће, јер би то подразумевало огромно инвестирање у изградњу привременог смештајног простора. Слонови су остали у делу старе зграде која је потпуно нефункционална, руинирана и склона паду, у којој су гвоздена врата и заштитна ограда која обезбеђује публику стари око 50 година. У питању су агресивне животиње које свакодневно искриве понеки део постојеће ограде, део врата и заштитне ограде. Зато је неопходно што пре пребацити животиње у новоизграђени део објекта. Да би се ово учинило потребно је извршити уређење испуста – дворишног дела и ограде око новоизграђене зграде, што је и предвиђено предлогом Оперативног програма уређења Зоолошког врта за 1992. годину (наш бр. 1572 од 14. 10. 1991.) Односно, потребно је хитно обезбедити средства за извођење наведених завршних радова. Овим захтевом опредељујемо завршетак изградње објекта за смештај слонова, носорога и тапира као примарну инвестицију у 1992. години и то ради безбедности публике, радника Зоолошког врта и самих животиња.“

У ишчекивању друштвених пара за завршетак куће за слонове, радило се оно што се могло од сопственог новца и уз помоћ разних дародаваца. Изградња великог броја кавеза за дивље мачке у горњем делу Врта приводила се крају, а у економском дворишту је ископан бунар са техничком водом која је нађена на дубини од шездесетак метара. У плану је било да радници *Водоремонта* из Сирига поставе пумпе и хидрофор да се вода разведе у све делове Врта, како би се направили мали потоци, слапови и каскаде који би оплеменили и улепшали цео амбијент.
Како је земља у то време већ увелико била под санкцијама и у дубокој економској кризи, Зоолошки врт је, сходно општој ситуацији, био принуђен да коригује свој Инвестициони про-

грам за 1992. годину. Новосачињени Програм, упућен Извршном савету Скупштине града Београда 11. маја 1992. године, био је далеко испод стварних развојних потреба Зоолошког врта и обухватао је само најнеопходније инвестиције за даљи рад, те се стога очекивало да ће у потпуности бити прихваћен.

Кориговани Инвестициони програм Зоолошког врта града Београда за 1992. годину:

„Имајући у виду да је практично прва половина године прошла, као и чињеницу да економска криза узима све више маха, Инвестициони програм за 1992. годину је скроман у односу на стварне потребе ове организације, те обухвата најнеопходније инвестиције које у овој години треба извршити. Наиме, садашњи Инвестициони програм не обухвата радове на уређењу економског дворишта, који су били предвиђени Планом за ову годину сачињеном у октобру 1991. године (вама достављено под бр. 1572, 14. 10. 1991.) и то као инвестиција која би захтевала највише средстава.
Предложени Инвестициони програм обухвата изградњу објеката за које је обезбеђена сва потребна пројектна документација, тако да са радовима може да се почне одмах. Процењујући примарност изградње појединих објеката Инвестициони програм за 1992. годину обухватао би следеће радове:
1. Реконструкција зграде за рептиле и нилске коње
2. *Птичји град II* фаза
3. Ограда око Зоо-врта

Образложење:

Реконструкција зграде за рептиле и нилске коње
Постојећа зграда је саграђена још тридесетих година XX века и до данас нису извођени свеобухватнији радови на инвестиционом одржавању и адаптацији. Инсталације, постојећи систем грејања, базени, начин загревања воде у базенима, изолација, кров, зидови, не пружају ни потребни минимум за смештај животиња, а када се има у виду да овај простор треба да има функцију изложбеног објекта за публику, јасно је због чега смо реконструкцију наведене зграде определили као примарну инвестицију у 1992. години. Примера ради, пре неколико месеци добили смо младунче нилског коња, али због нефункционалности постојеће зграде нисмо у могућности да извршимо одвајање мајке са младунчетом, што је иначе неопходан услов. Због оваквог стања свакодневно трпимо критике публике и упућују нам се захтеви за хитно уређење наведеног објекта.
Пројектна документација реконструкције зграде за рептиле и нилске коње урађена је још пре две године и са радовима може да се отпочне одмах.

Пшичји ґрад II фаза
Прва фаза *Пшичјеґ ґрада* – смештајних простора за птице урађена је још пре четири године. Због недостатка средстава, односно примарности изградње других објеката, заустављени су даљи радови на изградњи и уређењу овог целовитог изложбеног простора за смештај птица. Пројектна документација урађена је и са радовима може да се почне одмах.
Зоолошки врт у овом моменту већ поседује изузетно ретке и вредне егзотичне врсте птица које би биле смештене у изведеном новоизграђеном објекту, а које се сада налазе у потпуно неадекватним просторима. С друге стране, и амбијентална целина захтева коначно заокружење простора намењеног смештају птица.

Ограда око Зоолошког врта
Постојећа ограда представља право ругло те се практично може рећи да у већем делу Зоолошки врт уопште нема ограду. Поједини делови ограде стари су колико и сам Зоолошки врт, што значи да потичу из 1936. године. Сматрамо да значај ове инвестиције не треба посебно образлагати када се зна да се први утисци о уређености једног комплекса стичу управо на улазној капији и огради. Пројекат ограде је урађен и са радовима може одмах да се почне .“

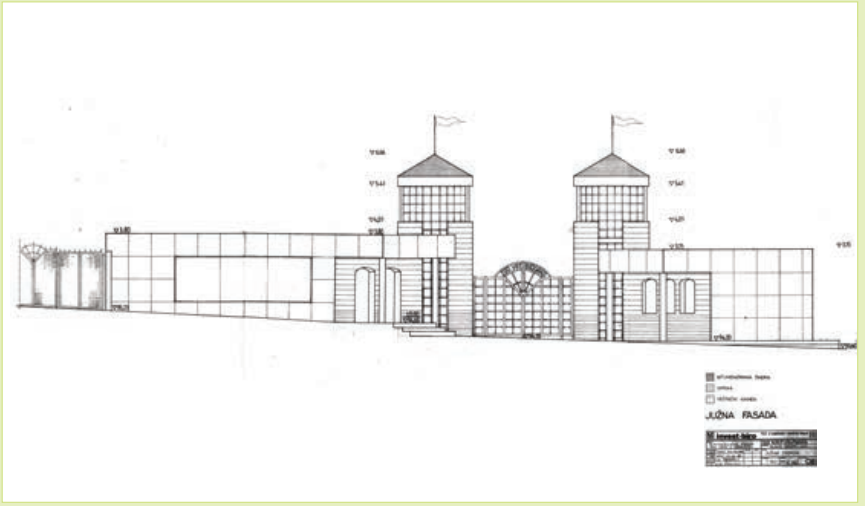
Без обзира на општу ситуацију сви радови су се ипак одвијали готово уобичајеним током, истина уз много напора, самоодрицања и отежавајућих околности. Једино се проблем улазне капије није померао са „мртве тачке“. Завод за заштиту споменика културе града Београда остао је неумољив. Нису помагали ни разговори, убеђивања, захтеви са разних инстанци. И даље је недостајала само њихова дозвола. Не знајући више шта да уради, директор Бојовић је чак покушавао да настави радове и без њихове сагласности, али чим би почео да гради одмах су долазиле инспекцијске службе и све му рушиле. И ко зна како би се ова игра нерава и надмудривања завршила да једнога дана у Зоолошки врт није дошао извесни угледни београдски архитекта који је, чувши за „Танталове муке“ око улазне капије, упутио Бојовића на одређени члан тада актуелног Закона о грађевинарству у коме је јасно стајало да у случају рата или непосредне ратне опасности нису потребне дозволе за грађење, већ да се исте набављају по престанку таквог стања. А како је у земљи већ била проглашена непосредна ратна опасност, директора Бојовића више ништа није могло зауставити. Одмах је направио договор са својим колегом Звонком Матијевићем, директором грађевинског предузећа *Трудбеник*, да пошаље раднике и изградња улазне капије, по пројекту архитекте Игора Марића, напокон је почела. Одмах су се на лицу места створиле и инспекције, али овог пута немоћне пред позивањем на поменути члан Закона о грађевинарству. И док су инспектори и правне службе протумачили поменути члан, капија је већ била подигнута – 29. априла је асфалтиран прилаз са калемегданске стране, а 19. маја су у украсне кавезе на кулама капије усељене прве птице – калуђерице набављене специјално за ту намену – да улепшавају улаз у *Вршт добре наде*.

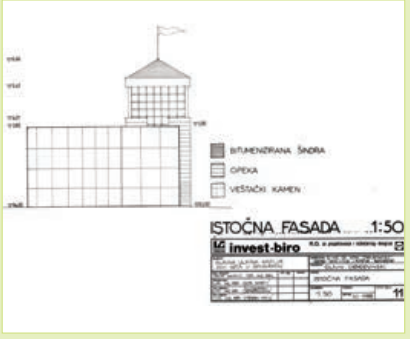
УЛАЗНА КАПИЈА

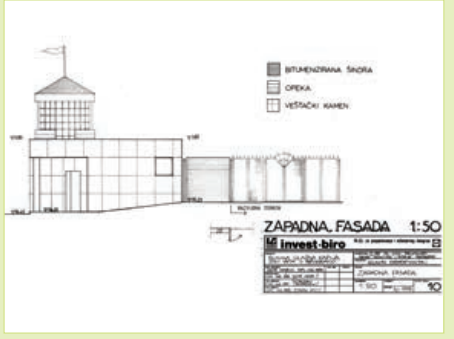
Већина зоолошких вртова има улазне партије развијене за више садржаја, а уједно им се, архитектуром и неким детаљима, даје специфично препознатљиво обележје.
Улазна капија Београдског зоолошког врта програмски има билетарнице и продавницу литературе, сувенира и малих животиња као и два контролна пропуста.
Облик капије је симболичан у основној идеји и треба да асоцира на улазак у град животиња. Облици кула, који се утапају у сегменте зидова, јасно асоцирају на ову тему, а кавези на врху у којима су птице представљају оно што симболише животињски свет који посетиоце дочекује одмах ту на улазу. У другим зоо-вртовима ова се тема често реализује путем рељефа, цртежа или скулптуре неке животиње.
Материјали су, као што је и у основном концепту свих нових објеката у Врту, изведени: силикатна опека, тегола, вештачки камен, и уклапају се у архитектуру друге генерације објеката Врта коју ће сваки посетилац лако уочити.

Аутор пројекта улазне капије је архитекта Игор Марић, а извођач радова ГРО *Трудбеник* из Београда.

Иако је улазак у царство животиња кроз нову, велелепну улазну капију деловао као улазак у оазу усред градског сивила и туробне свакодневице, иако се на станарима Зоолошког врта није примећивао ни траг тескобног времена кроз које су њихови сугрђани људског рода у то време пролазили, управа *Вршт добре наде* имала је много муке да то име и оправда. Да Врт заиста и остане *Вршт добре наде*. Под теретом блокаде и економских санкција требало је обезбедити довољно хране, лекова и свега што је неопходно за нормалан живот и функционисање чак 750 животиња. Морали су да се сналазе на све начине.

Нацрти нове улазне капије

Изглед старе улазне капије

Изградња нове улазне капије

Нова улазна капија

Политика 2. јула 1992. године, у тексту под насловом *Ни животињама није лако*, објашњава како се санкције одражавају на становнике Зоолошког врта:

„Осим људима, економске санкције и блокада већ су нашкодиле и животињама. Од 750 становника Зоолошког врта најугроженије су фоке, морски лавови и бели медведи. Они се хране искључиво морском рибом које, по свему судећи, ускоро неће бити. Увозила се углавном из Хрватске. Само једна фока, на пример, поједе петнаест килограма рибе дневно.

– Новац који смо намеравали да уштедимо за зиму, већ смо морали да потрошимо за набавку морске рибе. Помаже нам *Ц маркет* који ову храну бесплатно чува у свом складишту, тако да ће бар неко време бели медведи, фоке и морски лавови ипак имати шта да једу. Али, ако блокада дуже потраје, овим животињама прети тужан крај – прича Вук Бојовић, директор Зоо-врта.

Зоолошки врт више не може да увози ни разне лекове, вакцине и анестетике. За сада се некако сналази преко приватних апотека. Осећа се и несташица разних витамина и минерала који се додају храни за животиње. Такође, неколико стотина птица, међу којима је и 26 веома ретких и скупих врста папагаја, мораће ускоро да пређу на домаћу исхрану. До сада су јели искључиво семење и другу увозну храну.

Није лако ни мајмунима. Неће моћи да се сладе бананама, кивијем, папајом и другим егзотичним јужним воћем. Већ су прешли на јабуке, крушке и остало домаће сезонско воће. Велике зверке Зоо-врта дневно прождеру и осам стотина килограма крменадли, бутова и осталог укусног говеђег, јунећег, телећег и коњског меса. Највећи месождери су лавови, тигрови и леопарди, а следе их вукови, пуме, рисеви и пси.

– То месо није за исхрану људи и набављамо га из санитарне кланице по нижим ценама. Много веће ставке у нашем буџету су издаци за сено и хлеб – каже Вук Бојовић.

– За годину дана животиње потроше четрдесетак вагона сена, а само у чељустима једног слона дневно заврши стотину килограма ове хране. Ништа слабијег апетита нису ни нилски коњи, бизони, јелени и муфлони, а килограм сена сада вероватно кошта око десет нових динара (сто старих) – вајка се Вук Бојовић.

Највише хране прождиру слонови који, осим сена, једу и воће, купус и приде по џак концентрата дневно. Врсни прождрљивци су и нилски коњи, бизони, зебре, коњи, али и магарци.

Крокодили једу месо и речну рибу која се чува залеђена у огромним количинама. Њоме се хране и пеликани, роде, разне врсте пловуша и чапље. Зебре сатиру прворазредну детелину (луцерку) и зоб.

У Зоолошком врту се жале да је блокада стала на пут и куповини нових животиња."

БЛОКАДА И САНКЦИЈЕ

Новца је недостајало и за окончање започетих радова на виталним објектима, Град и надлежне службе су, као и увек, имали приоритетнијих улагања. О Зоолошком врту нико није ни размишљао. Због тога је најпре 23. јуна 1992. упућено писмо министру културе Републике Србије, које је заправо било апел за помоћ да би се окончали радови на *Птичјем граду II*, а потом је 1. јула поновљен ургентан захтев Градском друштвеном фонду за грађевинско земљиште и путеве за хитно обезбеђење средстава за завршетак радова на слонари.

„Министарство културе Републике Србије
за министра Миодрага Ђукића

Поштовани министре,

имајући на уму позитивно искуство наше обновљене сарадње, када нам је Ваша помоћ омогућила решавање виталног питања Зоо-врта, добијање воде, слободни смо да Вам се опет обратимо за помоћ у решавању још једног хитног проблема који се односи на обезбеђење елементарних услова за смештај ретких и драгоцених животиња.

Своје добро функционисање у последњих шест година (које није потребно, мислимо, поново, на овом месту образлагати) Био зоо-врт дугује не само изградњи и одржавању нових, већих објеката већ и домаћинском текућем одржавању онога што имамо, а то је фонд смештајних објеката старих колико и Врт сам.

На највећем делу ових објеката вршене су само неопходне интервенције које су омогућиле елементарну безбедност посетилаца и радника. Мада смо свесни потребе темељније реконструкције највећег броја ових објеката, статус предузећа које се самофинансира од улазница никада није омогућио капиталнија улагања за ове потребе, већ нам је остављено да од случаја до случаја проценимо шта је од ових послова најургентније и да проблем решимо невеликим средствима која нам стоје на располагању.

Један од таквих акутних проблема јавио се ових дана у вези смештајних простора за птице који се налазе у централном делу Врта, а који су грађени још пре тридесет година, што се, нажалост, и види.

Ови простори у којима су смештене ретке, егзотичне и скупе птице још увек су илустрација слике Врта какав је био пре шест година, када је овом граду служио на жалост и срамоту. Истина, пре пет година, почели смо на овом месту изградњу такозваног *Птичјег града*, али смо, по завршетку прве фазе, због недостатка средстава, морали да обуставимо радове тако да се сада кавези, и поред наше најбоље воље, налазе у жалосном стању, са трулим оградама, пропалим темељима и распаднутим унутрашњим кућицама. Осим лоше слике коју пружају овакви кавези, постоји стална латентна опасност да ове ретке и скупе птице једноставно побегну, а то би значило и тешку материјалну штету за Врт и Београд која се, због данашњих услова, не би могла ни на који начин надокнадити.

Упркос томе, постигли смо, уз несебично ангажовање и ентузијазам радника Врта и спољних стручних сарадника, заиста вредне резултате у репродукцији ових ретких врста, али је питање дана када ће и новим младунцима бити угрожен опстанак због неусловних кавеза.

Због хитности потребних инвестиција, као и ретких и скупих младунаца рођених последњих месеци, за које нема одговарајућег смештаја, ангажовали смо се да неодложно пронађемо најповољнијег понуђача за реконструкцију ових смештајних простора, као и да из постојећих прихода од улазница (које су једини извор прихода Врта), авансирамо половину средстава потребних за ове радове. На овај корак смо се одлучили и због чињенице да је хиперинфлација претила да за најкраће време удвостручи суму потребну по добијеној понуди, као и због претеће несташице потребног материјала из разлога које није потребно овде образлагати.

Све ово је довело до ситуације да нам у овом тренутку недостају средства за покривање неопходних трошкова (храна за животиње, одржавање хигијене, лични дохоци), а приморани смо да завршимо радове који ће овим ретким птицама обезбедити елементарни опстанак.

Због свих наведених разлога молимо Вас да нам, због хитности проблема, помогнете на тај начин што ћете нам одобрити средства у висини од 2.000.000 динара, колика је вредност наведених радова.

Још једном Вас, на крају, подсећамо да се ради о проблему који захтева најхитније могуће решење у циљу што ефикасније заштите оног фонда животиња који Врт још увек има."

„Градски друштвени фонд
за грађевинско земљиште и путеве

Захтев за хитно обезбеђење средстава за завршетак радова започетих у прошлој години:

Дописом од 1. априла 1992. године обавестили смо вас да безбедност посетилаца, наших радника и животиња – слонова смештених у старој згради, захтева хитно уговарање завршетка започетих радова у прошлој години на изградњи новог објекта за смештај слонова, носорога и тапира.

У међувремену, од момента обраћања Фонду до данас, због дотрајалости старе зграде, слон је потпуно демолирао овај простор: уништио је метална врата која су делила летњи испуст од зимског и омогућавала да се ове животиње пребацују. Тиме се обезбеђивао рад наших људи на пословима чишћења и храњења. Уништавањем ових врата потпуно је онемогућен безбедан рад са животињама и

истовремено је безбедност публике доведена у питање. Такође је уништена преграда у зимском склоништу која је раздвајала животиње, чиме је отворена могућност међусобног повређивања, а што значи да је доведен у питање даљи опстанак животиња смештених у Врту. Вредност слонова које поседујемо је око 130.000 ДМ те, сложићете се, да ако не одреагујемо у овом моменту и не обезбедимо им потребан смештај, штета за овај Врт и град биће огромна уз немогућност да у догледно време набавимо нове примерке.
Принуђени смо да на сваки начин обезбедимо наставак радова, тим пре што је у прошлој години обављено око три четвртине свеукупних радова на изградњи овог изузетно значајног објекта. Наставак радова подразумева уређење дворишног дела и ограде око новоизграђене зграде, како би се животиње потом пребациле и тиме истовремено омогућио завршетак радова на делу зграде у коме су тренутно смештене.
За изградњу ограде потребни су одговарајући *И* профили у количини од 19.600 килограма. Према понуди *Трудбеника*, као извођача радова, од 3. јуна 1992. године (са опцијом од седам дана) цена овог материјала је укупно 189.622.110 динара, односно, према ревизији цена коју је извршио Завод за изградњу града као надзорни орган, за ову намену потребан је износ од 137.879.000 динара. Пошто је од давања понуде прошло скоро месец дана, сигурно је да су цене у овом моменту више за два до три пута, а уз то, ове врсте материјала углавном нема на тржишту.
Како не бисмо дошли у ситуацију да извођење радова буде онемогућено недостатком материјала на тржишту, обратили смо се ЖТП Београд са молбом да нам по најповољнијој могућој цени уступе потребну количину шина Ц-49 које ће се користити за изградњу ограде уместо *И* профила. Захваљујући разумевању ЖТП-а успели смо да обезбедимо потребну количину од 19.600 килограма шина и то за само 3.920.000 динара, што је очигледно огромна уштеда.
Као што знате, Зоолошки врт није у могућности да финансира наведену набавку потребног материјала те вас молимо да извршите плаћање назначеног износа, а према профактури ЖТП Београд бр. 60001001 од 30. 06. 1992. године, коју вам у прилогу шаљемо.
Молимо вас да наш захтев што пре размотрите и обезбедите средства за завршетак радова започетих у прошлој години, како би се закључио уговор са извођачем и дао налог за рад. Извођач је у обавези да ревидира своју понуду, односно да је умањи за износ који би био неопходан за набавку *И* профила потребних за ограду.
У нади да ћете имати разумевања и схватити потребу за хитним поступањем, с поштовањем вас поздрављамо.“

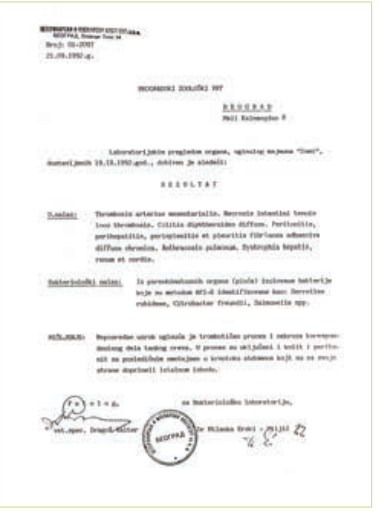
Иако су у Врту били опхрвани сопственим проблемима преживљавања, то их није спречавало да помогну другима. Њихова хуманост показала се по ко зна који пут на делу. Трагом репортаже објављене у *Илустрованој Политици* о тужној судбини петнаестогодишње керуше *Цице* коју је, тако стару и тешко оболелу од рака, власник, Београђанин, оставио на пешчаном спруду Аде Бојане да ту оконча, а он отпловио једрилицом на продужетак летовања, дубоко је потресла директора Бојовића и његове сараднике, па се он у пратњи новинара *Политике* 10. септембра упутио у акцију спасавања напуштене керуше.
Међутим, на овај племенити чин са успешним завршетком, велику сенку бацио је један трагичан догађај у Врту који нико није очекивао.

Обдукциони налаз ➤

Самијев гроб у Зоолошком врту ➤

САМИЈЕВА СМРТ

Непосредно пред Бојовићев одлазак на Аду Бојану, практично уочи самог његовог пута, шимпанза *Сами* је показао прве симптоме болести. Добио је дијареју и почео да одбија храну. Деловало је као да има обичне стомачне тегобе, неку безазлену цревну инфекцију. Ништа није указивало да се ради о било чему озбиљном или опасном, тим пре што је *Сами* био у пуној снази и кондицији, прави алфа мужјак, како то стручњаци кажу. Ипак, без обзира на то, одмах су позвани лекари и ветеринари. Дати су му антибиотици и инфузија након које се наизглед осећао боље, а директор Бојовић је добио уверавања да слободно може да крене на пут.
У ноћи између 10. и 11. септембра, око један час и тридесет минута, на опште изненађење свих који су пратили његову болест, *Сами* је изненада угинуо. Тако неочекивана и напрасна смрт изазвала је сумње да је можда отрован. Стога је одмах урађена обдукција којом је установљено да је *Сами* подлегао реткој и готово неизлечивој болести познатој као – инфаркт црева. Дошло је до зачепљења артерије која храни ткиво танког црева. Таква компликација може да се лечи једино оперативним путем, али се врло тешко открива, чак и код људи. Медицина каже да је у оваквим случајевима смртност чак око 95 одсто.

Смрт најпопуларнијег мајмуна, легенде и заштитног знака Београдског зоолошког врта, па и Београда уопште, одјекнула је у јавности једнако бурно као и његова својевремена бекства на слободу. Није било телевизије ни новина које нису, као ударну, објавиле тужну вест из Зоолошког врта. Ређали су се наслови: *Нема више Самија*, *Остала празнина*, *Легенда о Самију*, *Због̄ом, стари момче*, *Сами*...

Политика у броју од 13. септембра 1992. пише:

„После кратке и тешке болести, у двадесетој години, преминуо је омиљени београдски дисидент, ђудљиви особењак, велики џентлмен, дорћолски бегунац, који је два пута бежао

из *затвора* пркосећи полицијским пендрецима доказујући да душа не може дуго бити у оковима, алфа предводник, лидер и идол деце – мајмун *Сами*. Последњих пет година борио се за већа права својих комшија, становника београдског зоолошког *Врта добре наде*...
Они који му завиде на слави најпознатијег шимпанзе уз Тарзанову *Читу*, злобници, кажу да је он био само мајмун. Греше. Он је био више. Не човеколики мајмун, већ мајмунолики човек."
А *Илустрована Политика* 19. септембра 1992. бележи:

„У ноћи између четвртка и петка, после један сат *Самијево* срце је престало да куца. Отишао је заувек највећи јунак и најпознатији станар београдског *Врта добре наде*. Остаће упамћен, између осталог, и по томе што је за Зоолошки врт учинио својим спектакуларним бекствима више него све управе и градске владе заједно.
– Могло би се рећи да је он био мој приватни мајмун – вели директор београдског Врта.
– Касније, када је колонија човеколиких почела да расте, да се умножава, *Сами* је, не само зато што је био први, постао највећи љубимац и посетилаца и радника Врта. То је заслужио и својим *гостодским* држањем, тако несвојственим његовој врсти. Није претерано прибележити да су се готово сви према њему опходили као према сувислом створу.
– Када су ми у петак ујутру телефоном јавили да је *Сами* умро, био сам дубоко потресен – каже Вук Бојовић. – Налазио сам се у Будви. Првим авионом сам се вратио у Београд. И тек тада, овде, схватио сам да смо сви мислили и говорили – умро. Не угинуо, већ умро. Ваљда је мој *Сами* то истински заслужио...
Зна се поуздано да је, ако ништа друго, он лично заслужио, зарадио такорећи, нову зграду за примате, која је одменила рушевну страћару с правом звану – мајмунара. У њој су посетиоци највише времена проводили управо пред *Самијевим* кавезом, мада он себи никада није дозволио *мајмунисања* каква су изводили остали. Био је и остао – господин.
Веровало се да ће љубимац *Сами* у београдском *Врту добре наде* доживети и свих педесет година.
– Ја сам једино бринуо како ћемо се једном растати – прича Вук Бојовић. – Знао сам да једнога дана морам да одем са места директора Врта, да га уступим неком млађем и способнијем. Ни на крај памети ми није било да ће наш растанак бити овакав."
Сами је сахрањен у Зоолошком врту, у петак, 12. септембра рано ујутру, пре него што су први посетиоци почели да пристижу. Покопан је на благој травнатој падини преко пута куће за примате, испод младе секвоје. На његовој хумци увек је цвеће.
У знак захвалности за све што је учинио за популаризацију Београдског зоолошког врта, неколико година касније подигнут му је и споменик, рад познатог београдског вајара Остоје Балканског. А легенда о Самију остала је да живи вечно.

Почетком јесени започети грађевински радови убрзано су привођени крају, да би били окончани пре зиме и мразева.
– Већ 22. септембра асфалтирана је слонара, а само дан касније у средишту Врта почела је изградња специјалног репродукционог центра за папагаје – *Папагајилишта*. С обзиром да је Зоолошки врт већ у поседу имао велики број ретких, и веома скупих птица, које су због недостатка адекватног смештајног простора држане у канцеларијама управе, а како су сви захтеви за финансирање овога пројекта упућени надлежним службама пали у воду, директору Бојовићу је дојадило више да тражи и моли, те је целокупан лични хонорар, који је требало да добије на име снимања телевизијског серијала *Вуков ТВ буквар*, пребацио на текући рачун Зоолошког врта за изградњу *Папагајилишта*.
Овај савремени центар за папагаје урађен је по пројекту архитектонског бироа *Трудбеник*. Све је учињено да се птице у њему осећају као у природној средини. Од Градског зеленила су набављени пањеви, трули у средини, пошто се неке врсте тако гнезде, изграђене су и пећине за папагаје који се у њима паре, а уз све то направљена је и просторија са инкубаторима. Тако је решен проблем још једног неопходног објекта и улепшан још један део Врта.

Вајар Остоја Балкански

Некадашњи изглед простора

Изградња Паијагајилишта

Новоизграђено Паијагајилиште

Након скоро две године изградње, пошто су радови више пута прекидани због недостатка средстава, 3. октобра 1992. године напокон је завршена и кућа за слонове, носороге и тапире. Уместо некадашњег оронулог објекта у коме су се на свега 30 метара квадратних тискала два слона, подигнута је комфорна зграда од 400 квадрата, са баштом површине близу 1.000 метара квадратних .

КУЋА ЗА СЛОНОВЕ

Објекат за слонове, носороге и тапире обједињена је целина старог и новог. Основна идеја била је да доградњом новог дела стари објекат и даље остане препознатљив.
Стари објекат делимично је остао недирнут а део који је обухваћен новом структуром могуће је сагледати у ентеријеру, а и споља кроз транспарентни, застакљени спој старог и новог.
Застакљени делови објекта чине могућим егзистирање различитих материјала и у истом тренутку јасно раздвајају, али и спајају, два архитектонска израза. Ова два дела објекта на овако слојевит начин спојени су у једно ткиво без директног контакта различитог материјала и форме.
Колико су ове, условне, супротности срећно спојене видљиво је у простору: силикатна опека и класична опека, бибер цреп и тегола, призматични основни волумени и заобљени волумени купе и ваљка.

И у случају објекта за слонове, као и других објеката, обле форме не произилазе само из архитектонски обликованог става већ и боље прилагодљивости животиња вештачком станишту, нарочито слонова.
Унутарњи простор објекта издељен је у три основна дела: простор за животиње (слонове, носороге и тапире), простор за посетиоце и простор за птице. Оваква симбиоза великих животиња и птица чини простор занимљивим и за посетиоце.

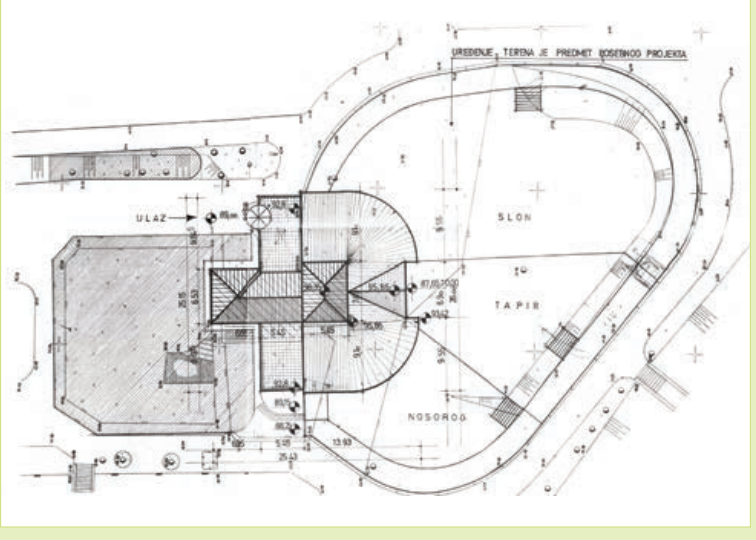
Аутор пројекта куће за слонове је архитекта Игор Марић, а извођач радова ГРО *Трудбеник.*

ЗАВРШЕТАК ПРВЕ ФАЗЕ ОБНОВЕ

Завршетак нове куће за слонове, носороге и тапире представљао је заправо и завршетак прве фазе реконструкције Зоолошког врта у оквиру које су изграђени: нови кавези за птице, рисеве, муфлоне, лисице... Уређени су амфитеатар, две фонтане, економски објекти, уређена је топлификација, нови водовод, део канализације, јавна расвета, срећене су и оплемењене зелене површине и дограђени или изграђени нови капитални објекти: улазна капија са билетарницама и продавницом и објекти за смештај мајмуна, жирафа и слонова.
Начин обнове заснивао се на истим постулатима које је још 1936. године, приликом оснивања Београдског зоолошког врта, поставио инжењер Александар Крстић, његов пројектант. Вођено је рачуна да све ново буде уједначено и повезано у корисну и визуелно употребљиву целину.
Једноставна реконструкција и ревитализација старог није била могућа пошто су се стандарди живота животиња у зоо-вртовима променили. Било је нужно повећање и ширење неких постојећих садржаја и њихово опремање савременим уређајима за негу животиња и одржавање услова њиховог оригиналног станишта.
Формирање урбанистичко-архитектонског концепта реконструкције полазило је од тражења решења између два могућа пола. Са једне стране затеченим условљеностима, а са друге одређеним оптималним елементима за боравак животиња у вештачки створеним становима. Постојеће условљености су биле: физички ограничен простор у оквиру Београдске тврђаве, непосредна близина ткива Тврђаве, архитектура Зоо-врта, близина градске структуре, постојеће зеленило, објекти, водоток и доминантне визуре према Дунаву. Оптимални услови за боравак животиња били су одређени према стандардима из светске праксе и коришћена су техничка решења из савремених зоо-вртова.
Основни урбанистички став био је да постојећи Врт има логичан пут кретања посетилаца,

Изглед старе слонаре

Нацрти нове куће за слонове

Нова кућа за слонове

равномерно распоређене животињске врсте и један оригинални вештачки водени ток који извире из фонтане код управне зграде и напаја водене површине у Врту. Све наведено није требало мењати већ само поправити, доградити или урадити оно што је уништено или ранije није урађено.
Размишљање у односу на близину Тврђаве било је да се не опоната ништа што би у визуелном смислу збунило посетиоце (форме и материјали), а у односу на близину града основно што је било могуће урадити је побољшање хигијенских услова како не би дошло до загађења било које врсте.
Све зеленило сачувано је и унапређено хортикултурним уређењем, а ниједна постојећа визура није покварена или заклоњена.
У погледу физичких структура однос нових и старих објеката је слојевит и могуће га је допунити упоредном анализом.
Сада су уочљива два нивоа изградње. Први ниво је серија објеката изграђених за потребе Врта од 1936. до 1938. године. Сви ови објекти су урађени од црвене опеке, местимично са каменом и покривени бибер-црепом, у једноставном, помало романтичном архитектонском језику – правоугаони облици, коси кровови на четири воде, назубљени венци од опеке, лучни прозори са бордурама од камена. Оваквим приступом створена је хомогена целина која се, сличним изгледом објеката и применом материјала који се налази на Тврђави, путем мимикрије, уклапа у амбијент. Ликовно гледано, оваква архитектура на први поглед не одудара од амбијента и тангирајуће структуре, чини га пријатним и са становишта уклопљености овај поступак је био оправдан.
Други ниво је серија дограђених или нових објеката рађених у периоду од 1989. до 1992. године. Сви ови објекти рађени су од силикатне опеке, вештачког камена, метала и покривени су битуминизираном шиндром црвене или зелене боје. Форме су, за разлику од постојећих ортогоналних, претежно обле. Овакав приступ је употребљен из два разлога: наставак градње Зоо-врта изведеним материјалима којима се постиже континуитет: црвена печена опека – силикатна опека, природни камен – вештачки камен, бибер цреп – битуминизирана шиндра, дрвенарија – браварија.
Промена основних форми наслеђене физичке структуре из ортогоналних у заобљене, чиме се наглашава различитост, али се исто тако и постижу природни односи према животињама, а и облицима Тврђаве, који су више слободни него круто геометријски.
Оваквим прилазом остварује се у истом тренутку и континуитет и различитост, а са друге стране, са аспекта уклапања у амбијент Тврђаве, циљ није мимикрија (која са историјске дистанце ствара забуну) већ танане везе са наслеђем, употребом исте или сличне структуре и форме у новим изведеним материјалима.
Употребом контролисаног контраста истичу се препознатљиви историјски урбанистичко-архитектонски и ликовни елементи заштићеног ткива Тврђаве и одвајају нови садржаји од историјских.
Непосредно по отварању нове куће за слонове, Београдски зоолошки врт је пружио уточиште животињама „избеглицама“ из ратом захваћеног Добоја. Свој нови дом у *Врту добре наде*, 12. октобра 1992. године нашли су: лав *Лале*, бенгалски тигар *Србо*, мужјак пуме, и женка медведа. Путовали су из ратног подручја у дрвеним сандуцима више од пет дана. Стигли су повређени, уморни, изгладнели. Док су радници лава *Лалета* покушавали да пребаце у кавез, транспортни сандук се распао и лав се ненадано нашао на слободи. Био је, међутим, толико болестан и изнемогао да је остао да мирно лежи на истом месту не показујући намеру ни да се помери, а камоли да побегне. Тешко рањен гранатом, лоше се осећао и у почетку је одбијао храну, тако да је особљу Врта задавао велике проблеме. Упорност се, ипак, исплатила. Мало-помало *Лале* се опоравио, ране су зацелиле и он је постао једна од најлепших животиња у Зоолошком врту. Слично је било и са тигром, пумом и медведом. Сви они су дуго и квалитетно живели и дали бројно потомство.
Недуго након животиња из Добоја у Врт је стигло још двоје „ратне сирочади“ из Вуковара – куне златице *Мирко* и *Славко*, а неколико месеци касније и два мечета са Купреса, којима је мајка настрадала на минском пољу. Борци који су их спасили и донели у Београд наденули су им имена *Сашка* и *Мишо*.

Завршетак 1992. године обележио је још један значајан маркетиншки потез. У сарадњи са *Филмским новостима* из Београда, снимљена је и издата видео касета о Београдском зоолошком врту. Новац за њено издавање, уосталом као и за све што је у то време рађено, није било једноставно обезбедити, па је молба за помоћ упућена чак и Патријаршији Српске православне цркве. У писму који носи датум 10. децембар 1992. године, наводи се следеће:
„Београдски зоолошки врт је установа културе и образовања са традицијом дугом скоро шездесет година. Основан је још далеке 1936. године са мисијом која му је намењена, а коју је тадашњи градоначелник, господин Влада Илић, назвао *жива књига*, оаза дечјих сазнања и радости, кутак очуване природе и хумани део живота у центру града.
Нажалост, у погледу финансирања Врт је препуштен сам себи, живи искључиво од остварене посете, односно од продатих улазница. У настојањима да се оствари едукативна функција, али и популаризација Врта, одлучили смо да у сарадњи са *Филмским новостима* из Београда реализујемо видео касету – приказ Београдског зоолошког врта и животиња које живе у њему.
Видео касета је првенствено намењена деци, а посебно деци која живе у унутрашњости и немају могућности да нас редовно посећују и упознају се са животињским царством у центру главног града.
Издавањем ове касете желимо да проширимо понуду образовних садржаја, који су иначе у нас изузетно скромни уопште, а посебно када је у питању зоологија.
Имајући у виду да касета нема комерцијални карактер, као и да је Зоолошки врт у хроничној беспарици, молимо Вас да нам помогнете у штампању омота за видео касету. Касету бисмо радили у 2.000 примерака, што значи да је потребно исто толико омота.

Видео касета о Београдском зоо-врту

Знамо да Српска православна црква жели да подигне ниво образовања и културе нашег народа, те вам предлажемо да определите извесну количину касета, које бисмо вам уступили, свакако без накнаде, а које би наша Црква поклањала деци Србије.
Надамо се да ћете имати разумевања и да ћете нам изаћи у сусрет."

У 1993. годину Београдски зоолошки врт је ушао са 648 животиња у 140 врста, а број посетилаца износио је 493.133

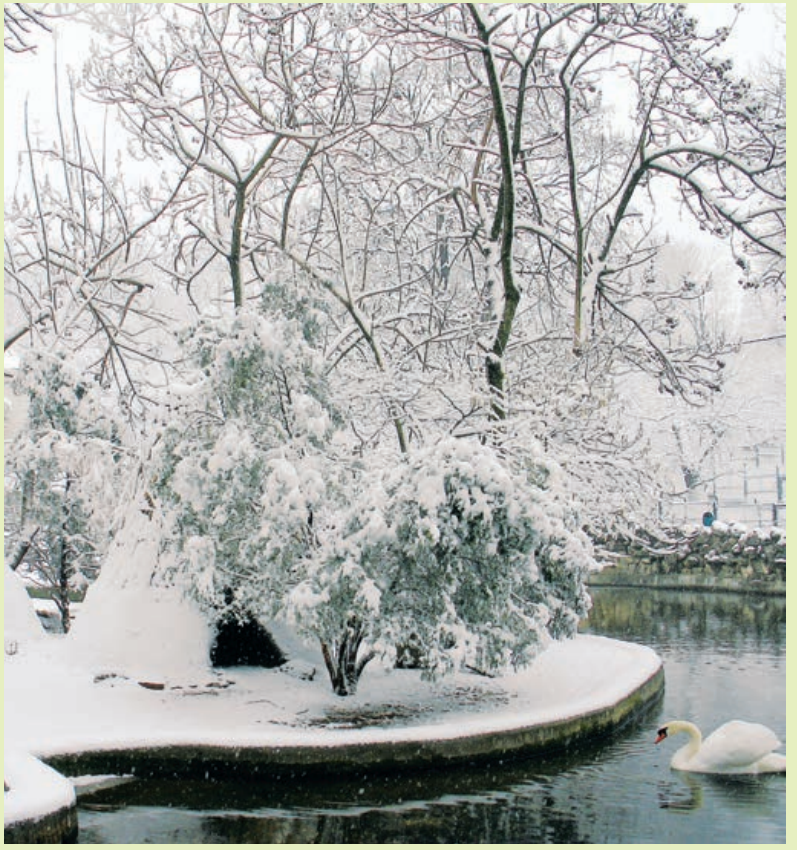
ЕКСПЛОЗИЈА НАТАЛИТЕТА

Након 239 дана ишчекивања под будним надзором целе лекарске екипе, 15. јануара 1993. године, у 18 часова и 40 минута, шимпанза *Лијана* је на свет донела своје друго младунче, овог пута мушког пола, које је добило име *Сами* по легендарном оцу. У амбуланти Зоолошког врта, специјално адаптираној у операциону салу, тога дана владала је неописива гужва: новинари, фоторепортери, камермани, научни радници, истраживачи... Сви су желели да присуствују догађају који се не дешава често ни у далеко развијеним срединама – да тим врхунских гинеколога, акушера и других стручњака обави царски рез над једним мајмуном и још му уз то, користећи што је животиња у анестезији, поправи и кваран зуб. Лекарску екипу је и овога пута предводио гинеколог доктор Душан Станојевић, који је и обавио порођај. Асистирали су му: гинеколози доктор Дејан Филимоновић и доктор Павле Србиновић, докторка Оливера Ерац, педијатар неонатолог, доктор Живко Ђорђевић, анестезиолог Весна Филиповска, анестетичар Јадранка Николић, инструментарка Зорица Стојановић, и стоматолог Милош Потпаревић. Све је фотоапаратом забележио доктор Јово Тошевски, анатом и еволуциони приматолог, човек који се научно бави мозгом примата.

Снимци несвакидашњег порођаја пробили су ембарго и све блокаде под којима је земља у то време била и обишли цео свет. И поред изолације вест из Београдског зоолошког врта објавило је више од 400 радио и ТВ станица широм планете. Чак је једна аустријска телевизијска мрежа узела фрагмент порођаја за најавну шпицу своје емисије о животињама.
Новорођени шимпанза поверен је на кућну негу и чување докторки Оливери Ерац јер га мајка, пошто га је родила под анестезијом, није прихватала, баш као ни претходно младунче. Однеговати бебу шимпанзе једнако је захтевно и одговорно као и однеговати људску бебу, стога је избор пао управо на докторку Ерац јер је она као неонатолог свакако била најстручнија и најквалификованија особа за такав задатак. *Сами* је све до навршених четрнаест месеци боравио у породицама Ерац, а касније Ковачевић.

Зима 1993. године била је изузетно хладна и тешка, отежана још више свакодневном борбом за опстанак и преживљавање под теретом санкција. Требало је прехранити 700 животиња, искључиво приходом од продатих улазница, а у дане када се температура спуштала испод нуле, при том још праћена мећавом, дешавало се да у Врту нема ниједног посетиоца.

Врт под снегом ➤

„У току дана нам је потребно најмање 600 килограма сена да бисмо нахранили биљоједе и преживаре, којих овде највише и има, и исто толико меса“ – објашњавао је Вук Бојовић у разговору за дневни лист *Политика* 27. фебруара 1993. године. „Слон, рецимо, поједе за два дана онолико сена колико је потребно једној овци у најпасивнијем крају за шест месеци. Велика је и дневна потрошња воћа и поврћа, али, ипак, посредством донатора, који не штеде ни време ни новац, у Врту увек има потребне количине хране.“

Упркос оштрој зими и економским проблемима са којима се суочавао Београдски зоолошки врт ипак није спавао зимским сном, о чему сведочи велики број новорођених младунаца током јануара, фебруара и марта те године. Сезона рађања почела је доласком на свет малог шимпанзе, а одмах потом принове су добили и: муфлони, сомалијске овце, козе, белоноси гвенони, вукови, магарци, зебре, дивље свиње, кенгури и ракуни, док су женке лава, леопарда и пуме очекивале потомство. Посебан куриозитет представљала је поновна бременитост женке нилског коња, друга у току само две године.
Оваква експлозија наталитета учинила је да Врт постане тесан, што је подстакло директора Бојовића да поново покрене питање проширења, односно повратка Зоолошког врта на предратне границе.
Са повећањем броја становника појавила се и неопходност формирања *Беби зоо-врта* у коме би били смештени младунци рођени у Зоолошком врту. Идеју о врту унутар Врта, Бојовић је разрадио још по самом доласку, у свом елаборату о уређењу Зоолошког врта. Имао је прецизну визију и концепцију како тај кутак треба да изгледа – низ кућица разних боја, ушорених као у Банату, у којима би боравио искључиво подмладак. Али, мало шта од амбициозних замисли је могло да буде реализовано на свега шест хектара расположиве површине. Оно што јесте већ је углавном било урађено, па је Зоолошки врт почео да слови за најлепше и најпривлачније место у граду, што је и званично потврђено првом наградом у акцији *За бео образ града*, коју је организовала *Политика* и Скупштина града Београда.
Да би ову ласкаву титулу и надаље задржали и оправдали, прве пролећне дане у Врту искористили су за ново улепшавање. Кренуло се од зелених површина. Стога је и уследио допис упућен Секретаријату за екологију Скупштине града Београда, 13. маја 1993. године, у коме се наводи:

„Београдски зоолошки врт је културно-образовна институција са традицијом дужом од 50 година. Основан је далеке 1936. године под покровитељством тадашње Градске владе и српског Министарства културе и образовања, те је и финансиран од стране својих покровитеља.
Данас је Зоолошки врт предузеће, самофинансира се, живи од улазница. Преживљавање уз овакав статус Врта резултат је изузетних напора овог колектива и крајње домаћинског односа према средствима којима располаже.
Упркос великим тешкоћама, као што вам је познато, дошли смо до изузетних резултата. Од запуштеног зверињака Врт је постао оаза очуване природе у центру града. Посебна пажња посвећена је подизању и одржавању парковске средине.
У току прошлих шест, седам година сопственим средствима смо обезбеђивали потребан садни материјал и учинили да простор у Врту добије много бољу физиономију, међутим, наш програм уређења зелених површина за ову годину захтева много више средстава него што наше финансијске могућности дозвољавају.
Потребна средства за спровођење плана озелењавања за ову годину, према ценама с почетка месеца, су 500.000.000 динара.
С обзиром да смо упознати са финансијским потешкоћама са којима је суочен Секретаријат за екологију, у овом моменту вас молимо да нам финансијски помогнете у набавци биљног материјала који је потребно одмах засадити и то:
– Berberis vulgaris 50 комада
– Ligustrum vulgare 5.000 комада
Потребан износ за наведену количину и врсту садног материјала, према тренутним ценама, је 50.000.000 динара.

Молимо вас да што пре размотрите ову нашу молбу и да нам помогнете у напорима да Београдски зоолошки врт оплемени парковску средину.“

ПТИЧЈИ ГРАД II

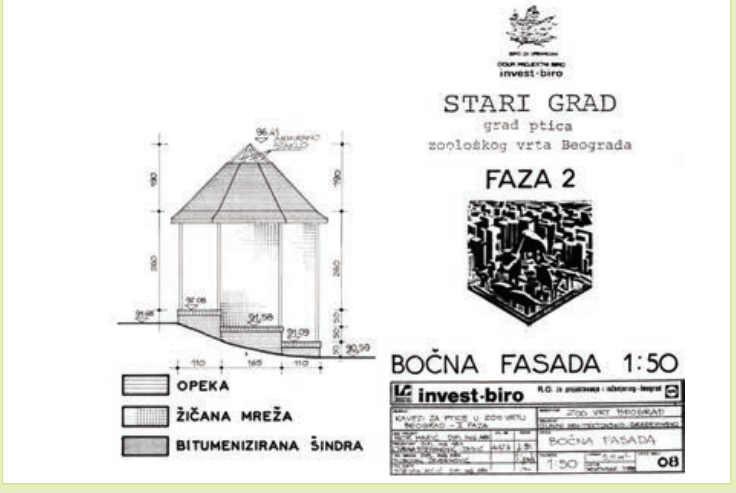
Упркос изузетно тешкој ситуацији која је владала у земљи: санкцијама, економској блокади, потпуној изолацији и хиперинфлацији која је све више узимала маха, у времену када нико није ни помишљао да инвестира у нове послове, у Зоолошком врту се радило као да је стање сасвим редовно. Почетком јула 1993. године почело се са изградњом давно планираног *Птичјег града II*.
Још када је 1987. године изграђен први део *Града птица* одмах је урађен план и за другу целину. Постојала је јасна концепција како осмислити простор:
„На месту данашњих кавеза за куниће подићи кавезе за птице певачице. Тај простор није погодан за држање разних раса кунића, јер се овако они међусобно хаотично укрштају и дају безвредне мешанце. Кавезе за птице треба пројектовати у мањем растеру него остале са озиданим склоништима и надстрешницама. Имајући у виду велику денивелацију терена, публици треба омогућити да птице сагледава и са горњег платоа, али да кавези својом висином не наруше поглед који се одатле пружа. Да би се искористила што већа површина, могуће је степенице којима се силази у Град птица померити у осовину степеница поред муфлона и тако искористити зелену површину у овом делу. Кавезе за куниће предвидети као индивидуалне, мобилне кавезе који се могу премештати и постављати на погодним локацијама тако да публика може да ступи у директан контакт са животињама.“

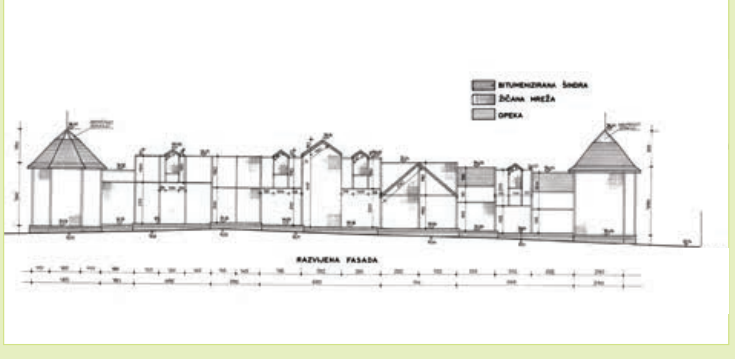
Сходно замишљеној концепцији, исти пар архитеката који је пројектовао *Птичји град I*, Љубина Стефановић и Игор Марић, направио је пројекат под називом *Птичји град II*.
Нажалост, због недостатка материјалних средстава овај пројекат био је осуђен да више

Некадашњи изглед простора на коме је подигнут Птичји град II

Нацрти Птичјег града II

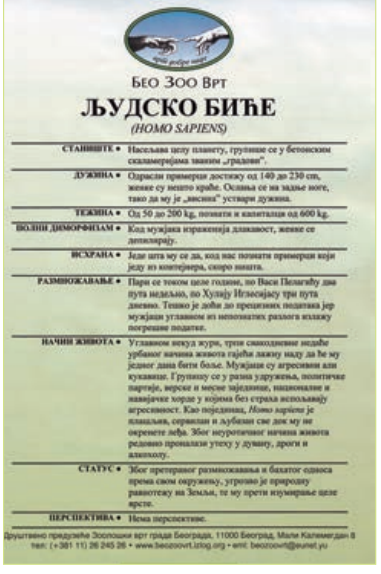

Птичји град II

година чека на реализацију. Услови за његово остварење стекли су се тек када је наслеђени стан донаторке Јелене Пупавац компензационо уступљен извођачу радова ГРО *Трудбеник*.
У знак захвалности за овај нов и леп кутак Врта, чије је подизање омогућила својом племенитошћу и добротом, на *Пшичјем гради II* је постављена табла госпођи Јелени Пупавац, хуманишти и добротвору.

ХОМО САПИЈЕНС

Не препуштајући се општој депресији и клонућу духа, Зоолошки врт као да је пркосио времену и туробним данима кроз које се пролазило тих деведесетих. Из земље коју је читав свет стављао у кавез, послао је том истом свету више него јасну поруку – стављајући човека у кавез. Из „мајсторске радионице" запослених и волонтера Бео зоо-врта, тачније из сарадње директора Бојовића и Војислава Жанетића, београдског писца за *Индексово радио-позориште*, рођена је идеја да Зоолошки врт буде обогаћен новом угроженом врстом – хомо сапиенсом. Човек у кавезу требало је да представља опомену:

„Ми не констатујемо да је човек све више сиромашан, већ да је све мање човек" – објаснио је Вук Бојовић у интервјуу за часопис *Сйоне*, 19. августа 1993. године побуду за отварањем кавеза за човека. „Да ли количина новца чини неког човеком? С друге стране, ако вас неко или нешто доведе испод доње границе егзистенције, питање је да ли је такав живот достојан човека. Ми овде се све више самим животним условима егзистенцијално крећемо према граници испод које је оно што одређује људско достојанство. И једино што можемо да учинимо јесте да спречимо да недостатак новца, хране, лекова и горива буде разлог да будемо мање људи него што то општа представа о човеку дозвољава."

Идеја је озбиљно осмишљена, те се и њеној реализацији приступило врло озбиљно. Објављен је оглас у новинама са прецизним условима које су кандидати морали да испуњавају да би се пријавили на конкурс. Било је неопходно да потенцијални кандидат за себе мисли да поседује основне људске вредности и да исто за њега мисле његови пријатељи, породица, колеге.

Пријаве које су стизале на конкурс по бројности и разноликости превазишле су сва очекивања твораца замисли о човеку у кавезу. Јављали су се људи различитих старосних доби и образовања, читаве породице, предузећа, па чак и деца која су желела „да одрасту у кавезу".
Два свакако најинтересантнија писма стигла су од Аустријанца Валтера Бајера из Ројта у покрајини Тирол, који је себе представио као витког педесетогодишњака, доброг здравља, спремног да на радном месту човека да све од себе, и од Новосађанина Мирослава Србина који је своју молбу за пријем у слободан кавез упутио на адресу Београдског зоолошког врта пре него што је оглас уопште сачињен и објављен у медијима.
Овај високообразовани стручњак за компјутере и карикатуриста, без запослења, у свом писму наводи следеће:
„Поштовани господине Вуче,
Јављам вам се као кандидат за експонат у слободном кавезу. Сматрам да сам зрео за излагање јавности јер сам чистокрвни данашњи Србин. То ми је презиме. Рођен сам, одрастао и живео у Католичкој порти у Новом Саду. Висок сам 180 центиметара, тежак 74 килограма, прочелав, кварних зуба. Два пута сам се женио и из сваког брака имам по кћер. Високообразовани сам стручњак за компјутере, програмер-организатор, са више од 20 година стажа. Незапослен сам више од годину дана и примам социјалну помоћ. Имам блокирану стару девизну штедњу, а банка ме тужи због дуга. Служио сам војни рок у Крушевцу и Пули. Био сам члан КПЈ, а сада нисам члан ниједне странке.

Оглас за хомо сапијенса
Нашшис на кавезу за хомо сапијенса

Мислим да власник оваквог педигреа заслужује да буде приказан сапатницима са друге стране кавеза, поготово што би могао послужити и васпитно, у СРЈ а и шире: Чувај се, сине, да не прођеш као Србин!
Ако бисте ме редовно хранили и појили, пристао бих да ме изложите као хомо сапијенса. Тако бих могао да поправим тешку материјалну ситуацију, јер бих храну коју би ми бацали посетиоци као награду, могао да продам!"

Међутим, прича о кавезу за човека имала је и своју тужну страну јер је у потпуности оголила слику једног тешког и мучног времена, времена у коме су се на конкурс јављали и социјално угрожени, људи који су били спремни да у кавезу глуме хомо сапијенса само за парче хлеба.

ЦИГЛА КАО УЛАЗНИЦА

Вртоглава хиперинфлација која је почетком јесени 1993. године доживела своју кулминацију драстично се одразила на смањење посете Зоолошком врту. За куповину улазнице, која је у једном тренутку износила чак пет билиона динара, требало је понети џак пара, уз константну неизвесност да ли ће и та свота док се стигне до улаза у Врт бити обезвређена. Размишљајући на који начин да доскочи беспарици, директор Бојовић је сачинио необичан ценовник према коме се карта уместо за новац могла набавити и за: три цигле, шест јаја, килограм поморанџи, пола килограма банана или пет килограма цемента. Нови ценовник је, уз пригодно објашњење, као оглас, објављен у средствима јавног информисања и истакнут на благајни Зоо-врта:

„Ако немате пара, прочитајте овај оглас, јер паре и не тражимо! Ви имате све мање новца. Ми, зато, све мање посетилаца. Вама су наше карте све скупље. Нама су трошкови све већи. Зато вам, ако то желите, нећемо тражити новац за улазницу. Оставите новац код куће и понесите уместо новца..."

Ако немате пара, прочитајте овај оглас.

...јер паре и не тражимо!

Ви имате све мање новца.
Ми, зато, све мање посетилаца.
Вама су паше карте све скупље.
Нама су трошкови све већи.
Зато Вам, ако то желите,
нећемо тражити новац за улазницу.
Оставите новчаник код куће
и понесите, уместо новца:

Средство плаћања:	Количина за ОДРАСЛЕ:	Количина за ДЕЦУ:
ЦИГЛЕ	3	2
БЛОКОВИ	2	1
ЈАЈА	6	4
ЛУК (врећа)	1,5 кг	1 кг
БАНАНЕ	0,5 кг	0,3 кг
ПОМОРАНЏЕ	1 кг	0,6 кг
ШЉИВЕ (кућа)	1,5 кг	1 кг
ОРАХ (у љусци)	1 кг	0,6 гр
БОЉЕ & ЛАКОВИ	1 кг	0,5 кг
КУКУРУЗ (у клипу & овако)	3 кг	2 кг
СУНЦОКРЕТ	1,5 кг	1 кг
ШАРГАРЕПА	3 кг	2 кг
КРОМПИР	2 кг	1,5 кг
НАФТА	1,5 л	1 л
ЈАБУКЕ	4 кг	3 кг
КРУШКЕ	3 кг	2 кг
БЕНЗИН	1 л	0,7 л
ЗЕЛЕНА САЛАТА	1,5 кг	1 кг
КИКИРИКИ	0,8 кг	0,6 кг
ПРОСО	2 кг	1,5 кг
ПИРИНАЧ	0,5 кг	0,4 кг
ЦЕМЕНТ	5 кг	4 кг
ПРАШАК (за прање)	1 кг	0,6 кг

Нови ценовник Зоо-врта

У наставку је следио цео списак намирница и предмета широке потрошње који су могли да послуже као средство плаћања, а број комада, односно количина је зависила од тога да ли је у питању улазница за одрасле или за децу.

Одазив овој духовитој и практичној акцији превазишао је сва очекивања. У Врт су похрлиле целе породице са рукама пуним углавном тврде грађе – цигли и блокова свих боја и облика. Код улазне капије је за само неколико сати ницала кула од цигала које су свакодневно морале да буду трактором одношене и складиштене да не би затрпале улаз. Најпре је директорова замисао била да од тако сакупљеног шареноликог материјала подигне објекат који би био споменик једном сулудом времену, а онда је одлучио да ипак уради кориснију ствар.

Део Зоолошког врта према Доњоградском булевару, тик уз трамвајску окретницу, годинама је био неограђен и потпуно запуштен. Ко зна када постављени заклони од одавно иструнулих грађевинских табли нису представљали никакву препреку за станаре околних зграда који су ноћу ту избацивали ђубре, расходоване кућне апарате – машине за прање веша, шпорете, фрижидере и дотрајали намештај. Био је то и несметан пролаз, по утабаној стази кроз сметлиште, за посетиоце који су избегавали да купе улазницу, али и за псе луталице који су упадали у Врт у потрази за пленом. Узалуд су радници Зоолошког врта током дана чистили и раскрчивали тај простор, чим падне ноћ опет се све претварало у депонију смећа. Покушавао је Бојовић у више наврата да огради и уреди ту површину, међутим, сваки пут је стопиран уз тврдњу да поменуто земљиште не припада Зоолошком врту. Ипак, решен да се ослободи и те црне тачке, није се предавао и одустајао. Стицајем срећних околности, у Геодетском заводу је пронашао нацрт Калемегдана у коме је спорна парцела јасно означена као саставни део Београдског зоо-лошког врта. То је било довољно. Одмах је окупио екипу зидара, њих око 40, и нашао један број физичких радника, искористио је државни празник и нерадне дане у којима ни инспекције нису обилазиле градилишта и кренуло се са рашчишћавањем терена и зидањем оградног зида. За четири дана даноноћног рада никао је зид дугачак нешто више од 100 метара, подигнут углавном од цигала којима су „плаћане“ улазнице.

Првог наредног радног дана, директорка Завода за заштиту споменика културе града Београда поднела је кривичну пријаву против директора Зоолошког врта. Била је то само још једна у низу пријава послатих са исте адресе. Као и увек до тада када је у Врту направљено било шта ново, по већ уобичајеном шаблону, побунили су се заштитари, побунили су се опет исти научни саветници Археолошког института поново оптужујући Бојовића да уништава векове, а при том још и осваја простор. Са целим случајем упозната је и тадашња градоначелница Слободанка Груден од које се очекивало да арбитрира у овом спору.

Политика у броју од 24. октобра 1993. године, поводом тешких оптужби које су из Археолошког института упућене на рачун руководства Зоолошког врта, у тексту под насловом *Ко уништава а ко штити Калемегдан*, пише следеће:

„Ових дана *Танјуг* је емитовао апел научног саветника у Археолошком институту у Београду, др Марка Поповића, у којем он указује на угрожавање Београдске тврђаве као најзначајнијег споменичког комплекса у Србији. За разноразну *дивљу градњу* и *стварање хаоса* на Калемегдану, др Поповић оптужује београдску владу тврдећи да она не реагује на кршење законских прописа о Београдској тврђави на којој се, каже он, граде објекти без грађевинских дозвола и сагласности стручњака Републичког и Градског завода за заштиту споменика.
Као тренутно највећи проблем др Марко Поповић у свом апелу издваја Зоолошки врт *чији радници копају и прекопавају терен и граде разне објекте, не водећи рачуна да је то археолошки важан простор који не би смео да се дира без археолога*. При томе указује на потребу да се Зоолошки врт са Калемегдана

Некадашњи изглед неограђеног дела Врта

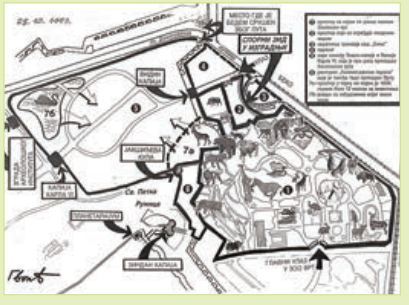
Новоизграђени зид

пресели у подножје Авале и истиче идеју директора Бојовића да се Врт прошири.
– Вук Бојовић чини све да то и оствари иако му је у Заводу за заштиту споменика града Београда јасно стављено на знање да никакво ширење Зоолошког врта на просторе Београдске тврђаве није могуће. Међутим, и поред тога у Зоо-врту се одвијају радови који су потпуно ван контроле службе заштите, па је дошло до озбиљног нарушавања археолошких културних слојева који постоје на том простору. Многи радови уопште немају грађевинску дозволу – каже др Поповић наглашавајући да главну одговорност сносе надлежни органи града – који не само да нису спречавали кршење прописа већ су својим пређутним сагласностима, па чак и финансирањем тих радова, то директно и поспешивали.
– Сада Вук Бојовић једним зидом осваја део простора тврђавске гласије испред Видин капије. Човек једноставно осваја простор. Све инспекције су алармиране, али радови нису прекинути – каже Поповић. Појашњава да је гласија прилаз Тврђави и прецизира да се зид гради уз саму трамвајску скретницу код фабрике *Беко*. Не зна да ли испод тог градилишта има археолошких слојева, али наводи да *нема разлога да на том месту нема остатака, ако на свим осталим местима има*. Претпоставља да се ту налази турско гробље из XVIII века, а испод њега средњовековни слој. Међутим, каже да археологија није толики проблем колико то *што се тим зидом архитектонски сакати цео простор Тврђаве*.

Као највећу опасност по Београдску тврђаву он истиче идеју проширења Зоолошког врта на делу простора у Доњем граду између Видин капије и Капије Карла VI и мисли да ће се *таква одлука закулисним радњама прогурати у градској Скупштини*.
Шта о свему овоме каже господин Вук Бојовић, директор Зоолошког врта?
– Тај простор у Доњем граду, који је пре Другог светског рата припадао Зоолошком врту, сада је пуст и мрачан. Сви канделабри су разбијени, а све клупе однете или разваљене. Градско зеленило то више не одржава јер нема пара и људи, а пре тога ту је било стециште наркомана и манијака – џунгла у коју полиција ни преко дана није смела да уђе. Налажени су шприцеви, па и лешеви. Када сам ја кренуо то да крчим и када је кисело дрво које расте из Тврђаве почело да је руши, стручњаци из Завода за заштиту споменика бацили су хербициде и уништили сав живи свет, јер их мрзи да континуирано механички штите Тврђаву – прича Вук Бојовић, напомињући да је он за годину дана средствима Врта поправио више Тврђаве него надлежни.
Он се обавезује да ће, ако икада простор Доњег града припадне Зоо-врту, ангажовати археологе и конзервирати све ископине које би се ту пронашле, све о сопственом, односно о трошку Врта.
– Они се позивају на заблуде тих пређашњих људи о њиховом односу према споменицима културе. Тврде да је он био другачији него данас када се они наводно брину о томе. Јесте, ту су једино у праву али, нажалост, у корист тих пређашњих људи. Пре рата, када су они водили рачуна, Калемегдан је био чаробан парк. По њему су жуборили поточићи, била језерца и шармантни мостићи, а сада су њихови *креативци* то заменили нехуманим дечјим игралиштима од бетона на која дечја нога није ни крочила. Они се само вербално брину о Калемегдану и штите га забранама. Као споменик њихове неактивности требало би одсећи било које кисело дрво које руши Београдску тврђаву и пребројати годове чији ће се број поклопити са временом њиховог доласка. Они кокетирају са археологијом и служе се фразама и изразима који збуњују обичне људе који воле и желе да дођу у Тврђаву са душом.
Господин Бојовић је показао уредне грађевинске дозволе за мајмунару, слонару и жирафару, као и грађевинску дозволу Министарства за урбанизам, стамбено-комуналне делатности и грађевинарство за улазну капију, за коју др Поповић тврди да је фалсификат.
Причајући о историји Зоолошког врта, Вук показује мапу са брошуром за посетиоце из 1939. године, на којој се види да је тада Зоолошком врту припадао и ресторан *Калемегданска тераса*, као и део сада спорног парка у

Доњем граду на коме је 1939. године било 12 кавеза са животињама, а затим и језеро са лабудовима на другом крају истог парка. Вук Бојовић тврди да је читав парк тада припадао Зоолошком врту, али да је окупација спречила дању изградњу садржаја и – *порушила* поменутих дванаест кавеза.
– Марко Поповић као археолог треба нама, неинформисаним људима, да тумачи нешто што се дешавало пре више хиљада година на овом тлу, а не зна шта је било на том месту пре 55 година. Ми смо спремни да га ангажујемо да у Доњем граду пронађе темеље кавеза који су изграђени од 1936. до 1938. године, а они нису дубоко и могу се чак видети голим оком. Ако је то једини проблем и аргумент, ми ћемо то доказати, а свака његова прича је истинита као и та да ли је Зоолошки врт био ту пре рата или није. Ја само могу да се осећам дубоко несрећним што нисам савременик оснивача Врта, него ме судбина осуди и остави овако немилосрдно самог са таквим калибрима – каже Вук Бојовић додајући да су се за седам година, колико је он директор Зоолошког врта, промениле четири гарнитуре градске власти и да је врло интересантно да сви њега подржавају.
На слободном простору унутар спорног зида у изградњи Вук Бојовић планира да направи *Беби зоо-врт* где би били смештени младунци свих животиња. Према његовој замисли, у парку у Доњем граду слободно би шетале питоме животиње и комуницирале са посетиоцима. Од Јакшићеве куле до Ратног острва водила би жичара, а на острву би се налазило свих шест континената са својим географским и биолошким садржајима. Посетиоци би се по *планети* кретали познатим светским путевима, а био би ту, између осталог, и прави Дизниленд, али на наш начин, са нашим бајкама и јунацима.“

Без обзира на сву буку и прашину која се подигла, циљ је постигнут, спојено је корисно и лепо, а оградни зид према Доњоградском булевару и данас представља прави украс Београдског зоолошког врта, архитектонски ни најмање не сакати простор Тврђаве, како је то тврдио др Поповић већ га, напротив, улепшава.

Мапе Зоолошког врта са новим границама, аутор Љубиша Гвојић

ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТИЊА ГРАДА БЕОГРАДА

Београд, Палилулска 8

Београд 27. октобар 1993. год.

ЗООЛОШКИ ВРТ ГРАДА БЕОГРАДА
Београд
Палилулска 8

Директору г.ЈЕЛИЦ БОЈОВИЋУ

МОЛБА ЗА МАТЕРИЈАЛНУ ПОМОЋ

Слободни смо да Вам упутимо молбу, да по могућству помогнете у овим тешким временима опстанак нашег хуманитарног Друштва које је у тешком материјалном положају због ниске чланарине коју је одавно појела инфлација и утростручених трошкова одржавања просторија, за које прети опасност одузимања, јер 3 месеца нисмо платили кирију из наведених разлога.

Да бисмо опстали до краја године , када у следећој години будемо расписали нову чланарину, молимо Вас да нам по могућству доделите 1 милион динара .

Уједно Вам одајемо признање за дивно и успешно уређен Зоолошки врт, који може да се упореди са многим вртовима света и то у оваквим приликама санкција. То је доказ Ваше способности и љубави према послу који радите.

Примите наше срдачне поздраве и хвала!

Председник,

СЛУЖБА ДРЖАВНОГ КЊИГОВОДСТВА

ИЗВЕСТАЈ НАДЛЕЖНОМ ОРГАНУ

▲ *Молба Друштва за заштиту животиња*
▲ *Потврда о уплаћеној помоћи*

БОРБА ЗА ПРЕЖИВЉАВАЊЕ

Како се година ближила крају, ситуација у земљи била је све тежа, цене енормно високе, несташице и рестрикције све драстичније. Основни проблем био је како под блокадом преживети наступајућу зиму. Ово питање није се односило само на људе већ и на животиње и то нарочито на животиње у Београдском зоолошком врту. Донете у овај део Европе у лепшим и срећнијим временима, из тропских зона, нису могле да буду препуштене на милост и немилост мајци природи и њеним климатским ћудима.

„Откако је основан, Зоолошки врт је био у горем стању само 1941. године, када је Београд бомбардован“ – причао је у разговору за *Борбу*, 5. новембра 1993. године, Вук Бојовић. „Пре неколико дана посетиле су нас репортерске екипе *SKY News-a* и *Asossieted pressa-a*, после чега нам је америчка амбасада понудила помоћ, коју ћемо највероватније морати да одбијемо, јер није фер да нас доведу до овог стања па се онда, као, забрину за нашу судбину. Ми ћемо се свим силама трудити да нам животиње преживе, али ако то не буде било могуће, поступићемо као да је ратно стање. То значи да смо спремили локацију за *масовну гробницу* и један број животиња мораћемо да *успавамо* како се то каже, заправо мораћемо да их жртвујемо да би неке друге преживеле. Неке ћемо поделити сарадницима на кућну негу, као што је сада мали *Сами*, што, наравно, неће моћи да се ради са слоновима, зебрама, нилским коњима, јагуарима... Осим проблема грејања, ту је и проблем исхране и лекова. Нема, на пример, анестетика и интервенције се раде *наживо*. Такође, треба збринути гравидне женке и њихове младунце. Ако будемо принуђени да извршимо масовну еутаназију, да се животиње не би мучиле и поцркале од хладноће, од цигала које сакупљамо за улазнице направићемо споменик нељудском понашању.“

Али, упркос великим проблемима са којима је сам био суочен, Зоолошки врт је спремно и пожртвовано помагао другима који су се обраћали за помоћ. Тако је на адресу Врта, тачније његовог директора, 27. октобра 1993. године стигла молба за материјалну помоћ, упућена од стране Друштва за заштиту животиња града Београда у којој се наводи:

„Слободни смо да Вам упутимо молбу, да по могућству помогнете у овим тешким временима опстанак нашег хуманитарног Друштва које је у тешком материјалном положају због ниске чланарине коју је одавно појела инфлација и утростручених трошкова одржавања просторија, за које прети опасност одузимања, јер три месеца нисмо платили кирију из наведених разлога.

Да бисмо опстали до краја године, када у следећој години будемо расписали нову чланарину, молимо Вас да нам по могућству доделите један милион динара.

Уједно Вама одајемо признање за дивно и успешно уређен Зоолошки врт, који може да се упореди са многим вртовима света и то у оваквим приликама санкција. То је доказ Ваше способности и љубави према послу који радите.

Примите наше срдачне поздраве и хвала!

Председник, Јелица Мркушић“

Мада и сами у изузетно тешкој материјалној ситуацији у Врту нису могли да се оглуше о овакву молбу. Одмах је од сопствених, скромних средстава одвојен милион динара и уплаћен на жиро-рачун Друштва за заштиту животиња града Београда.

Слично је било и са поклоном који је упућен солунском Зоолошком врту, као знак колегијалности и пружене руке пријатељства. Током своје посете Београду, екипа грчке телевизије *Мега* гостовала је у Београдском зоолошком врту и том приликом су се пожалили да ниједан зоолошки врт у Грчкој не поседује медведе. Наш их је у том тренутку имао чак седам, плус два поларна. Дилеме није било, два младунца сурог медведа биће поклоњена Зоолошком врту у Солуну. Једини проблем је стварала силна документација и папирологија коју је требало обезбедити да би мечићи могли да крену на пут. Ипак, након безброј перипетија, све је завршено и 29. новембра 1993. године, после више стотина превађених километара, у пратњи доктора Душана Станојевића, *Сашка* и *Мишо* уселили су се у свој нови дом на тлу овог грчког града.

Помагао је Зоолошки врт другима, али други нису били баш увек спремни да изађу у сусрет и помогну њему.

У времену опште беспарице, на адресу Зоолошког врта стигао је рачун за грејање из ЈКП Београдске електране, за првих десет дана новембра у износу од две милијарде динара. Толики новац Врт није био у могућности да издвоји, те је 23. новембра упућено писмо, исте садржине, Управном одбору Београдских електрана и Извршном одбору Скупштине града у коме се наводи:

„Ових дана је Бео зоо-врту стигао рачун за грејање, за првих десет дана, у износу од две милијарде динара, који нас је навео на оправдану претпоставку да ће једномесечни рачун за грејање износити шест милијарди динара.

Пре него што вам предочим шта овакав рачун за нашу институцију значи, дозволите да вас подсетим на неколико важних факата, који можда нису узети у обзир приликом испостављања оваквог рачуна Врту.

Бео зоо-врт је, имајући пуно разумевање за тешку ситуацију у којој се наше друштво па и сам Град налазе, добровољно одустао од градског финансирања да би се средства која би евентуално била намењена Врту усмерила ка онима којима су овог тренутка можда потребнија. На тај начин смо, иако институција од великог значаја за Град па и земљу у целини, дошли у ситуацију да се потпуно сами издржавамо од улазница које купују наши посетиоци.

Имајући у виду да је ситуација са новцем веома тешка и за појединце, а не желећи да, пре свега, деци ускраћујемо радост дружења са животињама и учење из *живе књиге природе*, отишли смо и корак даље, отварајући нашим посетиоцима могућност да своје улазнице плаћају у *натури*, доносећи помало хране, која је потребна нашим питомцима, што су медији адекватно пропратили, па смо добили изузетну подршку од свих који су сазнали за овај наш подухват.

ЈКП "БЕОГРАДСКЕ ЕЛЕКТРАНЕ"
БРОЈ: I-6770/11
08.12.1993.
Б Е О Г Р А Д

На основу члана 30. Статута ЈКП "Београдске електране", Управни одбор ЈКП "Београдске електране" на својој 5. редовној седници одржаној дана 07.12.1993.године доноси следећу

О Д Л У К У

1. Одбија се молба ДП Зоолошки врт града Београда од 23.11.1993.године.

1. О извршењу ове одлуке стараће се стручне службе Предузећа.

О б р а з л о ж е њ е

Друштвено предузеће Зоолошки врт града Београда је према важећем тарифном систему сврстано у бенефицирану категорију потрошача, па ЈКП "Београдске електране" нису у могућности да у овој категорији потрошача појединачно дају било какве додатне бенефиције.

ТАЧНОСТ ПРЕПИСА ОВЕРАВА — ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА
Др. Будимир Оснаћ,с.р.

Одлука ЈКП Београдске електране

Такође, мада није на финансирању Града, Бео зоо-врт уредно плаћа све дажбине, плаћа све материјалне трошкове, порезе и доприносе, а уз то и хранимо животиње, чији је опстанак ове зиме под већим знаком питања него икад.
Молимо вас стога да, узевши све наведено у обзир, као и чињеницу да је Бео зоо-врт институција у области културе и образовања, које су ослобођене ових плаћања, да нас ослободите плаћања грејања бар ове зиме која је крајње критична за све нас.
Као илустрација финансијског напора, који од нас тражи само једномесечни рачун за грејање, нека послужи чињеница да ми шест милијарди динара не можемо да зарадимо ни током читаве зимске сезоне, а да су без грејања животно угрожене животиње чија би смрт била не само катастрофалан финансијски ударац за нашу установу већ и крајње болна чињеница за огроман број малих и великих пријатеља Врта, који код нас још увек налазе љубав и лепоту, тако ретке у данашње доба."

Као одговор на ово писмо 8. децембра 1993. године стигла је Одлука ЈКП Београдске електране којом се одбија молба ДП Зоолошки врт града Београда од 23. новембра 1993. године.

ХУМАНИТАРНА ПОМОЋ ИЗ БЕЧА

Нажалост, ово није био једини пример недостатка добре воље и спремности да се изађе у сусрет, али још веће разочарење од одбијања овога типа доносила је људска злурадост која је ступала на сцену када су други желели да помогну. Несхватљива и бесповодна потреба да се ситуација отежа и ствари до максимума закомпликују.
Захваљујући дугогодишњој доброј сарадњи са зоолошким вртовима из Беча и Салцбурга, посредством Црвеног крста Југославије, Београдском зоолошком врту је 17. децембра 1993. године стигла хуманитарна пошиљка у храни и лековима, тешка око 20 тона, коју је упутио бечки Зоолошки врт.
Допремљено је највише конзервиране, ринфузне и брикетиране хране, пелене за најмлађе станаре Врта, као и већа количина лекова, анестетика, вакцина, шприцева, средстава за дезинфекцију и хигијену. Вредност хуманитарне помоћи *Врту добре наде* износила је више од милион аустријских шилинга. Међутим, овај диван и племенит гест Хелмута Пехланера, директора Бечког зоолошког врта и његових сарадника, задао је мноштво проблема примаоцима пошиљке. Најпре је транспорт шлепера шпедиције *De la hor* прошао „ход по мукама". На мађарском прелазу Келебија шлепер је задржан двадесет сати и тек је на интервенцију аустријског конзулата пуштен преко границе. Следећа препрека сачекала га је у Суботици, где је у Градском заводу за заштиту здравља испитивана исправност пошиљке, иако је сва роба имала уредне папире и декларације произвођача. Кулминација је, ипак, била у Београду када су се огласили разни моралисти и душебрижници тврдећи да је нехумано слати помоћ животињама у времену када деца, у обручу ембарга, гладују.
Схвативши да је беспредметно полемисати са заговорницима такве теорије директор Бојовић се није упуштао у објашњавања, већ се господину Пехланеру и пријатељима из Беча захвалио на пажњи и бризи надахнутим писмом које су објавиле многе новине.

Пример Аустријанаца следили су и племенити људи из Грчке, па је само неколико дана касније, 20. децембра, у Врт стигла још једна хуманитарна пошиљка лекова и хране из Солуна. Тако је, уз максималне напоре и одрицања запослених и уз помоћ пријатеља широм света, Зоолошки врт некако успео да преброди ту тешку и туробну 1993. годину сачувавши притом компетан животињски фонд, што је само неколико месеци раније изгледало да ће бити готово немогуће.

Годину 1993. Зоолошки врт је завршио са збиром од 729 животиња у 152 врсте. Сходно општој ситуацији у земљи, број посетилаца био је нешто мањи него претходних година и износио је 366.000

Хелмут Пехланер, директор бечког Зоолошког врта

Београд
21. 12. 1993.

БЕО ЗОО ВРТ

Dragi naši prijatelji,

Drago nam je što možemo da Vam saopštimo da je pomoć koju ste nam poslali konačno stigla u naš Zoološki vrt. Običaji nalažu da se, po prijemu jedne tako dragocene pomoći, onima koji su pomogli upute izrazi zahvalnosti. Tako bi učinio jedan običan svetski zoološki vrt, kada od strane svojih kolega prima pomoć. No, mi više nismo samo jedan običan zoološki vrt. I mi, kao i naša zahvalnost, neobične smo prirode.

Mi nismo u poziciji da Vam se zahvaljujemo kao jedan običan zoološki vrt, jer obični zoološki vrtovi se nalaze u običnim zemljama. Srbija nije obična zemlja.

Obični zoološki vrtovi imaju obične posetioce. Mi ih nemamo. Naši posetioci su, uglavnom Srbi. A Srbi, ovih dana nemaju novaca da plate ulaznicu u naš Vrt.

U običnim zoološki vrtovima rade neki obični radnici. U Srbiji su radnici neobični - razmišljaju šta će sutra jesti, kako da rastegnu svoju platu od 10 DM na 30 dana, kakoda zagreju svoje stanove i kako da obuku svoju decu. U Srbiji radnici u zoološkom vrtu moraju da misle o jako mnogo stvari pre no što počnu da hrane ptice, tigrove ili foke.

Obični zoološki vrtovi imaju obične životinje koje obično jedu. Naše životinje su jako neobične - jedu kada hrane ima. U Srbiji hrane za životinje, kao i za ljude, ima sve ređe.

Obični zoološki vrtovi primaju pomoć od svojih kolega znajući da su sa onima koji pomažu makar po nečemu ravnopravni. Beo Zoo Vrt je jedan neobičan Zoo vrt, koji živi u neobičnoj zemlji, u kome rade neobični radnici i koga vrlo malo posećuju neobični posetioci. Mi sa vama ni počemu nismo ravnopravni i zato je naša zahvalnost velika, topla i neobična.

Ovim putem je i upućujemo, iz dubine naših neobičnih srca.

Primite puno pozdrava iz Srbije, neobične zemlje u kavezu.

Vuk Bojovic
direktor zoo-vrta

Društveno preduzeće Zoološki vrt grada Beograda, 11000 Beograd, Mali Kalemegdan 8, tel: (011) 624-526

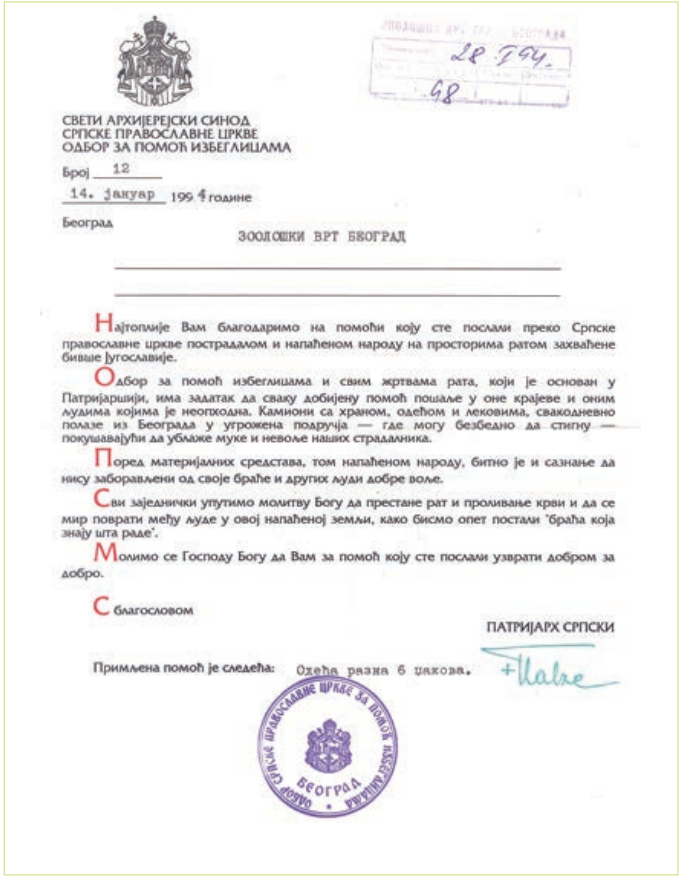
Долазак хуманитарне помоћи из Немачке, из Штутгарта, 26. јануара, и поново из Беча, али овога пута заједничке – од Удружења против злоупотребе животиња и Зоо-врта, 25. фебруара, обележио је почетак 1994. године.
Знајући да због наметнутих санкција Београдском зоолошком врту недостају грејање, храна, лекови за животиње, огласила су се Друштва за заштиту животиња из многих делова Европе у жељи да помогну.
Стизала је тако хуманитарна помоћ, а са њом и новинари, телевизијске камере, фоторепортери што је, разуме се, директор искористио у маркетиншке сврхе. Пошто су га непосредно пре тога у америчком часопису *Њујорк тајмс* оптужили да је великосрпски националиста јер животињама даје искључиво српска имена, а како је управо тих дана, када су новинарске екипе опседале Врт, змијски цар на свет донео чак 40 младунаца, Бојовић је малим змијама директно пред камерама, наденуо интернационална имена: *Мадлен*, *Кристофер*, *Кол*, *Кинкел*, *Ален*, *Жиле*, *Маргарет*... Репортерима се то необично допало и причу о Зоолошком врту под блокадом, а и поред тога са живим смислом за хумор, видело је ТВ гледалиште широм Земљине кугле. Готово да нема ниједне ТВ станице и светске редакције која се није огласила тим поводом.

Писмо директора Бојовића Хелмуту Пехланеру и пријатељима из Беча

Упоредо са пошиљкама из Европе у Врт је стигла и једна, изузетно драга, из наше земље. Деца из Српске Крајине, из места Мирковци и Јанковци, иако је око њих беснео рат, сакупила су чак два вагона кукуруза и упутила пред капије Врта. Овај невероватан гест дубоко је дирнуо све запослене.

И Зоолошки врт је умео да на пажњу узврати пажњом, трудећи се да помогне онима којима је помоћ била потребна кад год је за то било прилике, разуме се, сходно својим могућностима. Осим небројених бесплатних улазака за разгледање Врта, за децу са угрожених подручја, ратну сирочад, ометене у развоју и многе друге категорије одвајало се и од сопствених материјалних средстава, а прикупљала се и хуманитарна помоћ у храни и одећи.
Уз пуно разумевање и саосећање за оне који пате, којима је рат разорио породице и домове, посредством Одбора за помоћ избеглицама и жртвама рата, Светог архијерејског синода Српске православне цркве, који је деловао у оквиру Патријаршије, Зоолошки врт је послао више џакова прикупљене одеће људима у угроженим подручјима којима је та помоћ била неопходна.
Цењећи тај гест добре воље, патријарх српски господин Павле лично је упутио захвалницу Зоолошком врту, 14. јануара 1994. године, у којој се, поред осталог, наводи:

„Најтоплије Вам благодаримо на помоћи коју сте послали преко Српске православне цркве пострадалом и напаћеном народу на просторима ратом захваћене бивше Југославије...
Поред материјалних средстава, том напаћеном народу битно је и сазнање да нису заборављени од своје браће и других људи добре воље.
Сви заједнички упутимо молитву Богу да престане рат и проливање крви и да се мир поврати међу људе у овој напаћеној земљи, како бисмо опет постали *браћа која знају шта раде*...“

СВЕТИ АРХИЈЕРЕЈСКИ СИНОД
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ
ОДБОР ЗА ПОМОЋ ИЗБЕГЛИЦАМА

Број 12
14. јануар 1994 године

Београд

ЗООЛОШКИ ВРТ БЕОГРАД

Најтоплије Вам благодаримо на помоћи коју сте послали преко Српске православне цркве пострадалом и напаћеном народу на просторима ратом захваћене бивше Југославије.

Одбор за помоћ избеглицама и свим жртвама рата, који је основан у Патријаршији, има задатак да сваку добијену помоћ пошаље у оне крајеве и оним лудима којима је неопходна. Камиони са храном, одећом и лековима, свакодневно полазе из Београда у угрожена подручја — где могу безбедно да стигну — покушавајући да ублаже муке и невоље наших страдалника.

Поред материјалних средстава, том напаћеном народу, битно је и сазнање да нису заборављени од своје браће и других људи добре воље.

Сви заједнички упутимо молитву Богу да престане рат и проливање крви и да се мир поврати међу људе у овој напаћеној земљи, како бисмо опет постали "браћа која знају шта раде".

Молимо се Господу Богу да Вам за помоћ коју сте послали узврати добром за добро.

С благословом

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ

+Павле

Примљена помоћ је следећа: Осећа рашна 6 џакова.

СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ ЗА ПОМОЋ ИЗБЕГЛИЦАМА
БЕОГРАД

Захвалница патријарха српског господина Павла

ПРОБЛЕМИ СА ГОРИВОМ

Перманентна несташица дизел горива и моторног бензина представљала је константан проблем током целе 1993. и 1994. године. Да би уопште дошли до минималне количине горива неопходне за редовно функционисање, у Зоолошком врту су били принуђени да сваког месеца пишу и шаљу захтеве на више адреса и то: Министарству за културу Републике Србије, Министарству рударства и енергетике Републике Србије и Републичком министарству за пољопривреду, шумарство и водопривреду – ресору ветерине:

„Београдски зоолошки врт као институција која се бави делатношћу сродном култури и образовању од посебног је значаја за Град и Републику. Шифра делатности је 120332. У раду користимо неопходну механизацију и то: једно теретно возило – камион, трактор, који није регистрован јер опслужује само круг Врта, један мотокултиватор, пет моторних косачица, две пумпе за воду и три моторне тестере.
Уређење шест хектара простора који користимо, као и једна од најважнијих ставки потрошње горива јесте набавка хране за животиње, коју вршимо свакодневно, захтевају следеће количине горива за наступајући месец: 350 литара дизела и 200 литара бензина.
Молимо вас да издате позитивно мишљење да се Београдском зоолошком врту одобре потребне количине горива за овај месец, јер су неопходне за најминималније задовољење потреба и функционисање предузећа."

Као одговор на овај захтев, Министарство рударства и енергетике Републике Србије сваког месеца упућивало је НИС *Југопетролу* инструкцију колико горива да испоручи Зоолошком врту за текући месец. Обично су то биле знатно мање количине од тражених:

„За потребе Бео зоо-врта у Београду одобрава се испорука 50 (педесет) литара МБ и 100 (сто) литара Д-2, без коришћења бонова за месец јануар 1994. године. Гориво је намењено за обављање делатности."

Одобрене количине, разуме се, нису биле довољне да задовоље ни недељну а камоли месечну потрошњу, тако да је Врт, да би уопште могао да настави са радом, морао да од сопствених средстава купује гориво „на црно", баш као што су то у та смутна времена радили сви у земљи. Тешко зарађени новац, преко потребан за друге потребе, тако се неповратно топио и нестајао.
Захваљујући домаћинском пословању у Врту се, ипак, и у време такве кризе налазило понешто новца за разне адаптације. Да би комплетна амбијетална целина добила лепши изглед, а животиње пријатнији простор, набављена је већа количина трске како би постојећа шиндра, тегола и даска на крововима рустик кућица била замењена и уједначена у материјалу. Чим је време дозволило, већ 1. марта 1994. године почело се са овим улепшавањем и за само неколико недеља Врт је добио сасвим другачији изглед.

Овакви помаци, у периоду када скоро нико није радио ништа ново, нису остали незапажени. У акцији коју су организовали: *Други програм Радио Београда, Радио ТВ ревија, Београдски ТВ програм и* Друштво за чистоћу ваздуха Србије, Вуку Бојовићу је 17. марта 1994. године, додељен *Зелени лист* за унапређење и заштиту животне средине.

Четвртог дана априла шимпанза *Лијана* донела је на свет још једно младунче мушког пола. Мали *Жика*, како је од милоште назван по доктору Жики Ђорђевићу, анестезиологу који је асистирао доктору Станојевићу при порођају, рођен је, као и његови претходници, царским резом који је извео већ уигран тим лекара уз присуство бројних представника медија.

Априла 1994. године Вук Бојовић је трећи пут изабран, односно други пут реизабран, за директора Београдског зоолошког врта. Свој нови четворогодишњи мандат у овој установи започео је 9. априла 1994, амбициозно као и сваки претходни.

З А П И С Н И К

О примопредаји пословних просторија у згради у ул. Мали Калемегдан бр. 8, сачињен на дан 16.05. 1994. године.

По налогу Председника Извршног одбора Скупштине града Београда Небојше Човића ЈКП "Зеленило-Београд" извршиоци је од сада преузе и сваки пословне просторије и то оне друге улаз на северној пословним објекта и исте у исправном стању са свом опремом од уклоњене врата предаје Зоолошком врту града Београда.

Примопредају извршили објекта извршени су сачињени представници ЈКП "Зеленило-Београд" и Зоолошког врта.

ЗА ЈКП "ЗЕЛЕНИЛО-БЕОГРАД" ДИРЕКТОР,

ЗА ЗООЛОШКИ ВРТ ДИРЕКТОР,

Записник о враћању пословних просторија

ПОВРАТАК НА ПРЕДРАТНЕ ГРАНИЦЕ

Захваљујући коректној и доброј сарадњи са тадашњим градоначелником, Небојшом Човићем, успео је да реализује своја настојања са самог почетка, да Зоолошком врту врати пословне просторије у управној згради које су му од оснивања припадале, а које је годинама узурпирало Градско зеленило користећи их као своје.
Примопредаја кључева извршена је 16. маја 1994. године, а том приликом је сачињен и званични записник који су потписали директори оба предузећа.

Након што је вратио канцеларије Бојовић је, по ко зна који пут, покушао да уради нешто и на ширем плану, од чега није одустајао – да Врт прошири на предратне границе, на територију која му је некада припадала. Стога је градоначелнику Човићу још једном проследио писмо, које му је први пут упутио 18. јуна 1993. године, у коме јасно наводи шта Град може и треба да учини за Зоолошки врт:

„Малобројни су грађани нашег града и ове земље који у протеклих 57 година, од његовог оснивања, нису прошли кроз Београдски зоолошки врт. Културна и васпитно-образовна институција, *жива књига*, како га је далеке 1936. године назвао тадашњи градоначелник Београда и његов оснивач, господин Влада Илић, Бео зоо-врт је један од ретких кутака очуване природе и драгоцен хумани део живота овог града.
Београдски зоолошки врт је и својеврстан феномен. Ми желимо да Вам укажемо на ту чињеницу:
Нисмо чули за такав Врт у свету који је, за седам година, од споменика срама, тужног и заборављеног зверињака, успео да постане уређен и атрактиван простор, као што се десило са београдским Вртом.
Не постоје зоолошки вртови у свету који се финансирају искључиво од улазница. Београдском зоолошком врту и то, али једва и уз велика одрицања, и на штету посетилаца, полази за руком.

Мало је светских зоолошких вртова који са толико много животиња опстају на тако малом простору, и још их успешно репродукују.
Нема зоолошких вртова чији су руководиоци и запослени подстанари у сопственој згради.
И да не набрајамо даље – Београдски зоолошки врт је по много чему јединствен у свету.
Ми Вас молимо да заједнички нађемо крај овој *оригиналности* којом се наша институција, у светским оквирима, одликује. Ову *оригиналност* Бео зоо-врта можемо прекинути једино уз помоћ Града који, као и сви велики градови у свету који се поносе својим зоолошким вртом, може и треба да има разумевања за једну од својих највећих културних и васпитно-образовних институција.
Ово разумевање Град може да покаже пружајући Бео зоо-врту како финансијску, тако и административну подршку. Другим речима – Београд може да помогне и то тако што даје новац, а може да помогне и другим начинима, не издвајајући за такву помоћ ни динара. Ми ћемо вам изложити оба аспекта, очекујући ваше разумевање и за један и за други вид помоћи, која нам је у овим временима све више потребна:

Није нам потребан новац:

– За враћање старих, предратних граница Бео зоо-врту
Београдски зоолошки врт се пре Другог светског рата простирао како на садашњој територији, тако и на територији Доњег града, до Доњоградског булевара, на потезу ка Небојшиној кули. Врту је тада припадала и *Калемегданска тераса.*
Ово *проширење* на сопствену територију потребно је не само због испуњења историјске правде према Врту, већ и из практичних разлога: на територију коју Врт сада заузима није могуће (сем у случају да се посегне за *оригиналним* решењем изградње кавеза на спратове) довести ниједну нову животињу. Кавези су пребукирани, животиње смештене у неприродно и нехумано мале просторе, посетиоци не могу да виде природу онакву каква је, већ онакву какву је Врту наметнуо вишедеценијски немар послератне градске власти, одузевши му поменуту територију.
И на крају, сви простори који су некада припадали Врту претворени су у депоније, огољене и запуштене ледине, склоништа шута, смећа и отпадака. Ми бисмо их, сигурно, паметније искористили.

– За враћање зграде Зоолошког врта на употребу Врту
Град, једним потезом, може испунити следеће парадоксе везане за зграду која се налази на територији Бео зоо-врта, а у чији већи део Зоолошки врт, који је иначе био од оснивања власник ове зграде и за кога је ова зграда направљена, нема право приступа:
Педесет запослених Београдског зоолошког врта смештено је у 35 метара квадратних пословног простора. Зоолошки врт последњих 40 година Збор радних људи одржава само напољу и то по лепом времену, јер ако падне киша сви радници физички не могу да стану у сопствени пословни и радни простор.

Радници Зоолошког врта, додуше, имају своје резервне канцеларије, где се пресвлаче и једу, и где, само у крајњој нужди, држе састанке, али је готово срамота поменути име тог објекта – реч је, наиме, о популарној мајмунари, чија је превасходна функција да се у њој чувају мајмуни, а не радници од кише и радозналих погледа.

Београдско зеленило, усељено после Другог светског рата у поменуту зграду, ових дана издаје у закуп 2.300 метара квадратних свог пословног простора, што говори да се у исто време налази у тућем простору, а да свој не користи рационално.
Зграда у којој се, у већој мери налази Зеленило, а у мањој мери Зоолошки врт, изграђена је и дата по изградњи Зоолошком врту да би могао у њој да смести неопходне службе, раднике, госте. Одузимањем овог простора Београдском зоолошком врту одузето је право на рад у нормалним и за то, од оснивања, предвиђеним условима.

– За дефинисање статуса Бео зоо-врта:
Бео зоо-врт је до сада био друштвено предузеће које самостално послује, без помоћи и без дотација. Овај, савременом свету непознат парадокс, нажалост, више нема могућности да се одржи. Укупна друштвено-економска ситуација захтева да се Врт претвори у:
а) Јавно предузеће, имајући у виду његову јавну функцију
б) Комунално предузеће
в) Акционарско, односно деоничко друштво са већинским делом у власништву Града.
Наш став је по питању трансформације јасан: Садашњи економски облик власништва над Вртом је економски превазиђен и захтева нови облик. На Граду је да одлучи који, а наши економски саветници сматрају да је за Град и за Зоолошки врт најбоља варијанта коју смо изложили под в).

– За давање на коришћење двадесет хектара земљишта за фарму Бео зоо-врта.
Сви велики зоолошки вртови своје трошкове смањују организовањем фарми на којима сопственим снагама производе храну за животиње: траву, месо, поврће, воће.
Имајући у виду колико новца односи храна за животиње, ми смо спремни да своје издатке максимално смањимо овим потезом. Уколико нам Град уступи на коришћење земљиште које није до сада обрађивано, ми ћемо и Граду и себи домаћински уштедети добар део новца који сада иде за набавку животињама неопходне хране. Мишљења смо да на тај начин можемо дати и добар медијски пример како се може рационално и економски исплативо пословати у овим временима, што је за Град и те како пропагандно интересантно.

Потребан нам је новац:

– За завршење дворишта у коме су смештени слонови
Радове на објекту за слонове смо и до сада изводили уз велику помоћ Града. Због недостатка средстава, градња је рађена у етапама, а сада је потпуно стала. Потребан је још само мали напор – Град би на овом објекту инвестирао заиста минимална средства у односу на укупно уложени новац за комплетан објекат.

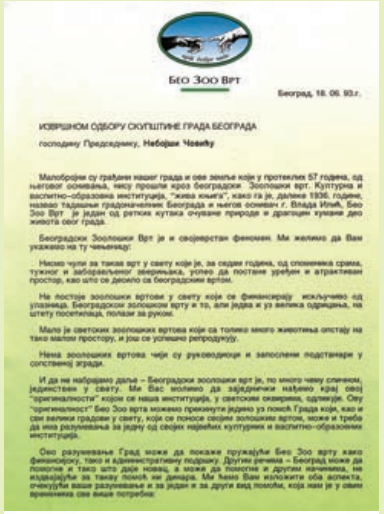
– За почетак радова на јавном WC-у у оквиру Врта
Бео зоо-врт је институција кроз коју годишње прође у просеку око 1.000.000 посетилаца.
С обзиром на садашње стање јавног тоалета у оквиру Врта, ниједан посетилац неће имати место на коме може обавити елементарне физиолошке потребе. Због лепоте Врта, због његове јавне и комуналне улоге, због његове чистоће и због 1.000.000 посетилаца неопходно је да јавне и комуналне службе имају интереса да овај проблем буде решен.

– За почетак радова на изградњи *Беби зоо-врта*
Најатрактивнији садржаји сваког зоолошког врта јесу младунци, новорођене животиње, које својим шармом и љупкошћу привлаче велики број посетилаца. Што је више младунаца, што су више они на видном месту, то је веће интересовање. Зато смо замислили да изградимо *Беби-зоо*, место на коме се налазе сви новорођени младунци из Врта.
Инвестицијом у овај објекат, Град инвестира у даље мање трошкове, јер ће се тако повећати број посетилаца. Другим речима, једном разумном инвестицијом Град спречава много мањих које по правилу узимају више новца.

– За реконструкцију објекта за нилске коње и рептиле
Овај објекат је дотрајао и пред рушењем. Уколико се он сруши, нећемо имати где да сместимо нилске коње, змије, крокодиле који, опет, утичу на број посетилаца и повећани број купљених улазница.

И на крају – ми не тражимо ништа што нам не припада...

Писмо директора Бојовића градоначелнику Човићу ➤

БЕО ЗОО ВРТ

Београд, 18. 06. 93.г.

ИЗВРШНОМ ОДБОРУ СКУПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

господину Председнику, **Небојши Човићу**

Малобројни су грађани нашег града и ове земље који у протеклих 57 година, од његовог оснивања, нису прошли кроз београдски Зоолошки врт. Културна и васпитно–образовна институција, "жива књига", како га је, далеке 1936. године, назвао тадашњи градоначелник Београда и његов оснивач г. Влада Илић, Бео Зоо Врт је један од ретких кутака очуване природе и драгоцјен хуманог дела живота свог града.

Београдски Зоолошки Врт је и својеврстан феномен. Ми желимо да Вам указивао на ту чињеницу:

Нисмо чули за такав врт у свету који је, за скоро годину, од споменика срама, тужног и забораљеног зверињака, успео да постане уређен и атрактиван простор, као што се дешило са београдским вртом.

Не постоје зоолошки вртови у свету који се финансирају искључиво од улазница. Београдски зоолошки врт и то, али једва и уз велика одрицања, на штету потрошача, полази за руком.

Мало је светских зоолошких вртова који са толико много животиња опстају на тако малом простору, и још се успешно репродукују.

Нема зоолошких вртова чији су руководиоци и запослени подстанари у сопственој згради.

И да не набрајамо даље – Београдски зоолошки врт је, по много чему сличном, јединствен у свету. Ми Вас молимо да заједничким напорима кренуо овој "оригиналности" која се наша институција, у светским оквирима, одликује. Ову "оригиналност" Бео Зоо врта можемо прекинути једино уз помоћ Града који, као и сви велики градови у свету, који се поносе својим зоолошким вртом, може и треба да има разумевања за једну од својих најмлађих културних и васпитно–образовних институција.

Ово разумевање Град може да покаже пружајући Бео Зоо врту како финансијску, тако и административну подршку. Другим речима – Београд може да помогне и, како што дође новац, а може да помогне и другим начинима, не издвајајући за такву помоћ ни динара. Ми њено Вам изложите оба аспекта, очекујући ваше разумевање и за људи и за друге вид помоћи, која нам је у овим временима све више потребна.

БЕО ЗОО ВРТ

– за дефинисање статуса Бео Зоо Врта

Бео Зоо Врт је до сада био друштвено предузеће које самостално послује, без помоћи и без дотација. Овај савременом свету непознати парадокс, на жалост, више нема могућности да се одржи – укупна друштвено–економска ситуација захтева да се Врт претвори у:

а) јавно предузеће, имајући у виду његову јавну функцију;

б) комунално предузеће; или

в) акционарско одн. деоничарско друштво са већинским делом у власништву Града

Наш став је по питању трансформације јасан – садашњи економски облик власништва над Вртом је економски превазиђен и захтева нове облик. На Граду је да одлучи који, а наши економски саветници сматрају да је и за град и за Зоолошки врт најбоља варијанта коју смо изложили под в).

– за давање на коришћење 20 хектара земљишта за фарму Бео Зоо Врта

Сви велики Зоолошки вртови своје трошкове смањују организовањем **фарми**, на којима сопственим снагама производе храну за животиње: траву, месо, поврће, воће... Имајући у виду колико храна за животиње односи новца, ми смо спремни да своје издатке максимално смањимо овим потезом. Уколико нам Град уступи на коришћење земљиште које није до сада обрађивано, ми њено и Граду и себи домаћински уштедети добар део новца који сада иде за набавку, животињама неопходне хране. Мишљења смо да на тај начин можемо дати и добар медијски пример како се може рационално и економски исплативо пословати у овим временима, што је за Град ,и те како, пропагандно интересантно.

ПОТРЕБАН НАМ ЈЕ НОВАЦ:

– за завршење дворишта у коме су смештени слонови

Радове на објекту за слонове смо и до сада изводили уз велику помоћ Града. Због недостатка средстава, градња је рађена у етапама, а сада је потпуно стала. Потребан је још само мали напор – Град би на овом објекту инвестирао заиста минимална средства у односу на укупно уложени новац за комплетан објекат.

– за почетак радова на јавном WC–у у оквиру врта

Бео Зоо врт је институција кроз коју годишње прође у просеку око 1.000.000 посетилаца. С обзиром на садашње стање јавног тоалета у оквиру врта, ни један посетилац неће имати место на коме може обавити елементарне физиолошке потребе. Због лепоте Врта, због његове јавне и комуналне улоге, због његове чистоће и због 1.000.000 посетилаца, неопходно је да јавне и комуналне службе имају интереса да овај проблем буде решен.

БЕО ЗОО ВРТ

НИЈЕ НАМ ПОТРЕБАН НОВАЦ

– за враћање старих, предратних, граница Бео Зоо Врту.

Београдски Зоолошки врт се, пре II светског рата, простирао како на садашњој територији, тако и на територији Доњег града, до Доњеградског булевара, на потезу ка Небојшиној кули.? Врту је и тада припадала калемегданска тераса.

Ово "проширење" на сопствену територију потребно је не само због испуњења историјске правде према Врту, већ и из практичних разлога: на територији коју Врт сада заузима није могуће (осим у случају да се поклоне за "оригиналним" решењем изградње кавеза на спратове) довести ни једну нову животињу. Кавези су "пребукирани", животиње смештене у непривидно и некуману мале просторе, посетиоци не могу да виде природу онакву каква је, већ онакву какву је Врту наметнуло вишедеценијско немар послератне градске власти, одузевши му готовину територију.

И на крају, сви простори које су некада припадали Врту претворени су у дипломије, отољене и запуштене људима, складишта шута, смећа и отпадака. Ми бисмо их, сигурно, пажљивије искористили.

– за враћање зграде Зоолошког врта на употребу Зоолошком врту

Град, једним потезом, може исправити следећи парадоксе везане за зграду која се налази на територији Бео Зоо Врта, а у чије време део Зоолошки врт, које је иначе био од оснивања власник ове зграде и за кога је ова зграда направљена, нема право приступа.

Подесит запосленик Београдског Зоолошког врта смештено је у 35 квадратних метара "пословног простора". Зоолошки Врт у последњих 40 година "Због радних људи" одржава само у напону и то по лепом времену, јер, ако падне киша, сви радници физички не могу да стану у сопствени "пословни и радни простор".

Радници Зоолошког врта, додуше, имају своје резервне "канцеларије", где се присклоне и леђа, и где само у крајњој нужди дуже састанке, али је готово правило, поменуте ове тог објекта – рачи је, наиме, о топуларној "пиљчурари", чије је привредна функција да се у њој чувају мајмуни, а не радници од кише и радозналих погледа.

Београдско Зеленило, усељено после II светског рата у поменуту зграду, овим даном издаје у закуп 2.300 квадратних метара свог пословног простора, што говори да се у исто време налази у тућем простору, а да свој не користи рационално.?

Зграда у којој се, у већој мери, налази Зеленило Београд, а у мањој мери Зоолошки Врт, потрубена је и дата по изградњи Зоолошком врту, да би могао у њој да смести неопходне службе, раднике, госте... Одузимањем овог простора Београдском Зоолошком Врту одузето је право на рад у нормалним и за то, од основања, предвиђеним условима.

БЕО ЗОО ВРТ

– за почетак радова на изградњи Baby Zoo–а

Најатрактивнији садржаји сваког зоолошког врта јесу младунци, новорођене животиње, које својим шармом и љупкошћу привлаче велики број посетилаца. Што је више младунаца, што су више они на видном месту, то је веће интересовање. Зато смо замислили да изградимо "Baby Zoo", место на коме се налазе сви новорођени младунци из врта.

Инвестицијом у овај објекат, Град инвестира у даље мање трошкове Врта, јер ће се тако повећати број посетилаца. Другим речима, једном разумном инвестицијом, Град спречава много мањих, које, по правилу, узимају више новца.

– за реконструкцију објекта за нилске коње и рептиле

Овај објекат је дотрајао и пред рушењем. Уколико се он сруши, нећемо имати где да сместимо нилске коње, змије, крокодиле, који, опет, утичу на број гледалаца и повећани број купљених улазница...

И НА КРАЈУ – МИ НЕ ТРАЖИМО НИШТА ШТО НАМ НЕ ПРИПАДА...

... сви онога што сви Зоолошкиу вртови у свету имају: своју територију, свој статус и неопходну помоћ Града, коју својим постојањем и атрактивношћу Бео Зоо Врт и онако враћа.

Надамо се да ће наши, у суштини скромни захтеви, наићи на ваше разумевање.

Будите драги гост Бео Зоо Врта. Очекујемо Вас.

директор Бео Зоо Врта

... сем онога што зоолошки вртови у свету имају: своју територију, своју зграду, свој статус и неопходну помоћ Града коју својим постојањем и атрактивношћу Био зоо-врт и онако враћа.
Надамо се да ће наши, у суштини, скромни захтеви, наићи на Ваше разумевање."

Идеја о проширењу Зоолошког врта брзо је процурела у јавност, што је опет резултирало бурном реакцијом Завода за заштиту споменика културе града Београда. Оштре полемике између управе Врта и заштитара кренуле су прво у штампи да би се затим пренеле на Одбор за урбанизам општине Стари град, па на Савет за културу Скупштине града. Али како изразито супротстављене ставове нико није могао да измири, предложено је да се у решавање спора укључи Министарство за културу и САНУ.

Пројекат враћања Врта на предратне границе подразумевао је да се Зоо-врт прошири на површину која му је некада припадала између Улице Тадеуша Кошћушка и Дољоградског булевара. На простору између Видин капије и капије Карла VI планиран је сафари у коме би се слободно шетали муфлони, срне, понији, козице, фламинзи, које би посетиоци посматрали са околних стаза. Било је предвиђено да се поправи и покретни дрвени мостић, као и да се изграде кућице чије постављање не би оштетило евентуална археолошка налазишта. Нови део Зоолошког врта, према овој замисли, требало је да буде заштићен транспарентном оградом која се касније не би видела због природне ограде, а планирани су такви садржаји који би могли, према потреби, да се демонтирају и за пола дана. Целокупан пројекат финансирао би искључиво Зоолошки врт из својих прихода, који се уз то обавезао и да ће, ако се на том локалитету пронађу археолошка налазишта, она бити доступна и стручњацима и јавности, а да ће сва ископавања ићи о трошку Врта.

За челнике Завода за заштиту споменика културе града Београда ова идеја била је незамислива. Позивајући се на Београдску тврђаву као јединствени споменик културе, истицали су да би проширењем Врта били уништени историјски трагови на том локалитету.
„Уколико би се реализовала ова идеја биле би угрожене Видин капија, која је једна од три главне београдске капије, као и Капија Карла VI, која је једини барокни споменик на територији града" – изјавила је у разговору за *Политику*, 1. јуна 1994. године, Мирјана Поповић, историчар уметности у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, напомињући да ова установа никада неће дозволити проширење Зоолошког врта.

„Није реч о проширењу – већ о враћању предратних граница Врта "– узвратио јој је у истом тексту Бојовић. „Овде су предвиђени много лакши садржаји од оних који се сада налазе, јер је Завод за заштиту споменика дозволио да се у Капији Карла VI постави трафо-станица, а да се катакомбе искористе за гајење печурака! Људи који штите Калемегдан довели су га до злочина јер нема зидине из које не расте бар једно кисело дрво."

Са овом констатацијом сложио се и архитекта Михајло Митровић, истичући да Завод за заштиту споменика културе не води бригу о простору Београдске тврђаве, јер је Калемегдан постао ђубриште које се није бранило 50 година, а „једини његов чисти део је Зоо-врт".

Како су обе стране остајале чврсто свака при свом ставу, било је јасно да ће сукоб моћи да реши само личност са стране, а најлогичније је било да арбитар буде управо градоначелник.

Приликом свог обиласка Калемегдана, 25. јула 1994. године, градоначелник Београда, Небојша Човић, посетио је и Зоолошки врт.

О тој посети *Вечерње новости* 26. јула 1994. у тексту под насловом *Одобрено проширење*, пишу:

„Зоо-врт ће се проширити – договорено је јуче приликом посете градоначелника Небојше

Човића. Заједнички језик Човић и Вук Бојовић, директор Зоолошког врта, нашли су у ходу. Животињско царство у центру града добиће и простор од мајмунаре до трамвајске пруге (преко пута фабрике *Беко*), а ту ће бити будући *Беби зоо-врт*.
– До ограде си добио, а за даље ћемо да разговарамо – рекао је Човић обраћајући се Бојовићу. – Није споран ни простор од кавеза са медведима до ограде, а мислим, биће у реду и за онај Доњи део."

Овом закључку претходила је готово права свађа Вука Бојовића са Милом Вуловић, конзерватором из Завода за заштиту споменика културе, која је у ствари представљала другу страну у спору око проширења Зоо-врта на Доњи град Београдске тврђаве. Завод је, наиме, како су *Новости* писале, оштар противник Бојовићевог захтева за освајањем тог простора, јер је „целина Тврђаве, стављена под заштиту државе као прворазредног историјског споменика".

Следећи „зелено светло" добијено од градоначелника за простор, који је већ раније оградио новим, лепим зидом. Бојовић је одмах ангажовао раднике и почело се са рашчишћавањем и припремом терена за будући *Беби зоо-врт* који је планирао ту да подигне.
Паралелно са овим радовима, градило се на још једној локацији у Врту. На ред за обнову дошао је и стари, неугледни јавни тоалет, једна од последњих црних тачака из наслеђа. Како је постојећа зграда заиста била испод сваког нивоа, срушена је до темеља и на њеном месту је подигнут нов, савремени објекат, од фасадне цигле, брижљиво уклопљен у постојећи амбијент.

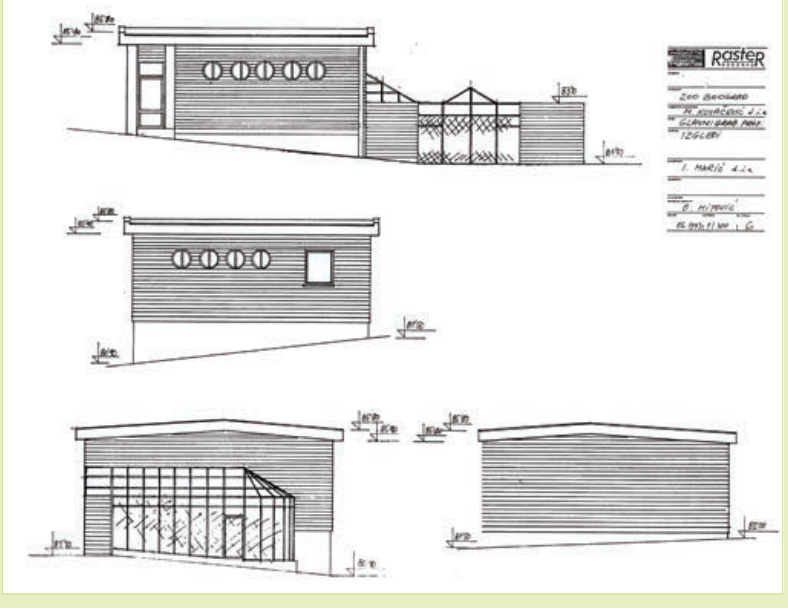

Небојша Човић и Вук Бојовић

Некадашњи изглед простора од мајмунаре до трамвајске пруге

Некадашњи изглед јавног тоалета

Нацрти новог тоалета

Нови јавни тоалет

Сцене са снимања филма Underground

ЖИВОТИЊЕ НА ФИЛМУ

Како се добар глас о Београдском зоолошком врту и његовом препороду пронео надалеко, познати филмски редитељ Емир Кустурица дошао је на идеју да један број сцена свог, касније прослављеног филма *Underground* који је радио те године, сними управо у Врту, а да му актери буду неки од његових становника. Договор је брзо постигнут. Београдски зоолошки врт је инсистирао да све услуге пружи без икакве материјалне награде и профита, да учешће у филму буде његов допринос југословенској и европској култури. Први кадрови пали су почетком лета, а „дружење“ са филмском екипом трајало је пуна два месеца, све до краја августа. Сцене са животињама снимане су на различитим локалитетима: у самом Зоолошком врту, у Доњем граду, где је за потребе филма од кулиса направљен прави мали Врт баш на месту где се некада и налазио, на Косанчићевом венцу и на обали Дунава у Белегишу. Свој успешан филмски деби имали су тада: тигрице *Лола*, *Сара* и *Волга*, две пуме, паун *Михајло*, ему *Грдана*, јарац *Зоран*, пони *Милан*, рода *Роки*, патак *Ћиљи-џу*, кобила *Бецци*, магаренце *Данка*, зебра *Срећко* и, као апсолутне звезде, шимпанзе: *Лијана*, *Балбина* и мали *Сами*.
С обзиром да радња филма почиње са историјским догађајем из Другог светског рата, бомбардовањем Београда 6. априла а самим тим и Зоолошког врта, требало је снимити сцене наводног страдања животиња. Чим се прочуло да се тако нешто спрема, пожурили су да се јаве докони душебрижници, расплакани над судбином јадних животиња које ће бити жртвоване зарад уметности за велике паре. Било је уопште излишно одговарати на оптужбе тога типа. Наравно, за симулацију проливене крви коришћен је кечап, а за наводну смрт, минималне дозе омамљујућег средства. По завршетку филмске авантуре све животиње су живе, здраве и у пуној кондицији враћене у своје кавезе, а њихове „глумачке“ способности фасцинирале су гледаоце широм света. Филм *Underground* награђен је 1995. године *Златном палмом* на фестивалу у Кану.

Нажалост, није све у животу било као на филму. Нови Закон о акцизама и порезу на промет производа и услуга, по коме Зоолошки врт није био изузет од обавезе плаћања пореза, директно је угрожавао његов егзистенцијални опстанак. Наведени закон није предвидео особеност установе, нити чињеницу да Београдски зоолошки врт послује на принципу самофинансирања, без икаквих дотација из буџета Града и Републике, да је његова делатност сродна културно-образовној, односно да пружа услуге у аспекту образовања и научно-истраживачког рада. Обавеза плаћања пореза на промет за набавку намирница које служе исхрани животиња, као и за набавку репроматеријала неопходног за вршење адаптационо-реконструкционих радова на објектима представљала је неиздржив намет. Обратио се зато директор Бојовић, 27. јула 1994. године, најпре Републичком Министарству за финансије са захтевом за ослобађање од пореза на промет, али како је 9. септембра добио негативан одговор, у потрази за правдом, истоветна писма упутио је још на три адресе: председнику Републике Србије Слободану Милошевићу, гувернеру Народне банке Југославије Драгославу Аврамовићу и министру финансија Душану Влатковићу. Одговор је добио само од гувернера који, нажалост, и поред најбоље воље да помогне, није имао компетенције у тој области.

Да правда није увек достижна, сведочи још један пример нереаговања надлежних служби на проблем који им је предочаван у више наврата.
Годинама устаљена ружна пракса уличних препродаваца да постављају неугледне приручне тезге по целом Калемегдану а посебно испред Зоолошког врта, претварајући тако овај простор у вашариште, представљала је како естетско нарушавање, тако и озбиљну хигијенску и здравствену опасност пошто се на импровизованим тезгама могло наћи свега – од пластике, преко старих играчака, шверцоване одеће, до хране сумњивог порекла и начина припреме.
Покушавајући да стане на крај овој појави, писао је директор општинским, градским и

НАРОДНА БАНКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд, 19. септембра ... год.

Број ...

Драги господине Бојовићу,

Хвала Вам на писму од 12. септембра.

Све моје симпатије су на Вашој страни. Нажалост ја не могу да Вам помогнем. Акцизе и порези нису у мојој надлежности, већ у надлежности министра финансија Владе Републике Србије. Стога треба да пишете г. Душану Влатковићу, министру за финансије Србије.

С поштовањем,

Драгослав Аврамовић

Господин
Мр ВУКОСАВ БОЈОВИЋ
БЕО ЗОО ВРТ
БЕОГРАД

23.09.94
1169

Одговор Драгослава Аврамовића, гувернера Народне банке Југославије

републичким комуналним и санитарним инспекцијама, обраћао се полицији, али ниодкуд помоћи. Одговарали су, углавном, да није у њиховој надлежности или да су просто немоћни. Истина, дешавало се да полиција изађе на лице места и наводно растера препродавце, али они су се после неколико сати појављивали поново. Овом руглу испред капија Врта стало се на крај тек много година касније.

Септембра 1994. разрешен је један важан проблем који је мучио управу Врта. Женка индијског слона *Твиги*, која је пре четири године привремено дошла у Београд, требало је или да буде враћена Холанђанима, пошто је истекао договорени рок, или откупљена. Без обзира што није дала потомство са *Бојем*, што се очекивало и због чега је и била доведена, добро се уклопила са мужјаком, привикла се на нову средину и Београдски зоолошки врт је желео да је задржи, али, као и увек, новац је представљао основни проблем. Иако су Холанђани за њу тражили упола мање пара него што јој је била права цена, ни то није могло да се сакупи. А онда се, сасвим неочекивано, појавио један племенити човек који је окончао муке. Приватни предузетник из Суботице Радивоје Милутиновић, власник фирме *Гастромаш*, обезбедио је 30.000 холандских гулдена колико је било потребно за куповину. Тако је *Твиги* остала у трајном власништву Београдског зоолошког врта.

ПОТРАГА ЗА СПОНЗОРИМА

Након што су радови на јавном тоалету у потпуности завршени и објекат 7. октобра пуштен у употребу, наредни планирани грађевински подухват био је изградња мини зоолошког врта за младунце, популарно званог *Беби зоо-врт*. Пошто је терен већ био рашчишћен и земљишни радови завршени, следила је потрага за спонзорима који ће омогућити да пројекат архитекте Игора Марића буде спроведен у дело. Уследила су писма многим фирмама, а сва су била отприлике следеће садржине:

„Поштована господо,
Планом за проширење Зоолошког врта у Београду предвиђена је изградња објеката *Беби зоо-врт*, у ком би били смештени младунци животиња.
Слободни смо да вашој кући упутимо писмо апела да из асортимана роба које производите издвојите одређене количине које су нам неопходне за завршетак започетих радова на изградњи објеката – кућица у стилу банатског села.
Спонзорисањем завршетка изградње кућица за младунце у оквиру *Беби зоо-врта*, спонзор стиче право рекламе на овим објектима. Такође смо спремни да се за узврат реванширамо и у свим другим маркетиншким акцијама и иступима Бео зоо-врта, о чему би се са вама детаљније договорили...
Својим спонзорством дали бисте велики допринос дочаравању банатског села у кругу Врта, на радост свих малишана града Београда а и много шире."

Пошто је Зоолошки врт уживао велике симпатије због свега позитивног што се у њему дешавало, многи су желели да помогну. Позитивно су одговорили: Индустрија грађевинског материјала *Тоза Марковић* из Кикинде, Фабрика изолационих материјала ФИМ из Кањиже, *Керамика* из Кањиже и *Потисје*, такође из Кањиже, као и Индустрија грађевинске керамике *Полет* из Новог Бечеја.
Радови на изградњи *Беби зоо-врта* могли су да почну.

Пред крај године стигла су још два вредна поклона. Директор земљорадничке задруге *9. октобар* из Српског Крстура даривао је Врту шлепер са приколицом сена, што је тежински износило два вагона, а *Holtech Centar* др Бранислава Лаловића из Новог Сада је 24. новембра 1994. године поклонио кућну ливаду, апарат који током целе године уз помоћ светла, влаге и температуре производи зелену масу која замењује готово хектар ливаде.

Током 1994. године Зоолошки врт је обишло 441.745 посетилаца, који су имали прилике да виде 776 животиња припадника 151 врсте

Готово цела 1995. година прошла је у реновирању и изградњи објеката, али и у обнављању животињског фонда.
У Београдски зоолошки врт је 17. фебруара из Мађарске стигао пар белих вукова, који је заправо отворио „сезону" принова и набавки. Радови на огради око простора за нојеве почели су 21. фебруара, а одмах затим и изградња нове, металне ограде Врта са три капије, која се простире дуж целе улице Мали Калемегдан. Радило се пуном паром и у новом кутку Врта, *Беби зоо-врту*, кућице за подмладак ницале су једна за другом и цео простор је већ добијао ново обличје. Радници су имали пуне руке посла и испред управне зграде где је довршаван плато и степениште.

Видевши напоре који се улажу да Зоолошки врт, а самим тим и Београд, буде лепши, три велике редакције: еколошки магазин *Чекајући ветар* Другог програма *Радио Београда*, Београдски телевизијски програм и *Политика експрес* доделиле су, 25. марта 1995. године, још једном Вуку Бојовићу *Зелени лист* за унапређење и заштиту животне средине.
Чињеница да већина малишана из Београда, као и деце из градских подручја уопште, није имала прилике да уживо види домаће животиње, подстакла је управу Зоолошког врта да им то омогући тако што ће своју колекцију обогатити и једним правим домаћим биком. Мештани Бјелајца, села у општини Мркоњић Град, даровали су Зоолошком врту и његовим најмлађим посетиоцима тромесечно мушко теле. Потомак троструког шампиона гремечке кориде стигао је у Београд 31. марта и одмах добио име *Јаблан*, по главном јунаку истоимене приповетке Петра Кочића. *Јаблан* је касније, захваљујући нези, пажњи и љубави којом је био окружен, својим габаритом знатно надмашио славног оца.

Нова металн̄а ограда Врт̄а
Плат̄о и ст̄епеништ̄е испред управне зграде
Изградња кућица у Беби зоо-врт̄у

ДЕЧЈИ МАРАТОН

У априлу 1995. године у Београдском зоолошком врт први пут је одржана масовна спортско-рекреативна манифестација, под називом *Дечји маратон*, која је након тога постала традиционална. Наиме, у оквиру великог *Београдског маратона*, 14. априла 1995. године први пут је организована и трка за малишане предшколског узраста на којој су учествовала деца из чак 240 београдских предшколских установа. Како је масовност ове манифестације превазишла сва очекивања, *Дечји маратон* је постао саставни део *Београдског маратона* и одржава се сваке године у Зоолошком врту недељу дана пре „великог" маратона. То је финално такмичење победника изборних трка у свим београдским предшколским установама. Од 18.000 девојчица и дечака, 240 најбржих на кружној стази око објекта за слонове одмерава снаге у 12 квалификационих и једној финалној трци на 230 метара.

Међутим, 2003. и 2004. године трка за најмлађе била је дислоцирана из Врта јер су извесни људи из градских структура, из само њима знаних разлога, проценили да стаза није адекватна. Убрзо су поново променили мишљење демантујући тако сами себе и тражили да *Дечји маратон* опет буде враћен у Врт. Директор Бојовић је ово колебање прихватио само због људи из организационог одбора Маратона, на првом месту због директора, господина Дејана Николића, са којим је од првог дана имао добру и коректну сарадњу. Ипак, није пропустио прилику да светског шампиона у атлетици, Боба Бимона, приликом његове посете Београду и Београдском зоолошком врту 22. априла 2007. године проведе „инкриминисаном" стазом и упита за мишљење. Бимон је био одушевљен оним што је видео и изјавио да је стаза просто идеална.

Боб Бимон, Вук Бојовић и Дејан Николић
Маће и плакати Дечјег маратона

START
DEČIJI
Smoki
2008.
MARATON

DEČIJI
Smoki
2008.
MARATON

DEČIJI
Smoki
2008.
MARATON

DIPLOMA
2006

Пролеће 1995. било је за Зоолошки врт беріњетно по питању наталитета – 14. маја шимпанза *Лијана* је четврти пут увећала породицу човеколиких мајмуна, доневши на свет после *Зорице*, *Самија* јуниора и *Жике* малу *Олгицу*. Само три дана касније, 17. маја, принову су добили и нилски коњи. Младунче женског пола, названо *Јуца*, одмах је постало миљеник најмлађих посетилаца. Родитељи су, 20. маја, постали и палма какадуи, што је изузетно редак случај код ове врсте птица у заробљеништву.

Осим о подмлатку, који се скоро свакодневно увећавао и пунио кавезе, подједнака брига вођена је и о оним знатно старијим становницима Врта којима је због већ поодмаклих година, била потребна појачана пажња или, чак, и медицинска помоћ.
Након успешне операције сломљене кључне 1987. године, због слона *Боја* су још једном позвани светски стручњаци. Професор Универзитета у Будимпешти Јожеф Тот, са екипом својих сарадника, поново је дошао у Београдски зоолошки врт да би извео још један хируршки захват– овога пута на нози овог горостаса. Апсцес на *Бојевој* нози је дуже времена гнојио и стварао проблеме. Да би се избегле озбиљније компликације и ширење процеса на кост доктор Тот је, уз помоћ својих београдских колега предвођених доктором Иваном Ивановим, 27. маја 1995. године приступио операцији. Слон је добро поднео анестезију, процес је заустављен, али прогнозе нису биле баш ружичасте пошто се радило о карциному. Преостало је само да се *Боју* остатак живота учини што лагоднијим, да му се пружи сва нега и пажња.

Палма какадуи

Операција и опоравак слона

Захваљујући свеукупном препороду који је доживео како у квалитативном тако и у квантитативном погледу, Београдски зоолошки врт је сада био у прилици да помаже другима. С обзиром да је толико обновио и обогатио животињски фонд, већ је могао да уступи и поклони одређени број својих експоната, али и да пренесе драгоцена искуства по питању конципирања зоолошког врта, изградње и опремања нових објеката. За савете и помоћ ове врсте обраћали су се многи заинтересовани од Подгорице, Будве, преко Новог Сада, Ниша, Чачка, Крушевца до Јагодине. Они истрајнији и упорнији који су доследно следили упутства и савете су и успели. Тако је 28. маја 1995. године директор Бојовић позван да свечано отвори Зоолошки врт у Ади. Симболично пресецање врпце било је заправо знак захвалности на пруженој помоћи и подршци.

Срдачно Вас позивамо
на свечано отварање
Зоолошког врта
"ПОНИ" у Ади,
у рекреационом парку
дана 28. маја 1995. г.
у недељу у 10 часова.

Сматрамо да ћете
Вашим присуством
нашу приредбу учинити
још свечанијом!

Председник
Стеван Куртовић

Szeretettel meghívjuk
az adai PÓNI ÁLLATKERT
megnyitására, melyet
1995. május 28-án, vasárnap
10 órakor tartunk Adán
a rekreációs parkban.

Számítunk megjelenésére
mert ezzel
ünnepélyesebbé teszi
rendezvényünket!

Elnök
Stevan Kurtović

Отварање зоо-врта Пони у Ади

Позивница за отварање Врта у Ади

Два дана након прославе у Ади и у Београдском зоолошком врту је уприличена прикладна свечаност, али другим поводом. Промовисана је књига *Приче из Зоо-врта*, аутора Вука Бојовића.
Потпуни посвећеник и заљубљеник у посао који ради, Бојовић је Врту предао целог себе. Његов радни дан је у просеку износио и више од 12 сати и тако 365 дана у години, без субота, недеља и празника. Као резултат такве преданости и емоција настала је књига прича о животињама из Врта којим руководи, али и његова животна прича, његови мемоари, на известан начин и историја Зоо-врта у Београду. Изузетним снимцима, које је урадио на поклон, књигу је улепшао мајстор фотографије Томислав Петернек, а одштампао и издао БМГ из Београда.

Током целог лета у Врту се радило на више пунктова: реновиран је зид Тврђаве и довршаване су кућице у *Беби зоо-врту*, израђени су нови метални кавези на *Алпини*, изграђена фонтана и камена ограда у објекту за крокодила код улаза у пећину, реновиран зид код кавеза за тигрове и медведе и зид код кавеза за шарпланинце, поплочани су кавези за ракуне и јазавце и реновирано степениште са два заштитна зида код објекта за фоке. У исто време је изграђен и нови камени зид у близини улаза у будући *Беби зоо-врт*, заправо потпора за волијеру за брадане и Стелеровог орла, која је била у плану, а и радови на новом магацинско-стамбеном објекту су били у пуном јеку.

Изградња волијере за брадане

Новоизграђена фонтана и камена ограда

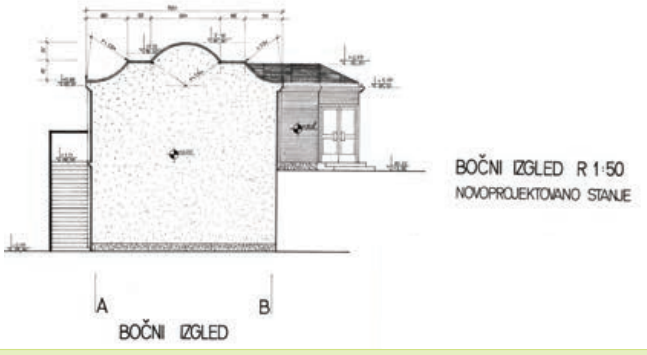
У августу је на свет дошло доста принова међу којима: зебра *Вива*, лама *Бјанка*, мноштво патуљастих козица, витенбершке овце, још један палма какаду... Али, тог месеца је извршена још једна операција у Врту. Овога пута пацијент је био шимпанза *Пинки*, а доктор, хирург светског гласа, Зоран Кривокапић. Апсцес на аналном отвору отклоњен је хируршким захватом 26. августа након чега се *Пинки* врло брзо успешно опоравио.

МАГАЦИНСКО – СТАМБЕНИ ОБЈЕКАТ

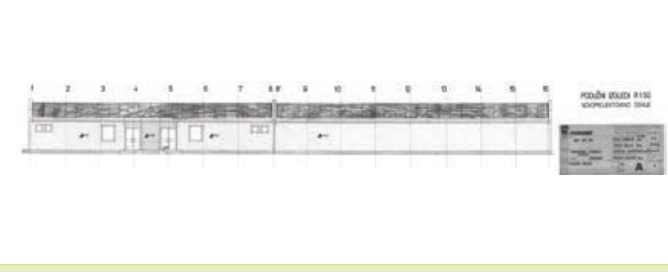
С почетком јесени већ су били видни бројни грађевински помаци у Врту – 3. новембра изливена је горња плоча на магацинско-стамбеном објекту, који је никао на месту где се некада налазила приручна хладњача, штала и браварска радионица. Греде тог старог објекта већ су биле попустиле те је било врло ризично уопште ући у такав простор. Стога је са *Трудбеником*, који је већ изводио радове у Зоолошком врту, направљен договор да се за неку занемарљиву своту новца, под паролом адаптација, до темеља поруши постојећи и направи потпуно нов савремени објекат који ће садржати магацински и стамбени део. Магациски део је подразумевао: три коморе приручне хладњаче, сваку са различитом температуром хлађења, део штале, модерну браварско-столарску радионицу, магацински простор и гардеробу за раднике. На спрату је био замишљен стамбени простор – шест соба са заједничким купатилом и приручном кухињом, намењен добрим радницима из унутрашњости који нису имали смештај у Београду, као и гостински део за пословне партнере и пријатеље Врта.

Професор др Зоран Кривокапић

BOČNI IZGLED R 1:50
NOVOPROJEKTOVANO STANJE
A
B
BOČNI IZGLED

Проф. др Бранислав Шошкић, проф. др Милија Зечевић и лауреат Вук Бојовић

Свечаност проглашења YU менаџера '95

YU МЕНАЏЕР '95

Сва улепшавања која је претрпео толико су изменила Зоолошки врт да га је постало немогуће довести у везу са оном институцијом од пре десетак година. Примећивали су то Београђани, као и остали посетиоци из свих крајева земље и зато никога није изненадило када је директор Вук Бојовић, због свега што је учинио и постигао проглашен за *YU менаџера* за 1995. годину у области образовања и екологије.

За ласкаву титулу *YU менаџера* '*95* кандидовано је 28 најуспешнијих југословенских привредника. Под покровитељством Европске асоцијације за интернационални бизнис и менаџмент и Југословенског савета за менаџмент, међународни жири изабрао је најбоље југословенске менаџере друштвених и државних предузећа. Осим пословних резултата, чланови жирија су, опредељујући се за најбољег, вредновали и личност менаџера, његове карактерне предузетничке способности, стил руковођења, углед у пословној средини, осећај за политичко, економско и културно-социолошко окружење. Председник жирија за избор *YU менаџера* '*95,* академик професор доктор Бранислав Шошкић, саопштавајући одлуку жирија, 24. новембра 1995. године у Камерној дворани *Радио Београда*, истакао је да су, уважавајући европске критеријуме, Европска асоцијација за интернационални бизнис и менаџмент и Југословенски савет за развој менаџмента и едукацију проценили да у времену које је у историји земље забележено као једно од најтежих постоји елита успешних менаџера који знају да послују и комуницирају са светом и постижу значајне резултате.

Образлажући једногласу одлуку жирија да титула *YU менаџер* '*95* за област образовања и екологије припадне Вуку Бојовићу, директор Југословенског савета за развој менаџмента и едукацију, проф. др Милија Зечевић рекао је следеће:

„Немогуће је говорити о успесима Вука Бојовића као директора Зоо-врта, а не присетити се како је пре десет година изгледао овај део града. Захваљујући његовом ентузијазму и пожртвованом раду, Београд се сврстао у престонице са најлепшим зоо-вртовима, а озарена лица хиљада малишана који су и најчешћи гости овога Врта најбољи су доказ да је господин Бојовић не само врстан менаџер већ и прави пријатељ оних за које ствара и ради. Због тога је његова кандидатура најбољи пример генерацијама које долазе, да способан директор и успешан менаџер мора осим добрих пословних резултата да ужива и углед своје пословне средине. Господин Бојовић је својим радом придобио симпатије не само југословенске већ и светске јавности."

Признања најбољим *YU менаџерима* '*95.* уручена су на прикладној свечаности у дворани Коларчевог народног универзитета у Београду 27. новембра 1995. године.

Зиму је Врт дочекао спокојно, потребне залихе хране су обезбеђене на време, кавези су били топли, тако да су дани у којима је због временских услова посета била слабија искоришћени да се довршe започети грађевински радови.

Током 1995. године Зоолошки врт је обишло 515.303 посетилаца. Број животиња је износио 869 примерака у 173 врсте

Цела 1996. година протекла је у свечарској атмосфери, у знаку припрема за прославу великог јубилеја – 60 година од оснивања Београдског зоолошког врта. Ужурбано су привођени крају радови на објектима у изградњи, нарочито у *Беби зоо-врту*, обнављано је зеленило на парковским површинама, поправљан асфалт на стазама, фарбане су клупе и ограде, а најављивани споменик легенди Зоолошког врта *Самију* полако је добијао финално обличје. У склопу слављеничких активности нашао се и издавачки првенац Био зоо-врта, збирка песама *Зоолошка песмарица*, аутора Бранка Стевановића, студента славистике, иначе ноћног чувара Зоолошког врта.

Новоизграђене волијере за орлове

НЕЗАПАМЋЕНА ХУМАНИТАРНА АКЦИЈА

Упоредо са својим појачаним активностима у Врту су, као и увек до тада, мислили и имали времена и за друге. Подстакнут потресном репортажом објављеном у *Илустрованој Политици* о десетогодишњем дечаку Ивану Видановићу из села Вукашиновца код Алексинца, оболелом од леукемије, коме је остало још само шест месеци живота уколико не буде подвргнут операцији пресађивања коштане сржи у Лондону, директор Бојовић је дао све од себе да у име свог колектива помогне малом Ивану, чији су старији брат и сестра већ умрли од исте болести. Повезао се са Мишом Главичићем, директором Градског саобраћајног предузећа, и ове две установе су преузеле на себе трошкове дечаковог седмодневног боравка на клиници за пресађивање коштане сржи *Конг Колиџ* у Лондону, ради додатних анализа и договора о евентуалној операцији. Овој хуманој акцији се придружио и Југословенски авиотранспорт, који је дао бесплатне авионске карте за малог Ивана и његовог пратиоца, хематолога доктора Петра Антуновића.

По повратку из Лондона ситуација је била знатно јаснија – дечакове шансе да преживи су 60 одсто уколико операција буде извршена, у противном нема никаквог изгледа. Трошкови операције и постоперативног опоравка, неопходних лекова и болничке неге, како је израчунато, износили би око 100.000 марака, уз разне могуће додатне компликације можда и више. За Видановићеве родитеље сума апсолутно незамислива. *Илустрована Политика*, ГСП и Зоолошки врт ипак нису одустајали. Одлучили су да у помоћ позову уметнике. У галерији ГСП-а, традиционално познатој по бројним хуманитарним изложбама, 1. фебруара 1995. године организована је аукција слика најпознатијих југословенских сликара, који су своја дела несебично понудили на дар за дечаково спасење. Била је то до тада невиђена аукција и најхуманитарнија акција на овим просторима, како по одазиву уметника – њих преко 50 је донело своја платна, по бројности заинтересованих – велика галерија ГСП-а је била претесна да би примила све који су желели да присуствују – тако и по атмосфери која је створена, захваљујући огромној позитивној енергији која се тога дана слила на једном месту, али добрим делом и елану и надахнућу фантастичног глумца Лазара Ристовског који је водио програм. И, догодило се чудо. Слике Драгана Малешевића Тапија, Милића од Мачве, Радислава Тркуље, Оље Ивањицки, Драгана Стојкова и још четрдесетак других истакнутих ликовних стваралаца све су продате за само два сата. Продата су и два цртежа малог Ивана Видановића, које је дечак пре почетка аукције поклонио Миши Главичићу, а он их уврстио међу аукцијске експонате. Сакупљено је невероватних 126.000 марака! Сви су могли да одахну, циљ је био постигнут. Даље је све било на стручњацима из Енглеске. Чекало се да јаве када нађу адекватног даваоца коштане сржи.

Због свега што су учинили да би се спасао један дечји живот, *Илустрована Политика*, као покретач акције, ГСП, Зоолошки врт и београдски сликари добили су *Ружичасти гран при* за хуманост.

Нажалост, живот не пише увек романе са срећним завршетком. У ишчекивању позива из Лондона, мали Иван се вратио у родно место и пун наде наставио да живи нормалним животом. Поново је кренуо у школу, међу своје другаре. А онда се судбина сурово поиграла са њим. У школи је завладала епидемија заушака. Због примарне болести Иванов имунитет је био изузетно лош, оболео је и организам није успео да се избори. Преминуо је од заушака.

Сликари утрли пут наде

Спас зависи од вас

Међународни одлазак
International departures

Дечак одлетео у Лондон

Иван иде у Лондон

Исечци из штампе о хуманитарној акцији

Подстакнута, између осталог и овом племенитом акцијом, као и комплетним наступом Београдског зоолошког врта у јавности, Пословна школа за однос с јавношћу, у оквиру своје акције *Буди добар и покажи то другима*, уврстила је Зоо-врт међу институције са најбољим имиџом, односно најбољом комуникацијом с јавношћу.

Већ од априла у Врту се почело са обележавањем предстојећег јубилеја. Други *Дечји маратон*, заказан за суботу 13. априла, био је идеалан повод да се тога дана уприличи и свечано отварање новоизграђеног дела Зоолошког врта, *Беби-зооа*.

БЕБИ ЗОО-ВРТ

Оно о чему је маштао и што је имао у плану још први директор Београдског зоолошког врта, инжењер Александар Крстић, реализовао је његов наследник након пуних 60 година. Готово сви значајнији зоолошки вртови у свету у свом склопу имају део за младунце, у коме најмлађи посетиоци – деца могу да посматрају, али и да се слободно поиграју са питомим животињским подмлатком.
Беби зоо-врт направљен је као мала оаза унутар Зоолошког врта. Седам кућица прате овални зид од опеке са идејом да личе на играчке - макете. Инспирација су биле лего коцке, али је основна замисао у току градње мало-помало прерасла у кућице које подсећају на војвођанске.
Колорит је разнобојан, боје јарке, тако да се алтернализацијом два основна типа објекта применом боје добија разноликост и динамика. Прочеље фасаде сваке од кућица украшено је мозаицима студената Факултета ликовних уметности.

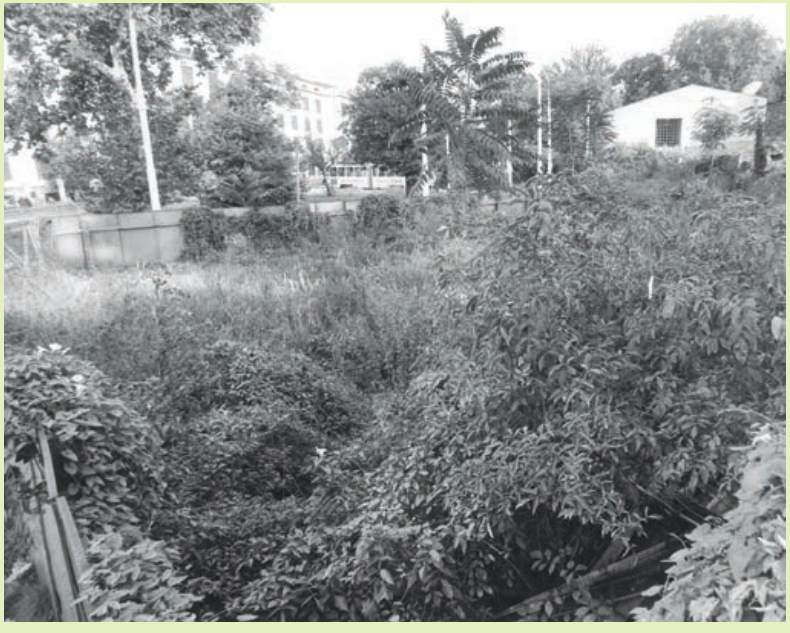
Аутор пројекта *Беби зоо-врта* је архитекта Игор Марић, донатори који су омогућили изградњу: Индустрија грађевинског материјала *Тоза Марковић* из Кикинде, Фабрика изолационих материјала ФИМ, *Керамика* и *Потисје* из Кањиже, и Индустрија грађевинске керамике *Полет* из Новог Бечеја, а извођачи радова: КМГ *Трудбеник* из Београда, ХП *Хидроградња* из Чачка и ГП *Стандард* из Београда.

Свечаном отварању *Беби зоо-врта* присуствовало је више хиљада посетилаца.

Одмах по отварању *Беби зоо-врт* је, као што се и очекивало, постао најфреквентнији део Зоо-лошког врта. Први станари, распоређени у седам удобних кућица, мечићи *Кристина* и *Барбара*, четвoромесечна лавица *Весна*, тигрић *Кан*, двонедељно лане и пума *Клаудије* напросто се нису могли видети од деце која су се тискала уз њихове кавезе. Исто је било и са патуљастим козицама и понијима који су слободно шетали по зеленим површинама дворишног дела *Беби-зооа* мирно подносећи многобројне загрљаје и изливе нежности најмлађих посетилаца.

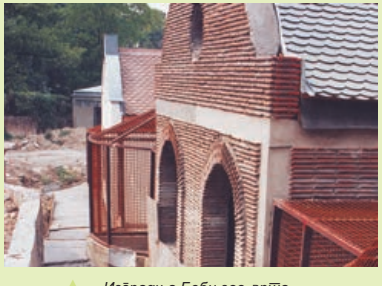

Нацрт кућице у Беби зоо-врту

Простор Беби зоо-врта некада

Изградња Беби зоо-врта

Беби зоо-врт

Свечано отварање Беби зоо-врта

ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА ВРТА

Прослава шест деценија од оснивања Зоолошког врта окупила је много еминентних гостију из политичког, културног и јавног живота, као и много верних посетилаца и пријатеља Врта. Међу бројним угледним званицама тог 12. јула 1996. нашли су се и: потпредседници Скупштине града Слободан Павловић и Миленко Кашанин, Данило Бата Стојковић, Мирослав Беловић, Душко Ковачевић, Ђоко Вјештица, др Јово Тошевски, Владимир Савчић Чоби, Бора Ђорђевић, Јова Радовановић, Слободан Новаковић, Мирослав Лазански, Неле Карајлић и многи други.
Прикладна свечаност уприличена је на платоу испред новог објекта за мајмуне, пошто је саставни део прославе било и постављање споменика шимпанзи *Самију*. Најпре се директор Бојовић надахнутим говором обратио окупљеним гостима, а потом је истакнути драмски писац Душан Ковачевић открио споменик легенди Зоолошког врта.

Поштовани гости, драги пријатељи,
На данашњи дан, тачно пре шездесет година, можда баш са овога места где сада стојимо, отварајући Београдски зоолошки врт, тадашњи градоначелник, господин Влада Илић, обратио се присутнима следећим речима:

„У низу својих многоструких обавеза, општина има и задатак да својим делањем доприноси и васпитном напретку свог становништва. И ми данас отварамо једну такву васпитну установу општине града Београда, која свјим уређењем треба да послужи упознавању нашег света са богатством и разноликошћу како наше домаће фауне исто тако са животињама других земаља, које иначе у ретким приликама могу да се упознају. Овај Врт треба да послужи на првом месту том васпитном циљу и да нарочито нашој школској младежи буде као једна жива књига која ће их упознати са животињским царством...
Престиж Београда, престонице велике Југославије, изискивао је да се са почетком изградње ове установе више не одлаже. Овај данашњи чин, у ствари је један скроман почетак у развоју Зоолошког врта општине града Београда... Даља изградња нашег Зоолошког врта зависиће у највећој мери од разумевања и љубави на коју она буде наишла код нашег грађанства.“

Те, далеке, 1936. године Зоолошки врт се простирао на три хектара, да би се, само годину дана касније, проширио већ на седам, а затим се спустио и на Доњи град и обухватио простор од још шест и по хектара, на коме је до 1940. године направљено 12 кавеза, а планирано је да се уради још много више. Међутим, заратило се и Врт је два пута бомбардован – једном од Немаца, једном од савезника и готово цео животињски фонд био је уништен. После рата, вероватно због тога што је тадашњим директорима одговарало да обим посла буде што мањи, реконструисан је један део Врта, а остала површина је пала у заборав, тако да сам ја, када сам на основу докумената, планова и књига почео да тражим оно што Врту припада, наишао на велика осporавања и отпоре, и данас се чудим зашто.

У том административном периоду, после рата, променило се неколико директора. Неки су на челу установе били дуже, неки краће, а Врт је полако пропадао, све више губећи своју функцију и намену и све више се удаљавајући од лепе идеје његовог творца, господина Владе Илића, да буде жива књига знања и културе.

Године 1986. уместо да се прослави значајан јубилеј – пола века постојања – Врт је претворен у градско ругло и доведен до прег затварање. Имао је мали фонд животиња, смештен у неусловне и оронуле кавезе,

дрвеће је било потпуно дотрајало, стазе запуштене, није било ни електричне енергије, ни грејања. Једном речју, Врт је био на најнижем могућем нивоу. Када сам дошао затекао сам свега шездесетак животиња, рачунајући ту и птице. И затекао сам масу нерадника. Међу запосленима је владао непотизам, две породице су држале све у својим рукама. Сви су помало крали и свима је било добро и поред мизерних плата и потпуно празних каса. Нису имали никакве правилнике тако да сам изгубио сигурно годину и по, ако не и две, да бих направио услове да могу да радим. Онда сам отпустио људе, довео друге, начинио другу организацију и кренуо у остваривање својих замисли, али и у ход по мукама.

У последњих осам година на овом простору десило се веома много ствари. Направљено је много витalних објеката. Ниједан квадратни метар, па ни дециметар у Врту није остао а да на њему није интервенисано, али се при тим радовима строго водило рачуна да се генијално решење, које је један од оснивача Врта, инжењер Александар Крстић, у првом моменту осмислио, не промени. Нашао сам добре архитекте који су мислили на исти начин као и ја. Не могу а да не поменем Игора Марића и Бату Стојкова, као и фирму Трудбеник *која је углавном све те веће објекте урадила. Пошто нисам имао новца, у цео посао сам укључио многе донаторе и спонзоре, па је то једна дугачка листа: од* Мораве – Пожаревац и Лифама *из Старе Пазове, који су ми први прискочили у помоћ, преко ИМТ-а из Књажевца,* Новог колектива *из Београда,* Saatchi & Saatchi *и наравно, градских комуналних предузећа: Електродистрибуције, Београдских електрана, Градске чистоће, до предузећа као што су:* Тоза Марковић *из Кикинде,* Полет *из Бечеја,* Керамика *и* Изолација *из Кањиже и многих других. Значи, радило се помоћу штапа и канапа, али када се сведе збир, ми смо ипак успели да направиомо делић Европе на Калемегдану – Врт за који људи, који добро познају зоолошке вртове, кажу да је један од лепших у Европи, да је то Врт који има душу!*

Зоолошки врт је, с правом могу рећи, много утицао и на културу овога града и народа. У њему је снимљено много драма и филмова, настало море репортажа које су отишле и далеко изван граница наше земље. Врт и његови становници послужили су и као инспирација бројним песницима, сликарима, вајарима, композиторима.

Овде су организоване разне промоције, изложбе, културно-забавне и спортско-рекреативне манифестације...

Али, наравно, поред свих тих лепих ствари било је и оних других – ружних, које не могу да не поменем и у овом свечаном тренутку. Разни злуради људи, који су седели на неким значајним местима, мешали су ми се у послове и успоравали ми ход. Но, и по цену претњи и пријава, ја их нисам слушао, тако да се све свело на то да су ми тешко прикупљени новац потопили. Дозволили су себи луксуз да се играју са градским парама, да бесповребно прекопавају Врт више пута, све наводно у жељи да ми помогну...

Али, не бих више о ружном, јер упорност је победила и родила ово што је родила, са чим се, без лажне скромности, поносимо: Београдски зоолошки врт се данас простире на нешто више од шест и по хектара, а надамо се да ће ускоро бити и знатно већи, бар за онолико колико му припада, има преко 2.000 животиња, односно више од 200 животињских врста, а намера нам је да набавимо још много ретких угрожених примерака које очекују већ изграђена станишта.

Данас смо се окупили овде да ових шест деценија Зоолошког врта обележимо и откривањем споменика шимпанзи Самију *– легенди овога Врта, који је у својим спектакуларним бекствима одиграо веомаа велику улогу у промовисању Врта. Он је и први шимпанза који је икада дошао у Београдски зоолошки врт али, нажалост, судбина му није подарила дуг живот и онога дана када смо га сахранили*

ја сам обећао да ћу му подићи споменик и, ево, то сам и учинио. Жао ми је што, због презаузетости, ја нисам могао да извајам ово дело, али сам се зато обратио мом колеги, сликару и вајару Острви Балканском, коме дугујем велику захвалност јер је овај споменик направио бесплатно, на поклон Врту и деци Београда. Такође захваљујем Предузећу за погребне услуге које нам је направило постамент за споменик. Захваљујем свим донаторима, које сам споменуо и онима које сам евентуално ненамерно прескочио, као и свима вама који сте данас дошли да својим присуством увеличате наш јубилеј.

Сада бих замолио Душана Ковачевића, човека кога многи називају највећим живим светским драмским писцем, човека из чијих комада многе духовите реплике милиони младих, и оних који су то доскора били, знају напамет, да откриje споменик!

Прослава шездесет години Зоо-врта

Поштанске маркице поводом шездесет година Зоо-врта

На свој шездесети рођендан, *Врт добре наде* и његов директор добили су још један *Ружичасти гран при Радија 202* и 14 београдских новинских редакција, уз образложење да је Београдски зоо-врт под управом Вука Бојовића претворен у праву оазу за животиње, али и за посетиоце.

Обележавање јубилеја наставило се кроз пригодне манифестације све до краја календарске године.Издавањем традиционалне серије од четири марке са мотивима из животињског света, под називом *Фауна 96*, Заједница југословенских ПТТ служби придружила се прослави шездесетогодишњице Зоолошког врта у Београду, што је представљало својеврстан куриозитет у филателији пошто се за мотив обично бирају животиње из природе а не из вртова. Четири лепе марке у низу, две номиналне 1,50 динара и две од 2,50 динара, пуштене су у промет 25. септембра 1996. године. На маркама номиналне 1,50 динара нашли су се палма какаду и Грантова зебра, а на маркама номиналне 2,50 динара Шипмејкеров крунасти голуб и сибирски тигар, дакле, животиње које спадају у ред угрожених врста. Аутор веома лепих цртежа, урађених вишебојном офсет техником, је Марина Калезић, академски сликар из Београда, а марке су штампане у заводу за израду новчаница у Београду у нумерисаним таблицама од по 20 комада са пет виђета у средини табака. На виђетама су приказани мотиви Београдског зоолошког врта и његов заштитни знак. Тираж је био 54.000 серија, а зупчење чешљасто 13 Е. Истовремено са маркама *Југомарка* је пустила у продају и два пригодна коверта као и четири макси карте. Макси карте су представљале поклон Београдском зоолошком врту.

Током октобра свој допринос години јубилеја дали су студенти Факултета ликовних уметности. Њихови уникатни мозаици су постављени по спољним зидовима *Врта добре наде* целом дужином улице Тадеуша Кошћушка, што је, опет, подстакло новинаре београдских редакција да студентима и директору Вуку Бојовићу 11. октобра доделе *Ружичасти гран при* за шарену ограду Зоо врта.

Слављеничку 1996. годину Зоолошки врт је завршио са колекцијом од 963 животиње, у 184 врсте и забележеним 524.091 посетиоцем

Упркос чињеници да Зоолошки врт зими на први поглед делује мало поспано, јер су животиње већином у зимским склоништима а број посетилаца знатно мањи, унутар његових капија активност никада не јењава, без обзира на годишња доба.

Као и сваке године и те 1997. зимски период је ужурбано коришћен за припреме за наступајућу сезону. Урађена је нова метална ограда код објекта за јелене, реновиран велики део зида у Дољоградском булевару, изграђено чак 25 нових кавеза на *Алпини*, обојене и поправљене жице и ограде где год је било потребно.

Иако тек отворен, *Беби зоо-врт* је полако постајао тесан за све младунце који су долазили на свет, а већ у јануару су се очекивале нове: две камиле, зебре, антилопе, муфлона, јелена и нилског коња.

Задовољство што су се све животињске врсте, осим слонова, у последњих десет година репродуковале у Бео зоо-врту, претворило се у терет јер у пренасељеном простору запослени више нису смели да спајају мужјаке и женке из страха од нових младуната. То је поново навело директора Бојовића да, по ко зна који пут, код градских власти покрене питање повратка Врта на предратне границе, односно на територију која му је припадала, што је као и увек наишло на бурну реакцију заштитара. Опет су кренуле полемике по новинама, заштитари су се позивали на сени Келта и Римљана и заговарали пресељење Зоолошког врта у подножје Авале, а Вук Бојовић је мислио не само о прошлости већ и о садашњости и будућности, о добробити становника велеграда окованих асфалтом и бетоном, којима делић природе заточен на Калемегданској падини много значи. Обе стране су остајале чврсто при

Karić častio Bogoljuba

Kum nije dugme

Ово је само кумчета за почетак, рекао је Богољуб Карић, председник Компаније ВК ... Ваша Вујовића, директора Зоолошког врта, поклон од 10 000 динара. Карић је истовремено, рекао је, и ... своје добре воље да помогну Београдском зоолошком врту, којим, сматра он, треба да се баве све светске метрополе. Непосредан повод овој ... је ... пријатеља камила, којем је Вујовић дао, како је рекао, „уопште и без ... ових родила камила" име Богољуб. „Чак цивилизација промовисана је ... камиланца и без њих не би било комуникација", наглашо је директор Зоо-врта, док је Богољуб Карић отклањао да ма за ... Карић је изразио ... да ће ... Карић је ... ... ће ... ...

ником је болан а нарочито када је у питању неки од ветерана као што је био *Бој*. Успаван је 7. јула 1997. године и од тада до данас његово место у Врту је упражњено.
Али, као што то обично буде, живот на једној страни одузме да би на другој надоместио. Већ наредног месеца, 21. августа, шимпанза *Лијана* на свет је донела своје пето младунче, овог пута мужјака *Јову*. Тиме је бројна породица човеколиких мајмуна у Београдском зоолошком врту постала богатија за још једног члана, а проверени тим акушера доказао да је царски рез шимпанзе за њих постао чиста рутина.

Идући у сусрет новим могућностима хоспиталног третмана код деце оболеле од церебралне парализе и потврђујући правило да је спреман да помогне кад год је то у његовој моћи, Зоолошки врт је заједничком донаторском акцијом са ФМП *Trade* из Железника, Завод за церебралну парализу и развојну неурологију, у Сокобањској улици у Београду, опремио, снабдео и 19. септембра 1997. године у два атријума отворио малу природну оазу са више врста птица и дрвећа, за децу која се у Заводу налазе на хоспитализацији и која због болести не могу да посећују Зоолошки врт као остали њихови вршњаци.
Тек у неко скорије време јасно се формулише колико је значајан контакт са животињама за психичко, па и физичко здравље како деце тако и одраслих људи. Све чешће, у бројним програмима за педагошко, психолошко и социјално обухватање различитих група деце са различитим здравственим проблемима и сметњама у развоју и сметњама у целокупном психичком и социјалном функционисању, појављују се животиње као саучесници у третману и издвајају се различити терапијски програми потпомогнути животињама, или се пак постојећи програми допуњују терапијом у коју су укључене животиње које постају контекст терапије или активни котерапеути и непосредни „исцелитељи“. У свету лекари, психолози и педагози настоје да искористе недвосмислено позитивне, организујуће и стимулативне ефекте које животиње имају на дете, а посебно на дете са проблемима у развоју и ови тимови, проширени другим стручњацима, покушавају не само да опишу те ефекте, већ да анализирају и разумеју природу те везе и деловања. У корак са светом ишао је и тадашњи директор Завода за церебралну парализу и развојну неурологију доктор Александар Савић, који је желео да у нашу средину пренесе идеје из неких рехабилитационих центара у Енглеској и Француској. Његова замисао наишла је на одазив Вука Бојовића и помоћ Зоолошког врта Београда као и на разумевање Небојше Човића и донацију предузећа ФМП *Trade*, тако да је Завод добио диван зоо-кутак, на велику радост деце која се лече хоспитално, али и оних малишана који су на амбулантно-екстерном третману. Овај нови садржај отворио је могућност да се развију различити видови третмана потпомогнутог животињама и да се управо систематским коришћењем препознатог благотворног утицаја животиња на децу, обогати третман детета са церебралном парализом, а посебно деце са проблемима комуникације, проблемима понашања и емоционалним проблемима.

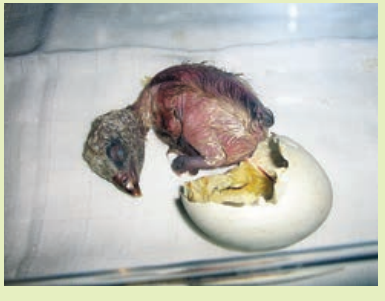
Сам завршетак календарске године донео је колективу Зоолошког врта још једно завидно признање које је уследило поново од Пословне школе за public relations. Повеља *Буди добар и покажи то другима*, овог пута за освојено прво место у истоименој акцији, додељена је Зоолошком врту и његовом директору за остварен најуспешнији однос са јавношћу. Повеља је Вуку Бојовићу уручена на свечаности у СПЦ *Војводина* у Новом Саду, 26. децембра 1997. године.

На крају 1997. године број животиња износио је 1.057 примерака у 187 врста, а кроз капије Врта је током године прошло 562.743 посетиоца

Повеља и признања Буди добар и покажи то другима

Кућице за валабије

Младунче белоглавог супа

БРИГА О НАЈМЛАЂИМА

Сунчан и неуобичајено топао почетак 1998. године омогућио је да Зоолошки врт током јануара ради као усред пролећа, па чак и да под ведрим небом организује разна забавна дешавања за најмлађе посетиоце како би им обогатио и улепшао текући зимски распуст. На опште одушевљење малишана, који су се окупили у великом броју, Зоолошки врт је тако 15. јануара претворен у праву позоришну сцену на којој је одиграна луткарска представа дечјег позоришта *Душко Радовић*, под називом *Зека надувенко*.

Захваљујући лепом времену, које се продужило и на фебруар, радови у Врту који су били планирани за пролеће могли су да отпочну и раније. Набављен је материјал и у рекордном року је израђено више дрвених кућица за валабије и нандуе.

Реновиран је и зид у *Беби зоо-врту*, а почетак радова на изградњи великог ресторана изнад базена са фокама је ипак остављен за топлије дане.

Репродукција је, као и претходних година, била изузетно добра. Подмладак је већ у марту требало да добију: лама, бизон, зебра и зебу, а пошто је у Врту уложен велики труд у покушаје репродукције неких ретких птичјих врста почетком априла се очекивало младунче белоглавог супа и одмах за њим долазак на свет малих емуа.

Срећујући и употпуњавајући свој простор, Београдски зоолошки врт је позитиван радни елан преносио и на друге колективе свесрдно помажући да измаштано буде и реализовано. Примера је много, почевши од манастира широм земље, преко фабричких и болничких кругова, ресторанских комплекса, до дворишта основних школа. Свакоме ко се обратио за савет и помоћ пружена је рука подршке и уз свесрдно ангажовање, залагање и преношење сопственог искуства, опремљене су и снабдевене разним животињским врстама читаве мале природне оазе.

Младунци Бео зоо-врта

Почетком априла 1998. године директору Бојовићу се обратио један велики ентузијаста и прегалац из Крушевца, директор основне школе *Свети Сава* у Читлуку, данас нажалост покојни, Слободан Лазић. У жељи да што више обогати и унапреди школске садржаје и тиме ђацима омогући да о природи уче у природи, овај изузетни заљубљеник у свој посао поред јединствене ботаничке баште са 560 садница и летње учионице за извођење наставе из појединих предмета на отвореном које је већ био направио, дошао је на идеју да у кругу школског дворишта, пошто су амбијенталне и просторне могућности то дозвољавале, изгради и мини зоо-врт. Од првог сусрета и договора два директора до реализације замисли прошло је свега неколико месеци. Крај октобра исте године основна школа *Свети Сава* дочекала је као прва школа у Србији која поседује зоолошки врт у малом.

Отварање зоо-врта у Читлуку

Са посебном пажњом окренут првенствено својој најмлађој публици, Зоолошки врт се увек трудио да брижљивим одабиром додатних, обично едукативних активности још више улепша, обогати и учини забавнијим време које деца проводе у Врту. У мају је у *Беби зоо-врту* организована права мала вајарска радионица под називом *Полетове веселе фигуре*, која је представљала пратећу активност *29. Мајске изложбе УЛУПУДС-а '97*. ИГК *Полет* из Новог Бечеја, као један од спонзора, донео је за ту прилику глину за вајање и тако омогућио малишанима да испоље своју машту и спретност обликујући фигуре животиња. Вредне руке малих вајара су тог 24. маја неуморно радиле током целог дана. Уметничке радове је оценио специјални жири афирмисаних вајара, а ИГК *Полет* је најлепше фигуре од глине испекао у својим керамичким пећима и оне и данас украшавају просторије Зоолошког врта.
У септембру су пак у *Беби зоо-врту* малишани приказали своје умеће у цртању разнобојним кредама по асфалту. Такмичење у „уличном сликању" ликова из популарног Дизнијевог филма *Мала сирена* организовали су заједнички *Бандур филм* и Београдски зоолошки врт, који је био тесан да прими све заинтересоване „сликаре".

Нису заборављени ни нешто старији посетиоци. У парковском делу Зоолошког врта, 16. јуна 1998. године, модни креатор Саша Видић приказао је своју нову колекцију доњег веша за мушкарце и жене уз пратећи програм купаћих костима. Разлоге за одабир тако и неуобичајеног и атипичног амбијента за одржавање једне ревије млади аутор је образложио речима: „Потрудио сам се да све изгледа једноставно са чистим линијама. Изабрао сам простор Зоо-врта где је све блиско природи и одише ненаметљивим стајлингом. Директор Бојовић је разумео."
Била је то само прва у низу модних ревија које су те и наредних година организоване у Врту.

Такмичење у цртању у Бео зоо-врту

КЛОНИРАНИ ДОПИСИ

Ангажовање на обогаћивању и разноврсности садржаја није омело Бојовића у перманентним покушајима да Зоолошком врту врати територију која му је припадала, да захтева проширење и тражи правно дефинисање статуса предузећа. Стога се, као што је чинио то и много пута раније, 8. јуна 1998. године писмено обратио председнику Извршног одбора Скупштине града Београда Спасоју Крунићу:

„Малобројни су грађани нашег града и ове земље који протеклих 62 године, од његовог оснивања, нису прошли кроз Београдски зоолошки врт. Културна и васпитно-образовна институција, *жива књига*, како га је далеке 1936. године, назвао тадашњи градоначелник Београда и његов оснивач господин Влада Илић, Бео зоо-врт је један од ретких кутака очуване природе и драгоцен хумани део живота овог града. Београдски зоолошки врт је својствен феномен. Ми желимо да Вам укажемо на ту чињеницу. Нисмо чули за такав врт у свету који је, за седам година, од споменика срама, тужног и заборављеног зверињака, успео да постане уређен и атрактиван простор, као што се то десило са Београдским вртом.
Не постоје зоолошки вртови у свету који се финасирају искључиво од улазница. Београдском зоолошком врту и то, али једва, уз велика одрицања и на штету посетилаца, полази за руком.
Мало је светских зоолошких вртова који са толико много животиња опстају на тако малом постору и још их успешно репродукују.
Нема зоолошких вртова чији су руководиоци и запослени подстанари у сопственој згради. И да не набрајамо даље, Београдски зоолошки врт је по много чему сличном јединствен у свету. Ми Вас молимо да заједнички нађемо крај овој *оргиналности* којом се наша институција, у светским оквирима, одликује. Ову *оргиналност* Бео зоо-врта можемо прекинути једино уз помоћ Града који, као и сви велики градови у свету који се поносе својим зоолошким вртовима, може и треба да има разумевања за једну од својих културних и васпитно-образовних институција.
Ово разумевање Град може да покаже пружајући Бео зоо-врту како финансијску тако и административну подршку. Другим речима, Београд може да помогне и тако што даје новац, а може да помогне и другим начинима, не издвајајући за такву помоћ ни динара. Ми ћемо Вам изложити оба аспекта, очекујући Ваше разумевање и за један и за други вид помоћи, која нам је у овим временима све више потребна.

Није нам потребан новац:

– За враћање старих, предратних граница Бео зоо-врта

Београдски зоолошки врт се пре Другог светског рата, простирао како на садашњој територији тако и на територији Доњег града до Доњоградског булевара, на потезу ка Небојшиној кули (документацију прилажемо). Врту је тада припадала *Калемегданска тераса*. Ово проширење на сопствену територију потребно је не само ради испуњења историјске правде према Врту, већ и из практичних разлога: на територији коју Врт сада заузима није могуће (сем у случају да се посегне за *оригиналним* решењем изградње кавеза на спратове) довести ниједну нову животињу. Кавези су *пребукирани*, животиње смештене у неприродно и нехумано мале просторе, посетиоци не могу да виде природу онакву каква је, већ онакву какву је Врту наметнуо вишедеценијски немар послератне градске власти, одузевши му поменуту територију.
На крају, сви простори који су некада припадали Врту претворени су у депоније, огољене и запуштене лединe, складишта шута, смећа и отпадака. Ми бисмо их сигурно паметније искористили.

– За правно дефинисање статуса Бео зоо-врта

Бео зоо-врт је до сада био друштвено предузеће које самостално послује, без помоћи и без дотација. Овај савременом свету непознат парадокс, нажалост, више нема могућности даље егзистенције, па постојећи законски прописи опредељују облике трансформације прихватљиве за правне субјекте. У погледу потребе и поступања у складу са одредбама закона које се односе на аспект трансформације, са појавно новим обликом статуса Бео зоо-врта као правног субјекта неопходно је изјашњавање оснивача, у конкретном случају града Београда, као учесника у трансформационом поступку са предложеним уделом друштвеног власништва и дела који би представљао власништво Бео зоо-врта.

– За давање на коришћење 20 хектара земљишта за фарму Бео зоо-врта

Сви велики зоолошки вртови своје трошкове смањују тако што организују фарме на којима сопственим снагама производе храну за животиње: траву, месо, поврће, воће... Имајући у виду колико храна за животиње односи новца, ми смо спремни да своје издатке максимално смањимо овим потезом. Уколико нам Град уступи на коришћење земљиште које није до сада обрађивано, ми ћемо Граду и себи домаћински уштедети добар део новца који до сада иде на набавку хране за животиње. Мишљења смо да на тај начин можемо дати добар медијски пример како се може рационално и економски исплативо пословати у овим временима, што је за Град и те како пропагандно интересантно.

Потребан нам је новац:

– За реконструкцију објеката за смештај нилских коња, рептила, белих медведа и дивљих свиња

Сви ови објекти су дотрајали и пред рушењем су. Уколико се они сруше, више нећемо имати где да сместимо: нилске коње, крокодиле, змије, беле медведе и дивље свиње, што ће опет битно утицати на број посетилаца и наравно на финасијску ситуацију самог Врта.

И на крају, ми не тражимо ништа што нам не припада...

... сем онога што сви зоолошки вртови у свету имају: своју територију, своју зграду, свој правни статус и неопходну помоћ Гада, коју својим поступањем и атрактивношћу Бео зоо-врт и онако враћа.

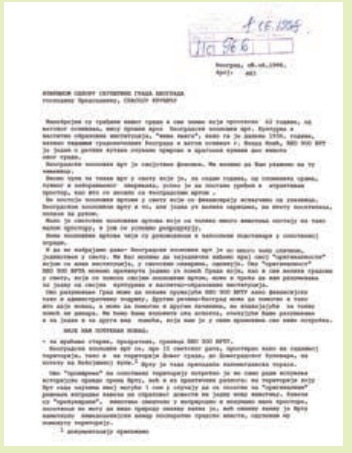
Надамо се да ће наши, у суштини скромни захтеви, наићи на разумевање.
Будите драг гост Бео зоо-врта. Очекујемо Вас."

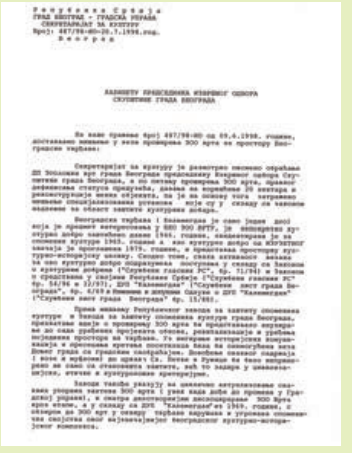
Као одговор на овај захтев из Кабинета председника Извршног одбора Скупштине града Београда 23. јула 1998. стигао је допис број: 487/98 – ИО, потписан од стране шефа Кабинета, Невенке Грујић:

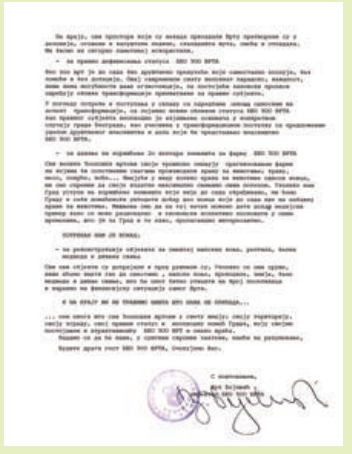
„У вези Вашег захтева којим сте се обратили председнику Извршног одбора Скупштине града Београда у прилогу Вам достављамо одговор Секретаријата за културу, Секретаријата за урбанизам и Секретаријата за скупштинске послове.
Поступајући по Вашем захтеву допис је упућен Секретаријату за културу, Секретаријату за урбанизам и Секретаријату за скупштинске послове да испитају Ваше наводе и о предузетим мерама обавесте председника Извршног одбора Скупштине града Београда."

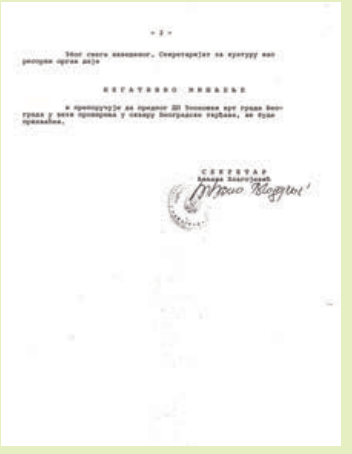
У прилогу су следила четири клонирана дописа: Секретаријата за културу – допуњен мишљењем Републичког завода за заштиту споменика културе, Секретаријата за урбанизам и Секретаријата за скупштинске прописе, толико слична један другом да се стицао утисак да их је писала иста рука. Најмалициознији је, ипак, био допис Секретаријата за културу, са потписом председнице Љиљана Благојевић, у коме дословно стоји:

„На ваше тражење број 487/98 – ИО од 9. 6. 1998. године, достављамо мишљење у вези проширења Зоо-врта на простору Београдске тврђаве:

Секретаријат за културу је размотрио писмено обраћање ДП Зоолошки врт града Београда председнику Извршног одбора Скупштине града Београда, а по питању проширења Зоо-врта, правног дефинисања статуса предузећа, давања на коришћење 20 хектара и реконструкције неких објеката, па је на основу тога затражено мишљење специјализованих установа које су у складу са законом надлежне за област заштите културних добара.

Београдска тврђава (Калемегдан је само један део) која је предмет интересовања у Бео зоо-врту, је непокретно културно добро заштићено давне 1946. године, евидентирана је за споменик културе 1965. године, а као културно добро од изузетног значаја проглашена је 1979. године и представља просторну културно-историјску целину. Сходно томе, свака активност везана за ово културно добро подразумева поступање у складу са Законом о културним добрима (*Службени гласник РС*, бр. 71/94) и Законом о средствима у својини Републике Србије (*Службени гласник* РС, бр. 54/96 и 32/97), ДУП Калемегдан (*Службени лист града Београда*, бр. 6/69) и Изменама и допунама Одлуке о ДУП Калемегдан (*Службени лист града Београда*, бр. 15/88).

Према мишљењу Републичког завода за заштиту споменика културе и Завода за заштиту споменика културе града Београда, прихватање идеје о проширењу Зоо-врта представљало би анулирање до сада урађених пројеката обнове, ревитализације и уређења појединих простора на Тврђави. Уз негирање историјских комуникација и пресецања кретања посетилаца била би онемогућена веза Доњег града са градским саобраћајем. Довођење оваквог садржаја (козе и муфлони) до црквава Свете Петке и Ружице било би непримерено не само са становишта заштите, већ то задире у цивилизацијске, етичке и културолошке критеријуме.

Заводи такође указују на циклично актуелизовање оваквих упорних захтева Зоо-врта (увек када дође до промена у Градској управи) и сматра делотворнијим дислоцирање Зоо-врта кроз етапе, а у складу са ДУП Калемегдан из 1969. године, с обзиром да Зоо-врт у оквиру Тврђаве нарушава и угрожава споменичка својства овог најзначајнијег београдског културно-историјског комплекса.

Због свега наведеног, Секретаријат за културу као ресорни орган даје – негативно мишљење и препоручује да предлог ДП Зоолошки врт града Београда у вези проширења у оквиру Београдске тврђаве, не буде прихваћен.“

Био је то само још један доказ небриге и мађехинског односа Града према институцији са традицијом дугом преко шездесет година.

Допис Врта председнику ИО Скупштине града

Допис Секретаријата за културу – ИО Скупштине града

Мадлена Zepter, Вук Бојовић и Весна Радовић-Бојовић

Чест гост у Врту, госпођа Мадлена Zepter

ДОНАТОРКА ВЕЛИКОГ СРЦА

Срећом, нису сви размишљали и понашали се као градски челници. Било је и оних племенитих људи, добротвора који су знали да виде, препознају и цене праве вредности. Људи који нису жалили да уложе лична средства да унапреде и улепшају свој град.
Госпођа Мадлена Zepter, осведочени добročинитељ интернационалног формата и дама која по донацијама које је начинила својој земљи стоји раме уз раме са највећим задужбинарима које су Београд и Србија икада имали, као што су: Миша Анастасијевић, Сима Игуманов, Илија Коларац, Евгенија Кики и други, иако већ скоро три деценије живи изван земље имала је далеко више слуха, разумевања и доброте за свој родни град него они који о њему званично брину. Директор Бојовић јој се обратио са молбом да помогне Зоолошки врт једном доста значајном донацијом – да набави жирафе које београдски Врт већ седам година није имао, мада је знао да је до ових животиња тешко доћи не само због високе цене коју достижу на светском тржишту, већ и зато што су угрожена врста. У целој причи је постојала још једна отежавајућа околност: Србија је у то време била земља на злом гласу и мало ко је хтео да прави било какав аранжман са „варварским народом“, па макар у игри биле и велике паре. Зато је Мадлена Zepter уложила нешто више од новца – свој ауторитет и име фирме коју су она и њен супруг Philip годинама градили по свету. Чеси, где породица Zepter има јако упориште, одмах су им изашли у сусрет. Њихови мисионари су успоставили контакте, све одрадили и мужјак жирафе је већ почетком септембра 1998. године купљен у Оломоуцу, а нешто касније набављена је и женка из одгајивачнице у Двур Краловима. Разуме се, *Kompanija Zepter* је организовала и платила и транспорт животиња од Чешке до Београда, а уз Ротшилдове жирафе у Врт су, мимо договора, стигли и пар двогрбих камила, пар гривастих вукова и пар браон лемура, као додатни поклон Мадлене Zepter деци Београда.

УЛИЦЕ ЗАСЛУЖНИХ ЉУДИ

Размишљајући на који начин да се адекватно одужи брачном пару Zepter, као и другим великим донаторима и спонзорима Зоолошког врта, Вук Бојовић је дошао на јединствену идеју да улицама у Врту, баш као и у правом граду, надене имена фирми, организација и пре свега појединаца, људи који су помогли да ова институција доживи свој препород. Од замисли до реализације није прошло дуго. Трасиране су улице, тргови, авеније, скверови, израђене табле са натписима, управо онакве какве се налазе на градским улицама, и постављене на одговарајућа места у Врту. Списак оних који су заслужили ту част да њихово име остане овековечено на овај начин је подугачак, али не и финализиран, отворен је за будуће донаторе и људе добре наде и великог срца. Једна од главних саобраћајница у Врту, управо она која пролази поред куће за жирафе, понела је име авенија Zepter, а ту су и проспект Владе Илића, трг Ника Аничића, улице Александра Бакочевића, Небојше Човића, доцента Душана Станојевића, Београдских електрана и многе друге.

Након трасирања улица кренуло се у још један велики, давно планиран и више пута одлаган посао – изградњу ресторана на платоу изнад базена са фокама, једном од најлепших места у Зоолошком врту.
Број посетилаца који је из дана у дан растао, просто је наметао потребу за једним оваквим објектом. И овога пута израда пројекта је поверена архитекти Игору Марићу, а на реализацији су се смењивали разни извођачи, па је завршетак радова што због тога, што због недостатка новца, пролонгиран неуобичајено дуго. Изградња је трајала скоро четири године. Ресторан, идилично назван *Тигрић,* отворен је тек 2002. године.

Трг
Ника Аничића
Авенија
Београд пута
Улица
Вељка Бикића
Форум
Вука Бојовића
Борин ћорсокак
Авенија
Београдских електрана
Проспект
Драгана Марковића Палме
Проспект
Владе Илића
Улица
Томе Јеремића
Јовино сокаче
Моникин теснац
Сквер
Македонских конобара

Авенија
Цептер
Улица
Александра Крстића
Авенија
Емира Кустурице
Булевар
Душана Ковачевића
Степениште
Игора Марића
Авенија
Милутина Миланковића
Улица
Небојшина
Улица
Саве Пинтара
Улица
доцента Душана Станојевића
Терминал
Слободана Стричевића
Стаза
Београдског маратона
Улица
Златанова

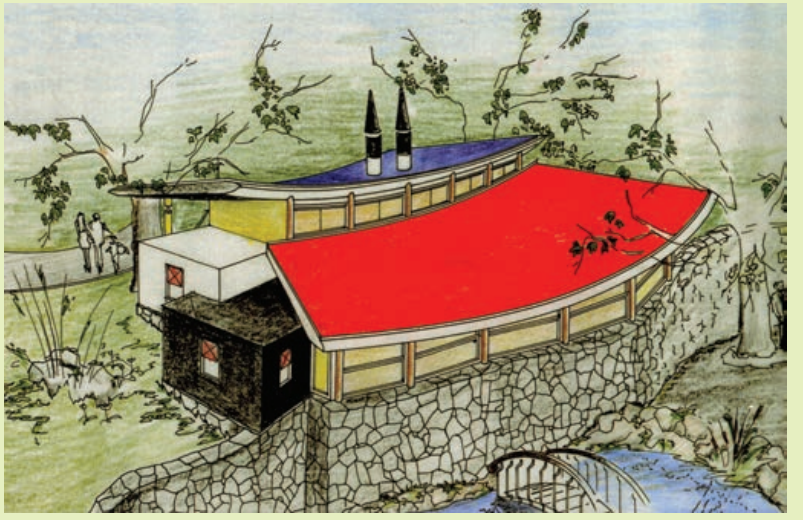

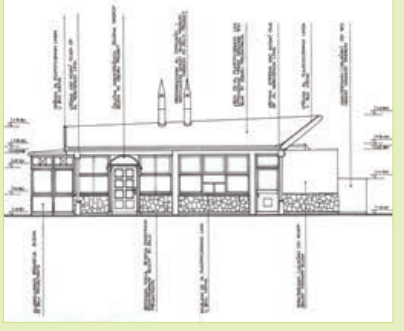
Ентеријер и екстеријер ресторана Тигрић

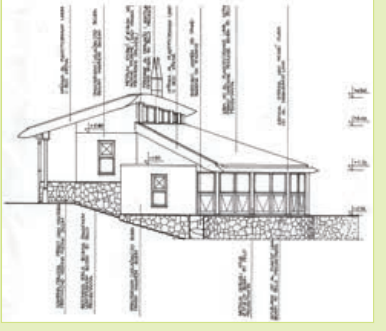
РЕСТОРАН ТИГРИЋ

Идеја за пројекат заснивала се на жељи да се нова структура сведе на кров који асоцира на два „лебдећа крила“ и транспарентни спој између постојећег каменог зида који је ремоделован у валовиту форму.
Бочно су, из функционалних разлога, додата два кубуса, тамни и светли који својом сведеношћу и контрастом не ремете већ потенцирају органску структуру каменог зида. Ресторан има два нивоа спојена у енетеријеру каменим зидом од грубо тесаног камена баш као и онај спољашњи.
Примењеним поступком природни елементи: зеленило, вода и камени зид дошли су до изражаја, а функција ресторана је изведена лаким и неутралним структурама. Као и код других објеката пројектантски поступак је био у примени сведених форми у симбиози са органским.

Двадесетог дана августа шимпанза *Лијана* је још једном обрадовала како особље Врта тако и посетиоце доневши на свет своје шесто младунче, женкицу *Монику*, два дана касније излегли су се и палма какадуи, принове су добила и бодљикава прасад, зебре и камиле.
Али, као и у сваком колективу у коме се ради, тешко да дужи период може да прође само у позитивним дешавањима. Проблеми се обично појављују када их нико не очекује. Тако је било и у случају са новоотвореним ноћним клубом *Ох, синема*, лоцираним на простору првог нивоа Калемегданске терасе, док се на другом и трећем нивоу у то време градио затворени ресторан. *Ох, синема* је заправо био први објекат чија је изградња требало да потврди приче о наводном уређењу Калемегдана. Међутим, неподношљиво гласна музика, која је до раних јутарњих сати допирала из Клуба, сметала је не само животињама у Зоолошком врту већ и станарима околних улица у близини доњег дела Калемегдана који су узалудно потписивали бројне петиције и упућивали их на адресе градских власти. Нажалост, бука није била једина сметња на релацији клуба *Ох, синема* и Зоолошког врта.

Нацрти ресторана Тигрић

Ресторан Тиграић изнад базена за фоке

Много већи проблем је представљала пластична цев, спроведена из Клуба низ бедем Тврђаве у ограђени простор са тигровима, којом су се отпадне воде сливале директно у њихов кавез и претварале га у септичку јаму. Другом канализационом цеви, која се налазила само неколико метара даље, Клуб је био повезан на канализацију Врта пошто своју није имао. Потрошио је директор Бојовић много времена и нерава да разреши ову новонасталу апсурдну ситуацију. А као и увек заштитари су једва дочекали прилику да поново покрену причу о неминовности исељења Зоолошког врта са Калемегданске тврђаве. Цео случај је, ипак, завршен у корист Зоолошког врта. Инспекцијске службе су изашле на терен и наложиле уклањање спорне цеви. Прави проблеми су наступили тек касније, када је са радом почео ресторан *Калемегданска тераса* из кога се на територију Врта нису спуштале две цеви већ њих много више, када су пијани гости почели да гађају животиње циглама из бедема и ресторанским инвентаром.

Баш као што је и почела, 1998. година завршена је манифестацијама посвећеним деци. У новембру је поводом *Дечје недеље*, под покровитељством *Центротекстила*, одржан први дечји модни карневал. Уз музику, игру и смех шарена поворка малишана прошла је Кнез Михаиловом улицом и стигла у Бео зоо-врт где је весели хепенинг настављен. У простору Зоолошког врта одржана је ревија моде за децу на којој се својим новим колекцијама за најмлађе представило неколико водећих фирми у производњи дечје гардеробе.

Само месец дана касније, непосредно пред Нову годину, као што је то учинила и на крају 1997, прослављена карате шампионка Тања Петровић је за малишане, чланове свог карате клуба *Нипон*, организовала најпре дружење у Зоо-врту, а потом велику журку у ресторану *Мек Доналдс*. Ова акција је касније постала традиционална, у потпуности је пренесена у

Вук Бојовић и шампионка Тања Петровић

Карате ревије у Бео зоо-врту

Зоолошки врт и прерасла је у праву спортску манифестацију. Сваке године у јуну полазници карате клуба *Ниппон*, на хиподрому Београдског зоолошког врта, одржавају јавни час каратеа, на коме уз изузетно маштовиту и увек нову кореографију свог тренера, Тање Петровић, показују и приказују шта су све научили током претходне године. Малим каратистима редовно се придруже и њихови вршњаци, такмичари из сродних спортова: џудоа, аикида и осталих јапанских борилачких вештина, тако да хиподром обично буде претесан да прими све такмичаре и заинтересовану публику.

Годину 1998. Зоолошки врт је завршио са 217 животињских врста и 1.294 примерка. Број посетилаца који је током године обишао Врт износио је 521.389

На самом почетку 1999. ништа није указивало да ће наступајућа година бити тако кобна и трагична, да ће остати забележена црним словима у историји наше земље и народа. У Зоолошком врту је отпочела као и свака друга, са пуно планова и замисли за предстојеће дане.
Упркос зимском времену, на два пункта у Врту се радило на изградњи нових објеката.

ПЕЋИНА ЗА ГРИВАСТЕ ВУКОВЕ – РАМБУЈЕ 2

Преко пута куће за жирафе, на великом зеленом простору који је назван авенијом Zepter, подизано је станиште за гепарде, међутим, како Зоолошки врт у то време још није имао ове животиње, пројекат је дорађен, измењена му је намена и у њега су по завршетку привремено усељени гривасти вукови, поклон управо *Компаније Zepter International*. Објекат се у пројекту води под називом *Пећина за гривасте вукове*, али заправо од самог почетка има далеко звучније и маштовитије име – свима је познат као *Рамбује 2*.
Пошто је у то време у земљи све било у знаку политичких збивања, директор Бојовић је решио да се нашали и мало исполитизира и Зоолошки врт. Како се почетак радова на објекту, 6. фебруар 1999, поклапао са датумом отпочињања чувене Мировне конференције о Косову на којој су, у дворцу Рамбује код Париза, делегације Србије и косовских Албанаца безуспешно преговарале 17 дана, дилеме није било, *Пећина за гривасте вукове*, која својим ентеријером заиста подсећа на дворац, одмах је преименована у *Рамбује 2*. Нажалост, епилог приче у француском Рамбујеу није био ни приближно шаљив, крах Конференције суштински је означио крај настојања да се косовска криза реши мирним путем, после чега је уследило бомбардовање тадашње СР Југославије.
Тежња да животиње, а не архитектура, увек буду у првом плану била је основни пут у решавању овог станишта за вукове. Валовит зид од грубо притесаног камена, минимално дизајниран, једноставно извире из земље и асоцира на вучју јазбину и њихово природно станиште под земљом.
Истовремено са изградњом *Пећине за гривасте вукове* радило се на још једном великом објекту у Врту. На неискоришћеном и до тада неуређеном простору поред куће за мајмуне, подизана је модерна грађевина намењена књижари и продавници сувенира. Пројектант, архитекта Игор Марић је и овога пута водио рачуна да се изградњом не поремети амбијентална целина.

Пећина за гривасте вукове – Рамбује 2

Од како је дошао на место директора Зоолошког врта Вук Бојовић је инсистирао на замисли да од Врта поново направи наставно-научну базу, што је ова институција у време директора Анте Тадића и била. Од своје идеје није одустајао. У одређеним временским интервалима се, увек са новим предлозима, обраћао Министарству просвете. Тако је 9. фебруара 1999. године упутио молбу министру просвете др Јовану Тодоровићу, за дозволу организовања и одржавања кратких курсева из ветеринарске акупунктуре за ветеринаре из Београда и Србије у кругу Београдског зоолошког врта. У молби се наводи:

„Молим господина министра за дозволу организовања и одржавања кратких курсева из ветеринарске акупунктуре за ветеринаре из Београда и Србије у Београдском зоолошком врту уз следеће образложење:
Београдски зоолошки врт настоји дужи низ година да делује образовно, едукативно на хиљаде својих посетилаца, ђака, студената, на омладину и љубитеље животиња. Поседује велики број различитих дивљих, егзотичних и домаћих животиња, стручни кадар који се брине за негу, исхрану и здравље животиња, просторне могућности и стручну екипу (тим) за организацију и спровођење кратких курсева за практичну примену акупунктурног лечења паса, мачака, малих и великих преживара, копитара, птица и других животиња. Такође, постоји велико интересовање за примену акупунктуре у ветеринарској пракси. У многим земљама као што су Мађарска, Аустрија, Немачка, Француска, Чешка, Русија, САД, Канада, Јапан, Кина, Океанија акупунктура се годинама успешно примењује у ветеринарској медицини. Код нас су недавно изашле две књиге о ветеринарској акупунктури, које су написали наши професори В. Миљковић и А. Шкокљев (*Примена акупунктуре у лечењу паса и мачака* и *Ветеринарска акупунктура* – Акупунктура у ветеринарској медицини). Ове књиге представљају солидну основу за практичну примену акупунктуре на домаћим животињама.

У нашој земљи акупунктура у лечењу људи се успешно примењује већ 30 година, па би овај користан метод лечења и када су животиње у питању требало да почне да се примењује и код нас. Ту смо заостали за другим земљама и акупунктуру треба што пре увести у наше сточарство.
Светска здравствена организација ОУН је одавно признала акупунктуру и уврстила је у свој програм лечења људи и животиња (*World Health Organisation*, а од недавно и *USA National Institute of Health*). Акупунктура може да излечи људе и животиње од различитих обољења, која се у класичној медицини не могу решити лековима, а то су пре свега хипо и афункције унутрашњих органа и екстремитета. У Београду има више од 50 приватних ветеринарских амбуланти које се баве малом праксом (лечење кућних љубимаца), а у Србији има око 1.000 ветеринара који се баве приватном ветеринарском праксом и који се такође интересују за акупунктуру. У друштвеном сектору у: ветеринарским станицама, амбулантама, специјалистичким институтима, фармама крава и свиња, ергелама расних коња, инспекцији и сличним службама ради више од 1.500 ветеринара од којих су многи заинтересовани за примену акупунктуре у лечењу оболелих животиња, јер би на тај начин обогатили и проширили своју праксу. Акупунктура је у складу са републичким законима о здравственој заштити животиња и мерама за унапређење сточарства и са те стране је пожељна њена практична примена.
За увођење акупунктуре у ветеринарску праксу потребно је организовање и одржавање кратких курсева на више места у Београду и Србији (ветеринарски институти, ветеринарске станице и амбуланте, фарме, ергеле...) као што се то ради у другим земљама. У том правцу Београдски зоолошки врт преузима иницијативу и за почетак предлаже едукацију ветеринара и ветеринарских техничара путем кратких курсева из акупунктуре паса и мачака у трајању од два до шест дана, такозваних викенд курсева. Један до три викенда, суботом и недељом, по

осам часова дневно. Трошкове организовања и одржавања таквих курсева сносили би сами учесници – полазници, по договору.
У прилогу Вам достављамо на увид план и програм почетног викенд курса из ветеринарске акупунктуре.“

Нажалост, ни на ову молбу, као ни на многе претходне, није позитивно одговорено.
Али, такав став и однос државе и Града према Врту није утицао на ентузијазам са којим је у њему рађено. Напротив, као да је давао додатну енергију. Слеђени су и остваривани зацртани планови и Зоолошки врт је био у то тешко време једна од ретких организација са позитивним пословањем. Зато и не чуде бројни новински текстови који су величали овај кутак Калемегдана, називајући га једином светлом тачком Београда. Тако у *ТВ Новостима* у броју од 6. јануара 1999, новинар Ранко Гузина пише:

„Претпоставимо да странац незнанац залута у београдски Зоо-врт. Какву би (погрешну!) слику стекао о граду и грађанима!
Ако је тамо (међу животињама) тако лепо и уредно, тако складно и весело, како ли је тек напољу, помислио би наивни странац. Он сиромах не зна да је Зоо-врт Потемкиново село Београда, варка за неупућене.
Када им дођу гости из провинције или из иностранства, Београђани их одмах воде у тај надалеко чувени *Врт добре наде*. Мудри су Београђани, јер би без водича радознали гости и злонамерни странци могли да залутају у приградска насеља (у Калуђерицу, далеко било!) на железничку или аутобуску станицу, на бувљак и у киоск-насеља, у возила ГСП или у подземне пролазе, неки чак и у јавне WC-е! Па после да причају по провинцији и по иностранству шта су доживели у престоници.
Београдски зоо-врт није увек био то што је сада. Старији житељи сећају се како је афрички носорог, деликатна и депресивна природа, разочаран хигијенским и социо-политичким приликама у тадашњем Парку, снажно ударио главом у зид и извршио самоубиство у нужној самоодбрани. Од тада до данас није забележен ниједан такав случај унутар Врта. Одјеци жалосних догађаја допиру само споља, са друге стране зида.
Идила која влада Вртом, поред симпатија, изазива код појединаца мању или већу завист, што је нормална људска особина. Гледају људи (посетиоци) мајмуне како се мајмунишу, сити, здрави и задовољни. Посматрају камиле, жирафе и слонове, добро ухрањене и безбрижне и размишљају о свом животу.
Посебно их иритира водени коњ, дебелокожац челичних живаца. Тај *Буца* живи, могло би се рећи, један уредан и лагодан нилско-коњски живот. Вољен и поштован, окружен пажњом Управе и послуге, под сталном присмотром јавности и медија, већ помало уморан од публицитета, медијска је звезда прве врсте!
Зато треба разумети доконе пензионере који, шетајући Вртом, праве неумесна поређења на своју штету.
Као да им је *Буца* крив!
Многи су заслужни за препород Београда, који је почео али се и зауставио на Калемегдану, али најзаслужнији је управник Врта. Имајући у виду резултате које је постигао у овој специфичној месној заједници, Бојовића су озбиљни људи помињали као кандидата за упражњено место градоначелника или за још већи положај у Републици.
И сами свесрдно подржавамо ту идеју, али уз малу стрепњу: Да ли ће се снаћи изван зидина, у хаотичном природном окружењу?
Ипак, та два амбијента нису исто!“

Књижара и продавница сувенира

КЊИЖАРА И ПРОДАВНИЦА СУВЕНИРА

Истовремено са изградњом пећине за гривасте вукове радило се на још једном великом објекту у Врту. На неискоришћеном и до тада неуређеном простору поред куће за мајмуне, подизана је модерна грађевина намењена књижари и продавници сувенира. Пројектант, архитекта Игор Марић је и овога пута водио рачуна да се изградњом не поремети амбијентална целина.
Сведен објекат на један потез, са низом црвених стубова у ствари симболизује отворени лист књиге у коју се гледа кроз велику стаклену страницу. Иако изграђена после објекта за примате уклопљена је тако да са њим чини логичну композицију.

Као да су и животиње уживале у лепоти оплемењеног простора који их је окруживао.
Погодовао им је боравак у таквом благостању, па су на свет долазили нови и нови младунци: у јануару ламе и зебре, у фебруару камиле, а упркос кризи и санкцијама у Врт су стизали и становници из других зоолошких вртова и земаља, углавном животиње које је директор добијао на поклон својим залагањем, именом и ауторитетом. Тако се његово десетодневно путовање пространствима Русије, на које је отишао на позив главнокомандујућег Источносибирске области, завршило више него успешно по Београдски зоолошки врт. Из далеког Сибира у Београд су стигла два тибетанска медведа, поклон првог човека армије Источносибирске области начињен лично Бојовићу. Сличне дарове добијао је и из осталих крајева света: са Чукотке поларну вучицу, из Беча хималајске тарове, берберске овце, снежног јарца, козу, црноврате овце, фоке витулине, змије звечарке, из Минхена мајмуне гверезе и Габонове випере, из Белгије фоке витулине...

Тибетански медведи
Фоке витулине
Снежни јарац

LE FIGARO
premier quotidien national français
Jean Charle
NOUVELLE CHEVROLET ALB
LE FIGARO. économie + LA VIE SPORTIVE
règle du jeu
vatisation
ajorité de droite
ilisée en Corse
Des colombes pour la paix au Kosovo
OLP
La France accuse le Mossad d'assassinat
Européennes
Renault
Enseignement
Impôts

ИЗ БЕОГРАДА ЈУЧЕ ПОЛЕТЕО 1.001 БЕЛИ ГОЛУБ
ПОРУКЕ МИРА

Узаврела политичка атмосфера у земљи која је у то време достизала тачку кулминације, у којој се већ увелико звецкало оружјем, као да се заустављала пред капијом Врта. Унутар калемегданске животињске оазе ништа није указивало нити асоцирало на надолазећу велику несрећу осим, евентуално, директорових духовитих доскочица попут давања имена објектима, животињама и улицама из „фундуса“ Беле куће. Одатле и називи Моникин теснац и Импичмент сквер, које и данас носе један узани пролаз и плато у горњем делу Врта.

У жељи да свуда влада мир као у овом кутку Калемегдана, Београдски зоолошки врт је био иницијатор и организатор једне лепе манифестације. У сарадњи са приватним узгајивачем голубова из Падинске Скеле Срећком Чакаревићем, телевизијским станицама *Студио Б* и *Арт канал* и обдаништем *Скадарлија*, 14. марта 1999, дан уочи одласка наше државне делегације у Француску на последњу туру преговора, са Трга Републике у Београду упућена је свету најлепша порука мира. Тачно у подне, из руку малишана, полетео је хиљаду и један бели голуб. Птице које симболишу мир требало је да укажу свету на жељу Београђана да се састанак у Паризу успешно заврши, да до рата никада не дође и да деца широм планете имају безбрижан сан.

Упркос великом одјеку који је београдска манифестација имала у иностраним средствима информисања, тај исти свет, нажалост, није имао слуха за овакав апел. На голубове је одговорио бомбама и томахавцима.

Само десет дана касније, 24. марта 1999. године, НАТО алијанса је започела ваздушне нападе на СР Југославију.

Београдска порука мира

TARGET

Наоружани чувари

СИРЕНЕ И БОМБЕ

С пролећа се у Врту очекивала права експлозија наталитета. Принове је требало да добију: кенгури, муфлони, јелени, вукови, тигрови, пуме, лавови, нојеви и антилопе. Али то благостање и та хармонија практично су преко ноћи потпуно поремећени. Бомбе су почеле да падају по Београду, трећи пут у истом веку.
Поучени лошим искуством из прошлости, из 1941. и 1944. године, када је Зоолошки врт био мета, најпре немачком а потом савезничком бомбардовању, људи из управе су знали да морају да се организују за случај да и овог пута дође до разарања. А правила која важе за зоолошке вртове у оваквим, ванредним ситуацијама су више него ригорозна. Уколико би услед ратног дејства дошло до рушења кавеза и изласка животиња на слободу, као што се то догодило у Другом светском рату, обавеза директора је да нареди убијање звери. Стога су одабрани људи из колектива, чувари и храниоци, којима је додељено оружје, пушке и карабини, и наложено да данонoћно дежурају и патролирају Вртом. На списку опасних животиња које би у случају напада требало одстрелити налазила се велика група коју је између осталих чинило: 12 тигрова, четири лава, пет пума, шест леопарда, три риса, 15 медведа, више од 30 вукова, слоница, сви човеколики мајмуни, змије и многе друге грабљивице.

Идилична слика животињске оазе брзо је нарушена. Продорни звук сирена које су оглашавале ваздушну опасност стварао је немир, панику и фрустрацију међу животињама. Готово све су знатно пре сигнала за узбуну предосећале ваздушне нападе најављујући их бар петнаестак минута раније него што их радарски системи Војске Југославије региструју. То што животиње реагују на звук авиона пре човека објашњава се изоштренијим слухом, али и већом осетљивошћу на бета моћдане таласе чија је фреквенција слична оној коју има савремено наоружање. Тишину празног Врта најпре би запарао продоран писак паунова који су осећали сваки прелет преко неба, затим завијање вукова, гактање гусака и на крају рика лавова, а тек онда би се зачуле сирене.

До тада мирне и спокојне животиње, које су уживале у својим стаништима, било је тешко препознати. Из дана у дан постајале су све нервозније, нетрпељивије, шпартале су по кавезима, насртале једна на другу, ударале у решетке покушавајући да по сваку цену изађу на слободу. Већина бременитих женки је побацила или прерано окотила своје младунце. А онда је кренуло да се дешава оно најстрашније. Мајке су почеле да убијају, а неке и да једу своју децу. У ноћи када је бомбардован Генералштаб, Врт је остао без многих младунаца. Канадска и европска вучица убила је своје младе, сова ушара, која је претходних година отхрањивала по четири, пет младих, појела је два птића а остале убила, велика бела чапља је своје већ одрасле потомке усмртила кљуцајући их оштрим кљуном, тигрица је појела своја два тигрића стара три дана, а орао је устао са јајета на коме је лежао, разбио га и појео. Вероватно их је на такав чин натерао страх и природни нагон, нека њихова визија да нема егзистенције, да нема бољитка јер, као што је познато, у мирним условима животиње осете суше, поплаве, пожаре или друге непогоде и на основу тога планирају своје потомство. Иначе, све су ове женке биле фантастичне мајке које су већ раније доносиле младунце и отхрањивале их без икаквих проблема.

Незапамћен пример животињског страха од бомбардовања, свакако је бенгалски тигар *Принц* који је у паници од детонација, хуке авиона и шиштања крстарећих ракета одгризао себи шапе на задњим ногама, кидајући канџу по канџу, прст по прст, док нису остали само патрљци. Слично је реаговао и молучки какаду, папагај који је иначе на листи угрожених врста. Најпре је почупао све перје са груди, а потом оштрим кљуном начинио дубоку рану у грудном кошу.

Знаци за узбуњивање

БЕЗ СТРУЈЕ, ВОДЕ И ХРАНЕ

Али, невоље никада не иду саме већ увек сустижу једна другу. На проблеме око узнемирености животиња и пробуђеног убилачког и самоубилачког нагона, надовезале су се и недаће са нестанком струје, воде, горива, хране и санитетског материјала. Услед НАТО дејстава на електроенергетска постројења цео Београд, па самим тим и Зоолошки врт, је остао без струје. Тродневни прекид снабдевања електричном енергијом значио је замирање преко 1.000 живота у јајима која су се у том тренутку налазила у инкубаторима. Међу њима је било на стотине ембриона ретких, угрожених животињских врста. На пример, јаја емуа чувана су пуних 60 дана и било је потребно још само дан или два да се млади излегу. Већ оформљени птићи умрли су у јајима.
Због промене температуре јаја, која су била под женкама змија нису се излегла, орлови који једном годишње снесу јаје, лежали су на њему а онда га оставили.
Нестанак струје проузроковао је и кварење залиха меса и других намирница у хладњачи. Врту је озбиљно претила глад. Резерве хране чуване за зиму брзо су потрошене. Понестало је сена, меса, житарица и зрневља, а беспарица није била једина препрека за набављање нових количина. Морало се строго водити рачуна одакле се храна купује због опасности од загађења изазваног НАТО пројектилима. Када би се пронашли колико-толико сигурни локалитети, разуме се изван територије Београда, настајао је нови проблем – како до њих стићи и транспортовати храну до Врта с обзиром да ни горива није било. Стога су, баш као у време санкција, уследиле нове молбе Министарству за пољопривреду, шумарство и водопривреду за одобрење повећаних количина горива, као и молба команданту Ратног штаба за инспекцијске послове и снабдевање да одобри подизање раније купљених количина пшенице, кукуруза и сточног брашна.
Све се чинило да животиње у што мањој мери осете несрећу. Навикнуте на обилне порције, које су силом прилика морале да буду преполовљене, дохрањиване су зеленилом и биљкама из Врта. Сечене су гране дрвећа, кошена трава и брано воће са неколико стабала само да би, бар оним животињама које то једу, оброк био допуњен. Но, како бомбардовање није престајало и како је било сасвим неизвесно до када ће агресија потрајати морало се пронаћи неко трајније решење макар за неке становнике Врта. У договору са грчким еколозима одлучено је да три млада сура медведа, која су претрпела стрес од бомби и детонација, буду пребачена у прихватилиште за зоо-медведе у Флорини, месту удаљеном 150 километара од Солуна. У овом центру, налик националном парку, који се простире на површини од пет хектара, *Весну*, *Барбару* и *Мишу* најпре је чекала медицинска, а потом и свака друга врста помоћи како би наставили нормалан живот и репродукцију за коју се са сигурношћу знало да неће изостати јер се радило о младим примерцима. Ветеринари који су прегледали медведе пред пут закључили су да ће им бити потребне бар две године да превазиђу последице стреса. Ипак, овим договором на добитку су били сви: најпре животиње које су се на тај начин спасавале, Београдски зоолошки врт, јер је одлазак три становника са тако огромним апетитима значио уштеду хране које и онако није било, а свакако и Грци који су добили изузетно лепе представнике врсте.
Одласком *Весне*, *Барбаре* и *Мише* у Врту је остало још четири мрка и седам белих медведа. Они нису имали ту срећу да нађу боље уточиште, али сви су се надали да ће се ствари убрзо стабилизовати и да ће и они као и све остале животиње поново имати услове за нормалну егзистенцију.

Али, до толико очекиване стабилизације никако није долазило. Већ ионако довољно тешку ситуацију у Врту додатно је погоршао вишедневни нестанак воде. А шта је то значило за некога ко у својој колекцији има чак 200 водених животиња може се само претпоставити. Фока се у празном, исушеном базену кретала као гусеница док су се лабудови, патке и гуске копрцали на сувом. Нилски коњи, којима без воде кожа испуца и отварају се ране, били су толико исцрпљени да су почели да пију свој урин. Градска чистоћа није успела да обезбеди више од једне цистерне воде за Зоолошки врт, па су животиње поливане прљавом водом донешеном из бара.
Доскора место свакодневног окупљања стотина љубитеља животиња, одједном је опустело, дешавало се да у току 24 сата ниједан посетилац не прекорачи капију Врта. Више пута дневно оглашавана је ваздушна опасност тако да је и онај мали број грађана који би покушао да дође морао да се врати. Људи готово да нису ни излазили из кућа и склоништа. Укупан број посетилаца током свих 78 дана бомбардовања био је знатно мањи него што је то у само једном лепом дану у мирнодопским условима. Без посете није било ни извора прихода, а Град није издвојио ниједан динар за свој Зоолошки врт ни у ратним условима, што је преседан у историји светских вртова.
Упркос свим недаћама које су их снашле запослени у Врту нису губили оптимизам, напротив, бодрили су једни друге да издрже и тако надјачавали све невоље. Како од првог човека колектива умногоме зависи како ће реаговати његово окружење, директор Бојовић се трудио да позитивну енергију, којом никада није оскудевао, пренесе на своје сараднике. Свакодневно је дежурао заједно са њима до касно у ноћ, а често није ни одлазио кући. Дешавало се да у Врту проведе и по 48 сати у континуитету.

Директор Бојовић са сарадницима

Те позитивне вибрације које су се ширили из Врта добре наде изгледа су осетили и препознали и осведочени љубитељи Бео зоо-врта, Бојовићеви лични пријатељи, који су спонтано почели да се окупљају у директоровој канцеларији сваке вечери по оглашавању вечерњих сирена. Био је то шаренолик скуп сачињен од: новинара, лекара, глумаца, пилота, правника... Уз луцидне досетке, шале и хумор, тако својствен нашем народу када је у невољи, лакше су се подносили прелети авиона и навођених ракета, детонације и рушења. Псовка упућена агресору изговорена тако у друштву имала је већу тежину.

А чинило се да лудило које је задесило земљу никада неће стати. Касетне и бомбе са осиромашеним уранијумом не само да су убијале и разарале већ су и тровале све око себе: земљу, воду, ваздух, флору, фауну... Југославији је претила катаклизма. Упозоравали су на то многи светски научници, а учинио је то и Вук Бојовић у надахнутом говору који је одржао на скупу еминентних еколога у београдском Клубу књижевника, половином априла 1999. године:

„Можда се очекивало од мене да данас донесем неку мртву животињу или уништени ембрион неке од животиња, али ја сам хтео да избегнем ту грозоту, да вас поштедим, зато сам данас донео биљку – то је гранчица једног платана. Но, ова гранчица није донесена случајно. Она је ту да нас подсети на једну древну причу. Неколико стотина година пре Христа један римски сенатор сваку своју беседу у Сенату завршио је реченицом: *Ја мислим, ипак, да Картагину треба разорити*. Намера му је била да убеди Сенат да нападну и разоре Картагину. Није му полазило за руком. А онда је једнога дана отпутовао у Картагину, убрао је тамо једну маслинову гранчицу, вратио се бродом и отрчао у Сенат. Поново је почео своју беседу сенаторима и показао им да се гранчица није осушила, што је била гаранција да је Картагина веома близу Рима и да је треба разорити. Тада их је убедио. Разорили су Картагину.

Неки други људи, после много векова, разорили су и нас, разорили су и нашу земљу и, ево, ова гранчица је производ тога, што нас наводи на причу о екологији.

Еколози у Србији, земљи малој, подељени су у две групе – оне који се заиста баве екологијом, егзактно, а то су Зоолошки вртови у Београду и на Палићу и још неки мањи вртови, затим ботаничке баште, расадници, а на другој страни су они који развијају еколошку мисао. По старом добром српском обичају држава финансира ове друге, дакле, оне који развијају еколошку мисао. Не би нам много било жао због тога, али зашто апострофирам њих? Зато што нас обмањују. Они у разним новинама ауторитативно тврде да удишемо чист ваздух, да пијемо добру воду, да нам је тло потпуно здраво, да је воће и поврће сасвим исправно и да га смемо слободно јести. Међутим, у истим новинама читамо да румунски и мађарски научници тврде да је у Југославији и њиховим земљама еколошка катастрофа. Нажалост, лицемерје тих људи, наших великих стручњака, нам је још од раније познато. Навешћу само један пример. У оно време док смо још имали велику Југославији, негде изнад Дрвара, где постоје велике хиљадугодишње шуме, у Крашком подручју, била се прочула вест да западњаци ту депонују радиоактивни отпад. Наравно, становништво се побунило, написали су апел, направили демонстрације, а онда су дошли стручњаци из Београда, из најкомпетентнијих институција, из Винче и сличних, и ауторитативно устврдили да ту апсолутно нема радиоактивног отпада. Прошло је време, један огроман комплекс је, не знам тачно колико је то хектара, али се види голим оком да је то пола брда, потпуно осушен. Поново су дошли ти исти људи и констатовали да је заиста ту депонован радиоактивни отпад. Да ли ће и овде то бити тако кад се једнога дана страсти смире и када све ово легне? Да ли ће ти људи тврдити да је заиста била катаклизма, видећемо.

На нашу земљу бачено је, кажу, шест пута више експлозива него на Хирошиму. Наши ваздушни простори трпе страшна загађења. Авиони бомбардују хемијска и нафтна постројења око Београда, набројаћу само нека: *Петрохемија*, *Азотара*, *Југопетрол*, *Беопетрол*, *Грмеч*, *Сремчица*, *Барич*... Многи отрови испуштени су у реке. Флора и фауна у рекама низводно од Новог Сада, а и Београда, потпуно је уништена. Постоје, наравно, егзактни подаци. Ти велики облаци отровних садржаја захваљујући киши падају поново на наше тло и ова гранчица коју сам донео је производ тога. Но, нећу много говорити о биљкама, вратио бих се на причу о животињама.

Атак је на целу природу. Ми смо до сада били једна од еколошки најчувенијих земаља у Европи зато што нисмо имали нарочито развијену индустрију, зато што нисмо много загађивали реке, нисмо загађивали ваздух, зато што је флора и фауна била доста развијена. Око 80 одсто животињских врста које има Европа живи, односно живело је, на нашој територији. Шта су урадиле бомбе? Ту дивљач су растерале. Касетне бомбе које бацају убијају сва жива бића, значи не убијају само људе, већ и биљке и животиње. Стога су се многе животиње разбежале и отишле на територију где бомбе не падају, значи напустиле су наше пределе. Многе птице селице имају коридор преко Југославије и баш у време сеобе почеле су да падају бомбе. Куда су оне отишле, то више нико не зна.

Београдски зоолошки врт је захватила права катаклизма. Дешавају се многе невероватне ствари. Већина животиња на свет доноси мртве младунце, што значи да су и побачаји веома учестали. А то је Врт који се одликовао фантастичном репродукцијом. Репродукције ове године, по свој прилици, неће бити. Да ли је то због загађења, да ли због томахавака и бомби које сваке вечери парају београдско небо, да ли због сирена које код животиња изазивају стрес, или нечег другог, никада нећемо утврдити јер Зоолошки врт није ни компетентан да то истражује, немамо ни потенцијал, немамо ни инструменте, али вероватно ће једнога дана неки други људи извести праве закључке.

Оно што ме посебно брине то је појава канибализма код животиња.

Многе од њих почеле су да једу своје младунце. Рецимо, оне вечери када је бомбардован Генералштаб, тигрица која је иначе фантастична мајка, која је до сада на свет донела и отхранила безброј тигрова, значи репродуковала се годинама уназад, имала је четири младунца, неговала их је и они су напредовали, али те вечери када је Генералштаб бомбардован, уплашена силним детонацијама и завијењем сирена, појела је два младунца, а два смо успели да одвојимо од ње. Покушавамо да их спасемо, а да ли ће нам то поћи за руком не знам јер су и они повређени.

Велика сова ушара, звана бубо-бубо, такође пожртвована мајка, четири претходне године на свет је доносила по пет или шест младунаца и отхрањивала их до краја, али те вечери и она је поубијала својих пет новорођених младунчади, неколико је појела а остале смо извадили из гнезда – били су мртви.

Велика бела чапља, коју смо сматрали својом значајном референцом, јер смо је репродуковали у заробљеништву, у једном малом кавезу, што је иначе веома тешко изводљиво, имала је два младунца који су већ били прилично велики, скоро отхрањени, но, и она је те кобне вечери кљуном, оштрим као харпун, усмртила своје потомство.

Шта се дешава у природи? То је оно што ме највише брине јер животиње планирају своје потомство према условима који владају. Рецимо, познато је да када су сушне године лавице у савани неће да се паре, или ако се паре оне уништавају своје младунце уколико процене да ће бити мало хране, пошто тачно знају колико њих може да опстане. Код нас је сличан случај са родама које долазе овде да се репродукују. Испричаћу један свеж пример који може да потврди и присутни Петар Лаловић.

Када је пре неколико година била суша, Пера Лаловић је снимио један од својих документарних филмова и пратио је једно гнездо рода. Није било жаба, није било риба, није било довољно хране и Пера је снимајући то гнездо видео једну невероватну појаву. Не знам тачно да ли је у гнезду било четири или пет младунаца, углавном, дошла је мајка пребројала

их и једно, које је оценила да је најслабије, најнемоћније, искључала и покушала да га избаци из гнезда. Био је то мали родић *Ђура*. Он је отишао на крај гнезда, али срећом није испао. Међутим, мајка није више обраћала пажњу на њега. Два, три дана га уопште није хранила, а он, пошто је вероватно знао законе природе, није ни тражио храну. Трећег, четвртог дана појавио се мужјак и почео да храни одбаченог родића. *Ђура* је, разумљиво, заостао за осталом браћом и сестрама, никада није достигао њихове габарите, а крила су му била деформисана, па тако на јесен није могао да полети са њима према Африци. Лаловић га је скинуо из гнезда и донео у Београдски зоолошки врт, где је он данас наша маскота. Нажалост, *Ђура* никада неће полетети, нити видети Африку.
Управо су то оне ствари које ме брину и мом оптимизму не дају да се размаше, јер животиње имају нека чула која људи немају. Њихово понашање, убијање младунаца, можда треба схватити као упозорење о озбиљности ситуације у којој се налазимо. Мој апел са овога места упућен онима другима, о којима сам говорио, био би: Не скривајте податке од нас, правилно нас информишите. Ми немамо резервну земљу, али ћемо се бар у овој, у овим тешким тренуцима, понашати адекватно!“

Током два и по месеца бомбардовања Београдски зоолошки врт су обишле и направиле репортаже о њему чак 54 иностране телевизијске екипе, међу којима су биле: *BBC*, *CNN*, *Reuters*, као и италијанске, кинеске, шпанске, грчке и многе друге националне телевизије, које су свакодневно емитовале у свет очајнички одговор животиња на НАТО агресију. Приче о животињској оази Београда под бомбама, слике чувара са карабинима и преплашених животиња обишле су планету и, апсурдно али истинито, највише потресле Американце. Новинар *CNN-a* Волтер Роџер направио је репортажу о тигру који је одгризао своју задњу шапу, папагају који је пробио сопствену грудну кост и вуковима који су се међусобно уједали. Када је прилог емитован, *CNN* је био затрпан телефонским позивима. Репризиран је десетак пута. У писму које је касније упутио директору Бојовићу, са 200 долара помоћи унесрећеним животињама, Роџер је рекао да је то најбоља репортажа коју је у животу направио. Отприлике је гласила овако:

„Мало Београђана се осећа толико беспомоћним током ваздушних удара НАТО колико се осећају животиње у Београдском зоолошком врту. Заточене су у све безнадежнијем свету бомби и сирена за ваздушну опасност.
Вукови, који се нервозно шеткају укруг по кавезу, предосећају када ће доћи авиони и пре него што их радарски системи Војске Југославије региструју.
Откако су бомбе почеле да падају 24. марта, већина животиња које су биле бремените или су побациле или су прерано окотиле своје младунце. Неке од животиња које су се окотиле појеле су свој подмладак.
Бомбардовање је до те мере узнемирило *Принца*, бенгалског тигра од 300 килограма, толико питомог да може из руке да се храни, да је он почео да гризе своју шапу. Званичници Зоолошког врта су рекли да немају довољно лекова да би адекватно лечили ране које тигар сам себи наноси.
Морски лав није имао где да плива јер је услед НАТО бомбардовања дошло до прекида у снабдевању водом и струјом. Ни поларни медведи неће имати довољно воде да се хладе током лета, додали су званичници.
И егзотичне птице пате због бомбардовања. Женке су толико преплашене да неће да седе на јајима, а хиљаде јаја је пропало јер инкубатори нису могли да раде због нестанка струје.
Хране нема довољно ни за људе, а камоли за животиње. Неке од зебри у Зоолошком врту постаће храна великих мачака уколико се рат настави до јесени.
Током ноћи десетак чувара са пушкама постављено је око Зоолошког врта. Њихов задатак је да пуцају у животиње уколико нека од бомби падне на Врт и ослободи их.
И поред недовољно новца за плате, особље Зоолошког врта сачувало је смисао за хумор – два питона добила су имена по бившем и садашњем америчком државном секретару Ворену Кристоферу и Мадлен Олбрајт.“

ЉУДИ ДОБРЕ ВОЉЕ

Врту су се јављали људи из свих крајева света нудећи помоћ. Ипак, најискреније потресени били су припадници нашег народа. Млада Београђанка Даница Манојловић упутила је половином априла допис редакцијама дневних новина са молбом да га објаве. Био је то заправо апел свим суграђанима да прошетају до Зоолошког врта и куповином карата омогуће набавку хране за животиње, чији је опстанак због рата и слабе посете доведен у питање, уз напомену да ова оаза омогућава најмлађима опоравак од стреса, свакодневних брига и проблема те да се не сме дозволити да она нестане. Њен позив одушевио је житеље главног града. Даница, међутим, ту није стала. Заједно са директором Бео зоо-врта у акцију под називом *Сачувајмо Зоо-врт*, позвала је најмлађе да уз игру и шетњу крај животиња забораве на сурову садашњицу. Осмишљени су разни забавни програми који би се смењивали сваке недеље: такмичење у цртању разнобојним кредама на стазама Врта, дружење са познатим личностима, квизови знања... Расположење да се придруже акцији показали су многи колективи, спортски клубови и појединци, нажалост, најпре лоши временски услови, а потом и ваздушни напади који су се пренели и на дневне часове, нису дозволили да она и заживи.

Да народна изрека „далеко од очију, далеко од срца“ не мора увек да буде истинита најбоље говоре бројна писма подршке и помоћ коју су Зоолошком врту слали наши људи који живе у иностранству, далеко од домовине. Племенитост госпође Данице Колте из Мичигена и њене унуке Јасмине, које су у више наврата слале новац за храну и лекове за животиње, посебно је ганула све запослене у Врту, па су се донаторкама одужили једном лепом захвалницом, пропраћеном директоровим писмом, упућеним на њихову адресу 8. јуна 1999. године:

„Поштована и драга госпођо Колта,
Окружени суровостима и страхотама света који себи даје за право да се назове цивилизованим, радујемо се сваком контакту са особама попут Вас и Ваше унуке Јасмине.
По трећи пут од оснивања Београдског зоолошког врта његови становници, делећи судбину својих суграђана, изложени су страху од бомби захваљујући безумницима који себе сматрају значајнијим од нашег заједничког природног окружења.
Последњих десетак година наш Врт, који смо симболично назвали *Вртом добре наде* настојећи да од њега начинимо зелену оазу у центру града, доживљавао је свој процват. У њему је, на невеликом простору, уз значајан број ретких и драгоцених биљних врста, уточиште нашло више од две хиљаде животиња и птица. Његова су врата сваког дана у години, од јутра до мрака, била широм отворена људима добре воље, истинским поштоваоцима природе. Нажалост, господари рата не разумеју језик љубави. Вратили су нас на почетак доводећи у питање наш опстанак.
Упркос недостатку основних средстава за живот, хране, воде, електричне енергије и санитетског материјала, наши штићеници нису, нити ће бити препуштени на немилост људској глупости и злоби.
Најдража госпођо Данице, постојање племенитих људи као што сте Ви и Ваша унука Јасмина даје нам воље и снаге да истрајемо у нашим намерама. Захваљујући Вашој донацији многи животи ће бити сачувани, многе ране зацељене. Стога Вам од наших срца и срца наших четвороножних и пернатих пријатеља упућујемо дубоку захвалност.
Надајући се да није далеко дан кад ће суровост устукнути пред добротом, позивамо Вас да нас обрадујете својом посетом.“

Несрећа београдских зоо-становника потресла је и бројне љубитеље животиња широм света, управе зоолошких вртова, савезе и друштва за заштиту животиња, еколошка и биолошка

БЕО ЗОО ВРТ

Изражавамо дубоку

ЗАХВАЛНОСТ

госпођи Даници Колти

и њеној супрузи Јасмини

на показаном разумевању

и доприносу за рад

Бео Зоо Врта.

Београд, 08. Об. 1999

Директор Зоо Врта

О ДИМАРХОС

Θεσσαλονίκη, 19.8.1999

Αρ. Πρωτ.: 3143

Προς

Τον Δήμο Ζωολογικού Κήπου

Βελιγραδίου

κ. Vuk. Bojović

Θέμα: «Αποστολή Βοήθειας»

ВАЗИЛИС ПАПАГЕОРГОПОУЛОС

Καποδίστρια

- Αντιδήμαρχος Περιβάλλοντος

κ' Προμηθειών

БЕО ЗОО ВРТ

Поштовани и драги господо Колти,

С најтоплијим жељама,

Београд, 14 July 1999

Dear Director,

Ваша Британија

Глас јавности, 7. јул 1999.

Захвалница госпођи Даници Колти

Писма подршке из Грчке и Италије

удружења и многе племените људе. У Београдски зоолошки врт почела је да стиже хуманитарна помоћ из свих крајева. Прва пошиљка хране, санитетског материјала и лекова стигла је 19. априла, а упутио је град Солун. Петнаестак дана касније, 4. маја, дошао је камион помоћи из Немачке, 12. јуна солидарност су показали људи из Зоолошког врта у Хамбургу, 19. јула *Institut Dieter Baus* такође из Немачке, 19. августа поново град Солун, а 25. августа је стигла велика заједничка пошиљка од Немачког савеза за заштиту животиња, минхенског Зоолошког врта и госпође Терезе Надаси. Делегација општине Јармасоја са Кипра, која је почетком октобра гостовала у Београду, уручила је Београдском зоолошком врту новчану донацију у противвредности три хиљаде немачких марака, а таквих и сличних примера било је још много.

Јасно је било да би Београдски зоолошки врт тешко могао да опстане након пошасти која га је задесила да није било овакве помоћи. Или је бар требало да буде јасно. Град и Република нису издвојили ни динар из буџета за ову институцију ни у тако тешком времену, нису помогли али се од њих очекивало да макар не одмажу. А управо се то догодило.

ЗБОГ „ОПРЕЗА“ БЕЗ ЛЕКОВА

Дана 29. јуна на царинарницу Сурчин из Велике Британије, из Лондона, стигла је ургентна хуманитарна пошиљка неопходних лекова за Београдски зоолошки врт која до становника Зоо-врта, којима је била преко потребна, нажалост, никада није дошла због измишљених административних препрека. Иако су лекови били произведени у водећим светским фармацеутским фабрикама и поседовали комплетну потребну документацију о исправности, наша бирократија је ступила на сцену. Да би дозволио улазак лекова у земљу, тада актуелни помоћник савезног министра за Пољопривреду, Живко Давидовић, захтевао је да му буде достављена фотокопија акта надлежног органа Велике Британије о регистрацији медикамената за британско тржиште.

Отворено писмо Живку Давидовићу, помоћнику министра за пољопривреду

Ви „опрезни“- ми без лекова

Тешко ми је да почнем ово писмо уобичајеним „Поштовани помоћниче министра, господине Живко Давидовићу“, јер поштовању према њему, због овога што ниste учинили за Београдски зоолошки врт, а могли сте, више нема.

Итако, је ваш ге данима! Тако сте стручно и оригинално, све лепо, сте за Закон, блокирали велику хуманитарну помоћ која нам је послата из Велике Британије (већ и не знам колико пута, о досадношћи и скучим лековима од којих зависи живот бројних становника Београдског зоо-врта), да сам просто остао без речи!

Подсећам вас: поменуте лекове су стигле на Сурчин - царинарницу и за комплетно ослобађање. Искључиво захваљујући вама, вашем „медицинском опрезу“ и „брзини“ за спасавање Врта, ми никад нећемо моћи да их употребимо.

Тражили сте да достављено „безбедно“ акта надлежног органа Велике Британије о регистрацији лекова за тржиште Велике Британије“. Посмејали сте да Енглези можда то раде намерно!?

Иако, мало добро знате да сви лекови из цивилизованих земаља имају уредно декларацију у којој пише шта се налази у њима, колика је концентрација супстанци, и за шта се лек користи и на који начин се употребљава. Не мислите валда да баш из велике пуристичке жеље за животиње које сте тешком муком стекли, одмотавали и откривали са пажњом скальпела сваки лек?

Вратимо се царини: за „мрски непријатељ са Запада“ не постоји непријатељ, онемогућавају да до нас дође!

Ово није први пут да Београдски зоо-врт плаћа цех због вашег „великог опреза“. Ви „опрезни“ - а ми без лекова!

Надам се да нисте мислили да наши доматорци ради „безбедности, господо, нашем поменутом министарству шаљу лекове сумњиве, па зато дозвољавате неке лекове, да не ти стоје „потпуно“ безбедни?

Обећавали вас да више нећете мешати да стрпљење за здравље становника Београдског зоо-врта. Поручио сам свим потенцијалним добротворитељима, широм света, да нам не шаљу никакву помоћ док ви не помогнете министар.

Престаје ми стрпљење, због свега горе наведеног. Без ишчекивања, због којих ћете ваш рад моћи да оправдате пред грађанима Београда и Србије, ја вам, због тога не бројем. Истрајали смо много тога, истрајаћемо и ово. Тешко ће изгубити онај који нема ништа, али само сачувати здрав разум, изузетно поштујем по нашим изреци.

ДИРЕКТОР БЕО ЗОО-ВРТА

ВИК БОЛОВИЋ

Глас јавности, 7. јул 1999.

Сасвим излишан захтев, али је испоштован. Тражени акт је прибављен и уручен Министарству. Међутим, то није био крај. Следећи корак био је условљавање дозволе за подизање обавезом испитивања увезених лекова код овлашћеног Ветеринарског института. Трошкови испитивања, које је иначе веома скупо, превазишли би цену поклоњених лекова, а ишли би на терет примаоца, Зоолошког врта. Разуме се, директор Бојовић овакав захтев нити је хтео нити је могао да прихвати, па је пошиљка 13. августа 1999. године враћена у Лондон. Након тога умало није наступио дипломатски скандал, а Бојовић је дошао у оштар конфликт са помоћником министра Давидовићем упутивши му 7. јула 1999. отворено писмо преко средстава јавног информисања:

„Тешко ми је да почнем ово писмо уобичајеним – поштовани помоћниче министра, господине Живко Давидовићу, јер поштовања према вама, због онога што нисте учинили за Београдски зоолошки врт, а могли сте, уопште немам.
Заправо, ја вам се дивим! Тако сте стручно и оригинално, све позивајући се на Закон, блокирали неопходну хуманитарну помоћ која нам је послата из Велике Британије (ради се, као што знате, о драгоценим и скупим лековима од којих зависе животи бројних становника Београдског зоо-врта) да сам просто остао без речи!
Подсећам вас: поменути лекови су стигли на Сурчин ургентно и са комплетном документацијом. Искључиво захваљујући вама, вашем *мудром опрезу* и *бризи* за становнике Врта, ми никад нећемо моћи да их употребимо.
Тражили сте да доставимо фотокопију акта надлежног органа Велике Британије о регистрацији лекова за тржиште Велике Британије. Посумњали сте да Енглези можда то раде илегално? Хајде, добро. Али ви идете даље, па дозволу да подигнемо лекове условљавате *обавезом испитивања увезених лекова код овлашћеног Ветеринарског института, пре него што би вршили употребу у Бео зоо-врту*!
Иако, господине Давидовићу, претпостављам, знате да сви лекови из цивилизованих земаља, захваљујући чему сте вероватно и ви сазнавали како се справљају и употребљавају, имају уредну декларацију у којој лепо пише од чега се дотични лек састоји. Не мислите ваљда да бих из незнања угрозио животе животиња које смо с тешком муком стекли, одневали и о којима се бринемо ослањајући се искључиво на сопствене снаге!
Не сумњам да верујете да *мрски непријатељ са Запада* не мирује. Можда сте се сетили и оне грчке *чувај се Данајаца и кад дарове носе*. Лично, о влади Велике Британије мислим све најгоре, а исто то њеним члановима и желим. Такав свој став нити желим, нити могу да скривам, небројено пута сам га изнео путем средстава јавног информисања. На моју велику жалост, господине Давидовићу, изгледа да у тој земљи, која има тако накарадну владу, постоје људи далеко хуманији од вас. Они нам помоћ шаљу, а ви, стрепећи ваљда од *спољњег и унутрашњег непријатеља*, онемогућавате да до нас дође!
Ово није први пут да Београдски зоо-врт плаћа цех због вашег *великог опреза*. *Ви опрезни – а ми без лекова*!
Надам се да нисте мислили да ћу нашим донаторима рећи: *Извините господо, нашем помоћнику министра су ваши лекови сумњиви, па пошаљите неки доказ да му те сумње распршимо*.
Обавештавам вас да више нећете морати да стрепите за здравље становника Београдског зоо-врта. Поручио сам свим потенцијалним доброчинитељима широм света да нам не шаљу никакву помоћ док сте ви помоћник министра.
Преостаје ми да ово писмо завршим без поштовања због штете коју сте нанели и оне коју ћете тек нанети становницима Београдског зоо-врта.
Али, због тога не брините. Истрпели смо много тога, истрпећемо и вас. Тешимо се: изгубили смо хуманитарну помоћ, али смо сачували здрав разум јер нисмо поступили по вашим захтевима.“

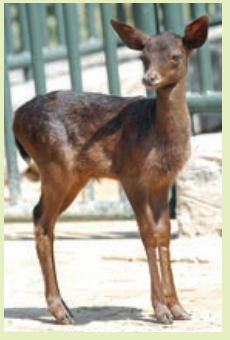
НОВИ ПОЧЕТАК

Био је директор у праву када је рекао да је Врт истрпео много тога и увек опстајао. Иако су бомбе падале свуда око њих, животиње су и овога пута успеле да победе смрт. Чак су усред ратног вихора на свет дошли једно бело мече и магаре. Били су то најдражи младунци, весници долазећег примирја.
Након 78 дана, бомбардовање је напокон обустављено 11. јуна 1999. године. Тек после тог датума могла се подвући црта и почети са планирањем како преживети и наставити даље.

Хране готово да није било, све резерве су одавно исцрпљене а нове, из разумљивих разлога, нису могле да буду набављене почетком пролећа, како се то ранијих година практиковало у овој домаћинској кући. Каса је била потпуно празна пошто три месеца нико није крочио у Врт, а прогнозе о наступајућим несташицама нису давале наду у бољитак. Ипак, оно што је бодрило да се истраје и настави даље било је рађање нових младунаца, које је представљало потврду да живот побеђује све недаће. Серију мирнодопских принова отворила је зебра *Снежана*, која је 14. јула на свет донела здраво младунче. Већ наредног дана и породица црних јелена лопатара увећала се за једног члана, а свакако најмоћнији становник стигао је 9. септембра. Био је то, 20 килограма тежак, наследник нилских коња *Јулке* и *Ниће*.

Тако је Зоо-врт наставио да функционише по старом, истина са доста „притезања каиша“, брига и главобоља. Највеће страховање изазивале су најаве редукција струје и грејања, па су у управи интензивно размишљали како да се припреме за зиму која би могла да буде смртоносна за многе животиње. Претходних

Младунче зебре
Младунче јелена
Младунче нилског коња

година кавези су и поред централног грејања морали да се догревају, тако да је и сама помисао да грејања можда не буде била страшна. Зато се директор на време обратио Немцима, Аустријанцима и Грцима од којих је добио грејалице на гас и керозин, а успео је да набави и агрегате за струју.

Зоолошки врт је пребродио и ту годину, најтежу у његовој историји од Другог светског рата.

На крају 1999. године Београдски зоолошки врт је поседовао 1.384 животиње у 214 врста. Укупан број посетилаца био је знатно мањи него ранијих година, износио је 330.884. Била је то тешка, ратна година за коју се сви у Врту моле да се никада више не понови

Наредна, 2000. година прошла је углавном у санирању последица изазваних НАТО бомбардовањем. Несташица хране и лекова, смањена посета, а самим тим и недостатак новца, учинили су да и та година буде тешка и напорна. Животиње су још месецима по престанку агресије биле под стресом, па је у Врту било и мање рађања.

„Велике су последице бомбардовања на нашу земљу“ – објашњавао је Вук Бојовић у интервјуу за *Вечерње новости*, 15. маја 2000. године. „У разговору са стручњацима из фарми око Београда схватио сам да и они имају исти проблем. Мање је потомства, више побачаја. Ни краве не остају стеоне, дају мање млека... Врабаца, којих је раније било много, сада готово нема. Све животиње су под стресом и биће, нажалост, још дуго.
Срећом, принова са дефектима у Београдском зоолошком врту нема. Два муфлона рођена су мртва, као и зебу (патуљасто говече). Стручњаци Врта труде се да рођење младунчади пролази несметано, али је очигледно у питању низ фактора који то онемогућавају. Набављамо квалитетну храну и неопходне витамине, али све је узалуд. Дуго ће се још осећати последице.“

Али, без обзира на лошу материјалну ситуацију и многе проблеме које је она за собом повлачила, људи из управе потрудили су се да становницима Врта помогну бар тако што ће им улепшати животни простор. Већ почетком године обновљен је кавез за лавове, реконструисан базен за видру, изграђене су кућице за агрегате код управне зграде и у економском дворишту, а за пролеће је планирано уређење још неких станишта као и санација старог зида у делу од *Беби зоо-врта* до Капије Карла VI који је био у тако трошном стању да је претила опасност да може сваког часа да се обруши.

МЛАДУНЦИ ИЗ ИНКУБАТОРА

Једанаестог дана фебруара на свет је дошао дванаести члан породице лама, женкица *Џорџина*, која је на специјално уприличеној свечаности кумовања добила име по познатој модној кући *Сент Џорџ*, а тачно месец дана касније, 11. марта, излегло се и прво младунче аустралијског емуа. Мада је Београдски зоолошки врт у том тренутку имао чак седам примерака ових тркачица које спадају у највеће птице после нојева, птић је представљао праву атракцију јер је из јајета изашао у инкубатору.

Рођење емуа

Вечерње новости, 17. март 2000.

Политика, 15. март 2000.

У ЗООЛОШКОМ врту у Београду излегло се прво младунче аустралијског емуа, птице тркачице сличне ноју. У инкубатору је још десетак јаја из којих за око месец дана треба да се излегу нови птићи.

ПРВИ ПУТ У БЕО ЗОО ВРТУ

Ему из инкубатора

Младунче аустралијске тркачице излегло се пре неколико дана, што се, како кажу у Зоолошком врту, први пут догодило да је ему на неуобичајен начин постао становник врта.

– На јајима иначе лежи мужјак, али овога пута нешто са њим није било у реду. Како су јаја снесена у време највеће хладноће пребацили смо их у инкубатор. Пре три дана чули смо пијукање и видели младунче емуа – објашњава Вук Бојовић, директор Бео зоо врта, напоменувши да је у инкубатору остало још десетак јаја емуа.

И прошле године је женка излегла петнаестак јаја у време бомбардовања, али због нестанка струје нарасташ емуа је угинуо, што се десило са још 1.000 јаја других птица.

Бео зоо врт иначе има око седам емуа, птица које спадају у највеће птичје врсте после нојева. Запослени у врту су тренутно веома ангажовани неговањем ове необичне приноше.

Ј. А.

(Снимио: А. Плавевски)

Међутим, мали ему је био само најава за једног још атрактивнијег становника Зоолошког врта који је на свет дошао на исти начин, из инкубатора. Управо на Благовести, 9. априла 2000. године, кору јајета прокљуцао је младунац белоглавог супа који је, сходно дану на који се излегао, одмах назван *Благоје*.

Иначе, белоглави супови припадају породици лешинара, веома су ретка и угрожена врста и у дивљини их има још само у околини Нове Вароши и Ваљева, у планинским областима око Дурмитора и Проклетија, на Цресу у Хрватској и у појединим деловима Грчке и Шпаније.

У зоолошким вртовима се веома тешко репродукују. Такав случај је био и код нас. Наиме, сваке године женка белоглавог супа би снела по једно јаје, али чим би се младунче излегло, родитељи би га појели. Једини начин да Врт добије принову ове врсте орла био је да се на време узме јаје од мајке и премести у инкубатор. Тако је и учињено. После 30 дана проведених у гнезду, јаје је пренесено у инкубатор. И, чудо се десило. Након 24 дана из јајета је изашао формиран и виталан младунац, тежак 200 грама. Одмах по излегању пребачен је у инкубатор за бебе, специјално за ту прилику позајмљен из Гинеколошко акушерске клинике *Народни фронт* где је наставио даљи развој.

Откако се излегао, орлић је стално био под будним надзором доктора Душана Станојевића који се бринуо да услови у инкубатору буду одговарајући. Проблем са којим се суочио Благојев „старатељски“ тим био је како одржати младунца изван природног станишта, односно како га хранити јер лешинари своје младе хране тако што храну најпре сами прогутају, полусваре у желуцу па је онда, заједно са ензимима, поврате и дају младунцима. Трагајући за правим саветом, између осталих, ступљено је у контакт и са стручњацима из чувеног немачког врта *Валсроде* који су иза себе имали десетогодишње искуство у ручном одгајању младунаца лешинара. Комбинујући њихову праксу и сопствено знање у Врту су одлучили да испробају нов и нимало једноставан метод храњења: доктор Станојевић је специјалним аспиратором извлачио садржај из вољки родитеља, мешао га са још неким месним додацима па га затим убризгавао *Благоју* у кљун покушавајући тако да створи имунитет младунца који се у природи храни искључиво угинулим животињама.

Успех није изостао. *Благоје* је брзо напредовао, са тек навршене три недеље тежио је више од килограма, па је ускоро напустио инкубатор и преселио се на терасу управне зграде, где је уживао окружен пажњом и љубављу запослених.

Феномен београдског супа није оставио равнодушним ни познатог редитеља Петра Лаловића који је, у продукцији *Глобус филма* и *Србија шума*, започео снимање документарца *Орлић Благоје*. Нажалост, због несрећног епилога који је уследио, овај филм никада није завршен.

Ради начина на који је добијено и одгајено птиче белоглавог супа овај догађај представљао би куриозитет и за много веће и богатије вртове од београдског. У неким земљама постоје и читава удружења која окупљају стручњаке ради изналажења начина за очување лешинара који су угрожена врста. Такво удружење у Немачкој има чак и свој годишњи лист у коме се објављују најновија сазнања и начини на пољу очувања ових птица. Удружења за очување лешинара постоје и у Новој Вароши и Ваљеву, чији чланови по принципу неких светских удружења чак остављају храну за супове у близини места где се налазе њихова јата и на тај начин их одржавају на окупу. Тако је забележено да је на „ручак“ код Нове Вароши стигао један белоглави суп са Цреса, како му је писало на прстену. Но, то није ни чудно пошто је познато да су ове птице изузетни летачи и да комуницирају на територији удаљеној и по 700 километара.

Благојев напредак ➤

Бројни посетиоци који су тог пролећа хрлили у Зоолошки врт да виде малог *Благоја* могли су да се диве и другим приновама јер је 13. априла у Врту рођена тринаеста лама, а током истог месеца свет су угледале и патуљасте козице, као и зебра, магаре *Бранко* и кенгури.
Април 2000. године остао је запамћен и по седмом *Дечјем маратону*, по првом *Фото-сафарију* одржаном у Врту у организацији Феријалног савеза Србије и Београдског еколошког центра, под покровитељством републичког Министарства за омладину и спорт и Туристичке организације Србије, али, пре свега, по правом Кафкином заплету везаном за обнову, односно изградњу једног зида.

ЗИД СПОТИЦАЊА

Стари, гранични зид Зоолошког врта, сачињен од камена, опеке и блата, који се протезао од *Беби зоо-врта* до Капије Карла VI, трошан и оронуо, из дана у дан је све више пропадао, како због зуба времена које га је озбиљно начело, тако и због тога што су преко њега у Врт илегално ускакали они који су избегавали да купе улазницу па га стално обрушавали рушећи по неки нови камен при сваком уласку. Било је питање дана када ће зид сасвим пасти, што би значило потпуно отварање Врта према улици. Након урушавања његовог већег дела, да би предупредио озбиљну опасност, директор Бојовић је позвао Завод за заштиту споменика културе града Београда и обавестио их да намерава да, од својих пара, на месту старог направи нови зид. Као што се из ранијег искуства могло очекивати, из Завода су одговорили да ће одмах забранити радове уколико буду започети. Не желећи да губи на времену убеђујући се са заштитарима, тим пре што се није радило ни о каквом историјском добру већ о зиду склепаном од различитих материјала, највероватније после Другог светског рата у време директоровања Анте Тадића, Бојовић је почео зидање да би заградио сада већ потпуно отворен приступ Врту, а радове на инвестиционо-техничком одржавању оградно-граничног зида, уредно пријавио републичком Министарству грађевина, 5. априла 2000. године, дописом број 166:

„У простору граничне линије Бео зоо-врта и Видин капије у оквиру Калемегданске тврђаве, дошло је до обрушавања – пада дела оградног зида при чему постоји опасност од неовлашћеног уласка лица у простор Бео зоо-врта као и умањења безбедносно-сигурносне ситуације за животињске експонате смештене уз граничну линију зида.
Будући да постоји опасност да је, услед деловања подземних вода узрокованих падавинама које су задесиле ово климатско подручје, угрожена потпорна сигурност и статика зида у целости, у циљу елиминисања настанка штетног догађаја, неопходно је предузети хитно санирање постојећег и делом порушеног зида.
Сходно горе наведеном, обавештавамо вас да смо предузели инвестиционе радове у циљу санирања дела порушеног зида у постојећем габариту и у складу са амбијенталном целином простора.“

Допис тешко да је и стигао у Министарство, а у Врту се већ истог дана појавила инспекција, по позиву из Завода за заштиту споменика културе. У записнику о извршеном инспекцијском надзору, сачињеном на лицу места, а у Зоолошки врт упућеном 10. априла 2000. године, под бројем 351-03-00403/2000-04, који су потписали шеф одсека за послове урбанистичке инспекције и републички грађевински испектор, наводи се следеће:

„Налаз стања у односу на комплекс Бео зоо-врта:

Изласком на лице места утврђено је да су започети радови на зидању новог зида прислоњеног са спољне стране уз постојећи зид управан на Куртину и Видин капију североисточног фронта Београдске тврђаве. Постојећи оградни зид је склон паду јер је изашао из вертикале и на једном месту се обрушио. Радови на зидању новог зида започети су без потребних конзерваторских услова и грађевинске дозволе.

По изјави заступника Бео зоо-врта сви радови у оквиру уређења Врта изведени су са потребним дозволама у периоду пре 1995. године, а за део зида су започети радови без дозвола јер је исти почео да се обрушава и представља опасност за пролазнике.
Имајући у виду изнето утврђено чињенично стање, а сагласно овлашћењима из Закона о планирању и уређењу простора и насеља (*Службени гласник* РС, број 44/95 и 16/97), Закона о изградњи објеката (*Службени гласник* РС, број 44/95 и 16/97) и Закона о државној управи (*Службени гласник* РС, број 20/92 и 48/93) урбанистички и грађевински инспектори дају следећи налог мера:
Потребно је да инвеститор Бео зоо-врт обустави даље извођење радова на зиду док не прибави одговарајуће дозволе од надлежних институција и органа.
О предузетим мерама обавестити Министарство грађевина – урбанистичку и грађевинску инспекцију у року од 30 дана.“

Одмах након Записника уследило је и Решење, сачињено истога дана и под истим бројем:

„Републички грађевински инспектори Министарства грађевина, поступајући по службеној дужности, на основу члана 51. тачка 4. Закона о изградњи објеката (*Службени гласник* РС, број 44/95), члана 202. Закона о општем управном поступку (*Службени гласник* РС, број 55/96) доноси решење:
Налаже се Зоолошком врту Београд, Београд, Мали Калемегдан 8 и одговорном лицу Вуку Бојовићу, инвеститору радова на изградњи оградног зида од *Беби зоо-врта* до Видин капије, следеће:
1. да обустави извођење радова на зидању оградног зида од *Беби зоо-врта* до Видин капије. Рок: 1 дан
2. да од надлежног органа прибави одобрење за градњу. Рок: 60 дана
Жалба на ово решење не одлаже извршење.
Образложење:
Грађевински инспектори су записником број 351-03-00403/2000-04 од 10. априла 2000. године констатовали да је инвеститор започео радове на обзиђивању постојећег оградног зида који је склон паду (изашао из вертикале и на једном месту зарушен). Непосредно уз постојећи зид урађен је бетонски темељ и врши се зидање новог оградног зида од опеке. Постојећи оградни зид није диран тако да се нови зид практично налази изван комплекса Зоо-врта. Решењем број 5/179 Републичког завода за заштиту споменика културе забрањено је даље извођење радова јер инвеститор изводи радове без утврђених услова за предузимање мера техничке заштите и сагласности.
Пошто инвеститор претходно није прибавио одобрење за изградњу, што је у супротности са чланом 51. тачка 4. Закона о изградњи објеката, то се доноси решење као у диспозитиву.
Против овог решења може се изјавити жалба Влади Републике Србије – Административној комисији у року од 15 дана од дана његовог пријема, а преко Министарства грађевина.“

Разумљиво, Зоолошки врт је упутио жалбу Влади Републике Србије 24. априла 2000. године, под бројем 223:

„У благовременом законском року жалилац, Бео зоо-врт, изјављује жалбу против Решења републичког грађевинског инспектора Министарства грађевине, број 351-03-00403/2000-04 од 10. априла 2000. године, због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, те стога предлаже:
Да Влада Републике Србије – Административна комисија, уважи жалбене наводе и укине Решење Републичког грађевинског инспектора Министарства грађевине и предмет врати на поновно одлучивање.
Образложење:
Решењем првостепеног органа наложено је жалиоцу и одговорном лицу, у статусу инвеститора радова на изградњи оградног зида од *Беби зоо-врта*, у локалитету Бео зоо-врта, до Видин капије, да исте обустави те да од надлежног органа прибави одобрење за извођење инвестиционих радова.

Првостепени орган пропустио је да утврди све релевантне чињенице које представљају основ за доношење става, при чему је било услова да се све важне чињенице, како појединачно тако и у међусобној повезаности, цене као доказно средство.
Жалилац је, у циљу предузимања хитних радњи на делу санирања постојећег ивичног зида у простору комплекса *Беби зоо-врта* ка Видин капији, предузео санационо-безбедносне радове на постојећем габаритном обележју граничног зида који се срушио и при чему је постојала опасност за настанак штетног догађаја како за посетиоце, запослене, тако и за животињске експонате, јер се приликом рушења зида, санираног у ранијем временском периоду, направио отвор за неконтролисани улаз и излаз у простор Бео зоо-врта. Такође је постојала опасност, пошто је дошло до обрушавања остатка зида, да се угрози и безбедност пролазника те је жалилац приступио извођењу радова са карактером инвестиционо-текућег одржавања, следствено ситуационим условима, без статуса извођења грађевинских радова на начин како је то закључио првостепени орган.
У конкретном случају, како се ради о санационим радовима без карактера инвестиционих радова, за чије извођење се утврђују услови за предузимање истих, нису се стекли услови прибављања претходне сагласности, односно добијање конзерваторских услова од стране Републичког завода за заштиту споменика културе.
Не стоји навод образложења Ожалбеног решења о изградњи оградног зида, што у једном делу надлежни инспекцијски орган констатујући колизира са предњим наводом у констатацији затеченог стања, којом се утврђује да се ради само о обзиђивању постојећег оградног зида склоног паду, који је зарушен и тако изашао из вертикале.
У конкретној ситуацији жалилац је извршио обзиђивање оградног зида и уклонио део неупотребљивог материјала, а да би спречио деловање подземних вода, учврстио је бетонски темељ са намером остварења функционалне безбедносне сврхе оградног зида.
Са свих напред изложених разлога жалилац моли другостепени орган да прихвати исказане жалбене разлоге и наводе, те да управном јурисдикцијом Ожалбено решење укине и предмет врати првостепеном органу на поновно одлучивање."

Након ове жалбе уследио је поновни излазак инспектора на лице места, њихова констатација да је нови зид изузетно леп и да се савршено уклапа у амбијеталну целину, али упркос томе и ново решење, од 19. јула 2000. године, у коме се налаже да зид буде порушен, односно враћен у првобитно стање, у року од седам дана.
Решење је за собом опет повукло жалбу Зоолошког врта влади Републике Србије упућену 2. августа 2000, па извршно решење Министарства грађевина, од 21. августа 2000, са дозволом извршења принудним путем, и онда редом жалбу за жалбом све док се случај није протегао на целу наредну годину и на крају стигао до Врховног суда, Србије. На седници већа Врховног суда одржаној 17. октобра 2001. године, одбијена је тужба ДП Зоолошки врт града Београда против решења административне комисије владе Републике Србије, што је значило да је извршно решење пуноснажно.
Међутим, како је нови зид одолевао свим претњама принудног рушења, у ишчекивању коначног исхода, Бојовић га је додатно улепшао уградивши у њега, целом дужином од 40 метара, чак 78 мозаика студената Факултета ликовних уметности. Наравно, није му падало на памет да га сам поруши, већ је прибегао лукавству – написао је писмо, које је упутио на адресе свих учесника у спору, којим их је обавестио да је новоизграђени зид срушио и терен вратио у првобитно стање. Принудни извршиоци се никада нису појавили, као ни било која инспекција, тако да спорни зид и данас краси тај део Зоолошког врта.

Поправка зида

Нови зид са мозаицима

БЛАГОЈЕВА НЕСРЕЋА

Крајем маја 2000. године директор Бојовић је, у пратњи доктора Душана Станојевића, на позив Хелмута Пехланера, отпутовао у Беч у тродневну службену посету тамошњем зоолошком врту. Међутим, по повратку са пута, са кога је понео много позитивних утисака, нових идеја и добро склопљених послова, у Врту га је дочекало велико разочарење. За време његовог одсуства неко од непажљивих радника је, приликом чишћења простора у коме је боравио *Благоје*, орлићу сломио ногу. Наступио је период правих мука и очајничке борбе за спас младунца. У помоћ је прискочио и микрохирург ортопед, доктор Марко Бумбаширевић, који је извршио операцију и спојио преломе који су настали на чак четири места. Од шаторског крила је импровизовано велико корито са отворима, у које је *Благоје* смештен да се не би ослањао на повређену ногу, о коју му је поред гипса био окачен и тег да би кости правилно срасле. У својој необичној скаламерији, у којој је провео више месеци, *Благоје* је био окружен максималном пажњом, бригом и нежношћу, али упркос томе сав труд и упорност били су узалудни. Преломи су, ипак, погрешно срасли, нога је остала крива и једино решење било је да се кост поново ломи и оперише, но, опет са неизвесним исходом. Стога се од таквог подухвата одустало, тим пре што је Благоје дугим боравком у кориту био већ толико измучен и ослабљен да нико није био спреман да му нанесе нови бол који вероватно не би издржао. Зато је пуштен да се једноставно сам „угаси“, што се и десило 22. октобра 2000. године.

Благоје

Импровизовано корито

Младунци јелена лопатара

Бодљикаво прасе

Парма валаби

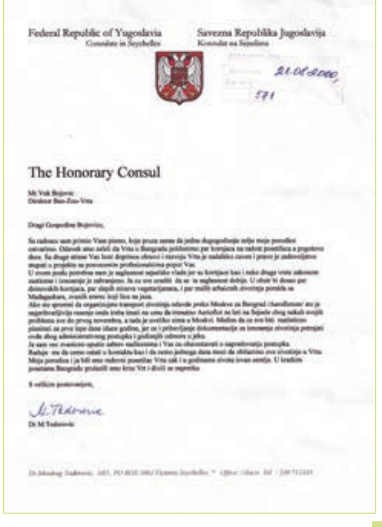
Благојева несрећа је готово сасвим помутила радост због доласка бројних принова којих је током јуна и јула 2000. године у Београдском зоолошком врту било заиста много. У јуну су на свет стигли најпре младунци европског јелена, а потом и јелена лопатара, црног и белог. Породице су увећали и кенгури, бодљикава прасад, неке ретке врсте папагаја, паунови, лабудови и живина. А 21. јула у Врт су из Аустрије, као поклон бечког Зоолошког врта, стигле четири западне дијамантске звечарке. Ова врста змија веома је ретка у зоолошким вртовима Европе, а то је било први пут да су се могле видети у нашој земљи. Иначе, дијамантске звечарке спадају у групу „јамичарки“ и у својој врсти су најлепше, највеће, најдуже, али и најотровније. У природи „краљевске змије“, како их још називају, немају непријатеља. Испод очију им се налазе јамице, такозвани сензори, којима могу препознати и најмању промену температуре у близини, до у делић степена, па их мало ко може изненадити. Одрасли примерци могу достићи дужину и преко два метра.

Долазак дијамантских звечарки представљао је само увертиру за многе друге ретке и егзотичне животиње које су наредних година стизале у Врт. Апетити директора Бојовића се нису смањивали. Желео је да за београдски Врт набави све најбоље. Користећи лично познанство са Иваном Ћурковићем, почасним конзулом Сејшела у Југославији, ступио је у контакт са доктором Миодрагом Тодоровићем, конзулом СР Југославије на Сејшелима, коме се обратио са молбом да посредством сопственог ауторитета помогне у обогаћивању

београдске колекције неким необичним животињама са тог поднебља, првенствено џиновским корњачама са Сејшела. Одговор од конзула стигао је брже него што се могло и очекивати, већ 21. августа:

„Драги господине Бојовићу, са радошћу сам примио Ваше писмо, које пружа шансу да једну дугогодишњу жељу моје породице остваримо. Одувек смо желели да Врту у Београду поклонимо пар корњача на радост посетилаца, а поготово деце. Са друге стране, Ваш лични допринос обнови и развоју Врта је надалеко чувен и право је задовољство ступати у пројекте са посвећеним професионалцима попут Вас. У овом послу потребна нам је сагласност сејшелске владе јер су корњаче као и неке друге врсте законом заштићене и изношење је забрањено. Ја ћу све урадити да се та сагласност добије. У обзир би дошао пар џиновских корњача, пар слепих мишева вегетаријанаца и пар малих архаичних животиња, пореклом са Мадагаскара, званих тенрец које личе на јежа. Ако сте спремни да организујете транспорт одавде преко Москве за Београд (*Аерофлотом*), што је најприхватљивије решење, онда треба имати на уму да тренутно *Аерофлот* не лети на Сејшеле, због неких својих проблема, све до првог новембра, а тада је увелико зима у Москви. Мислим да ће све бити реалистично планирати за прве лепе дане идуће године, јер ће и прибављање документације за изношење животиња потрајати овде због административног поступка и годишњих одмора у јеку.
Ја сам већ званично упутио захтев надлежнима и Вас ћу обавестити о напредовању поступка. Радује ме да ћемо остати у контакту као и да

Federal Republic of Yugoslavia
Consulate in Seychelles

Savezna Republika Jugoslavija
Konzulat na Sejšelima

21.08.2000
171

The Honorary Consul

Дијаманшска звечарка

Писмо доктора Миодрага Тодоровића

ћемо једнога дана моћи да обилазимо ове животиње у Врту.
Моја породица и ја били смо редовни посетиоци Врта чак и у годинама живота изван земље. У кратким посетама Београду пролазили смо кроз Врт и дивили се напретку.
С великим поштовањем,
Др Миодраг Тодоровић “

Како се ближио крај лета у Врту су, као и сваке године, већ увелико биле у јеку припреме за наступајућу зимску сезону. Некако баш у то време, почетком септембра, после много компликација, стигла је и дуго очекивана хуманитарна помоћ из Грчке. У организацији зоолошког врта из Солуна и уз подршку њихових градских власти, за београдске зоо-љубимце допремљена је пошиљка која је садржавала: храну, лекове, витамине, специјалне намирнице за преживаре и један агрегат за струју – драгоцен поклон с обзиром да су хладни дани били на прагу.

У жељи да Београдски зоолошки врт што више приближи Европи, да оствари и продуби везе које ће помоћи у његовом унапређењу, директор Вук Бојовић је у госте позвао неколико значајних људи из иностранства, међу којима и председника Асоцијације свих зоо-вртова, као и своје колеге, директоре угледних европских вртова. Како је његов позив са задовољством прихваћен, трудећи се да буде добар домаћин и да предстојећу посету уздигне на ниво који јој и одговара, 16. новембра 2000. године обратио се званичним писмом актуелном градоначелнику Милану Ст. Протићу:

„Поштовани господине председниче, 28. и 29. овог месеца у наш град, односно у наш Зоо-врт, на мој позив, долази неколико значајних људи из Европе. Међу њима ће бити председник Асоцијације свих зоо-вртова и директори бечког, будимпештанског и осјечког Зоо-врта.
Ово је први пут, откако постоји наш Зоо-врт, да нам у посету долазе тако значајни људи и то са најбољим намерама – да помогну, колико год је то у њиховој моћи, да се Зоолошки врт града Београда приближи најсавременијим вртовима Европе.
Надам се да сте у прилици да одвојите мало времена и да ћете у среду, 29. новембра 2000. године, моћи да примите ову делегацију драгоцених људи добре воље, у време које Вама одговара. Молим Вас да ме о томе благовремено обавестите. Унапред захвалан.“

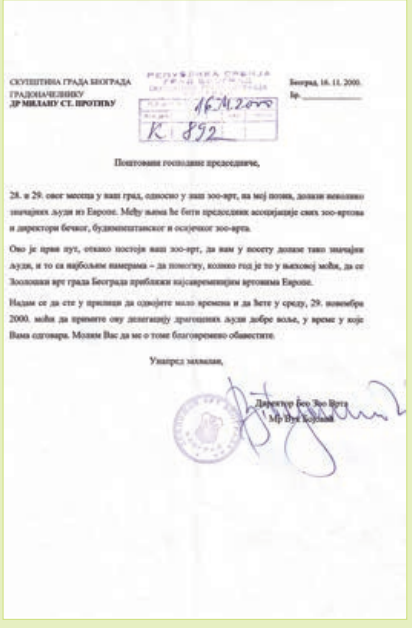
Нажалост, ни овог пута Град није имао разумевања за свој Зоолошки врт. Четири дана касније, 20. новембра, стигао је градоначелников одговор:

„Поштовани господине Бојовићу, са жаљењем Вас обавештавам да услед бројних, унапред уговорених обавеза, нисам у могућности да примим делегацију представника зоо-вртова.
Захваљујем на позиву и желим Вам пуно успеха у настојању да Зоолошки врт града Београда приближите најсавременијим и најпознатијим вртовима Европе.“

Директор Бојовић је сам дочекао уважене госте, угостио их како доликује, трудећи се да из Београда понесу што лепшу слику не само о Зоолошком врту, већ и о граду уопште.

Допис Зоо-врта упућен градоначелнику ➤

Одговор градоначелника ➤

СКУПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА
ГРАДОНАЧЕЛНИКУ
ДР МИЛАНУ СТ. ПРОТИЋУ

Београд, 16. 11. 2000.
Бр. _____

16.11.2000
К. 892

Поштовани господине председниче,

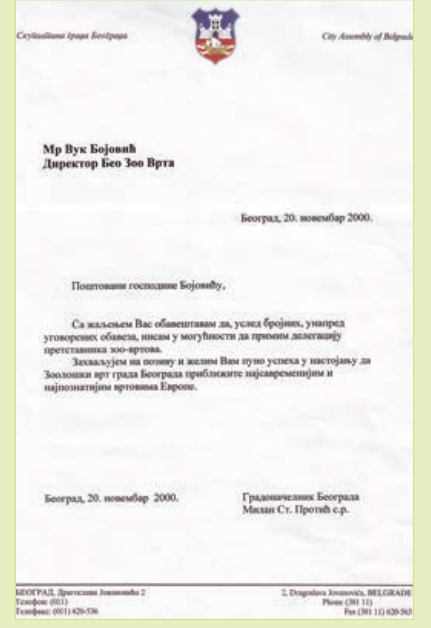
28. и 29. овог месеца у наш град, односно у наш зоо-врт, на мој позив, долази неколико значајних људи из Европе. Међу њима ће бити председник асоцијације свих зоо-вртова и директори бечког, будимпештанског и осјечког зоо-врта.

Ово је први пут, откако постоји наш зоо-врт, да нам у посету долазе тако значајни људи, и то са најбољим намерама – да помогну, колико год је то у њиховој моћи, да се Зоолошки врт града Београда приближи најсавременијим вртовима Европе.

Надам се да сте у прилици да одвојите мало времена и да ћете у среду, 29. новембра 2000. моћи да примите ову делегацију драгоцених људи добре воље, у време које Вама одговара. Молим Вас да ме о томе благовремено обавестите.

Унапред захвалан,

Директор Зоо Врта
Мр Вук Бојовић

Скупштина града Београда
City Assembly of Belgrade

Мр Вук Бојовић
Директор Зоо Врта

Београд, 20. новембар 2000.

Поштовани господине Бојовићу,

Са жаљењем Вас обавештавам да, услед бројних, унапред уговорених обавеза, нисам у могућности да примим делегацију претставника зоо-вртова.

Захваљујем на позиву и желим Вам пуно успеха у настојању да Зоолошки врт града Београда приближите најсавременијим и најпознатијим вртовима Европе.

Београд, 20. новембар 2000.

Градоначелник Београда
Милан Ст. Протић с.р.

БЕОГРАД, Драгослава Јовановића 2
Телефон: (011)
Телефакс: (011) 620-536

2, Dragoslava Jovanovića, BELGRADE
Phone (381 11)
Fax (381 11) 620-563

Господин Хелмут Пехланер и директор Бојовић поред споменика керуши Габи

Хелмут Пехланер с доктором Станојевићем и директором Вуком Бојовићем

ДРАГ ГОСТ

Прве недеље децембра у званичну посету Београдском зоолошком врту дошао је још један драг и веома важан гост, Хелмут Пехланер, директор бечког Зоолошког врта. Један од разлога ове посете, између осталог, била је и жеља господина Пехланера да се београдски Врт укључи у европску асоцијацију зоолошких вртова, као и његова спремност да помогне при набавци нових животиња. Сабирајући утиске о ономе што је током тродневног боравка у Београду видео у калемегданској Зоо-оази, у разговору за *Илустровану Политику*, број од 9. децембра 2000. године, господин Пехланер је рекао:

„Ваш Врт је на изванредном месту јер се налази у центру града и у прелепом амбијенту Београдске тврђаве, што многи светски вртови не могу себи да приуште. Изненађен сам тако добром организацијом, односом према животињама и њиховим психофизичким стањем. Али, имам утисак да је мало претесан за све оно што се у њему налази.
То што се код вас у Врту репродукују ретке животиње као што је, на пример, младунче палма какаду, које сам видео, за свако је поштовање, јер мало је вртова у свету где то успева. Уосталом, ово су тек моје прве импресије о Београдском зоолошком врту, јер сам се са господином Вуком Бојовићем договорио о будућој сарадњи.“

Календарски крај 2000. године Зоолошки врт је обележио једном великом новогодишњом хуманитарном акцијом. *Пшичји ѓрад* је 25. децембра угостио децу, ученике основних школа *20. октобар* и *Седам секретара СКОЈ-а*, који су се ту састали да под окићену јелку оставе пакетиће препуне играчака, чоколада, бомбона и разних других слаткиша, које су припремили за своје вршњаке, штићенике Дома за децу ометену у развоју у Кулини, надомак Алексинца. Зоолошком врту и новобеоградским школарцима, у овој племенитој акцији, прикључили су се и бројни спонзори: *Аѓроекономик*, *Мек Доналдс*, *Новако*, *Роса*, *Бамби*, као и фармацеутска кућа *Алкалоид* из Скопља.

На крају 2000. године Београдски зоолошки врт је имао колекцију од 1.397 животиња, 203 врсте, а број посетилаца који су обишли Врт током те године износио је 521.506

МИЛЕНИЈУМСКЕ ПРИНОВЕ

Прва животиња рођена у новом миленијуму у Београдском зоолошком врту била је мала лама, која је на свет дошла 13. јануара 2001. године. Неколико дана за њом уследиле су и три принове код мрких медведа, а одмах затим и младунци јазавца, патуљастих коза и муфлона, тако да се могло рећи да је XXI век за Зоолошки врт почео срећно и беритетно.

Чистом срећом се могао назвати и повољан исход једног инцидента који се догодио, такође на самом почетку године, а који је могао да има озбиљне последице. У недељно поподне 11. фебруара група од осам старијих малолетника прескочила је ограду Зоолошког врта и из чистог хира и обести изломила катанце и уклонила преграде између кавеза са зверима – тигрова и медведа. Несрећа је избегнута захваљујући брзој интервенцији чувара који су одмах одреаговали, спустили преграде и заменили поломљене катанце. У супротном би, сасвим је извесно, дошло до покоља међу животињама, пошто се бели и сури медведи, између чијих кавеза је била подигнута преграда, иначе не подносе, а исти случај је и са тигровима када једни другима зађу на територију. Полиција је непосредно по инциденту похватала хулигане који су се након извршеног недела разбежали по Калемегдану.

Јазавци

Патуљасте козе

Муфлони

Из колоније на Увачком језеру у Београдски зоолошки врт је 12. марта 2001. године стигао белоглави суп, касније назван *Небојша*. Активисти фондације *Белоглави суп* из Нове Вароши пронашли су у кањону орла који је био у тако лошем стању да није могао ни да полети. Током збрињавања у ветеринарској станици, рендгенским снимком је утврђено да птица у себи има пушчано олово, па су одлучили да га донесу у београдски Врт. Иако су *Небојшине* шансе за опоравак биле минималне, брижљива нега и упорност учинили су своје. Орао је излечен, ојачао је и као изузетно леп примерак убрзо придружен осталим припадницима врсте.

Долазак првог пролећа у трећем миленијуму свечано је обележен у простору Зоолошког врта, одакле су 20. марта 2001. године, тачно у 14 часова, 30 минута и 42 секунде чланови Београдске уметничке радионице *Бура*, послали поздрав пристиглом новом годишњем добу као и окупљеним посетиоцима и пријатељима *Врта добре наде*. Поред добре музике, присутни су уживали и у изложби скулптура вајарке Драгане Николетић под називом *Бура*, и у сласти пролећне *лабуд-торте* специјално направљене за ту прилику.
Након доласка пролећа, Бео зоо-врт је дочекао и четири мајмуна врсте гверезе колобус, поклон минхенског Зоолошког врта. Гверезе спадају у угрожене врсте, а њихово природно станиште је Етиопија и централна Африка. Због свог дугог и атрактивног крзна и репа врло често су били мета ловаца, па су у природи готово истребљени. Чак је и цар Хајле Селасије на свом штапу носио реп овог мајмуна. Београдски Врт никада раније није имао примерке ове врсте тако да је интересовање за придошлице било изузетно велико.

Белоглави суп
Гверeза колобус

Кућице за казуаре – Куле близнакиње ➤

Сунчани пролећни дани са оптималним температурама за грађевинске радове искоришћени су за реновирање базена за фоке и пингвине, али и за изградњу још једног новог објекта у Врту популарно званог *Куле близнакиње*. Реч је о двема кућицама са великим дворишним простором у зеленилу и стакленом оградом, лоцинарим на самом уласку у Зоолошки врт, које су сграђене да би у блиској будућности постале комфоран дом казуарима, чију је набавку директор Бојовић већ био обезбедио.

Добрица Ћосић и Вук Бојовић

Осми *Дечји маратон,* одржан 16. априла 2001. године на стази око објекта за слонове, протекао је већ традиционално успешно, окупивши велики број учесника и још већи број посматрача. А само месец дана касније, 27. маја, мали спортисти су се поново састали у Зоолошком врту, али овога пута у карате кимонима. Трећа *Карате ревија Београда*, у организацији клуба *Ниппон*, те 2001. године је имала и хуманитарни карактер. Сваки малишан посетилац Зоо-врта и ревије, уместо улазнице донео је по један поклон за децу без родитељског старања. Сакупљени дарови су прослеђени штићеницима установе *Моша Пијаде* у Београду, једне од бројних установа Центра за збрињавање деце и омладине без родитељског старања.

У мају је у Зоолошки врт стигао и један вредан поклон – уређај помоћу кога током целе године може да се узгаја зелена сточна храна, а који замењује хектар до хектар и по ливаде. Кућну ливаду, систем високорентабилне технологије узгајања зелене сточне хране, поклонио је Београдском зоолошком врту *Холтех центар др Бранислав Лаловић* из Новог Сада, чији су стручњаци и конструисали овај епохални патент. Прототип кућне ливаде већ је неколико година био у функцији у Зоолошком врту и у погледу квалитета хране је показао изванредне резултате. Храна добијена том технологијом је еколошки чист производ и успешно се примењује у исхрани преживара, копитара, папкара, крзнара, перади и травоједних риба. Њом се хране кенгури, нојеви, емуи, разне врсте гусака, лабудова и других пернатих животиња. А посебно је драгоцена у исхрани ретких и скупих врста папагаја. Зелена хидропонијска сточна храна изузетно је богата хранљивим материјама и добија се на невероватно једноставан начин. Поред осталих карактеристика садржи витамине Е, Ц и А и има веома значајну улогу у процесу репродукције, тако што доводи до повећања плодности. Животињама је тако помоћу овог уређаја током целе године обезбеђена свежа зелена сточна храна, без обзира на годишње доба.

Поклањано је Врту, али је и Врт радо поклањао другима. Захваљујући материјалној потпори Београдског зоолошког врта, дванаестогодишњи генијалац из Ужица, Добрица Ћосић, постао је средњошколац – гимназијалац.
Уговором о стипендирању, који је склопљен 11. маја 2001. године између Зоолошког врта и дечаковог оца, Врт се обавезао да ишколује малишана чији је коефицијент интелигенције 157, али пошто су му оба родитеља остала без посла, није био у могућности да настави даље школовање. Упркос чињеници да Врту највероватније неће бити потребан стручњак какав ће Добрица постати, био је то чин добре воље и решености да се помогне ум, таленат и марљивост, да се потврди колико је нашој земљи потребна памет.

НОВИ СТАНОВНИЦИ

Месец јун 2001. године био је за Београдски зоолошки врт заиста беричетан. Из различитих крајева света стигло је много нових животиња. У касним ноћним сатима првог дана јуна у Врт је допремљена пошиљка из Зоо-врта са Новог Зеланда. Стигло је чак 14 кенгура, припадника три различите врсте: бенет валаби, парма валаби и дама валаби и два велика папагаја инка какаду. Дошли су као резултат сарадње и размене између два географски веома удаљена Врта. Из Београда су на пут према далеком Новом Зеланду упућени вук, зебра и шимпанза.

Захваљујући пријатељству Вука Бојовића и Хелмута Пехланера, директора најстаријег зоолошког врта на свету, у Београдски зоо-врт је 12. јуна 2001. године, на поклон директно из Шембруна, стигло 17 животиња из шест различитих врста: две фоке витулине, три хималајска тара, два снежна јарца, шест берберских оваца, три црноврате овце и антилопа.

За само десет дана Врт је тако постао богатији за 33 нова становника, али ту није био крај. Очекивао се долазак фламингоса, кљунорога и марабуа из Танзаније, џиновских корњача и тенрека са Сејшела, крунастих голубова и два

Инка какаду

Парма валаби

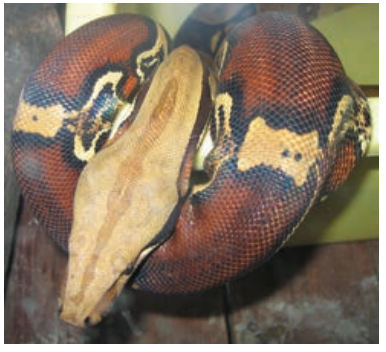

Берберски ован, хималајски тар, антилопа и фока

казуара из Нове Гвинеје, још четири фоке из Холандије, орлова брадана из Киргизије...
Употпуњавању животињског фонда свој прилог дали су и „домаћи“ становници Врта доносећи на свет бројне принове. У само једном дану, на Видовдан, 28. јуна, рођени су младунци нилског коња, ламе и пуме, а два дана касније еланд антилопа, која је стигла као поклон из Беча, отелила је здраво мушко теле. Уследиле су принове и код јелена лопатара, чак шест младих, код европског јелена, а излегла су се и два гофини папагаја, веома драгоцена пошто је реч о угроженој врсти.
Рекорд у побољшању наталитета свакако је поставила царска боа која је 17. јула 2001. године на свет донела, ни мање ни више него, 45 малих змија, од којих је девет одмах угинуло док је преосталих 36 смештено у тераријуме да ојачају, након чега је један број задржан а већина поклоњена другим зоолошким вртовима. Постојбина ових лепих и егзотичних змија, које рађају живе младунце, је Јужна Америка. Спадају у врсту удава, свој плен даве и гутају. Живе саме, сем у сезони парења. Одрасли примерци могу да достигну дужину и до пет метара. Веома ретко и тешко се размножавају у заробљеништву, али упркос томе, ово је био други окот исте женке царске бое у Београдском зоолошком врту.

С августовским врућинама у Врт су стигле и две нове врсте птица какве Београдски врт до тада никада није имао. Из далеке Нове Гвинеје 5. августа су допутовали пар казуара и пар крунастих голубова. Казуари су веома опасне и снажне птице тркачице сличне емуима, тело им је обрасло црним перјем које подсећа на длаку, а главу краси рожната израслина налик шлему. Одмах по доласку ови лепи, млади примерци смештени су у *Куле близнакиње*, објекат

Царска боа

Казуар

У ЗООЛОШКОМ ВРТУ

ЏИНОВИ СА СЕЈШЕЛА

Београдски зоо-врт добио је на поклон од Владе Сејшелских острва две џиновске корњаче и две тенрека, захвалујући Мићи Тодоровићу, почасном конзулу наше Земље на Сејшелима и Ивану Ђурковићу, почасном конзулу ове земље у Србији. Пријатељи зоо-врта, директора зоо-врта, они животиње за сада немају где да сместе јер је врт пренасељен разним врстама животиња.

који је још тог пролећа изграђен специјално за њих, на ударном месту у Зоолошком врту.
Дуго очекиване и договаране гигантске корњаче свој сејшелски дом замениле су београдским крајем августа. У пошиљци која је стигла као дар владе Сејшела нашој земљи, захваљујући залагању и предусретљивости почасних конзула две земље, господина Миодрага Тодоровића и господина Ивана Ђурковића, поред џиновских корњача био је и пар тенрека, архаичних животиња сличних јежевима које свој изглед нису мењале од праисторије.

Овако рапидан пораст броја животињских врста, нарочито када су у питању тако ретки примерци попут оних који су у Врт стизали 2001. године, директор сваког зоолошког врта би са одушевљењем дочекао и сматрао великом личном референцом и успехом. Међутим, Вуку Бојовићу је свака нова животиња поред среће задавала и главобољу, због скучености и недостатка смештајног простора. Зато се, по ко зна који пут за свог директоровања, поново обратио надлежнима за помоћ у решавању и утврђивању правног статуса корисника земљишта и објеката у локалитету Калемегданске тврђаве, а сходно томе и са молбом за проширење смештајних капацитета, односно повратак Врта на предратне границе. Предмет је упућен потпредседнику владе Републике Србије, господину Небојши Човићу и председнику Извршног одбора Скупштине града, господину Ненаду Богдановићу.
И док су одговорни оклевали и промишљали, срећом било је и оних који су знали да цене оно што је у Зоолошком врту постигнуто и чија је жеља била да још више унапреде његов развитак.

Вечерње новости, 30. август 2001.

Вечерње новости, 30. новембар 2001.

ОСВЕДОЧЕНИ ПРИЈАТЕЉИ

Осведочени и искрени пријатељи Врта, Његово краљевско величанство престолонаследник Александар Карађорђевић и његова супруга принцеза Катарина међу ретким су људима који никада нису заборавили шта ова институција значи за Београд, стога су и њихове посете Врту, као и посете чланова њихове породице редовне баш као и честитке које шаљу, без прескока, за сваку годишњицу оснивања. Своју искрену бригу и залагање краљевски брачни пар показује непрестаним интересовањем за потребе и проблеме Врта као и спремношћу да помогне кад год то затреба.
Тако је приликом своје посете Зоолошком врту, 25. августа 2001. године принцеза Катарина обећала да ће обезбедити оно што је у том тренутку било најпотребније – инкубатор за новорођенчад, неопходан за узгајање и подизање ретких врста животиња које изискују посебну негу, сличну оној какву захтевају људске бебе. Није прошло ни месец дана од посете, а принцеза Катарина је преко својих познанстава организовала набавку и допремање инкубатора из Швајцарске, који је већ 13. септембра лично уручила директору Зоолошког врта као поклон њене Фондације.

За великодушним гестом принцезе Катарине повео се још један племенити човек, доктор Драган Јанковић из Цириха, који је помогао и око набавке првог инкубатора. Он је 28. октобра 2001. године упутио још један полован инкубатор на адресу Београдског зоолошког врта, као поклон болнице *3303 Јеѓенсторф*. У акцију око превоза пошиљке укључио се и JAT који је, као и увек, транспорт обавио бесплатно.

Сходно чврстој опредељености да је Зоолошки врт првенствено културно-едукативна установа, у њему је и током 2001. године организовано више дешавања из области културе. *Мало йозориште Душко Радовић* је почетак сезоне обележило представама одржаним 1. и 2. септембра, управо у окриљу Зоолошког врта, а крајем октобра, летњи кавез објекта за

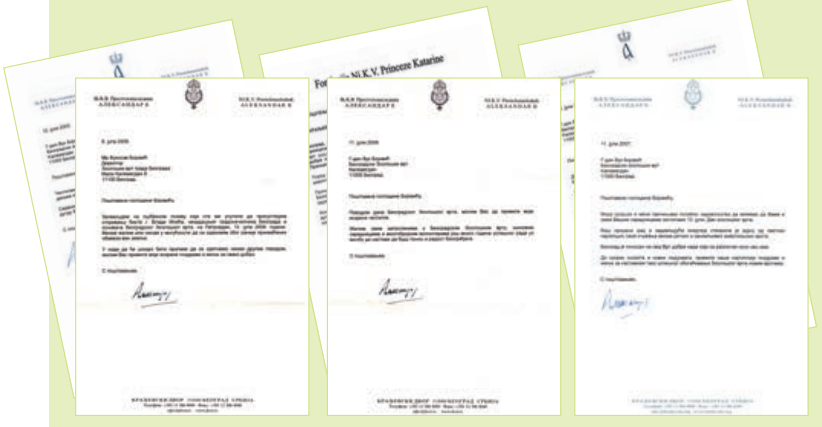

Свечано уручивање инкубатора

мајмуне послужио је као необична прес сала у којој је одржана конференција за новинаре поводом промоције *Публикумовог* уметничког календара за 2002. годину.

Као што је и почела, 2001. година се завршила са приновама. У октобру се излегло више лабудова и поново мали палма какаду. У новембру је Врт постао богатији за неке од најатрактивнијих птица, на којима су у нашем граду могли да позавиде и многи познатији светски зоовртови. Из Танзаније су стигли фламингоси, марабуи и кљунорози, а децембар је обележио увоз три црна пантера из мађарског зоолошког врта у Дебрецену.

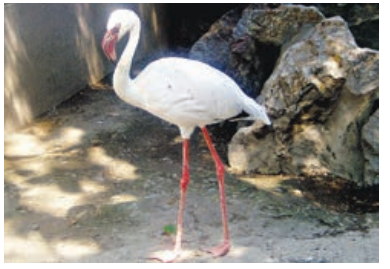
Врт је постајао све пунији животињама, а одговора о проширењу од надлежних и даље није било.

На крају 2001. године Зоолошки врт је поседовао 1.542 животиње у 220 врста. Број посетилаца је износио 512.230

КЕРУША И ТИГРИЋИ

Почетак 2002. године обележен је правом, Дизнијевском новогодишњом причом. Управо у ноћи уочи дочека Нове године бенгалска тигрица *Цица* донела је на свет три младунчета. Једно је одмах угинуло, а друга два су остала уз мајку. Али, пошто је спољашња температура била веома ниска, упркос постављеним грејалицама и калориферима, зимски кавез никако није могао довољно да се загреје, па су младунци, којима је топлота била неопходна да би преживели, након два дана морали да буду одвојени од мајке и смештени у топле боксове. Но, решењем једног проблема аутоматски је отворен други – како прехранити тигриће? Од мајке су посисали колострум неопходан за иму-

Њихова краљевска височанства принцеза Катарина и престолонаследник Александар Карађорђевић у посети Врту

Фламинго
Марабуи
Либијски кљунорог

Керуша Реа и тигрићи

нитет и стицање антитела, али сва настојања да даље буду храњени специјалним млеком за велике мачке остала су без успеха. Оно што је, такође, веома важно је да тигриће мајка лиже по стомаку како би им подстакла рад црева. Покушај да се то уради људском руком не даје резултат. Зато је у помоћ позван Обрад Ђокић, познати кинолог, инструктор Центра за обуку службених паса Специјалне антитерористичке јединице полиције (САЈ). Тражена је керуша која се скоро окотила, како би преузела бригу о тигрићима и наставила да их храни заједно са својим штенцима. Срећним стицајем околности у Центру је постојала управо таква куја, расе малино, која је у том тренутку дојила својих седам младих, старих тек петнаестак дана. Специјалци су, као и увек, одреаговали муњевито. У Врт је убрзо стигао један од припадника њихове јединице, Мирко Матић, са керушом *Реом*. Било је сасвим неизвесно како ће и да ли ће *Реа* прихватити тигриће пошто је то био њен први сусрет са дивљим животињама. Зато се прибегло лукавству – тигрићи су прво придружени кучићима да би попримили њихов мирис и добро испрскани керушиним млеком, па је *Реа* тек онда пуштена у бокс. На опште одушевљење свих присутних, чим их је омирисала одмах је почела да их лиже и дои заједно са својим штенцима. Ту чудну животињску везу човек вероватно никада неће успети да разјасни до краја.
Тигрићи *Наташа* и *Саj* (који је добио име у знак захвалности према припадницима САЈ) напредовали су подједнако добро као да расту уз праву мајку. Дневно су просечно у тежини добијали по 150 грама и већ након десет дана су прерасли своју „браћу“ кучиће. Било је јасно да су спасени.

У јануару се није посрећило само тигровима. У размаку од два дана, 15. и 17. јануара, на свет су дошли зебрица *Каћа* и два младунца сурог медведа.

Тренд набавке нових животиња из 2001. године настављен је и у 2002. Већ 23. јануара из Белгије су стигле четири фоке витулине, као

поклон Краљевског зоолошког врта из Антверпена. Базен за фоке одједном је постао тесан јер се њиховим доласком, уз два туљана која је Врт већ поседовао, број чланова ове породице подигао чак на шест.
Првог дана марта напокон је реализовано дванаестогодишње настојање директора Вука Бојовића да набави и на наше поднебље врати једну давно ишчезлу ендемичну врсту. Из далеке Киргизије у Београдски зоолошки врт стигао је пар изузетно лепих и ретких орлова брадана, поклон Министарства за екологију те земље. Био је то догађај од националноеколошког интереса, не само због чињенице да браданима може да се похвали мало који врт у свету, већ превасходно због тога што је основни мотив њихове набавке био да се у Врту покуша репродукција ових драгоцених птица, а потом враћање потомака у природу, на станишта која су некада насељавали.

Нажалост, сав тај труд и настојање да Зоолошки врт у најбољем светлу презентује град и земљу у целини нису допирали до оних којима се тај успех заправо на крају и приписивао. Граду је одговарало да има леп и уређен Врт, да убира комплименте на његов рачун, али не и да уради било шта за унапређење тог простора. Све молбе и захтеви за проширење, односно за повратак на старе границе, остајали су без одговора. Чак нико није налазио за сходно да изађе у сусрет ни по питању решавања чисто административне ствари као што је укњижба земљишта на коме се Врт налази, те се ова институција са традицијом дугом 66 година и даље водила као неуписана у земљишне књиге. Пошто су негде баш у то време вршене припреме за израду новог Генералног урбанистичког плана директор Бојовић се 6. марта 2002. године обратио дописом Урбанистичком заводу града, тачније Иницијативној групи за израду ГУП-а, сугеришући на који начин би Зоолошки врт требало да буде третиран у новом Плану:

„Београдски зоолошки врт је правни следбеник Зоолошког врта основаног Одлуком града

Лучке фоке

Орао брадан

Београда 1936. године, који се простирао на садашњем простору који користи Бео зоо-врт и на простору Доњег града, до Доњоградског булевара, на потезу ка Небојшиној кули са припадајућим правом на *Калемегданској тераси*.
Имајући у виду чињеницу да Бео зоо-врт обавља наставно-научну функцију, чиме се опредељује нужност постојања Зоо-врта у метрополи каква је град Београд, сматрамо да је у предлогу израде новог Урбанистичког плана неопходно определити садашњи простор Зоо-врта као локацијски одређено место, са даљим развијањем идеје о враћању на границе које су егзистирале у време оснивања Зоолошког врта. Тиме би било омогућено употпуњавање фауне и флоре ове установе која се и одређује кроз делатност као ботаничка и едукативна.
Као и сви зоолошки вртови у светским метрополама – у Будимпешти, Риму, Минхену, Лондону, Барселони, Мадриду, Франкфурту, Берлину – Бео зоо-врт је локацијски опредељен за центар града, међутим, просторно одређење површине од пет хектара онемогућава функционалност и експанзију израђених програма, што је у функцији развоја ове установе, па би требало испитати услове и предложити враћање Зоо-врта на пређашње границе. Тај нови – стари простор био би срећен и оплемењен, средствима донатора, ретким врстама егзотичних птица, мини сафари-парком у оквиру кога би се слободно кретале кошуте и јелени лопатари, антилопе и паунови па би, уз ретке врсте цвећа и дрвећа, наведена просторна локација добила на значају и имала статус еколошког центра. То би уједно представљало и елиминацију досадашњег негативног коришћења поменутог простора од стране асоцијалне популације.

Простор око Доњег града био би уређен и садржински одређен као зоо-парк, што би са аспекта туристичког ангажовања одредило могућност понуде града Београда слично садржајима који су туристичка атракција у светским метрополама, а одређују потребу очувања амбијенталне целине.
Код наведеног указујемо да би се посебно водило рачуна о очувању амбијенталне целине Калемегданске тврђаве јер би смештајни капацитети експоната били одређени у покретним волијерама лаке конструкције.
Безбедност простора спадала би у надлежност корисника. Не би било посебних захвата који би оптеретили оснивача, град Београд, а Град би, као и држава Србија, у опредељеном простору добио наставно-научни центар који би био од користи друштву у целини.“

ИДИЛИЧАН КУТАК

Упркос скученом простору, Врт се ипак градио и дограђивао унутар своје територије, јер је све те нове животиње требало негде сместити. Зато је сваки педаљ земљишта био драгоцен и улагани су велики напори да све буде максимално искоришћено, функционално, а естетски и амбијентално уклопиво у постојећу целину.

У пролеће 2002. године започети су велики радови у делу Зоолошког врта који се простире непосредно поред *Беби зоо-врта*, а некада је служио као станиште за дивље свиње. Био је то неугледан, мочварни простор зарастао у шибље, али је, пошто је заузимао прилично велику површину, пружао могућност за измаштавање и креирање потпуно новог садржаја.

О новој концепцији је консултовано много архитеката, сваки од њих је имао неку своју визију, углавном примамљиву, али, по правилу, скопчану са улагањем енормних материјалних средстава, па се, као и више пута до тада, приморан вишом силом – недостатком новца директор Бојовић сам прихватио улоге пројектанта и кренуо у уређење тог простора.
Идеја водиља била му је да направи један идиличан кутак Врта којим би доминирало мало језеро пуно локвања и разне рибе. На средини, окружено водом, замишљено је острво на коме би се легли лабудови и неке врсте дивљих гусака, као и једно полуострво са различитим врстама пловуша. Око тог малог царства на води планирано је да уз стазу за посетиоце кружно буду поређани кавези за кондоре, белоглаве супове, ибисе, беле и ружичасте чапље.

Изглед Баре пре изградње

Нови простор је заправо осмишљен као цео један еко-систем у малом. У постојећу бару су испуштане и филтриране воде из кавеза за медведе, као и отпаци органских материја, хране и измета, који се разградњом и распадањем претварају у планктоне и разне алге и постају идеална храна за пловуше, што је само требало искористити на прави начин.

Кренуло се са озиђивањем будућег језера и изградњом првих кавеза за лешинаре. Од материјала је коришћен искључиво прави камен из каменолома Кијево, који је употребљен не само за ободни зид око језера и основице кавеза, већ касније и за прављење калдрме на стази за посетиоце и фонтана у кавезима. Обликован и уклапан мајсторским рукама Жељка Ловрића, сваки узидани камен је постајао саставни део малог уметничког ремек-дела, како у овом простору, тако и на многим другим објектима које је доцније урадио у Врту.

Прављење ободног зида око језера и изградња кавеза за орлове брадане

Храњење Буљка

Царски јеловник

Упоредо са великим грађевинским радовима живот у Зоолошком врту одвијао се устаљеним током: 9. априла је на свет дошла још једна зебра, трећа по реду од почетка године, тако да је број припадника ове врсте повећан на чак осам примерака, 13. априла је одржан традиционални, девети по реду, *Дечји маратон*, а само неколико дана касније, 17. априла, светлост дана је угледала и прва двогрба камила рођена у Београдском зоолошком врту. Мушки потомак *Ромеа* и *Јулије*, пара камила које су у Врт стигле из Чешке 1998. године, као поклон *Компаније Zepter International* и госпође Мадлене Zepter. Младунац је био изузетно виталан и напредан. На рођењу је тежио 35 килограма и имао висину од 135 центиметара, убрзо је стао на ноге, али, из сасвим непознатих разлога, мајка није хтела да га прихвати, па је младунче морало да буде ручно храњено. Сам чин давања млека на цуцлу малом *Буљку* изазивао је велико интересовање посетилаца, нарочито оних најмлађих, тако да је објекту са камилама било практично немогуће прићи у време „подоја".

ЦАРСКИ ЈЕЛОВНИК

Уопште, дељење оброка животињама увек је будило радозналост посетилаца, па се, имајући то на уму, јеловником у Београдском зоолошком врту, као изузетном темом, позабавио новинар *Илустроване Политике* Јован Антонијевић у тексту под насловом *Као у хотелу са пет звездица*, објављеном 25 маја 2002. године:

„Да ли се ико икада запитао: како изгледа заједнички ручак у Београдском зоолошком врту? Шта све у току једног дана поједу његови двоножни, четвороножни, пернати, длакави и остали становници?

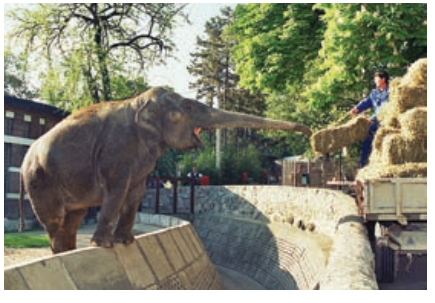
А из рачунице коју смо сазнали од Вука Бојовића, директора Београдског зоолошког врта, уз напомену да се и животиње и цео Врт издржавају од продаје карата и понеке донације оних који верују да је добар зоо-врт драгоценост једног града, јасно се виде и трошкови и количине, али и читав јеловник становника са Малог Калемегдана.

Лепеза специјалитета је таква да је се не би постидео ни хотел са пет звездица.
– Врт постоји због животиња – објашњава Вук Бојовић. – Да би добро изгледале морају добро да једу. И на томе не сме да се штеди. Када се добро и правилно хране, животиње су срећне а посетиоци задовољни. Београд никада не сме имати зверињак какав је некада био, где су измучене, мршаве и оронуле животиње биле чиста супротност ономе што би требало да буду.
Ево, дакле, јеловника о којем се до сада мало знало.
Један прехрамбени дан у Београдском зоолошком врту стаје 45.000 динара. За годину дана животиње поједу шеснаест и по милиона динара!
Поједе се триста тона сена, педесет тона кукуруза, више од сто двадесет тона разног семења у шта спада и сунцокрет, просо, зоб, пшеница...
Месождери, хладно, за годину дана смажу сто тона меса, што чини једно добро крдо угојених крава.
Фоке, роде, бели медведи и барске птице поједу седамнаест тона морске и речне рибе. Младунци попију више од 7.200 литара млека, а мајмуни углавном уз лимун, поморанџе, мандарине, киви, ананас и остале пикантерије, слисте око четири тоне банана и све то зачине са тоном ораха и шездесет килограма меда.
Наравно, годишње се у Врту поједе око 35.000 јаја и више од пола тоне дрењина, купина, шипурка, нара и глогиња које се беру на Космају.
Годишње се троши од десет до двадесет тона лубеница, диња, тикава, купуса, кромпира, старог хлеба и сезонског воћа и поврћа. Од трешања, јагода, бресака и кајсија до салате, блитве, целера и цвекле.
Змије и остали љубитељи глодара у Врту годишње поједу око 40.000 пацова и мишева.
Оде и седам тона црног лука који мајмуни, такође, обожавају. И цела тона смокава, шљива и грожђа.
Изгледа невероватно, али је истинито да две дуговрате жирафе, уз зелене гранчице, обрсте 190 камиона пуних сувог и сировог багрема, што је њихова омиљена храна.
Цео тај јеловник је зачињен са три и по тоне соли у брикетима, разним концентратима за носиље, тридесетак тона брикетне детелине, десет хиљада кутија кекса...
И обавезних 360 кутија чаја за прехлађене.
За лекове и средства за превентиву Врт годишње издваја око 200.000 динара. Становници, боже мој, хоће и да претоваре стомак јер не умеју да одбију посластице које им ван прописаног јеловника нуткају посетиоци.
Шта више рећи када се за средства за хигијену животиња потроши више од пола милиона динара!
Заиста, можда није лоше бити гост на ручку у Београдском зоолошком врту. Има ту посластица за свакога. Многи посетиоци би неке од њих први пут и пробали. Али, ко вам је крив кад нисте становници Врта."

Лепо пролећно време искоришћено је за још неке грађевинске радове и адаптације у Врту, између осталог и за изградњу базена са фонтаном за фламингосе.
У истом дану, 1. јуна 2002. године, у Београдском зоолошком врту су се, готово истовремено, одиграла два значајна догађаја: одржана је четврта *Београдска карате ревија* клуба *Нипон*, која је и те године имала хуманитарни карактер – помоћ Дечјој клиници у Тиршовој улици, а непосредно по завршетку ревије принцеза Катарина Карађорђевић уручила је још један вредан поклон *Врту добре наде* – праву хируршку опрему за операције животиња: апарат за анестезију са респиратором, хладно светло и хируршки сто. Овом донацијом је комплетиран мини здравствени центар Београдског зоолошког врта.
Традиционално отворених врата за бројна културна дешавања, Зоолошки врт је 21. јуна

Базен са фонтаном за фламингосе

2002. године био домаћин једној необичној промоцији. Друго допуњено и дотерано издање култне књиге Александра Палавестре *Але и бауци*, о тајанственим бићима Балкана, представљено је публици тачно у поноћ испред једног од вртовских кавеза. Маштовито осмишљена промоција била је заправо добро режиран перформанс који је у глуво доба ноћи у Зоолошком врту окупио велики број Београђана.

Без обзира на енормне врућине које су владале у Београду, у Врту се тог лета догодила права експлозија наталитета, а повећању броја животиња су допринеле и бројне пошиљке из разних европских зоолошких вртова. Из Будимпеште су 26. јуна стигла два јагуарундија и дабар, недељу дана касније, 4. јула, из Беча две фоке витулине, а 18. августа из Киргизије четири сибирска козорога и сибирска срна.

Од „домаћих“ животиња потомством су током јуна и јула број станара Врта увећали: јелени, ракуни, магарци, бодљикава прасад, вукови, паунови, фазани, емуи и кенгури, док су индијски питони просто напунили тераријум. Шеснаест новоизлежених удава били су прави понос Зоолошког врта јер је јаја снела змија која је на свет дошла такође у Врту и то из инкубатора.
Сва та лепота и склад, који су владали на Малом Калемегдану у окриљу Зоолошког врта, није промакла стручном оку еколошке радионице *Олга Познатов*, која је Београдски зоолошки врт прогласила најлепшом баштом на територији општине Стари град.

Догађај који је обележио септембар 2002. године свакако је рођење петог потомка нилских коња, женкице *Page,* која је у тренутку доласка на свет тежила целих 40 килограма.

Јагуарунди
Сибирски срндаћ
Сибирски козорог

У септембру је начињен још један корак ка остваривању идеје да Зоолошки врт постане наставно-научна база. Склопљен је уговор са Факултетом ветеринарске медицине у Београду, по коме се Зоолошки врт обавезао да у току школске 2002/2003. године, без икакве надокнаде, омогући Факултету извођење дела практичне наставе са студентима прве године студија и извођење дела практичног испита из предмета *Биолошија дивљачи* у кругу Врта.

Да доброчинство не познаје границе, па ни оне географске, својим примером су показала два племенита човека, Бобан Илић и Данијел Гиљен из Чикага. Иако хиљадама километара далеко од домовине, потрудили су се да дају свој допринос уређењу и улепшавању Београдског зоолошког врта. Академски вајар Бобан Илић је за зоолошки врт у Чикагу урадио скулптуру пуме са младунчетом и жеља му је била да њену реплику поклони београдском Врту. У помоћ је прискочио донатор Данијел Гиљен, који је финансирао ливење споменика, и већ у октобру 2002. године скулптура је постављена на једном од најлепших места у Зоолошком врту, у ружичњаку близу управне зграде.

Скулптура Пуме

Последња два месеца 2002. године такође су обележена набавком нових животиња. Тако је 7. новембра у Врт стигао дуго очекивани бели вук са Чукотке, а 28. истог месеца из Будимпеште су допремљени носати ракуни, коати мунди, папагаји еклектуси и, као највећа атракција, два водена прасета, капибаре, највећи глодари на свету који могу да достигну величину и до једног метра. Ова животињска врста личи на морско прасе, има чекињасту длаку и четвртасту главу, а потиче из Јужне и Централне Америке.

Бројчани показатељи говоре да је 2002. године Београдски зоолошки врт поседовао 1.594 животиње у 231 врсти, а кроз његове капије је током године прошло 444.124 посетиоца

У ЗНАКУ ЗМИЈА

Као да је постојало неко неписано правило по коме нова година у Зоолошком врту отпочиње неуобичајеним догађајима. Баш као што су уочи 2002. рођени тигрићи које је дојила и одгајила керуша, тако је првог дана 2003. године у Врту изведена једна несвакидашња операција. На глави женке змијског цара, својевремено популарно назване *Медлин*, изнад горње вилице се појавио оток који је из дана у дан све више растао. Змија је почела да одбија храну и сасвим престала да отвара уста. Било је јасно да је у питању неки процес, тумор или циста, који неће проћи уколико се не отклони оперативним путем, у супротном животиња би највероватније угинула што би била штета не само за Београдски зоолошки врт, чији је *Медлин* становник од рођења, већ и за змијски род уопште јер је била заиста репрезентативан примерак. Мада тек на половини свог животног доба,

Вучица са Чукотке

Носати ракуни

Капибара

била је дуга три и по метра и тешка преко 25 килограма. Зато се није оклевало, па је 1. јануара 2003. године једна од канцеларија Врта претворена у операциону салу. Главни оператор је и овог пута био доктор Душан Станојевић који је, пошто се радило о захвату на горњој вилици, као асистента позвао доктора Ивана Зечевића, стоматолога са Максилофацијалне хирургије. Велики гнојни апсцес је у потпуности отклоњен, рана очишћена и зашивена, а након антисептичке терапије *Медлин* је, сасвим опорављена, враћена у свој тераријум.

Иако по кинеском хороскопу 2003. година није била година у знаку змије, за Зоолошки врт то као да није важило. Након успешне операције бое и други радостан догађај био је везан управо за змије. Осам Габонових випера, змија познатих по највећој количини отрова и највећим зубима међу отровницама, стигло је у *Врт добре наде* 5. фебруара 2003. године, као поклон Зоолошког врта из Минхена. Њихов долазак је изазвао велико интересовање посетилаца, јер ова врста никада пре није виђена у Београдском зоолошком врту.
Нагли пораст броја животиња, нарочито нових врста које су током последње две године стизале из различитих крајева света, захтевао је и изградњу одговарајућих објеката па се, поред комплекса *Бара*, у коме су радови полако привођени крају, у Врту градило још на два пункта. У непосредној близини управне зграде подизан је стаклени објекат са баштом и стакленом оградом за сејшелске корњаче, а мало даље и простор за сибирске козороге, у који је уграђено преко 200 кубика камена – две камене пећине, фонтана и два потока са дванаест малих базена.

И док се у једном делу Зоолошког врта здушно градило, у другом су људска небрига и немар, потпомогнути зубом времена, разграђивали направљено.
Више од четири године, још од реновирања и доградње ресторана *Калемегданска тераса* 1998, Вук Бојовић је перманентно упозоравао надлежне да водоводна и канализациона

Операција Медлин

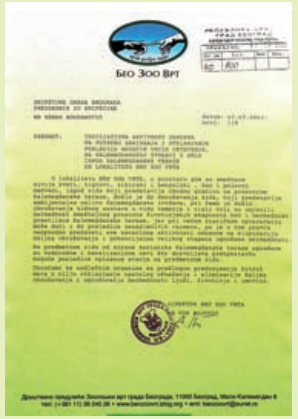
Објекаш за сејшелске корњаче

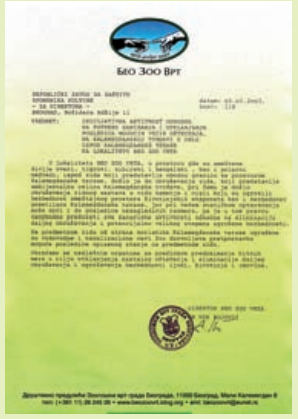

Проспор за сибирске козороге

Допис о обрушавању зида

мрежа ресторана није добро урађена, да вода из цеви цури низ бедем Тврђаве директно у кавез са тигровима који се налази у подножју, скрећући пажњу да то може да изазове обрушавање старог и трошног зида. Његове апеле ни претходна, а ни тадашња градска власт није узимала за озбиљно. Чак су га прогласили параноичним што прави „толики проблем око једног зида". Међутим, пошто се бедем стално крунио и камење са њега скоро свакодневно падало, Бојовић није одустајао па је 3. марта 2003. године, када је дошло до првог значајнијег обрушавања, поново написао допис који је упутио на адресе свих који би требало да сносе ингеренцију: Републичком заводу за заштиту споменика културе, Градском заводу за заштиту споменика културе, Републичком министарству урбанизма и грађевине, председнику ИО Скупштине града Ненаду Богдановићу, Секретаријату за имовинско-правне и грађевинске послове Скупштине града и Дирекцији за грађевинско земљиште и изградњу Београда.

„У локалитету Бео зоо-врта, у простору где су смештене дивље звери, тигрови сибирски и бенгалски, као и поларни медведи, испод зида који представља ободну границу са простором *Калемегданске терасе*, дошло је до обрушавања зида који чини амбијенталну целину Калемегданске тврђаве. Обрушено камење и цигле угрозили су безбедност смештајног простора животињских експоната као и безбедност посетилаца *Калемегданске терасе* јер, при већем статичком оптерећењу, може доћи и до последица несагледивих размера, па је неопходно предузети све санационе активности ради елиминације даљег обрушавања и потенцијално великог степена угрожене безбедности.
На предметном зиду од стране корисника *Калемегданске терасе* уграђене су водоводне и канализационе цеви што дозвољава претпоставку могуће последице описаног стања на предметном зиду.
Обраћамо се надлежним органима са предлогом за предузимање хитних мера у циљу отклањања насталог оштећења и елиминације

даљег обрушавања и угрожавања безбедности људи, животиња и имовине."

ОБРУШАВАЊЕ ЗИДИНА

Већ исте ноћи, између 3. и 4. марта 2003. године, обрушио се део североисточног фронта Тврђаве површине око десет метара квадратних. Хрпа камења и цигала скучила се са висине од шест метара у кавез сибирског тигра *Волге* и то баш у угао где се он обично одмарао. Само чудо и невероватна случајност су хтели да се животиња у том тренутку нађе на супротном крају објекта и тако избегне трагедију. Камење је попадало и по кавезима са мрким и белим медведима, али њих су од повређивања заштитиле решетке са горње стране кавеза.
Овај немили догађај изазвао је праву буру у јавности јер је било јасно да је до њега дошло зато што стари калемегдански зид није одржаван. Нема новина које нису објавиле фотографију тигра поред гомиле камења, након чега су уследила узајамна пребацивања и оптуживања преко штампе.

Градски секретаријат за културу је изразио сумњу да је Вук Бојовић у претходном периоду писменим путем упозоравао на претећу опасност надлежне институције и лица, на шта је он жестоко одреаговао пружајући на увид службене дописе које је годинама уназад слао на бројне адресе.
Будући да је Београдска тврђава културно-историјско добро од изузетног значаја у решавање насталог проблема су укључене многе градске и републичке институције и службе: градски и републички Завод за заштиту споменика културе, Републичко министарство урбанизма и грађевина, Градски секретаријат за комунално-стамбену инспекцију, Зеленило Београд, градски Секретаријат за културу...

СТАРИ ЗИД НИЈЕ ОДРЖАВАН

ПОСЛЕ ОБРУШАВАЊА ЗИДА У ЗОО-ВРТУ

Очекује се брза поправка зидина тврђаве

Стално одлажу поправке

САНАЦИЈА ОБРУШЕНОГ ЗИДА КЈМЕУ ЗОО ВРТА И РЕСТОРАНА "КАЛЕМЕГДАНСКА ТЕРАСА"

МАЈСТОРИ "ИСТЕРАЛИ" ТИГРОВЕ

Исечци из новина о обрушавању зида

Стручњаци оба Завода и републичких и градских инспекција изашли су на лице места, извршили увид у врсту и степен оштећења *Бастиона II* и утврдили да је због могућег даљег обрушавања неопходно предузети хитне интервенције и мере заштите. Дати су конзерваторски услови и приступљено је изради пројектне документације за санацију зида. Међутим, када је израчунато колико је средстава потребно за извођење радова, наступио је проблем. Ни градски ни републички Завод за заштиту споменика културе нису имали тај новац па су почели да ингеренцију пребацују један на другог, да би на крају било закључено да је то заправо надлежност Секретаријата за културу града Београда и да финансирање радова треба да буде из градског буџета.

На седници Извршног одбора Скупштине града, одржаној 29. маја 2003. године, формирана је комисија за избор најповољнијег извођача радова који ће поправити урушени зид између летње баште ресторана *Калемегданска тераса* и рова где су смештене животиње Бео зоо-врта, а такође је и утврђено да ће новац за адаптацију обезбедити Град.

Вероватно изнервирана таквом одлуком или вођена неком личном нетрпељивошћу, Горица Мојовић, члан Градске владе, обрушила се том приликом на директора Бојовића поручујући му да: „Градска скупштина није пијаца“, да „директор Зоо-врта као сваки домаћин куће своје зидове треба да одржава сам“, наглашавајући да „Београдски зоолошки врт као друштвено предузеће није у надлежности Града“, као и да је о обрушавању зида сазнала из новина, јер ниједан званичан допис о томе није стигао у Скупштину града, као ни пре тог догађаја“.

„Ово предузеће ниједном није известило Град у ком се стању налазе зидови који окружују кавезе са животињама, што је његова обавеза. Ово ћемо сада урадити на овај начин, а Завод за заштиту споменика културе ће утврдити у каквом су стању бедеми, али он не треба и да обави тај посао. Зоо-врт мора да води рачуна о својим зидовима“ – била је изричита госпођа Мојовић у изјави за *Курир*, 30. маја 2003. године.

Разуме се, на овакве нападе Вук Бојовић није могао да остане без одговора. У разговору за *Вечерње новости* 4. јуна 2003. године демантовао је све наводе упућене на његову адресу: „Није у реду да из дневне штампе сазнам да ће Град финансирати обнову зида у Врту. Тврдим да није истина да Зоо-врт није упозоравао надлежне о пропадању зидина између ресторана *Калемегданска тераса* и кавеза са тигровима – рекао нам је јуче Вук Бојовић, директор Зоо-врта, поводом изјаве челника Београда да финансирају обнову обрушеног зида, иако то није њихова обавеза. – Сада све изгледа бајковито, а они као добротвори! Годинама сам покушавао да санирам неке друге зидове у Врту, стизале су ми кривичне пријаве и налази стручњака да то не смем да радим, јер је то опште културно благо, које пропада пред нашим очима. Треба да знају да сам и поред тога поправио добар део зидина око Врта.

Како нам је Бојовић објаснио, месецима пре одрона слао је дописе многим институцијама, а непосредно пре обрушавања, тачније 3. марта, послати су дописи: председнику Градске владе Ненаду Богдановићу, Министарству грађевина Србије, Републичком заводу за заштиту споменика културе, Дирекцији за грађевинско земљиште и изградњу Београда, Секретаријату за комунално-стамбене и грађевинске послове града, Градском заводу за заштиту споменика и Градском секретаријату за културу. Стигла су мишљења о лошем стању зидина из Завода за заштиту споменика културе, а из Републичке грађевинске инспекције савет да се животиње преместе. Колико кошта и ко ће да ради реновирање, нигде није ни поменуто.

– Не помажу они ни Врту, ни животињама, него *Калемегданској тераси* – јасан је био Бојовић.“

ПОСЛЕ КАМЕЊА – ОТРОВНА КИСЕЛИНА

И док је Град трагао за извођачем радова, време је протицало, а у Врту се догодио још један инцидент везан за спорни зид. После одрона камења са калемегданских зидина на кавез са тигровима сручила се још једна лавина. Решавајући проблем запушења своје канализационе мреже, ресторан *Калемегданска тераса* је у одводне цеви излио велику количину киселине за отклањање загушења, а киселина је из цеви исцурела директно у кавез са тигровима и озбиљно оштетила кожу једне од ових животиња. Несрећни тигар почео је да губи длаку са једне стране тела. Од тежих повреда и последица спасло га је само благовремено уочавање проблема и брза стручна интервенција.

Узалуд су из Врта упозоравали да се зид и даље обрушава, реконструкција је стално одлагана. Тек након шест и по месеци од главног одрона, тачније 27. септембра 2003. године, радови су напокон почели. Изводило их је грађевинско предузеће *Кото* из Београда и уговором је било предвиђено да трају 20 радних дана, што, разуме се, није испоштовано. Рок је вишеструко премашен. За то време чак тринаест животиња је морало да буде распоређено у друге, мање кавезе што је представљало велики проблем због ионако скученог простора.

Ако се изузму компликације око зида, живот у престоничком Врту се током пролећа и лета одвијао уобичајеним током. Последње недеље маја своје место под сунцем у њему су пронашле: две пуме, четири јелена лопатара, шест индијских питона, једна антилопа и зебра. У исто време из једног мађарског зоолошког врта стигло је десет преријских кучића, а 1. јуна 2003. године и један заиста необичан и вредан поклон од Новосађанина Зорана Кривокапића

НОВА ОПАСНОСТ ЗА ТИГРОВЕ У „ВРТУ ДОБРЕ НАДЕ“

После камења пала отровна киселина

Из одводне цеви „Калемегданске терасе“ исцурила киселина за отпушавање и покварила кожу једног тигра

М. Сека

▲ *Политика, 22. мај 2003.*

Нови изглед Баре

– албино младунче плаве акваријумске ајкуле и седам црних амазонских пирана у акваријуму запремине 2.000 литара.
Зоолошки врт је 21. јуна 2003. године, пети пут заредом, био домаћин малим каратистима КК *Нипон* на традиционалној *Београдској карате ревији*, коју је те године свечано отворио господин Фукуда, представник амбасаде Јапана.

Шездесет седми рођендан Зоолошког врта обележен је скромно и радно, без велике помпе. Нико од надлежних из градских и других структура није се сетио да институцији од општег друштвеног значаја упути макар честитку. Тај датум, као и увек, једино није заборавио Његово краљевско величанство престолонаследник Александар Карађорђевић.
Одавно навикнути на такав однос и небригу, у Врту се нису претерано обазирали на запостављање. Вредно су радили свој посао, а резултати су били више него очигледни. Комплекс *Бара* је у потпуности завршен и примио је своје прве становнике: кондоре, белоглаве супове, ибисе, беле и ружичасте чапље, лабудове и разне врсте пловуша. Језерце препуно рибе, прекривено локвањима допремљеним чак са Скадарског језера, обиље трске и зеленила, као и кружна камена стаза, учинили су да овај некада запуштен и неугледан део постане најшармантнији и најидиличнији кутак Врта.

Уопште, у Врту се стално нешто зидало, дорађивало, прерађивало само да би животињама на том малом простору било што удобније. Истовремено се веома водило рачуна да све што се ради задовољи и естетске критеријуме, да буде пријатно за око, како би посетиоци уживали не само у негованим и репрезентативним примерцима већ и у амбијенталном складу и лепоти. У том циљу је комплетно рестаурисана и поново оспособљена и стара фонтана *Голуб* код управне зграде. Тачан датум њеног настанка и име аутора, нажалост, нису познати, али се зна да је ова фонтана, споменик културе под заштитом, у Зоолошком врту од његовог оснивања. Својевремено је из ње кретала сва вода која је развођена по Врту.

Фонтана Голуб

Основни предуслов за добар изглед једног великог и правог зоолошког врта, какав је београдски, свакако је и непрестан и неометан прилив нових животињских врста. Стога је, још почетком године, надлежном Министарству за екологију поднесен захтев за издавање дозволе за извоз белих медведа, односно њихову размену за супове, тапире и дивокозе, као и захтев за издавање дозволе за увоз снежног леопарда из Киргизије. Десет година је директор Бојовић широм света покушавао да набави ову ретку животињу и доведе је у нашу земљу, и када му је то напокон успело, када је нашао начин и тигра добио на поклон, наишао је на непремостиву препреку. Пуних седам месеци је чекао дозволу, молио, ургирао, чак и претио тужбом и, најзад, када је ипак добио, повучена је након само три дана од издавања уз невероватније образложење да би увозом леопарда могао да буде поремећен еколошки систем Киргизије! У Министарству за заштиту природних богатстава и животне средине су као објашњење навели да ова животиња спада међу високоугрожене врсте које се налазе на самој граници истребљења. Као таква, од 1972. године, налази се под заштитом Конвенције о међународним биљним и животињским угроженим врстама – ЦИТЕС-а, попут панде и тигра, а како је наша земља потписница ове Конвенције дужна је да поступа по њеним правилима, међу која спада брига не само о еко-систему Киргизије него и целе планете. Са друге стране, рекли су у Министарству, документација за увоз снежног леопарда моћи ће да буде комплетирана тек пошто Киргизија реши свој статус независне државе.

САНДУКОМ У ЕВРОПУ

Нису, међутим, само увозно-извозне дозволе биле камен спотицања за даљи развој и побољшање изгледа Београдског зоо-врта. Бирократија је кочила са свих страна. Годинама се борећи против ружне слике коју је представљала улична препродаја свега и свачега, од семенки, сладоледа, хелијумских балона, половних играчака и бижутерије, до доњег веша и меда на склепаним, приручним тезгама испред Зоолошког врта, директор Бојовић је написао безброј пријава Граду и општини, инспекцијама и полицији не би ли некако стао на пут том вашаришту.

Бесправно постављани импровизовани киосци, препуни робе сумњивог квалитета и нехигијенских намирница, не само да су ружили и прљали тај део Калемегдана већ су и преотимали зараду онима који су тај посао радили легално, придржавајући се свих прописа, унутар Врта. Као самофинансирајућа установа, коју никада није дотирао ни Град ни држава, Зоолошки врт је био принуђен да свој једини извор зараде, од продаје улазница, допуни управо средствима која је доносило издавање простора за постављање фрижидера са сладоледом или типских киоска за продају сувенира, тако да му је било веома важно да те мале продавнице добро послују.
И баш када је успео да рашчисти прилаз Зоолошком врту и уклони и последњег препродавца, уверен да су петооктобарске промене заиста донеле нови начин размишљања и нове људе са којима ће моћи да сарађује, директор је доживео велико разочарење. Испред Врта су поново постављена два сандука са сладоледом, а они су за собом одмах повукли нове препродавце који су ницали „као печурке после кише“. Пошто је локацију за постављање расхладних комора доделила Комисија Извршног одбора општине Стари град, Вук Бојовић је 11. августа 2003. године приговор на одлуку упутио тој Комисији, али и Ненаду Богдановићу, председнику Извршног одбора Скупштине града Београда. Након нешто више од месец дана, 19. септембра, на адресу Зоолошког врта из кабинета Извршног одбора Скупштине града Београда стигао је кратак допис:

„У вези Вашег захтева упућеног председнику Извршног одбора Скупштине града Београда у прилогу Вам достављамо одговор СО Стари град.“

Био је то најневероватнији и најчуднији одговор који је икада упућен директору Зоолошког врта, а вероватно и било коме, потписан од

стране Мирјане Божидаревић, председнице Скупштине општине Стари град :

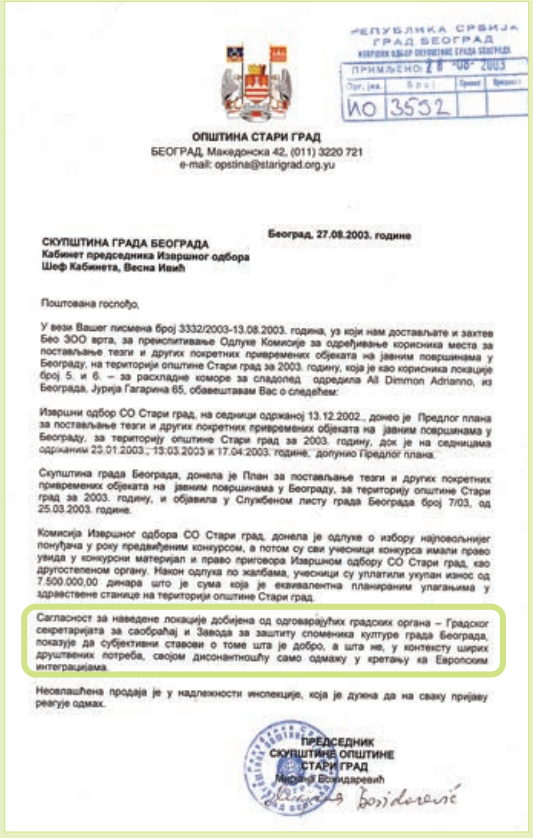
„У вези Вашег писмена број 3332/2003 -13. 08. 2003. године уз који нам достављате и захтев Бео зоо-врта, за преиспитивање одлуке Комисије за одређивање корисника места за постављање тезги и других покретних привремених објеката на јавним површинама у Београду, на територији општине Стари град за 2003. годину, која је као корисника локације број 5 и 6 – за расхладне коморе за сладолед одредила *All Dimmon Adrianno* из Београда, Јурија Гагарина 65, обавештавам Вас о следећем:
Извршни одбор СО Стари град, на седници одржаној 13. 12. 2002. године, донео је Предлог плана за постављање тезги и других покретних привремених објеката на јавним површинама у Београду, за територију општине Стари град за 2003. годину, док је на седницама одржаним 23. 01. 2003, 13. 03. 2003. и 17. 04. 2003. године, допунио Предлог плана.
Скупштина града Београда донела је План за постављање тезги и других покретних привремених објеката на јавним површинама у Београду, за територију општине Стари град за 2003. годину и објавила у *Службеном листу* града Београда број 7/03, од 25. 03. 2003. године.
Комисија Извршног одбора СО Стари град донела је одлуке о избору најповољнијег понуђача у року предвиђеним конкурсом, а потом су сви учесници конкурса имали право увида у конкурсни материјал и право приговора Извршном одбору СО Стари град, као другостепеном органу. Након одлука по жалбама, учесници су уплатили укупан износ од 7.500.000 динара што је сума која је еквивалентна планираним улагањима у здравствене станице на територији општине Стари град.

Киосци и тезге испред улаза у Врт

ОПШТИНА СТАРИ ГРАД
БЕОГРАД, Македонска 42, (011) 3220 721
e-mail: opstina@starigrad.org.yu

Београд, 27.08.2003. године

СКУПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА
Кабинет председника Извршног одбора
Шеф Кабинета, Весна Ивић

Поштована госпођо,

У вези Вашег писмена број 3332/2003-13.08.2003. година, уз који нам достављате и захтев Бео ЗОО врта, за преиспитивање Одлуке Комисије за одређивање корисника места за постављање тезги и других покретних привремених објеката на јавним површинама у Београду, на територији општине Стари град за 2003. годину, која је као корисника локације број 5. и 6. – за расхладне коморе за сладолед одредила All Dimmon Adrianno, из Београда, Јурија Гагарина 65, обавештавам Вас о следећем:

Извршни одбор СО Стари град, на седници одржаној 13.12.2002., донео је Предлог плана за постављање тезги и других покретних привремених објеката на јавним површинама у Београду, за територију општине Стари град за 2003. годину, док је на седницама одржаним 23.01.2003., 13.03.2003 и 17.04.2003. године, допунио Предлог плана.

Скупштина града Београда, донела је План за постављање тезги и других покретних привремених објеката на јавним површинама у Београду, за територију општине Стари град за 2003. годину, и објавила у Службеном листу града Београда број 7/03, од 25.03.2003. године.

Комисија Извршног одбора СО Стари град, донела је одлуке о избору најповољнијег понуђача у року предвиђеним конкурсом, а потом су сви учесници конкурса имали право увида у конкурсни материјал и право приговора Извршном одбору СО Стари град, као другостепеном органу. Након одлука по жалбама, учесници су уплатили укупан износ од 7.500.000,00 динара што је сума која је еквивалентна планираним улагањима у здравствене станице на територији општине Стари град.

Сагласност за наведене локације добијена од одговарајућих градских органа – Градског секретаријата за саобраћај и Завода за заштиту споменика културе града Београда, показује да субјективни ставови о томе шта је добро, а шта не, у контексту ширих друштвених потреба, својом дисонантношћу само одмажу у кретању ка Европским интеграцијама.

Неовлашћена продаја је у надлежности инспекције, која је дужна да на сваку пријаву реагује одмах.

ПРЕДСЕДНИК
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ
СТАРИ ГРАД
Милан Божидаревић

Допис председника општине Стари град Скупштини града Београда

Сагласност за наведене локације добијена од одговарајућих градских органа – Градског секретаријата за саобраћај и Завода за заштиту споменика културе града Београда, показује да субјективни ставови о томе шта је добро, а шта не, у контексту ширих друштвених потреба, својом дисонантношћу само одмажу у кретању ка европским интеграцијама

Неовлашћена продаја је у надлежности инспекције која је дужна да на сваку пријаву реагује одмах."

„Чуо сам и прочитао у животу много глупости, али овако нешто не" – прокоментарисао је Бојовић писмо председнице општине Стари град у разговору за *Репортер* 7. октобра 2003. године. „Јесам ли ја кочничар нашег пута у Европу зато што хоћу да померим сандук за сладолед даље од улаза у Врт?
Одговорили су ми да је сагласност за наведене локације добијена од одговарајућих градских органа – градског Секретаријата за саобраћај и Завода за заштиту споменика културе града Београда. Уколико је моја реакција на ову срамоту и незаинтересованост надлежних за Врт, који је у рангу европских, како кажу у општини – дисонантна и представља сметњу за улазак у Европу – онда ме интересује на коју то Европу они мисле!"

Наводи из писма председнице општине Стари град заправо су били ништа друго до одраз генералног става градске власти која је себи дала неприкосновено право да процењује шта је правилно а шта не, шта је напредно, реформски, шта води ка европским интеграцијама. У прилог томе говори и изненадна одлука Скупштине града да јубиларни, десети *Дечји маратон* те године измести из Зоолошког врта на „ширу, прегледнију и безбеднију стазу", у простор Доњег Калемегдана. Та „небезбедна" стаза је иста она о којој се, неколико година касније, Боб Бимон, светска легенда атлетике, изразио у суперлативима.
И док је са градским челницима било практично немогуће наћи заједнички језик, сарадња са људима из других сфера одвијала се без икаквих проблема. На молбе Академије за уметност и конзервацију Српске православне цркве при Богословском факултету, Центра за ликовно образовање и Факултета ветеринарске медицине, да њихови студенти обављају наставу и вежбе у Зоолошком врту, као и увек, одговорено је позитивно.
Неговани су и добри односи са другим зоолошким вртовима. У име дугогодишње сарадње, а у жељи да се помогне Зоо-врту из Скопља који је био у успону, 14. новембра 2003. године у Македонију је послато више животиња: рис, тигар, пума, вукови и, свакако најатрактивнија, женка нилског коња *Берта*.

Утовар Берте

Леопардске афричке корњаче

На самом измаку 2003. године у Зоолошком врту се одиграо један несвакидашњи и веома редак догађај. У размаку од само неколико дана, у интервалу од 20. до 25. децембра, излегло се најпре три, а онда још пет леопардских афричких корњача. Ове корњаче се, иначе, веома тешко размножавају у заробљеништву па је њихова репродукција представљала велики успех и важну референцу за Београдски зоолошки врт.

На крају 2003. године у Београдском зоолошком врту било је 1.795 животиња у 233 врсте, а број посетилаца је износио 386.222

НОВА ГОДИНА – НОВИ ПРОБЛЕМИ

Хладни зимски дани са почетка 2004. године нису изменили уобичајени ток живота у Београдском зоолошком врту. Упркос температурном минусу на свет је, као првенче у тој години, дошло најпре младунче ламе, а одмах за њим и подмладак берберске овце, антилопе, пуме, зебре и снежне козе.
У размаку од само два дана у Врт су стигле и нове животиње из две различите земље – 13. фебруара из Мађарске пар степских орлова, шумски рис и три ракуна, а 15. фебруара из Чешке један валаби и један велики црвени кенгур.

И док се, што се тиче животињског фонда, све одвијало у најбољем реду, проблеми су се отварали на другој страни. Тек што је санирана обрушени бедем изнад кавеза са тигровима појавило се ново жариште на зидинама Тврђаве. Трошни зид који дели посетиоце од кавеза са медведима озбиљно је попустио и представљао је праву опасност како за посетиоце тако и за животиње смештене у његовом подножју. Вода је годинама подривала старе цигле, а и мразеви су учинили своје, па је било питање дана када ће се зид сасвим срушити. Иако су запослени у Врту сами могли да поправе оштећења, то нису смели да ураде без одобрења Завода за заштиту споменика културе града Београда под чијом је ингеренцијом Калемегданска тврђава као културно-историјски споменик. Сви надлежни су благовремено обавештени о стању у коме се зид налазио, стручњаци Завода су изашли на терен, снимили ситуацију, међутим, време је пролазило а нико ништа није предузимао. Зато је, да би спречила могућу трагедију, управа Врта посетиоцима забранила прилаз до саме ограде и истакла видно упозорење на опасност.

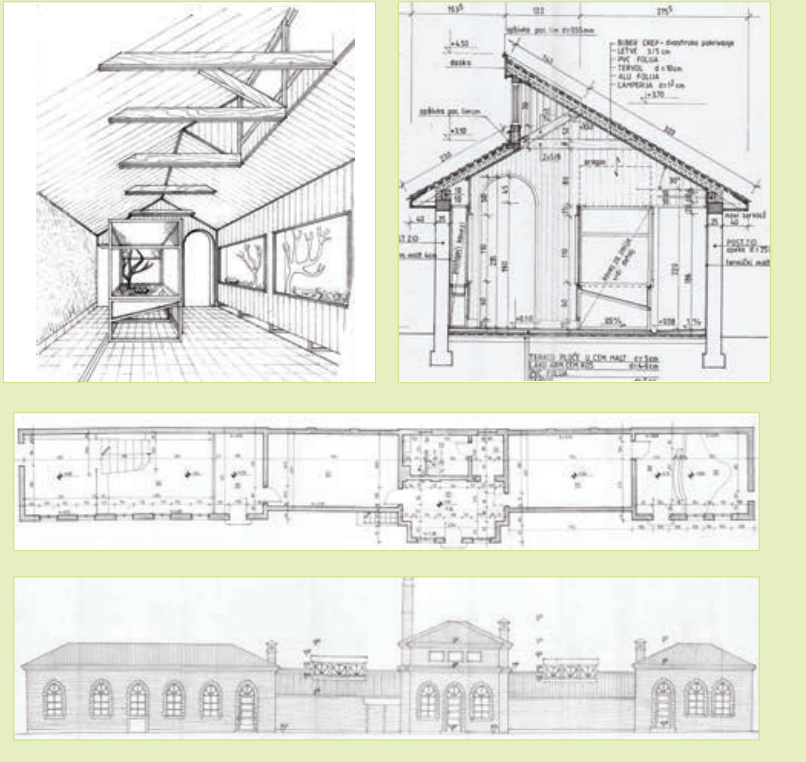
Упозорење за трошан зид

Некако истовремено са компликацијама око трошног зида, сасвим изненада и први пут у историји ове институције, јавиле су се и компликације са изливањем атмосферских вода из Зоолошког врта. Још од оснивања Врта, 1936. године, један његов део, који гравитира према улици Дољоградски булевар, као уосталом и цео тај део Београда, нема канализацију. Последњи колектор канализације налази се на углу улица Тадеуша Кошћушка и Булевара војводе Бојовића и све отпадне воде из Зоолошког врта усмерене су у њега осим оних са једног дела економског дворишта и падине изнад јавног тоалета, које природним падовима нису могле бити прихваћене у тај шахт. Знајући за овај проблем, још приликом изградње Врта његови оснивачи су пројектовали и ископали канал којим су атмосферске и воде од прања стаза неометано отицале скоро до Небојшине куле где су понирале у земљу и одатле отицале у Саву. Запослени у Зоолошком врту строго су водили рачуна да се тај канал никада не запуши, редовно су га чистили и одржавали тако да готово седамдесет година није било никаквих проблема. Међутим, када је 2003. године рађена реконструкција трамвајске окретнице *Беко*, извођачи радова нису послушали објашњења и упозорења која су добили из Зоолошког врта, пресекли су канал и налили га бетоном, чиме су потпуно зауставили оток воде. Прве значајније кише направиле су поплаву. Заустављене бетонским забраном, атмосферске воде су саме пронашле нови ток и почеле да се изливају у Видин капију, о којој као споменику од посебног историјског значаја нико није бринуо већ је била потпуно запуштена и препуна измета и урина. Вода је подигла фекалије што је створило несносан смрад у том делу Калемегдана. Разуме се, за новонасталу ситуацију било је најлакше окривити Зоолошки врт. Једна за другом почеле су да стижу пријаве. Дана 26. марта 2004. године комунални инспектор Секретаријата за инспекцијске послове града Београда, Сектор за комунални инспекцијски надзор, донео је решење под ознаком Х-03 бр. 335-2079, којим се:

„Наређује Зоолошком врту града Београда, у Београду, улица Мали Калемегдан број 8, да обустави изливање отпадних вода са површина Зоо-врта на јавну зелену површину, код окретнице трамваја *Беко*, у Београду. Рок за извршење наложених мера је три дана од дана пријема решења."

Покушавао је Вук Бојовић да објасни инспекторима шта проузрокује изливање воде и да је Зоолошки врт немоћан да било шта уради по том питању. Узалуд. Онда је схватио да је излишно даље трошити речи. Одустао је од убеђивања, али и није ништа предузео јер, једноставно, није могао. Пажњу и енергију је усмерио на другу страну.

Чим је време дозволило, отпочели су планирани радови на реконструкцији базена за нилске коње и изградњи новог, модерног простора за змије. Зграда у којој су смештени рептили прављена је пре Другог светског рата, још у време оснивања Врта и била је у прилично лошем стању. Био је последњи тренутак да се приступи њеном темељном преуређењу јер би се у противном вероватно сама срушила. Пројектног задатка поново се прихватио архитекта Игор Марић. Објекат је потпуно прекривен, урађена је изолација, подно и зидно грејање. Осам пространих тераријума опремљено је по свим светским стандардима и у њих је уграђено специјално непробојно стакло. Тако је Београдски зоолошки врт сада могао да се похвали и репрезентативним простором за своју богату колекцију најразличитијих врста змија коју чине: боа, питони, звечарке, поскоци, сахарске випере, смукови, коронеле, као и многе подврсте краљевских змија, попут краљевске црно-беле кобре.

Нацрти новог објекта за змије

Реконструисани објекат за змије

Ентеријер новог објекта

Са доласком пролећа у Зоолошки врт су, као и обично, дошле и принове – 15. марта, готово истовремено, младунче зебуа и афричке црноврате овце, 31. марта још један потомак нилских коња, а 23. априла из далеког северног Тексаса стигла је женка црвеног кенгура, пар за мужјака који је у фебруару дошао из Чешке.
Обогаћивање животињског фонда настављено је и током целог лета. У само једном дану, 1. јуна 2004. године, рођена су чак четири младунца – зебра, два сибирска и једно европско лане, а уследиле су принове и код бизона, европских јелена лопатара, хималајских тарова, пантера, видри... Крајем августа Зоолошки врт је постао дом за још две ретке и скупе врсте птица, привилегију само највећих светских зоо-вртова. Из Јужне Америке допремљено је пет скерлетних ибиса, познатијих као свете птице, и четири црвене чапље кашикаре. Овако рапидан пораст броја становника утицао је да ионако мали простор постане још испуњенији, али у Врту су већ одавно научили да функционишу по систему: „Где чељад није бесна ту кућа није тесна“, тако да су се, без обзира на преоптерећеност, радовали доласку сваке нове животиње.
Све друге активности одвијале су се по уобичајеном плану: 20. јуна карате клуб *Нипон* је одржао четврту *Београдску каратске ревију* под називом *100 за 100*, на којој је учествовало сто чланова клуба, као и гости међу којима су били познати спортисти, глумци, музичари, мане-кенке агенције *Miss YU* и остали пријатељи клуба и Зоо-врта. Ова ревија, као и све претходне које је КК *Нипон* организовао, имала је хуманитарни карактер и била је посвећена деци Београда без родитељског старања, која су се том приликом појавила као специјални гости.
Радови на адаптацији и изградњи простора за змије полако су привођени крају, храна за наступајућу зимску сезону обезбеђена је на време, тако да се могло рећи да је прва половина године протекла релативно мирно, без већих трзавица, што, међутим, није био случај са данима који су уследили.

РАТ ВРТА И ГРАДСКЕ ВЛАДЕ

Обилне кише које су падале крајем лета 2004. године покренуле су праву бујицу воде која се из доњег дела Зоолошког врта, због већ поменутог пресеченог одвода, уместо старом трасом сада сливала према прилазу Видин капији и плавила њене темеље. Нико од надлежних из републичких и градских управа није се обазирао на новонастали проблем јер нико о културно-историјском споменику с краја XVII века није ни бринуо. Тек када су новинари сликом и речју изнели у јавност како изгледа најстарија Капија на Балкану, потенцирајући како се одржавају, односно не одржавају споменици културе, страсти су се узбуркале. У дневном листу *Блиц*, 27. јула 2004. године, осванула је текст са бомбастим насловом *Зоолошки врт руши Тврђаву* у коме је Бојан Станојевић, актуелни потпредседник Градске владе, отворено оптужио Зоолошки врт да намерно поткопава Тврђаву:

„Ситуација је веома компликована и интензивно радимо на томе да је решимо. Цео Доњоградски булевар је без канализације. Могли бисмо да продужимо одвод којим се сливају отпадне воде из Зоолошког врта, да не иде према Видин капији, али то би значило да се сливају у Дунав, а то је недозвољиво. Тражимо боље решење и надамо се да ће оно бити готово до краја недеље.
Док се не нађе решење Зоолошки врт би могао да припази. Али, ја имам утисак да они намерно то раде. Раније нису испуштали сву отпадну воду на ту страну.“

На овако перфидне оптужбе челника градске власти директор Бојовић је у интервјуу за *Курир*, 5. августа 2004. године, узвратио жесток бекхенд:

године њиховог мандата ово је први пут да се о једној референтној кући, о којој би се могло говорити само у суперлативу, говори и то у негативном контексту.
Грешка је код њих, а не код нас. Систем за одвод отпадних вода је функционисао 67 година без икаквих проблема, а онда је Градска влада адаптирала окретницу трамваја код *Бека* и препречила пут тим водама, атмосферским и другим, које су ишле каналом испод Калемегдана. Ми смо им на то указивали, али они нас нису послушали. Е, сада нам шаљу све могуће инспекције, пишу безброј извештаја и троше много пара на решавање овог проблема.“

Разоружан Бојовићевим аргументованим објашњењем проблема, Станојевић је, у истом броју *Курира*, покушао да нађе нови разлог, а истог кривца:

„Није тачно да је Град одговоран за то изливање и да је окретница разлог томе. Проблем је у томе што Зоолошки врт не чисти септичку јаму па се то излива и плави зидине Тврђаве. Док су је чистили, изливања није било.“

„Бојан Станојевић је опет слагао, јер је испричао о некој септичкој јами која не постоји“ – узвратио је Вук Бојовић у *Курируу*, 18. августа 2004. године. „Јама о којој прича Станојевић није у употреби јер станови у којима су некада живели радници Врта и који су је користили одавно не постоје, она је сада блокирана и нема никакву функцију. Суштина је да се нису посвађале две пиљарице на пијаци или две комшинице, него су се посвађали потпредседник Градске владе и директор највећег и најлепшег врта на Балкану.

То је озбиљна ствар. Свуда у цивилизованом свету, а ми хоћемо у Европу, то мора да се разреши. Па ако сам ја слагао и ако, као што он говори, ја уништавам споменике културе, мене треба ставити у лудницу. А ако је супротно, господин Бојан Станојевић, тај улицкани, мора да се макне с тог места, ту нема дилеме!“

Због јавно изговорених неистина и бачене љаге како на углед Београдског зоолошког врта тако и на његовог директора, Скупштина запослених Био зоо-врта се 16. августа 2004. године писмом, под бројем 626, обратила Градској влади, тражећи од Ненада Богдановића, председника Извршног одбора Скупштине града, да се цела ствар преиспита. Ако иоле буде тачна Станојевићева прича да директор највећег зоолошког врта на Балкану уништава споменике културе, онда тај директор мора бити ухапшен. Али, ако се утврди супротно, онда би Бојан Станојевић морао не да се извини већ да потражи неко друго радно место, јер таква личност не може бити потпредседник Градске владе, били су изричити запослени у свом писму.
Из Градске владе никада није стигао одговор на овај допис.

Пошто се ситуација све више заоштравала и добијала на озбиљности, Градски завод за заштиту споменика културе је брже-боље „врући кестен“ предао Градској чистоћи пребацујући одговорност и бригу о Видин капији на ово јавно предузеће. Изјавом за *Курир*, 5. августа 2004. године, Оливера Вучковић из ЈКП Градска чистоћа практично је потврдила Бојовићеве речи:
„О Капији би требало да брине Градски завод за заштиту споменика, а они су то пребацили нама. До пре две године Капија је била сува, док није направљена окретница. О томе брине Градска влада, која би требало то да санира и нађе трајно решење.“

Али захуктала узајамна оптуживања Станојевића и Бојовића нису посустајала. Напротив. Постајала су све жучнија, да би, на крају, попримила карактер личних увреда.

„Вук Бојовић има доста проблема у својој глави. Немам никакав лични конфликт са њим, осим што генерално не волим простаке. Мислим да Вук Бојовић нема проблем са мном већ са самим собом, и ја ту ништа не могу.

Otpadne vode prete tvrđavi

KO RUŠI Vidin kapiju?

Najstarija kapija na Balkanu poplavljena vodom iz Zoo vrta

Šta se događa oko Vidin kapije

Zoološki vrt ruši tvrđavu?

Bojan Stanojević: Oni to namerno rade! Zoran Ilić: Voda ne ide samo od nas

Исечци из штампе

Немам намеру да се препуцавам са њим, нити да полемишем о одговорности Града према Зоо-врту" – рекао је за *Курир*, 27. августа 2004. године Бојан Станојевић.
На то му је, у истим новинама, у броју од 1. септембра, Бојовић узвратио:
„Када сам прочитао да ме је Станојевић назвао простаком, ухватио сам себе како гледам у ону његову слику коју сте објавили и мислим у себи: *Шта ти, Вуче, овоме човеку уопште можеш да одговориш?* Гледајући тако у ону његову главу, са вешто направљеним шестицама са којих цури вазелин, одједном ми се, као прививање, јави Његош и одзвонише ми у глави његови стихови: *Без будала шупоѓа погледа, бил' умови могли блиставш' сјајни?*"

И док су полемике у штампи и на телевизији биле у најжешћем јеку, надлежни у Градској влади практично су „преко ноћи" санирали проблем, решили питање канализације и на тај начин заташкали своју грешку.

Отприлике у исто време када је решен проблем са канализацијом, после готово пола године чекања и излагања опасности од обрушавања, напокон је добијена начелна сагласност Завода за заштиту споменика културе града за реконструкцију зида Источног фронта Београдске тврђаве, унутар кога се налази простор за медведе.

У октобру је обновљен уговор са Факултетом ветеринарске медицине у Београду, по коме се Београдски зоолошки врт обавезао да без надокнаде факултету омогући извођење дела практичне наставе са студентима прве године студија и извођење дела практичног испита, из предмета *Зоологија*, у кругу Бео зоо-врта, у току зимског и летњег семестра школске 2004/2005. године.
Истог месеца и истог дана, 4. октобра, из Београдског зоолошког врта је пут Македоније кренуло 16 животиња као поклон Зоолошком врту у Битољу. Био је то братски гест између два Врта која су одавно сарађивала, али и својеврстан израз захвалности Министарству културе Македоније за напоре у заштити српских

Poplavu Vidin kapije rešiće gradska vlada - ko je je izazvao još nije utvrđeno

RAT IZMEĐU Bojovića i Stanojevića ne jenjava

PRLJAVŠTINA!

"Rat" Zooloških vrta i gradske vlade: Ko je kriv za izlivanje otpadnih voda pod zidinama Kalemegdana

Ne čiste septičku jamu

METLA

МЕТЛА

Da sam gradonačelnik, prvo bih očistio Skupštinu grada od gmazova i neznalica, poručuje Vuk Bojović

Da sam gradonačelnik, prvo b... grada od gmazova i neznalica, p...

VUK BOJOVIĆ: "Taj slučaj Bojan Stanojević nazivao me je prostakom. Nije mi smetalo jer prosto je jednostavno, jednostavno je lepo a meni je kao umetniku jednostavnost dragocena."

BEO ZOO VRT FIRMA!

Mi smo uspešna srpska firma, sami se finansiramo godinama, grad nam samo uzima a ne daje ništa, tvrdi Vuk Bojović

Ćuri mu vazelin

Ulickani Bojan Stanoj... mora da ode, nema d...

...лицкани Бојан Станојевић ...ора да оде, нема дилеме!

NEMA BUDALE bez učene budale

PROSTAK!

Nisam u konfliktu sa Vukom Bojovićem, koji ima problema u svojoj glavi. Generalno, ne volim prostake

Vučić obišao Zoološki vrt

споменика културе у околини Битоља. На иницијативу Бисерке Матић-Спасојевић, амбасадорке Србије и Црне Горе у Републици Македонији, Министарство културе Македоније одлучило је да обнови гробље српских бораца из Првог светског рата, које се граничи са њиховим Вртом, и које је било потпуно запуштено. За узврат Београдски зоолошки врт је на пут ка Битољу послао: еланд антилопу, црног леопарда, ламу, црног јелена лопатара, белог јелена лопатара и по пар црних вукова, бодљикавих прасади, сова ушара, сова кукувија и европских јелена. Било је то право богатство за мали зоолошки врт у који је последња животиња стигла пре пуних петнаест година и то такође из Београда.

ЗАБРИНУТИ ЕНГЛЕЗИ

Међу поштом која је 7. октобра 2004. године стигла у Зоолошки врт било је и писмо Маје Дивац, саветника за штампу и културу у амбасади Србије и Црне Горе у Лондону:

„Поштовани господине Бојовићу,
Међународна добротворна организација са седиштем у Великој Британији, *Born Free Foundation*, упутила је писмо Амбасади СЦГ у Лондону у којем изражава забринутост за добробит дивљих животиња које се налазе у зоолошким колекцијама по Србији, а посебно због тигра са одгризеном шапом који живи у Зоолошком врту у Београду. Наиме, ова организација је од групе британских туриста, који су се веома потресли током недавне посете нашем Зоолошком врту, добила информацију да се тигар налази у веома лошем стању, да му је рана прилично велика и да је стално крварила. У писму које су нам упутили наводе и да Зоолошки врт покушава да излечи тигра, али да *има ограничена средства за ветеринарско лечење*. Организација *Born Free Foundation* моли да размотримо њихово писмо и да учинимо нешто како би се стање тигра поправило. Такође, очекују да им у догледно време доставимо писмени одговор.
Најљубазније Вас молим да нам доставите релевантне податке (о стању тигра, о томе шта се предузима, итд.) како бисмо их проследили организацији *Born Free Foundation*. Уколико Ви желите директно да им се обратите, молим Вас да нас о томе известите.
У прилогу Вам шаљем писмо организације *Born Free Foundation*.
Унапред Вам се захваљујем на сарадњи."

На ово писмо директор Бојовић је узвратио веома надахнутим одговором, који су касније објавиле и многе новине под насловом *То је, господо, био прелеп тигар*:

„Веома уважени и поштовани представници Међународне добротворне организације са седиштем у Великој Британији *Born Free Foundation*, упутили сте писмо Амбасади СЦГ у Лондону у којем сте изразили *забринутост за добробит дивљих животиња које се налазе у зоолошким колекцијама по Србији*, посебно због тигра са одгризеном шапом који живи у Зоолошком врту у Београду.
Драга господо, несхватљиво је да стењете под теретом који други носе и деле забринутост са јадним тигром и другим животињама из зоолошких вртова Србије. Требало је да нам се лично обратите па бисте чули праву истину о њему. То је једно време био најпознатији тигар на свету. Готово да није било ТВ станице која о њему није направила репотажу, од вашег *BBC* и америчког *CNN*, до кинеских, јапанских, руских, француских телевизија...
То је, господо, био прелеп тигар, отхрањен ручно у мојој канцеларији, израстао у здравог, крупног мужјака, капиталца. Имао је своју партнерку са којом је дао потомке неколико пута. А онда је дошао *дан Д*, дошле су НАТО бомбе, и он је, као и многе друге животиње, доживео тежак стрес. Једног јутра смо га нашли са изгризеним шапама, а у другом делу кавеза успаничену тигрицу која је удавила три тигрића – своје и његове потомке. Животиње су вероватно биле заплашене јаким детонацијама и омамљене разним хемијским средствима која су се налазила у тим бомбама.
Гледајући сторију о том тигру, јавила су нам се многа друштва за заштиту животиња. Неки су нам слали лекове, а једно друштво из Велике Британије нудило нам је чак и новац (можда чак и више!), али тражећи да им тигра дамо, да га *избаве* из једне овакве земље и пренесу у вашу лепу земљу, и да он ту нађе уточиште.
Међутим, не може се све новцем купити. Он и даље живи овде, с нама, а Британци, Американци, Французи, Немци... могу да га посете и да виде, да се присете колико су зла нанели животињама (да и не помињем људе, децу Алексинца, Варварина, Ниша...)
Ми тигру, наравно, пружамо ветеринарску помоћ, колико нам наше могућности дозвољавају. Да то не чинимо, он би већ одавно угинуо. Када простор којим располажемо не би био скучен, преместили бисмо га у неки други, погоднији, и написали на његовом кавезу тужну биографију тигра кога су одгајили људи и који је веровао људима.
Он, вероватно, не слути да су неки други људи криви за његову несрећу.
Забринут као и ви, Вук Бојовић, директор Бео зоо-врта."

КРАЂА КАТАЛОГА

Од „забринутих" Енглеза, међутим, били су гори они домаћи који су се правили Енглези.
Увек расположени да подрже и помогну знање и едукацију, да омогуће младима да раде на свом усавршавању, људи из управе Врта су са задовољством и крајње добронамерно прихватили молбу тек дипломиране студенткиње биологије из Сјенице да у Зоолошком врту волонтерски одради своју приправничку праксу. По истеку тог периода, с обзиром да је девојка била лошег материјалног стања, поново су показали великодушност и разумевање. Ангажовали су је, преко омладинске задруге, да уз новчану надокнаду, одрађује неке послове за Зоолошки врт, као што су исписивање натписа на кавезима и сређивање

БЕО ЗОО ВРТ

Писмо Енглезима

ПИСМА

Илустрована политика, 23. новембар 2004.

података о животињама, а све са жељом да јој омогуће да што више прошири теоријско знање стечено током школовања. Пошто је у то време био у току рад на прикупљању материјала за каталог Зоолошког врта, који је био у плану, и она је укључена у тим који се бавио тим послом. На располагању је имала сву стручну литературу и већ објављене публикације великих светских зоолошких вртова сличног карактера, а на њој је било само да препише најбитније податке. Како је почела да ради било је јасно не само да се у том послу не сналази већ и да је, упркос факултетској дипломи, елементарно неписмена. У писању је правила недопустиве како стручне, тако и граматичке и правописне грешке, међутим, била је веома осетљива на било какве критике или замерке. Није прихватала сугестије те, оног тренутка када се испод свог рада потписала као „дипломирани биолог", директор Вук Бојовић није имао другог избора него да јој се захвали на дотадашњој сарадњи. Одлазећи из Врта, како се касније испоставило, са собом је однела и радну верзију каталога са комплетном фото-архивом и заштићеним информацијама и подацима Зоолошког врта. Повезала се са својим колегама, који су својевремено, такође, испраћени из Зоо-врта као незналице, и заједнички су, преко невладине организације *Ендемит*, успели да од Извршног одбора Скупштине града у оквиру јавног конкурса за дотације непрофитним организацијама добију средства у износу од 234.000 динара за „пројекат еколошке публикације о угроженим животињским врстама у Бео зоо-врту", који је одштампан почетком новембра под називом *Зоо -водич*.

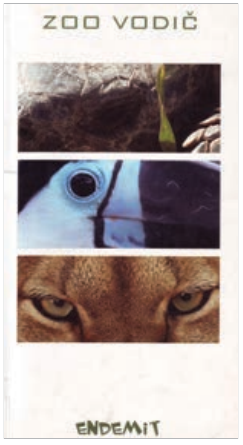
Сазнавши из средстава јавног информисања за ову крађу директор Бојовић се одмах обратио дописом Скупштини града, тачније градоначелнику Ненаду Богдановићу, захтевајући објашњење у вези учешћа Скупштине града у финансирању плагиране публикације. Знајући да је поменуто штиво истовремено и препуно грешака сваке врсте и да се никако не може назвати едукативним, апеловао је и да се Скупштина града и њен Секретаријат за екологију ограде од тог пројекта и забране најављену промоцију у скупштинској згради. Иако је добио чврсто уверавање из Кабинета градоначелника, и исте тврдње од Горице Мојовић, да ће представљање *Водича* бити забрањено, промоција је ипак одржана 4. новембра 2004. године у сали број 10 Скупштине града.

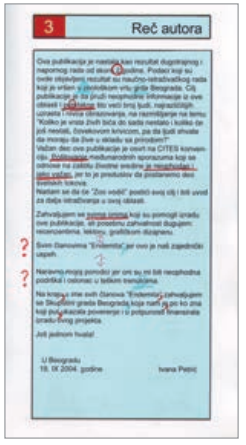
Уместо одговора градоначелника у Врт је, уз пропратно писмо из његовог кабинета, стигао извештај градског Секретаријата за заштиту животне средине о наводима из дописа директора Бео зоо-врта. Зато је Вук Бојовић поново пресавио папир и, 29. новембра 2004. године, упутио ново писмо Ненаду Богдановићу:

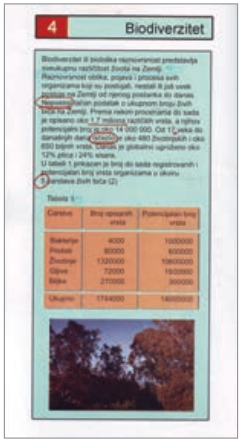
„У вези са договором Вашег кабинета, који сте ми доставили на основу извештаја Секретаријата за заштиту животне средине, а поводом мог дописа везаног за учешће Скупштине града у финансирању издавања публикације *Зоо водич*, невладине организације *Ендемит* из Београда, обавештавам Вас о следећем:

Уз све уважавање Секретаријата за заштиту животне средине, жао ми је што морам да напоменем да су у свом извештају упућеном 15. новембра 2004. године (под бројем 7-23/04-В-01), а поводом мог дописа везаног за учешће Скупштине града у финансирању издавања публикације *Зоо водич* невалдине организације *Ендемит* из Београда, изнели низ површних закључака. Наиме, извештај су сачинили уопште не улазећи у проблематику и не познавајући чињенично стање. Стога осећам потребу да Вас информишем и изнесем Вам праву, и једину, истину о овом случају:

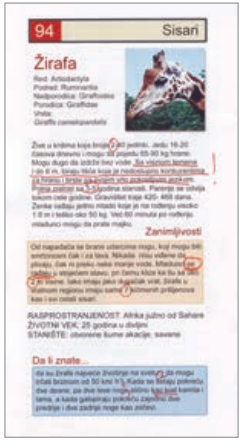
Ауторка публикације, Ивана Петрић, провела је у Београдском зоолошком врту годину дана на стажу, по завршеним студијама (дакле, никако две као што она тврди). У жељи да јој, као и

свим младим људима, помогнем у усавршавању и стицању знања, поверио сам јој да, са још неколико мојих сарадника, ради на комплетирању података на већ постојећим таблама које се налазе на кавезима поред сваког експоната у Врту. Напоминьем да је сав материјал био готов, требало га је само хронолошки средити и евентуално допунити. Тачније, обрадити на компјутеру. Када је посао са таблама био готов, дошао сам на идеју да би било рационално постојећи материјал преточити и у неку пропагандну публикацију, односно у *Водич кроз Београдски зоолошки врт* који би посетиоцима служио као каталог приликом обиласка Врта, али и као едукативно штиво у коме би посетиоци могли да нађу основне податке о свакој животињској врсти. Пошто се сада већ радило о озбиљнијем послу, прибавио сам им каталоге и водиче из пријатељских зоо-вртова Европе и света, платио преводиоце да тај материјал преведу на наш језик, омогућио им све услове за рад, а од њих тражио само да то хронолошки среде по распореду наших експоната и уприличе за штампу. Наравно, за поверени посао сам им и платио одговарајућу суму. Више пута током рада сам вршио коректуру и скретао им пажњу на катастрофалне грешке које су правили и за које ми је било несхватљиво да људи са факултетским дипломама могу себи да дозволе. Међутим, није вредело. Када сам видео да се дотична Ивана Петрић на крају текста потписује као *дипломирани биолог* схватио сам да је илузорно више губити време са том екипом људи, те сам им се захвалио на сарадњи и у пројекат укључио писмене људе, моје сараднике, храниоца и ноћне чуваре. Све до тада урађено углавном сам бацио и цео посао смо урадили из почетка.

То што сам ја бацио, а они објавили, назвали су мукотрпно стеченим научним знањима преточеним у едукативно штиво, а Ваше Комисије су у то поверовале.

Њима не замерам што су покушали да Вас обману и пласирају Вам јевтин, неписмен, ни мало едукативан, а при том неспретно украдени каталог као производ свог *мукотрпног рада и труда*. Али замерам Вама што сте дозволили да будете обманути од јевтиних, приземних људи. Узгред буди речено, као појачање они су мобилисали и моје раније одбачене рестлове, који нажалост и на несрећу ове земље уживају висока академска звања и налазе се на одређеним функцијама.

Питам се само да ли је ико из Ваших Комисија, ко је одлучивао о финансирању ове будалаштине која се назива научним делом, сматрао за потребно да макар прелиста оно за шта даје паре, наше паре, које између осталих и Београдски зоолошки врт даје у виду пореза и разних рента и доприноса у градску касу.

Ми и даље тражимо спонзоре да објавимо наш први водич, за који не тврдимо да је научни рад. Њега су радили: два ноћна чувара, један хранилац и директор.

Нећемо се либити да врхунским светским стручњацима презентујемо оба ова водича, онај који се зове науком и други за који *научници* кажу да су га радили лаици. Нека падне пресуда који је прави.

Напоминьем Вам још једном да сам апеловао да се Скупштина града и њен Секретаријат за екологију на време ограде и да забране промоцију тог недоношчета у Вашем простору. Тада сам добио чврсто уверавање од надлежне особе из Вашег Кабинета да ће промоција бити забрањена, исто ми је тврдила и госпођа Горица Мојовић. Нису одржале реч ни једна ни друга, промоција је ипак одржана у Вашој згради на Тргу Николе Пашића, мислим у просторији број 10. Том приликом посетиоци су добили примерке овог *научног дела* које врви од граматичких, језичких, а о стручним грешкама и да не говоримо. Нема стране на којој нема бар по двадесетак грешака. Осим тога та назови публикација је продукт најгнусније крађе нашег труда и муке, коју смо сами више година, без

Вртов водич ➤

ичије помоћи стицали, а сада се појављују нека друштва, еснафи, невладине организације, људи који раде за науку, и ките се нашим перјем.
Стога мислим да је извештај који Вам је упутио Секретаријат за заштиту животне средине нетачан, површан и недобронамеран.
Надам се да ћу Вам овим дописом помоћи у одабиру Ваших сарадника, ако их се већ нисте одрекли."

Све што је до тада урађено на каталогу Зоолошког врта углавном је бачено и цео посао је кренуо из почетка. У пројекат су укључени писмени и вредни људи, тако да су нови, легалан и репрезентативан водич, под називом *Кроз Београдски зоолошки врт*, потписали хранилац, два ноћна чувара и директор. Издао га је сам Зоолошки врт, „без помоћи и подршке Скупштине града", како је наглашено у импресуму.
У овој богато илустрованој публикацији, јасној и прегледној, лако читљивој и разумљивој свим узрастима, без иједне сувишне реченице, врхунски информативно и прецизно је представљено више од 270 различитих врста, са око 2.000 примерака који живе у Београдском зоолошком врту, међу којима је и више од 120 врста заштићених ЦИТЕС-ом, а чак 20 врста обухваћено првим степеном заштите.
Деца су коначно добила књигу која ће им дати одговоре на хиљаду питања која поставе својим родитељима када их доведу у посету Зоолошком врту, а Београдски зоолошки врт се њеним издавањем дефинитивно сврстао међу вртове европског нивоа.

МЕЂУ СТО НАЈУСПЕШНИЈИХ У СРБИЈИ

Након свих немилих догађаја и неправди око издавања водича, као право освежење и сатисфакција дошло је обавештење од *Globmark Bissines Raiting*, агенције која се бави пословним истраживањима, о новим рејтинг листама најуспешнијих предузећа у Србији за 2004. годину, по коме је Зоолошки врт града Београда, у конкуренцији од 74.070 предузећа, исказао одличан резултат и пласирао се међу сто најуспешнијих предузећа у Србији, заузевши 81. *Екстра место* у привреди Србије као целини, 23. *Екстра место* у конкурентској категорији по величини и друго *Екстра место* у оквиру своје делатности. Утицај предузећа која се налазе у кругу сто најуспешнијих на привредне токове је изузетно велики. Она остварују 9,36 одсто укупних прихода целокупне привреде и чак 33,64 одсто добитка. Њихово учешће у укупном капиталу привреде износи 12,68 одсто, а учешће у сталној имовини 10,01 одсто. Ове резултате остварује само 0,14 одсто од укупног броја предузећа у Србији.
Globmark Raitng листе не испитују никакви жирији, нити комисије. Субјективизам и арбитрарност у одлучивању потпуно су искључени. Званично исказани финансијско-књиговодствени резултати предузећа филтрирани су и објективизирани кроз одговарајући методолошки поступак који се спроводи путем рачунарског софтвера.
Тиме су сатисфакција и успех због постигнутог резултата били још већи.

Зоолошки врт је изборио завидно место међу сто најуспешнијих у Србији упркос чињеници да је и даље био самофинансирајуће друштвено предузеће које се издржавало искључиво од продаје улазница и симболично од издавања простора. Ни Град, ни Република нису издвајали ни динар из било ког буџета, али су зато редовно убирали све дажбине и порезе. Иако је важила за формалног оснивача Београдског зоолошког врта, Скупштина града није учествовала ни у чему што је у њему направљено. Напротив, дозволила је да Врт остане неукњижен, није му враћено седам хектара земљишта које му је припадало, а да апсурд буде већи, чак је избачен и из туристичке понуде града.

Годину 2004. Београдски зоолошки врт је завршио са 2.023 животиње у 238 врста, а број посетилаца је износио 403.545

SRBIJA
2004

GLOBMARK BUSINESSRATING

CERTIFICATE

CERTIFIKAT ZA EKSTRA REJTING

CERTIFICATE FOR EXTRA RATING

ZOOLOŠKI VRT GRADA BEOGRADA

Analizirajući ukupan broj od 74070 preduzeća koja su predala završne račune za 2003. godinu, primenjujući deset eliminatornih kriterijuma i šesnaest analitičkih faza izvršili smo rejting analizu i došli do lista najrentabilinijih i najkredibilnijih preduzeća. Preduzeća koja imaju privilegiju da se istovremeno nalaze na obe liste formiraju ekstra rejting listu najboljih preduzeća. Na osnovu iskazanog Biznis Rejting Indeksa Rentabiliteta (BR.IR) i iskazanog Biznis Rejting Indeksa Kredibiliteta (BR.IK) formirana su tri tipa ekstra rejting lista: integralna lista (privreda kao celina), kategorijalna lista (velika, srednja i mala preduzeća), i granska lista (osnovna šifra delatnosti).

In analysis of the total number of 74070 enterprises that submitted their balance sheets for the year 2003, by applying ten eliminatory criteria and by a complex procedure consisting of sixteen analytical phases, we have conducted a rating analysis and reached the lists for profitability and credibility. Enterprises that had a privilege of being on both lists at the same time form the Extra rating list of the best enterprises. Based on a Business Rating Index of Profitability (BR.IR) and Business Rating Index of Credibility (BR.IR), three types of extra rating lists were made: integral (for the economy as a whole), categorial (big, medium and small enterprises), branch (for the basic business activities).

Sa zadovoljstvom potvrđujemo da je Vaše preduzeće zauzelo:

We have the pleasure to advise you that your enterprise has been awarded:

81 EKSTRA mesto u privredi Srbije, kao celini — EXTRA position in the economy of the Serbia as a whole

23 EKSTRA mesto u konkurentskoj kategoriji po veličini — EXTRA position in the competitive category by size

2 EKSTRA mesto u okviru svoje delatnosti — EXTRA position in the branch

Čestitajući Vam na ostvarenom poslovnom uspehu po istovremeno iskazanom rentabilitetu i kredibilitetu, želimo da u svom budućem razvoju postižete još bolje rezultate.

We congratulate you on your business success based on profitability and credibility at the same time, and we wish you even better results in the future.

Certified by:
Globmark BR - Business Research

Važi uz potpis i suvi žig / seal valid when signed by

Глобмарков сертификат

РАЂАЊА И УМИРАЊА

За целу 2005. годину могло би се рећи да је протекла релативно мирно, без већих трзавица и проблема. Живот у Зоолошком врту одвијао се уобичајеним током. Рађале су се нове животиње, а из различитих, углавном далеких земаља су стизали нови становници.

У Врт су се у тој години први уселили јакови из Киргизије. Пар ових моћних дивљих говеда, која насељавају пределе Централне Азије и живе на надморској висини од 4.000 метара, допремљен је у Београд 19. јануара као још један поклон киргизијске владе. Како би им се одужили, људи из управе су једну од улица Зоолошког врта назвали Киргизијска.

Почетком године рођена су два мушка мечета хималајског огрличара, антилопа, кенгур и лама, али су 21. и 28. фебруара угинула и два омиљена становника Зоолошког врта, оба од старости – телевизијска звезда, магарац *Ристa*, а недељу дана касније и двадесетпетогодишњи лав *Марко*.

Већ након двадесетак дана, 21. марта, надомештен је губитак лава. Из суботичког зоолошког врта набављен је млади мужјак који је, с обзиром да је стигао на Младенце, добио име *Младен*, а некако у исто време су из Мађарске увезени пар мочварних рисева и женка америчког ракуна.

После две године, колико је био измештен, *Дечји маратон* је поново враћен у Зоолошки врт, на стазу крај слонаре. Стартом дванаестог *Дечјег Соко Штарк маратона* у Врту, 16. априла 2005. године, свечано су почели и *Дани Београда*, који су се те године одвијали под слоганом *Београд заувек*. А потом је уследио још низ других културних и спортских догађаја.

Трећи Међународни фестивал професионал-

Јак

Ракун

Мочварни рис

Лав Младен

них позоришта за децу и младе, такмичарског карактера, познатији под називом *Тиба* (*Театарска интернационална београдска авантура*), свечано је отворен 4. јуна 2005. године у Зоо-врту необичним спектаклом у режији Кокана Младеновића. Специјално за ту прилику простор *Вештачке баре* адаптиран је у магичну позорницу по којој су се, под блештавим искрицама ватромета, борили вилењаци у шареним костимима јарких боја, језерски чаробњаци и вештице. Да чаролија вечери буде још потпунија допринели су и станари околних кавеза риком, завијањем и разним крицима.

Седма по реду *Београдска карате ревија* под називом *Сви заједно у 2006. години*, одржана је у Врту 19. јуна 2005. године. Поред традиционално хуманитарног карактера овом спортском манифестацијом је обележено и уједињење два београдска карате савеза.
Првог дана лета 2005. године Зоолошки врт је, накратко, добио једног атипичног станара. Писац Зоран Живковић је седећи у кавезу представио своју нову књигу *Скривена камера*. Аутор је за промоцију одабрао овако необично место јер се кључна епизода романа одиграва управо у кавезу Зоолошког врта.
Убрзо после Живковићеве у *Врту добре наде* је уследила још једна промоција. *Фонд Рибникар* је 4. јула јавности представио трећу књигу из занимљиве едиције *Да ли знате*, насталу из једне од најстаријих рубрика у стогодишњем листу *Политика*.
Тих дана на адресу најлепшег зоолошког врта на Балкану стигло је велико признање из Мадрида у оквиру *Награда новог миленијума*, а први човек Врта одликован је златном значком. Иако Вук Бојовић и његово предузеће никада нису добили награду у својој земљи, њихов успех наградили су Шпанци, али директор није имао могућности да отпутује у Мадрид на свечано уручење признања.

Фестивал Тиба у Београдском зоолошком врту

Владимир Спицин
Андски кондор
Првороѓено младунче фоке

РОЂЕНДАНСКИ ПОКЛОНИ

Поводом 69. рођендана Београдског зоолошког врта, из Русије, из петроградског Зоолошког врта, на калемегданску адресу је стигао изузетан поклон – млада женка андског кондора, највећа птица на свету која лети, коју до тада није имао ниједан врт са простора бивше Југославије. Ову краљицу облака, чији распон крила досеже и преко три метра, одликује одличан вид, тако да са висине и од десет километара без проблема успева да опази свој плен, али и огроман, оштар кљун којим у природном станишту комада чак и ламе и алпаке.

Свој допринос рођенданском слављу дале су и животиње Зоо-врта. Свакако најрадоснији и најзначајнији догађај представљало је рођење младунчета фоке витулине, прво у историји Београдског зоолошког врта, због чега је 14. јул 2005. године уписан у документацију Врта као датум од посебне важности.

Осам дана после рођења фоке на свет је дошло још једно младунче нилског коња, а за њим, у размаку од само неколико дана, и ждребе зебре, хималајски тар, палма какаду, сибирски козорог, зебу говече и велики број змија и кенгура валабија.

Групи принова које су током јула обогатиле *Врт добре наде* 7. јула су се придружила и два младунца црног леопарда која су, због лошег искуства са претходним окотима, одмах морала да буду одвојена од мајке да их не би појела. Одгајила их је, заједно са својим штенцима, вртовска керуша родезијског гонича.
О том бројном подмлатку, али и о условима и објектима у којима је смештен, све компликације и честитке изрекао је Владимир Спицин, дугогодишњи директор московског Зоолошког врта, једног од најпознатијих на свету – и председник ЕРАЗЕ – који је у пропутовању кроз Србију, 25. новембра 2005. године, свратио у полудневну посету Бео зоо-врту.

Од важнијих инвестиционих пројеката у Зоолошком врту 2005. године свакако треба издвојити постављање видео надзора које је спроведено крајем новембра. Систем „покривања“ терена, а нарочито критичних тачака, видео камерама неопходан је за безбедан рад и нормално функционисање сваког савременог врта. Био је то још један корак начињен ка европеизацији, али онај главни, велики, којим је прескочена чак и Европа и који је Београдски зоолошки врт лансирао директно у свет, уследио је 10. децембра 2005. године.

БЕЛИ ЛАВОВИ У БЕОГРАДУ

Пуне две деценије, још од дана када је дошао у Зоолошки врт, директор Бојовић је сањао да набави гепарде. Иако је знао да никада неће имати довољно пара да их купи, ипак је направио за њих простор у Врту. И то прави простор, са зимским склоништем, подним грејањем, вентилацијом и свим осталим удобностима које тим ретким животињама морају да се обезбеде.
О белим лавовима није смео ни да сања, за њима је могао само да жуди.
Наду, међутим, није губио. Звао је бројне светске вртове, нудио размене, контактирао многе људе широм планете који би могли да их набаве и покушавао на разне начине да дође до ових ретких и драгоцених животиња. Тако се чуо и са Нићифором Ником Аничићем, нашим човеком који годинама живи и ради у Јужној Африци. Већ у првом разговору Аничић је обећао да ће Београду купити гепарде. Ово обећање Вук Бојовић је примио са резервом јер су му и пре тога многи обећавали а ништа нису урадили. Међутим, само неколико месеци од телефонског разговора, 10. децембра 2005. године у Зоолошки врт је из Јоханесбурга, тачније из Кригеровог парка, стигао пар петомесечних гепарда а са њима, као специјалан поклон изненађења, и пар малих белих лавова. Велики донатор и добротвор господин Аничић је имао само једну молбу – да се његово име не помиње у јавности јер није желео да овим чином себи прави рекламу. Учинио је то, како је рекао, за Врт и Београд. Није чак хтео ни да каже колико је беле лавове и гепарде платио, а финансирао је и транспорт, као и трошкове Мартина Крога, пратиоца који је допутовао са животињама, иначе човека који је у Кригеровом парку бринуо о лавићима *Шумби* и *Вамбу* од њиховог рођења до доласка у Београд. Крог је донео потребне витамине за њихов раст и развој, објаснио како треба да се хране и у Београду провео неколико дана док се лавићи нису потпуно адаптирали на нову средину.
Белих лавова има тек око двеста на планети, у Европи их је, у том тренутку, рачунајући и наше, било само три. Због атрактивног крзна ловци су их довели на ивицу истребљења. Бели лавови су у ствари грешка природе. Они имају рецесивни ген и када се нађу два таква гена, код женке и мужјака, онда на свет долази бело младунче. Осим по боји, ни по чему другом се не разликују од обичних лавова. Једина мана тог белог крзна је што у природи тешко опстају јер су лако уочљиви, али је то искоришћено као атракција и бели лавови се гаје само због боје и продаје, јер им је цена енормно велика.

Великодушан гест и изузетан поклон господина Ника Аничића за Београдски зоолошки врт представљао је не само непроцењиву драгоценост већ и прекретницу у његовом даљем развоју. Чињеница да поседује тако ретке врсте животиња високо је подигла рејтинг Бео зоо-врта на светским ранг-листама најбоље снабдевених зоолошких вртова.

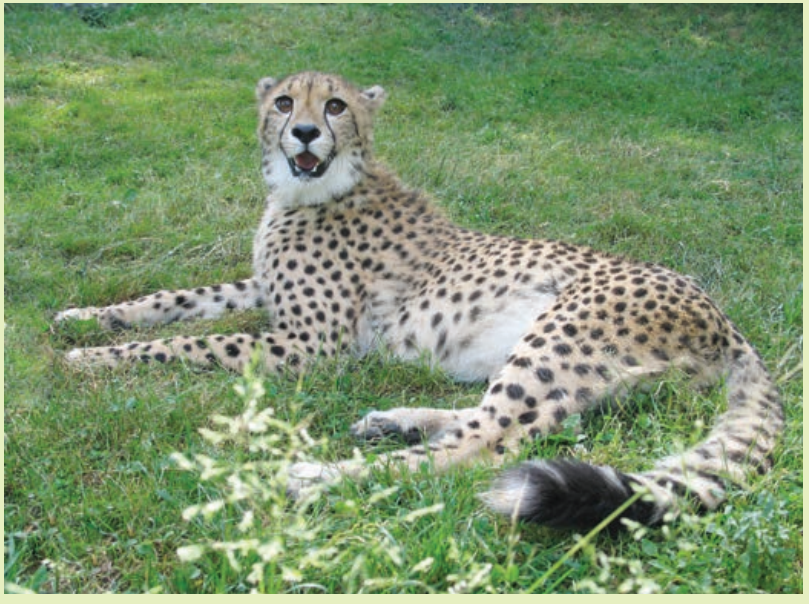
2.290 животиња у 239 врста, биланс је са којим је могао да се похвали Београдски зоолошки врт на крају 2005. године. Број посетилаца који су прошли кроз његове капије те године износио је 381.000

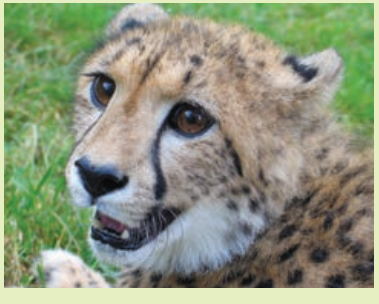

Бели лавови

Гепарди

ГОДИНА ЈУБИЛЕЈА

Година јубилеја 2006, у којој је Зоолошки врт прославио импозантних 70 година постојања, од првог до последњег месеца протекла је у знаку тог значајног датума, свечарски али радно. Запланирано је и реализовано неколико нових објеката, набављено доста животиња, одржано више културних и спортских манифестација, а уведене су и неке интересантне маркетиншке акције.

Већ по традицији, година је почела једном интересантном причом из животињског света, чији актер овога пута није била ни керуша која доји тигриће, ни оперисана змија, него андска гуска по имену *Мила*.

У сутон хладног фебруарског дана, пред затварање Зоолошког врта, неки од обесних посетилаца погодио је једну од андских гусака или каменом или неким тупим предметом, а можда и праћком, до данас је остало неразјашњено. Готово смрзнуту и једва живу нашли су је радници Врта тек ујутру. Ветеринари су је прегледали и утврдили да јој је нога сломљена мало испод колена. То је значило да више никада неће да се ослони на ноге. Иако су шансе за зарастање прелома биле минималне, ипак се прибегло стављању гипса који је *Мила* носила пуних месец дана. Када је напокон скинут, стање је било још горе. Доњи део ноге је отпао и више није било никакве помоћи. У часу када је инјекција за успављивање већ била спремна, појавио се доктор Душан Станојевић и предложио да се *Мили* направи штула, односно вештачка нога од армиране пластике, што најбоље могу даураде зубари и протетичари. Ускоро је у Врт стигао експертски стоматолошки тим ВМА. Доктор Свето Зечевић је узео *Мили* отисак. Мешане су смесе, радиле су зујалице и остали зубарски апарати. Техничар Милан Димитријевић пажљиво је скидао сваки

Операција андске гуске

Објекат за беле лавове

вишак пластике који би могао да смета при ходању. Вештачка нога за гуску била је готова и стајала јој је као саливена. *Мила* је поново ходала и то без проблема, баш као да је рођена на штулама.

У сусрет прослави јубилеја радило се на максималном улепшавању сваког кутка Зоолошког врта. Истовремено су започети радови на неколико различитих пунктова. У изградњи су били велелепни објекат за беле лавове, објекат за беле валабије, кућа за меркате, а реновиран је и под у најпосећенијем и најфреквентнијем месту у Врту – кући за мајмуне.
Сходно значају и вредности коју имају, новим станарима Зоолошког врта, белим лавовима је намењен и адекватан простор лоциран у централном делу Врта на великој површини коју су некад заузимала чак три објекта: инкубаторска кућица са покривеним кавезом за голубове пећинаре, кавез за камерунске козе и кавез за пловуше. Објекат је пројектован по највишим светским стандардима и захтевима. Зимски део се састоји од спрата и поткровља, подељених у четири велике просторије са пространим ходником између њих. Има водовод, канализацију и подно грејање. Летњи део чини двориште богато зеленилом, са потоком, два базенчића и заштитном металном оградом којом је одвојено од посетилаца.

Нешто даље, на улазу у *Птичји град*, подизан је објекат за беле валабије чији се долазак у Зоолошки врт ускоро очекивао, јер је директорова идеја била да после белих лавова настави тренд набавке белих животиња за Бели град.
Овај модеран објекат, који се савршено уклапа у постојећи амбијент, чине стилизована дрвена кућица и летњи простор од камена и стакла.

Објекат за беле валабије

ПОЗНАТИ ВОЛОНТИРАЈУ

Петнаестог дана априла у Зоо-врту је одржан тринаести *Дечји Соко Штарк маратон*, 24. јуна девета *Београдска карате ревија*, а између те две манифестације, половином маја у циљу популаризације Зоолошког врта, покренута је једна интересантна маркетиншка акција која је изазвала велико интересовање јавности. Сваког викенда, током готово шест месеци колико је трајала акција под називом *Познати волонтирају*, окупљала је најпопуларније личности из јавног живота – певаче, глумце, спортисте, који су долазили у Зоолошки врт и помагали радницима у обављању свакодневних активности. Своје умеће и вештину у баратању око малих и великих зверки показали су: Слађана Милошевић, Маја Оџаклијевска, Дара Бубамара, Гоца Тржан, Виктор Савић, Мирка Васиљевић, Јелена Томашевић, Владимир Цветковић, Бане Мојићевић, Андрија Милошевић, Константин Костјуков, Ванеса Шокчић, Мина Костић, Никола Роквић, Ољa Карлеуша, Немања Николић, Вања Грбић, Јадранка Јовановић, Саша Јоксимовић, Тања Савић, Ненад Стојменовић, Јасмина Ћировић, Милан Калинић, Миљан Ракић, Ана Станић, Петар Јелић, Катарина Радивојевић и Огњен Амицић алијас Оскар.
Позитивна радна енергија која је владала Београдским зоолошким вртом очигледно је деловала заразно јер се велике естрадне звезде током суботњег волонтирања нису либиле да заврну рукаве, узму метлу у руке и загазе дубоко у кавезе.

У Београдски зоолошки врт је 9. јуна 2006. године, након безброј административних компликација, стигла још једна специфична европска зоолошка ексклузива – пар северноамеричких којота. Мужјак и женка, стари око 18 месеци, дошли су из два различита америчка зоолошка врта, нису били из истог легла, што је било веома значајно због будућих потомака. Иначе, којоти су предатори који живе у прериjама и убрајају се међу чистаче у природи. По изгледу су најсличнији комбинацији вука и шакала. Ове животиње Београдски зоолошки врт никада раније није поседовао.

Иако је у изградњу, унапређење и обогаћивање Београдског врта улагао велики труд и енергију Вук Бојовић се са задовољством одазвао позиву Драгана Марковића Палме, председника СО Јагодина, да помогне у оснивању и формирању зоолошког врта у овом граду. Није прошло дуго од њиховог првог састанка и договора, а радови на изградњи зоолошког врта су почели. У најлепшем делу Јагодине, подно излетишта Ђурђево брдо, у комплексу истоименог парка, најпре је раскрчено и припремљено три хектара терена, након чега је, уз Бојовићеве конструктивне предлоге и сугестије, зоолошки врт изграђен за невероватних 70 дана. Урађени су модерни кавези, постављене клупе, избетониране су стазе, засађено дрвеће и цвеће. Као што је и обећао, београдски директор је у Јагодину преселио 70 животињских врста, око сто експоната, тако да је нови Врт могао да почне са радом.
Симболичним пресецањем врпце на церемонији отварања, 10. јула 2006. године, Вук Бојовић је и званично „пустио у рад“ зоо-врт *Тиґар*, поред београдског и палићког, трећи зоолошки врт у Србији. Несвакидашњој свечаности отварања присуствовали су највиши представници педесетак општина централне Србије и више хиљада грађана из разних крајева земље који нису желели да пропусте прилику да већ првог дана виде оно по чему је Јагодина постала јединствена у региону. Захваљујући Вуку Бојовићу на свему што је урадио за Јагодину и за туристички развој града, Драган Марковић Палма је том приликом објавио да је од 10. јула директор Београдског зоолошког врта почасни грађанин Јагодине: „Имао сам идеју да направим зоолошки врт и отишао сам у Београд, код директора Зоо-врта, мог пријатеља, господина Вука Бојовића. Рекао сам му да желим да направим зоо-врт. Он ми је рекао да градим и да ћу добити све животиње бесплатно. Одржао је реч. Зато је, после извршених консултација са председницима партија који су у општини Јагодина, он од данас почасни грађанин наше општине, а формално ћемо тај чин окончати 17. октобра.“

Отварање зоо-врта у Јагодини

СЕДАМДЕСЕТИ РОЂЕНДАН

Два дана после прославе „рођења“ једног Врта, уследило је рођенданско славље другог, старијег пуних седам деценија .
Сунчан и топао 12. јул 2006. године окупио је у Београдском зоолошком врту, баш као и пре 70 година на његовом отварању, бројне љубитеље животиња, пријатеље Врта и истакнуте званице из политичког, културног и јавног живота. Међу присутнима су били и: министар финансија Млађан Динкић, академик Владета Јеротић, бивши градоначелник Небојша Човић, драмски писац Душан Ковачевић, градоначелник Јагодине Драган Марковић, бивши председници Извршног савета Скупштине града Живана Олбина и Златан Перучић, новинар и водитељ Миња Субота, спортски коментатор Јован Мемедовић, потпредседник еколошке странке *Зелени* Јосип Броз, оперска примадона Јадранка Јовановић, глумац Виктор Савић, певачица Екстра Нена...

Поздрављајући присутне госте, директор Бојовић је подсетио на историјат установе која је и поред многобројних оспоравања не само опстала пуних седам деценија него и постала симбол Београда и једна од највећих атракција туристичке понуде престонице.
„Пре седамдесет година на површини данашњег Зоо-врта било је поље купина и корова, а данас једна од највећих културних установа у Београду. У светским метрополама су зоолошки вртови у истој равни са музејима, позориштима, библиотекама, за њих градске власти одвајају велика финансијска средства. Нажалост, то код нас није случај. У Београду на чело Зоолошког врта, после Другог светског рата, људи су постављани по казни. Променио сам 11 градоначелника, а добро сам сарађивао само са два – Александром Бакочевићем и Небојшом Човићем. Запослени у Зоолошком врту су успели да, упркос свему и уз много љубави, ентузијазма и мало пара, од краставе жабе направе принца. У време када све пропада у нашој земљи, Врт иде узлазном путањом и обећавамо да се на овоме нећемо зауставити, бићемо још већи и лепши. Ићи ћемо напред док га не доведемо међу звезде.“

Говорећи о значају Врта за Београђане, драмски писац Душан Ковачевић је истакао да је некада овај део града био најсрамнији и најружнији, да је представљао азил за тужне и несрећне, све док Вук Бојовић није преузео управљање:
„Данас Зоолошки врт одише расположењем и невероватном енергијом. Апелујем на градске власти да се сложе и прошире Врт на поља која служе само за плављење Дунава и Саве. Сви смо ми везани за своје корене, а овај Врт је прилика да им се вратимо. Данас живимо у мегалополисима, који су налик неуређеним џунглама. Поред таквих животињски вртови би требало да буду већи и не разумем зашто нам то Градска власт не дозволи. Кажу, у околини постоје бројна археолошка налазишта. Ја им кажем – данас у Европи, где год почнете да копате, наиђете на мртвог Римљанина. Па, зар је то вредно? Питам се зар због мртвих Римљана и гомиле неких цигала не можемо да ширимо живот и радост који овде бујају?“
Рођенданска прослава потрајала је до касних поподневних сати, а уз слављеничку торту, поклон зоо-врта *Тиґар* из Јагодине, присутни су имали прилику да уживају у највећим атракцијама *Врта добре наде*: младунцима пуме, белом питону и бику, шампиону *Грмечке кориде*, које су чувари довели међу госте.

Међу бројним честиткама које су поводом значајног јубилеја, из различитих крајева света, стигле на адресу Београдског зоолошког врта, нашла се и једна објављена 9. августа 2006. године, у рубрици *Писма читалаца*, дневног листа *Политика*. Потписао је др Милош Немањић из Београда:
„Данас, према енциклопедијама, постоји више од хиљаду животињских колекција отворених за јавност широм света. Очигледно, животињске изоловане заједнице и људске урбане заједнице израстале су упоредо.
Београдски зоолошки врт, данас *Врт добре наде*, отворен 1936. године, следио је, дакле, ту тенденцију која је постала карактеристика тек за XX век.
Поредећи животињску заједницу Врта и урбану заједницу коју оличава савремени Београд, могло би се рећи, и поред напредака и на једној и на другој страни, да је, захваљујући једном човеку, уложено више разумевања за разноврстан животињски свет него што је показано разумевања за људски свет у урбаним оквирима.
Али, ако и оставимо по страни ову мало преоштру параболу, треба овим поводом рећи да је Вук Бојовић променио једно схватање о животињама и условима изолације и однос према њима у тој вештачкој средини, антиципирајући у извесном смислу један став Европске уније, који се огледа у одлуци о забрани коришћења животиња у циркуским представама.

Отуда и све честитке *Врту добре наде* у име 300.000 Београђана, његових вршњака, у име 160.000 младића од пет до 14 година, али и у име свих Београђана и оних који долазе у Београд и не пропусте да посете Врт, што подразумева велику честитку главном домаћину и његовим сарадницима.“

Током лета 2006. године Зоолошки врт је обогаћен са више животиња. Отприлике у исто време као и претходне године догодио се и други пород фоке иако се ова врста веома ретко размножава у заробљеништву, а младунце су добили и хималајски тарови, нилски коњи, зебре, ламе и бројне птице.
Посебну атракцију за Београдски зоолошки врт представљао је долазак два младунца белих кенгура, бенет валабија, који су 14. јула стигли у оквиру размене са Зоолошким вртом из Тексаса. Ове лепе животиње, управо због беле боје крзна која их краси, упадају у очи свим предаторима и тешко опстају на слободи.

Прослава седамдесет година Бео зоо-врта

Стога углавном живе под људским надзором. Одмах по доласку у Бео зоо-врт валабији су смештени у већ раније припремљен објекат, изграђен специјално за њих још почетком године.

Након белих кенгура из Јужне Африке је 11. августа, као поклон националног парка *Крићер*, стигла још једна петомесечна бела лавица по имену *Маша* и шест мерката, необичних малих, брзих и веома спретних животиња из породице мунгоса које Београдски врт, такође, никада раније није имао. Меркатима је, исто као и валабијима, унапред направљен комфоран застакљен простор, кућица са подним и зидним грејањем, јер су то животиње које живе у сувим и топлим пределима.

Годину јубилеја обележио је и један тужан догађај. Дана 26. августа, у 22 часа и 15 минута, угинуо је један од најстаријих становника Београдског зоолошког врта, нилски коњ *Ниџа*. *Ниџа* је цео животни век провео у Бео зоо-врту где је и рођен. Био је у доброј здравственој кондицији и доброј репродуктивној функцији, никада није боловао и доживео је дубоку старост. Угинуо је у 39. години.

Меркати
Објекат за меркате ➤

ПОЧАСНИ ГРАЂАНИН ЈАГОДИНЕ

Као што је и најавио на свечаном отварању зоолошког врта у Јагодини, Драган Марковић Палма, председник општине Јагодина, 12. октобра 2006. године упутио је писмо Вуку Бојовићу у коме га и званично обавештава да је одлуком Скупштине општине Јагодина проглашен за почасног грађанина овога града:

„Посебно ми је задовољство да Вас обавестим да је Скупштина општине Јагодина, на седници која је одржана 10. октобра 2006. године, донела одлуку да Вам додели највише друштвено признање општине Јагодина – звање почасног грађанина општине Јагодина за Ваш немерљив допринос изградњи и отварању зоолошког врта у Јагодини, што је допринело да Јагодина постане још познатији град и значајно туристичко место у Србији.
Позивам Вас у име грађана општине Јагодина и у своје име да 17. октобра 2006. године присуствујете свечаној седници Скупштине општине Јагодина заказаној поводом 17. октобра – Дана ослобођења Јагодине од фашизма на којој ће Вам бити уручена *Повеља почасног грађанина Јагодине*."

На свечаној седници Скупштине општине Јагодина одржаној 17. октобра 2006. године у конгресној сали хотела *Јагодина* Вуку Бојовићу је уручена *Повеља почасног грађанина Јагодине* за несебичну помоћ и залагање око формирања новог зоолошког врта, који је, чим је направљен, постао најпосећеније место у овом граду.

У 2006. години, у којој је заокружио импозантан број деценија, Београдски зоолошки врт је имао и импозантан број животиња чак 2.231, 228 животињских врста и 414.251 посетиоца

Свечана додела признања
Повеља Почасног грађанина

СВОЈИНСКА ТРАНСФОРМАЦИЈА

Ако је тачна она народна да се по јутру дан познаје онда је и сам почетак 2007. наговештавао да ће година бити туробна и тешка за Зоолошки врт, свакако једна од најтегобнијих у његовој седамдесетогодишњој историји.

Сходно одредбама Закона о својинској трансформацији, који је налагао да до краја 2007. године сва друштвена предузећа морају да претрпе својинску трансформацију, да буду приватизована или трансформисана у јавна, Министарство привреде је 8. децембра 2006. године покренуло иницијативу да Београдски зоолошки врт уђе у процес приватизације.
Чињеница је да је Зоолошки врт остао међу последњим друштвеним предузећима у граду, али је чињеница и то да се Вук Бојовић током 20 година, колико је руководио Вртом, обраћао сваком новом градоначелнику, а променио их је 11, тражећи да се Зоолошки врт трансформише у јавно предузеће и пређе на државне јасле, као што је то случај са готово свим зоовртовима у свету, а не да се сам издржава од продаје улазница, изнајмљивања малих локала и помоћи донатора, без иједног динара уложеног од стране државе. Нико, међутим, није пристајао на тај трансфер. Тачније, градоначелник Ненад Богдановић је понудио да Зоолошки врт постане јавно предузеће, али без финансијске помоћи Града, а са обавезом плаћања неких Управних одбора које би Град поставио. Директор Бојовић је ову понуду одбио.

Достављањем проспекта Агенцији за приватизацију процес приватизације Београдског зоолошког врта је и званично започео 29. децембра 2006. године, али без прецизније информације када ће она бити обављена јер је велики број фирми већ дуго чекао на продају. Такође, тек је требало утврдити вредност Врта, пошто процена која је урађена пре више година, на милион евра, више није била актуелна. Није се знало ни да ли ће продаја бити тендерска или аукцијска, нити шта потенцијални купац 70 одсто капитала овог предузећа, колико је понуђено, заправо добија – део објеката, све објекте са животињама или без њих.
Већ првих дана 2007. године вест о приватизацији Зоолошког врта је процурела у јавност и одмах покренула праву бујицу узаврелих страсти. Врт су одједном сви почели да својатају и Град и Градско јавно правобранилаштво и Градски секретаријат за културу и Завод за заштиту споменика културе града Београда и, наравно, Јавно предузеће Београдска тврђава.

Прва се огласила Горица Мојовић, помоћник градоначелника Београда, која је изјавила да ће се у приватизацију Београдског зоолошког врта свакако умешати и Град јер је он књижни власник земљишта на коме се Врт налази, истичући да ова приватизација не може бити као свака друга, односно да би било боље да Зоо-врт припадне Граду.
Истог мишљења је био и Страхиња Секулић, градски јавни правобранилац, истичући да је у највећем интересу Града да Зоолошки врт постане јавно предузеће што значи да његов власник буде град Београд, у противном предлагао је да се приватизација одложи док не буде јасно шта коме припада.
Из градског Секретаријата за културу су поручили да је њима најбитније да се приликом приватизације испоштују све одредбе Закона о културним добрима. „Потребно је само применити одредбе Закона и јасно је шта коме припада" – рекао је у разговору за *НИН* 18. јануара 2007. године Даријан Михајловић, градски секретар за културу. „Закон је веома јасан када је реч о промету, односно праву куповине културног добра, а он каже у члану 119 да право прече куповине културног добра има надлежна установа заштите. Било би природно да после процене вредности капитала то предузеће постане део Јавног предузећа Београдска тврђава, јер и територијално јесте његов саставни део."
Ипак, Лидија Котур, ПР менаџер градског Завода за заштиту споменика културе, отишла је најдаље залажући се за измештање Зоолошког врта са Калемегдана: „Наш циљ јесте ревитализација и презентација Калемегданске

тврђаве, као споменика културе и њено приказивање јавности у што бољем светлу. Зоолошки врт усред тог простора можда и није најсрећније решење јер људи ту долазе да виде животиње а не Београдску тврђаву."
О судбини преко 2.000 животиња, које живе у Зоолошком врту и које су набављене углавном директоровим ауторитетом и пријатељским везама, нико није говорио. Главна брига је била чије је земљиште, а чији објекти сагрђени на том културно-историјском добру.

„Прочитао сам у новинама да је Градска власт сада забринута за судбину Зоолошког врта. Па, то је лицемерно" – рекао је Бојовић у разговору за *Press* 12. јануара 2007. године. „Седам година су на власти ови исти људи и никада нам нису помогли. Тајкуни мисле да ће и овде зарадити новац. Е, ја им поручујем да пара неће бити и да нећу дати Врт лоповима. Шта год да је ова власт планирала, Зоолошки врт мора да остане овакав каквим смо га ми направили. Борићемо се свим средствима да га сачувамо за Београђане. Покренућу акцију да сви у Србији уплате на рачун Зоолошког врта само по један динар, али нећемо дозволити да све оде у пропаст."

Како се полемика између свих заинтересованих страна захуктавала тако је и добијала на оштрини и полако целу причу вукла у потпуно другом правцу. Преносећи изјаве градских челника *Вечерње новости*, у броју од 24. јануара 2007. године, у тексту под насловом *Животиње се селе*, најављују:

„Судбина Бео зоо-врта решаваће се после продаје, а највероватније ће се већи број животиња изместити на другу локацију.
Земљишна парцела на којој се налази Бео зоо-врт највероватније ће на следећој седници Скупштине града бити поверена на управљање ЈП Београдска тврђава. Према речима Љиљане Обрадовић, директорке овог предузећа, будући власник ће располагати искључиво покретном имовином Зоолошког врта, док земљиште и објекти остају у власништву Града.

По мишљењу Љиљане Обрадовић, судбина Зоолошког врта биће позната када се заврши процес приватизације. Уколико Зоо-врт остане на садашњој локацији, нови власник ће морати да плаћа накнаду за коришћење земљишта. Ипак, највероватније је да ће животиње променити место боравка."

На ову изјаву је, разуме се, Бојовић одмах одреаговао у *Недељном телеграфу*, 24. јануара 2007. године:

„Градски челници се никад нису бавили Зоо-вртом и увек су радили против нас. Ово земљиште не припада њима, на Врту желе само да остваре профит. На овом месту желе да изграде кафиће и коцкарнице, а животиње би изместили, колико сам чуо, у Крњачу, која не задовољава ни минималне услове за пријем животиња. Они то зову транзицијом, а мени све ово личи на конфискацију. Преживели смо санкције, хиперинфлацију и бомбардовање. Да ли ћемо преживети и транзицију, видеће се ускоро."

Директорову сумњу да се иза свега крије непостојање жеље да Врт настави да егзистира, односно намера да буде преиначен у ко зна какав садржај, још је више потврђивала енормна заинтересованост за његову куповину с обзиром да се радило о непрофитабилном предузећу. Када су сазнали за приватизацију, почели су да му се јављају разни тајкуни, па чак и људи с друге стране закона, што је представљало индицију да је његова претпоставка тачна.
На разне закулисне радње и кухиње указивало је и срачунато пласирање у јавност прича које су имале за циљ рушење угледа Зоолошког врта, попут оних да у њему све смрди, да се животиње муче, да тим делом Калемегдана царују пацови и фекалије теку на све стране. Новинари РТС су направили анкету у којој су сугерисали посетиоцима Врта – хендикепираним лицима у инвалидским колицима, да изјаве

Петиција, новински исечци и захтев са питањима

како конфигурација Зоолошког врта није погодна за њихово кретање, како из седећег положаја, због висинских успона терена, нису у могућности да виде животиње, што су ови негирали тврдећи да им је напротив све доступно и прегледно. Намера је била више него очигледна. После „анкетара“ на сцену је ступила извесна професорка биологије из *Дванаесте београдске гимназије*, најпре ламентом у штампи над судбином животиња у Зоолошком врту, па састављањем петиције за исељење Врта, коју је подметала својим ученицима да потпишу условљавајући их оценом уколико би одбили и на крају анимирањем више назови удружења за заштиту животиња да, позивајући се на Закон о доступности информација од јавног значаја, захтевају одговоре од управе Врта на више него морбидна и болесна питања типа – да ли је истина да у Зоолошком врту хране крокодиле телима паса луталица.

ПРЕСЕЉЕЊЕ ЗООЛОШКОГ ВРТА

Овако оркестрирана хајка резултирала је, што је и имала за циљ, предлогом Градских власти за дислокацију Врта.
Најжучнији заговорник ове идеје и прва особа која ју је изнела у јавност поново је била Горица Мојовић. Под изговором наводне велике бриге за животиње и њихову добробит, помоћница градоначелника је устврдила да је због повећања броја експоната Београдски зоолошки врт постао исувише тесан и нехуман, да његово проширење на Доњи град и територију која му је некада припадала не долази у обзир, те да је пресељење на неку другу, ванградску локацију неминовно. Као варијанте у оптицају навела је: Крњачу – Велико блато, Космај и Сурчин, уз напомену да ће нови зоолошки врт бити конципиран као сафари парк на површини од преко 20 хектара, баш као што захтевају европски стандарди.
Одмах након Мојовићеве, огласио се и градски архитекта Ђорђе Бобић:

„У игри је било више опција. Једна од њих је била Крњача, код Панчевачког моста, друга централна зона у Сурчину, а ми смо изабрали да Зоо-врт преселимо на саму границу Сурчина и Новог Београда, у близину насеља Др Иван Рибар и будућег Атлетског стадиона. Београђани ће моћи да му приђу и са копна и са воде. Биће уведена специјална аутобуска линија, а Град има у плану да реализује и стару идеју *воденог саобраћаја*, који би Савом превезао Београђане све до зоо-врта. Нови зоолошки врт, по овој замисли, биће удаљен од центра 18 километара“ – изјавио је за *Блиц* 20. марта 2007. године Ђорђе Бобић.

Све ове приче о пресељењу Врта Вук Бојовић је оквалификовао као будалаштину људи који се упуштају у материју о којој ништа не знају:

„Људи који никад нису дали ниједан динар за Зоо-врт и који никад нису питали како је тим животињама сада су се напрасно заинтересовали за њихово здравље. Како то да животињама сметају трамваји, а неће им сметати авиони који би сваког дана прелетали преко њихових глава у Сурчину? Пре ће бити да им је запала за око ексклузивна локација на којој се Врт сада налази, јер је ту сваки центиметар злата вредан“ – рекао је Бојовић у разговору за *Press* 21. марта 2007. године.
Велике планове градских урбаниста и бомбасте обећања везана за изградњу сафари парка на површини од 20 до 30 хектара такође је анулирао једноставном изјавом да европски стандарди, на које се они тако радо позивају, за такве садржаје прописују далеко веће територије које се рачунају у стотинама а не десетинама хектара. О свим условима које будућа локација једног зоолошког врта треба да задовољи није хтео ни да говори. Али, да би прекинуо даљу преписку и полемисање преко штампе директор се отворени писмом, под насловом *О пресељењу Београдског зоолошког врта*, обратио јавности:

маглу и покретали акцију о пресељењу Био зоо-врта на неку, наводно, бољу и трајнију локацију. Било је ту бесмислених аргумената попут: вртови се не праве у граду него ван њега, вртови су извор заразе, еколошке бомбе над градом, те ово, те оно. А онда су схватили да ја као директор одмах реагујем бранећи, наравно, кућу коју представљам. Стога су они иако неинвентивни, некреативни, у својој необавештености и свом незнању хрлили у медије, долазили до простора у штампи, на телевизијским и радио-емисијама и стицао се привид да воде бригу о граду, о Врту, о земљи и уопште... Понекад би пронашли по неког истомишљеника, можда међу мојим отпуштеним радницима или отераним сарадницима, и њихов број се полако повећавао, али је увек остајао занемарљив.
Чак и када сам пре петнаестак година радио елаборат за прављење новог зоолошког врта на једној савршеној локацији која испуњава све компоненте, а то је Ратно острво, који су многи познавајући те проблематике у свету оценили изузетним, први су се тој идеји успротивили исти ти људи, међу којима је, нажалост, било научника, природњака, за које сада одговорно тврдим да су квазинаучници. Да је било слуха и да је мој елаборат прихваћен, Београд би данас имао један сјајан садржај више, који би знатно подигао туристичку понуду града, та оаза у срцу Београда би била сачувана, односно обогаћена јер би у исто време представљала ботаничку башту и зоолошки врт. Осим тога, све врсте птица које су се некада размножавале ту, и које се и данас гнезде на острву, биле би апсолутно сачуване и још обогаћене неким другим врстама које би се задржавале у време прелета, а многе би зими ту нашле своје станиште.
Дуго сам размишљао што заправо те људе наводи да реагују на тај начин, а онда сам схватио да су људска завист и пакост неограничене као глупост.
Први заговарачи идеје о пресељењу Врта водили су се ниским побудама и жељом да за себе остваре велики профит, правећи на том простору неку нову београдску чаршију; кафиће, мењачнице, сервисе, значи све оне садржаје који лако доносе новац. Томе сам се, разуме се, енергично успротивио, обелоданио то у јавности, и довео их у ситуацију да се правдају и да своје *ремек-дело*, на које су до тада били веома поносни, почну да крију и негирају. То је био први глогов колац који сам им забио. Пошто су били ситни и несигурни, по мишљење су ишли код људи из актуелне Градске власти. Ја сам се са тим Градским структурама изузетно ретко виђао, пошто никада нису били претерано заинтересовани за Врт, тако да су чули само једну верзију и одмах насели на приче да сам агресиван човек, узурпатор, да сва зла на Калемегдану потичу од мене, односно Зоолошког врта, *Црвене звезде* и *Партизана*. И то све тако траје годинама.
Пошто конац дело краси, дешава се шта се дешава: и поред свих забрана, подметања писања кривичних пријава, ускраћивања новчаних дотација од стране Градских влада Зоолошки врт је ишао и иде узлазном путањом и постао је култно место Београда. Док они и са новцем и са јаким позицијама које имају нису направили ништа или скоро ништа на Калемегдану, па су људи почели да им све мање верују. Зато су покренули нову причу, наводно они сада хоће да помогну Врту, да нађу нову локацију и да направе нови Зоолошки врт, негде далеко од града, а далеко и од очију, до кога ће бити немогуће стићи. Све под паролом велике бриге о деци која расту окружена бетоном и нехуманим вишеспратницама. Угасиће им једину оазу у граду, а на овом простору ће, вероватно, направити нове кафиће или проширити *Калемегданску терасу* да би имали пространији ресторан за своје гала ручкове и окупљања. Можда ће галантно и Паркинг сервису понудити једну парцелу на којој ће гајити пауке, али не тарантуле или црне удовице, већ оне механичке који убирају данак по београдским улицама, пошто је то, као што је познато, најуноснији приход Градских каса. Чуће се ту крици њихових жртава – аларми, а није искључено и јауци њихових власника. Но, ако то Граду одговара, нека буде тако.
Недавно је направљен нови Генерални урбанистички план, јер је стари преживео пре неких седам, осам година. Знао сам да ће и Врт бити

обухваћен тим планом, па сам се постарао да се благовремено препоручим његовим творцима. Учинио сам то први пут усмено, а после и писмено, јер сам сигуран да ту проблематику познајем најбоље. Није једноставно одабрати трајну локацију за једну тако сложену институцију. Треба много фактора да буде задовољено. По старом добром и опробаном обичају, оне који су заинтересовани за то они не позивају, него на своју руку доносе веома оштре одлуке. Овога пута одабрали су неко Велико блато, тако се зове локација, за коју, узгред буди речено, ја никада нисам чуо, а ниједан рођени Београђанин кога сам питао није знао да ми каже где се то налази. Само име локације – Блато, па још велико, буди код сваког неку грозну асоцијацију, а локација, проверио сам, не испуњава баш ниједан неопходан услов. То је као да неко прави воденицу тамо где нема воде или железару где нема гвожђа. И све то личи на безброј оних промашених инвестиција којима смо се смејали. Коме је то пало на памет, не знам.

Нисам хтео чак ни да полемишем на ту тему. Можда су они желели да ме почасте, да ми укажу важност, јер су многе ствари срозали у блато, а мене су, вероватно, хтели да истакну па да ме баце у Велико блато.

У Београдски зоолошки врт су долазиле бројне значајне личности из света: амбасадори многих земаља из Европске заједнице, угледни политичари, истакнути стручњаци из света, и дивили се локацији и висинским варијантама нашег Врта. Много тога је забележено на целулоидним тракама њихових камера и апарата. Многе детаље пуно њих слика и дан-данас и попуњава своје албуме ретким мотивима из Београда. Велики је број Београђана којима је тај Врт био прва љубав, прво место за које их везују лепе успомене из најранијег детињства, а то се тешко жртвује и заборавља. А богами, тешко да бих и ја дозволио да улудо оду ове две деценије мојих најлепших и најкреативнијих година које сам, заједно са мојим сарадницима, волонтерима и ентузијастима, уградио на тих седам хектара.

Симптоматично је да се идеја о исељавању јавља у тренутку када је Београдски зоолошки врт постао Врт на гласу, признат и познат у целом свету, када је једна од референци за улазак наше земље у Европску унију. Ја већ добијам понуде за улазак у ту велику породицу. Многи чувени вртови и велике европске асоцијације за заштиту и репродуковање ретких и угрожених животињских врста зову ме да постанем њихов члан, да одређени број наших експоната укључимо у значајне пројекте, да их репродукујемо и вратимо природи. Не знам како ће они реаговати када чују за овако ступидне идеје.

Нећу се деморалисати, укључићу се, сарађиваћу са њима, афирмисаћу наш Врт, Београд, можда и земљу, а будуће расправе о дислоцирању Врта препустићу онима који их и покрећу уз опаску: Пси лају каравани пролазе.“

Исцрпљујући „рат“ с градским челницима ипак није пореметио уобичајени ритам живота и редовне активности у Зоолошком врту. Новоизграђена, велелепна кућа за беле лавове додатно је улепшана новим прилазним стазама од штампаног бетона, које је гратис урадила фирма *Боманите церис инжењеринг* из Београда, реконструисан је кров на стамбено-пословном објекту, ремонтована подстаница за централно грејање и уграђено чак 60 нових мозаика у граничне зидове Врта.

Претпоследњег дана фебруара 2007. године Београдски зоолошки врт посетио је владика Филарет, игуман манастира Милешева, који је том приликом директору Бојовићу, у знак захвалности за вишегодишњу помоћ манастиру, уручио високо признање – *Архијерејску грамату*.

Фондација принцезе Катарине исказала је још једном великодушност према становницима Зоолошког врта. Два половна инкубатора за младунце животиња, поклон Фондације, предали су управи Врта, 10. марта 2007. године, лично принцеза Катарина и престолонаследник Александар Други.

Владика Филарет и Вук Бојовић – уручење Грамате

Свечаност прве доделе признања Superbrands у београдском Центру Сава

ГРАНД СУПЕРБРЕНД

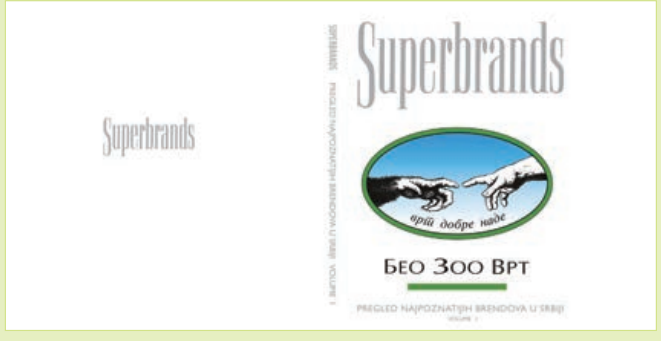
У априлу је уследило једно заиста велико и драгоцено признање. Београдски зоолошки врт је проглашен за *Grand Superbrand* Србије и то у првој години одржавања овог реномираног светског такмичења у Србији.

Највећи светски програм брендирања производа, услуга и компанија, под називом *Superbrands*, који се спроводи у 55 земаља и на четири континента, укључио је 2006. године у своју мрежу и Србију.

Superbrands организација је независни арбитар у брендингу која има за циљ да идентификује оне брендове чија достигнућа далеко надмашују остале у оквиру једног тржишта. Организација спроводи прецизне програме такмичења за признања *Superbrands* укључујући сва кључна тржишта у свету.

О селекцији брендова који заслужују да буду награђени статусом *Superbrand* за своја изванредна достигнућа одлучује Савет водећих стручњака из области економије, маркетинга и медија који имају широко знање и свеобухватно познавање брендова у земљи која се испитује. У избору од 2.800 брендова колико их је присутно на тржишту Србије, Савет је у ужи избор одабрао 510 и сврстао их у 34 категорије. Резултати гласања чланова Савета сабрани су са гласовима јавног мњења након специјално наруученог истраживања које је спровео *Medium Gallup* из Београда, и за сваку од 34 категорије изабрано је по седам кандидата, укупно 238. Сваком од њих припала је диплома. Избор најбољег од по седам издвојених у свакој категорији *Grand Suparbrand* обављен је на свечаности одржаној у београдском Центру Сава, 16. априла 2007. године, на првој додели признања за најбоље производе, услуге и компаније у Србији.

У категорији култура и забава Бео зоо-врт је освојио убедљиво највише гласова и проглашен је за *Grand Superbrand* Србије за 2006. годину, нашавши се тако у ласкавом друштву, раме уз раме са именима каква су: *Алфа Ромео*, *Мерцедес бенз*, *Бритиш ервејз*, *Луфтханза*, *Американ експрес*, *ДХЛ*, Војномедицин-

Публикација Superbrands

ска академија, *Хајат*, *Хајнекен*, *Плејбој*...
Брендови који завреде статус *Superbrand* аутоматски стичу право промовисања у луксузној публикацији *Suparbrands*. Ове монографије су у пословном свету препознате као Библије брендинга које се дистрибуирају у свих 55 земаља у којима постоји институција *Superbrands*, па је тако прича о Београдском зоолошком врту обишла чак четири континента.

Лепо време и првомајски празници испунили су посетиоцима сваки кутак Зоолошког врта. Ред за улазнице формирао се још од улице Тадеуша Кошћушка, што је био само још један доказ да је Бео зоо-врт заиста прави *Grand Superbrand* Србије. Стога не чуди што је мултидисциплинарни уметник Драгољуб Мићко Љубичић пожелео да промоцију своје књиге *Национални парк Србија 2: Полусмак полусвета*, уприличи управо у окриљу Зоо-врта 5. јуна 2007. године.

Нову навалу посетилаца, а нарочито оних најмлађих, изазвао је долазак једноипомесечног младунчета белог бизона које је, након дводневног путовања, у *Врт добре наде* стигло 15. јуна директно са једне фарме у Тексасу. Бели бизон, познатији као света животиња северноамеричких Индијанаца, природна је реткост јер се роди један на сто хиљада обичних. Примерак који је стигао у наш Врт био је први бели бафало бизон у Европи.

Промоција књиге
Национални парк Србија 2

Бели бизон

ТРАГЕДИЈА НА БИР– ФЕСТУ

Откако је 2003. године у августу одржан први *Београдски фестивал пива* на простору Доњег града Београдске тврђаве и откада је та локација прихваћена као стална за ову манифестацију, приближавање сваког наредног августа представљало је праву мору за све у Зоолошком врту.
Несносна бука, галама и музика које су данонoћно, по пуна 24 сата, допирале из Доњег града током сва четири дана трајања *Фестивала*, животињама су претварале живот у пакао, како због децибела неподношљивих за њихове уши, тако и због цигли, боца и лименки којима су их пијани посетиоци *Фестивала* гађали са бедема изнад кавеза.
Узалуд је директор Бојовић протестовао питајући ко је уопште дошао на безумну идеју да такву параду пијанства и разврата организује на Калемегдану, у близини Зоолошког врта? Ко има право да младе људе организовано напија, да их гура у туче и разне пороке? Упозоравао је надлежне и на опасне обесне игре у које се у раним јутарњим часовима упуштају алкохолисани посетиоци *Фестивала*, ходајући по ободу зида Тврђаве изнад ровова у којима су простори за медведе, доказујући на тај начин своју изопачену храброст. За његове апеле, нажалост, нико није имао слуха. А онда се догодило да човек који је највише осporавао постојање *Бир-феста* и био његов највећи противник доживи да, ни крив ни дужан, буде увучен у страшну трагедију насталу пропустом других.
У рано јутро 19. августа 2007. године, нешто пре седам часова, током редовног обиласка Врта, један од чувара је у кавезу са тибетанским медведима огличарима угледао бездиханно, унакажено наго мушко тело. Одмах је обавестио директора, а Бојовић позвао полицију и Хитну помоћ. Након обављеног увиђаја утврђено је да је реч о лешу двадесетдвогодишњег Београђанина Бранка Јовановића, који је у кавез или пао или гурнут, или већ мртав бачен са преко пет метара високог зида Тврђаве до кога се може доћи једино из Доњег града, где се тих дана одржавао *Фестивал пива*. Тело несрећног младића медведи су дочекали као свој плен и искасапили. Полиција је однела леш из Врта и покренула истрагу. Истражни судија Окружног суда у Београду наложио је обдукцију у Институту за судску медицину. Међутим, већ сутрадан, кршећи елементарни принцип истражног поступка – забрану изношења било каквих података и чињеница док је процес у току, на званичном сајту државног органа – Скупштине града – www.beograd.org.yu, објављено је саопштење града Београда – Градске управе, које је потписала Служба за информисање града, односно, како ће се касније испоставити, анонимни аутор. Језик саопштења био је у најбољем маниру Агитпропа иако га је сачинио неко из демократске власти Скупштине града Београда, пола века након што је такав начин комуникације са јавношћу нестао, а стил хушкачки, класична увертира у политички обрачун који је предстојао. Организована и оркестрирана хајка на Вука Бојовића је и званично почела:

„Београд, 20. август – Страшна трагедија која се десила у ноћи између суботе и недеље на Београдској тврђави, када је у кавезу са медведима страдао младић Бранко Јовановић, на најдрастичнији начин поново је отворила нека важна питања везана за Зоолошки врт.
Потпуно је невероватно да директор Зоолошког врта Вук Бојовић ову трагедију користи за неутемељене нападе на градску власт, Завод за заштиту споменика културе, посетиоце, младе који посећују манифестације на Тврђави, дакле, на све, осим што ниједном ни овим поводом не поставља питање сопствене одговорности. Питања дефинитивно морају да се поставе.
Да ли Вук Бојовић и даље, захваљујући медијској подршци, може да буде *држава за себе?* Ни са ким из надлежних институција не жели да разговара. Ни стручне организације које се баве заштитом животиња, ни ветеринарске службе, нису довољно компетентне да оцењују његов рад.
Да ли је ико знао да он у Зоо-врту држи животиње убице? Да ли су његови аранжмани са различитим ликовима који су му уступали или продавали животиње које су пре тога убијале познати било ком другом осим њему?
Да ли је могуће да директор Зоо-врта, који на свако помињање могућности да се део Зоо-врта, управо са опасним животињама, исели из центра града, реагује псовкама, лажима, нападима? Да ли са Београдске тврђаве треба протерати манифестације, посетиоце, затворити Тврђаву и држати отворен само Зоо-врт? Град Београд је последњих година уложио стотине милиона у Београдску тврђаву. Како је могуће да не улаже ништа у Зоо-врт?
Могуће је, јер Вук Бојовић не жели ни са ким да разговара, не дозвољава улазак стручњацима Завода за заштиту споменика, представницима града, никоме.
Вук Бојовић лаже када каже да се било коме обраћао за помоћ око Зоо-врта.
Вук Бојовић никоме не полаже рачуне.
Дефинитивно ће морати! Дефинитивно ће, упркос медијској популарности, морати да одговори шта је предузео да се избегне овакава трагедија каква се десила у ноћи између 18. и 19. августа. Од кога је тражио помоћ, средства, не преко медија него регуларно, званично, законито, да се обезбеде бедеми изнад Зоо-врта? Зашто баш ти кавези немају заштитни кров? Шта је радило обезбеђење Зоо-врта ако већ знају да се на спољним бедемима окупљају посетиоци и да су за време великих манифестација животиње узнемирене? Зашто су у таквим кавезима који су најдоступнији смештене управо животиње убице?
Да ли је Вук Бојовић изнад закона, струке, интереса града, интереса грађана?
Ненадокнадив је губитак једног младог живота. Како се то десило утврдиће надлежни органи. Али – не сме да се понови!
Најсигурнији начин да се такве трагедије избегну јесте пресељење Зоо-врта на другу локацију, а на постојећој задржавање само дела сит-

Саопштење Службе за информисање Града ➤

Београд

Београд

Београд

них животиња, или већ оних којима не смета толико да живе у центру града.
Вук Бојовић ће морати да схвати да то што је добро за њега лично није добро ни за људе ни за животиње. Све остало је халабука Вука Бојовића. Ако није спреман да штити људске животе и хумано се односи према животињама, нека иде!“

Све новине које имају било какву градску рубрику пренеле су делове или саопштење у целини. Прљава игра блаћења, изрежирана од стране неколико особа на челу са Горицом Мојовић, помоћником градоначелника, Радмилом Хрустановић, заменицом градоначелника, Миланом Јочић, директорком Завода за заштиту споменика културе града, иначе супругом тада актуелног министра полиције, Љиљаном Обрадовић, директорком ЈП Београдска тврђава, њеном заменицом Марином Андрић и некаквим Елвиром Буразеровићем, активистом назови организације за бригу о животињама *Орка*, распламсавала се у свом помамном хиру. Чињенице су потпуно преокренуте. Бојовић је прозван на одговорност за нешто за шта није сносио ни промил кривице. Било је савршено јасно да је до трагедије дошло због мноштва пропуста управо оних који су, да би себе заштитили, сада кривца тражили у другоме. Дозволити организовање масовног Фестивала пијанства, дроге и туче на простору који је апсолутно необезбеђен, на трошним, неограђеним зидинама са калемегданске стране било је равно гурању младости у смрт, што се нажалост и десило.
„Да је постојао заштитни кров, ова страшна трагедија не би се догодила“ – оптуживала је Мојовићева у разговору за *Вечерње новости*, 22. августа 2007. године. „Мислим да одговорност за смрт несрећног младића треба да сноси Управа Зоолошког врта. Мрежа је морала бити постављена на кавез са тако опасним животињама поготово што је зид са којег је младић пао, гледано са стране Доњег града, јако низак.“
Бојовић је ову изјаву побио окарактерисавши је као будалаштину јер се кавези са медведима нигде у свету не покривају, нагласивши при том да би и да је покушао да стави заштитну мрежу ти исти људи против њега одмах поднели кривичну пријаву због угрожавања споменика културе, као што је то био случај када је покрио кавез са белим медведима.
Када јој је избијен један аргумент из руку, помоћница градоначелника је, потпомогнута тврдњама истомишљеница из Завода за заштиту споменика и ЈП Београдска тврђава, посегла за другим: „Зоолошки врт се понаша као држава у држави, а Бојовић архитектама заштитарима није дозволио прилаз спорном зиду Београдске тврђаве.“
„Никада нисам чак ни телефонски комуницирао са госпођама са Београдске тврђаве и не познајем их, а оне тврде да нисам допустио да архитекте приђу зиду код кавеза са медведима“ – изјавио је за *Политику* 22. августа 2007. године Бојовић. „Градске власти ме у саопштењу питају да ли неком полажем рачуне. Вероватно је грешка, можда мисле да би требало да новац полажем на нечије рачуне. Ја то не радим. Ја никад нисам лагао, ни крао.“
Губећи контролу над ситуацијом, Мојовићева у даљим нападима више није бирала речи:
„Вук Бојовић се никада није Граду обраћао са захтевима да му помогнемо, он лаже да је икада слао дописе градским властима“ – била је изричита у тексту објављеном у *Политици* 22. августа 2007. године.
Као одговор на ово Бојовић је новинарима свих редакција послао фотокопије дописа које је последње три године слао свим надлежним институцијама: Ненаду Богдановићу, тадашњем председнику Извршног одбора Скупштине града, директорки Завода за заштиту споменика културе Београда и Градском секретаријату за културу, обавештавајући их да је зуб времена руинирао део зида у простору где су смештени медведи Зоо-врта, те да су због могућег обрушавања у опасности како посетиоци тако и животиње смештене у том делу. Међу фотокопираним дописима је био и онај из 2004. године у коме директор Зоолошког врта од Завода за заштиту споменика културе тражи да се издају конзерваторски услови за поправку зида Источног фронта Београдске тврђаве, унутар којег се налази простор за смештај

медведа, као и допис који је 14. октобра 2004. године упутио лично Горици Мојовић, са комплетним предрачуном неопходних радова за санирање истог зида (*већина тих дописа је сликом и речју приказана у овој књизи, прим. аутора*).

ПИСМА ПОДРШКЕ

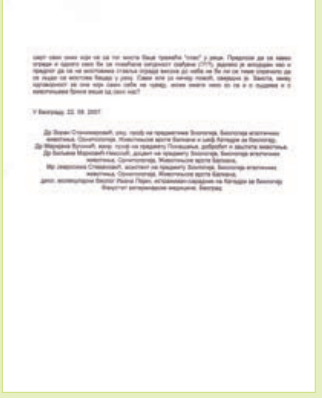
Док је препирка између Мојовићеве и Бојовића била у најжешћем јеку и достизала тачку кључања, у одбрану Бојовића су се, писмима подршке, укључиле његове колеге, директори других зоолошких вртова из земље и иностранства, као и професори Факултета ветеринарске медицине у Београду, који су у отвореном писму под насловом *Мишљење о „одговорности“ Вука Бојовића за трагедију у кавезу тибетанских медведа* између осталог навели и следеће:

„Као сведоци необичне и свакако не добронамерне медијске кампање против Бео зоо-врта и његових радника, сматрамо да је неопходно да се на овај начин обратимо јавности. Треба рећи да су медијски покушаји доказивања како Бео зоо-врт нема едукативни карактер заправо покушаји некомпетентних, неедукованих и злонамерних појединаца. Неки од њих се чак налазе у градској управи које грађани кроз порез плаћају, а при томе једва да су положили и који испит, а камоли завршили коју годину Факултета. Овим путем желимо да укажемо на чињеницу да Факултет ветеринарске медицине интензивно и успешно обавља наставну делатност у Бео зоо-врту још од 1998. године, када су неки од данашњих *великих бораца за права животиња* били студенти прве године. Чињеница је да се данас ретко ко покушава сетити каква је била безбедност смештаја и добробити животиња на овом истом простору пре 20 и више година. Нико се не жели сетити, а нема ни истраживачког новинарства које би утврдило праве чињенице колико пута су запослени и директор Бео зоо-врта упућивали разне дописе, молбе Градској управи Београда и другим надлежним органима у Граду и Републици на које није одговорено или су одговори били неконструктивни...

У сваком случају организација *Београдског фестивала пива* није у надлежности Бео зоо-врта, нити је ова манифестација одржана на поседу Бео зоо-врта, стога нико из ове институције не може бити одговоран за догађаје који се у вези са том манифестацијом дешавају. Управа Зоолошког врта може да буде одговорна само за безбедност својих посетилаца, добробит животиња у њему и нарушавање животних услова грађана у његовој околини. Имајући у виду своје одговорности, а првенствено одговорност према посетиоцима Зоолошког врта, Управа је предузела све мере да посетиоце заштити од немилих догађаја и сакаћења од стране животиња. Простор у којем бораве тибетански медведи је тако добро обезбеђен гвозденом скаламеријом, у виду кавезне конструкције, да посетиоци чак не могу добро да виде заточене животиње. Потпуно нарушавање добробити медведа и сузбијање оно мало ужитка и радозналости које посетиоцима пружа поглед на њих, постигло би се још једним погрешним потезом, односно постављањем заштитне решетке или плоче у виду таванице у смештајном простору за медведе, како то неки душебрижници предлажу.
Чињеница је да је Бео зоо-врт најбезбеднији простор на Калемегдану што већ две деценије свакодневно доказује изузетно велики број посетилаца најмлађег узраста. То је довољан и необорив доказ успеха директора и свих запослених у Бео зоо-врту, доказ њиховог труда да тај простор заиста буде оно што желе, односно *Врт добре наде* за све оне који се нормално понашају и не траже бизарне начине да доспеју на насловне стране булеварске штампе. А када је реч о понашању животиња у Врту, за које неки кажу да је патолошко, потребно је неупућене усмерити на едукацију како би схватили да су се медведи приликом немилог догађаја од пре неколико дана сасвим нормално понашали у складу са својим инстинктом звери према плену, а треба се заправо запитати ко у целој причи користи трагичне догађаје не би ли потерао хајку на Бео зоо-врт зарад остварења неких *виших циљева*...

Трагедија која се догодила несрећном младићу могла је да се спречи на више начина и много, много раније да се:

– неко сетио да стави украсну, заштитну ограду на део зида Калемегданске тврђаве са које је могуће пасти у простор Зоолошког врта, која естетски не би нарушила хармонију зидина Тврђаве са околним амбијентом

– да неко сетио да у Зоолошком врту бораве животиње и да још увек нисмо сигурни и да довољно не знамо или да не знамо готово ништа о томе, да ли воле рок, панк, хип-хоп, турбо-фолк или неку другу музику и да затворене унутар зидина Калемегдана нису у могућности саме да бирају шта ће да слушају и место где ће да се склоне од непријатних стимулуса (зато се то место и зове зоолошки врт а не резерват или национални парк)

– да се неко сетио да процени ризик од незгодних падова са Калемегданске тврђаве и потребе за предузимањем посебних мера, на пример постављања обезбеђења на дно зида са којег може да се падне у простор Зоолошког врта у време одржавања *Београдског фестивала пива* (а да се неко сетио, сигурно би Вук Бојовић понудио обезбеђење Зоолошког врта, али само толико времена је било потребно да га је неко питао пре трагедије)

– да се неко сетио да су падом са зидина Калемегданске тврђаве, али не у простор Зоолошког врта, страдали и други и да нико није питао зашто неко није поставио заштитну ограду, односно заштитну разапету мрежу, да спречи пад и страдање несрећних особа

– да се неко сетио да не треба да нам се дешавају велике трагедије, да би брзоплето тражили решења за мање, ако мање трагедије уопште постоје

– да се неко сетио да је Зоолошки врт старија институција од многих других институција у нашем граду, а посебно од манифестација по типу *хлеба и игара*.

Писма подршке професора Ветеринарског факултета и директора Зоо-врта на Палићу

У закључку, изричитог смо мишљења да Вук Бојовић није одговоран за трагедију која се десила 19. 08. 2007. године у кавезу тибетанских медведа, јер не може бити одговоран за необична понашања наших сугрђана на простору Београдске тврђаве. Његова одговорност за тај немили догађај једнака је одговорности градитеља мостова за смрт свих оних који се са тог моста баце тражећи *спас* у реци. Предлог да се кавез огради и одозго како би се повећала сигурност грађана (!?) једнако је апсурдан као и предлог да се на мостовима стављa ограда висока до неба не би ли се тиме спречило да се људи са мостова бацају у реку. Сами или уз нечију помоћ, свеједно је. Заиста, какву одговорност за оне који сами себе не чувају може имати неко ко се и о људима и о животињама брине више од свих нас?"

Истог дана када се ово писмо професора ветерине појавило у јавности, 23. августа 2007. године, Јавно предузеће Београдска тврђава је, пост фестум, поставило заштитну ограду на Калемегданској тврђави високу два, а дугу сто метара, удаљену од кобног бедема око двадесет метара. Ограђени простор су додатно обезбедили ангажујући и два чувара.

Интересовање јавности за трагедију није јењавало. Окружни суд у Београду је саопштио, а све новине објавиле, прелиминарне информације о обдукционом налазу Института за судску медицину, у којима се наводи да је Бранко Јовановић приликом пада са зидина Тврђаве у кавез са тибетанским медведима био у тешком алкохолисаном стању и под утицајем марихуане. Младић је имао два промила алкохола у крви, а токсиколошком анализом је утврђено и присуство канабиса у урину. Приликом обдукције је констатовано да је настрадали имао повреде на глави, вратном пршљену и леђном делу и неке задобијене док је још био жив, а да су остале повреде на његовом телу настале после смрти, односно да су га медведи напали тек пошто је умро. Суд је у саопштењу још навео да ће, по добијању детаљног обдукционог и токсиколошког налаза као и остале релевантне документације, предмет доставити Окружном јавном тужилаштву на даље поступање.

БИР ФЕСТ

Према званичном саопштењу МУП-а Србије, полиција је због кршења законских прописа поднела 32 прекршајне и 18 кривичних пријава против посетилаца Београдског фестивала пива, Бир Фест *2007. године. Одржавајући ред и мир на том Фестивалу, шесторица полицајаца добила је лаке, а један припадник МУП-а тешке телесне повреде. Лакше је повређено и 28 посетилаца, а шест теже. Колико је онога што је успело да промакне чуварима реда јер није пријављено? Туче пијаних и дрогираних младића, али и девојака биле су веома честе. Севали су ножеви, песнице, потезане изломљене флаше, а више од 20 младих је рањено.*

Наредне, 2008. године Бир фест *је са простора Доњег града Београдске тврђаве пресељен на новобеоградско Ушће, где се и даље редовно одржава. На званичном вебсајту ове манифестације ниједном речју није споменута погибија њеног учесника двадесетдвогодишњег Београђанина Бранка Јовановића.*

Препирка између градских челника и директора Зоолошког врта није престајала, а у суштини иза све те халабуке која се подигла у јавности, иза свих оптужби и тешких речи, крило се нешто друго. Трагедија која се догодила, ма колико то бизарно звучало, ишла је на – руку градским властима да поново активирају причу о измештању Зоолошког врта далеко од центра града чиме би ослободили најдрагоценије и најскупље хектаре земљишта и тако омогућили неким, себи блиским, појединцима да се невиђено обогате. Ово је била идеална прилика да се реше највеће препреке – Вука Бојовића, због кога су им сви пређашњи покушаји завршавали неуспехом. Тибетански медведи су тако постали иницијална каписла за „велику сеобу животиња“ – као да су они упали на *Бир фест,* а не обрнуто, како је у ствари било.

Инсистирајући на тврдњи да Врт не задовољава европске стандарде, под плаштом наводне велике бриге за животиње и безбедност посетилаца, уствардили су да га, сада без дилеме, треба дислоцирати са Калемегдана. Рачунали су да ће грађанство, заплашено трагедијом, једногласно бити на њиховом становишту. Међутим, како у јавности нису наишли на очекивану подршку, већ на изјаве типа да „Београд треба изместити из Зоолошког врта а не обратно“, прибегли су новом покушају – обратили су се Европској асоцијацији зоолошких вртова (ЕАЗА), тражећи да неко од њихових представника дође да арбитрира, уверени да ће стручњаци подржати њихову идеју о измештању Врта из града. А како до тада не би седели скрштених руку, у Зоолошки врт почињу да шаљу инспекције: 22. и 23. августа комунални, 24. августа ветеринарску, 25. августа туристичку...

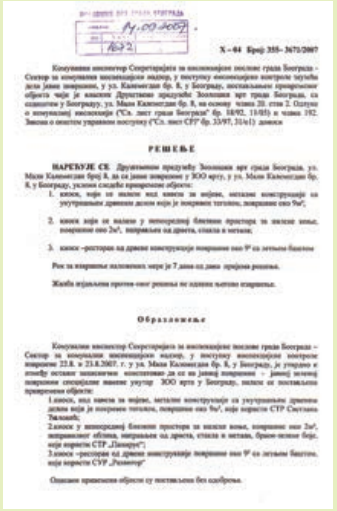
ДЕФИЛЕ ИНСПЕКЦИЈА

Комунална инспекција Секретаријата за инспекцијске послове града Београда дошла је са налогом за утврђивањем броја постављених привремених објеката – киоска, летњих башти при ресторанима и фрижидера за сладолед, на катастарској парцели коју користи ДП Београдски зоолошки врт. Инспекција Управе за ветерину, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде дошла је са налогом за утврђивање контроле објеката у ДП Бео зоо-врт, а фактички је вршена контрола здравствене заштите животиња, о чему сведочи записник број 323-07-47-478/07 од 24. августа 2007. године. Инспекција Сектора туристичке инспекције Министарства економије и регионалног развоја контролисала је пословање угоститељских објеката који своју делатност обављају на земљишту које користи ДП Бео зоо-врт, а не пословање ДП Београдски зоолошки врт. О њиховој контроли управа Врта је обавештена од стране власника угоститељских радњи које се налазе у Зоолошком врту.

С обзиром да ниједна од поменутих инспекцијских служби није у поступку контроле вршила инспекцијски надзор који има директне или индиректне везе са догађајем од 19. августа 2007. године, рецимо обезбеђеност зидина Калемегданске тврђаве са које је младић пао, или обезбеђеност кавеза тибетанских медведа, било је јасно да је давање налога инспекцијским службама да врше контролу неколико дана након трагичне смрти Бранка Јовановића очигледно усмерено на покушај ометања и подривања рада Београдског зоолошког врта, а не на послове које би по закону требало да обављају инспекцијски органи Управе.

Када је од Министарства економије и регионалног развоја, под чијом је надлежношћу Сектор туристичке инспекције, позивајући се на Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Бојовић тражио податке о разлозима и врсти инспекцијске контроле, имену и презимену особе која је контролу наложила, као и о садржају записника који је том приликом сачињен, од Министарства је добио одговор да после несреће која се догодила туристички инспектори нису добијали налог да врше инспекцијски надзор на локалитету Зоо-врта, нити је у службеној евиденцији регистрована контрола туристичке инспекције! То значи да су инспектори, по ко зна чијем налогу, самоиницијативно контролисали Врт, а да своје надређене о томе нису ни обавестили. Ветеринарска инспекција није уочила ништа значајно, али је зато комунална инспекција пронашла „епохалне пропусте“ у раду Зоо-врта. Предмет њиховог инспекцијског надзора спроведеног након смрти Бранка Јовановића били су, ни мање ни више него киосци постављени у Врту да би посетиоци имали где да купе играчкице, сокове, чоколадице и слично. Комунални инспектори Златко Јанковић и Славица Вемић-Пешић су, по налогу тадашњих градских моћника, закључили да је простор Зоолошког врта јавна површина, што подразумева да се за постављање киоска мора прибавити дозвола општине Стари град. Своје „стручно“ мишљење у погледу пра-вног статуса земљишта на коме се налази Врт инспектор Јанковић саопштио је Бојовићу и адвокату Зоолошког врта Душану Марковићу, и мада су њих двојица покушали да му објасне да земљиште на коме се налази Врт није јавна површина, да никада ниједним документом није предвиђено као такво, да га за обављање своје делатности користи друштвено предузеће, те да се ради о ограђеном простору у који се без плаћања улазнице не може ући, инспектор Јанковић је остао при тврдњи да је Зоолошки врт јавна површина, као што је то парк или улица, и да се за постављање киоска мора тражити дозвола од Општине. Било је очигледно да му је наређено шта ће да напише у решењу без обзира на оно што је видео у Врту и без обзира какве аргументе и доказе добио. Дакле, поента је била да се земљиште које користи ово друштвено предузеће незаконито прогласи јавним, што је иначе немогуће без спровођења законом прописане процедуре, а да се онда уклањањем пратећих објеката у Врту директно умање приходи предузећа неопходни за његово функционисање, односно да се оно економски угуши.

У записнику који су 23. августа, на лицу места, сачинили градски комунални инспектори Златко Јанковић и Славица Вемић-Пешић наводи се да се: „на простору парцеле коју користи ДП Зоолошки врт града Београда, у улици Мали Калемегдан број 8, налази девет постављених привремених објеката – киосака, један ресторан и киоск са летњом баштом, један ресторан – грађевински објекат са летњом баштом и 10 конзерватора (фрижидера) за сладолед за које постоји уговор са *AD Delyug.* За три киоска: ресторан *Развитор*, СТР *Папирус* и СТР *Светлана Ђаловић*, у друштвеном предузећу Зоолошки врт града Београда су изјавили да су у њиховом власништву.“

X-04 Број: 355-36717/2007

РЕШЕЊЕ

НАРЕЂУЈЕ СЕ

Образложење

Решење о уклањању киоска

НЕЗАКОНИТО РЕШЕЊЕ

Дана 6. септембра 2007. године комунални инспектор Секретаријата за инспекцијске послове града Београда донео је, под бројем X-4 број: 355-36717/2007, решење којим се Друштвеном предузећу Зоолошки врт града Београда наређује да у року од седам дана од дана пријема решења са земљишта које користи уклони сва три своја привремена објекта, уз образложење да су постављени без одобрења општине Стари град. Напоменуто је да жалба изјављена против овог решења не одлаже његово извршење. Интересантно је да је иста комунална инспекција која је донела ово решење годинама уназад проглашавала себе ненадлежном сваки пут када би је директор Бојовић позивао да испред улазне капије Зоолошког врта уклони бувљак импровизованих тезги на којима се продавало све и свашта.

Решење је у Врт стигло 14. септембра 2007. године и, с обзиром да је било незаконито, засновано на констатацији да је земљиште које користи ДП Био зоо-врт јавна површина што је потпуно нетачно и произвољно, на њега је одмах изјављена жалба која је упућена на више различитих адреса, али је одговор са свих био исти: „Нисмо надлежни."

Објашњавао је Вук Бојовић да се не ради о бесправно постављеним објектима већ о уредно регистрованим киосцима, који имају све потребне дозволе за рад, да се за њих редовно плаћа порез, а и рента за земљиште на коме се налазе. Апеловао је такође и да су у тим објектима запослени људи којима је то једини извор прихода, и да ће уколико до њиховог уклањања дође преко 50 породица остати без основних средстава за живот. Узалуд.

За понедељак 8. октобар 2007. године, како је предвиђено решењем Града најављено је рушење прва два киоска, а затим редом, 10. па 12. октобра и свих осталих.

Радници Био зоо-врта предвођени директором стали су 8. октобра ујутру испред улазне капије и сопственим телима блокирали улаз у Врт. Тако су инспектори и радници Паркинг сервиса били онемогућени да сруше планирано, па је принудно извршење одложено за два дана.

РУШЕЊЕ КИОСКА

У среду, 10. октобра 2007. године комунални и тржишни инспектори су дошли поново, али овога пута више него добро спремни и опремљени, у пратњи јаких полицијских снага наоружаних воденим топовима за разбијање демонстрација, дизалицама и разним другим скаламеријама, као да су кренули у рат против опасног непријатеља. Био је то класичан, школски пример злоупотребе полиције, која се, узгред буди речено, између осталог финансира и од новца који тај исти Зоолошки врт уплаћује држави на име разних дажбина. Окупљени радници Врта нису се супроставили, али им се на улазу обратио правни заступник Зоолошког врта, адвокат Душан Марковић, који је упозорио да је Друштвено предузеће Зоолошки врт уложило жалбу на решење и, будући да није добило одговор, одлуку не сматра коначном и правоснажном:

„Овде се данас не поштује основни правни принцип. Извршава се решење које је донето самовољом челника градских власти а да се нису исцрпеле све правне могућности као што су жалбе, примедбе. Решење није правоснажно док се не одлучи по жалби и зато не можете рећи да су објекти нелегални. Постављени су у функцији основне делатности предузећа, на основу уговора о закупу које њихови власници имају са ДП Зоолошки врт, дакле на земљишту чији је корисник Био зоо-врт и за које уредно плаћа накнаду. По закону, Зоолошки врт има право да изда дозволу за рад власницима објеката које сада уклањате. Ово земљиште никада није проглашено, у складу са Законом о планирању и изградњи, јавном површином, ово није парк или улица, па је из тог разлога градска комунална инспекција ненадлежна. О судбини предузећа требало би да одлучи Република Србија. Поједини објекти

Радници бране улаз у Врт

Адвокат Марковић, директор Бојовић и комунални инспектор

Новинари и пријатељи Врта

чије је уклањање наложено постоје више од 20 година и они су у друштвеној својини, ушли су у процену капитала заједно са осталом покретном имовином Врта када је ово предузеће ушло у процес приватизације. Њиховим уклањањем умањила би се вредност друштвеног капитала, што је супротно одредбама Закона о приватизацији. На тај начин би била нанета штета држави. За свако умањивање имовине друштвеног предузећа, односно располагање том имовином, потребно је прибавити сагласност надлежних републичких органа, јер једино они такво умањење могу да одобре. Када би Београдски зоолошки врт дозволио да се извршава незаконито донето решење, аутоматски би руководећи људи овог друштвеног предузећа постали саучесници у вршењу кривичног дела.“

Без икаквог одговора на адвокатово упозорење инспектори су, уз логистику Паркинг сервиса и полиције, ушли у Зоолошки врт и егзекуција је почела.
Киоске који су били толико мали и лагани да су без проблема два човека могла да их пренесу на рукама, подизале су и вукле дизалице и кранови, да би све изгледало што помпезније и театралније. Мучан и срамотан чин рушења одвијао се пред занемелим радницима, у потпуној тишини која је још више појачавала ефекат овог вандализма.

„Очајна сам. Супруг и ја смо овде радили десет година и то до сада никоме није сметало. Имамо све потребне папире и држави редовно плаћамо порез. Сада нам одједном траже дозволу за постављање објекта на јавној површини, иако смо ми у саставу Друштвеног

Адвокат Марковић са полицајцем

Гужва испред Врта

Акција рушења киоска

предузећа Зоолошки врт града Београда и са њим имамо уговор о закупу. После десет година остајемо без јединог извора прихода и идемо на улицу“ – жалила се репортеру *Курира* видно револтирана Ангелина Савић, власница једног од уклоњених објеката.

„Три године овде продајем играчке и издржавам четворочлану породицу. Поседујем уредне папире о самосталној трговинској радњи, имам уговор о закупу са Зоолошким вртом и никада није било проблема. Сада сам остао без посла и поново ћу морати на Биро за запошљавање од чијих средстава сам и покренуо овај бизнис“ – рекао је новинару *Политике* Саша Мрвић, чији је киоск такође демонтиран тога дана.

Замољени од репортера *Правде* да образложе зашто се извршава незаконито донето решење, један од комуналних испектора који су били на лицу места кратко је рекао: „Присутни комунални инспектори немају овлашћења да дају било какве изјаве. За све информације се обратите Секретаријату за инспекцијске и управне послове Скупштине града.“

И док су радници комуналног предузећа разграђивали Врт демонтирајући и односећи киоске, само стотинак метара даље, у својој канцеларији, директор Вук Бојовић је започео штрајк глађу као својеврстан вид протеста због бахатости Градске власти.

ШТРАЈК ГЛАЂУ

Srušeni nelegalni objekti u zoološkom vrtu

Direktor vrta otpočeo štrajk glađu

Hrustanović: „Zakon ističe za sve"

Štrajk glađu u Zoo-vrtu!

Direktor Beogradskog zoo-vrta Vuk Bojović sa svojim zaposlenima od juče štrajkuje glađu zbog odluke inspekcije da ukloni sve bespravno postavljene objekte u vrtu

Zbivanja u Zoološkom vrtu

Direktor Bojović štrajkuje glađu

ВУК БОЈОВИЋ

започео протест због бахатости градске власти

ШТРАЈК ГЛАЂУ

ЗАХТЕВАМ ДА СЕ САЗНА ИСТИНА

о силеџијству градских власти, да се расветли случај младића који је завршио у кавезу са медведима и да се обелодани коме сметају људи који су на киосцима у врту зарађивали за хлеб

БЕОГРАДСКЕ КАБАДАХИЈЕ

које да изместе врт како би седам хектара земље у центру града продали тајкунима, а паре разделили међу собом

ШТРАЈК глађу

ВУК ПОСТАО САМОТЊАК!

Вук штрајкује глађу

ВУК

ŠTRAJKUJE GLAĐU!

ПРВИ ДАН

Пошто је Градска власт погазила све законе разума и права и почела да исказује своју моћ и осионост рушећи оно што је Бојовић преко 20 година предано подизао и градио, схвативши да је у овој неравноправној борби препуштен сам себи, без заштите државе и закона, прибегао је једином чину који му је преостао, а који иначе нимало не личи на њега и његов менталитет склоп – ступио је у штрајк глађу. Био је то једини начин да мирним протестом Врт, који је својевремено сачувао од пропасти и затварања, а потом од хиперинфлације, санкција и бомбардовања, овог пута сачува од арогације и похлепе. Почетак штрајка поклапа се са рушењем првог киоска, 10. октобра 2007. године у 10 часова пре подне. Међутим, незаконито уклањање објеката, није било једини разлог због кога је Бојовић почео да гладује, то је учинио и ради свих дешавања која су претходила, а првенствено због чињенице да је на њега сваљена одговорност за погибију младића који је упао у кавез са тибетанским медведима.

„Почео сам штрајк глађу како бих се изборио за истину коју бахата београдска власт покушава да сакрије. Нећу одустати док свима не буде јасно да кабадахије хоће да изместе Врт како би седам хектара земље у центру града продали тајкунима, а новац ставили у своје џепове." – рекао је Бојовић у разговору за *Правду*, 11. октобра 2007. године. „Захтевам да истина о силеџијству, о томе како Град крши закон зарад ко зна чијих интереса који се овде преплићу, коначно буде свима позната. Поред тога захтевам да се расветли случај несрећног младића који је завршио у кавезу са медведима. Када полиција утврди ко је крив за његову смрт, биће разрешена и мистерија Зоо-врта. Захтевам и да се објасни ко је оставио без хлеба и са каквим мотивима људе којима су после 20 година срушени киосци. Остаћу у својој канцеларији док се нешто не промени. Узалуд нам сваки дан долазе инспекције, али нису нити ће ишта наћи, јер је овај Врт пословао поштено!"

Директору су у протесту хтели да се придруже и радници, али им он то није дозволио. Ипак, све дане су провели уз њега дежурајући, правећи му друштво и солидаришући се са њим.

ДРУГИ ДАН

Вест да Вук Бојовић штрајкује глађу узбуркала је јавност. Није било новина које је нису објавиле и то углавном на насловним странама. У Врт су у жељи да Бојовићу пруже подршку почели да стижу пријатељи, поштоваоци, грађани и бројни новинари. Међу првима су дошли редитељ Петар Лаловић и песник Љубивоје Ршумовић који је том приликом окупљеним представницима медија изјавио да је то што се дешава са Вртом недопустиво. „Становници Зоо-врта су најпоштенији грађани Београда. Они никоме нису ништа украли, нису износили новац на егзотична острва, немају тезге на Мириjевској пијаци" – кроз шалу је прокоментарисао за *Вечерње новости*, додајући: „Да није било Милутина Чолића, не би било *Феста* у Београду, да није било Мире Траиловић и Јована Ћирилова, не би било *Битефа*, а да није Вука Бојовића не би ни било овога Врта."

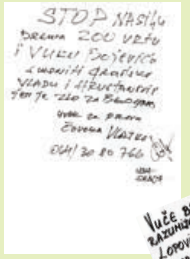
У канцеларији управе телефон није престајао да звони, јављали су се људи из целе Србије, стизали су телеграми, мејлови, писма подршке. Није било посетиоца који тог, а и свих наредних дана није дошао у Зоолошки врт и да није пожелео да Бојовићу стегне руку и пободри га у његовој борби. Бројни су били и они који су га, плашећи се за његово здравље, молили да одустане од штрајка говорећи му да људи који су га на то навели нису вредни такве жртве. Међутим, они који су морали да осећају грижу савести нису тако резоновали:

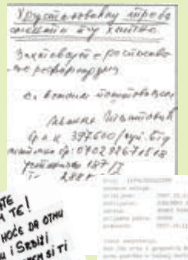
„Мени је заиста жао због тога што се директор Врта одлучио на овај корак. Ипак, свако преузима одговорност за своје поступке и нико не може бити изузет из закона. Зоолошки врт није Вук Бојовић" – рекла је за *Блиц* 11. октобра 2007. године Радмила Хрустановић, заменица в. д. градоначелника.

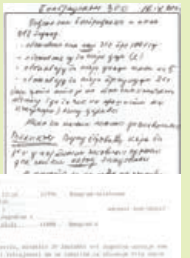
Сличну изјаву дала је и репортеру *24 сата*, која је објављена у овим новинама 12. октобра 2007. године:

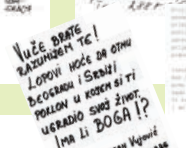

„Вук Бојовић не може да се понаша као да је приватна фирма. Град је исказао легитимни интерес да Зоо-врт буде јавно предузеће, за шта смо од државе тражили дозволу. Ми смо хтели да побољшамо квалитет Врта, да отворимо сафари врт, али са Бојовићем не може да се разговара. Он се поистоветио са институцијом.“

Узвраћајући заменици в. д. градоначелника, такође преко штампе, Бојовић је поручио да му је добро познато колика је брига Града за Зоолошки врт. Од 1986. године, од када је он на функцији директора, средствима Града није купљена ниједна животиња. А да предложена локација за нови зоо-врт на простору под називом Велико блато у београдском насељу Крњача, не одговара ни по једном критеријуму.

ТРЕЋИ ДАН

„Директор Београдског зоолошког врта Вук Бојовић преспавао је претходне две ноћи на столици у својој канцеларији. Последње 22 године, од јутра до мрака, Бојовић је посвећен Врту и животињама. Запослени за њега имају само речи хвале. Брину се сада за његово здравље, не само због тога што не једе већ трећи дан, него и због стреса који преживљава“ – преносе *Вечерње новости*, 12. октобра 2007. године.

„Настављам да штрајкујем и борићу се све док не истерам правду. Приче које београдска власт протура по медијима о Београдском зоолошком врту су чиста лаж“ – рекао је Бојовић за *Правду*, 12. октобра 2007. године, а истог дана новинарима *Политике* још ближе образложио свој став:
„Говоре ми да је штрајк глађу за немоћне и да то није за мене. Сматрају да сам борац, али на други начин. Нисам се из немоћи окренуо овом виду борбе, него зато што сам пацифиста.
Нисам дошао у Врт да бих профитирао. Овде сам провео своје најбоље године. Не могу да дозволим да неки мали болесни умови ово разграбе. Људи који ме подржавају дају ми снагу да истрајем.“
А подржавала га је готово читава јавност. Грађани су били апсолутно на Бојовићевој страни о чему говори и анкета коју је *Правда* објавила 12. октобра 2007. године:

„Од кад знам за себе Зоолошки врт је на истом месту и не видим разлог да га премештају. Не треба да преместе њега, већ све те манифестације које се на Тврђави дешавају јер њима није место ту.
Весна Јовановић, пословни секретар, Београд

Власт хоће да сруши нешто што на једном месту већ дуго постоји. То није у реду. Место на које желе да га преместе веома је далеко. Треба тридесет километара да путујем до Сурчина где желе да преместе Зоолошки врт. Подржавам Вука.
Слободан Илић, радник, Оџар

Подржавам Вука у његовом протесту, јер зашто би уопште премештали Зоолошки врт? Мислим да Сурчин који се помиње као локација није адекватан. Сувише би било далеко да чак тамо идемо, јер центар града је свима нама близу.
Светозар Спремић, ученик, Београд

Подржавам Вука у његовом штрајку глађу. Случај који се десио са медведом и ти бесправно постављени киосци мени не звуче као прави разлог да се Зоолошки врт премешта на друго место. Све то мени изгледа јако сумњиво.
Катарина Јокић, студент, Мали Зворник

Треба Зоолошки врт оставити ту где јесте. Мени се све чини као да неко жели ту локацију за себе. Сумњива ми је читава та прича око премештања и зато подржавам протест Вука Бојовића.
Марко Благојевић, радник, Обреновац“

ЧЕТВРТИ ДАН

Сама слика Врта остављала је утисак као да је стање сасвим редовно. На први поглед чинило се да све функционише као и сваког дана, запослени су обављали свој посао, можда и још преданије и пожртвованије него у нормалним условима, посетиоци су шетали стазама, а у својој канцеларији први човек Зоо-врта је већ четврти дан штрајковао глађу како би одбранио Врт добре наде, запослене у њему, али и достојанство грађана Србије. Сукоб између њега и челника Града и даље је ескалирао.

Заменица в. д. градоначелника Радмила Хрустановић упорно је понављала да је Град проценио да постоји интерес да Зоолошки врт постане јавно предузеће и да влада Србије треба да да сагласност за тако нешто. Истичући да за поступак претварања Зоо-врта у јавно предузеће није од значаја да ли је Град куповао животиње или не.

С друге стране Бојовић је поручивао да је Зоолошки врт још у мају поднео захтев Републичкој дирекцији за имовину да Врт буде трансформисан у државно предузеће и да ће пре умрети него допустити да му градски челници, предвођени Радмилом Хрустановић, Горицом Мојовић и градским менаџером Бојаном Станојевићем, отму фирму и преселе је у Крњачу. Такође је поновио захтев да се напокон саопшти ко је крив за смрт младића Бранка Јовановића:

„Било који полицајац може да утврди зашто је несрећни младић пао са бедема. То се са лакоћом може установити. Поред себе је имао три мобилна телефона, од којих два нису припадала њему. Није се сигурно убио или случајно пао. Имао је два промила алкохола у крви и у том стању не би могао ни да хода, а камоли да се попне на бедеме. Према извештају судске медицине, ударен је тупим предметом у главу, а нико не ради на решавању случаја“ – изјавио је Бојовић за *Блиц* 13. октобра 2007. године.

Да подрже свог пријатеља и колегу, између осталих, тог дана су у Зоолошки врт дошли и: сликар Милош Шобајић, композитор Милутин Поповић Захар, глумац Александар Берчек, светски шампион у џудоу Вук Рашовић, глумац Тихомир Арсић, представници УЛУС-а, власници клинике *Анлаве,* телевизије *Арт* и многи други.

ПЕТИ ДАН

Петог дана штрајка глађу директор Зоо-врта је већ деловао видно исцрпљен, почео је да осећа вртоглавицу, прве симптоме отежаног дисања, ноге су почеле полако да га издају. Време је проводио углавном на кревету који су му радници импровизовали у канцеларији, али ни минута није остајао сам. У сталној екипи најближих пријатеља која је од првог дана проводила време уз директора Бојовића константно је био и доктор Душан Станојевић чијем будном оку нису промицале здравствене осцилације које су почеле да се јављају, а о Бојовићу су бринули и доктори: Марко Бумбаширевић, Зоран Кривокапић, Слободан Ивановић и Иван Михаљев.

Просторије управе биле су премале да би примиле све људе који су желели да искажу своју солидарност. Долазила су цела обданишта, одељења ђака са учитељима и наставницима, комплетни спортски клубови, класе студената појединих факултета, али и пензионери, вршњаци Врта, па и они старији, једном речју сви они којима је Врт био у срцу, прва љубав и најдража успомена из младости.

Група пријатеља Зоо-врта, предвођена новинаром Јовом Антонијевићем, организовала је тог 14. октобра 2007. године протест и отпочела акцију подршке директору Вуку Бојовићу и запосленима у Врту под називом *Не дајмо Врт*. Идеја је била да се после краћег протесног скупа одржаног испред капије Зоолошког врта крене у шетњу до Скупштине града, али како полиција то није одобрила, окупљени грађани су заједнички прошетали по *Врту добре наде*, а организатори су одлучили да почну са потписивањем петиције за останак Зоо-врта на Калемегдану. Само током првог дана 1.200 Београђана као и велики број страних посети-

лаца из БиХ, Македоније, чак и из Аустралије, ставило је свој потпис на петицију чије потписивање полиција опет, упркос уредној пријави, није дозволила ни на једном означеном месту у граду осим на улазу у Зоолошки врт.

Око 15 часова здравствено стање директора Бојовића се погоршало, нагло му је позлило услед пада притиска, па је позвана екипа Хитне помоћи. Након лекарске интервенције и примљене инфузије Бојовић се поново боље осећао. Окупљеним новинарима је изјавио да наставља штрајк глађу и да неће одустати све до испуњења својих захтева и по цену да озбиљно угрози своје здравствено стање.

ШЕСТИ ДАН

Шестог дана штрајка, 15.октобра 2007. године, на имејл адресу Зоолошког врта стигла је порука од Жерара Барса, представника асоцијације ЕАЗА:

„Драги господине Бојовићу,

У периоду 2006/2007, ЕАЗА је од стране неколико невладиних организација из Србије примила позив да узме учешћа у разматрању будућности Бео зоо-врта.

Уз велико оклевање, ЕАЗА се овоме одазива.

Пре неколико година нас двојица смо се срели. Сада, с обзиром да сам у име ЕАЗА-е ангажован у овом региону (зоо-врт у Скопљу), замољен сам да обавим извесне припреме за овај пословни пут. Моје главне смернице изгледају овако:

1) на дан мог доласка, 21. новембра 2007. године, сусрешћу се са представницима градских власти, укључујући заменика градоначелника Београда

2) касније током тог дана, сусрет са српском невладином организацијом *Орка*, која је позвала ЕАЗА-у да учествује у разговорима о будућем развитку Бео зоо-врта

3) дана 22. новембра 2007. желим да посетим Вас и Бео зоо-врт и обавим са Вама једну отворену раземену идеја на тему даљег развитка Бео зоо-врта. ЕАЗА би у овоме могла да буде од велике помоћи. Напомињем, међутим, да моја првенствена намера у овоме случају није да промовишем ЕАЗА-у! О улози ЕАЗА-е нека одлуче локалне власти и националне инстанце. Нека ЕАЗА, барем за сада, буде само иницијатор акције.

Као што сам већ напоменуо, ангажован сам као консултант приликом реконструкције скопског Зоо-врта. С тим у вези, замолио сам др Анастаса Петрова да ми се придружи на путу за Београд, имајући у виду ваше добре личне и пословне односе. Градске власти су нам резервисале смештај у хотелу *Москва* и обезбедиле дочек на аеродрому. Дакле, дошли бисмо 22. новембра око пола десет ујутро и рачунамо да би се наш боравак завршио до пола четири поподне, када крећемо натраг за Скопље. Био бих Вам захвалан на потврдном одговору и надам се нашем поновном виђењу.

Поздрав, Жерар Барс, представник ЕАЗА-е.“

На писмо представника ЕАЗА-е одмах је позитивно одговорено, уз најлепше жеље за добродошлицу.

Здравствено стање Вука Бојовића било је све лошије. Рапидно је губио снагу, па су лекари саветовали да више не прима посете што је он одбио, јер није могао да макар не пружи руку људима који су од осам ујутру до касних вечерњих сати чекали у реду да га поздраве и подрже.

Тако је шестог дана штрајка глађу Бојовићу у посету дошао и владика милешевски Филарет, који му је пружио моралну подршку са жељом да истраје у борби до краја јер, како је владика рекао, *само човек који има веру може да постигне свој циљ*. Истога дана директора је обишао и Драган Марковић Палма, градоначелник Јагодине.

„Вук Бојовић је сам годинама обезбеђивао живот и рад овом поносу Србије и сада групица политичара хоће да га отме. Ви у Београду како хоћете, а ја ћу од данас у центру Јагодине

PETICIJA

Mi dole potpisani dajemo podršku Beogradskom zoološkom vrtu i Vuku Bojoviću za opstanak na Kalemegdanu

REDNI BROJ	IME I PREZIME	JMBG	POTPIS

PETICIJA

Mi dole potpisani dajemo podršku Beogradskom zoološkom vrtu i Vuku Bojoviću za opstanak na Kalemegdanu

REDNI BROJ	IME I PREZIME	JMBG	POTPIS

PETICIJA

Mi dole potpisani dajemo podršku Beogradskom zoološkom vrtu i Vuku Bojoviću za opstanak na Kalemegdanu

REDNI BROJ	IME I PREZIME	JMBG	POTPIS

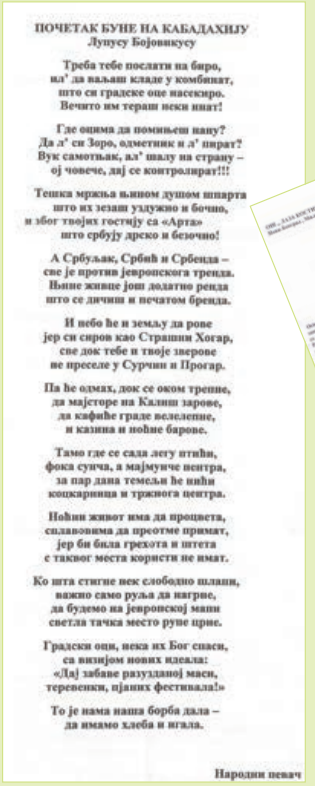
PETICIJA

Mi dole potpisani dajemo podršku Beogradskom zoološkom vrtu i Vuku Bojoviću za opstanak na Kalemegdanu

REDNI BROJ	IME I PREZIME	JMBG	POTPIS

REDNI BROJ	IME I PREZIME	JMBG	POTPIS

REDNI BROJ	IME I PREZIME	JMBG	POTPIS

ПОЧЕТАК БУНЕ НА КАБАДАХИЈУ
Лупусу Бојовикусу

Треба тебе послати на биро,
ил' да ваљаш кладе у комбинат,
што си градске оне насекиро.
Вечито им тераш неки инат!

Где оцима да помињеш нану?
Да л' си Зоро, одметник и л' пират?
Вук самотњак, ал' шалу на страну –
ој човече, дај се контролират!!!

Тешка мржња њином душом шпарта
што их зезаш уздужно и бочно,
и због твојих гостију са «Арта»
што србују дрско и безочно!

А Србољак, Србић и Србенда –
све је против јевропскога тренда.
Њине живце још додатно ренда
што се дичиш и печатом бренда.

И небо ће и земљу да рове
јер си сиров као Страшни Хогар,
све док тебе и твоје зверове
не преселе у Сурчин и Прогар.

Па ће одмах, док се оком трепне,
да мајсторе на Калиш зарове,
да кафиће граде веленепне,
и казина и ноћне барове.

Тамо где се сада легу птићи,
фока сунча, а мајмунче центра,
за пар дана темељи ће ићи
коцкарница и тржнога центра.

Ноћни живот има да процвета,
силановима да преотме примат,
јер би била грехота и штета
с таквог места користи не имат.

Ко шта стигне век слободно шлапи,
важно само рула да нагрне,
да будемо на јевропској мапи
светла тачка место руне прне.

Градски оци, нека их Бог спаси,
са визијом нових идеала:
«Дај забаве разузданој маси,
теревенки, пјаних фестивала!»

То је нама наша борба дала –
да имамо хлеба и игала.

Народни певач

организовати петицију да се помогне Вуку и сачувамо ово добро Србије. Нека запамте да им је ово последње зло од 1997. године које желе да нанесу грађанима Србије. Неће им проћи!“ – поручио је Марковић представницима медија који су се затекли у Врту у време његове посете.

Поводом све затегнутије ситуације између градских власти и директора Зоо-врта, посебно када је реч о намери да се Врт пресели са Калемегдана на неку другу локацију, у јавности се огласила и Демократска странка Србије која је изнела свој јасан став по том питању: „Зоолошки врт као симбол Београда треба да остане на месту на коме се налази, а уколико неко мисли да би га требало померити, за то мора да има одлуку свих Београђана, која може бити исказана једино путем референдума.“

СЕДМИ ДАН

На централном градском тргу у Јагодини почело је потписивање петиције којом су се грађани Јагодине придружили подршци директору Зоолошког врта у Београду, свом почасном грађанину, Вуку Бојовићу. Председник општине Јагодина, Драган Марковић Палма казао је том приликом да су организатори прикупљања потписа сами грађани Јагодине и да он лично верује да ће сви они који мисле зло Зоо-врту у Београду данас или сутра повући своју одлуку и да ће агонија бити окончана, а Вук Бојовић наставити да ради свој посао.
Јагодина и Јагодинци, на челу са градоначелником, показали су изузетну солидарност током свих дана штрајка. Информације о штрајку глађу и стању здравља Вука Бојовића редовно су пуне две недеље биле прва вест у ударним дневницима телевизије *Палма Плус*, а репортери ове телевизије су свакодневно дежурали у Београдском зоолошком врту и емитовали прилоге.

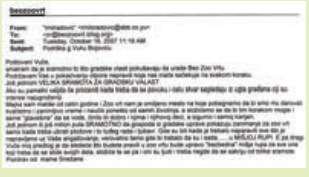
Осим у Јагодини петиција подршке Вуку Бојовићу и Зоо-врту потписивана је и у целом Поморављу – у Ћуприји, Параћину, Лозници...

Иако је према дијагнози лекара Бојовићево здравствено стање оцењено као веома лоше, он је тврдио да слабљење тела заправо јача његов дух.
„Дирнут сам речима свих оних који бране Зоо-врт“ – изјавио је за *Правду* 17. октобра 2007. године. „Не могу да вам опишем колико ми те речи дају снаге. Као и потписи оних људи који су своје податке оставили у петицији за одбрану овог Врта.“

У сваком тренутку током целог дана у канцеларији директора Бојовића било је по минимум двадесет људи који су се смењивали на по пет-наестак минута. Једни су долазили, други одлазили. Били су ту: члан европске Академије наука и уметности Драган Недељковић, књижевник Момо Капор, драмски писац, академик Душан Ковачевић, бивши градоначелник Небојша Човић и некадашњи председник Извршног савета Златан Перучић, глумци Светлана Бојковић, Петар Краљ, Миленко Павлов, Тихомир Станић и Лидија Вукићевић, представници Друштва српских домаћина, композитор Зоран Симјановић, водитељ Мића Субота, новинари Драган Јовановић, Ваља Булић, Марко Јанковић, Борко Гвозденовић, Мирослав Лазански, Миодраг Попов, Ђорђе Милошевић и Милан Шпичек, вицешампионка света у кикбоксу Станка Пејовић, балерина Јелена Тинска, редитељи Божидар Бота Николић и Божо Калезић, академици Василије Крестић и Никола Јанковић, бивши директор РТС Милорад Вучелић, председник Привредне коморе Београда Милан Јанковић, вицешампион света у боксу Драган Вујковић, Коло српских сестара, професор др Мирољуб Јефтић, чланови истраживачке станице *Петница*, декан Академије ликовних уметности Никола Вукосављевић...

ОСМИ ДАН

Лекарски извештај Бојовићевог здравственог стања постајао је већ забрињавајући. Изгубио је на телесној тежини близу 10 килограма, притисак му је био толико низак да му вртоглавице нису дозвољавале да хода, крвна слика се драстично погоршавала, а због наглог пада калијума непрестани грчеви у екстремитетима му нису дали да спава. Иако су доктори изричито захтевали да прекине са штрајком, он је то упорно одбијао.

Тог 17. октобра 2007. године, који се поклапао са осмим даном штрајка глађу, Бојовић је имао неформални састанак са Драганом Ђиласом, министром без портфеља за Национални и инвестициони план у Влади Србије. Ђилас је на састанку изразио вољу да се проблем реши, мада је нагласио да он није особа која је надлежна али да ће посредовати у спору између Бојовића и челника Градске куће.

Бојовића је истога дана посетио и Александар Вучић, генерални секретар Српске радикалне странке, који је том приликом изјавио за *Правду*:

„Дошао сам да подржим Вука, а не да тражим некакве политичке поене. Неприхватљиво је да директор ове значајне институције штрајкује глађу, а нико од званичника државе и Града неће да правовремено реагује."

Подршку су тог дана Бојовићу пружили и: редитељ Емир Кустурица, доктор Часлав Хаџи Николић, примадона Јадранка Јовановић, новинар Бранко Станковић, професор др Зоран Ћирковић, Ана Књазовић у име удружења сликара наиваца из Ковачице, писац и хумориста Мићко Љубичић, европски шампион у кик-боксу Рајо Божовић, представници српске дијаспоре, председник Градског одбора Нове Србије Борислав Боровић, адвокати Тома Фила, Бранислав Тапушковић и Света Вујачић, бивши директор националног парка *Дурмитор* Миле Стијеповић, генерал Антоније Шкокљев, ђаци и професорка биологије ОШ *Милан Ђ Милићевић* из насеља Медаковић, који су прикупили и донели преко 1.000 потписа за петицију, архитекта Игор Марић, више од сто чланова Социјалистичке омладине Београда предвођени Вањом Вукић, Наташом Карановић и Стефаном Миладиновић, власници ливнице *Браћа Јеремић*, свештеник Градимир Станић из Патријаршије, навијачи *Партизана*, организација 1389...

ДЕВЕТИ ДАН

Мада је већ једва стајао на ногама, директор Бојовић је други дан заредом отишао у Владу Србије, на разговор са министром Ђиласом, где се састанаку придружио и в. д. градоначелника Зоран Алимпић. Ни приликом овог сусрета, и поред неколико интересантних предлога, до компромиса и коначног решења није дошло и Бојовић је наставио штрајк глађу све док не буде постигнут договор о статусу Зоолошког врта и док не добије потврду од градске инспекције да је „ствар чиста", односно док киосци које су инспектори незаконито уклонили не буду враћени у Врт на старо место, али на исти начин како су и уклоњени. То значи да се позове ватрогасно возило за разбијање демонстрација, кордон полиције, инспектори и новинари који ће сада да блате управу Града а не Врта.

„Без обзира на то што захтеви због којих Бојовић истрајава у гладовању нису испуњени – пише *Политика* у броју од 19. октобра 2007. године – директор Зоо-врта каже да је разговор са Ђиласом био *право освежење. Ђилас је разуман и кооперативан. Зна шта је добро, а шта лоше за разлику од својих партијских колега. Ђилас и Алимпић су инсистирали да се уклоњени киосци врате на старо место. Не тражим новац нити функцију , али захтевам да Врт остане на овом простору и ту смо се усагласили. Предложио сам да се испита могућност проширења Врта, али да се консултују упућени људи, а не самозвани стручњаци. Алимпић није ништа предложио, остало је да се чујем са Ђиласом и да ми понуди неколико предлога које ћу прихватити или одбити* – објаснио је Бојовић и додао да му је жао што нема више таквих људи као што је министар."

ДЕСЕТИ ДАН

У раним јутарњим часовима 19. октобра 2007. године директору Бојовићу, који је већ десети дан штрајковао глађу, је позлило па је у коматозном стању хитно пребачен на Институт за пулмологију Клиничког центра Србије. На пријемном прегледу лекари су констатовали општу слабост и исцрпљеност, поремећај рада срца и емболију плућа. Посете су му одмах забрањене јер је процена доктора била да га контакти са људима додатно замарају. Директор Клиничког центра, Зоран Петковић је новинарима потврдио да је Вук Бојовић примљен у болницу, али и саопштио да ће убудуће само породица моћи да добија информације о његовом здравственом стању.
„Вука је исцрпло не само гладовање него и свакодневно објашњавање и преговарање“ – рекао је за *Курир*, 20. октобра 2007. године, Бојовићев адвокат Света Вујачић. „Он је сада у коматозном стању, отказују му ноге и мишићи. Никоме није дозвољено да га посети, па, колико знам, ни његове кћерке нису могле код њега. Чуо сам се са њим након што је примио инфузију и тада ми је рекао да ће ићи до краја и да ће или његови захтеви бити испуњени, или ће он умрети.“

У исто време док је Бојовић хоспитализован, у Зоолошком врту се одвијала једна дирљива манифестација. Најмлађи чланови карате клуба *Нипон*, предвођени својим прослављеним тренером, светском шампионком Тањом Петровић, изводили су маштовит карате перформанс под насловом *Марко Краљевић се бори са замишљеним градским непријатељем*, као специфичан вид подршке и доприноса борби директора Вука.

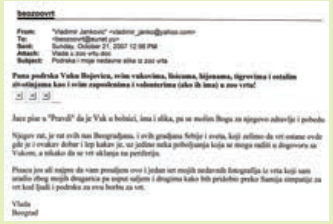
ЈЕДАНАЕСТИ ДАН

И у болници је Бојовић наставио штрајк глађу, одбијао је храну па је током 24 сата примао инфузије у кратким временским интервалима. Његово иначе нарушено здравствено стање је додатно искомпликовала појава песка у бубрезима, тако да је поред опште слабости трпео још и болове.
Вест о Бојовићевом пријему у болницу узбуркала је емоције великог броја Београђана, али и људи из свих крајева земље и света. Канцеларије Зоолошког врта биле су затрпане онима који су својим присуством желели да покажу солидарност, да напишу и оставе поруку за директора, да му једноставно пожеле да издржи.
Из Хиландара су јавили да свако јутро читају молитве за његово здравље, а у једном од храмова у Солуну одржан је молебан за Вука Бојовића.
У Зоолошки врт је стигла и комплетна редакција часописа *Јеж* која је у свом сатиричном стилу, у кавезу код улаза, извела сјајну представу пуну жаока усмерених ка Градској влади.

ДВАНАЕСТИ ДАН

„Здравствено стање Вука Бојовића, директора Бео зоо-врта, који је због вишедневног штрајка глађу у петак хоспитализован у Клиничком центру, поправља се – пише *Press* у броју од 22. октобра 2007. године. – *Имам утисак да ми је нешто боље, а и лекари кажу да иде ка бољитку. Није ми пријатно што сам овде јер никада нисам био у болници. Стално сам на инфузијама, то ми је и десерт и аперитив.*
Посете Бојовићу су забрањене, сем најужем кругу породице, а лекари кажу да ће у болници остати све док се не опорави. Поред инфузије он редовно добија и лекарску терапију.
Још нема наговештаја о разрешењу судбине Зоолошког врта, а јуче су тамо у знак подршке Бојовићу долазили и неки од наших кошаркаша. И поред оваквог развоја ситуације, Бојовић и надлежни у градској управи остали су при својим ставовима.

bezzovrt

From: "Vladimir Jankovic" <vladimir_janko@yahoo.com>
To: <bezzovrt@eunet.yu>
Sent: Sunday, October 21, 2007 12:56 PM
Attach: Vlada u Zoo vrtu.doc
Subject: Podrska i moje razloge zbog cega sam u Zoo vrtu

Puna podrska Vuku Bojovicu, svim volurcima, listama, bijenama, tigrovima i ostalim zivotinjama kao i svim zaposlenima i volonterima (ako ih ima) u zoo vrtu!

Jucer pise u "Pravdi" da je Vuk u bolnici, ima i slika, pa se molim Bogu za njegovo ozdravljje i pobedu

Njegov rat, je rat svih nas Beogradjana, i svih gradjana Srbije i sveta, koji zelimo da vrt ostane ovde gde je i svakako dobar i lep kakav je, uz jedino sitna poboljsanja koja se mogu raditi u dogovoru sa Vukom, a nikako da se vrt sklanja na periferiju.

Posao jos ali najpre da vam prosljem ovo i jedan set mojih nedavnih fotografija iz vrta koji sam uradio zbog mojih drugarica pa supet saljem i drugima kako bih pridobio preko Samija simpatije za vrt kod Ljudi i podrsku za ovu borbu za vrt.

Vlada
Beograd

ВУК БОЈОВИЋ МОЈА БОРБА ЗА ЗОО ВРТ

Гладовањем до победе

2 Вести

bezzovrt

From: "gordana" <gordana@domino.net>
To: <bezzovrt@eunet.yu>
Sent: Saturday, October 20, 2007 12:54 AM
Subject: За Господина Вука Бојовића

Поштовани Господине Бојовићу, пишем Вам у знак подршке, јер Врт добро наше је, дао Вам је много тога. Ово само Зоолошки врт. То што сте Ви напоменули је само мало, веома незнатно за наш дуг и наша велика љубав. И нек је. Ипак и мислим нисте у свету од мита, вампира, или и бољег, али свеј је наш и зато мени најважније. А Ви га сами браните.

Молим вас при свега да сачувате своје здравље, али Вас такође молим да останете тако чисти и недодирнути за врсту моћника Српске демократије. Ваљуне у Вас и у Ваш успех да сачувате много Врта добро наше. И не верујем у боље демократске времена, тако више мислим да су наша боља времена прошла, да смо их изгубили безразлично, нерадећи.

Верујем у Вас зо сте Ви, само ако наш Брана Црнчевић - институција. Вук Бојовић и Врт добро наше су једно бићо.

Пишем Вам са Бањице која је до пре 3 недеље била лепо зубено насеље и која је сада Мртвачница ру сам због позицирања насеља и ТЕНДЕРА приклањам да идеје капиталу наиђаџа на отпор убијају да купим новине - нема напора. Ето шта доносе Европа и демократија. Тако то иде, али, нађем се не за дуго.. И то ће проћи. А Београд ће остати наш ту где јесте .. увек отворених врата за све добро, и надамо, нека Врт добро у центру града.

Пуно поздрава.

bezzovrt

From: "ana nikolic" <anal44@mailbenu.com>
To: <bezzovrt@eunet.yu>
Sent: Friday, October 19, 2007 9:36 PM

DRAGI VUČE,

ZNAM DA TI JE JAKO TEŠKO AL. TIRJANSTVU STATI NOGOM ZA VRAT TO JE LJUDSKA DUŽNOST NAJSVETLIJA. ZATO IZDRŽI. POBEDIĆEŠ. NE MOGU TI NIŠTA JER NEMAJU HRABROSTI NI PRAVA. AKO ŽELIŠ NEKU KONKRETNU POMOĆ SAMO JE ZATRAŽI.
SLAVKO POPOVIĆ SA PRIJATELJIMA IZ INDJIJE.

bezzovrt

From: "Duta" <atlas001@Eunet.yu>
To: <bezzovrt@eunet.yu>
Sent: Monday, October 20, 2008 1:13 AM
Subject: Podrska

Postovani,

posetiguem Zoo vrt od malih nogu,a e stanom da sam otac dvoje dece bezo dolazim i dva puta nedeljno. Dosao sam u vrt i pre nego sto je gosp Bojovic postao njegov direktor tako da znam sta je sve uradio za vrt,a sjenom tim i za Beograd.

Petnuju njegovi vrlo potpuni smo i supruga i ja i želim da, ako kako mogu pomogram da istrajete u Vasem vise nego opravdanom zahtevima.

Sa postovanjem,
Dusan Jovanovic
Knegininova14
Beograd

Бојовић напомиње да ће с Драганом Ђиласом, министром без портфеља у Влади Србије, разговарати и наредних дана како би пронашли решење прихватљиво за све."

Тога дана и новинари *Правде* су успели да добију телефонску изјаву од Вука Бојовића:
„Стално сам под инфузијом, узимам минерале и витамине. Лекар ми је преписао лекове за болове у плућима. Забринути су због повишеног притиска. Према речима лекара, озбиљно сам угрозио своје здравље. Не подржавају ме и стално питају у визитама – *Због кога угрожаваш сопствено здравље и живот?* Али, принцип је принцип."

ТРИНАЕСТИ ДАН

„Иако директор *Врта добре наде* Вук Бојовић већ две недеље штрајкује глађу, а због угроженог здравља од петка лежи на одељењу пулмологије Клиничког центра Србије, градски челници тврде да не знају у чему је проблем, као ни који су тачно његови захтеви. Уједно се нико од политичара није распитивао за његово здравље" – пише *Курир*, 23. октобра 2007.
Насупрот политичарима, запослени у Зоолошком врту су итекако бринули за свог директора. Самоиницијативно су продужили радно време и на по 16 сати дневно, јер су обећали Бојовићу да ће сачувати Врт. Плашили су се евентуалне диверзије, односно да некоме може пасти на памет да заведе принудну управу. Најављивали су да ће и они ступити у генерални штрајк пошто више нису желели да гледају како се директор бори сам.

ЧЕТРНАЕСТИ ДАН

Четрнаестог дана штрајка, 23. октобра 2007. године, око 10 часова ујутру, Бојовића је на Институту за плућне болести Клиничког центра Србије посетио министар Драган Ђилас. После једночасовног разговора, Ђилас је, видно расположен, напуштајући Бојовићеву болесничку собу изјавио окупљеним новинарима:
„Прекинуо је штрајк глађу и то је најбитније. Вук је тврдоглав човек који верује у своје идеале и принципе, али и ја сам такав. Договорили смо се да заједно нађемо решење за још неколико мањих проблема који су остали, а оно што смо већ прецизирали прошли пут, наравно, остаје. Од сутра па надаље, Град и човек који је за Врт учинио највише и од њега направио бренд, све проблеме заједно ће решавати. Град треба и финансијски да помаже Врт. Такође, мора и да реши проблем где ће деца, кад дођу да виде животиње, моћи да купе кокице и слаткише. Разговоре о будућности Врта наставићемо по Вуковом изласку из болнице. Сада нам је најбитније да се његово здравствено стање поправи, наравно уз консултацију са лекарима, и да што пре изађе из болнице, да буде у кругу породице."
Наглашавајући у свим изјавама, које је дао после договора са министром, да је Ђилас разуман човек, што је реткост међу политичарима, Бојовић је за *Политику* од 24. октобра 2007. године рекао:
„Ово је значајан договор, задовољан сам. Разговарали смо о мојим захтевима и најважније је да Зоолошки врт остаје на садашњој локацији. Договорићемо се о садржајима и животињама које ће бити у њему, а питање уклоњених киоска решићемо на пролеће. Закупци ових објеката тужиће инспекцију.
Врт је друштвена имовина. На Влади је да реши да ли ће бити у надлежности Републике или Града. Више нам одговара да будемо у власништву Републике, јер људи који управљају Градом хоће да Зоо-врт изместе."

Из успешно окончаног двонедељног штрајка глађу, иако трајно нарушеног здравља, Бојовић је изашао као морални победник. Међутим, своју борбу је сматрао само успешно добијеном битком, али не и ратом. Био је спреман за нова војевања.

Dragan Đilas posetio direktora Zoo vrta

Vuk Bojović više ne štrajkuje glađu

Đilasovo obećanje prekinulo Vuково gladovanje

Prekinuo štrajk glađu

Ministar Dragan Đilas posetio direktora Zoološkog vrta Vuka Bojovića u Institutu za plućne bolesti

ĐILAS I BOJOVIĆ SE DOGOVORILI O BUDUĆNOSTI ZOOLOŠKOG VRTA

ПРЕКИНУО ШТРАЈК

Oaza mira u srcu Beograda ostaje gde je i sad, ali će pretrpeti manje izmene. Razgovori tek predstoje, mada je otvoren put za kompromis

DOGOVOR

Vuk isterao svoje

Dragan Đilas, kao prvi čovek beogradskih demokrata, demonstrirao juče da je iznad gradskih vlasti i jedini kompetentan da s direktorom zoo-vrta postigne konačan dogovor

Ministar garantuje da neće biti

Lekari optimisti

Vuk Bojović prekinuo štrajk glađu

Ђилас вратио апетит Вуку Бојовићу

ДОГОВОР ЧУВА ЗОО-ВРТ

Због проблема са срцем и плућима, проузрокованих штрајком глађу, Вук Бојовић је у болници остао још недељу дана, а онда је 29. октобра изашао на сопствену одговорност.

Први интервју који је директор Врта добре наде дао по изласку из болнице био је за *Илустровану Политику*. У разговору са новинаром Јовом Антонијевићем сажео је импресије о две најдуже недеље у свом животу:

„То су били најтежи, али и најлепши дани у мом животу. Није било особе која у овом граду или у Србији нешто представља да није дошла или ме бар позвала телефоном да ми пружи подршку и помоћ. Долазили су родитељи са децом, људи које никада нисам видео у животу, ђаци, пензионери... С њима сам знао да ћу победити.
Цена победе није мала. Сви лекарски налази су ми још лоши. Од шећера, преко срца, воде у плућима, до крви. Али се полако поправљају.
Ипак, још увек кад хоћу да заспим терам из главе киоске који су и били само тривијални разлог једног добро смишљеног и опасног напада на Београдски зоолошки врт с циљем да се измести из центра града на неку другу локацију.
Највише су ме нервирали поједини новинари који су упорно писали да су киосци постављени нелегално. Зато сам и почео штрајк глађу. Схватио сам да Град у штампи има моћну машинерију и да су моје шансе да докажем да нису у праву равне нули. То се после и доказало. Ниједна телевизија сем *Палме Плус* и повремено *Пинка,* није о мом штрајку глађу говорила. *РТС* је само једном као нешто давио и заћутао. Градске телевизије, *Студио Б*, ни да помену. Али био сам упоран. И ево, после четрнаест дана, захваљујући многобројним Београђанима који су ме апсолутно подржали, али и свим становницима Србије који много боље од градских власти разумеју потребу да једна оваква институција буде у центру града, а нарочито захваљујући министру Ђиласу који је одмах разумео целу ствар, ја данас поново могу да једем. Јер, ја сам био решио да идем до краја. А сви који ме иоле познају, добро су знали да сам озбиљан.“

НЕДОСТИЖНА ПРАВДА

После само неколико дана проведених код куће по изласку из болнице, као човек ненавикао на боловања и одсуствовања с радног места, Вук Бојовић се већ 3. новембра вратио на посао. Предстојало му је оно што је зацртао још првог дана штрајка, да пресавије папир и напише тужбе против свих који су га натерали на тако радикалан потез.
Још када је у септембру стигло решење Комуналне инспекције о уклањању привремених објеката, Врт је одмах изјавио жалбу на решења која су се односила на објекте у власништву Зоолошког врта. Међутим, Градско веће је као другостепени орган одбило ту жалбу као неосновану, што се и очекивало с обзиром да је целу ујдурму и замесила тадашња Градска власт. Након тога Врт је покренуо управни спор пред Окружним судом у Београду, али је поступак трајао сувише дуго. Тек након неколико месеци, када је већ све одавно било завршено, Окружни суд у Београду уважава тужбу Врта и поништава решење Градског већа. У поновном поступку Веће поништава решење комуналних инспектора.

Београдски зоолошки врт и директор Вук Бојовић су дана 11. новембра 2007. године поднели приватну кривичну тужбу против Дејана Протића, директора Службе за информисање Скупштине града, због саопштења објављеног на сајту Скупштине града, 20. августа 2007. године, након погибије Бранка Јовановића. Како је ово саопштење, које је садржало низ клевета и неистинитих података усмерених ка нарушавању части и пословног угледа како директора тако и Зоолошког врта, било практично анонимно, односно потписано само са: Служба за информисање, једини који је могао бити кривично одговоран био је директор те Службе. Тужба је поднета у законском року од три месеца од дана објављивања саопштења, односно од дана сазнања за извршиоца. Након више месеци таворења у суду, предмет је прослеђен истражном судији пред којим је Протић изјавио да је у време када је спорно саопштење издато био на годишњем одмору изван Београда, те да га није ни сачинио, нити дао налог за његово објављивање. У његовом одсуству, како је објаснио, за састављање и објављивање саопштења надлежни су његов заменик и два помоћника. Суд је прихватио Протићеву одбрану и одбацио приватну кривичну тужбу.
У року од три месеца од дана сазнања за нове могуће учиниоце, заменика директора Службе за информисање и његове помоћнике, Врт и Бојовић су поднели нову кривичну тужбу сада против: Милоша Бунића, Бошка Вуксановића и Драгана Луковића. Међутим, суд је и ову тужбу одбацио са образложењем да је од дана објављивања саопштења прошло више од три месеца, иако се у конкретном случају почетак рока морао рачунати од дана сазнања за извршиоце, односно дана када је Протић навео да није он сачинио саопштење, већ да су у то време његов посао обављали његови помоћници. Наравно, као што се могло и очекивати, Окружни суд је потврдио решења о одбачају тужби.

Зоолошки врт је поднео тужбу и против комуналних инспектора Златка Јанковића и Славице Вемић-Пешић, као и против Горице Мојовић и Радмиле Хрустановић, ради накнаде намерно проузроковане штете настале уклањањем киосака са површине Зоо-врта. Сви тужени су оспорили тужбу тврдећи да за накнаду штете Врт треба да тужи град Београд, а не њих лично. Предмет је стајао у суду око годину дана да би судија одбацила тужбу у претходном поступку са образложењем да тужени немају страначку способност. Страначка способност је способност да се пред судом предузимају радње – тужбе, изјаве, поднесци, жалбе и немају је лица која су лишена пословне способности или малолетници. Дакле, из одлуке суда произилази да су тужени или малолетни или да не могу управљати својим поступцима, па су пословно неспособни. Како је познато да комунални инспектори, помоћник и заменик градоначелника нису малолетни, а вероватно нити душевно болесни

због чега не би имали пословну способност, јасно је да је таква одлука суда незаконита.
Врт је изјавио жалбу и још увек се чека одлука по њој, али све говори у прилог томе да су државни службеници недодирљиви, да се закони на њих не односе, никоме нису одговорни, нити је могуће водити поступак проитв њих.

КО ДРУГОМЕ ЈАМУ КОПА...

У Зоолошки врт је 6. новембра 2007. године стигло писмо Анастаса Петрова, директора Зоо-врта из Скопља, у коме он потврђује раније најављени долазак у Београд са представником ЕАЗА-е, Жераром Барсом, по позиву градских власти и неких невладиних организација да учествују у разговорима о будућем развитку Бео зоо-врта, али истовремено и моли да их неко из Врта сачека на аеродрому и резервише им собе у хотелу.
Овај захтев је прилично изненадио људе у управи Врта пошто је господин Барс у имејлу, који је упутио директору Бојовићу 15. октобра 2007. године, нагласио да има унапред договорен сусрет са представницима Градских власти, укључујући заменика градоначелника Београда, који су Петрову и њему већ резервисали смештај у хотелу *Москва* и обезбедили дочек на аеродрому.
Очито да су водећи људи Града, обесхрабрени обртом ситуације након штрајка глађу у Бојовићеву корист, били поколебани у својој намери да уз помоћ стручњака из Европе изместе Врт са садашње локације, па су проценили да је најбоље повући се из целе приче, бар за догледно време.
Насупрот њима, управа Зоолошког врта је 21. и 22. новембра 2007. године дочекала, уважила и угостила представника ЕАЗА-е као што то чини са сваким гостом, па ма ко да га је позвао. Господину Барсу је пружено све што је затражио – упознат је са актуелном ситуацијом, био му је омогућен увид у комплетну документацију, презентован му је сваки објекат, сваки кутак Зоолошког врта.
По повратку из Београда Жерар Барс је сачинио извештај који је 10. децембра 2007. године упутио ЕАЗА-и, али и Београдском зоолошком врту:

„ЕАЗА је током 2007. године од стране анонимних лица и локалних невладиних организација била неколико пута обавештавана о проблемима везаним за Бео зоо-врт. Зато смо одлучили да посетимо Врт и Београд и сретнемо се са свим странама умешаним у ову проблематику.
Нажалост, локалне власти нису биле расположене за сусрет са представницима ЕАЗА-е јер су, наводно, у сукобу са директором Зоо-врта, па сам ја (представник) контактирао са Бео зоо-вртом и невладином организацијом *Орка*.

Сусрет са господином Вуком Бојовићем:

Након проблематичног лета на линији Амстердам – Београд, у пратњи господина Петрова, директора Зоо-врта у Скопљу, у центру Београда вечерао сам са представницима Бео зоо-врта. Том приликом размотрили смо основне чињенице везане за статус Врта и његовог директора који је недуго пре тога окончао четрнаестодневни штрајк глађу. Притисак коме су изложени Бео зоо-врт и његов директор представља велику претњу за опстанак Врта.
Следећег дана (22. новембар) након доручка са господином Бојовићем и његовим особљем имао сам службени јутарњи састанак (од 7,30 до 13,30 сати) током којег смо обишли Врт завиривши у унутрашње делове објеката.
Господин Бојовић ми је описао положај Врта и рекао да се овај налази у центру града, у парку налик на Централни парк (Њујорк) и Хајд парк (Лондон). Бео зоо-врт је основан пре 72. године од стране града Београда, а садашњи директор је наименован на дужност пре 21 годину од стране тадашњих Градских власти.
Сада се Вртом увелико шпекулише и постоји сукоб чији су актери сам директор, веома истакнута и јака личност и круг људи који би хтели да приватизују и комерцијализују тај парк (око 50 хектара). По сценарију ових људи,

Врт би био измештен на локацију која се налази 20 или више километара далеко од центра Београда.
Осим овога постоје критике засноване на уверењу да Врт не задовољава одређене међународне стандарде.
Господин Бојовић ми је рекао да је Врт непрофитна организација која се успешно самофинасира, односно није помогнута од стране Града. Напади на Врт и његовог директора нагнали су овог управника на четрнаестодневни штрајк глађу, да би на тај начин алармирао јавност. Дирекор је успео да упозна јавност са проблемима и да изгуби на телесној тежини. Тренутна ситуација је, међутим, таква да ће већ у скорој будућности, након локалних избора, неке ствари у вези статуса Врта да се разбистре.
Господин Бојовић нуди неколико опција и бори се да Врт остане ту где је – у центру града, где га лако може посетити сваки грађанин који то жели.

Збирно стање изгледа овако:

– Врт располаже са око шест хектара простора, некада је имао још осам. Овај додатни простор био би одлучујући фактор за унапређење Врта.
– Постоје планови за пресељење Врта (око 20 километара од центра).
– Врт тражи да му се помогне у борби за опстанак. Посетиоци и други грађани су замољени да дају свој допринос. Штавише, и ЕАЗА као и међународна зоо-удружења су добродошла у том смислу. Врт је вољан да поднесе пријаву за учлањење у ЕАЗА-у. Врт је спреман да ангажује тим међународно признатих стручњака који би размотрио проблематику. У склопу овога, ангажовала би се и ЕАЗА.
– Замолио сам господина Бојовића да сачини анализу стања и дефинише циљеве које би овај комитет размотрио и затим посредовао између њега (директора) и градских власти.
– Требало би да Врт овом тиму/комитету достави:
1. изјаву о циљевима предузећа
2. списак животиња са којима располаже
3. планове за будућност

– Требало би се усредсредити на:
1. унапређење Врта и његове збирке животиња
2. прибављање подршке од стране домаћих и међународних фактора
3. појашњавање правног статуса Врта
4. повећање површине на којој се Врт налази, било у склопу постојеће локације или измештањем капацитета.“

ДОГОВОРИ О САНАЦИЈИ

Штрајк глађу директора Бојовића, бар како је изгледало, покренуо је са мртве тачке многе ствари везане за Зоолошки врт. Завод за заштиту споменика културе града Београда је ангажовао своје стручњаке да провере стање утврђења Београдске тврђаве која се налазе у склопу Бео зоо-врта. На основу извештаја који је после овог обиласка сачињен, констатовано је да је највећи део утврђења у изузетно лошем стању и да је неопходно што хитније предузети мере санације. Завод је о овоме дописом 22. октобра 2007. године обавестио Зоолошки врт. Захваљујући се на допису и израженој спремности Завода да учествује у извођењу радова на санацији дела Тврђаве који се граничи са Вртом, директор Бојовић је, такође дописом, 27. октобра 2007. године потврдио да је Зоолошки врт расположен да са Заводом за заштиту споменика културе града Београда обави разговоре поводом санације тог дела Тврђаве и предложио састанак на коме би биле размотрене заједничке активности.
Састанак је заказан за 12. новембар 2007. године у згради Завода, а њему су поред представника Врта и Завода за заштиту споменика културе присуствовали и представници Јавног предузећа Београдска тврђава и Археолошког института САНУ – *Пројекат Београдска тврђава*. У записнику који је том приликом сачињен између осталог се наводи:
„Састанак је одржан у циљу изналажења могућности рестаурације и конзервације дела утврђења Источног фронта Београдске тврђаве – Контраескарпи 3, 4 и 5, а у складу са предлогом Зоо-врта о могућностима и динамици, који ће бити достављен у најкраћем могућем року.
Измештањем кавеза и животиња створиће се услови за неопходна археолошка и архитектонска истраживања, која је неопходно, по Закону о културним добрима, обавити да би се урадила потребна техничка документација за рестаурацију и конзервацију овог дела Источног фронта Београдске тврђаве.
Археолошки институт САНУ ће, по достављеном предлогу Зоо-врта, доставити динамику и начин спровођења ових истраживања, после чега ће се приступити поступку израде техничке документације.“
Зоолошки врт је испоштовао обећање и већ 19. новембра 2007. године Заводу за заштиту споменика културе града Београда упутио предлог о могућностима и динамици:

„ДП Бео зоо-врт је сагласно са вашом иницијативом за рестаурацију и конзервацију дела утврђења Источног фронта Београдске тврђаве. Како смо од вас обавештени, радови би требало да се обаве у реону кавеза са тибетанским медведима, кавеза са мрким медведима, кавеза са белим медведима и подручју *Баре* где се налазе кавези за птице грабљивице. Зоолошки врт је у могућности да привремено, ради извођења радова, беле медведе премести у кавез у коме се сада налазе мрки медведи, а мрке медведе премести у мањи, привремени кавез у коме би они боравили до окончања радова. По окончању радова у реону где се налазе бели медведи, бели медведи би били враћени у свој кавез, могли би отпочети радови у реону кавеза са мрким медведима и тибетанским медведима, с тим што би тада и тибетански медведи морали бити смештени у привремени, мањи кавез.
У подручју *Баре*, где се налазе птице грабљивице, налазе се велики кавези са основом од камена, висине кавеза око шест метара, које није могуће померити без њиховог уништавања, што је озбиљан проблем за Зоолошки врт. Због тога вас молимо да нас везано за ово подручје обавестите, након консултација са стручним службама, какве су могућности извођења радова без померања ових кавеза, посебно имајући у виду да је земљиште на том простору плавно, те да постоји сталан доток воде.
ДП Бео зоо-врт је у могућности да са своје стране омогући правним и физичким лицима које ви одаберете извођење радова у две фазе, пошто највећи проблем, везано за смештај животиња, представљају бели медведи који морају имати базен, па је због тога потребно да у време извођења радова буду премештени у кавез у коме се сада налазе мрки медведи, пошто у том кавезу постоји мањи базен.
Везано за приступ подручју у коме треба да се изводе радови, камиони могу кроз економско двориште прићи до кавеза са совама, који се налази у непосредној близини кавеза са белим медведима, а даље се по потреби може прићи трактором са приколицом.
Пошто се ради о већем организационом и грађевинском подухвату молимо вас да, уколико сте у могућности, одредите стручно лице које ће бити у сталном контакту са нашим предузећем у циљу конкретизације активности и омогућавања проналажења најбољег и најрационалнијег решења за извођење радова.
Уједно вас молимо да, с обзиром да ћемо бити принуђени да медведе смештамо у мале кавезе, у којима они не могу остати дужи временски период, одредите рокове за извођење радова како би привремени смештај медведа био што краћи, имајући у виду потребу за њиховим што хуманијим држањем, посебно због сталног притиска разних удружења за заштиту животиња, која ће, сигурно је, скретати пажњу јавности на услове држања медведа у мањим кавезима.
Надамо се успешној сарадњи.“

После свега, на потезу су били стручњаци Археолошког института САНУ ангажовани на *Пројекту Београдска тврђава*. Њихов задатак је био да доставе динамику и начин спровођења истраживања.
Да 2007. година остане упамћена и по неком лепшем догађају потрудио се један од вредних

радника Београдског зоолошког врта, Зоран Рајић који је своје дугогодишње искуство стечено у раду са приматима преточио у литературу.
Након прве књиге *Свет великих човеколиких мајмуна*, коју је написао 2001. године, Зоолошки врт му је 2007. године помогао да објави и другу под насловом *Београдске шимпанзе*. Тако се уз Бранка Стевановића и директора Бојовића и трећи члан колектива Београдског зоолошког врта успешно отиснуо у списатељске воде.

РАДНА ГРУПА

Крајем децембра 2007. године у Београдски зоолошки врт стигла је још једна добра вест. Као што је и обећао, министар Драган Ђилас је и по окончању Бојовићевог штрајка глађу наставио своју мисију посредовања и борбе за *Врт добре наде*. На његову иницијативу, 11. децембра 2007. године вршилац дужности градоначелника града Београда, Зоран Алимпић, донео је решење о образовању Радне групе за Зоолошки врт града Београда. Радна група је формирана са задатком да утврди стање и градоначелнику Београда предложи решења која се односе на: правни статус Друштвеног предузећа Зоолошки врт града Београда и могуће облике трансформације, просторне организације и функционисања; стање и капацитете постојећих објеката који припадају комплексу заштићеног културног добра Београдска тврђава; процену потребних средстава за санацију и реконструкцију постојећих и изградњу нових објеката Зоолошког врта града Београда; носиоце и динамику активности и друга питања од значаја за уређивање делатности зоолошких вртова.
За председника Радне групе именован је Јасенко Лазовић, члан Градског већа града Београда, за његовог заменика Љиљана Обрадовић, директор ЈП Београдска тврђава, а за чланове групе: Бранислав Божовић, секретар Секретаријата за заштиту животне средине, Страхиња Секулић, градски јавни правобранилац, Милана Јочић, директор Завода за заштиту споменика културе града Београда, Вукица Лончар, заменик начелника Градске управе, професор др Велибор Стојић, шеф Катедре за физиологију и декан Факултета ветеринарске медицине Универзитета у Београду, проф. др Зоран Станимировић, шеф Катедре за биологију Факултета ветеринарске медицине Универзитета у Београду, мр Јевросима Стевановић асистент на Катедри за биологију Факултета ветеринарске медицине Универзитета у Београду, професор др Маријана Вучинић, наставник на Катедри за зоохигијену Факултета ветеринарске медицине Универзитета у Београду за наставни предмет *Понашање и добробит животиња*, професор др Предраг Симоновић, шеф Института за зоологију на Биолошком факултету Универзитета у Београду, др Мирко Шинковић, директор Зоо-врта Палић – Суботица, професор др Хенинг Видзнер, директор Зоо-врта у Минхену, др Владимир В. Спицин, генерални директор Московског зоо-врта, академик Руске академије природних наука, председник ЕАРАЗА, др Исидор Савић, пензионисани професор Универзитета у Београду и мр Вук Бојовић, директор Београдског зоолошког врта.
У решењу је наглашено да у циљу реализације задатака Радна група може ангажовати стручне институције, експертске групе и појединце, као и прибављати податке од организационих јединица и стручних служби Градске управе и других државних органа и организација. А прецизирани рок за обављање задатака и достављање предлога решења износи три месеца од дана доношења решења.
На основу свега тога изгледало је да Зоолошком врту предстоји лепша будућност.

Годину 2007. Београдски зоолошки врт је завршио са 2.237 животиња, 223 животињске врсте, и бројем посетилаца који је износио 387.271

ЗАЈЕДНО ДО РЕШЕЊА

Конститутивна седница Радне групе за Зоолошки врт града Београда одржана је 22. јануара 2008. године у просторијама Скупштине града. На седници, којој је поред чланова групе присуствовао и иницијатор њеног оснивања, министар Драган Ђилас, усвојен је пословник о раду којим се уређује начин рада и одлучивања Радне групе за Зоолошки врт града Београда. Том приликом министар Ђилас је рекао да свако решење за Зоо-врт мора бити у интересу Београда и његових становника, као и да се то питање не сме решавати као политичко или лично, већ пре свега као стручно и то на начин који ће допринети да Врт постане један од градских брендова. „Београд као град заслужује најбоље решење, које ће на крају бити донето консензусом и на задовољство свих "– нагласио је Ђилас.
Своје ставове о формирању Радне групе изнели су у разговору за *Политику*, 24. јануара 2008. године, и в. д. градоначелника Београда, Зоран Алимпић и директор Зоолошког врта, Вук Бојовић:
„Алимпић је рекао да, од када је он в. д. градоначелника, не постоји било какав сукоб између представника Града и Зоолошког врта. – *Задатак комисије је да стручно сагледа све могућности будућег функционисања* Врта добре наде *и одлучи се за најбољу. Немојте ме питати шта мислим о томе да ли Врт треба да се пресели или остане на садашњој локацији, јер да сам хтео сам да одлучујем не бих иницирао формирање комисије и чекам одлуку њених чланова.*
Вук Бојовић, међутим, потпуно је сигуран да неће бити пресељења *Врта добре наде* који по квалитету, каже, нимало не одскаче од осталих европских *домова животиња*. За прибављање дозвола и остале послове око пресељења, према његовој процени и искуствима која су му пренели директори страних зоо-вртова, треба десет година и око пола милијарде евра. Нада се, каже, да ће комисија, између осталог, размотрити питање враћања калемегданског Врта у предратне границе, од капије Еугена Савојског до Видин капије."

Састанак Радне групе за Зоолошки врт града Београда

На иницијативу Зоолошког врта, постојећа Радна група је, Решењем в. д. градоначелника од 31. марта 2008. године, проширена за Жерара Барса, бившег директора зоо-врта *Овенханг* у Ренену, Холандија и још два члана, представника ЕАЗА-е.
Тек што је живот у Зоолошком врту, након свих бурних догађања из претходне године, почео да се враћа у уобичајене токове, искрсао је нови проблем и разлог за нервирање. Сходно договору постигнутом на састанку, одржаном 13. децембра 2007. године, Археолошки институт – *Научноистраживачки пројекат за Београдску тврђаву* доставио је директору Бојовићу 23. јануара 2008. године Програм археолошких истраживања на делу утврђења Североисточног фронта Тврђаве, сачињен искључиво у складу са потребама службе заштите, то јест приступа конзерваторско-рестаураторским радовима. Како је стајало у Програму, у циљу добијања неопходних сазнања о конструктивном склопу овог дела бастионог фронта и података за приступ конзерваторско-рестаураторским радовима било је неопходно обавити сондажна археолошка истраживања која су подразумевала отварање седам сонди од којих чак три, димензија 3х4м (са планираном дубином ископа од 1,5 до 3м) у простору Зоолошког врта, што је значило да би скоро сви новоизграђени кавези и стазе у делу названом *Бара* морали да буду порушени. Због тога је 5. фебруара 2008. године директор Бојовић Археолошком институту упутио допис у коме се, између осталог каже:

„У делу Зоолошког врта где је предвиђено отварање сонди 1, 2 и 3 налазе се кавези са птицама и то: белоглавим суповима, белом кањом, афричким црним лешинарима, андским кондором и орловима. Зоолошки врт већ више година покушава да омогући услове за размножавање ових ретких врста птица, првенствено белоглавог супа, па су због тога на том месту подигнути велики кавези како би ове птице имале што боље услове за живот и размножавање. У овај пројекат укључено је и више европских зоолошких вртова који су изузетно заинтересовани за његов успех с обзиром да се ради о угроженим врстама од којих су неке нестале са тла већине европских земаља. Био зоо-врт је спроводећи овај пројекат инвестирао значајну количину новчаних средстава ради подизања кавеза и уређења стаза и ограде око баре која се налази у непосредној близини кавеза.
Радови на отварању сонди 1 и 3, како пише у Програму, садрже у себи уклањање дела кавеза са птицама, што подразумева пресељење птица са тог места и стварање значајних материјалних трошкова, с обзиром да кавези нису демонтабилни. Радови на отварању сонде 2, димензија 3 х 4 метра, дубине два метра, садрже у себи уклањање стазе и зида око баре, што такође подразумева значајне материјалне издатке ради каснијег враћања стазе и зида у претходно стање и спречавање неконтролисаног продора воде из баре.
На основу изнетог, а имајући у виду Програм археолошких истраживања који сте нам доставили, предлажемо вам да у првој фази спроведете истраживање на местима предвиђеним за сонде 4, 5, 6 и 7. Након отварања ових сонди и спровођења истраживања на тим местима ваш Институт ће, надамо се, моћи да дође до закључка да ли је неопходно отварање сонди 1, 2 и 3. Такође вам предлажемо да дате стручну процену да ли је дислоцирањем сонде 1 ка југоистоку, у правцу кавеза са белим медведима, могуће добити потребне податке о темељима. Померањем локације за сонду 1 изван простора који захвата кавезе са птицама омогућило би даљи несметан боравак птица у њиховим кавезима. Истовремено се надамо да би и отварање сонде 4 могло дати довољно података о стању Видин капије, посебно имајући у виду да је, као што и сами наводите, простор где је предвиђено отварање сонде 4 слободан. Надамо се да би се на овај начин могло избећи уништавање кавеза и зида који се налази на месту које је предвиђено за отварање сонде 3.

Молимо вас да размотрите ове примедбе на предложени Програм и обавестите нас о могућностима њиховог прихватања. С тим у вези ДП Бео зоо-врт и ја стојимо вам на располагању за разматрање даљих могућности за спровођење археолошких истраживања на простору Зоолошког врта у Београду.“

Одговор од Археолошког института је стигао тек након неколико месеци, 27. маја 2008. године: „У вези са примедбама на Програм археолошких истраживања на делу Североисточног фронта Београдске тврђаве, које сте изнели у допису број 145 од 5. фебруара 2008. године, обратили смо се за мишљење Заводу за заштиту споменика културе града Београда, као институцији надлежној за израду Пројекта конзерваторско-рестаураторских радова на делу простора Београдске тврђаве који користи Зоо-врт, на чији захтев је поменути Програм сачињен. Мишљење по овом питању од Завода до данас нисмо добили, што је разлог касног одговора на ваш допис, на чему се извињавамо.“

Након овог писма Зоолошком врту се по питању санације и археолошких истраживања дела Североисточног фронта Београдске тврђаве више нико није обраћао, ни Завод за заштиту споменика културе града Београда, ни Археолошки институт.

Шест месеци после трагичне смрти младића Бранка Јовановића, чије је тело пронађено у кавезу са тибетанским медведима, вештаци судске медицине дали су ширу извештај, који је пренела *Правда* у броју од 23 – 24. фебруара 2008. године:
„Према налазу вештака, Бранко Јовановић је пре него што је пао са висине од десет метара задобио ударце у пределу врата и груди. По налазу вештака, младић је од последица ударца који су нанети тупим предметом задобио прелом врата што је изазвало и Јовановићеву смрт. Тужилаштво и београдска полиција доскора, нису обраћали пажњу на извештај вештака.“

ЕАЗА У БЕОГРАДУ

Крајем марта на адресу Зоолошког врта поново је стигло писмо Жерара Барса, представника ЕАЗА-е, у коме он, за период од 11. до 14. априла 2008. године, најављује званичну посету трочлане делегације ЕАЗА-е Београдском зоолошком врту. Дакле, поборници пресељења Зоолошког врта и даље нису мировали и поред ангажовања министра Ђиласа и формирања Радне групе за Врт, већ преко невладине организације *Орка*, позивају Европску асоцијацију зоолошких вртова да она пресуди.
У Београд, тако, 11. априла стижу три еминентна стручњака: др Гинтер Ноге, бивши директор Зоо-врта у Келну, Ник Линдзи, један од директора Зоолошког врта у Лондону и Жерар Барс, бивши директор зоо-врта *Овенханг* у Ренену, Холандија.
Током четвородневног боравка у Београдском зоолошком врту њих тројица су, заједно са члановима Радне групе, обишли сваки педаљ Врта и прегледали све што су хтели да виде, завирили иза сваких врата и након тога, једногласно закључили да Врт треба да остане на месту на коме се налази, јер је конфигурацијски идеално за такав садржај, а да га ради даљег усавршавања треба проширити и на оближње локације. Идеју о оснивању сафари парка, која је месецима уназад перманентно циркулисала у јавности, одбацили су као потпуно излишну и неекономичну. Свој став су изнели и на састанку са члановима Радне групе за Зоолошки врт, а потом и на конференцији за штампу одржаној 14. априла у Скупштини града, где су обећали да ће званичан извештај о свом боравку у Београду доставити за 14 дана.
О посети европске комисије исцрпно пише *Илустрована Политика* у броју од 26. априла 2008. године:

„Представници ЕАЗА-е су најавили да ће свој извештај послати у року од две недеље. Али и поред тога, није тајна да су европски стручњаци с којима смо разговарали после обиласка

Врта били усхићени управо местом и конфигурацијом терена на коме су смештене животиње.
– То је готово савршено место за такав врт – рекао нам је Жерар Барс, представник Холандије – и ја не видим ниједан разлог зашто би га требало измештати. Напротив, поготово зато што Београд већ има идеалну локацију. Уз то, пресељење Врта би било непотребно расипање и снаге и пара за неко, могуће, сафари решење. Најидеалније је Врт проширити колико год је то могуће.
Са њим су се сложили и Гинтер Ноге из келнског Зоо-врта и Ник Линдзи, један од руководилаца Зоолошког врта у Лондону.
– Ви већ имате Врт какав треба Београду – додао је Ноге – али ако га још проширите, побољшаћете услове који су, према овоме што сам обишао и видео, веома добри.
Што се наших стручњака тиче, и њихов тек завршени извештај је веома сличан ономе што смо чули од европских представника.
– Гледали смо све – објашњава члан Радне групе, професор др Зоран Станимировић са Ветеринарског факултета у Београду – од броја животиња, преко смештајних услова, квалитета базена и воде, осветљености кавеза и простора, преко исхране и микроклиматских чинилаца у смештајним условима. Укратко, све животиње имају добре услове за живот у Врту, употпуњене добром и квалитетном исхраном. Једноставно, нисмо нашли ништа што би Врту могло да донесе неку лошу оцену. Репродукција је овде велика што, такође, потврђује да им живот и боравак нису угрожени. Зато смо проценили да Београдски зоолошки врт испуњава већину услова за садржаје које поседује. Сматрамо, такође, да би проширење умногоме побољшало свеукупне услове и наш Врт ставило у ред са другим европским вртовима.
Поред професора др Зорана Станимировића, тај извештај су потписали и доктор ветерине Маријана Вучинић, доктор биологије Предраг Симоновић, доктор биологије Јевросима Стевановић, доктор биологије Оливера Вукичевић-Радић и професор доктор Велибор Стојић, декан Ветеринарског факултета и председник ове Комисије.

Јасенко Лазовић, члан градског Већа и председник Радне групе за Београдски зоо-врт, каже да ће се све коначно знати за месец дана и додаје:
– Мада је и сада, после конференције за медије коју смо одржали са представницима ЕАЗА, умногоме извесно да је разрешена дилема да ли је Београду потребнији сафари или класичан зоо-парк. Најважније од свега јесте да су сада познате све чињенице. Комисија ће, уверен сам, поштовати реч и мишљење стручњака. Све остало би била политика.
А шта на све каже Вук Бојовић, директор Београдског зоолошког врта:
– Друго се није ни могло очекивати. Пуне двадесет две године трпео сам разне нападе због простора и других садржаја. Највећи противник био ми је Завод за заштиту споменика културе. Као да Врт није споменик једног времена. Свиме су се служили да ме обесхрабре. Од Града нисам никада добио ни динар помоћи за Врт. Да не говорим о редовном финансирању. И преживели смо. Онда су ме због неких несувислих неистина оптужили да у Врту владају заразе, да је Врт еколошка бомба. Чак су направили невладину организацију којој је главни посао да ради против Врта. Мислим на *Орку* и њеног председника Елвира Бураzеровића. И то им се, сада се види, обило о главу. Јер, откуд ЕАЗА да дође код нас, кад нисмо њени чланови? Сада знамо да су дошли на позив *Орке*. Веровали су да ће кад они виде наш мали Врт рећи: растурите то! Али, план им се изјаловио. У Европи, за разлику од нас, у таквим организацијама седе стручњаци. А ови који су дошли су међу најпризнатијима не само у Европи већ и у свету. Они не размишљају *цикешански*. Они Врт не гледају само кроз земљиште и новац. Е, то наши вајни стручњаци нису знали када су их позвали.

Комисија ЕАЗА-е у Београду

Овде је дошла репрезентација Европе, доказано најбоља у свом послу. Пуна четири дана провели су у Врту. Ниједна врата им нису остала затворена. Све су видели. И мени су казали да је, по њиховом мишљењу, наш Врт на сјајној локацији. За мене је њихова кључна реченица била: *Од данас ће Београдски зоо-врт бити под заштитом ЕАЗА-е. Зато једва чекам тај извештај ЕАЗА-е који стиже за две недеље, да отворимо нову страницу живота ове наше животињске оазе под Калемегданом.*"

ЗВАНИЧНИ ИЗВЕШТАЈ

Као што су и најавили, представници ЕАЗА-е су свој званичан извештај о стању у Београдском зоолошком врту доставили две недеље по одласку из Београда.
У детаљном и исцрпном елаборату на шест ситно куцаних страна, са више тачака и подтачака, између осталог стоји:

4) Визија будућности Зоолошког врта:
Кратка, али садржајна, посета стручног тима ЕАЗА јасно је показала члановима тима да је Зоолошком врту потребно више простора да би задовољио своје амбиције – значајна збирка животиња у региону и у циљу остварења веће улоге за град Београд. Повећана површина ће омогућити Зоолошком врту да испуни модерне стандарде бриге о животињама, побољшан доживљај посетилаца и безбедно радно окружење за особље.
На основу тога, стручни тим ЕАЗА истиче потребу за следећим:
– смањење броја животиња
– израда новог Генералног плана
– развој институционалног плана збирке
Нови терен за зоолошки врт треба да се налази што ближе могуће садашњем Зоолошком врту. Мишљење стручног тима ЕАЗА јесте да је терен уз Зоолошки врт у доњем делу градског парка (стари зоолошки врт) идеална локација за проширење Зоолошког врта. Поред тога, то проширење могло би да се савршено уклопи у градски Генерални план развоја обале реке Саве и булевара. То би могла да буде врло атрактивна локација за посетиоце, како стране туристе тако и за локалне посетиоце. Укупна површина од 15 хектара (6 хектара постојећег зоолошког врта и 9 хектара нове локације) треба да одговори потребама Зоолошког врта у циљу развоја новог зоолошког врта што се уклапа у горе поменуте принципе:
– циљеви Зоолошког врта (извештај о задацима)
– свеобухватни генерални планови Зоолошког врта 1 – 2
– нови планови збирке Зоолошког врта 1 – 2
Стручни тим ЕАЗА не види никакве предности у потпуном релоцирању Зоолошког врта на периферију града Београда.

5) Однос Град – Зоолошки врт:
Тренутни однос између Града и Зоолошког врта је прилично неодређен. Власништво над објектима Зоолошког врта се заснива на нејасним историјским документима. Због тога се препоручује да Град помаже Зоолошки врт на следећи начин:
*редефинисати законски статус Зоолошког врта у погледу објеката/управе Зоолошког врта/особља Зоолошког врта
*договорити/усагласити проширење Зоолошког врта како је назначено у овом извештају
*разрадити споразум о финасијској помоћи ради именовања новог особља (видети 3.1.1)
*побољшати погодности/услуге за посетиоце
*дефинисати финасијско учешће у хитним побољшањима Зоолошког врта; финансирање проширења и изградње објеката Зоолошког врта; градски развојни планови за Генерални план за обалу реке Саве; помагање и финансирање контаката са међународним зоолошким вртовима.

Исти извештај је упућен и председнику Радне групе за Београдски зоолошки врт, Јасенку Лазовићу, након чега је остало да Радна група, подељена у четири комисије ради бољег функционисања, у скоријој будућности предложи локацију за проширење Врта у близини постојећег, као и да разреши правни статус предузећа.

И док се судбина Београдског зоолошког врта решавала на високој инстанци, лепи пролећни дани испунили су стазе *Врта добре наде* бројним посетиоцима, међу којима се 20. априла 2008. године нашао и кандидат Демократске странке за градоначелника Београда, Драган Ђилас. Ђилас је у пратњи своје две кћерке уживао у разгледању и храњењу животиња, али и у, овога пута, опуштеном разговору са директором Вуком Бојовићем који је искористио прилику да му се јавно захвали јер је обећањем да се Зоо-врт неће измештати са Калемегдана, 2007. године спасио и Врт и његов живот:
„Био сам одлучан да истрајем до краја у недавном штрајку глађу и да се борим за оно што сам 20 година стварао. А највећа срећа у свему је што је министар Ђилас први то схватио и решио да се умеша и пресече то лудило. Њему највише могу да захвалим што је дошло до победе аргумената а не политике и властодржачког ината. Лично сам дубоко уверен да је због подршке коју ми је дао и сам имао великих проблема. Но, надам се да данас разговарам са будућим градоначелником и велика ми је част и задовољство да могу да га угостим у нашем Врту."
На ове речи добродошлице Драган Ђилас је узвратио констатацијом да је Зоолошки врт једно од најлепших места у граду и права атракција коју годишње посети и до милион људи, али и обећањем да ће Врт остати на Београдској тврђави, да ће Град убудуће улагати у њега и радити на томе да га прошири тако да то никоме не смета.

Током првомајских празника Београдски зоолошки врт је посетило више хиљада Београђана и посетилаца из других крајева Србије. Ред пред благајном се протезао чак до улице Тадеуша Кошћушка, а за улазницу се чекало и по пола сата. Све стазе у Врту су врвеле од људи који су се једва мимоилазили испред кавеза.

Градоначелник Драган Ђилас са кћеркама у посети Врту

СПРАВА ЗА МУЧЕЊЕ

Међутим, само неколико дана касније, упркос лепом времену које је и даље трајало, број посетилаца је одједном десеткован пошто је ЈКП Паркинг сервис, 6. маја 2008. године пустило у рад аутоматски систем наплате паркирања. Непопуларна рампа је, поред енормног повећања цене паркирања на простору испред улаза у Зоолошки врт, онемогућавала службеним возилима Врта и возилима посетилаца да уђу у улицу Мали Калемегдан уколико је аутоматски систем показивао да је паркиралиште попуњено. Због тога су аутомобили често и по пола сата чекали на трамвајским шинама у улици Тадеуша Кошћушког, да би се указало неко слободно место, стварајући тако потпуни хаос у саобраћају.

Зоолошки врт је у бројним контактима са ЈКП Паркинг сервис, са којим је до тада увек имао добру сарадњу, покушавао да реши ово питање, али и поред очигледне чињенице да аутоматски систем наплате паркирања у сваком погледу омета уобичајено пословање Зоолошког врта, до договора није дошло. Штавише, у Паркинг сервису им је саопштено да чак ни своја возила не могу да паркирају испред улаза у Зоолошки врт, већ искључиво на месту које је значајно удаљено од Врта и то само у временском трајању од 30 минута. С обзиром да је унапред било јасно да ће паркиралиште радити са губитком и да ће стварати више штете него користи, једини логичан закључак био је да је наплатна рампа постављена или из ината или према нечијој инструкцији, ради ометања рада Д.П. Зоолошки врт. На то је указивала и чињеница да је рампа монтирана непосредно по објављивању извештаја стручњака ЕАЗА у коме се изричито наводи да паркирање у околини Зоолошког врта треба уредити тако што ће се обезбедити паркинг/приступ за публику/, што новоустановљени систем паркирања сигурно није омогућавао већ је, напротив, посетиоце одвраћао од намере да дођу у Зоолошки врт. Људи су једноставно избегавали излагање непотребном финансијском и сваком другом малтретирању. И што је најгоре, мислили су да им Зоолошки врт наплаћује паркинг, па су упућивали бројне притужбе управи.

Како је у било којој иоле цивилизованој земљи, незапамћено да једно градско предузеће ради у инат и против интереса другог градског предузећа, Зоолошки врт је био принуђен да ЈКП Паркинг сервис и ЈП Београдска тврђава тужи надлежном Суду, предлажући доношење привремене мере.

После подношења тужбе, ЈКП Паркинг сервис је 18. јуна 2008. године упутило обавештење Зоолошком врту да ће аутоматски систем наплате и наплатна кућица бити уклоњени у најскорије време. Дани су пролазили али ништа се није дешавало, наплатна рампа није уклоњена. Пролећна и летња сезона, од којих Врт заправо и живи, биле су упропаштене. Подаци о посећености су показивали да је посета Зоолошком врту, у односу на вишегодишњи просек, опала за око 100.000 посетилаца од како је уведен систем аутоматске наплате паркирања. Због тога је директор Бојовић, 22. јула 2008. године, сачинио опширно писмо у коме је детаљно објаснио проблем са аутоматским системом наплате паркирања и упутио га на више утицајних адреса међу којима и: председнику Скупштине града Београда, Градском већу и председнику Радне групе за Зоолошки врт. Како помоћи ни од кога од набројаних није било, исто писмо је 1. септембра послао и новоизабраном градоначелнику Драгану Ђиласу који је, као и сваки пут до тада, одреаговао одмах. Рампа је уклоњена, а Бојовић му је 21. новембра 2008. године упутио и ново писмо:

Првомајска гужва у Зоолошком врту

Бео Зоо Врт

Друштвено предузеће Зоолошки врт града Београда, 11000 Београд, Мали Калемегдан 8
тел: (+381 11) 26 245 26 • www.beozoovrt.sbog.org • eml: beozoovrt@eunet.rs

„Поштовани господине председниче,
Направа за мучење суграђана, коју неки из милоште зову рампом за паркирање, напокон је уклоњена. Вашом заслугом, наравно. Она је одиграла своју не баш часну улогу јер је једној непрофитабилној кући, као што је Зоолошки врт, за неколико месеци смањила број посетилаца за преко 150.000.
Пре постављања рампе, иста гарнитура људи из Скупштине града елиминисла нам је киоске од којих смо се, такође, делимично издржавали. Због свега тога материјално смо веома оштећени, али Вам се не обраћам из тог разлога већ што је рампа само делимично уклоњена. Остало је бесмислено острво, или постоље рампе насред пута. На то острво се насукало више десетина лукузних и престижних аутомобила, тако да ће Скупштина града вероватно морати да им надокнади штету. Губитак ће бити много већи него сав профит од бивше рампе.
Од релевантних људи сам чуо да заклети опоненти Врта то острво чувају да би поново активирали исту инквизицијску справу када се опет докопају власти. У то сам постао дефинитивно уверен када су га пре неки дан, уместо да га уклоне, обележили сигнализацијом – саобраћајним знацима.
Пошто су чести посетиоци Зоолошког врта и страни туристи који се питају зашто без икаквог повода та глупост од острва стоји насред и онако тесног пута, предлажем да на њему подигнемо светионик као на Рту добре наде, можда бисмо тако добили ново светско чудо и оправдали његово постојање.“

Недуго после овог писма уклоњено је и спорно острво.

Писмо ґрадоначелнику Драґану Ђиласу

СРПСКА УЛИЦА

Проблем са наплатном рампом ипак није успео да засени оне лепше догађаје који су се тог лета дешавали у Зоолошком врту. Током јуна и јула на свет је дошло пуно младунаца: два мечета, два магарета, ждребе, више сомалијске јагњади, кенгури, коати мунди, ракуни, фазани, црни и бели лабудови, женка питона је положила јаја, а у инкубатору је своје прве дане проводио мали орао.
Уочи прославе 72. рођендана Зоолошког врта догодио се и један инцидент, али срећом, ипак са добрим исходом. Двоипогодишњој женки пуме, приликом хватања ради пребацивања из једног кавеза у други, радници су непажњом повредили потколеницу на задњој десној шапи. Пошто је повреда деловала прилично озбиљно, одмах је позван светски признати хирург, професор др Марко Бумбаширевић који је 10. јула 2008. године у Врт довео цео тим својих сарадника са Одељења микрохирургије Ургентног центра. Несвакидашња операција је трајала дуже од сат времена јер је прелом био компликован. Иако се поступак санирања повреда код људи и животиња не разликује много, мишићи пуме су далеко јачи од људских, па је доктор Бумбаширевић морао добро да се потруди. Поставио је две металне шипке и неку врсту пластичног гипса да би нога правилно зарасла. Била је то још једна у низу операција коју је доктор Бумбаширевић урадио у Зоолошком врту, помажући његовим становницима.

Поводом прославе хиљадугодишњице руског града Јарославља, а у циљу помоћи при оснивању њиховог новог зоолошког врта чије је отварање планирано у част јубилеја, Бео зоо-врт је 24. јула 2008. године у Јарославље теретним авионом „тупољев“ упутио 25 транспортних кавеза са чак 52 животиње. Занимљивост овог поклона лежала је и у томе што су све животиње које су послате рођене у београдском Врту.
Чим је пошиљка допремљена у некадашњу руску престоницу на адресу директора Био-

Свечано отварање Зоо-ґарка у Јарослављу

Писмо захвалности ґрадоначелника Јарославља Вуку Бојовићу

Иван Иванов, директор Зоо-врта Софија, Вук Бојовић и Анастас Петров, директор Зоо-врта Скопље

Вук Бојовић и Lesley Dickie, директорка ЕАЗА-е са члановима Конференције

градског зоолошког врта почели су да пристижу телеграми захвалности, имејлови са изливима осећања и братским порукама од градоначелника Јарославља и од директора тамошњег зоолошког врта, велика плакета захвалности Амбасаде Русије у Београду, а стигло је и званично обавештење да је, из посебног поштовања према свему учињеном, одлучено да главна улица у њиховом Врту буде названа Српска улица.
На позив Виктора Владимировича Волончунаса, градоначелника Јарославља, директор Бојовић је 11. августа 2008. године био почасни гост на свечаном отварању новооснованог Зоолошког врта.

Убрзо по повратку из Јарославља Бојовића је очекивао службени пут, овог пута за Белгију. Од 18. до 21. септембра 2008. године присуствовао је годишњој Конференцији ЕАЗА-е у Антверпену, на којој се, између осталог, говорило и о прикључењу Београдског зоолошког врта Европској асоцијацији зоолошких вртова и акваријума.

Почетком октобра управи Врта се јавио амбасадор Србије у Алжиру, Владимир Кохут са иницијативом о успостављању сарадње између Београдског зоо-врта и зоолошког врта у алжирском граду Џиџелу. Понуда је одмах прихваћена и већ 7. октобра пут Алжира је кренула поклон-пошиљка ретких примерака наше фауне, као гест добре воље и потврде традиционално пријатељских односа између две земље. Након тога су гувернер провинције Џиџел чијем је зоо-врту начињен поклон, директор зоолошког врта у главном граду Алжира и амбасадор Србије Владимир Кохут упутили позив директору Бојовићу да посети Алжир у циљу даљих договора о наставку и продубљивању започете сарадње.
Током четвородневног боравка у Алжиру, од 18. до 22. октобра 2008. године, Бојовић је обишао неколико националних зоолошких вртова и са својим алжирским колегама размењено значајне информације и искуства о њиховом вођењу и уређењу. Другог дана посете потписан је и званичан протокол о сарадњи између зоолошких вртова у Бен Акнуну и Београду.

У октобру је калемегданска збирка животиња обогаћена још једним белим кенгуром увезеним из Прага, као и црвеним кенгуром, млечним и краљевским змијама из Америке. Али, свакако најзначајнију и најдрагоценију допуну колекције представљало је рођење првих белих лавића у Београдском зоолошком врту, јединствено у Европи. Два младунца белих лавова, *Вамба* и *Маше*, дошла су на свет 7. децембра 2008. године и тај догађај је представљао велики успех за *Врт добре наде* пошто се ова врста животиња тешко размножава и у природи, а камоли у заробљеништву. Сам порођај је био прилично тежак. Лавица је природним путем омацила два лавића, али су у њеној материци остала још два угинула, што је тек касније примећено, па је доктор Душан Станојевић морао да прискочи у помоћ као и много пута до тада. Због тога су бели младунци одвојени од мајке и припојени својим вршњацима, које је готово истовремено на свет донела обична лавица *Кјара*. Како су бели лавови, као што је познато, веома осетљиви, па самим тим и ретки, једно младунче је након четири дана угинуло, док је друго показивало изузетну виталност и адаптивност.

Сам крај 2008. године обележили су напори у решавању статуса Друштвеног предузећа Зоолошки врт града Београда. Закључком Владе Републике Србије од 6. новембра 2008. године задужено је Министарство економије и регионалног развоја да, у сарадњи са Градом

Вук Бојовић и директор алжирског Зоолошког врта господин Баоуцхе Али

Са амбасадором Србије у Алжиру господином Владимиром Кохутом

Потписивање протокола о сарадњи између Зоолошких вртова у Бен Акнуну и Београду

Београдом, Републичком дирекцијом за имовину и Агенцијом за приватизацију, предложи Влади начин решавања статуса специфичних предузећа као што је Зоолошки врт. Сходно томе Агенција за приватизацију је 25. децембра 2008. године донела Закључак о прекиду поступка приватизације Д.П. Зоолошки врт града Београда, док надлежни органи задужени Закључком Владе не обаве свој посао.

На крају 2008. године Зоолошки врт је имао 234 врсте животиња, 2073 примерка, а број посетилаца који су током године обишли Врт износио је 359.290

АТРАКЦИЈА ГОДИНЕ

Главна атракција Зоолошког врта, како почетком тако и током готово целе 2009. године, био је бели лавић, маштовито назван *Каспер* по симпатичном лику из цртаног филма, који је из дана у дан све више напредовао не заостајући ни у чему за својом жућкастом браћом. Управа Врта је била затрпана понудама за размену које су стизале из различитих крајева света пошто су сви желели да у својој колекцији имају тако ретку животињу.

Након Извештаја који је примила од стручњака ЕАЗА-е, Радна група за Зоолошки врт се и званично изјаснила да Београдски зоолошки врт дефинитивно неће бити приватизован, нити премештен, већ напротив, проширен и то највероватније на локацији на којој се налази. Утврђено је да би евентуално премештање Врта на обод града, како је предлагала претходна Градска власт, захтевало огромна средства и драстично смањило број посетилаца. Сви

Први бели лавићи рођени у Бео зоо-врту

Лавица Кјара са белим и жућим лавићима

чланови Радне групе, светски и домаћи стручњаци, једногласно су се одлучили за трансформацију *Врта добре наде* у градско, јавно предузеће, а ову одлуку је подржао и директор Зоо-врта који се, уосталом, за то залагао пуне две деценије.

Као и увек, први весници пролећа у Зоолошком врту и те 2009. године били су бројни нови становници. Дан за даном, на свет су долазили младунци свих врста птица, рептила, копитара, папкара, месоједа. Принове су добили: вукови, рисови, антилопе, муфлони, зебре, кенгури, бодљикава прасад, вијетнамске свиње, сомалијске овце, патуљасте козе, сове ушаре, црни лабудови, утве златокриле, белоглави супови...

Шеснаести *Дечји Јафа маратон*, одржан је 11. априла 2009. године у Београдском зоолошком врту, а после њега је уследио и низ других спортских и културних дешавања. Лепо време је иницирало и започињање радова на више нових објеката, од којих је свакако највећи и најзначајнији простор за припаднике аустралијске фауне – велике црвене кенгуре, сиве кенгуре, мале валабије, црне лабудове и папагаје, лоциран у централном делу Зоолошког врта где се некада налазио летњи испуст за слонове. Радило се и на преуређењу терена испред управне зграде, на изградњи три нова станишта за куне, творове и сличне животиње, а планирано је и да језеро уместо жичане ограде буде омеђено стаклом. После много година значајан део средстава за ове послове издвојио је и Град.
У току је била и реализација давнашње идеје и жеље директора Вука Бојовића да у Зоолошком врту буде израђена и постављена биста господина Владе Илића, његовог творца и оснивача. Пажљиво трагајући за уметником коме би поверио тако важан задатак, већ прилично обесхрабрен и разочаран у своје колеге вајаре, Бојовић је доспео до Миланка Мандића, уметника средње генерације, видео његове радове и без двоумљења се одлучио за њега.

У јуну је у Зоолошки врт стигао допис професора др Велибора Стојића, декана Факултета ветеринарске медицине у Београду, у коме се он, позивајући се на вишегодишњи Уговор о пословно-техничкој сарадњи између ове две институције, који је обновљен и те школске године, обраћа управи Врта са молбом да студентима Ветерине обезбеди услове за извођење практичне наставе и теоретске едукације и у затвореном простору. Нажалост, на овај захтев професора Стојића Зоолошки врт није био у могућности да одговори због недостатка простора. Своју примарну замисао да од Зоо-врта у потпуности направи наставно-научну базу, тако што ће у управној згради уприличити амфитеатар у коме би се одржавала комплетна настава за студенте појединих факултета и где би предавања држали стручњаци из света, директор Бојовић није успео да реализује искључиво због мањка квадрата, односно зато што је ЈП Градско зеленило узурпирало једну од просторија Врта која би била идеална управо за ту намену.

БИСТА ВЛАДЕ ИЛИЋА

Са приближавањем Петровдана у Врту су интензивиране припреме за прославу предстојеће 73. годишњице од оснивања. Биста Владе Илића била је готова и предстојало је још само да се упуте позивнице званицама. Прва је отишла на адресу актуелног градоначелника Драгана Ђиласа:

„Поштовани господине градоначелниче,
Обавештавамо Вас да ћемо на Петровдан, 12. јула 2009. године, открити бисту ондашњем градоначелнику Београда, господину Влади Илићу, творцу идеје о оснивању и оснивачу Зоолошког врта у Београду, који је пре 73 године на исти дан и отворио Врт.
Најљубазније Вас молим да као садашњи градоначелник и човек коме је стало до традиције, својим присуством увеличате ту малу свечаност и сопственом руком откријете бисту свом претходнику.“

Градоначелник Ђилас је овај позив прихватио са посебним задовољством.

Тог сунчаног и пријатног дванаестог јулског дана 2009. године у Београдском зоолошком врту су се окупиле бројне угледне званице да заједно са запосленима у *Врту добре наде* искажу поштовање према човеку чијом је идејом, заслугом и донацијом пре 73 године Врт и основан.

Влада Илић је рођен 1890. године у једном малом селу поред Власотинаца. Предузетнички дух испољио је још у дечачким данима када је, враћајући се кући, случајно покрај пута пронашао мртвог магарца. Кожу угинуле животиње продао је власотиначким трговцима, а они су га, приметивши да је талентован, наговорили да пође на занат за мајстора коже. Тако он напушта породични бизнис кочијаша и паралелно креће на занат кожара и плетача кудеље, јер је околина била препуна поља лана.
У својим двадесетим годинама Илић почиње самостално да плете ужад и да их, због велике конкуренције, преноси у Лесковац на пијацу. Проналажењем новог тржишта, повећава обим пословања и шири га према северу до Параћина, Краљева и Крагујевца.
Квалитет ужади коју је производио испољио се још пред крај Првог светског рата, када их је српска војска користила за вучу топова и другог ратног материјала. Ужад исплетена од власотиначке кудеље била су толико добра да су испоруке ишле и за европска и америчка пристаништа, где су њима привезивани прекоокеански бродови. Није било много потребно да Влада Илић уочи значај квалитета свог основног производа којим је стекао светску славу, па да исти рецепт примени на производњу штофова за војску, као и кожних чизама, за исте намене.
Године 1923. имао је већ 36 кућа и погоне широм Србије, а трговина и производња су му цветале, са њима и Илићев углед. Као познати индустријалац из текстилне бранше био је дугогодишњи председник београдске Индустријске коморе и Централне индустријске корпорације Југославије, а будући да је исказао изузетну способност за вођење јавних послова, изабран је за градоначелника Београда 10. јануара 1935. године. Илић је био четврти по реду на челу општинске управе, постављене указом краљевских намесника. Његов мандат је трајао до 13. септембра 1939. године.
Као градоначелник Влада Илић је водио здраву комунално-привредну политику. Извршио је крупне реформе у градској општини у трошаринској политици, умањио цену електричне струје и на тај начин утицао на развој занатске производње. Средио је и финансијске прилике у општини, што се до тада сматрало неизводљивим, а тиме је подигао њен углед и кредит. На тај начин је створио могућност за јавне радове у великим размерама. Предано се посветио решавању социјалних проблема: изградњи радничких станова, здравствених установа и дечјих прихватилишта, школа, уклањању барушти на, изградњи паркова. За његовог мандата уведена је трамвајска линија од Београда до Земуна, подигнуто је Сајмиште на левој обали Саве, изграђени су нови путеви и тргови.
Успех који га је пратио на пословном плану није се пренео и на његов приватни живот. Иако је безгранично волео децу није имао сопствено потомство, па се као велики филантроп потпуно посвећује хуманитарном раду.

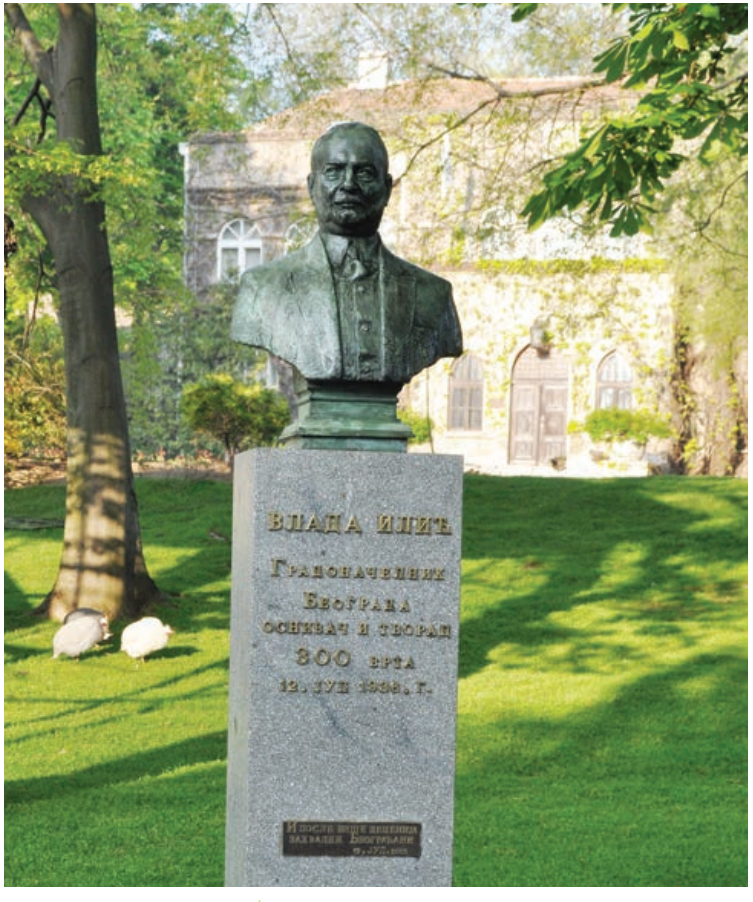
Влада Илић преузима на себе бригу о великом броју сирочића, деце палих солунских бораца, које помаже сопственим средствима. Поред тога подиже Дом за незбринуту децу у данашњој Венизелосовој улици, тик поред своје раскошне виле, у коме је стално било око две хиљаде деце на храни и школовању. Штићеници су остајали у Дому све док не би постали самостални људи. За сваки Божић и Ускрс добијали су од свог добротвора уз нешто џепарца и нову пресвлаку, одела и поклоне.
Отприлике тада Влада Илић је уочио жељу незбринуте, али и све остале деце да имају још једну радост. Београду је у то време, као

малом европском граду у уздизању, недостајао зоолошки врт. Сетио се творац пословне империје да има 14 хектара неискоришћеног земљишта унутар Калемегданске тврђаве. Не жалећи новац, уређује тај простор, набавља потребан број дивљих животиња из Европе и Африке и на Петровдан, 12. јула 1936. године, на поклон деци Београда и других крајева земље дарује Београдски зоолошки врт.

На свечаности откривања бисте Владе Илића окупљеним гостима у Зоолошком врту најпре се обратио адвокат Бане Трајковић, члан Управног одбора Лиге за заштиту приватне својине и људских права, велики познавалац и поштовалац лика и дела Владе Илића, који је сажето и надахнуто, иако у само неколико реченица, изговорио готово све о оснивачу Београдског зоолошког врта:

„Влада Илић и његова дела више говоре о прошлости и садашњости него хиљаде речи. Бивши градоначелник свој рад и стваралаштво претворио је у радост данашње деце и одраслих који су некада били деца. Влада је био трговац и произвођач ужади за везивање прекоокеанских бродова, а гледајући данас, везао је време за овај простор и историју за Калемегдан. Откупивши земљу од Турака, дао је свом српском народу. Влада Илић није штедео новац за себе и ништа од силног богатства није понео у гроб и у џеповима. Пре него што су му одузели целокупну имовину, завештао је 14 хектара и дивље животиње из Африке за овај Врт нашој деци која су била и његова деца. Последња и најлепша жеља Владе Илића живи и данас на радост свих нас.“

Затим је реч преузео домаћин, иницијатор идеје о изради и постављању споменика, Вук Бојовић:
„Велика ми је част да се овим гестом исправи бар једна велика неправда, јер су на овом простору многе неправде чињене. Влада је пре тачно 73 године, да ли на овом месту или негде доле мало ниже, направио један велики скуп сличан овом данашњем, коме су присуствовали исто овако значајни људи тога времена. Београду је, као престоници велике Југославије, тога дана подарио један нов садржај. Визионарски је изговорио да оставља отворену књигу Београду и Београђанима да из ње уче, скрећући пажњу при том да ће судбина овог Врта зависити од разумевања Београђана. Нажалост, Београђани једно време нису разумели ту његову поруку, али су се, срећом, међу вама овде, нашли људи који су схватили Илића и који су допринели да ово његово дело не оде у неповрат. Нама није било тешко да све ово учинимо јер је Влада Илић себи већ за живота подигао споменик. Ми смо само урадили занатски део посла. Хтео бих да се овом приликом захвалим једном броју људи чији су прсти директно умешани у израду бисте, који су учинили да нас ово не кошта много. Прво бих хтео да захвалим вајару Миланку Мандићу, који није хтео да узме никакав хонорар већ је желео бесплатно да ради, али ја му то нисам дозволио. Морам да истакнем несебичан гест уметничке ливнице *Браћа Јеремић* који су свој део посла одрадили опет за неку симболичну суму, цену материјала, затим *ИТАН-у*, Драгослава Милорадовића који нам је обезбедио камен такође по некој гратис цени, фирме *Still* Жељка Ловрића, која је све поставила и урадила овај камени зид, затим *Соса Cola-е* која нам је поклонила део артикала из њиховог асортимана.
Волео бих да овај чин буде само иницијална каписла за друге, јер у овом граду је живело много паметних људи, много добронамерних људи, много донатора, као што је био господин Влада Илић, међутим они су заборављени. Мењале су се разне владе па су сви мислили да време почиње управо од њих, оне претходне су заборављали. Али нација која нема своју историју и нема своју прошлост тужна је то нација.
Без лажне скромности, тврдим да овај споменик може да стоји на Јелисејским пољима. Београд је добио једну нову скулптуру, лепу скулптуру. Влада гледа тамо према вратима, чува Врт да каква пошаст опет не дође. Он је иначе волео да проводи време баш овде,

Споменик Влади Илићу

Свечано откривање споменика

поред овог базена. Највише његових фотографија које имам управо су са овог простора. Владу познаје ово дрвеће, ово лалино дрво, како га ми зовемо, мислим да је он посадио. Оно је пружило грану њему у сусрет и зато сам одабрао ово место за постављање бисте. Памти га ова кошћела овде, памти га она тиса, мислим да их је он све посадио.

Ми једну неправду ево овим гестом исправљамо. Позивам нашег градоначелника, њему равног по рангу, да дође да каже неколико речи и да отвори овај споменик."

Откривајући бисту свог вишедеценијског претходника градоначелник Драган Ђилас је рекао: „Влада Илић је био велики градоначелник, имао је визију, осећај за будућност. Пре 73 године на данашњи дан, на Петровдан, основао је Зоолошки врт. Мени је драго што овде, међу овом малом групом људи које је позвао Вук, видим још неке сјајне градоначелнике. Сматрам да је ово један пројекат коме треба да се одужимо сви, и бивши, и садашњи и можда неки будући градоначелници. Влада Илић је направио овај Зоолошки врт, Вук Бојовић га спасио и успешно водио кроз ова најтежа времена у нашој новијој историји, и то сјајно. Велика је захвалност и мене, као градоначелника, и Београђана на томе што је успео да реализује овај пројекат. Био бих јако срећан када би у току мог градоначелниковања нас двојица, и сви они који желе да нам помогну у томе у Граду, и сви донатори урадили још нешто за Зоолошки врт, да га и проширимо. Да се Врт спусти на онај део где је био и пре Другог светског рата, јер Зоолошки врт је место, како Вук каже, кроз које прође милион људи годишње, па и да мало претера и 900 хиљада није тако мало, и заиста то је нешто чиме Београд може да се поноси. И зато ја, ево, са овог места, обећавам да ћу да урадим све, а Вук ће ме сигурно гурати у томе све време и притискати, да покушамо да од овог Зоолошког врта, који је заиста у последњих двадесетак година спасен и провучен кроз иглене уши, урадимо још нешто боље. Већ сад нас хвали цела Европа и сви који долазе овде кажу да је ово сјајно, а ми имамо још могућности да га у овим тешким временима проширимо и да га заиста направимо на начин на какав га је вероватно и сам Влада Илић замишљао."

ШЕСТ БЕЛИХ ЛАВОВА

Август и септембар били су месеци доласка на свет бројних принова у Зоолошком врту, међу којима и: три лавића, добијена укрштањем обичне лавице и белог лава, седам мерката и, сензационално, 18. септембра, поново два бела лавића. Тако је Београдски зоолошки врт, убрајајући ова два младунца, од укупно 200 белих лавова колико их постоји на планети, поседовао чак шест. Међутим, пошто мајка није прихватила ни овај окот у помоћ је опет прискочила обична лавица *Кјара*, али и невероватно пожртвована волонтерка Надежда Нађа Радовић, наставник веронауке у једној земунској школи, која је месецима спавала у Зоолошком врту да би током ноћи, на свака три сата, могла да храни лавиће. Њена безгранична љубав према овим животињама и потпуно неуобичајен однос који је са њима успоставила били су тема бројних репортажа домаћих и иностраних телевизијских станица и новинских текстова.

Традиционална манифестација карате клуба *Нишон*, усмерена на промоцију и развој спорта међу младима, која је претходних година носила назив *Београдска карате ревија*, своје тринаесто издање у Београдском зоолошком врту имала је 20. септембра 2009. године, под именом *Спортска бајка* и одвијала се у три целине. Као и увек до тада карактер ревије је био хуманитарни, а циљ да се на занимљив и непосредан начин што више малишана укључи у спорт, односно да се родитељи упуте на значај правилног бављења спортом код деце предшколског и школског узраста. Око 2.000 Београђана уживало је тога дана у вештинама које су, у 15 различитих спортова, приказали чланови карате клуба *Нишон*, стрељачког и веслачког клуба *Партизан*, џудо клуба *Црвена звезда* и ФК *Рад*. Улазница за ову хуманитарну манифестацију била је поклон пакетић, а

сакупљено их је чак 1.500. Сви поклони су уручени специјалним гостима – деци без родитељског старања, деци ометеној у развоју, деци са инвалидитетима и малишанима са Косова.

На основу уговора о пословно-техничкој сарадњи закљученог 14. октобра 1994. године између Београдског зоолошког врта и Зоо-врта Палић, као и на основу дугогодишње сарадње на пословима заштите угрожених и неугрожених дивљих и домаћих животињских и биљних врста, сарадње у размени животиња, учешћу у образовним процесима и на бази заједнички уложених напора на пословима заштите природе, директори ова два Врта су, на свечаној Академији поводом 60 година од оснивања Зоо-врта Палић, одржаној у Великој већници Градске куће у Суботици, 3. септембра 2009. године, потписали Повељу о братимљењу. Повељом су се Мирко Шинковић и Вук Бојовић свечано обавезали да ће наставити сарадњу на пословима заштите природе и обогаћивању зоолошког и ботаничког фонда својих збирки у складу са општеприхваћеним светским и европским стандардима рада и деловања зоовртова, максимално поштујући при том потребе животиња и обезбеђујући им оптималне услове који ће им омогућавати добробит. „Обе установе ће – како стоји у Повељи – и даље да функционишу маниром доброг домаћина, располажући својим ресурсима у интересу успешног пословања, на истовремено задовољство посетилаца."

Последњег дана септембра Београдски зоолошки врт је још једном био на мети лопова. Непознати пљачкаши су у сред дана, у време смене чувара, највероватније попевши се на оближње дрво, прескочили високу ограду и

ПОВЕЉУ О БРАТИМЉЕЊУ

Нађа и лавићи

Повеља о братимљењу

ускочили у кавез са кенгурима. Преплашене, иначе плахе животиње су се разбежале на све стране. Једна женка је у паници утрчала у кућицу и покушавајући да се спаси неколико пута ударила главом о зид, након чега је на месту остала мртва, а хулигани су успели да ухвате младог мужјака, сакрију га у кошуљу и са њим колима побегну Душановом улицом. Једна животиња се вероватно отимала те је, према речима очевидаца, успела да искочи или је избачена из аутомобила у покрету. Бежећи улицом Џорџа Вашингтона стигла је до Скадарлијске чесме, а одатле се, додатно заплашена вриском деце која су трчала за њом, упутила ка Цетињској улици где је подлетела под точкове једног „фолксвагена". Угинули кенгури припадали су ретској врсти – парма валаби и оба су била млада, у пуној физичкој и репродуктивној снази. Пошто је реч о веома брзим животињама било је јасно да је више особа учествовало у крађи и да се највероватније радило о организованој акцији. Случај су преузели надлежни органи, кривци су брзо пронађени, али нису могли да буду кажњени јер се, како је саопштено, радило о малолетницима.

Решењем градоначелника Града Београда Драгана Ђиласа, од 14. октобра 2009. године образована је нова Радна група за Зоолошки врт са новим председником Дејаном Малим, чланом Градског већа, и већином нових чланова, али са старим задацима. Свој први, конститутивни састанак ова Радна група је одржала 12. новембра 2009. године. Том приликом чланови су упознати са дотадашњим резултатима претходног тела које се бавило проблематиком Београдског зоолошког врта, дефинисани су задаци и направљен договор о динамици и начину рада.

Решење о формирању нове Радне групе за Зоолошки врт

Позив за конститутивни састанак Радне групе

БЕЛИ ТИГАР

Деветнаестог дана новембра у Београдски зоолошки врт је из далеке Индонезије стигла још једна изузетно ретка и драгоцена животиња – бели тигар *Кејн*. До главног града трогодишњи тигар је прешао готово пола планете, од Џакарте до Прага превезен је авионом, а затим је скоро читав дан транспортован до Београда.

Бели тигрови су мутирана варијанта бенгалских тигрова. Рађају се само у случају да оба родитеља имају рецесивне гене за белу боју. У природи су врло ретки тако да се могу видети само у зоолошким вртовима, циркусима и приватним колекцијама. Први бели тигар пронађен је у Индији 1950. године, а сви остали који се данас могу наћи у свету његови су потомци. Од јуна 1998. године постоји статистика по којој у Сједињеним Америчким Државама има тридесет белих тигрова који су део програма под називом *План за опстанак врста*. Да ли их и колико још има у приватним колекцијама није познато.

Кејн је привремено смештен у простор у коме су раније обитавали лавови, на горњем ободу Врта. Ту ће провести време док му се не придружи и бела тигрица, за којом директор Бојовић интензивно трага, и док за њих не буде изграђен адекватан репрезентативни простор од неколико стотина метара квадратних, какав ове животиње као атракција Врта и заслужују.

Након доласка белог тигра који, према веровању, исто као и бели лав, доноси срећу, у Београдском зоолошком врту су се крајем године дешавале само лепе ствари: 9. децембра је из Чешке увезено пет мустанг цибетки, а 22. децембра из Литваније још два становника – две фоке витулине. Упркос зимском времену рођено је више младунаца, радови на започетим објектима су приведени крају, а као кру-

Бели тигар

Јарац са вименом

на свега – у Врт је дошао један од најпознатијих и најуспешнијих америчких продуцената, Ален Шид из продукцијске куће *Vision and Design TV*, да сними серију од 26 получасовних епизода о Београдском зоолошком врту и његовом директору које ће током 2011. године бити приказане милионском аудиторијуму широм света на једној од најпознатијих телевизија *Animal Planet*.

Годину 2009. Зоолошки врт је завршио са 234 врсте животиња, 2431. примерком и бројем посетилаца који је износио 363.957

НОВИ ПЛАНОВИ, НОВИ ОБЈЕКТИ

Година 2010, у којој и завршавамо ову *Монографију*, није дошла ни до своје половине, а већ је испуњена бројним дешавањима, почевши од оних који би се могли назвати готово комичним, до оних других који имају обележје правих пословних успеха.
Почетком фебруара Зоолошки врт је поново доспео на насловне странице свих дневних новина, али овог пута из сензационалног разлога јер је у њему откривен један сасвим необичан случај.
Алпском јарацу *Бобију*, који је у *Врту добре наде* доведен пре пет година са једне новосадске фарме због „размене“ крви, и који је до сада давао бројно, истина увек женско, потомство, на опште изненађење свих запослених израсло је право козје виме.
Радници су 10. фебруара ујутру, приликом чишћења кавеза, приметили да са *Бобијем* нешто није у реду. Видели су да му са стомака висе неке необичне израслине. Кад су га превртнули на леђа, поред мушког полног органа открили су и козје виме у којем је чак било и млека. Пошто су се прибрали од првобитног шока, млеко је измужено у епрувете и послато на Ветеринарски факултет на анализу, а затражено је и стручно мишљење ендокринолога. Ишчекивање речи науке, међутим, није спречило да *Боби* преко ноћи постане атракција Зоолошког врта, која је, бар накратко, бацила у засенак чак и беле лавове и тигра.

Први резултати анализа које су урадили стручњаци Катедре за биологију Факултета ветеринарске медицине у Београду стигли су у Зоолошки врт 18. фебруара 2010. године и у њима, између осталог, стоји:

„Део анализа крви узете од јарца *Бобија* је урађен и према истим очигледно је да је дошло до дисбаланса хормона јер је значајно повећана концентрација естрогена, а смањена концентрација тестостерона. Бела крвна слика је нормална, са леукоцитима чије се вредности ближе горњој граници. Остало је да се уради однос прогестерона и естрогена, што је значајно за предвиђање даљег хормоналног статуса јарца *Бобија*.
Када је у питању анализа млека, оне су комплетно урађене: сува материја 10,32, масти 1,1 и протеини 6,13. На основу односа суве материје и протеина, види се да протеини имају учешће од 59,4 одсто, на основу чега се закључује да је узорковано млеко по свом саставу ближе колоструму, што смо и претпоставили с обзиром на боју која је била белозеленкаста и провидна.“

Већ у марту сви објекти започети претходне године били су у потпуности завршени, али је због лошег времена свечано отварање одлагано за прве сунчане дане. Урађени су: пространо, ултрамодерно станиште *Мини Аустралија* прекривено стаклом и прохромом са водопадом, три каскадна базена и великом куполом за птице, заштитна ограда од стакла, камена и ростфраја, око језера код управне зграде, летњи кавез за игуане са фонтаном, стаклени кавез за видре са фонтаном, стаклени кавез поред *Папагајилишта* са фонтаном и базеном који се греје и троделни стаклени кавез са фонтаном и три базена.
Пошто је највећи од новоизграђених објеката намењен животињама које насељавају пределе Аустралије, директор Бојовић је одлучио да позове госпођу Клер Беринг, амбасадорку Аустралије у Србији, са којом је Врт и раније имао добру сарадњу, да својим присуством увелича свечаност и симболично отвори ово станиште. Исти позив упутио је и градоначелнику Драгану Ђиласу:

„Поштовани господине градоначелниче, молим Вас да дана 15. априла 2010. године са почетком у 12 часова, заједно са амбасадорком Аустралије отворите смештајни простор за животиње пореклом из Аустралије. Овај објекат је од великог значаја за наш Врт и Београд, па ће нам бити част да Ви, као градоначелник који несебично пружа подршку Зоо-врту, извршите отварање простора у коме ће уживати сви који посете Београдски зоолошки врт.“

Позиву су се одазвали и амбасадорка и градоначелник, али и бројни пријатељи Зоолошког врта. На пригодној свечаности уприличеној тим догађајем окупљенима се најпре обратио домаћин Вук Бојовић, који је поздрављајући присутне госте, осим о карактеристикама нових објеката укратко испричао и о голготи коју је прошао правећи и борећи се за *Врт добре наде*, напомињући да је сада када полако потписује салдо мирнији јер зна да су напокон дошли неки нови, паметни људи који ће умети да цене, чувају и даље унапређују оно што је он направио.
Амбасадорка Аустралије је изразила дивљење како према новом објекту, тако и према Зоолошком врту уопште, истичући да је поједине припаднике аустралијске фауне први пут у животу имала прилике да види управо у њему. А градоначелник Ђилас је рекао:

„Господо, поштоване екселенције, драги пријатељи, Вук Бојовић је већ рекао све, тако да ја не бих трошио ваше време. Хтео бих само да кажем две ствари. Овде је доста мојих колега из Градске владе и ми заједно са Вуком радимо на томе како да овај Зоолошки врт буде проширен, да се ово што је он чудесно направио овде, још мало и прошири испод Калемегдана. Ја сам сваким даном све ближи томе. Зоолошки врт ће бити градско предузеће, али ми нећемо дати Вуку Бојовићу да тај салдо сад потписује, мораће још мало то да сачека. Свима који су ово направили од срца честитам.“

Свечано отварање Мини Аустралије и других нових објеката

ПОДВЛАЧЕЊЕ САЛДА

Подвући пословни салдо након четврт века проведеног на једном радном месту није ни најмање лако, нарочито ако су то најјаче и најкреативније године нечијег живота. Прихватајући да спаси установу чија је пропаст већ одавно била потписана, Вук Бојовић је знао да свесно жртвује себе, своју праву професију – вајарство, свој приватни живот, а на крају, показало се, и здравље, јер је једноставно човек који се повереном послу посвећује фанатички. Зоолошки врт је постао његова љубав и његов живот. Превео га је из једног века у други, из једног миленијума у други. На месту директора Београдског зоолошког врта променио је пет држава, од СФРЈ до ове са спорним Косовом, и чак петнаест градоначелника. На седам хектара простора уградио је толико природних материјала: камена, шљунка, шодера, песка и дрвета, да је, мерено димензијама Кеопсове пирамиде, могао да сагради толику пирамиду и успут још неколико мастаба.

Стварао је непријатеље јер су му они били опозиција и због тога су његови сарадници и он морали да буду потпуно исправни. Некада је непријатеља било много, па су се уједињавали и заједнички нападали као хорда или чопор, тражећи откривени бок. Међутим, баш ниједну битку против Врта нису добили јер су ратови са глупошћу и завишћу Бојовића и његове људе само још више калили. Имали су више офанзива него Југославија у Другом светском рату. Многи од њихових душмана протрајили су ионако кратак век на планети водећи Пунске ратове са Зоолошким вртом, покушавајући чак и да га униште само да би доскочили Вуку Бојовићу. Није им пошло за руком.
Вук Бојовић је од Врта направио институцију, а Врт институцију од Вука.

Стекао је толику популарност у јавности да су му разгледнице из свих крајева света стизале адресиране само са: Вук Бојовић – Београд.
Остале су му до сада неостварене само две жеље, прва и основна, да Врт врати на предратне границе, оне које је зацртао Влада Илић, а ономе ко му помогне у томе указаће велику част и тај отворени пролаз за Доњи град назвати његовим именом. Друга је да Зоолошки врт склони од политике и региструје га као Фондацију.

Када заиста буде подвукао салдо, када буде напуштао *Врт добре наде*, до последњег педља саткан од његове емоције, труда и упорности Врт ће понети у срцу, јер, као што је рекао Љубивоје Ршумовић: „Да није Вука Бојовића не би ни било овога Врта.“

ФАКТОГРАФСКИ ПОДАЦИ

ОБЈЕКТИ И КАВЕЗИ У БЕОГРАДСКОМ ЗООЛОШКОМ ВРТУ

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
ГЛАВНА – УЛАЗНА КАПИЈА Фонтана испред капије Продавница играчака *Сами* Билетарница – благајна (две просторије) Две украсне жичане куле на врху капије које су уједно и кавези за егзотичне птице	**Изградња 1991/1992.**
КУЛЕ БЛИЗНАКИЊЕ Две кућице за казуаре (обе са подним грејањем) Топлотна подстаница Два дворишта са заштитном оградом у стаклу Два мала базена	**Изградња 2001.**
КУЋИЦА ЗА ЛАМЕ Смештај за ламе – три склоништа са двориштем и заштитном оградом Смештај за фламингосе са двориштем и заштитном оградом Фонтана Два базена	**Изградња 1987.**
ПТИЧЈИ ГРАД I Десет кавеза са склоништима за фазане Волијера са кућицом за папагаје нимфе Волијера са кућицом за папагаје тигрице Фонтана Матије Пауновски	**Изградња 1987.**
ПТИЧЈИ ГРАД II Спомен-плоча донаторки Јелени Пупавац Дванаест кавеза са склоништима на горњем нивоу Тринаест кавеза са склоништима на доњем нивоу Волијера за папагаје тигрице Економски ходник	**Изградња 1995.**
ОБЈЕКАТ ЗА БЕЛЕ ВАЛАБИЈЕ Дрвена кућица Летњи простор са оградом од камена и стакла	**Изградња 2006.**
КУЋА ЗА СЛОНОВЕ Смештај за слонове са двориштем, заштитним каналом и оградом Смештај за камиле са двориштем, заштитним каналом и оградом Два међупростора за претеривање животиња Смештај за нојеве са двориштем и заштитном оградом Два ходника за посетиоце, са акваријумима, Таван са инсталацијом за вентилацију	**Изградња 1992.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
ОБЈЕКАТ *МИНИ АУСТРАЛИЈА* Фонтана Три базена Стаклена ограда Велика купола за птице	**Изградња 2009/2010.**
КУЋИЦА ЗА МЕРКАТЕ Просторија са подним грејањем Летњи простор са оградом од стакла и камена	**Изградња 2006.**
ХИПОДРОМ СА КУЋИЦОМ Кућица – билетарница и остава за седла Асфалтна кружна стаза Бетонски ивичњаци – имитација камена Травњак у средини Жива ограда око хиподрома	**Изградња 1986.**
КАВЕЗ ЗА БЕНЕТОВЕ ВАЛАБИЈЕ Дрвена кућица Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1987.**
КАВЕЗ ЗА СОМАЛИЈСКЕ ОВЦЕ Озидано склониште Двориште са каскадама и заштитном оградом	**Изградња 1987.**
КАВЕЗ ЗА МУФЛОНЕ Дрвена кућица Озидано склониште Двориште са каскадама и заштитном оградом	**Изградња 1987.**
КИОСК БРЗЕ ХРАНЕ – ГРИЛ	**Адаптација 1986.**
КАВЕЗИ ЗА ЈЕЛЕНЕ ЛОПАТАРЕ Кавез са дрвеном надстрешницом, базеном и заштитном оградом Два кавеза са дрвеним кућицама, поточићем, базенима и заштитном оградом	**Изградња 1997.**
КАВЕЗИ ЗА БЕРБЕРСКЕ ОВЦЕ И ЕВРОПСКЕ ЈЕЛЕНЕ Два кавеза са дрвеним кућицама, поточићем, базенима и заштитном оградом	**Изградња 1997.**
КАВЕЗИ ЗА БИЗОНЕ И ДВОГРБЕ КАМИЛЕ Кавез са дрвеном кућицом, поточићем, базеном и заштитном оградом Кавез са дрвеном кућицом, поточићем и заштитном оградом	**Реконструкција 1987.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КАВЕЗ ЗА ЕМУЕ Дрвена кућица Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1987.**
КАВЕЗ ЗА ПАРМА ВАЛАБИЈЕ Дрвена кућица Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1998.**
КАВЕЗ ЗА НАНДУЕ Дрвена кућица Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1998.**
КАВЕЗИ ЗА ПТИЦЕ ГРАБЉИВИЦЕ И ЕГЗОТИЧНЕ ПТИЦЕ Кавез за суре орлове Кавез за танзанијске морке Кавез за крунасте голубове Кавез за степске соколове Кавез за орлове крсташе Кавез за јастребове кокошаре	**Изградња 1996.**
ПРЕНОСНЕ ВОЛИЈЕРЕ ЗА СИТНЕ ГРАБЉИВИЦЕ Осам преносних волијера	**Изградња 1988.**
ВЕЛИКИ РЕСТОРАН НА ДВА НИВОА У РУСТИЧНОМ СТИЛУ Две велике ресторанске сале Две велике баште Кухиња Велики подрум – остава Два мокра чвора Подно грејање и радијатори	**Изградња 2002.**
РЕПТИЛИЈУМ Смештај за алигатора са зимским и летњим базеном Смештај за нилске коње са зимским и летњим базеном Смештај за змије – осам тераријума Смештај за папагаје – осам кавеза Тавански простор са пет кавеза за папагаје Подстаница за парно грејање	**Реконструкција 1989.** **Адаптација 2004/2008.**
СКЛОНИШТЕ ЗА ФОКЕ Базен са заштитном оградом Два полукружна мостића Зимско склониште са базеном	**Реконструкција 1990.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
СКЛОНИШТЕ ЗА ВИДРЕ Летњи базен са заштитном оградом Зимски базен Заштитни стаклени зид Ходник за посетиоце	**Реконструкција 1990.**
КУЋИЦЕ ЗА ЛЕОПАРДЕ Две кућице са по два склоништа Три спољна кавеза Заштитна ограда испред кавеза	**Изградња 1989.**
КАПИЈА ИЗ ЕКОНОМСКОГ ДВОРИШТА ПРЕМА КАВЕЗИМА СА ВУКОВИМА	**Изградња 1989.**
КАВЕЗИ ЗА ВУКОВЕ Седам кавеза Седам кућица Заштитна ограда испред кавеза	**Изградња 1988.**
СПОМЕНИК КЕРУШИ *ГАБИ*	**Израда 1989.**
ПОКРИВЕНИ КАВЕЗИ ЗА РАКУНЕ И БОДЉИКАВУ ПРАСАД Три кавеза и три кућице Заштитна ограда испред кавеза	**Изградња 1989.**
ПРОДАВНИЦА СУВЕНИРА И КЊИЖАРА Продајни простор Мокри чвор	**Изградња 1999.**
КУЋА ЗА МАЈМУНЕ Девет зимских кавеза са заштитном оградом Кавез за претеривање мајмуна Заштитни зид од стакла Девет летњих кавеза са заштитном металном оградом Велика заштитна ограда испред летњих кавеза Два интерна тоалета Два купатила за раднике Канцеларија Апотека Амбуланта Кухиња за припремање хране Магацин за храну Подстаница за парно грејање	**Изградња 1989.**
АМФИТЕАТАР ИСПРЕД КУЋЕ ЗА МАЈМУНЕ	**Израда 1987.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
СПОМЕНИК *САМИЈУ*	**Израда 1996.**
ФОНТАНА *ХЕРАКЛЕ УБИЈА НЕМЕЈСКОГ ЛАВА*	**Изградња 1990.**
ВЕЛИКИ БАЗЕН У ЦЕНТРУ ЗА: ГУСКЕ, ПАТКЕ, ЛАБУДОВЕ, РОДЕ	**Реконструкција 1986.**
ИНКУБАТОРСКА КУЋИЦА СА ПОКРИВЕНИМ КАВЕЗОМ ЗА ГОЛУБОВЕ ПЕЋИНАРЕ	**Изградња 1987.**
КАВЕЗ ЗА КАМЕРУНСКЕ КОЗЕ Дрвена кућица Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1987.**
КАВЕЗ ЗА ПЛОВУШЕ Два базена са потоком	**Изградња 1986.**
КАВЕЗ ЗА МАГАРЦЕ Пећина Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1987.**
КАВЕЗ ЗА КОЗОРОГЕ (*Направљен од три раније постојећа кавеза*) Фонтана Два потока са дванаест малих базена Две велике камене пећине	**Изградња 2004.**
КАВЕЗИ ЗА СОВЕ Кавез за шумске сове Два кавеза за кукувије Кавез за малу сову ушару	**Изградња 1988.**
КАВЕЗ ЗА ЈАСТРЕБА МИШАРА	**Изградња 1988.**
КАВЕЗ ЗА ОРЛА БЕЛОПЛЕЋАНА Базен Фонтана Камени зид	**Изградња 1996.**
КАВЕЗ ЗА ОРЛОВЕ БРАДАНЕ Кућица са гнездом Базен Фонтана Камени зид	**Изградња 1996.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
ОБЈЕКАТ ЗА БЕЛЕ ЛАВОВЕ (*На месту где су се некад налазили: инкубаторска кућица са покривеним кавезом за голубове пећинаре, кавез за камерунске козе и кавез за пловуше*) Спрат и поткровље Четири просторије Ходник Подно грејање Водовод и канализација Летњи део са потоком, два базенчића и заштитном металном оградом	**Изградња 2006/2007.**
ЈАВНИ ТОАЛЕТ Десет кабина Осам писоара Осам лавабоа	**Изградња 1994.**
БЕБИ ЗОО-ВРТ Осам кућица инспирисаних војвођанском архитектуром Кућица – продавница и седам кућица подељених на по два зимовника са подним грејањем Четрнаест летњих кавеза – дворишта	**Изградња 1996.**
КАПИЈА ИЗ *БЕБИ ЗОО-ВРТА* ПРЕМА ПРОСТОРУ ЗА МЕДВЕДЕ	**Изградња 1996.**
КАПИЈА ИЗ *БЕБИ ЗОО-ВРТА* ПРЕМА КУЋИ ЗА МАЈМУНЕ	**Изградња 1996.**
КАПИЈА ИЗ ЕКОНОМСКОГ ДВОРИШТА ПРЕМА *БЕБИ ЗОО-ВРТУ*	**Изградња 1995.**
ПОСЛОВНО-СТАМБЕНИ ОБЈЕКАТ Шест двокреветних соба за раднике Ходник Кухиња Купатило и тоалет	**Изградња 1996.**
МАГАЦИНСКИ ПРОСТОР И РАДИОНИЦА Магацин хране Магацин техничке робе Браварско-столарска радионица Штала са осам боксова Хладњача са три коморе различитих температура Гардероба за раднике Два магацина за житарице у џаковима и техничку робу	**Изградња 1996.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КУЋИЦА ЗА АГРЕГАТ ЗА ХЛАДЊАЧУ И КУЋУ ЗА МАЈМУНЕ	**Изградња 2000.**
УЛАЗНА КАПИЈА У ЕКОНОМСКО ДВОРИШТЕ	**Изградња 1989.**
СКЛАДИШТЕ ЗА ГРАЂЕВИНСКИ МАТЕРИЈАЛ И ВЕЛИКЕ ТРАНСПОРТНЕ САНДУКЕ	**Реконструкција 1986.**
СЕНАРА Складиште за сено, сламу и брикетирану храну	**Изградња 1987.**
ВЕШТАЧКА БАРА Цео простор ограђен зиданим каменом и калдрмисан каменом Бара је порибљена и засађено је много воденог растиња Вештачко острво и полуострво, комплетно обложени каменом Кавез са великом фонтаном и базеном за кондора Кавез са фонтаном и три базена за белоглаве супове Кавез са фонтаном и базеном за чапље кашикаре и ибисе	**Изградња 2003.**
КАВЕЗ ЗА ЧАПЉЕ	**Изградња 2003.**
КАВЕЗ ЗА БЕЛЕ МЕДВЕДЕ Двориште са великим базеном Две пећине Простор за претеривање животиња Заштитна ограда	**Реконструкција 1987.**
КАВЕЗ ЗА МРКЕ МЕДВЕДЕ Двориште са заштитном оградом Две пећине Базен	**Реконструкција 1987.**
КАВЕЗ ЗА ТИБЕТАНСКЕ МЕДВЕДЕ Двориште са заштитном оградом Пећина Базен Простор за претеривање животиња Озидано склониште	**Реконструкција 1987.**
КАВЕЗИ ЗА ЛИСИЦЕ Два повезана кавеза Два озидана склоништа	**Изградња 1988.**
КАВЕЗИ ЗА МАЛЕ ЗВЕРИ Три кућице са два склоништа и два спољна кавеза	**Изградња 1987.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КАВЕЗ ЗА ОРЛОВЕ БЕЛОРЕПАНЕ	**Реконструкција 1987.**
КАВЕЗИ ЗА ЗВЕРИ СРЕДЊЕ ВЕЛИЧИНЕ I Шест склоништа Шест спољних кавеза Простор за одлагање алата Заштитна ограда	**Реконструкција 1987.**
КАВЕЗИ ЗА ЗВЕРИ СРЕДЊЕ ВЕЛИЧИНЕ II Четири склоништа Четири спољна кавеза Заштитна ограда	**Реконструкција 1989.**
КАВЕЗ ЗА ТИГРОВЕ I Велико двориште са пећином Простор за претеривање са озиданим склоништем Заштитна ограда	**Реконструкција 1989.**
КАВЕЗ ЗА ТИГРОВЕ II Велико двориште са две пећине Простор за претеривање са два озидана склоништа Заштитна ограда	**Реконструкција 1989.**
КАВЕЗ ЗА ТИГРОВЕ III Велико двориште са две пећине Простор за претеривање са озиданим склоништем Заштитна ограда	**Реконструкција 1989.**
КАВЕЗ ЗА ЛАВОВЕ Велико двориште са пећином Базен Простор за претеривање са озиданим склоништем Простор за одлагање алата Заштитна ограда	**Детаљна реконструкција 1999.**
ПРОСТОР ЗА КОЊЕ ХАФЛИНГЕРЕ Штала за коње Двориште са заштитном оградом	**Детаљна реконструкција 2001/2003.**
ПРОСТОР ЗА ПОНИЈЕ Штала за коње Двориште са заштитном оградом Простор за одлагање алата	**Детаљна реконструкција 2001/2003.**
СЛУЖБЕНА УЛАЗНА КАПИЈА	**Изградња 1995.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КАВЕЗ ЗА ШАРПЛАНИНЦЕ Кућица Двориште са заштитном оградом	**Изградња 1992.**
СЛУЖБЕНА УЛАЗНА КАПИЈА I	**Изградња 1995.**
КАРАНТИН Зграда карантина (две просторије, ходник, мокри чвор)	**Изградња 1989.**
СЛУЖБЕНА УЛАЗНА КАПИЈА II	**Изградња 1995.**
КАВЕЗ ЗА ХИМАЛАЈСКЕ ТАРОВЕ Велико калдрмисано двориште са каскадама Велика камена пећина Висока заштитна ограда	**Изградња 1992.**
КАВЕЗ ЗА СНЕЖНЕ КОЗЕ Два велика калдрмисана дворишта са каскадама Велика камена пећина Две мале камене пећине Заштитна ограда	**Изградња 1992.**
КАВЕЗИ ЗА КОЈОТЕ Кућица подељена на два дела Два дворишта са заштитном оградом	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗИ ЗА ЈАЗАВЦЕ Два кавеза Две пећине	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗ ЗА РАКУНЕ Мали базен Четири мале пећине	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗИ ЗА КУНЕ Три кавеза Три мале пећине Три базенчића	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗИ ЗА ГАВРАНОВЕ Два кавеза	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗИ ЗА ВЕЛИКЕ СОВЕ УШАРЕ Два кавеза Две пећине	**Изградња 1993/1995.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КАВЕЗИ ЗА МОЧВАРНЕ РИСЕВЕ Два кавеза Две пећине	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗИ ЗА ШУМСКЕ РИСЕВЕ Три кавеза Три пећине	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗ ЗА ПСЕ	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗ ЗА БЕЛЕ ВУКОВЕ	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗ ЗА ПУМЕ Кавез са пећином за претеривање	**Изградња 1993/1995.**
КАВЕЗ ЗА СНЕЖНОГ ЛЕОПАРДА Кавез са пећином за претеривање	**Изградња 1993/1995.**
ОБЈЕКАТ *РАМБУЈЕ* Три просторије са подним грејањем Топлотна подстаница Ходник за рад и манипулацију Заједнички велики спољни травнати кавез са заштитном оградом	**Изградња 1999.**
КУЋА ЗА ЖИРАФЕ Зимовник са парним грејањем Ходник за посетиоце Велико двориште са заштитном оградом	**Изградња 1991.**
ПЕЋИНА Шест зимовника за зебре са великим заједничким двориштем и заштитном оградом Три зимовника за антилопе са великим заједничким двориштем и заштитном оградом Смештај за црноврате овце Три смештаја за краве Ходник Подстаница за парно грејање Остава за храну Остава за музилицу	**Реконструкција 1989.**
КАВЕЗ ЗА КАЈМАНА Базен Фонтана Заштитна стаклена ограда	**Изградња 1991.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КАВЕЗ ЗА КРОКОДИЛА Базен Фонтана Заштитни зид	**Изградња 1995.**
КАФЕ РЕСТОРАН СА ЛЕТЊОМ БАШТОМ	**Изградња 1989.**
КУЋИЦА ЗА АГРЕГАТ ЗА УПРАВНУ ЗГРАДУ	**Изградња 2000.**
КУЋА ЗА СЕЈШЕЛСКЕ КОРЊАЧЕ Просторија са подним грејањем Топлотна подстаница Летњи кавез Заштитна стаклена ограда	**Изградња 2003.**
ЛЕТЊИ КАВЕЗ ЗА ИГУАНЕ СА ФОНТАНОМ	**Изградња 2010.**
БАЗЕН ИСПРЕД УПРАВНЕ ЗГРАДЕ ЗА ПАТКЕ, ГУСКЕ И ЛАБУДОВЕ Три дрвене кућице Заштитна ограда од стакла, камена и ростфраја	**Реконструкција 1998.** **Изградња 2010.**
ТРОДЕЛНИ СТАКЛЕНИ КАВЕЗ Фонтана Три базена	**Изградња 2010.**
ФОНТАНА ИСПРЕД УПРАВНЕ ЗГРАДЕ	**Рестаурација 2003.**
СТАКЛЕНИ КАВЕЗ ЗА ВИДРЕ СА ФОНТАНОМ	**Изградња 2010.**
ВЕЛИКА ОСМОУГАОНА ВОЛИЈЕРА Кућица уз волијеру	**Изградња 1989.**
***САМИЈЕВ* ЛЕТЊИ КАВЕЗ** Заштитна ограда испред кавеза	**Изградња 1988.**
СТАКЛЕНИ КАВЕЗ Фонтана Базен који се греје	**Изградња 2010.**

ОБЈЕКАТ	ГОДИНА
КАВЕЗ ЗА КАЈМАНА Базен Фонтана Заштитна стаклена ограда	**Изградња 1991.**
КАВЕЗ ЗА КРОКОДИЛА Базен Фонтана Заштитни зид	**Изградња 1995.**
ПАПАГАЈИЛИШТЕ Двадесет кавеза са летњим испустима Осам кавеза без летњих испуста	**Изградња 1992/1993.**
СКУЛПТУРА *ПУМЕ*	**Израда 2002.**
УПРАВНА ЗГРАДА **Приземље**: ходник, хол, три канцеларије, чајна кухиња, два тоалета, дрвено степениште за спрат **Спрат**: два ходника, пет канцеларија, тераса, две архиве, кухиња, купатило и тоалет, дрвено степениште за таван, тавански простор	**Комплетна реконструкција 1995/1998.**

**Објекти у табели су поређани од улазне капије, следећи правац кретања кроз Врт*

ЗИДОВИ, ОГРАДЕ И СТЕПЕНИЦЕ УНУТАР И ОКО ВРТА

ОГРАДА – ЗИД – СТЕПЕНИШТЕ	СТАЊЕ	ДУЖИНА У МЕТРИМА
МЕТАЛНА ОГРАДА ОД ГРИФОВАНЕ ЖИЦЕ НА ЗИДУ ТВРЂАВЕ ОКО ПРОСТОРА ЗА КОЊЕ И ШАРПЛАНИНЦЕ Грифована жица у металним рамовима са шиљцима на горњој страни Гвоздена капија (ширине 3 м)	Новоизграђена	41
МЕТАЛНА ОГРАДА ОД ГРИФОВАНЕ ЖИЦЕ ОД ПРОСТОРА СА ШАРПЛАНИНЦИМА ДО ГЛАВНЕ КАПИЈЕ, ДУЖ УЛИЦЕ МАЛИ КАЛЕМЕГДАН Две гвоздене капије, (широке по 4 м) Темељ од фугованог камена, зидан каскадно (22 поља) 45 поља од грифоване жице у металним рамовима са шиљцима са горње стране	Новоизграђена	84
МЕТАЛНА ОГРАДА ОД ГРИФОВАНЕ ЖИЦЕ ОД СЛУЖБЕНОГ УЛАЗА ГРАДСКОГ ЗЕЛЕНИЛА И ЗООЛОШКОГ ВРТА ДО БОЧНОГ ДЕЛА УПРАВНЕ ЗГРАДЕ Преградни темељ од фугованог камена (дужине 6 м) Ограда од грифоване жице у металним рамовима у три поља	Новоизграђена	6
ГЛАВНА КАПИЈА СА БИЛЕТАРНИЦОМ И ПРОДАВНИЦОМ ИГРАЧАКА	Новоизграђена	24
МЕТАЛНА ОГРАДА ОД ГРИФОВАНЕ ЖИЦЕ ОД ГЛАВНЕ КАПИЈЕ ДО ГРИЛА, ДУЖ УЛИЦЕ МАЛИ КАЛЕМЕГДАН Каскадни темељ од фугованог камена (22 поља) 43 поља од грифоване жице у металним рамовима са шиљцима на горњој страни	Новоизграђена	84

ОГРАДА – ЗИД – СТЕПЕНИШТЕ	СТАЊЕ	ДУЖИНА У МЕТРИМА
ОГРАДНИ ЗИД ОД ГРИЛА ДО ОБЈЕКТА ЗА АЛИГАТОРЕ, НИЗ УЛИЦУ БУЛЕВАР ВОЈВОДЕ БОЈОВИЋА (*Зид је у целини реконструисан, наново президан и са горње стране заштићен бибер црепом*) Каскадни зид (20 каскада) 45 поља за постављање мозаика	Реконструисан	133
ОГРАДНИ ЗИД ОД ОБЈЕКТА ЗА АЛИГАТОРЕ ДО ОБЈЕКТА ЗА НИЛСКЕ КОЊЕ, НИЗ УЛИЦУ БУЛЕВАР ВОЈВОДЕ БОЈОВИЋА (*Зид је у целини реконструисан, наново президан и са горње стране заштићен бибер црепом*) Шест поља за постављање мозаика	Реконструисан	39
ОГРАДНИ ЗИД ОД ОБЈЕКТА ЗА НИЛСКЕ КОЊЕ ДО УЛАЗНЕ КАПИЈЕ ЕКОНОМСКОГ ДВОРИШТА, НИЗ УЛИЦУ БУЛЕВАР ВОЈВОДЕ БОЈОВИЋА (*Зид је у целини реконструисан, наново президан и са горње стране заштићен бибер црепом*) Каскадни зид (14 каскада) 34 поља за постављање мозаика	Реконструисан	90
ГВОЗДЕНА УЛАЗНА КАПИЈА У ЕКОНОМСКО ДВОРИШТЕ	Новоизграђена	4
ОГРАДНИ ЗИД ОД КАПИЈЕ ЕКОНОМСКОГ ДВОРИШТА ДО КРАЈА БЕБИ ЗОО-ВРТА (*Цео изнова озидан, рађен у стилу предратног зида*) Каскадни зид (7 каскада) 34 поља за постављање мозаика	Новосазидан	92

ОГРАДА – ЗИД – СТЕПЕНИШТЕ	СТАЊЕ	ДУЖИНА У МЕТРИМА
ОГРАДНИ ЗИД ОД КРАЈА *БЕБИ ЗОО-ВРТА* ДО ВИДИН КАПИЈЕ Каскадни зид (10 каскада) 29 поља за постављање мозаика	Новоизграђен	66
УКУПНА ДУЖИНА ЖИЧАНЕ И ЦИГЛОМ ЗИДАНЕ ОГРАДЕ ОД *КАЛЕМЕГДАНСКЕ ТЕРАСЕ* ДО ВИДИН КАПИЈЕ		663
ГВОЗДЕНА УЛАЗНА КАПИЈА У ЕКОНОМСКО ДВОРИШТЕ	Новоизграђена	4
ПРЕГРАДНЕ КАПИЈЕ:	Новоизграђене	3,65
Капија из економског дворишта према кавезима са вуковима		
Капија из економског дворишта према *Беби зоо-врту*		3,5
Капија из *Беби зоо-врта* према кући за мајмуне		3,5
Капија из *Беби зоо-врта* према простору за медведе		3
КАМЕНИ ЗИД КОД ПРОСТОРА ЗА ОРЛОВЕ БРАДАНЕ И ОРЛОВЕ БЕЛОПЛЕЋАНЕ	Новоизграђен	30
ОГРАДНИ ЗИД ОКО *ВЕШТАЧКЕ БАРЕ* ОД ФУГОВАНОГ КАМЕНА Метални гелендер	Новоизграђен	55
ТЕМЕЉ ЗА КАВЕЗ ЧАПЉИ КАШИКАРА ОД ФУГОВАНОГ КАМЕНА	Новоизграђен	49
ТЕМЕЉ ЗА КАВЕЗ ЗА ЛЕШИНАРЕ ОД ФУГОВАНОГ КАМЕНА	Новоизграђен	34

ОГРАДА – ЗИД – СТЕПЕНИШТЕ	СТАЊЕ	ДУЖИНА У МЕТРИМА
ТЕМЕЉ ЗА КАВЕЗ ЗА КОНДОРА ОД ФУГОВАНОГ КАМЕНА	Новоизграђен	36
ОГРАДНИ ЗИД ОКО ЧЕТВРТАСТОГ БАЗЕНА У БАРИ ОД ФУГОВАНОГ КАМЕНА	Новоизграђен	27
ЗИД СА ПУШКАРНИЦАМА ДУЖ СТАЗЕ ПОРЕД ПРОСТОРА ЗА ТИГРОВЕ И ЛАВОВЕ	Реконструисан	155
ЗИД СА ПУШКАРНИЦАМА ИЗМЕЂУ *БЕБИ ЗОО-ВРТА* И *БАРЕ* (У потпуности реконструисан)	Реконструисан	74
ЗИД У ВЕШТАЧКОЈ БАРИ ПРЕЗИДАН ЦИГЛОМ СТАРОГ ФОРМАТА, СА СТЕПЕНИЦАМА	Новоизграђен	61
СТЕПЕНИЦЕ ОД *БЕБИ ЗОО-ВРТА* ДО *ВЕШТАЧКЕ БАРЕ* Пет степеника	Новоизграђене	2
СТЕПЕНИШТЕ ПОРЕД ОБЈЕКТА *РАМБУЈЕ* СА ЗАШТИТНИМ ЗИДОМ ОД ФУГОВАНОГ КАМЕНА Пет степеника са подестом	Новоизграђено	14
СТЕПЕНИШТЕ ИЗМЕЂУ КАВЕЗА ЗА ТАРОВЕ И КАВЕЗА ЗА СНЕЖНЕ КОЗЕ 34 степеника	Новоизграђено	25
СТЕПЕНИШТЕ ИЗМЕЂУ КАВЕЗА ЗА СНЕЖНЕ КОЗЕ И КАВЕЗА ЗА РАКУНЕ 30 степеника	Новоизграђено	38
СТЕПЕНИШТЕ КОД БАЗЕНА ЗА ФОКЕ 25 степеника	Новоизграђено	9
АМФИТЕАТАР КОД КУЋЕ ЗА МАЈМУНЕ Два реда степеништа између седишта за посетиоце	Новоизграђен	14

**** Од 12. августа 1992. године у Зоолошки врт је уграђено преко 2.200.000 кубика камена***

СПОМЕНИЦИ И ФОНТАНЕ

1989. година
Споменик ***КЕРУША ГАБИ***

Рад вајара, професора Николе Вукосављевића подигнут у знак захвалности керуши *Габи* која се ухватила у коштац са одбеглим јагуаром и спасила живот ноћном чувару

Текст на споменику:

Њено срце је било јаче од јагуара

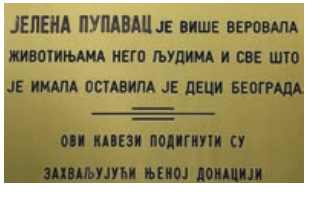

1990. година
Споменик – фонтана
ХЕРАКЛЕ УБИЈА НЕМЕЈСКОГ ЛАВА

Постојећа скулптура вајара Симеона Роксандића из 1931. године, која је затечена у Врту одбачена и оштећена, реновирана је и постављена у централни део новоизграђене фонтане

Текст на споменику:

Из педесетогодишње учмалости ову лепоту деци Београда оживео је INTEREXPORT

1995. година
Спомен-плоча **ЈЕЛЕНИ ПУПАВАЦ**

Текст на спомен-плочи:

Јелена Пупавац је више веровала животињама него људима и све што је имала оставила је деци Београда. Ови кавези подигнути су захваљујући њеној донацији

1996. година
Споменик ***САМИ***

Рад академског вајара Остоје Балканског. Споменик откривен на дан прославе шездесетогодишњице Зоолошког врта, као сећање на највећу легенду Бео зоо-врта, шимпанзу *Самија*

Текст на споменику:

САМИ

2002. година
Скулптура ***ПУМЕ***

Реплика скулптуре пуме са младунчетом која је прављена за Зоо-врт у Чикагу. Поклон академског вајара Бобана Илића из Чикага и донатора Данијела Гиљена, који је финансирао ливење споменика

Текст на скулптури:

У својој новој домовини Америци, Бобан Илић, вајар, и Данијел Гиљен, донатор, нису заборавили своју отаџбину поклонивши Зоо-врту и деци Београда ову скулптуру

1992. година
Спомен-плоча на улазној капији оснивачу Врта **ВЛАДИ ИЛИЋУ**

Текст на спомен-плочи:

Сећајући прошлост и садашњост остављамо ову капију отворену будућности.
У знак сећања на г. Владу Илића који је основао овај Врт 1936. године

1991. година
Фонтана **МАТИЈЕ ПАУНОВСКИ**

Дар траварке из Мостара, Матије Пауновски, деци Београда

Текст на фонтани:

Матија Пауновски деци Београда, 1991.

2003. година
Фонтана ***ГОЛУБ***

Стара фонтана код управне зграде из које је кретала сва вода која је развођена по Врту, направљена пре Другог светског рата. Комплетно рестаурисана и поново оспособљена

2009. година
СПОМЕНИК ВЛАДИ ИЛИЋУ

Текст на споменику:

Влада Илић, градоначелник Београда,
оснивач и творац Зоо-врта
12. јул 1936. године.
И после више деценија захвални
Београђани

**У Зоолошком врту постоји још велики број мањих фонтана које се налазе унутар кавеза*

ПАРКОВСКИ ЕЛЕМЕНТИ

ОБЈЕКАТ	БРОЈ
МОЗАИЦИ НА СПОЉНИМ И УНУТРАШЊИМ ЗИДОВИМА	657
ПАРКОВСКЕ КЛУПЕ	73
КОРПЕ ЗА ОТПАТКЕ	125
БАНДЕРЕ	42
РАСВЕТНА ТЕЛА	74

НОВОПОСАЂЕНЕ САДНИЦЕ	БРОЈ
РУЖЕ	199
УКРАСНО ДРВЕЋЕ	250
СТАБЛА	175
БОДЉИКАВО ЖБУЊЕ	264
БОРИЋИ	85
НА ВОДЕНОЈ ПОВРШИНИ: БИЉЕ, ТРСКА, ЛОКВАЊИ, РОГОЗ...	

**Поред ових биљних врста купљено је и више од 1.000 ружа, од којих се нешто осушило, а остатак су посетиоци ишчупали и однели.Такође је купљено више од 5.000 садница живе ограде и разног шибља*

УЛИЦЕ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА

НАЗИВ	
АВЕНИЈА ЕМИРА КУСТУРИЦЕ	
УЛИЦА ВЕЉКА БИКИЋА	
УЛИЦА АЛЕКСАНДРА КРСТИЋА	(*директор Врша 1936-1941*)
АВЕНИЈА ZEPTER	
АВЕНИЈА БЕОГРАД-ПУТА	
ТРГ НИКА АНИЧИЋА	
УЛИЦА ТОМЕ ЈЕРЕМИЋА	
УЛИЦА ДОЦЕНТА ДУШАНА СТАНОЈЕВИЋА	
СКВЕР МАКЕДОНСКИХ КОНОБАРА	
МОНИКИН ТЕСНАЦ	
БОРИН ЋОРСОКАК	
НЕБОЈШИНА УЛИЦА	
ЈОВИНО СОКАЧЕ	
СТЕПЕНИШТЕ ИГОРА МАРИЋА	
АВЕНИЈА МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА	
ФОРУМ ВУКА БОЈОВИЋА	
АВЕНИЈА БЕОГРАДСКИХ ЕЛЕКТРАНА	
УЛИЦА КИРГИЗИЈСКА	
УЛИЦА САВЕ ПИНТАРА	
СТАЗА БЕОГРАДСКОГ МАРАТОНА	
УЛИЦА ЗЛАТАНОВА	
БУЛЕВАР ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА	
ПРОСПЕКТ ВЛАДЕ ИЛИЋА	
ТРГ УРМАТА КАРНИШЕВА	
АВЕНИЈА БЕОГРАДСКЕ ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈЕ	
УЛИЦА АЛЕКСАНДРА БАКОЧЕВИЋА	
АВЕНИЈА ДАНИЈЕЛА СВАРОВСКОГ III	
ТРГ КК ПАРТИЗАН – ДУЛЕ ВУЈОШЕВИЋ	
АВЕНИЈА МИОДРАГА САВКОВИЋА	(*директор Врша 1941-1944*)
АВЕНИЈА АНТЕ ТАДИЋА	(*директор Врша 1945-1948*)
АВЕНИЈА МИЛОРАДА МЕДЕНИЦЕ	(*директор Врша 1952-1981*)
ПРОСПЕКТ ДРАГАНА МАРКОВИЋА ПАЛМЕ	
ТЕРМИНАЛ СЛОБОДАНА СТРИЧЕВИЋА	

РАДОВИ И РЕКОНСТРУКЦИЈЕ ОД ДОЛАСКА ВУКА БОЈОВИЋА НА МЕСТО ДИРЕКТОРА

ГОДИНА	ОБЈЕКАТ
1986.	Асфалтиран комплетан Врт Реновиран велики базен Изграђен хиподром и кућица на хиподрому Уређене зелене површине у комплетном Врту Израђена заштитна ограда код кавеза са тигровима Израђен потпорни зид код простора са муфлонима Грађевински радови на зиду преко пута базена са лабудовима код управне зграде
1987.	Реновирана струја – управна зграда Реновирана комплетна управна зграда – просторије Изграђена сенара Изграђене рустик кућице Потпуно президан простор за медведе – базени за беле, суре и тибетанске медведе Изградња *Пшичјеī ūрада I* (прва фаза) Инкубатор Изграђено степениште код куће за мајмуне – амфитеатар Изграђена ограда око простора за ламе Санирана горња плоча на штали код *Мини Африке* Изграђени кавези за муфлоне и сомалијске овце Реконструисан североисточни зид Београдске тврђаве (код медведа) 1987/1988. Изграђен кавез са кућицом за бенет кенгуре Браварски радови на кавезима за куне и рисеве
1988.	Браварски радови на кавезима за вукове и лисице (четири комада) Израђен дрвени кавез за *Самија* Изграђени кавези за сове и јастребове Изграђени кавези за рисеве и куне Израђени преносни кавези
1989.	Реконструисани кавези за вукове и лисице, прилазне стазе и потпорни зид Изграђене кућице дуж зида Доњоградског булевара (фасадне цигле за кавезе са леопардима)

ГОДИНА	ОБЈЕКАТ
	Уведена струја Уведена јавна расвета Реконструисана кућа за камилу Изграђена кућица и волијера за птице (код *Самијевоī* кавеза) Изграђене волијере у *Пшичјем ūраду I* Изградња куће за мајмуне 1989/1990. Израђен споменик керуши *Габи* Израђене стазе (ивичњаци) код споменика керуши *Габи* Изграђена ограда код објекта за нилске коње Изграђена трафо-станица Изграђен киоск – кафић изнад простора са зебрама Изграђене кућице за камилу и лечву
1990.	Изграђена фонтана у чији централни део је постављена реставрисана скулптура *Херакле убија Немејскоī лава* Изграђена преграда код кавеза за беле медведе Санирaн базен за фоке Санирано склониште за пингвине Реконструисани кавези за алпске козе, муфлоне и рисеве Комплетно реновирање водовода и канализације 1989/1990. Израђена котларница – измењивачка подстаница Изграђен систем за хлађење у економском дворишту (кланица)
1991.	Изграђена кућа за жирафе Изградња улазне капије 1991/1992. Изграђена фонтана Матије Пауновски Пуштено централно грејање у кући за мајмуне
1992.	Изграђена кућа за слонове Бушење бунара у економском дворишту
1993.	Реконструисан објекат за рептиле (уведено грејање) Изградња ограде – зида код трамвајске окретнице Изградња куће за егзотичне папагаје – *Пайаīајилишше* Пуштено централно грејање у кући за слонове Пуштено централно грејање у пећини

ГОДИНА	ОБЈЕКАТ
1994.	Изграђен јавни тоалет
1995.	Израђена нова метална ограда Врта, дуж целе улице Мали Калемегдан, са три капије Израђени метални кавези на Алпини Изведени браварски радови на *Пшичјем ґраду II* Изграђен плато и степениште код управне зграде (доњи улаз) Изграђена фонтана и камена ограда за крокодила (лево од улаза у пећину) Изграђен нови камени зид код јавног тоалета Реновиран зид Тврђаве код *Беби зоо-врша* Изграђен камени зид код кавеза за зебуе Реновиран зид код кавеза за тигрове и медведе Реновиран зид код кавеза за шарпланинце Поплочани кавези за ракуне и јазавце Реновирано степениште са два заштитна зида код објекта за фоке
1996.	Израђен споменик *Самију* Постављени мозаици на спољном зиду Врта Изграђен карантин (две просторије и санитарни чвор) Изграђен *Беби зоо-врш* Израђена хладњача – комора (капацитета осам тона са дубоким замрзавањем) Израђена киоск – продавница у *Беби зоо-вршу* Изграђен велики пословно-стамбени објекат (магацини радионице, кућна ливада и хладњача)
1997.	Израђена метална ограда код објекта за јелене Изграђено 25 кавеза на *Алпини* Реновиран део зида у Доњоградском булевару (из Бул.војводе Бојовића)
1998.	Изграђен ресторан изнад објекта за фоке 1998/2002. Реновиран зид у *Беби зоо-вршу* Израђене дрвене кућице за нандуе и валабије
1999.	Изграђена продавница – књижара код куће за мајмуне Изграђен објекат за гепарде *Рамбује* Бетониран део економског дворишта

ГОДИНА	ОБЈЕКАТ
2000.	Сазидан нови зид испод вештачке баре (дужина 40 м) Постављено 78 мозаика на унутрашњем делу новог зида Изграђене кућице за агрегате, код управне зграде и у економском дворишту Реконструисан базен за видру
2001.	Изграђене кућице са стакленом оградом за казуаре Реновирани базени за фоке и пингвине
2002.	Изграђени кавези за орлове – *Бара* 2002/2003. Уређен базен са фонтаном за фламингосе Постављена скулптура *Пуме*
2003.	Изграђен стаклени објекат, са баштом и стакленом оградом, за сејшелске корњаче Изграђен простор – *Бара* Изградња кавеза за сибирске козороге 2003/2004. Реновирана фонтана *Голуб* код управне зграде
2004.	Реновиран зимски базен за нилске коње и изграђен простор за змије
2005.	Инсталиран видео надзор – пет видео камера
2006.	Изграђен објекат за беле валабије Изграђен објекат за беле лавове Изграђена кућица за меркате Реновиран под у кући за мајмуне
2007.	Завршено двориште објекта за беле лавове Уређене стазе – штампани бетон, испред објеката за беле лавове и коње Реконструисан кров на стамбено-пословном објекту Уграђени нови мозаици (60 комада) Ремонтована подстаница за централно грејање Врта
2008.	Реновиран део простора за змије Реновиран унутрашњи базен за алигаторе

ГОДИНА	ОБЈЕКАТ
2009.	Постављен споменик оснивачу Зоо-врта, господину Влади Илићу
2010.	Изграђен објекат *Мини Аустралија* Израђена стаклена ограда око великог базена код управне зграде Изграђена стаклена башта са три базена поред *Пећине* Изграђена стаклена башта са фонтаном за видре Изграђена фонтана за игуане – летња башта Изграђена стаклена башта поред *Папагајилишта*

АРХИТЕКТЕ – ПРОЈЕКТАНТИ ОБЈЕКАТА У БЕОГРАДСКОМ ЗООЛОШКОМ ВРТУ

ОБЈЕКАТ	ИМЕ	ГОДИНА
УРБАНИСТИЧКО РЕШЕЊЕ	Игор Марић	1987.
ПТИЧЈИ ГРАД I	Љубина Стефановић и Игор Марић	1987.
КУЋА ЗА МАЈМУНЕ	Игор Марић	1989.
КУЋА ЗА СЛОНОВЕ	Игор Марић	1992.
УЛАЗНА КАПИЈА	Игор Марић	1991/1992.
КУЋА ЗА ЖИРАФЕ	Михаило Тимотијевић	1991.
ФОНТАНА *ХЕРАКЛЕ*...	Игор Марић	1990.
ФОНТАНА МАТИЈЕ ПАУНОВСКИ	Игор Марић	1991.
КАВЕЗИ ЗА РИСЕВЕ	Стеван Мићић	1988.
КАВЕЗИ ЗА СОВЕ	Стеван Мићић	1988.
СЕНАРА са кавезима за вукове и сисаре	Игор Марић и Стеван Мићић	1987.
МИНИ РЕСТОРАН – кафић *Развигор*	Ана Ковенц-Вујић	1989.
РЕКОНСТРУКЦИЈА ТЕРАРИЈУМА И БАЗЕНА ЗА НИЛСКОГ КОЊА	Игор Марић Сарадници: Слободан Јевченовић, Петар Гњеч, Драгољуб Кујовић	1989/2004.
ПРОДАВНИЦА КЊИЖАРА поред мајмунаре	Игор Марић	1999.
РЕСТОРАН ИЗНАД ФОКА – *ТИГАР*	Игор Марић	2002.
ПЕЋИНА ЗА ВУКОВЕ	Игор Марић	1999.
БЕБИ ЗОО-ВРТ	Игор Марић	1996.
ЈАВНИ ТОАЛЕТ	Игор Марић	1994.
АМФИТЕАТАР	Игор Марић	1987.
ГЛАВНА ЕЛЕКТРИЧНА МРЕЖА	Н. Радовановић	1989.
РЕКОНСТРУКЦИЈА КОТЛАРНИЦЕ	Илија Перковић	1990.
ЦЕНТРАЛНО ГРЕЈАЊЕ	Љубомир Шимунић	1990.
ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈА КАНАЛИЗАЦИЈА КАЛЕМЕГДАНА	Томић Радосављевић	1990.
ЕКОНОМСКО-СТАМБЕНА ЗГРАДА	Сања Узелац	1996.

ЕВИДЕНЦИЈА О УВОЗУ ЖИВОТИЊА ОД 1986. ГОДИНЕ

ДАТУМ	ВРСТА	БРОЈ КОМАДА	ЗЕМЉА УВОЗА
12. 01. 1988.	Шимпанза *Сами*	1	Хрватска, Осијек
17. 10. 1988.	Црни вук	2	Немачка
21. 11. 1988.	Нилски коњ *Берша*	1	Немачка
4. 12. 1988.	Ракун	2	САД, Лос Анђелес
11. 07. 1989.	Лемур и заморац	2+2	Француска
27. 07. 1989.	Палма какаду	9	Швајцарска, Цирих
27. 07. 1989.	Сибирски тигар	4	Италија, циркус *Орфеи*
3. 07. 1990.	Бели медведи	3	Аустрија, Салцбург
16. 10. 1990.	Слоница *Твиги*	1	Холандија
20. 10. 1990.	Шимпанза	2	Пољска, циркус *Корона*
30. 10. 1994.	Мали жако папагај	10	Африка, Мали
6. 02. 1995.	Мармозет	1	Бугарска, Софија
7. 02. 1995.	Бели вук	2	Мађарска, Ветспрем
12. 06. 1995.	Мочварни рис	2	Мађарска, Ветспрем
12. 06. 1995.	Пекари	2	Мађарска, Ветспрем
12. 06. 1995.	Леопард	1	Мађарска, Ветспрем
12. 06. 1995.	Европски рис	1	Мађарска, Ветспрем
12. 06. 1995.	Бели вук	1	Мађарска, Ветспрем
26. 03. 1996.	Лавица *Весна*	1	Мађарска, Сегедин
17. 01. 1997.	Лавица *Биљана*	1	Македонија, Битољ
18. 05. 1997.	Тетреб глухан	1	Русија, Москва
10. 12. 1997.	Папагај Galerita galerita	2	Нови Зеланд
10. 12. 1997.	Кенгур	18	Нови Зеланд
10. 12. 1997.	Парма валаби	8	Нови Зеланд
10. 12. 1997.	Дама валаби	6	Нови Зеланд
10. 12. 1997.	Бенет валаби	4	Нови Зеланд
11. 06. 1998.	Белоглави суп	2	Македонија, Скопље
3. 07. 1998.	Мали ној	13	Мађарска
9. 09. 1998.	Жирафа (мужјак)	1	Чешка, Оломоуц
28. 10. 1998.	Двогрба камила	2	Чешка, Оломоуц
25. 08. 1999.	Жирафа (женка)	1	Чешка, Двур Кралови
28. 04. 2000.	Хималајски медвед	2	Русија, Хабаровск
9. 08. 2000.	Змија звечарка	4	Аустрија, Беч
5. 12. 2000.	Европски рис	1	Мађарска, Ветспрем
5. 12. 2000.	Мајмун – павијан	2	Мађарска, Ветспрем
5. 12. 2000.	Мајмун – макаки	3	Мађарска, Ветспрем
20. 03. 2001.	Мајмун – гверезе	4	Немачка, Минхен
1. 06. 2001.	Кенгур – валаби	14	Нови Зеланд
1. 06. 2001.	Инка какаду	2	Нови Зеланд
13. 06. 2001.	Антилопа	1	Аустрија, Беч
13. 06. 2001.	Хималајски тар	3	Аустрија, Беч
13. 06. 2001.	Берберска овца	6	Аустрија, Беч
13. 06. 2001.	Снежни јарац	2	Аустрија, Беч

ДАТУМ	ВРСТА	БРОЈ КОМАДА	ЗЕМЉА УВОЗА
13. 06. 2001.	Црноврата овца	3	Аустрија, Беч
13. 06. 2001.	Фока витулина	2	Аустрија, Беч
5. 08. 2001.	Казуар	2	Аустралија, Сингапур
29. 08. 2001.	Сејшелска корњача	2	Сејшели
3. 11. 2001.	Марабу	4	Танзанија
3. 11. 2001.	Кљунорог	4	Танзанија
11. 12. 2001.	Црни пантер	3	Мађарска, Дебрецен
07. 01. 2002.	Поларни вук	1	Русија, Чукотка
23. 01. 2002.	Фока витулина	4	Белгија, Антверпен
1. 03. 2002.	Орао брадан	2	Киргизија
26. 06. 2002.	Јагуарунди	2	Мађарска, Будимпешта
26. 06. 2002.	Дабар	1	Мађарска, Будимпешта
18. 08. 2002.	Сибирски козорог	4	Киргизија
18. 08. 2002.	Сибирска срна	2	Киргизија
28. 11. 2002.	Капибара	2	Мађарска, Будимпешта
28. 11. 2002.	Коати	5	Мађарска, Будимпешта
28. 11. 2002.	Еклектус	2	Мађарска, Будимпешта
5. 02. 2003.	Габонова випера	1	Немачка, Минхен
1. 07. 2003.	Фока витулина	2	Аустрија, Беч
13. 02. 2004.	Рис	1	Мађарска, Ветспрем
13. 02. 2004.	Ракун	2	Мађарска, Ветспрем
13. 02. 2004.	Орао – степски	2	Мађарска, Ветспрем
15. 02. 2004.	Кенгур – велики црвени	1	Нови Зеланд
15. 02. 2004.	Валаби	1	Нови Зеланд
24. 04. 2004.	Кенгур – велики црвени	1	Тексас, САД
27. 09. 2004.	Црвени ибис,	5	Сингапур
	ружичаста кашикара	4	Сингапур
19. 01. 2005.	Јак	1	Киргизија
7. 03. 2005.	Шумски рис,	2	Мађарска, Ветспрем
	амерички ракун	1	Мађарска, Ветспрем
17. 06. 2005.	Кондор	1	Русија, Ст. Петербург
7. 07. 2005.	Леопард	1	Мађарска, Ветспрем
12. 10. 2005.	Лав	1	Мађарска Ветспрем
10. 12. 2005.	Бели лав,	2	Јужноафричка Република
	гепард	2	Јужноафричка Република
29. 03. 2006.	Мајмун – гривасти павијан	3	Мађарска, Ветспрем
11. 06. 2006.	Којот	2	Тексас, САД
12. 07. 2006.	Бели валаби	2	Тексас, САД
11. 08. 2006.	Бела лавица	1	Јужна Африка, Јоханесбург
11. 08. 2006.	Меркат	6	Јужна Африка, Јоханесбург
31. 08. 2006.	Јагуар	3	Македонија, Скопље
7. 12. 2006.	Мочварни рис	3	Мађарска, Сегедин
15. 06. 2007.	Бели бизон	1	Тексас, САД
12. 10. 2007.	Бели валаби	1	Чешка, Праг

ДАТУМ	ВРСТА	БРОЈ КОМАДА	ЗЕМЉА УВОЗА
10. 10. 2008.	Кенгур бенет-валаби	1	Чешка
22. 10. 2008.	Кенгур црвени	1	САД
	Млечна змија	2	
	Краљевска змија	2	
4. 11. 2008.	Азијска видра	2	Чешка
2. 07. 2009.	Фока витулина	1	Литванија
19. 11. 2009.	Бели бенгалски тигар	1	Индонезија
9. 12. 2009.	Мусанг цибетке	5	Чешка
23. 12. 2009.	Фока витулина	2	Литванија
29. 03. 2010.	Сибирски тигар	1	Швајцарска
	Бенгалска бела тигрица	1	

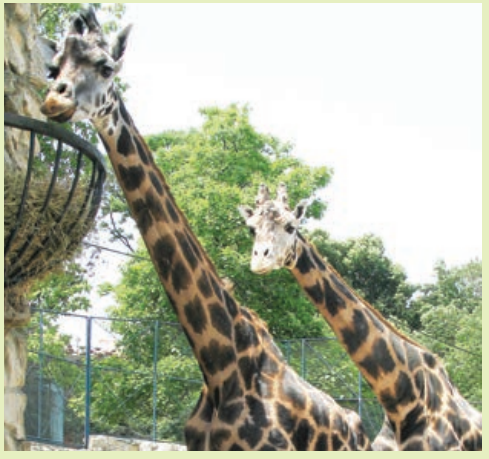
ВЕЛИКИ ДОНАТОРИ ЗООЛОШКОГ ВРТА ОД 1986. ГОДИНЕ ДО ДАНАС

ДОНАТОР	АДРЕСА
СКУПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА	Драгослава Јовановића 1, Београд
ЈП ЗА ДИСТРИБУЦИЈУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ, ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА БЕОГРАД	Масарикова 1-3, Београд
ЈКП БЕОГРАДСКЕ ЕЛЕКТРАНЕ	Савски насип 11, Београд
БЕОГРАД ПУТ, ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ПРОЈЕКТОВАЊЕ, ИЗГРАДЊУ И ОДРЖАВАЊЕ УЛИЦА И ПУТЕВА	Доситејева 21, Београд
ИВАН МИЛУТИНОВИЋ – ПИМ, ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА ВОДНЕ ПУТЕВЕ	Гаврила Принципа 22, Београд
ТОЗА МАРКОВИЋ Д. Д. – ИНДУСТРИЈА ГРАЂЕВИНСКОГ МАТЕРИЈАЛА	Башаидски друм 22, Кикинда
ФИМ Д. Д. – ФАБРИКА ИЗОЛАЦИОНИХ МАТЕРИЈАЛА КАЊИЖА	Народних хероја 12, Кањижа
КЕРАМИКА КАЊИЖА ПЛУС Д. Д.	Барска бб, Кањижа
ПОЛЕТ, ИНДУСТРИЈА ГРАЂЕВИНСКЕ КЕРАМИКЕ	Железничка 13, Нови Бечеј
САВЕЗНА УПРАВА ЦАРИНА	Булевар АВНОЈ-а 155, Нови Београд
ЈАВНА РАСВЕТА БЕОГРАД	Краља Александра 71, Београд
MINEL – SCHREDER ДОО ПРОИЗВОДЊА СВЕТИЉКИ И РАСВЕТНИХ ТЕЛА	Тошин бунар 51, Београд
S. Z. R. BON-ART – ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ	Хиландарска 66, Нова Пазова
ЛИФАМ – ИНДУСТРИЈА МАШИНА И ХИДРАУЛИКЕ	Голубиначки пут бб, Стара Пазова
ИМТ КЊАЖЕВАЦ, ФАБРИКА МОТОКУЛТИВАТОРА И МАШИНА	22. децембра 25, Књажевац

ДОНАТОР	АДРЕСА
ПРОГРЕС – АУТО КУЋА БЕОГРАД	Панчевачки пут 47, Београд
FRISKIES-DARLING, DELTA M	Владимира Поповића 8, Нови Београд
MADLENA ZEPTER ZEPTER INTERNATIONAL	Булевар Михаила Пупина 117, Нови Београд
UNIVERZAL BANKA A. D.	Француска 29, Београд
HOLTEZH CENTAR ДР БРАНИСЛАВ ЛАЛОВИЋ	Сомборска 16 а, Нови Сад
ФАКУЛТЕТ ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ	Париска 16, Београд
ДПП ВОЈВОДИНА, ФАРМА СТАРЧЕВО	Панчевачки пут 10, Старчево
КОМПАНИЈА БРАЋА КАРИЋ	Булевар Николе Тесле 42, Нови Београд
ПОЉОПРИВРЕДНА ЗАДРУГА 9. ОКТОБАР	Светог Саве 89, Српски Крстур
ЖИТАР ПОСЛОВНИ ЦЕНТАР	Кулски пут бб, Врбас
STUDIO MARKETING SAATCHI & SAATCHI	Хиландарска 14, Београд
JAT CARGO	Булевар уметности 16, Нови Београд
PLEBEL, ПРЕДУЗЕЋЕ ЗА МЕЂУНАРОДНУ ШПЕДИЦИЈУ	Иванковачка 17, Београд
НИП ПОЛИТИКА	Македонска 29, Београд
ИНВЕСТ-БИРО	Алексе Ненадовића 19-23, Београд
ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ	Булевар краља Александра 73/II, Београд
GENEX	Народних хероја 43, Нови Београд
ВЕТЕРИНАРСКА ИНСПЕКЦИЈА ГРАДА БЕОГРАДА	Омладинских бригада 1, Нови Београд

ДОНАТОР	АДРЕСА
РЕПУБЛИЧКА ВЕТЕРИНАРСКА ИНСПЕКЦИЈА - ВРАЊЕ	Матије Гупца 1, Врање
ЈЕЛЕНА ПУПАВАЦ	Нови Београд
МАТИЈА ПАУНОВСКИ	Мостар
ДАНИЦА КОЛТА	Дирборн, САД
ГАСТРОМАТ	Трг Старине Јована 15/III, Суботица
ПРОФ. ДР ВЛАДЕТА ЈЕРОТИЋ	Београд
НЕБОЈША ТОКОВИЋ	Београд
МИЛУН РАДЕНКОВИЋ	Београд
УРУЗМАГ СОЗОРКИЕВИЋ ОГОЕВ	Хабаровск, Русија
УРМАТ АБДИКАДИРОВИЧ КАРМИШЕВ	Киргистан
ВЛАДИМИР ГЕОРГИЕВИЧ РАДЧЕНКО	Киргистан
НИКОЛАЈ ИВАНОВИЧ СКЉАР	Чукотка
ГЕНАДИЈ БЕЛЧЕНКО	Чукотка
ВЛАДИМИР АЛЕКСАНДРОВИЧ КОВАЉОВ	Јарославље
МОСКОВСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ	Москва
БЕЧКИ ЗООЛОШКИ ВРТ	(Tiergarten Schönbrunn)
МИНХЕНСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ	(Münchener Tierpark Hellabrunn AG)
ЗООЛОШКИ ВРТ АНТВЕРПЕН	(Royal Zoological Society of Antwerp)
ЦЕНТАР НЕЗАВИСНИХ ЕКОЛОШКИХ ПРОГРАМА	Москва

ДОНАТОР	АДРЕСА
БИЛИБИНСКИ РЕОНСКИ ОДСЕК ДРЖАВНОГ ЛОВНОГ НАДЗОРА, БИЛИБИНО	Чукотска аутономна област
КИРГИЗИЈСКИ РЕОНСКИ ОДСЕК ДРЖАВНОГ ЛОВНОГ НАДЗОРА	Киргул
РЕПУБЛИКА СЕЈШЕЛИ	(Republic of Seychelles, Division of Environment)
ТОМИСЛАВ ПЕТЕРНЕК	Београд
МАРТИН ЦАНДИР	Нови Сад
HYPO ALPE ADRIA BANK	Франше Д'Епереа 88, Београд
ФОНД Њ.К.В. ПРИНЦЕЗА КАТАРИНА	Краљевски двор, Београд
НИЋИФОР НИК АНИЧИЋ	Anicic Heavy Engineering (Pty) Ltd Јужноафричка Република, Јоханесбург
SBB – КАБЛОВСКЕ МРЕЖЕ	Краља Петра 55, Београд
SUN СЛАДОЛЕДИ Д.О.О.	Светогорска 22/II, Београд
PRINCE AVIATION, СЛОБОДАН СТРИЧЕВИЋ	Гоце Делчева 40 - 42, Нови Београд
SEMEX ПКБ, ББ. Д.О.О.	Веле Угринове 1, Београд.
ЈУБ Д.О.О.	Ново насеље 32, Шимановци
PORSCHE, СЦГ Д.О.О.	Савски насип 7, Београд
BOMANITE CERIS ENGINEERING	Булевар кнеза Александра Карађорђевића 15, Београд
VERING EXPORT-IMPORT	Скадарска 20/I, Београд

Магдлена Zepter, донатор

Нићифор Ник Анчић, донатор

ДОНАТОРИ ЖИВОТИЊА ЗА БЕОГРАДСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ

ДОНАТОР	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ПОЛИТИКА	6. 10. 1987.	Зебра
ФРАНЦУСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР Београд	11. 07. 1989.	Пар прстенорепих лемура и два пара црно-белих гвереза
НАРОДНИ БИРО ВЕЛИКЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ НАРОДНЕ ЛИБИЈСКЕ АРАПСКЕ ЏАМАХИРИЈЕ Београд	27. 09. 1989.	Камиле, 6 ком.
СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ Београд	31. 10. 1990.	Јарац
МИРКО ЂОРЂЕВИЋ Београд	16. 08. 1994.	Крокодил *Јова*
ГРМЕЧКА КОРИДА Митар Бороја	23. 03.1995.	Бик *Јаблан*
ПЕТАР ПЕТРОВИЋ Прокупље	22. 09. 1997.	Гавран *Пера*
ZEPTER INTERNATIONAL Београд **MADLENA ZEPTER**	9. 09. 1998. 28. 10. 1998. 25. 08. 1999.	Жирафа *Жаре*, мужјак (Зоо Оломоуц, Република Чешка) Двогрбе камиле, пар, гривасти вукови пар, смеђи лемури, пар (Зоо Оломоуц, Република Чешка) Жирафа *Вива*, женка, (Зоо врт Двур Кралове, Република Чешка)
МОСКОВСКИ ЗОО-ПАРК Б. Грузинскай 1, Москава, Русија	28. 04. 2000.	Тибетанкси медвед, мужјак, (рођен у московском Зоо-парку) Тибетански медвед, женка, (рођена у Хабаровску)

ДОНАТОР	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
БЕЧКИ ЗОО-ВРТ Schönbrunner Tiergarten, Wien, Austria	21. 07. 2000. 12. 06. 2001. 4. 07. 2002.	Дијамантска звечарка, 4 ком. Еланд антилопа, хималајски тар, 3 ком, берберска овца, 6 ком, снежни јарац, 2 ком, црноврата овца, 3 ком, фока витулина, 2 ком. Нилски коњ, фока витулина, 2 ком.
МИНХЕНСКИ ЗОО-ВРТ Hellabrun, Tierparkstrasse, 30 München, Germany	20. 03. 2001. 5. 02. 2003.	Мајмун гверезе колобус, 4 ком. Змије – Габонова випера, 8 ком.
РЕПУБЛИКА СЕЈШЕЛИ, Миодраг Тодоровић, конзул СРЈ и Иван Ђурковић, конзул Сејшела у СРЈ	29. 08. 2001.	Гигантске сејшелске корњаче, 2 ком. и мадагаскарски јеж – тенрек, 2 ком.
РЕПУБЛИКА КИРГИЗИЈА Киргизијско ловно газдинство *КЈРГООЛ*	1. 03. 2002. 18. 08. 2002.	Орлови брадани, 2 ком. Сибирски козорог, 4 ком. Сибирски срндаћ, 2 ком.
ЧУКОТКА Рејонски одсек државног ловног газдинства *БИЛИБИНО*	7. 11. 2002.	Вучица са Чукотке
ВЛАДИМИР РАДЧЕНКО Г. Бишкек, Киргизија	19. 01. 2005.	Јак, 2 ком.
НИЋИФОР НИК АНИЧИЋ Јужноафричка Република, Јоханесбург	10. 12. 2005. 11. 08. 2006.	Бели лавови, 2 ком, гепарди, 2 ком. Бела лавица, меркати, 6 ком.
SEMEX ПКБ ББ. д. о. о. Београд	21. 05. 2006.	Бик *Девине*, расе ХФ (црно-бели)

ДОНАЦИЈЕ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА, У ЖИВОТИЊАМА, ДРУГИМ ЗООЛОШКИМ ВРТОВИМА И ИНСТИТУЦИЈАМА

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	15. 10. 1986.	Муфлони (млади), 4 ком, јелен лопатар (млади)
ЗОО-ВРТ ЛОС АНЂЕЛЕС	25. 11. 1988.	Змије: шарке и поскоци
ОСНОВНА ШКОЛА *МАЧВАНСКА МИТРОВИЦА*	2. 07. 1992.	Срндаћ
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	10. 02. 1993. 1. 07. 1993.	Пони ждребе (женка) Зебра (млада), гавран, муфлон (млади), 2 ком, кобац, штенад (мешанци вука и немачког овчара), 2 ком.
ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТИЊА *АРКА* Нови Сад	27. 09. 1993.	Бенгалски тигар *Трāја*
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	15. 11. 1994. 14. 12. 1994. 8. 02. 1995.	Ему, кукувија Сребрни фазан, 2 ком. Ему, сомалијска овца (јагње), свилени петао, јаре (женка)
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	23. 02. 1995.	Лав (мужјак)
ЛОВАЧКО УДРУЖЕЊЕ *БЕОГРАД*	28. 04.1995.	Дивље свиње, 5 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	8. 06. 1995. 6. 09. 1995.	Зебра (мужјак), европски јелен, 2 ком, кенгур Јагње витемберг (мужјак), европски вукови (млади), 2 ком, копнене корњаче, 5 ком. Муфлон (женка)
ОСНОВНА ШКОЛА *МАЧВАНСКА МИТРОВИЦА*	26. 12. 1995.	Муфлони
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	20. 04. 1996. 30. 05. 1996.	Камила једногрба (млади мужјак), витемберг јагње, 2 ком. Лама (млади мужјак), ланад (женке), 2 ком.

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
	20. 06. 1996. 31. 07. 1996. 19. 09. 1996.	Сове ушаре, 2 ком, шумска сова, дога Јелен лопатар црни, еланд антилопа, Јелен лопатар бели
КАЗНЕНО-ПОПРАВНИ ДОМ ВАЉЕВО	13. 09. 1996.	Живина
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	21. 01. 1997. 25. 02. 1997.	Срндаћ Кошута
МАНАСТИР ШИШАТОВАЦ	17. 05. 1997.	Паунови
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	28. 06. 1997.	Амерички ракун, 2 ком.
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	12. 09. 1997.	Зебра (мужјак)
ЗАВОД ЗА ЦЕРЕБРАЛНУ ПАРАЛИЗУ	19. 09. 1997.	Нимфе, тигрице, фазани, голубови
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	12. 10. 1997. 28. 10. 1997.	Зебра (женка), бизон (мужјак) Срндаћ
ЈП СРБИЈА ШУМЕ, ШУМСКО ГАЗДИНСТВО *РАСИНА* Крушевац	27. 03. 1998.	Јелен, 2 ком, вук, 4 ком.
ДОМ ЗА ДЕЦУ И ОМЛАДИНУ ОМЕТЕНУ У РАЗВОЈУ Ветерник	1. 04. 1998.	Нимфе, патке, морски прасићи, магарац, козе и овце
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	18. 04. 1998. 27. 08. 1998. 31. 10. 1998.	Мрки медвед, ему (млади) Шетланд пони, црни јелен лопатар, мајмун – зелени заморац (женка) Зебра (мужјак)
ОСНОВНА ШКОЛА *МАЈИЛОВАЦ* општина Велико Градиште	19. 02. 1999.	Камерунске козе, сомалијске овце, мутаве патке, дивље патке

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
МАНАСТИР ХОПОВО Фрушка гора, Ириг	19. 03. 1999.	Бели лабуд (женка)
ЛОВАЧКО ДРУШТВО *ЛИСА* Бијело Поље	24. 11. 1999.	Јелени лопатари, 2 ком, муфлони, пар, срна
ВП 1205-8 Младеновац	27. 03. 2000.	Паун (женка)
ЗОО-ВРТ *КОКИ* Инђија	20. 04. 2000.	Пума (мужјак)
ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ Крагујевац	6. 06. 2000.	Корњача, питон, варан
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	18. 06. 2000.	Козе, 3 ком.
ПКБ *ИМЕС* Падинска Скела	4. 08. 2000. 12. 08. 2000.	Магарац, 2 ком. Бели лабудови, 2 ком.
ЗОО-ВРТ ПЛАВНИЦА Подгорица	1. 11. 2000.	Нилски коњ
МАНАСТИР ВЕЛИКА РЕМЕТА Фрушка гора	4. 01. 2001.	Пар морки, пар паунова
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	26. 01. 2001.	Браон ушати фазан (женка)
МАНАСТИР ВЕЛИКА РЕМЕТА Фрушка гора	2. 02. 2001. 5. 03. 2001.	Више врста живине Пони коњ *Тигар*
МАНАСТИР МИЛЕШЕВА Приједпоље	10. 03. 2001.	Паунови, 4 ком, патке, 8 ком, кикирези, 10 ком, морке, 9 ком, ћурке, 3 ком, лабудасте гуске, 3 ком, мутаве патке, 3 ком.
НАРОДНИ МУЗЕЈ ВРШАЦ Вршац	19. 04. 2001.	Црни лешинар (препариран)
ОСНОВНА ШКОЛА *СВЕТИ САВА* Крушевац	21. 04. 2001.	Магарац , сомалијске овце, срна, 2 ком, јелен лопатар, 2 ком, патке, гуске, фазани, голубови, лама, ему

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ИНСТИТУТ ТОРЛАК Београд	19. 07. 2001.	Змије: поскок, 2 ком, боа, 7 ком.
ЗОО-ВРТ *КОКИ* Инђија	23. 08. 2001.	Змија – боа
ЛОВАЧКО ДРУШТВО *ПРИМОРЈЕ* Будва	29. 10. 2001.	Муфлон, 3 ком, јелен
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	16. 11. 2001.	Лама женка (стара), лама женка
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	13. 12. 2001.	Једногрба камила, пар, шумски рис
ЦЕНТАР ДЕЧЈИХ ЛЕТОВАЛИШТА Гоч	23. 02. 2002.	Гуске, патке, фазани, морке, камерунске козе, папагаји, пони коњ
МАНАСТИР МИЛЕШЕВА Приједпоље	21. 05. 2002.	Живина, витемберг овце, 12 ком, камерунске козе, 3 ком.
ДОМ ЗА ПЕНЗИОНЕРЕ И ДРУГА СТАРА ЛИЦА Рисан	29. 05. 2002.	Нимфе, 15 ком, тигрице, 15 ком.
ЛОВАЧКО ДРУШТВО *ТЕТРЕБ* Аранђеловац	18. 07. 2002.	Муфлони, 2 ком.
ИНСТИТУТ *ТОРЛАК* Београд	8. 08. 2002.	Питон, 5 ком.
ЗОО-ВРТ ПОНИ Ада	15. 08. 2002. 15. 09. 2002.	Сомалијска овца (мужјак) Зебу говеда, пар
ДРУШТВО ЗА УЗГОЈ, ЗАШИТУ И ЛОВ ДИВЉАЧИ *ДР ЗОРАН КЕСЛЕР* Никшић	23. 09. 2002.	Ланад, гуске, патке, утве, краљевски фазани
ВОЈНА УСТАНОВА *МОРОВИЋ*	1. 10. 2002.	Европски јелен, 2 ком.
ОСНОВНА ШКОЛА *ЂУРА ЈАКШИЋ* Зрењанин	19. 11. 2002.	Хрчци, корњаче, морски прасићи, мишеви и акваријумске рибице
КАСАРНА *4. ЈУЛИ* Београд	20. 02. 2003.	Немачки овчар

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	20. 02. 2003.	Дијамантски фазани, 2 ком.
ДЕЧЈИ ВРТИЋ *СУНЦЕ* Куршумлија	28. 02. 2003.	Срндаћ, ему
ЛОВАЧКО ДРУШТВО ФАЗАН Лазаревац	10. 03. 2003.	Немачки овчар
МАНАСТИР СВЕТА ПЕТКА	30. 03. 2003.	Живина
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	4. 05. 2003.	Дијамантски фазан, платинасти фазани, пар, краљевски фазани, пар
ЗОО-ВРТ *ПЛАВНИЦА* Подгорица	14. 05. 2003.	Патке, гуске паунови, лабудови
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	17. 07. 2003.	Европски мрки медведи (младунци), 2 ком.
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	2. 08. 2003.	Бенгалски тигар (млади) 2 ком, сова бубо -бубо, 2 ком, двогрба камила (мужјак)
ЗОО-ВРТ *КОКИ* Инђија	30. 08. 2003.	Змија – бурмански питон
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	14. 08. 2003. 3. 10. 2003.	Змије – тиграсти питони, 2 ком, ламе (младе) 2 ком. Магеланске гуске, 5 ком.
НАРОДНИ МУЗЕЈ КИКИНДА Кикинда	12. 11. 2003.	Експонати за препарирање
ЗАВОД ЗА ЦЕРЕБРАЛНУ ПАРАЛИЗУ Београд	25. 02. 2004.	Живина, патке, фазани
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	16. 01. 2004. 13. 02. 2004. 26. 03. 2004. 16. 04. 2004.	Сова бубо-бубо (мужјак) Краљевски фазани, дијамантски фазани, пар, црни лабуд (женка), амерички ракун, пар Амерички ракун, коати-мунди, мајмуни макаки, 3 ком, дијамантски фазан, 2 ком. Бодљикаво прасе

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ БИТОЉ Битољ	30. 04. 2004.	Кокоши црни орпингтон, пар, кокоши жути орпингтон, пар, кокоши шабо, 3 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	30. 06. 2004.	Берберске овце, пар, сомалијска овца
МАНАСТИР МИЛЕШЕВА Приепоље	5. 08. 2004.	Пилићи орпингтон (жути), 50 ком, пилићи орпингтон (црни), 50 ком, пилићи (мешани), 50 ком, морке (младе), 50 ком, патке (младе), 40 ком, гуске, 10 ком, ћурићи, 6 ком, паунови, 5 ком.
МАНАСТИР ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ, Рас	26. 08. 2004.	Штене шарпланинца, ћурке, пар, морке (младе), 20 ком, пилићи орпингтон (црни), 10 ком, пилићи орпингтон (жути), 10 ком.
ВЕСЛАЧКИ КЛУБ *ПАНЧЕВО*	27. 08. 2004.	Нилске утве, пар, паунови (млади), 10 ком.
МУП ВИША ШКОЛА *АВАЛА* Београд	3. 09. 2004.	Пас шарпланинац (женка), јелен бели лопатар, јелен црни лопатар, 2 ком, муфлон, лама, патуљасти јарац, пилићи црни орпингтон, 25 ком, пилићи жути орпингтон, 25 ком, пилићи дивље коке, 25 ком, пилићи морке, 25 ком, кокоши шабо (пилићи), 25 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	6. 09. 2004.	Дивља ћурка, 4 ком.
ЗОО-ВРТ БИТОЉ Битољ	4. 10. 2004.	Еланд антилопа, црни леопард, лама, црни вук, 2 ком, бодљикаво прасе, 2 ком, сова ушара, 2 ком, сова кукувија 2 ком, црни јелен лопатар, бели јелен лопатар, европски јелен, 2 ком.
КОЊИЧКИ КЛУБ *КРЕМЕН* Панчево	11. 11. 2004.	Камерунски јарац, 2 ком, камерунска коза, патуљасти јарац, 2 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	28. 12. 2004.	Дијамантски фазан, пар
АМБАСАДА РЕПУБЛИКЕ ПОЉСКЕ Београд	29. 03. 2005.	Пас риџбек, штене (мужјак)

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ *КОКИ* Инђија	8. 04. 2005. 19. 04. 2005. 20. 04. 2005.	Орпингтон жути, 2 ком, орпингтон црни, 2 ком, морке, 2 ком, златни фазани, 3 ком, дијамански фазани, 3 ком, мутаве патке, 2 ком, нилске гуске, 2 ком, патуљасте козе, 3 ком. Пони (ждребе), лама шарена (мужјак), змија – бурмански питон, Мрки медведи – мали (мужјак и женка)
ЗОО-ВРТ БАЊА ЛУКА Бања Лука	24. 04. 2005.	Орпингтон жути, 4 ком, орпингтон црни, 4 ком, шабо коке, 5 ком, морке бисерке, 7 ком, нилска утва, 2 ком, белолика гуска, 2 ком, канадска гуска, 3 ком, паунови, 2 ком, патуљасте козе, 2 ком, утва златокрила, 2 ком, патке мутаве, 3 ком, бели лабудови, 2 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	25. 04. 2005. 5. 05. 2005. 6. 06. 2005. 15. 09. 2005.	Дивљи ћуран, дијамантски фазани, пар, платинасти фазан, пар, Питон – бурмански Патуљасте козе, 2 пара Питони бурмански, 2 ком.
МАНАСТИР СВЕТА БОГОРОДИЦА код Сврљига	23. 09. 2005.	Патуљаста коза
ЕПАРХИЈА МИЛЕШЕВСКА Приједпоље	3. 10. 2005.	Алпске козе, 12 ком, камерунске козе, 4 ком, овце, 16 ком, краве, 2 ком, коњ, пас кавкаски овчар, орпингтон жути (пилићи), 45 ком, орпингтон црни (пилићи), 30 ком, морке (пилићи), 100 ком, шабо коке (пилићи), 20 ком, кокинкине, 15 ком, свилене коке (пилићи), 20 ком, гуске (младе), 10 ком, патке, 20 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	12. 10. 2005.	Магеланске гуске, пар, сомалијска овца
ЗОО-ВРТ *КОКИ* Инђија	3. 11. 2005.	Змије: бурмански питон, 3 ком, боа, 2 ком.
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	28. 03. 2006. 10. 04. 2006.	Зебу говеда: бик, 2 краве и теле Еланд антилопа (мужјак), маснотртичне овце, 3 ком, берберске овце, пар, сова бубо-бубо

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	24. 04. 2006.	Маснотртичне овце, краљевски фазан (женка)
МАНАСТИР ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ Рас	4. 05. 2006.	Пони коњ
НАУЧНИ ИНСТИТУТ ЗА РАТАРСТВО И ПОВРТАРСТВО Нови Сад	9. 05. 2006.	Муфлон (одрасли), 2 ком.
COUNTRY CLUB BABE Бабе	1. 07. 2006.	Златокрила утва, 2 ком, нилска гуска, 2 ком, белолика гуска, 2 ком, морка, 2 ком, домаћа гуска, ћурка, 2 ком, патуљаста коза, 2 ком.
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	3. 07. 2006. 4. 07. 2006. 5. 07. 2006. 6. 07. 2006. 8. 07. 2006. 9. 07. 2006. 26. 08. 2006.	Ему, 3 ком, валаби кенгур, 2 ком, европски јелен, 2 ком. Вук, 2 ком, лисица, 2 ком, леопард, 2 ком, шумски рис, лама, 2 ком. Лав, 2 ком, пума, једногрба камила, патуљаста коза, 3 ком, камерунска коза, 4 ком. Еланд антилопа, 2 ком, зебу говече, 3 ком, зебре, 2 ком, маснотртичне овце (жутоглаве), 2 ком, маснотртичне овце (црноглаве), 2 ком. Бенгалски тигар, 2 ком, јелен лопатар црни, 2 ком, фазан дијамантски, 3 ком, фазан сребрни, 3 ком, фазан краљевски, 3 ком. Сури медвед, 2 ком, берберска овца, 2 ком, муфлон, 2 ком, пони коњ, хималајски медвед, 2 ком, сомалијска овца, 2 ком, мајмун павијан, 3 ком, мајмун белоноси заморац, 2 ком. Папагај тигрица, 100 ком, паун – плави 12 ком, илирски голуб, 6 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	19. 09. 2006.	Лама, 2 ком, ему, сомалијска овца, камерунски јарац
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	5. 10. 2006.	Змије: бурмански питон, 4 ком, боа

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ *КОКИ* Инђија	20. 10. 2006.	Тибетански медвед (мужјаци), 2 ком, јелен лопатар црни (мужјаци), 2 ком.
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	14. 11. 2006. 24. 11. 2006. 13. 12. 2006.	Валаби, коати-мунди, 2 ком, нимфе, 10 ком. Јагуар, 3 ком, једногрба камила Мочварни рис, 2 ком.
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	14. 02. 2007.	Сова бубо-бубо
МАНАСТИР МИЛЕШЕВА Приједпоље	2. 03. 2007.	Крава, јунице, 2 ком, гуске, 10 ком, морке, 10 ком, паунови, 10 ком, орпингтон жути, 10 ком, орпингтон црни, 10 ком, патуљасте козе, 4 ком, нилске утве, 2 ком, кокоши кокинкина, 10 ком, платинасти фазани, 3 ком, пилићи мешанци, 15 ком, сребрни фазан, 2 ком, мутаве патке, 8 ком.
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	12. 05. 2007.	Црноглава овца, патуљасте козе, 2 ком, ћурка, 2 ком, алпско јаре
ЗОО-ВРТ САРАЈЕВО Сарајево	16. 05. 2007.	Зебра, 3 ком, еланд антилопа, 4 ком, бодљикава прасад, 2 ком, сомалијска овца, 2 ком.
ДОМ ЗА СТАРЕ И ПЕНЗИОНЕРЕ Апатин	1. 06. 2007.	Јелен лопатар (мужјак), муфлони, 2 ком.
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	30. 12. 2007.	Шимпанза *Жика* (мужјак)
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	3. 02. 2008.	Степски соко, пар
ГУЉАШ ЧАРДА Хајдуково	29. 02. 2008.	Магарац (женка)
БРАЈУШКО БРАЈУШКОВИЋ Подгорица	1. 03. 2008.	Црноглава овца, 2 ком, златокрила утва (женка)
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	10. 03. 2008.	Којот, 2 ком, лама (мужјак)
***PERFECT PRODUKT* Д.О.О.** Земун	10. 03. 2008.	Змија – бурмански питон, 2 ком, белоноси коати мунди, 2 ком.

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	15. 03. 2008.	Пони коњ, 2 ком, црноврата овца, 2 ком, берберска овца (мужјак), сибирски козорог (мужјак)
ЗОО-ВРТ *ПОНИ* Ада	16. 03. 2008.	Патуљаста коза, 2 мужјака и женка, белолика гуска (женка)
ГРАДСКИ МУЗЕЈ ВРШАЦ Вршац	13. 04. 2008.	Орао брадан (за препарирање)
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	9. 05. 2008.	Црни леопард (мужјак)
ГУЉАШ ЧАРДА, Хајдуково	11. 06. 2008.	Маснотртична овца, 2 ком, муфлон, 2 ком.
ДОМ ЗА СТАРЕ И ПЕНЗИОНЕРЕ Апатин	13. 06. 2008.	Муфлон (мужјак)
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	21. 06. 2008.	Бели лабуд, 2 ком, златокрила утва, 2 ком, бела патка, 2 ком, дивља патка, 2 ком, бела гуска, 4 ком, лабудаста гуска, 2 ком, мутава патка, 2 ком, ему, јелен лопатар (бели) 2 ком, јелен лопатар (црни), муфлон (женка), берберска овца (женка), европски јелен (мужјак), сибирски козорог (мужјак), лама (мужјак)
ЈАРОСЛАВСКИ ЗОО-ПАРК Јарослављ, Руска Федерација	28. 07. 2008.	Зебра, 2 ком, лама, 2 ком, европски јелен, 2 ком, европски јелен (црни лопатар), 2 ком, муфлон, 2 ком, платинасти фазан, 4 ком, златни фазан, 4 ком, сребрни фазан, 4 ком, дијамантски фазан, 4 ком, паун, 6 ком, морка, 15 ком, лабуд бели, 2 ком, лабуд црни, 2 ком.
ЗООЛОШКИ ВРТ У АЛЖИРУ, Алжир	30. 09. 2008.	Европски мрки медвед, 2 ком, европски сиви вук, 2 ком, европски јелен (црни лопатар), 2 ком, муфлон, 2 ком, европски јелен (мужјак), лама (мужјак), сибирски козорог (мужјак)

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
ФОНД ЗА ДОШКОЛОВАВАЊЕ МЛАДИХ ПОЉОПРИВРЕДНИКА Београд	19. 02. 2009. 27. 02. 2009. 10. 03. 2009.	Исландски пони Исландски пони – ждребе Теле – Holsteine friesien
ЗОО-ВРТ ПАЛИЋ Суботица	7. 04. 2009.	Црни вукови, 2 ком, степски соко, 3 ком, златокрила утва, 2 ком, лама, белоноси коати мунди, 2 ком.
ЕТНО ДОМАЋИНСТВО Ваљево	29. 04. 2009.	Патуљасте козе, 3 ком, вјетнамски прасићи, 4 ком.
МАНАСТИР РЕЖЕВИЋИ	7. 05. 2009.	Пилићи орпингтони, 30 ком, гуске (лабудасте и беле), 10 ком, морке, 10 ком, фазани златни, пар, украсни голуб поштар, 4 ком, папагаји тигрице, 11 ком, папагаји нимфе, 2 пара
МАНАСТИР МИЛЕШЕВА Пријепоље	3. 06. 2009.	Беле домаће гуске, 18 ком, лабудасте гуске, 4 ком, морке, 40 ком, пилићи, 50 ком, патке, 10 ком.
МАНАСТИР СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ под Овчаром	26. 06. 2009.	Морке, 25 ком, пилићи (браме и орпингтони), 35 ком, беле гуске, 1 пар, јарац – алпино
ЗОО-ВРТ *ТИГАР* Јагодина	2. 07. 2009.	Утва златокрила, 2 ком, бели лабуд, дивље патке, 4 ком, степски соко, 3 ком, плава ветрушка, 3 ком, шумске сове, 6 ком, беле гуске, 4 ком.
ЗОО-ВРТ *ТРОФЕЈ* Стајићево	16. 07. 2009.	Берберске овце, пар, муфлони, пар, патуљасте козе, пар, утве златокриле, пар
ОПШТИНА НОВИ ПАЗАР	9. 02. 2009. 28. 02. 2009. 30. 04. 2009. 1. 09. 2009. 18. 09. 2009. 1. 11. 2009. 16. 11. 2009.	Кокоши орпингтон (црни), пар, кокоши брама, 1 ком, златокриле утве, пар, кокоши орпингтон (бели), пар, црна вучица Млади мрки медвед Лавови (жути), 2 ком. Грантова зебра, еланд антилопа, тибетански медвед Мрки медведи, 2 ком. Јелен лопатар (црни), утве златокриле, пар Афрички лав

ИМЕ	ДАТУМ	ЖИВОТИЊА
УДРУЖЕЊЕ ГРАЂАНА ЈАДОВНИК ОАЗА НЕТАКНУТЕ ПРИРОДЕ Пријепоље	22. 07. 2009.	Коњ – хафлингер, ждребе – хафлингер
МАНАСТИР УСПЕНИЈА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ Денковац	7. 09. 2009.	Пони коњ, црноглаве овце, 2 ком, алпски јарац, 2 ком, гуске (домаће), 4 ком, морке (пилићи) 10 ком, кокошке (пилићи), 20 ком.
ФАБРИКА КОТРЉАЈУЋИХ ЛЕЖАЈЕВА И КАРДАНА Темерин	21.10. 2009.	Црни јелен лопатар, пар
ЗОО-ВРТ *ВРЕОЦИ* Вреоци	21. 02. 2009. 30. 10. 2009.	Златокрила утва, пар, патуљасте козице, пар, степски соколови, пар, плаве ветрушке, пар Берберска овца, 2 ком.
ЗОО-ВРТ *МИКИ* Колут	23. 11. 2009.	Степски соко, 2 пара, бурмански питон, 2 ком.
МИНИ ЗОО-ВРТ *РАЈ* Гњилане	8. 12. 2009.	Црни лабуд, пар, утва златокрила, пар

ВОЛОНТЕРИ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА

БЕОГРАДСКИ ЗООЛОШКИ ВРТ БЕСКРАЈНО ИМ ЈЕ ЗАХВАЛАН

ДЕЦА ВОЛОНТЕРИ

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ
Александар Гига	Душица Станић	Марија Јовановић	Никола Нешковић
Александар Молан	Елвир Љајић	Марија Ђорђевић	Никола Пантелић
Александра Анђелковић	Филип Мелка	Марија Кнежевић	Нина Здињак
Александра Ливенцов	Филип Софијанић	Марина Марковић	Олгица Милићевић
Александра Првуловић	Горан Маријановић	Марина Сукић	Павле Јовановић
Александра Стојковић	Игор Пешић	Марко Јовановић	Павле Крајишник
Александра Васић	Имад Каваш	Марко Тодоровић	Петар Крстајић
Александра Вељковић	Ирена Делић	Марко Вукајловић	Петар Лалић
Ана Богнер	Иван Цицварић	Маша Радовић	Сандра Илић
Ана Цицварић	Иван Плавшић	Матија Мендеш	Сања Црвеначки
Ана Кокеза	Иван Вујаклија	Миа Николић	Сања Јевтић
Ана Михајловић	Ивана Ђурић	Михаило Камишек	Сања Лозић
Ана Перишић	Ивана Рула	Милан Грче	Сања Петришић
Ана Скочајић	Јасмина Штесна	Милан Ивковић	Сара Ђуретић
Ана Твртковић	Јелена Јовановић	Милан Ружешковић	Слободан Јовановић
Андреја Тошић	Јелена Мирковић	Милица Дајовић	Соња Ђурчић
Ангелина Коцореп	Јелена Радовановић	Милица Марковић	Станислав Петковић
Арсеније Јевтић	Јелена Ристић	Милица Софијанић	Станислав Суботић
Бојана Ђукић	Јелена Симоновић	Милица Вељковић	Стефан Бошковић
Бојана Илић	Јован Дуњић	Милош Пешић	Стефан Пурјаков
Бојана Јовановић	Јована Еглендџија	Миљана Вулићевић	Стеван Бојанић
Бојана Миздрак	Јована Иваштанин	Мина Антонијевић	Сунчица Баточанин
Бојана Срдановић	Јована Савељић	Мина Каровић	Тамара Ћикеш
Бојана Везмар	Јована Трајковић	Мирослав Маринковић	Тамара Перовић
Бранко Томић	Катарина Илић	Младен Живковић	Угрин Поповић
Бранко Узелац	Катарина Караџић	Наташа Бунгур	Уна Миладиновић
Данка Белошевић	Катарина Пантелић	Наташа Тодосић	Уна Станковић
Дарко Саболић	Катарина Стошић	Надежда-Нађа Радовић	Верица Спасојевић
Дејан Ракоњац	Кристина Матановић	Небојша Пантић	Весна Лукић
Дејан Савић	Ксенија Станковић	Немања Декић	Весна Милосављевић
Дејан Зејнула	Леа Совиљ	Немања Кесеровић	Весна Станојевић
Ђорђе Анђелић	Маја Бобић	Немања Недовић	Витомир Ђокић
Ђорђе Цветојевић	Маја Ђорђевић	Немања Суботић	Владимир Боровница
Ђорђе Поповић	Маја Ковачевић	Ненад Декић	Војкан Чолаковић
Драган Поповић	Маја Симоновић	Ненад Млађовић	Жељко Радошевић
Драгана Павловић	Маја Живковић	Ненад Росић	Зоја Јовановић
Драгица Пандуревић	Марија Биниħ	Ненад Томић	Зоран Цанић
Душан Цвијетић	Марија Бојовић	Никола Грујин	Зоран Петровић
Душан Јанковић	Марија Гало	Никола Лазаревић	Звездана Кузмановић

ОДРАСЛИ ВОЛОНТЕРИ

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ
	Душан Ступар	Обрад Ђокић
Доц. др Душан Станојевић	Браца Раденовић	Радмила Каћански
Проф. др Марко Бумбаширевић	Драган Васиљковић	Мирко Матић
Доц. др Зоран Благојевић	Слободан Стричевић	Јожеф Тотх
Проф. др Зоран Кривокапић	Јова Антонијевић	Тибор Буза
Др Саша Ђурђевић	Градимир Вишњић	**Бранислав Клајснер**
Др Љубиша Јавошевић	Зоран Симјановић	Бранка Вулешевић
Др Чедомир Вучковић	Зоран Улић	Драган Тодоровић
Др Воја Суђић	Душан Рабреновић	Доц. др Иван Боричић
Доц. др Никола Милинић	Синиша Лабус	Јован Љубенковић
Проф. др Јован Стриковић	Јелисавета Бијелић	Јован Марић
Проф. др Јова Тошевски	Драган Сакан	Јованка Паниħ
Др Растко Александров	Милош Аризовић	Лидија Срећковић
Др Милош Потпаревић	Владимир Јањић	Маја Луковић
Др Раде Мићић	Драган Илић	Марко Вујић
Др Зоран Станимировић	Добросав Живковић	Милица Плавшић
Др Јевросима Стевановић	Снежана Богдановић	Милорад Улемек
Др Иван Михаљев	Роман Џаџић	Мирко Мандић
Др Биљана Марковић	**Вељко Бикић**	Нада Кларић
Проф. др Маријана Вучинић	Мира Ковачевић	Предраг Младеновић
Проф. др Тихомир Петрујкић	Светлана Хаџовић	Сања Хинић
Проф. др Василије Миљковић	Мирјана Смиљаниħ	Саша Крагић
Проф. др Ђурђе Ђурђевић	Наташа Ваноли	Саша Вучићевић
Проф. др Исидор Рајић	Небојша Шаркић	Славко Мандић
Проф. др Исидор Савић	Бранислав Тапушковић	Сузана Гавриловић
Проф. др Немања Шефковић	Алексеј Тимофејев	Светлана Рајић-Дубовскаја
Проф. Ђуро Радловић	Јова Мамула	Тања Бошковић
Проф. Растко Ћирић	Мартин Цандир	Тања Мирило
Игор Марић	Ранко Љубојевић	Томанија Матић
Тома Петернек	Милена Глигоријевић	Владимир Смоле
Милун Раденковић	Спасоје Вулевић	Зоран Атијас
		Зорица Стојановић

РАДНИЦИ БЕОГРАДСКОГ ЗОО-ВРТА

РАДНИЦИ БЕОГРАДСКОГ ЗООЛОШКОГ ВРТА ПРЕМИНУЛИ У ПЕРИОДУ ОД 1986. ГОДИНЕ ДО ДАНАС

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ГОДИНА СМРТИ
Сава Пинтар	1990.
Бранислав Клајснер	1991.
Радојко Ирић	1993.
Радосав Деспотовић	1999.
Љиљана Василев	1999.
Жељко Лазаревић	2001.
Срђан Николић	2001.
Ранко Декић	2003.
Антон Гашпар	2004.
Меди Ганијевски	2006.
Стева Симић	пензионисао се 1989. и убрзо умро
Ризван Јусуфи	пензионисао се 1992. и убрзо умро

СПИСАК РАДНИКА БЕО ЗОО-ВРТА

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ	ЗАНИМАЊЕ
Бојовић Вукосав	директор
Гавриловић Жељко	хранилац
Латиновић Драган	референт послова безбедности
Николић Миодраг	возач набављач
Рајић Зоран	надзорник
Романић Радојка	пословни секретар
Стојковић Петар	помоћник храниоца
Цимбаљевић Милица	шеф финансијско-комерцијалне службе
Гавриловић Верица	благајник инкасант
Јовановић Тања	благајник контист
Вујановић Томислав	магационер
Грубић Љубомир	самостални хранилац
Ганијевски Алмира	помоћник храниоца
Плавшић Живко	референт послова безбедности
Доброта Споменка	хранилац
Ђаковић Драган	помоћник храниоца
Продановић Рада	помоћник храниоца
Скробо Милан	помоћник храниоца
Пјевић Зоран	контролор карата
Ранчић Милош	хранилац
Зец Тања	хранилац
Селаковић Емануела	хранилац
Вукић Весна	благајник инкасант
Јовановић Радан	машин-бравар електричар
Црномарковић Стеван	контролор карата
Кондоски Саша	помоћник храниоца
Вујанић Дамир	помоћник храниоца
Шајн Коста	помоћник храниоца
Дракулић Зоран	машин-бравар
Смартек Дејан	помоћник храниоца
Јеротијевић Жарко	помоћник храниоца
Лукић Душан	помоћник храниоца
Шајић Иван	хранилац
Сомборац Бранислав	хигијеничар
Бајкин Рада	помоћник храниоца
Веселинов Драган	хранилац
Поповић Зоран	помоћник храниоца
Маига Хамадахамане	ветеринар
Ђачић Драгољуб	самостални хранилац
Поповић Миодраг	хранилац
Борбељ Биљана	помоћник храниоца
Пијевчевић Владимир	машин-бравар
Новаковић Драган	хранилац
Јовановић Петар	хранилац

ИЗ КЊИГЕ УТИСАКА 1997/2008.

Обишла сам цео Зоолошки врт, као да сам обишла цео свет.

Сташа
22. јул 1997. године

Хвала за радост наше деце.

Чубрило
23. јул 1997. године

Господине Вуче,
Обишао сам Зоолошки врт са унуком Верицом и ми смо одушевљени. Овај Врт је променио изглед твојим доласком. Много си учинио за Београд и Србију. Настави са тим ентузијазмом за добро српског народа.
Са жељом да још дуго стваращ
С поштовањем

М. В. Маринковић
27. јул 1997. године

Господине Бојовићу,
Свима нама служите као пример шта чине љубав, рад и ентузијазам. Хвала вам безмерно што постојите и трајете упркос свим мукама које вас свакодневно ометају.
С поштовањем,

Мама Наташа и син Пеђа из Зајечара
1. август 1997. године

Да одмориш душу и срце дођи у овај Врт. Да видиш како је један човек-уметник-вајар решио да нас и без уметничке скулптуре описмени и покаже да осим гнева и злобе, трке за зарадом и нељудског понашања, може и друкчије.

Др Јовановић
1. август 1997. године

После 37 година поново у Зоолошком врту. Огроман напредак, невероватан ниво, светски. Браво за господина Вука и комплет особље!

Рогошић (гошћа из Црне Горе)
22. октобар 1997. године

Посету Зоо-врту доживели смо као боравак на другој, дивној, хуманој планети. Хвала што нам враћате веру да можемо бити бољи.

Надежда Ћирић
Соња Јовановић
Наталија Борчић
16. јануар 1998. године

Браво! Честитам! Оживели сте и васкрсли овај дивни Зоолошки врт и тако сте пружили нама посетиоцима трајну успомену и значајан утисак.

Жарко Гаковић, посетилац из Лондона
29. март 1998. године

Најбоље склониште у ово ратно време је Бео зоо-врт.

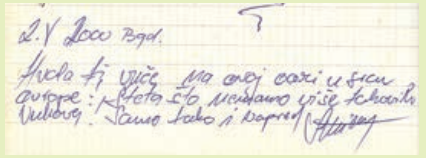
Владимир и Оља
1. април 1999. године

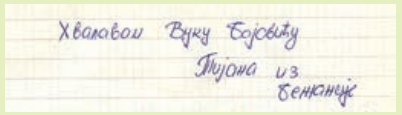
Данас кад свакодневно очекујемо бомбе НАТО криминалаца, ово нам је оаза мира и спаса.
Захвални заувек

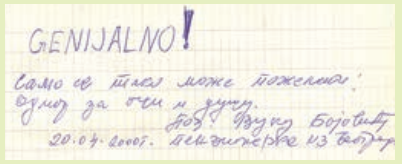
Мама Нада и Весна
4. април 1999. године

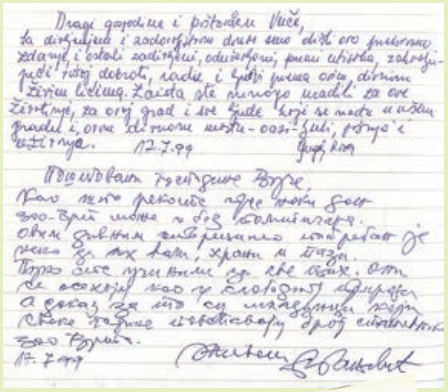
Што нисам животиња па да живим овде јер је много лепо!!!

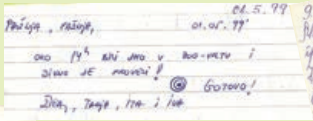
Драгана из Петровца на Млави
и Жељко
22. април 2000. године

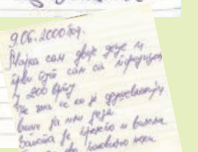

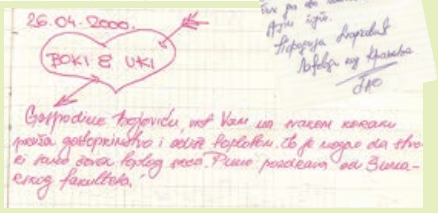

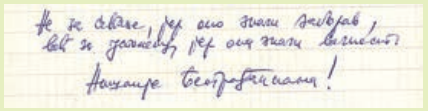

Хвала целој екипи Зоо-врта. Дивно је доћи у овај Врт. Знамо да се трудите да све буде боље и лепше. Наставите тако.

Тина и Зоки, Београд
29. април 2000. године

Драги чика Вуче,
Хвала ти што си ми омогућио да видим све ове лепе животиње. Вечерас ћу лепо сањати.

Воли те твоја Елена – 2,5 године
Чачак

Београд има еколошки, естетски и најлепши зоо-врт. Празник за очи и душу.
Вуче, хвала вам!

Јелена, учитељица из Параћина
1. мај 2000. године

После годину дана посетила сам поново Зоо. Свака част што се и поред свих економских проблема држите на високом нивоу. Као и увек, фасцинирана сам чистоћом, одржавањем и мацама.
Браво, Вуче!

Драженка Јуришић из Грчке
4. мај 2000. године

Господине Вуче, свака вам част на оваквом поклону не само Београду као граду већ и целој Србији!

Посетитељка из Ниша
4. мај 2000. године

Хвала Зоо-врту Београда, Вуку Бојовићу и свим запосленима на пријатном амбијенту. Сваки пут се дивно проведемо. Доћи ћемо опет.

Немачка школа *Београд*
Deutsche Schule *Belgrad*
31. мај 2000. године

Господине Вуче,
Своје замисли сте претворили у све ово, а то је право ремек-дело, оаза на овом асфалту.
Хвала вам.

Милованка са унуком Уном, Крагујевац
15. јун 2000. године

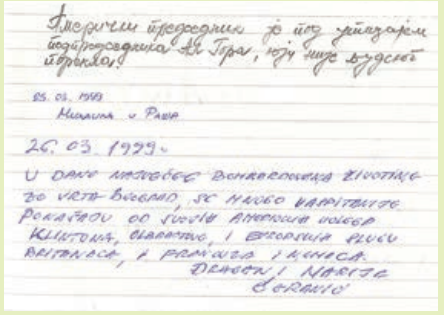
Зоолошки врт је диван, уређен, чист и пун лепо негованих животиња. Само тако наставите.
Ивана Голубовић
8. јун 2000. године

Велико срце сте поклонили Зоо-врту. Зато нам је лепо шетати његовим стазама и радовати се несташлуцима и богатству живота његових становника.
Хвала вам.

ОШ *Херој Пинки* Бачка Паланка
13. јун 2000. године

Поштовани господине Бојовићу,
Данас смо први пут били у вашем Зоо-врту. То је заиста било уживање, иако дан баш није био најлепши али морало је да буде баш данас јер је то био рођендански поклон мом троугодишњем сину Урошу. Пало ми је на памет колико је Нови Сад мали а Београд велики јер има зоо-врт и вас који о њему бринете. Хвала вам велико што улепшавате живот нашој деци негујући и бринући о животињама које иначе могу да се виде само на ТВ.
Хвала и живели.

Породица Вујановић из Новог Сада
19. март 2005. године

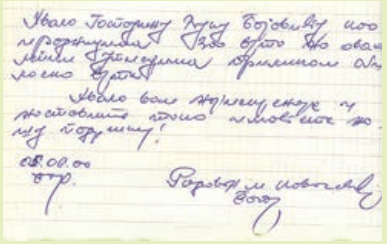

Дирекцији предузећа за ЗОО-градњу
Београдског предузећа за Град, који нас је будећи
бомбама

25. 03. 1999
Нишава у Рашу

26. 03. 1999.

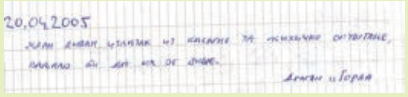
У ДАНО НАПАДОМ ВАНВРЕМЕНА ЖИВОТИЊЕ
ЗОО ВРТА БЕОГРАД, ЈЕ НАШЕГО ХАМПТЕРСТВО
РОЂЕНОГ ОД ЗЕЛЕНЕ АМЕРИЧКЕ НАЦИЈЕ
КЛИНТОНА, БЛЕЈРОВЕ, І ЕВРОПСКИ ЛУЂИ
БРИТАНАЦА, І ФРАНЦУЗА І ЊЕМАЦА.
ДРАГОН І МАРИЈА
ЂОРАЈЋ

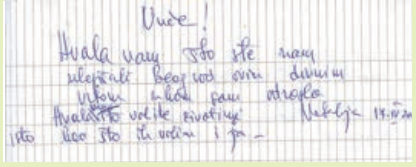
Вало Господину Жуну Бојовићу што
предузимам Зоо врто Но ова
мени Технолошки Факултет
Желе вам срећну, спокој и
постојећи само у новом
му Београду!

08.00.00
вор.

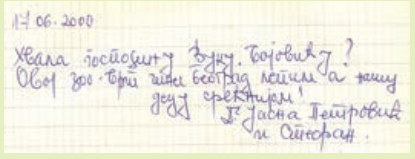
Радован и Новица
Бора

20.04.2005
Нам сваки чланак из новина за животиње
значи да смо на ОС праве.
Данка и Горан

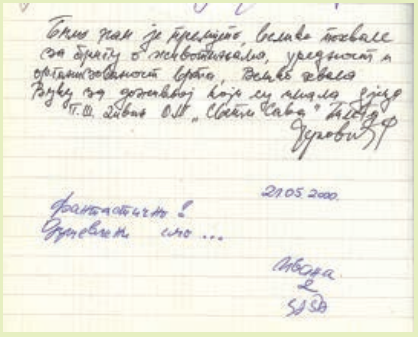

Уче!
Хвала вам што сте нам
послали Београдске
новине пуне дивних
вести. Срећно вам
Наредна 19.11.2
што Вас што Ви волите і ја.

17.06.2000

Хвала госпођици Жуну Бојовићу?
Овај зоо врт нам је
дечју срећицу!
Ј. Јасна Петровић
и Стефан.

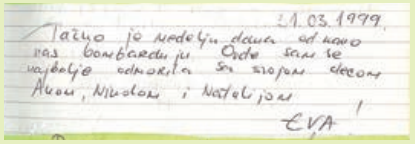

Овом вам је прилком, велике борбе
са бригу о животињама, учесници и
организатори врта, Велике хвала
Вуку за доживљај који ми нама једне
Т.Ш. Јабука О.Ш. „Свети Сава" Ђорђе
Угровић

21.05.2000

Драгоцени!
Вуковићи сте ...

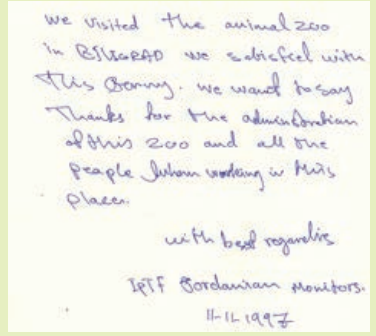
Ивона
Ђ
5/5Б

21.03.1999.
Тешко је недељи дана од како
нас бомбардују. Овде сам се
највише одморила са својом децом
Аном, Николом і Наталијом
ЕВА

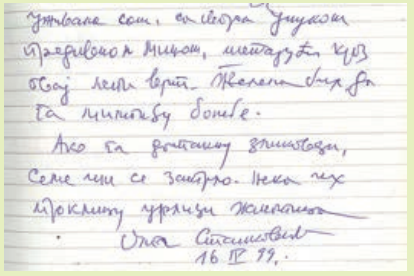

15Е 13.5ол'99.
Ценовчевално је і за време ваздушне опасности!
Ана Лазаревић
Ивана Јанковић
Дарја Ђорђић
Бојана Алексић
Јелена Јовић
Ана Вербовачић
TARGET
P.S. Чико Вуче, сачувајте нам наше
Животиње и ми ћемо вам помоћи!

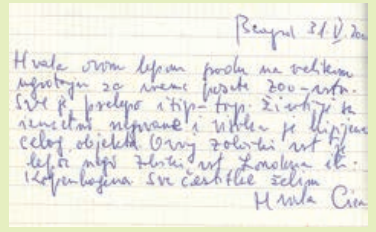

We visited the animal zoo
in Belgrade we satisfied with
this Zoning. we want to say
Thanks for the administration
of this zoo and all the
people whom working in this
places.

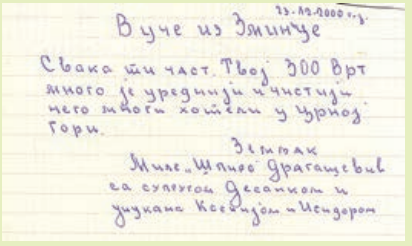
with best regardes
IFF Bordeaux monitors.
11-11-1997

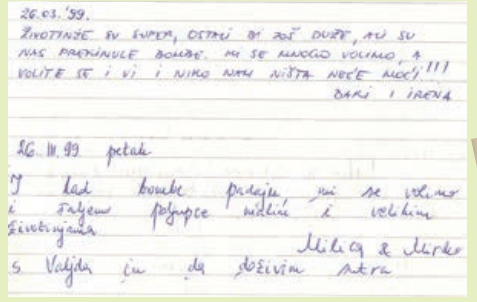
Утовале сам, са сестром Јулијом
Предрагом Мићом, мајдаром Куз
Овај леп врт. Желела бих
да наставку живи
Ако ће доћи зимовати,
Семе ми се свиђа. Нека нек
Срећну урадиш Живорадо
Ања Стевановић
16 IV 99.

Београд 31.V
Хвала свим вама што сте нам
приредили за мале посете ЗОО-врта.
Све је било стр-стр. Животиње
чистите, пране і пуне је ЉЕПОТЕ
целог објекта. Ову годину ће ЉЕПШЕ
ЉЕПА ЊЕГА Живи ЖИВОТ Хвалимо се.
Кобенхаген. Све СРЕЋНЕ ЖЕЉИМ
Нина Сим

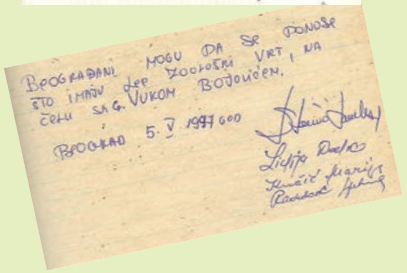
23.12.2000 г.
Вуче из Зимнице
Свака ти част. Твој ЗОО Врт
много је уредниј и чистији
него многи хотели у Турној
Гори.
Зимњак
Мике, Шћепе Драгашевић
са супругом Десанком и
унучана Кесењом и Немањом

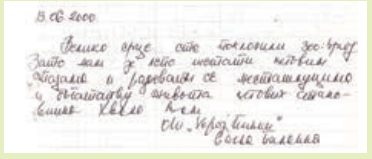
26.03.'99.
ЖИВОТИЊЕ СУ СУПЕР, ОСТАЋИ ЋЕ ЗОО ДУЖЕ, АЛИ СУ
НАС ПРОГНАЛЕ БОМБЕ. МИ СЕ НИКОГА ВОЛИМО, А
ВОЛИТЕ СЕ І ВИ І НИКО НАМ НИШТА НЕЋЕ МОЋИ!!!
ЗАКИ І ИРЕНА

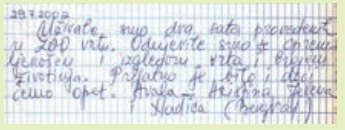
26. III. 99 петак
У тад бомбе падају, ми се волимо
і ћутимо пољупце мирне і волимо
Животињама
Мићу & Мирко
S. Valjda ću da doživim mira

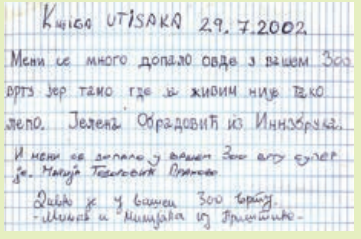
Посетио одато Горила
Посебно сам зоо врт.
Браво врте!
с чиме
2000 г. Тешко Стевановић

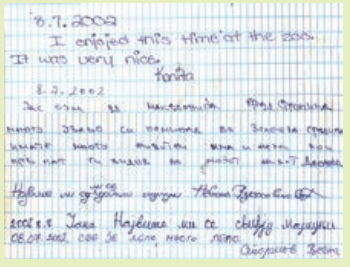

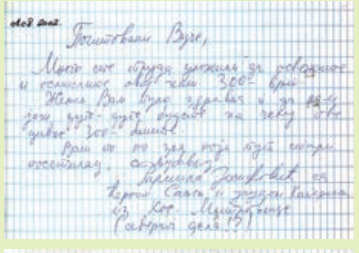
Београђани могу да се понове
што имају дер Зоолошки Врт и на
сећи за Г. Вуком Бојовићем.
Београд 5. V 1997 ГОД
Љубиша Ђорђевић
Ђорђе Ђорђевић
Ученик Јаковић
Радован Јовић

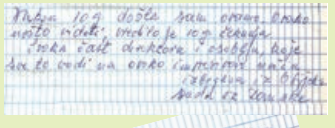

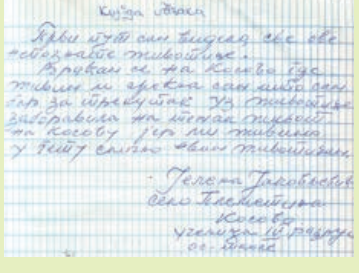

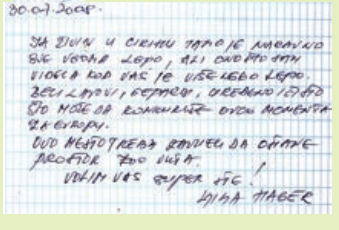

Фантастично, дивно. Медаља за Вука!

Срђан и Душанка Марковић
и унука Јана
субота, 16. април 2005. године

Зоолошки врт је нешто најлепше у целом Београду.

Снежана
16. април 2005. године

Вуче,
Хвала вам што сте нам улепшали Београд овим дивним Вртом у ком сам одрасла. Хвала вам што волите животиње исто као што их волим и ја.

недеља, 17. април 2005. године

Један диван излазак из касарне, за психичко опуштање, ваљало би да их је више.

Драган и Горан
20. април 2005. године

Посетили смо Зоолошки врт са великим задовољством јер смо одушевљени чистоћом и одржавањем. Наш Београд је утолико велики јер има овако нешто.

Христос Васкресе, особљу Зоо-врта!

Пивљанин Никола, Пивљанин Здравко и
Милинковић Мира, Младеновац
30. април 2005. године

Фантастично! Поносна сам што сам Српкиња и свом мужу и његовим родитељима из Грчке могу да покажем овај дивни Зоо.

М. Лечић
4. мај 2005. године

Bilo nam je sebo prijetno in lepo. Mislimo da pridemo še.

Tatjana, Amina i Nenad, Slovenia
12. јул 2006. године

HAPPY 70 th BIRTHDAY!

Karlo and grandfather hi from Canada
12. јул 2006. године

Срећан 70. рођендан!

Синиша и Маја из Шведске
12. јул 2006. године

Срећан ти рођендан, Зоо! Дивно је!

Душан и Ева из Подгорице
12. јул 2006. године

Београд волим због Зоолошког врта и Вука Бојовића.

Васиљевић Лена, Панчево
17. октобар 2007. године

Потегли смо из Бања Луке само да дјеца виде Калемегдан и животиње. Једино је то што нас интересује у Београду.

Саша, Сања, Лазар и Павле
Радовић
10. фебруар 2008. године

БИБЛИОГРАФИЈА

У раду на Монографији коришћени су подаци, документа и фото-материјал љубазношћу установа и појединаца:

– ***Архив Београдског зоолошког врта***

– ***Историјски Архив града Београда***

– ***Војни музеј Београда***

– ***Народна библиотека Србије - Дигитална Народна библиотека***,
фајлови преузети са http://www.digital.nbs.bg.ac.rs

(Захваљујемо се госпођи Горици Шкипини, самосталном стручном сараднику за фотодокументацију)

– ***Библиотека града Београда***

– ***Новинска документација ПН Политика***

(Захваљујемо се господину Мирославу Марковићу – Експрес Политика и госпођи Светлани Вучић)

– ***Новинска документација Компаније Новости***

– ***Дневне новине и илустровани часописи чији су називи и датуми издања прецизно наведени у књизи***

– ***Институт за архитектуру и урбанизам Србије***

– ***Енциклопедија BROKHAUS у двадесет и четири тома***,
Деветанесто потпуно прерађено издање, том двадесет и четири (одреднице од "Wek do Zz") и четврти додатак F. A. Brokhaus Manhajm

– ***Књига Живојина М. Јевремовића - Музеји у Београду, Београд 1937. година***

– ***Књига Винстона Черчила - Други светски рат, издавач Просвета, Београд***

– ***Монографија -Тито у природи и лову, издавач Београдско ловачко друштво***

– ***Приватна архива господина Живорада Крстића***

– ***Приватна архива господина Јове Антонијевића***

САДРЖАЈ

Зашто Монографија 5

Шта је зоолошки врт 7

ПРВИХ ПЕДЕСЕТ ГОДИНА 9

Београдски зоолошки врт кроз историју 12

Дневник Анте Тадића 53

Директори Београдског зоолошког врта од оснивања 132

ВРТ ДОБРЕ НАДЕ 141

Након педесет година 142

Предлози за унапређење организације рада и проширење делатности Зоолошког врта 153

Предлози за унапређење Београдског зоолошког врта 181

Штрајк глађу 551

ФАКТОГРАФСКИ ПОДАЦИ 609

Објекти и кавези у Београдском зоолошком врту 611

Зидови, ограде и степенице унутар и око Врта 625

Споменици и фонтане 631

Парковски елементи 635

Улице Београдског зоолошког врта 639

Радови и реконструкције од доласка Вука Бојовића на место директора 641

Архитекте – пројектанти објеката у Београдском зоолошком врту 647

Евиденција о увозу животиња од 1986. године 649

Велики донатори Зоолошког врта од 1986. године до данас 653

Донатори животиња за Београдски зоолошки врт 659

Донације Београдског зоолошког врта, у животињама, другим зоолошким вртовима и институцијама 663

Волонтери Београдског зоолошког врта 677

Радници Београдског зоо-врта 681

ИЗ КЊИГЕ УТИСАКА 1997/2008. 685

БИБЛИОГРАФИЈА 695

САДРЖАЈ 696

Аутор: мр Вук Бојовић

Уредник Монографије: Весна Радовић-Бојовић

Сарадници: Зоран Рајић, Милица Цимбаљевић, Радојка Романић, Драган Латиновић, Бранко Стевановић, Миодраг Николић, Душан Марковић, Бранислав Трајковић

Ликовни уредник, дизајн књиге и корица: мр Љиљана Мартиновић

Фотографије: Тома Петернек, Градимир Вишњић, Јово Мамула, Мартин Цандир, Раде Прелић, Имре Сабо, Миољуб Величковић, Драган Бабовић, Срђан Илић, Недељко Дерета, Зоран Рајић, Бранко Стевановић, Милица Цимбаљевић, Вук Бојовић

Компјутерска обрада: мр Љиљана Мартиновић

Фотографија на насловној страни: Раде Прелић

Лектор: Слободанка Делибашић

Издавач: Београдски зоолошки врт

Штампа: Публикум

Тираж: 2.000

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

59: 069. 029 (497.11) "1936/2010"

БОЈОВИЋ, Вук, 1940-
Монографија Београдског зоолошког врта од 1936, до 2010. године / Вук Бојовић; [фотографије Тома Петернек ... и др.] . - Београд : Београдски зоолошки врт, 2010 (Београд : Публикум) . - 704 стр. : илстр. ; 25 цм

Текст штампан двостубачно. - Ауторова слика. Тираж 2.000. - Напомене уз текст. - Библиографија: стр. 695.

ISBN 978-86-907415-1-9
1. Зоолошки врт града Београда
а) Зоолошки врт (Београда) - 1936-2010
COBISS. SR-ID 175719692

BEO ZOO VRT
11000 Beograd, Mali Kalemegdan 8
www.beozoovrt.izlog.org
beozoovrt@eunet.rs